

שבוע פרשת ויקהל - שקלים

(24 February – 2 March 19)

י"ט – כ"ה אדר א' תשנ"ט

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֱהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יֵשָׂא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצ של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאָדָּךְ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָוֶשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אִתָּם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְתֶּם אִתָּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּי־מִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתָּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה בְּמוֹךְ
מִצְוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק
לִימִי הַחוּדוּשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

בראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול יהיה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר וביט של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הללו את־יהוה בְּלִגּוֹנִים שְׂבָחוּהוּ בְּלִהְאָמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבת תהלות להשי" שקים לנו מות שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמַרְחֵב יָהּ:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּמַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּמַח בְּגִידִים: י בְּלִגּוֹנִים סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְבוּנִי
גַּם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדַבְרִים דַּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דְּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עֲזֵי וּזְמִירַת יְהוָה וַיהוָה לִי לְיִשׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוֹעַ בְּאֶהֱלִי צִדִּיקִים
יָמִין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאִסְפַּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרָנִי יְהוָה וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צִדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לְיִשׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ תְּבוּנִים הִתְהַלְּכוּ לְרֹאשׁ פְּנֵה:
כג מֵאֵת יְהוָה הִתְהַלְּכוּ וְאֵת הָאֵל נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עֲשֶׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַח בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְּנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבַתִּים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדּוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

קיט.

זה המוזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המוזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא חכמה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פ"ח ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת ערתיך בוי"ו חולם):

א א אֲשֶׁר־י תְּמַיִמִי־דֶרֶךְ תְּהַלֵּכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדָתִיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פַעֲלוּ
עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הִלְכוּ: ד אֶתָּה צִוִּיתָהּ פִּקְדֵיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֵלִי יִכְנֹו דָרְכִי לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבֹשׁ
בְּהִיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אוֹדֶה בְּיִשָּׁר לֵב לְלִמּוּדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ צִדְקֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֹׁמֵר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי
עַד־מָאֵד: ט בְּמָה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אֲרֹחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ:
יא בְּלִבִּי צַפְנָתִי אֲמַרְתִּיךָ לְמַעַן לֹא אֲחֲטָא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אֶתָּה יְהוָה לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָל
מִשְׁפָּטֶיךָ־יֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ לִשְׁתִּי כָּעַל כָּל־חַוֹן: טו בְּפִקְדֵיךָ אִשְׁיַחַח וְאִבִּיטָה אֲרֻחֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ
אֲשִׁתַּעֲשֶׂה לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרֶךָ: ג ז גָּמַל עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרֶךָ: יח גִּלְעָדִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרַתֶךָ: יט גֵּר אֲנִכִּי בָאֶרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִפְּנֵי מִצְוֹתֶיךָ: כ גֵּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
כא גַּעֲרַתִּי זָדִים אֲרוּרִים הַשֹּׁנִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: כב גֵּל מַעֲלֵי חֶרֶף וְבוֹ כִּי עֲדָתֶיךָ נִצְרָתִי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים

מפתח כללי

מסכת חולין עם ביאורים	(כ)	סדר הנחת תפילין	ב
מדף פט עד דף צה	קסד	מזמורי תהלים קיז, קיח, קיט	ג
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		מאמר ד"ה ויקהל משה את כל עדת בני ישראל	ג
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כא	שי"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אדר-שני ה'תשכ"ה	ה
אדמו"ר הזקן	קצד	שיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים,	ד
שולחן ערוך הלכות ציצית	כב	מבה"ח אדר-שני, ה'תשכ"ה	יא
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	קצד	משיחות ליל ועש"ק וש"ק פ' ויקהל, פרשת שקלים,	ה
תורה אור ד"ה להבין שרשי הדברים הנ"ל ע"פ "קחו מאתכם"	כג	כ"ה אדר-ראשון ה'תשנ"ב	טז
אדמו"ר הזקן	קצז	לקוטי-שיחות פרשת ויקהל כרך יא	כו
שערי תשובה	כד	ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	ז
אדמו"ר האמצעי	רט	ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כט
מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	כה	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל	לא
אדמו"ר ה"צמח צדק"	רט	שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקהל	לב
תורת שמואל תרל"ב	כו	שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל	לג
אדמו"ר מוהר"ש	רי	שיעורים בספר התניא (מוגה)	יא
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כז	לשבוע פרשת ויקהל	נה
אדמו"ר מוהרש"ב	ריא	לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקהל	יב
ספר המאמרים – קונטרסים	כח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יג
אדמו"ר מוהרי"צ	ריב		
שיעורי רמב"ם			
ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	כט	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקהל	יז
אדמו"ר מוהרי"צ	ריז	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקהל	טו
אגרות קודש	ל	– ספר המצוות לשבוע פרשת ויקהל	טז
אדמו"ר מוהרי"צ	ריח		
חומש לקריאה בציבור	ריט	נביאים וכתובים	יז
קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רכט	ירמיה פרק ט-י, איכה פרק ג-ד	קנד
לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל	רג	משניות – מסכת בבא בתרא	יח
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רלא	ביאור קהתי	קנו
		עין יעקב מסכת מגילה	קסג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

פרשת השבוע, פרשת ויקהל, פותחת בפסוק:

נָדִיב לְבוֹ יִבְיָאָה גו' הרי שלהמשכת אלוקות מלמעלה למטה יש

להקדים את עבודת האדם מלמטה למעלה.

וְכִדִּי שְׁתוּכַל לְהִיּוֹת עֲבוֹדַת הָאָדָם מִלְמָטָה לְמַעְלָה בְּאוֹפֶן

שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא הַתְּעוּרָוֹת מִלְמָטָה, מִצַּד הָאָדָם, יֵשׁ צוּרָף

בְּהַקְדָּמַת אֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא

הַתְּעוּרָוֹת מִלְמָטָה, מִצַּד הָאֱלֹהִיּוֹת

(וְהַצּוּרָף בִּ'אֲתַעְרוּתָא דְלִעִילָא' לִפְנֵי

ה'אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא' הוּא הֵן כְּדִי

לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְעִבּוֹד

עֲבוֹדָתוֹ בְּאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא

כִּי לֵאלֹא 'אֲתַעְרוּתָא דְלִעִילָא' תְּחִילָה

יִתְכַּן שֶׁהָאָדָם מִצִּדּוֹ לֹא יִתְעוֹרֵר, וְהֵן

כְּדִי שֶׁהָאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא

שֶׁמִּצַּד הָאָדָם אֵין תְּעוּרָר וְתִמְשִׁיף

אֶת הָאֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא שְׂבָאָה

אַחֲרֵי 'אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא', כִּי אִם

ה'אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא' תְּהִיָּה לֵאלֹא

הַקְדָּמַת 'אֲתַעְרוּתָא דְלִעִילָא' תְּחִילָה

יִתְכַּן שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכּוּחַ לִפְעוּל

הַמִּשְׁכָּת אֱלֹהִיּוֹת מִלְמָטָה לְמַטָּה⁹,

שְׁזָהוּ הָעֲנִיָּן ד'וִיקְהֵל

מִשָּׁה¹⁰ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי צִוּוּ

מִלְמָטָה, לִתֵּן לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל 'אֲתַעְרוּתָא

דְלִעִילָא' תְּחִילָה]. וְהִרְיָה זֶה הַמִּשְׁכָּת

הָאֱלֹהִיּוֹת מִלְמָטָה לְמַטָּה כְּדִי לְעוֹרֵר

אֶת הָאָדָם ל'אֲתַעְרוּתָא דְלִעִילָא' עֲנִיָּן

שֶׁל 'יְרִידָה כּו', וּכְמִשְׁלֵל אָדָם

שְׂכּוּתָב אִיזָה עֲנִיָּן רַעִיּוֹן שְׂכִלִי

עֲמוּק וּמוֹפְשֵׁט, שֶׁהַכְּתִיבָה הִיא

יְרִידָה לְאָדָם, שְׂמִצְמָצֵם אֶת

עֲצָמוֹ לְהִשְׁפֹּל לְרֹדֶת וּלְהִשְׁפִּיל אֶת

עֲצָמוֹ בְּמִלְאֲכַת הַכְּתִיבָה כּו' שֶׁ

הִיא מַעֲשֵׂה גִשְׁמִי פְּשׁוּט לְעוֹמֵת

הַשֶּׁכֶל הָעֲמוּק הַנֶּעֱלָה, אֲלֹא

שֶׁהִירִידָה הִיא צוּרָף עֲלֶיהָ,

שְׂעֵל-יְדֵי-יָהּ יְרִוּיִם אֶת הַתּוֹעֵלֶת

שִׁישְׁנָה בְּדִבְרֵי כְּתוּב כּו'.

וְכֵן הוּא עֲנִיָּן הַחֲמִשָּׁה

יְרִוּיִם כּו'. וְכֵן הוּא עֲנִיָּן

בס"ד. שבת פרשת ויקהל,

פרשת שקלים, מברכים החודש

אדר-שני, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

וִיקְהֵל מִשָּׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר

אֲלֵיהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים וְגו' שִׁשֶּׁת יָמִים

תַּעֲשֶׂה מִלְאָכָה וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ

שֶׁבֶת שְׁבִתוֹן לָהּ¹. וּמוֹכָא בְּדְרוּשִׁים² מֵאֲמָררַבּוֹתֵינוּ ז"ל³ (שְׁהוּכָא גַם בְּמִפְרָשֵׁי הַתּוֹרָה)

שֶׁסְּמִיכוּת פְּרָשַׁת שְׁבִת לְמִלְאָכָה הַמְשָׁכָן הִיא

כְּדִי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁמִּלְאָכָה הַמְשָׁכָן הִיא בִּימּוֹת הַחֹל

דְּוָקָא, וְלֹא בְּשִׁבָּת. וּמִהַבְּאֻרִּים בְּזָה⁵, דְּהִנֵּה

כָּל־לֹחַת הָעֲנִיָּן דְּמִלְאָכָה הַמְשָׁכָן הוּא שְׂעֵל-יְדֵהּ

נַעֲשִׂית הַמְשָׁכָת אֲלֹהִיּוֹת מִלְמָטָה לְמַטָּה לְהִיּוֹת

וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם⁶ [וְעֲנִיָּן זֶה בָּא לְאַחֲרֵי הַקְדָּמַת

עֲבוֹדַת הָאָדָם מִלְמָטָה לְמַעְלָה, הַחֹל מִתְּרוּמַת

הַמְשָׁכָן, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁷ קָחוּ מֵאֲתָכֶם תְּרוּמָה(מִלְשׁוֹן הָרָמָה⁸, מִלְמָטָה לְמַעְלָה) לָהּ, כָּל נָדִיב

לְבוֹ יִבְיָאָה גו'. וְכִדִּי שְׁתוּכַל לְהִיּוֹת עֲבוֹדַת

הָאָדָם מִלְמָטָה לְמַעְלָה בְּאוֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-

דְּלִתְמָא, יֵשׁ צוּרָף בְּהַקְדָּמַת אֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא

(הֵן כְּדִי לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְעִבּוֹד עֲבוֹדָתוֹ

בְּאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא, וְהֵן כְּדִי שֶׁהָאֲתַעְרוּתָא-

דְּלִתְמָא תְּעוּרָר וְתִמְשִׁיף אֶת הָאֲתַעְרוּתָא-

דְּלִעִילָא)⁹, שְׁזָהוּ הָעֲנִיָּן ד'וִיקְהֵל מִשָּׁה¹⁰]. וְהִרְיָ

זֶה עֲנִיָּן שֶׁל 'יְרִידָה כּו', וּכְמִשְׁלֵל אָדָם שְׂכּוּתָב

אִיזָה עֲנִיָּן, שֶׁהַכְּתִיבָה הִיא יְרִידָה לְאָדָם,

שְׂמִצְמָצֵם אֶת עֲצָמוֹ לְהִשְׁפֹּל בְּמִלְאֲכַת הַכְּתִיבָה

כּו', אֲלֹא שֶׁהִירִידָה הִיא צוּרָף עֲלֶיהָ, שְׂעֵל-יְדֵי-יָהּ יְרִוּיִם כּו'. וְכֵן הוּא עֲנִיָּן

(1) ריש פרשתנו (לה, א-ב). (2) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. אוה"ת שבעה עה"פ. (3) מכילתא עה"פ. (4) פירש"י שם.

(5) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ב'קמא ואילך. (6) תרומה כה, ח. (7) פרשתנו שם, ה. (8) ראה אוה"ת תרומה ע' א'שנה ואילך.

(9) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. שה"ש כב, ב ואילך. (10) ראה אוה"ת ריש פרשתנו (ע' ב'פה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהִירִידָהּ של האור האלוקי מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה - בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן
- 2 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא, הַמּוֹרִיד וּמַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ, כְּבִיכּוֹל, בְּמִלְאֲכָת
- 3 הַמְשָׁכָן, שְׁנִמְשָׁךְ מִלְמַעְלָה לַמָּטָה הַמְשַׁכֶּת חֻכְמָה-בִּינָה-דַעַת
- 4 הַמּוֹחִין הָעֲלִיּוֹנִים הַנְּחָלְקִים לְשִׁלוּשָׁה חֻלְקִים אֵלֶּה, וְהַשְׁכַּל הָעֲלִיּוֹן יוֹרֵד לַמָּטָה
- 5 וְיִכְמוּ בְּמִלְאֲכַת הַמְשָׁכָן
- 6 כְּפִשׁוּטָה שֶׁהִיְתָה עַל-יְדֵי-זֶה
- 7 שְׁׁוֹיְמָלָא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים
- 8 בְּחֻכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת
- 9 גו' 11 עַל-יְדֵי שֶׁכָּל שְׂבָא בַּחֲכָמָה,
- 10 בִּינָה וְדַעַת] בְּעֵשִׂית וְתִקּוֹן
- 11 קָרָשִׁים גְּשָׁמִיִּים, שֶׁהִיא
- 12 הַשְּׁפָלָה וִירִידָה גְּדוּלָה בִּיחַס
- 13 לַמּוֹחִין שֶׁלְמַעְלָה, אֶף יִרְדָּה זֶה
- 14 הִיא לֵאמֹתוֹ שֶׁל דָּבָר צוּרָף עֲלֶיהָ,
- 15 בְּכַדִּי שְׂאֲחֶר-כָּף אַחֲרֵי שֶׁתּוֹשֵׁלֵם
- 16 מִלֵּאכַת הַמְשָׁכָן יִתְעַלּו הַקָּרָשִׁים
- 17 הַגְּשָׁמִיִּים הַפְּשׁוּטִים לְקְדוּשָׁה
- 18 וַיִּהְיֶה לְחֶלֶק מִהַמְשָׁכָן, וַיִּהְיֶה
- 19 בָּהֶם בְּקִרְשֵׁי הַמְשָׁכָן הַשְּׂרָאָת
- 20 אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ כָּלְלוֹת
- 21 עֲנִיָּן עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים, הַעֲבוּדָה
- 22 לְבָרֵךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת הַטוֹב מֵהָרַע שְׁבו
- 23 הוּא מְעוּרָב, שֶׁכֵּן הִיא מִהוֹתָם שֶׁל
- 24 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה שִׁישׁ בּו
- 25 תַּעֲרֹבֶת טוֹב וְרַע, וְלַהֲעֵלוֹת אֶת הַטוֹב
- 26 לְקְדוּשָׁה לְבָרֵךְ וּלְזַכֵּךְ לַעֲדָן אֵת
- 27 הָעוֹלָם וּלְפַעֵל בּו הַמְשַׁכֶּת
- 28 הַקְדוּשָׁה, לְהִיּוֹת דִּירָה לּו
- 29 יִתְבָּרַךְ 12 לִזְכֹּךְ וְלַהֲעֵלוֹת אֶת הָעוֹלָם
- 30 הַגְּשָׁמִי לְדִרְגָּה כּוֹז שִׁיחִיה מְקוֹם מִתְאִים
- 31 וְרָאוּ לְהַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה.
- 32 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן הַטַּעַם
- 33 שֶׁמִּלְאֲכַת הַמְשָׁכָן הִיא בִּימּוֹת
- 34 הַחֹל דּוֹקָא וְלֹא בְּשַׁבָּת, כִּי
- 35 עֲנִיָּן הַשְּׁבָת הוּא הָעֲלִיָּה
- 36 הַתַּעֲלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְהַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
- 37 לְמַעְלָה, הֵינּוּ הַתַּקְרָבוֹת לְאֱלֹקוֹת
- 38 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְלֹא עֲנִיָּן הִירִידָה
- 39 שֶׁל הָאֹרֶן הָאֱלֹקִי הָעֲלִיּוֹן מִלְמַעְלָה
- 40 לְמִטָּה בְּשִׁבְלֵי עֲנִיָּן הַבְּרוּרִים
- 41 (אֶפִּילוּ לֹא הִירִידָה לְבַחֲנִית
- 42 הַחֻכְמָה הָרֵאשׁוֹן וְהַנַּעֲלָה בְּבַחֲנִית הַמּוֹחִין הָעֲלִיּוֹנִים, וְהַסְפִּירָה
- 43 הָרֵאשׁוֹנָה וְהַנַּעֲלִית מֵעֵשֶׂר הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁעַל-יְדֵה נַעֲשֶׂה עֲנִיָּן
- 44 הַבְּרוּרִים, כְּמֵאֲמַר הַזֶּה 13 "בְּחֻכְמָה אֲתַבְּרִירו", שֶׁהִיא
- 45 בְּשַׁבָּת - בּוֹרֵךְ אֲסוּר 14 כֵּשֶׁם שֶׁמִּלְאֲכַת בּוֹרֵךְ בְּאוֹכֵל וּפְסוּלָת אֲסוּרָה
- 46 בַּשַּׁבָּת, כִּךְ עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים הַרוֹחֲנִית,
- 47 הַמְכִּינָה אֶת הָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי לְהִיּוֹת דִּירָה
- 48 בְּתַחֲתוֹנִים' עַל יְדֵי הַפְּרִדָּה הַטוֹב מֵהָרַע
- 49 לֹא נַעֲשִׂית בַּשַּׁבָּת אֲלָא בִּימּוֹת הַחֹל.
- 50 (ב) וְהִנֵּה עֲנִיָּן הָעֲלִיָּה הַתַּעֲלוֹת
- 51 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַמְצִיאוֹת הַגְּשָׁמִית
- 52 שְׂבִיּוֹם הַשַּׁבָּת, נִתְבָּאֵר גַּם
- 53 בְּדְבוּר-הַמִּתְחִיל בְּמֵאֲמַר חֲסִידוֹת
- 54 הַפּוֹתָח בַּפְּסוּק "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה"
- 55 שְׂבִי'תוֹרָה אור' 15, לְאֶדְמוֹר
- 56 הַזֶּקֶן, כְּבֵאֵר מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
- 57 ז"ל הַנּוֹכַח לְעִיל בְּתַחֲלִית הַמֵּאֲמַר
- 58 לְמָה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת שַׁבָּת
- 59 לְמִלְאֲכַת הַמְשָׁכָן כּו', שֶׁעֲנִיָּן
- 60 הַשַּׁבָּת הוּא הַקְדָּמָה לְמִלְאֲכַת
- 61 הַמְשָׁכָן כְּלוּמָר, לְעִיל נִתְבָּאֵר
- 62 שֶׁמִּלְאֲכַת הַמְשָׁכָן לֹא דוּחָה שַׁבָּת כִּי
- 63 עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים לֹא נַעֲשִׂית בַּשַּׁבָּת,
- 64 וְכַעַת מְבֵאֵר שֶׁמִּצַּד שְׁנֵי יֵשׁ קֶשֶׁר
- 65 וְשִׁיכּוֹת בֵּין מִלְאֲכַת שַׁבָּת וְהַמְשָׁכָן,
- 66 וְלִכֵּן עֲנִיָּן הַשַּׁבָּת הוּא הַקְדָּמָה
- 67 לְמִלְאֲכַת הַמְשָׁכָן.
- 68 וְנִקְוִית הַבֵּאֵר בְּזֶה 16, כִּיכֵד
- 69 הַשַּׁבָּת (עֲלִיית הָעוֹלָמוֹת) הִיא הַכְּנָה
- 70 לְמִלְאֲכַת הַמְשָׁכָן (הַמְשַׁכֶּת קְדוּשָׁה
- 71 בְּעוֹלָם) שֶׁכָּלְלוֹת הָעֲנִיָּן
- 72 דְּמִלְאֲכַת הַמְשָׁכָן הוּא
- 73 הַמְשַׁכֶּת אֱלֹקוֹת מְלַמְעֵלָה
- 74 לְמִטָּה (כַּנ"ל), אֶף כִּינֵן
- 75 שֶׁהָאֶדָם הוּא נִמְצָא לְמִטָּה
- 76 בְּגוֹף גְּשָׁמִי, הִנֵּה כְּדִי שִׁיכָּל
- 77 הָאֶדָם לְפַעֵל הַמְשַׁכֶּת אֱלֹקוֹת
- 78 מְלַמְעֵלָה, צָרִיף לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ
- 79 תַּחֲלָה עֲנִיָּן הָעֲלִיָּה הַתַּעֲלוֹת
- 80 לְמַעְלָה, שֶׁזֶּהוּ עֲנִיָּן הַשַּׁבָּת,
- 81 שְׂאֵז הִיא עֲלִית הָעוֹלָמוֹת
- 82 מְלַמְעֵלָה עַד רוּם

(11) פרשתנו שם, לא. (12) ראה תניא פל"ו. (13) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. תניא אגה"ק סכ"ח (קמח, א). (14) טושו"ע ורודה"ז אור"ח סשי"ט. וראה תו"א חיי שרה טו, ג. (15) ריש פרשתנו (פו, סע"ג ואילך). (16) תו"א שם פח, ג"ד. וראה גם תו"ח פרשתנו שצב, ב-ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לאחר הקדמת עניין השבת, נתבאר גם ענין העליה שלאחר
ההמשכה והירידה מלמעלה למטה, פמבאר שם באותו מאמר
עצמו שבגמר ותכלית לאחר סיום והשלמת ירידת השפע האלוני
העליון לעולמות (שזהו ענין ההמשכה מלמעלה למטה שעל-
ידי מלאכת המשכן), אז הוא
בחינת השבת שהיא המנוחה
וההסתלקות של האורות והכוחות
העליונים אל עצמותו כו' כמו אדם
שמתניע במלאכה, וכאשר הוא נח,
הכוחות שלו חוזרים למקורם בנפש
האדם [וזהו ענין הציווי דשבת
שנאמר למשה בפרשת כי-
תשא¹⁸, לאחרי הציווי על
מלאכת המשכן בפרשיות
"תרומה" ו"תצוה" שם מדובר
על ההמשכה של האלוקות למטה לאחר
שנסתיימה מלאכת המשכן (ולא כמו
בציווי משה רבנו לישראל
בפרשתנו, פרשת ויקהל,
שהקדים הציווי דשבת
למלאכת המשכן, כי כאן מדובר
על השבת כפי שהיא נתינת כוח לאדם
להמשיך אלוקות לעולם על-ידי מלאכת
המשכן), שזהו לפי שלא שיך
בחינת שביטה ממלאכה, מנוחה
של הכוחות והאורות העליונים, ו'אור
חוזר' שבו הכוחות והאורות חוזרים
ומתעלים למקורם, בדרך מלמטה
למעלה, רק אם מתחלה קודם לכן
נמשך בחינת 'אור ישר'
והמשכה מלמעלה למטה
כו', והינו, כאמור לעיל שלמעשה
המאמר בתורה אור' עוסק בשני
הענינים האמורים, כיוון שנוסף על
העליה דשבת שפועלת עלית
האדם בתור הקדמה והכנה
ונתינת כוח כדי שיוכל האדם ויהיה
בכוחו לפעול את ההמשכה של
האלוקות מלמעלה למטה שעל-
ידי מלאכת המשכן, יש גם
העליה דשבת שבאה לאחרי
גמר ההמשכה מלמעלה
למטה, לאחר שכבר הוקם המשכן,
כמבאר לעיל.

המעלות כו' עד לדרגות העליונות ביותר למעלה. ולכן הקדים משה
רבנו הציווי על השבת לפני הציווי על מלאכת המשכן¹⁷
כי ההתעלות של העולמות בשבת היא הנותנת כוח לאדם להמשיך אלוקות
מלמעלה למטה.
(ג) ולהעיר, שאף שבשני
הבאורים הנ"ל בטעם סמיכת
פרשת שבת למלאכת
המשכן, האחד, ללמד שמלאכת
המשכן נעשית בימות החול ולא בשבת
כי עבודת הברורים לא נעשית בשבת
שהיא זמן נעלה, והשני שהעליה
בשבת נותנת את הכוח למלאכת
המשכן, מודגש ענין העליה
שבשבת, הרי הם שני ההסברים
האמורים חלוקים זה מזה, כפי
שמשיך ומבאר.
והענין בזה, שענין העליה
דשבת שבגללה קודם הציווי
דשבת לציווי דמלאכת
המשכן (כמבאר בתורה
אור') מאחר שהעליה דשבת היא
הנותנת לאדם את הכוח להמשיך
אלוקות למטה, כמבאר לעיל, הוא
רק עלית האדם שבאה
בהקדמה כדי שיוכל לפעול
את ההמשכה מלמעלה
למטה שעל-ידי מלאכת
המשכן וכיוון שזו התעלות האדם
בלבד, הרי בשלב זה עדיין אין המשכה
של אלוקות בעולם, ואילו העליה
דשבת עליה מדובר בביאור הראשון
שבגללה לא יכולה להיות
מלאכת המשכן (שענינה
המשכה מלמעלה למטה)
בשבת (כמבאר בדרושים
הנ"ל), כי בשבת אין את עבודת
הברורים, כמבאר לעיל, היא
העליה שלאחרי ההמשכה
והירידה מלמעלה למטה,
עליה שבאה לאחר המשכת והתגלות
אלוקות בעולם.
ויש להוסיף, שבמאמר
בתורה אור' הנ"ל שמדובר
בעיקר אודות עליית האדם שנפעלת

(17) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 217 (מהתועדות זו). 18) לא, יב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְהָיָה מִלְכָּד עֲנִין הָעֲלִיָּה שְׁבַשְׁבַּת (בְּשָׁנֵי הָאוֹפָנִים הַנִּלְ) 2
 2 כִּכְנָה וְנִתְּנָה כֹחַ לַפְעוּל הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה וְלֵאחֵר הַשְּׁלֵמָה הַהַמִּשְׁכָּה 3
 3 מִלְמַעְלָה), יֵשׁ בְּשַׁבַּת עֲצֻמָּה גַם עֲנִין הַהִמְשָׁכָה וְהַהֲתַגְלוּת שֶׁל אֹר 4
 4 אֱלוֹקִי מִלְמַעְלָה לְמִטָּה. וְזֶה שְׁנֵתִיבָאָר לְעִיל (סְעִיף ב) שְׁעִנֵּן 5
 5 הַשַּׁבָּת הוּא הָעֲלִיָּה לְמַעְלָה, 6
 6 וְלֹא הִירִידָה לְמִטָּה, וְלִכֵּן 7
 7 מִלֵּאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַעֲבֹדָה שֶׁל הַמִּשְׁכָּה 8
 8 אֱלוֹקוֹת לְמִטָּה, לֹא דוּחָה שֶׁבֶת, הָרִי 9
 9 זֶה רַק בְּנוֹגֵעַ לִירִידָה 10
 10 וְהַשְּׁפָלָה שֶׁל הַהַמִּשְׁכָּה הָאֱלוֹקִית 11
 11 בְּשִׁבִּיל עֲנִין הַבְּרוּרִים, 12
 12 שִׁירִידָה זֶה אֵינָה שְׂיִכָּת 13
 13 בְּשַׁבָּת, כִּמְבֹאֵר לְעִיל שֶׁבַשְׁבַּת 14
 14 'בִּרְוִר' אֲסוּר גַּם בְּמוֹכֵן הַרוּחָנִי שֶׁל 15
 15 'בִּירוּרִים', אָבִל יֵשׁ בְּשַׁבָּת בְּגִלל 16
 16 מַעֲלָת וְקֹדֶשֶׁת יוֹם הַשַּׁבָּת הַמִּשְׁכָּת 17
 17 הָעוֹנֵג הָעֲלִיּוֹן בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג 18
 18 בְּאֱלוֹקוֹת (בְּחִינַת נְעִילַת בִּיטוֹר הַשִּׁיכָּת 19
 19 לִכְתָּר שֶׁלְמַעְלָה מִעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת) 20
 20 שְׁנִפְעֵל עַל-יְדֵי כְּלָלוֹת 21
 21 הָעֲבֹדָה דִּימּוּת הַחֹל הַגּוֹרֵמָה 22
 22 תַּעֲנוּג לְמַעְלָה, וְהַתְּגַלָּה וְהַמִּיר 23
 23 לְמִטָּה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכִמְבֹאֵר 24
 24 בְּלִקְוִטֵי תוֹרָה' לְאִדְמוֹר' הוֹקֵן 25
 25 דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל בְּמֵאמֶר הַפּוֹתַח 26
 26 בְּפִסּוֹק "רְאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם 27
 27 הַשַּׁבָּת" 19 בְּעִנֵּן שְׁתֵּי שְׁבָתוֹת 28
 28 כְּהִלְכָתָן 20 (כִּמְבֹאֵר חֲכָמֵינוּ ז"ל: 29
 29 "אִמְרוּ רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן 30
 30 יוֹחָאי אֲמַלְמִי מִשְׁמֵרִין יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי 31
 31 שְׁבָתוֹת כְּהִלְכָתָן מִיד נִגְאָלִים שְׁנֵאמֶר 32
 32 כֹּה אָמַר ה' לִסְרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת 33
 33 שְׁבָתוֹתֵי וְכִתְבִּי בְּתַרְיָה [וְכִתּוּב אַחֲרָיו] 34
 34 וְהַבִּיאֹתִים אֶל הָרָקֶדֶשׁ וְגו'"). שְׁהֵן 35
 35 שְׁנֵי אוֹפָנֵי הַהִלְיָכָה וְהַעֲלִיָּה, 36
 36 הַתְּקִיבּוֹת בֵּין הָאֵדָם וְהָאֱלוֹקוֹת, שְׁיֵשׁ 37
 37 בְּשַׁבָּת, הֵן הַהִלְיָכָה מִלְמַטָּה 38
 38 לְמַעְלָה, שְׁהֵן עֲנִין הָעֲלִיָּה 39
 39 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְהֵן 40
 40 הַהִלְיָכָה מִלְמַעְלָה לְמִטָּה, שְׁהֵן עֲנִין וְהַמִּשְׁכָּת הָעוֹנֵג 41
 41 הָעֲלִיּוֹן לְמִטָּה 21 כִּמְבֹאֵר לְעִיל.

19) בשלח ב, ג (וראה גם אוה"ת בהר ע' תרכט). 20) שבת קיח, ב. 21) ראה גם תו"ח פרשתנו שצג, סע"ב ואילך. תלו, ג ואילך. 22) ראה בשיחה שלאחרי המאמר (תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 306 ואילך) ע"ד סיום הדפסת הלקו"ת (המו"ל). 23) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רסא. 24) ראה אגרות-קודש שם ע' תקס ואילך. נדפס בהוספות לתו"א הוצאת קה"ת. 25) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חומשי תורה בראשית שמות, וגם דרושים לחנוכה ..
 2 ומגלת אסתר, אבל ה"דרושים על שני חומשי תורה
 3 בראשית שמות" מסתימים בפרשת ויקהל, ואילו דרושי
 4 פרשת פקודי הם (לא ב'תורה אור' יחד עם כל שאר ה'דרושים'
 5 לפרשיות של ספר שמות, אלא)
 6 ב'לקוטי תורה'. ולכאורה, 1
 7 באשר מחלקים ספר לשני 2
 8 חלקים, מתאים יותר 3
 9 שהחלוקה תהיה בין שני 4
 10 חומשים (ספרים), וכמו 5
 11 שבספר-תורה יש הפסק ד' 6
 12 שטיין ארבע שורות בין חומש 7
 13 לחומש²⁶, אבל אין מקום 8
 14 שתהיה החלוקה בין שני ספרים 9
 15 בין שתי פרשיות באותו 10
 16 חומש, ובפרט במיוחד אין מקום 11
 17 שתהיה החלוקה בין פרשיות 12
 18 ויקהל ופקודי, שברוב 13
 19 השנים הרי הן מחוברות 14
 20 עובדה המוכיחה על קשר ושייכות 21
 22 מיוחדת בין שתי פרשיות אלו 23
 24 ומגדילה את התמיכה על כך שמאמרי 25
 26 פרשת פקודי אינם באותו ספר עם 27
 28 מאמרי פרשת ויקהל. ופלא גדול 29
 30 יותר²⁷, שהתחלת ה'לקוטי 31
 32 תורה' היא (לא ב'דרושי 33
 34 פרשת פקודי כהמשך לסיום 35
 36 הספר 'תורה אור' במאמרי פרשת 37
 38 ויקהל, אלא) ב'דרושי פרשת 39
 39 בשלח, שהיא כמה פרשיות 40
 41 לפני פרשת ויקהל (שבסיום 41
 42 ה'תורה אור'), ובפרט 42
 43 ש'דרושי פרשת בשלח ישנם 43
 44 גם ב'תורה אור', ולכאורה 44
 45 אין מקום לחלק פרשה אחת 45
 46 את פרשת בשלח עצמה באופן 46
 47 שבמה דרושים חלק מהמאמרים 47
 48 של פרשת בשלח יהיו ב'תורה 48
 49 אור', וכמה דרושים חלק 49
 50 מהמאמרים של אותה פרשה עצמה 50
 51 יהיו ב'לקוטי תורה'.
- והנה, אף שלא שמעתי טעם על ענן זה, הרי רואים שיש
 המ'שך המשכיות ושייכות בתוכן הדברים בין סיום ה'תורה אור'
 להתחלת ה'לקוטי תורה', כי ב'דרושי פרשת ויקהל
 שבסיום ה'תורה אור' מדובר אודות ענן השבת, הן בנוגע
 לענן העליה מלמטה
 למעלה והן בנוגע לענן
 ההמשכה מלמעלה למטה,
 כמבואר לעיל באריכות, ובמ'שך
 לזה, הנה גם התחלת
 ה'לקוטי תורה' בדבור-
 המתחיל "ראו כי ה' נתן
 לכם השבת", היא בשני
 ענינים הנ"ל שישנם ביום
 השבת²⁸.
- ו) ויש להוסיף, שיש גם
 המ'שך המשכיות וקשר ושייכות
 בתוכן הענינים בין דרושי
 'מגלת אסתר' שבסיום
 ה'תורה אור' שבהם מסתיים
 הספר בפועל עם התחלת
 ה'לקוטי תורה'. דהנה,
 המאמר האחרון ב'דרושי
 'מגלת אסתר' שב'תורה אור'
 הוא דבור-המתחיל "ובזה
 הנצרה באה" וגו'²⁹, ומבאר
 רבנו הזקן³⁰ ש"ובזה, הינו
 העמוד הרוחני שבין גן-עדן
 המתחיל לגן-עדן העליון שבו

(26) שו"ע יו"ד סרע"ג ס"א. (27) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 386. (28) ויש להוסיף ולהעיר גם בנוגע לדרוש השני בתו"א פ' ויקהל, שהוא דרוש לפסח, כמ"ש בדף השער: "דרוש אחד לפסח בפרשת ויקהל" - שיש לקשרו עם ד"ה אלה פקודי שבהמשך הלכות דספר שמות, ששם (ד, ד) נתבאר הפסוק רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים (יחזקאל טז, ז), ששייך לחג הפסח (משיחת ש"פ פקודי). (29) אסתר ב, יג. (30) ק, סע"ב.

שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

26 זֶה שְׁכֵמוֹר מוֹרָה עַל בִּטּוֹל הָיָה בְּהִיּוֹתָהּ נִשְׁמָה בְּגוֹף]. וְגַם
27 בַּמֶּאֱמָר הָרִאשׁוֹן ב'לְקוּטֵי תוֹרָה', דְּבוּר־הַמִּתְחִיל "רְאוּ כִּי
28 ה' נָתַן לָכֶם הַשָּׁבֶת", מְדוּבָר אֲדוּת עֲנִיין זֶה עֲצוּם שֶׁל הָעֲלִיָּה
29 מִגֶּן־עֶדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֶן־עֶדֶן הָעֲלִיּוֹן עַל־יְדֵי "נְהַר דִּינּוֹר נָהָר
30 שֶׁל אֵשׁ רוּחַנִית הַמִּפְסִיק מְבַדִּיל
31 בִּינֵיהֶם שְׁצָרִיף לְטָבּוֹל בּוֹ
32 (עֲנִין הַבִּיטוּל³² כַּמְבֹאֵר בַּכֹּמָה
33 מִקּוֹמוֹת שֶׁהַחוּכֵן הַפְּנִימִי הַרוּחָנִי שֶׁל
34 עֲנִיין הַטְּבִילָה הוּא 'בִּיטוּל' שֶׁל
35 הַמִּצִּיאוֹת הָאִישִׁית) וְהַטְּבִילָה, הַבִּיטוּל,
36 הוּא כְּדֵי לְשַׁכּוֹחַ הַתַּעֲנוּג
37 שְׁבִגְנ־עֶדֶן הַתַּחְתּוֹן כְּבֹאוֹ
38 לְגֶן־עֶדֶן הָעֲלִיּוֹן כְּדֵי שְׁלֹא
39 יִבְלָגְנוּ שָׁם"³³ כְּדֵי שֶׁבִּעֲלוֹתוֹ
40 לֵאמֹר עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן לֹא תִהְיֶה לוֹ כִּבְר שׁוֹם
41 שִׁיכּוֹת עִם מִצְבּוֹ הַקּוֹדֵם כִּךְ שְׁעִינִי
42 גֶן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לֹא יִבְלָלוּ אוֹתוֹ
43 מִלְּקוּט וְלִיהֲנוֹת אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי
44 שֶׁבֵּן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן. וְנִמְצָא שֶׁהַסְּפָרִים
45 'תוֹרָה אוֹר' ו'לְקוּטֵי תוֹרָה' קְשׁוּרִים זֶה
46 בְּזֶה בְּכֵךְ שִׁישׁ קָשָׁר וְשִׁיכּוֹת בְּחוּכֵן שֶׁל
47 סִיּוֹם סֵפֶר 'תוֹרָה אוֹר', הֵן בְּסוֹף דְּרוּשֵׁי
48 פֶּרֶשׁת וִיִּקְהֵל וְהֵן בְּסוֹף דְּרוּשֵׁי מִגִּילָת
49 אֶסְתֵּר, לְהַתְחַלֵּת סֵפֶר 'לְקוּטֵי תוֹרָה'
50 בְּדִרּוֹשׁ בְּפֶרֶשׁת בִּשְׁלֹחַ, כַּמְבֹאֵר לְעִיל.

1 וְעַל־יְדֵי עוֹלוֹת הַנִּשְׁמוֹת מִגֶּן־עֶדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֶן־עֶדֶן
2 הָעֲלִיּוֹן, וְזֶהוּ פִּירוּשׁ "בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ"²⁹. כְּלוּמֹר, הַנִּשְׁמָה
3 מִתְּעַלִּית לְגֶן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן וְכַתּוּב יוֹתֵר אֶל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא וְעֲנִין
4 הַחוּכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הָעֲמוּד הַמִּשְׁמֵשׁ 'מִמְצוּעַ' בֵּין גֶּן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן לִגֶּן עֵדֶן
5 הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת בִּיטוּל,
6 שְׁפָל עֲלִיָּה שֶׁהִיא שִׁנּוּי מֵהוּתִי
7 עֲמוּק לְעוֹמֵת הַמִּצַּב הַקּוֹדֵם אִי־
8 אֶפְשָׁר לֹא יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת כִּי־אֵם
9 עַל־יְדֵי בִיטוּל בְּתַחֲלָה כִּי רַק
10 עַל־יְדֵי הַבִּיטוּל הָאֵדָם יוֹצֵא לְגַמְרִי
11 מִגְדִּיר מִצִּיאוֹתוֹ הַקּוֹדֵמָה וְיִכּוֹל
12 לְהַתְּעַלּוֹת לְדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר, בְּמִיּוֹחַד
13 אִם הִיא נְעִלִית יוֹתֵר בְּאֵין עֲרוּךְ. וְזֶהוּ
14 שְׁכָתוֹב³¹ גַּם־כֵּן בְּאֶסְתֵּר לֹא
15 בְּקֶשֶׁה דְּבָר כו', כְּלוּמֹר, לֹא הָיָה
16 לָהּ רְצוֹנוֹת מִשֶּׁל עֲצֻמָּה, כִּיֵּן
17 שְׁהִיָּתָהּ בְּתַחֲלִית הַבִּיטוּל
18 [וְלִהְיוֹתָהּ, שֶׁהַבִּיטוּל דְּבַחֲנִינָה
19 הָעֲמוּד הוּא לֹא רַק לְאַחֲרֵי
20 סְלוֹק הַנִּשְׁמָה מִהַגּוֹף כְּמוֹ בִּיחֹס
21 לְעִלּוֹת מִגֶּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לִגֶּן עֵדֶן
22 הָעֲלִיּוֹן הָאֲמוּרוֹת לְעִיל, אֲלֹא יִכּוֹל
23 לְהִיּוֹת גַּם בְּנִשְׁמָה בְּגוֹף,
24 וְכַמּוֹכֵן מִמָּה שְׁכָתוֹב בְּאֶסְתֵּר
25 "לֹא בְּקֶשֶׁה דְּבָר" גו', שְׁעִנִּין

(31 אֶסְתֵּר שָׁם, טו. 32) רָאָה תוֹרָא מִקֵּץ לֹא, א. הַמִּשְׁךְ תַּרְס"ו ע' טו. 33) א, ד.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

18 מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא: מִיָּד הוּא מַעֲמָא – כְּלוּם לֹא הוּצָרְכָנוּ לִיתֵּן טַעַם
19 לְהִיתֵּר הַמִּשְׁנָה אֲלֵא לְשִׁיטַת רַב שְׁאוּסֵר בִּשְׁר שְׁנֵתְעֵלֵם מִן הָעֵין,
20 הָא אִיתְמַר עָלָה – הָרִי כִּבְר נֶאֱמַר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּבִיאוֹר הַמִּשְׁנָה
21 הוּא, שְׂרֵב אֲמַר שְׁהֶאֱבָרִים שְׁנִמְצָאוּ הֵם בְּחוֹקֵת נְבִלָה, לְפִיכָךְ הִנוּעַ
22 בָּהֶם אוֹ נוֹשָׂא אוֹתָם נִטְמָא, וְאֵם אֲכָלֵם לֹקֵחַ עַל אֲכִילַת נְבִלָה,
23 וְאִילוּ הַחֲתִיכוֹת שְׁנִמְצָאוּ מוֹתְרוֹת רַק מִשּׁוּם טוֹמְאָת נְבִלָה, דְּהֵינּוּ
24 שְׁהִנוּעַ בָּהֶם אוֹ נוֹשָׂא אוֹתָם אֵינוֹ נִטְמָא מִסַּפֵּק, וְכֵן אֵם אֲכָלֵם אֵינוֹ
25 לֹקֵחַ מִסַּפֵּק, אֲבָל לְאוֹכֵל אֲסוּר מִדִּין בִּשְׁר שְׁנֵתְעֵלֵם מִן הָעֵין. וְלִי
26 אֲמַר שְׁהַחֲתִיכוֹת שְׁנִמְצָאוּ מוֹתְרוֹת אִף בְּאֲכִילָה, הוּאִיל וְלִשְׁתִּיתוֹ
27 בִּשְׁר שְׁנֵתְעֵלֵם מִן הָעֵין מוֹתֵר.
28 הַגִּמְרָא מְבַרֵּר הֵיכֵן אִמֵּר רַב אֵת דִּינּוֹ. אוֹמֵרֵת הַגִּמְרָא: וְהָא
29 דְּאִמְרֵנוּ בְּשֵׁם רַב שְׁבִשְׁר שְׁנֵתְעֵלֵם מִן הָעֵין אֲסוּר, לֹא בְּפִירוּשׁ
30 אֲתָמֵר אֲלֵא מִכְּלָלָא אֲתָמֵר – לֹא שְׁאִמֵּר כֵּן בְּמִפּוֹרֵשׁ, אֲלֵא שִׁישׁ
31 לְלִמּוּד שְׂכָךְ סוֹבֵר מִמַּעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, דְּרַב הוּא יְהִיב אֲמַרָא
32 דְּאִשְׁתַּמִּית – דִּיהִי יוֹשֵׁב בְּמִקּוֹם שְׁבוּ הִיָּה עוֹבֵר הַנְּהַר שֶׁל אִישְׁתַּטִּית,
33 חִיָּא לְהוּמָא נְבָרָא – רָאָה אֲדָם דִּתְהוֹ קָא

1 לְתַתְּחִיָּה, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים (לְעִיל י"א) וְלֹא נִתְחִיָּה לְנִתְחִים, וְאֵם הִיָּה
2 מִחוּתָךְ לְחִתִּיכוֹת בִּידוּעַ שְׁהוּא מִקְרֵבן חֲטָאֵת הַנֶּאֱכָל לְכַהֲנִים, שְׂכָן
3 הַדֶּרֶךְ בְּבִשְׁר הַנֶּאֱכָל שְׁחוֹתִים הָאִיבָרִים לְחִתִּיכוֹת קִטְנוֹת. אֲבָל
4 אֵם נִמְצָא הַבִּשְׁר בְּגִבּוּלִין – בְּגִבּוּלוֹת עֵרֵי יִשְׂרָאֵל, בְּמִקּוֹם שְׁרֹב
5 הַטְּבָחִים יִשְׂרָאֵל, אֵם הִיָּה מִחוּתָךְ לְאַבְרָם שְׁלָמִים בִּידוּעַ שְׁהוּא
6 בִּשְׁר נְבִלוֹת, שְׂכָן הַדֶּרֶךְ לְחִתּוֹךְ נְבִלָה לְאַבְרָם שְׁלָמִים וְלַהֲשִׁלִּיכָהּ
7 לְאַשְׁפָּה אוֹ לְכַלְבִּים, וְאֵם הִיָּה מִחוּתָךְ לְחִתִּיכוֹת קִטְנוֹת הָרִי הֵן
8 מוֹתְרוֹת, שְׂכָן דֶּרֶךְ הַטְּבָחִים לְחִתּוֹךְ אֵת הַבִּשְׁר לְחִתִּיכוֹת קִטְנוֹת עַל
9 מִנֵּת לְחִתּוֹ בְּקִדְרָה, וְאִין לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָא בִּשְׁר נְבִלָה הוּא, שְׁאֵם כֵּן
10 לֹא הִיָּה הַטְּבָחִים חוֹתְכִים אוֹתוֹ לְחִתִּיכוֹת. וְאִף עַל פִּי שְׁבִנְפִּילָתוֹ
11 נִתְעַלְמוּ הַחֲתִיכוֹת מִן הָעֵין, אִין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא הִבִּיאוּם הָעוֹרֵבִים
12 מִמִּקּוֹם אַחֵר, וְאֵם כֵּן קִשָּׁה לְרַב שְׁאִסֵּר בִּשְׁר שְׁנֵתְעֵלֵם מִן הָעֵין.
13 וְכִי יְהִיָּא – וְאֵם תֹּאמַר דְּהָא נִמִּי בְּעוֹמֵד וְיוֹאֵה, אֵם כֵּן מִדּוּעַ
14 אוֹמֵרֵת הַמִּשְׁנָה שְׁאֵם מִצָּא אֲבָרִים מוֹטְלִים בְּדֶרֶךְ בִּידוּעַ שְׁהֵם
15 נְבִלוֹת וְאֲסוּרִים בְּאֲכִילָה, וְאֲמַר, הָרִי רָאָה אוֹתָם נוֹפְלִים מִדִּין
16 הָאֵדָם שְׁחוֹרְצִים מִן הַמִּקְוִיָּה, מִסְתַּבֵּר שְׁאֵם לְקַחֵם מִן הַמִּקְוִיָּה
17 וְלֹא זֹרֵק לְאַשְׁפָּה אֲלֵא נִפְלוּ מִיָּדוֹ אִין דֵּם נְבִלוֹת אֲלֵא בְּשִׁרְתוֹ.

בס"ד. ש"פ ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "ויקהל משה", "למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דיבורו, ותרגומו ואכניש":¹
- לכאורה יש מקום לומר שהיה מיד ברדתו מן ההר, ביום הכפורים עצמו, הן מצד הסברא דזריזין מקדימין, והן מצד לשון הכתוב "ויקהל", לשון הפעיל (ולא ויאסוף, לשון פעל), כיון שעל-ידי רדתו מההר עם הלוחות גרם שבני-ישראל יתאספו מעצמם (ולכל היותר - שכאשר "ויראו מגשת אליו" אזי "ויקרא אליהם משה")².
- ולכן מחדש רש"י ש"ויקהל משה" - שמשמעותו שמשח הקהיל אותם (ולא שנאספו מעצמם) - היה "למחרת יום הכיפורים", ואף-על-פי-כן "הוא לשון הפעיל (כיון) שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דיבורו", ומוסיף להביא ראיה שהוא לשון הפעיל, ולא לשון פעל (דלכאורה, כיון שהכתוב מדגיש שנעשה על-ידי משה, הרי מוטב לפרש שהוא לשון פעל) - "ותרגומו ואכניש" (ולא "וכנש").
- והטעם שמשח המתין עם הציווי על-דבר עשיית המשכן עד למחרת יום הכפורים - כי, ברדתו מההר ביום הכפורים היו בני-ישראל במעמד ומצב של מסירה ונתינה מוחלטת לענין התורה, ולא היה נתינת מקום לענין נוסף; ורק למחרת יום הכפורים דיבר עמהם אודות ענין המעשה.
- וההוראה³, שלמרות גודל מעלת העבודה דעשיית המשכן, צריך להיות גם לימוד התורה⁴ מתוך מסירה ונתינה, אלא שאי אפשר לצאת ידי חובה בלימוד התורה בלבד⁵, ולאחרי זה צריך להיות גם ענין המעשה⁶, לעשות דירה לו יתברך⁷ - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ו' עמוד 210 ואילך.

* * *

- ב. ויש להוסיף בהאמור לעיל שברדת משה מהר סיני ביום הכפורים עסקו בני-ישראל רק בלימוד התורה, ורק למחרת יום הכפורים דיבר עמהם משה אודות עשיית המשכן:
- נתבאר בהתועודות שלפני זה⁸ מה שכתוב⁹ "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה" בפסוק בפני עצמו, ולא בפסוק¹⁰ "ודיבר אל בני ישראל את אשר יצווה" - שבשעה שמשח דיבר אל בני-ישראל ללמדם ציווי הקב"ה, היו בני-ישראל שקועים לגמרי בשמיעת הדברים, מתוך ביטול בתכלית, ובלשון חז"ל¹¹: "שפתותיו נוטפות מר", ובשעת מעשה לא היו שייכים לדבר נוסף, גם לא לראיית פני משה (כענין בפני עצמו).

המקדש, שנאמר (דברי הימים ב' ו' לח) "והתפללו אליו דרך ארצם ג' והעיר ג' ולבית ג'"/ (שו"ע אדה"ז א"ח רסצ"ד. וש"נ).
(5) וכמודגש גם בב' הפרשיות דק"ש, שבפרשה ראשונה מודגש בעיקר ענין לימוד התורה, ובפרשה השני' מודגש בעיקר ענין קיום המצוות (ראה אוה"ת ואתחנן ע' רלח ואילך. סה"מ תרנ"ח ע' קעת. ועוד).

(6) ואף שמדובר אודות ב' סוגי עבודה, ששייכים, לכאורה, לשני סוגי בני אדם (ש"אין דיעותיהם שוות"), יושבי-אוהל ובעלי-עסק - הנה משה רבינו, רועה ישראל, הוא המחבר ביניהם כו'.

(7) שיחת ש"פ תשא ס"כ (תורת מנחם - התועודויות חמ"ב ע' 296).

(8) ס"פ תשא (לד, לה).

(9) שם, לד.

(10) שבת ל, ב. וש"נ.

(1) תשא לר, ל-לא.

(2) גם בנוגע לזמן שאין ביהמ"ק קיים - שהרי ישנו המשכן שבנפש האדם, שעו"נ (תרומה כה, ח) "ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד" (ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד), וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו במאמר ההילולא (סה"מ תש"י ע' 119 ואילך), שהעבודה היא לעשות קרשים למשכן, היינו, להפוך את שקר העולם להיות קרש למשכן, ועי"ז נעשה ענין של "קשר" עם הקב"ה, שזהו גם תוכן הענין ד"עצי שטים עומדים" (שמהם נעשו קרשי המשכן), בדוגמת "עמוד" שמחבר ומקשר את העולם עם אלקות.

(3) וכמאד"ל (אבות פ"ב מ"ה) "לא עם הארץ חסיד".

(4) וכמאד"ל (שבת יו"ד, א) "זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד", והרי תפלה ענינה בירור והעלאת העולם, כמו ענין המשכן והמקדש (דאקרי משכן), שלכן צריכה להיות התפלה כנגד

- 1 כלומר: בני-ישראל ראו אמנם את פני משה בשעה שדיבר עמהם, וכמו שכתוב¹¹ "והיו עיניך רואות
2 את מוריד", אבל בראיה זו ראו רק שזהו "מוריד" - מקור התורה; ורק לאחר גמר הדיבור, אזי "וראו
3 בני ישראל את פני משה" (ואז הבחינו) "כי קרן עור פני משה", מה-שאי-כן בשעת הלימוד, הנה "קירון
4 עור פניו" היה בבחינת "שרגא בטיהרא"¹² לגבי הענין ד"מוריד".
- 5 ועל-דרך-זה בנדון-דין, שברדת משה מהר סיני ביום הכפורים היו בני-ישראל שקועים לגמרי בענין
6 התורה כשלעצמו, ולא היו שייכים לענין אחר, אפילו לענין ד"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹³.
- 7 ויתירה מזה - שבענין התורה גופא היה מודגש אצלם בעיקר העילוי ד"אנא נפשי כתבית יהבית"¹⁴
8 (ובפרט בלוחות שניות שהיו באופן ד"כפלים לתושיה"¹⁵), ולא כ"כ לימוד פרטי הדינים כו', שהיו
9 בהעלם, ועל-דרך מה שכתוב בירושלמי¹⁶ בנוגע ללוחות שעליהם נאמר¹⁷ "מזה ומזה הם כתובים",
10 שבלוחות היו כלולים כל עניני התורה, עד לדקדוק קל כו' - שאין זה בגלוי אלא בהעלם. ועל-דרך-זה
11 בנוגע למה שנאמר בדרת משה מהר סיני "ויצום את כל אשר דיבר ה' אתו בהר סיני"¹⁸ - הנה אף
12 שפשוטו של מקרא קאי על כל משך הזמן שלאחרי זה, כמו שכתב רש"י¹⁹ ש"לשון הוה הוא כל הענין
13 הזה", יש לומר שבזה מרומז שכל הציוויים שבתורה שנאמרו במשך כל הזמן שלאחרי זה, היו כבר אז
14 "בלשון הוה", אלא שענין זה היה בהעלם.
- 15 ורק למחרת יום הכפורים - "ויקהל משה גו' ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם".
16 ג. ויש להוסיף ולבאר החילוק בין "ויקהל משה", "לשון הפעיל", למה שכתוב במגילת אסתר²⁰ "לך
17 כנוס את כל היהודים", לשון פעל, ולא "הכנס", לשון הפעל:
- 18 בפרשתנו מדובר אודות הציווי על-דבר עשיית המשכן על-ידי פעולת כל בני-ישראל שהתנדבו להביא
19 תרומה - "כל נדיב לבו יביאה גו'²¹, שזהו ענין שהיה צריך להיעשות על-ידי כל אחד ואחד מישראל,
20 וכמו מצוה שבגופו, ולא היה יכול להיות באופן שמשה יעשה זאת עבורם; פעולת משה היתה רק
21 ההתעוררות ונתינת כח כו', אבל הפעולה עצמה הוצרכה להיות על-ידי בני-ישראל, ולכן נאמרה פעולת
22 משה בלשון הפעיל - "ויקהל משה".
- 23 [ויש להוסיף ולהמתיק אריכות לשון רש"י "שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי
24 דיבורו" - דאף שמדובר אודות ענין של מעשה, עשיית המשכן, ולא אודות ענין של דיבור (כמו לימוד
25 התורה, שעל זה נאמר "חיים הם כו' למוציאיהם בפה"²²), הנה העיקר בזה היא פעולתם של בני-ישראל,
26 ואילו פעולת משה לעורר את בני-ישראל לא היתה על-ידי מעשה - "שאינו אוסף אנשים בידים", אלא על-ידי
27 דיבור - "הן נאספים על-פי דיבורו"].
- 28 מה-שאי-כן במגילת אסתר - מדובר אודות התכנסותם של בני-ישראל בשביל הצום: "וצומו עלי
29 שלשת ימים"²⁰, שביניהם היה גם ט"ו בניסן, ואיתא במדרש²³ שמרדכי "שלח לה, והרי בהם יום ראשון
30 של פסח. אמרה לו, זקן שבישראל, למה הוא פסח כו'" (כלומר: אם תתקיים גזירת המן, הלא אין פסח
31 כלל), ומבואר במפרשים²⁴ מה שכינתה אותו כאן בשם "זקן שבישראל" (אף שמדובר אודות ענין המוכן
32 גם לילד קטן), שנתכוונה לומר שאפילו אם אסור להתענות בשביל זה ביום-טוב, הלא אתה "זקן
33 שבישראל", וכידך לעשות דבר שאינו מן הדין בתור הוראת שעה.
- 34 והנה, ענין שנעשה על-פי הוראת בית-דין, אינו מתייחס אל העושים, אלא לבית-דין שהורו לעשות
35 כן, שלכן "אם שגגו בית-דין .. ושגגו העם בהוראתן ועשו העם והם סומכין על הוראתן ואחר-כך נודע

(11) ישע' ל, כ.

(12) ל' חז"ל - שם סג, א. וש"נ.

(13) קידושין מ, ב. וש"נ.

(14) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(15) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(16) שקלים פ"ו סה"א.

(17) תשא לב, טו.

(18) שם לר, לב.

(19) שם, לא.

(20) ד, טז.

(21) פרשתנו לה, ה.

(22) עירובין נד, רע"א.

(23) אסתר"ר ספ"ח.

(24) תורה תמימה לאסתר שם.

לביית-דין שטעו, הרי בית-דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה, ואף-על-פי שלא עשו הן
בעצמן מעשה, שאין משגיחין על עשיית בית-דין כלל בין עשו בין לא עשו, אלא על הוראתן בלבד,
ושאר העם פטורין מן הקרבן, ואף-על-פי שהם העושין, מפני שתלו בבית-דין²⁵.

ומזה מובן גם בנוגע להצום בט"ו ניסן, שאף שכל בני-ישראל צמו, מכל-מקום מתייחס הדבר למדרכי,
כיון שהצום היה על-פי הוראתו.

ולכן נאמר "לך כנוס את כל היהודים", בלשון פעל (ולא בלשון הפעיל, כמו "ויקהל משה", שהוא
רק מעורר את בני-ישראל על פעולה שלהם), כיון שגם הפעולה שלהם מתייחסת אליו.

* * *

ד. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל ויקהל משה גו'.

* * *

ה. בנוגע לספר "לקוטי-תורה" עם הוספות שיצא לאור זה עתה - הנה רצוני היה שההדפסה תיגמר
לפני זמן רב, אבל לפועל, מצד סיבות שונות, נסתיימה הדפסת ה'לקוטי-תורה' בערב יום השבת-קודש
הזה, פרשת ויקהל, שבפרשה זו מסתיימים הדרושים שב'תורה אור', ואילו הדרושים דפרשת פקודי -
שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה, בזמן ד"רעוא דרעוין" - הם ב'לקוטי תורה' (כנזכר לעיל במאמר²⁶).
וכיון ש"את הכל עשה יפה בעתו"²⁷ (שזהו ענין שנאמר בנוגע לתורה²⁸) - הרי זה דבר נכון וישר
שכל אחד ואחד ילמד בכל שבוע את כל הדרושים שב'לקוטי תורה' השייכים לפרשת השבוע²⁹,

- ומה טוב, שבמשך יום השבת-קודש זה ילמדו את הדרושים דפרשת בשלח שבהתחלת ה'לקוטי
תורה' (לפני הדרושים דפרשת פקודי), שלכן יש לסיים לפני התחלת לימוד דרושי פרשת פקודי -
ובאופן שיסיימו את כל הדרושים של פרשת השבוע במשך שבעת ימי השבוע, ולא באופן ד"לווה
ופורע"³⁰, היינו, שפרשה שיש בה ריבוי דרושים, ידחה חלק מהם לשבוע שלאחרי-זה (ויצטרך לסמוך
על היצר הרע שמסתמא יהיה "בעל תשובה"...) ויתן לו להשלים הלימוד שהחסיר).

ובנוגע לדרושים על שיר השירים³¹ - יחלקו אותם על כל ימי השנה, ובפרט בשבתות וימים טובים,
כך, שעד פרשת "ברכה" יסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' כולו, כולל גם דרושי "שיר השירים".

ו. ויש להוסיף בזה:

שנה זו היא שנת העיבור, ולכן צריך להיות בה "שטורעם" מיוחד ("מ'דארף נעמען דעם יאָר מיט אַ
שטורעם"), ומה טוב שה"שטורעם" יהי' בלימוד התורה, ובפרט בפנימיות התורה - על-ידי לימוד
ה'לקוטי תורה' באופן האמור.

וכאשר יסיימו את לימוד כל הלקוטי-תורה עד לפרשת "ברכה", אזי תומשך שנה טובה ומבורכת -
לא רק בנוגע לשנה שלאחרי זה, אלא גם בנוגע לשנה הקודמת (שנה זו).

ובהקדמה - שהחידוש של תורת החסידות הוא שלימוד התורה יהיה באופן של תשובה:

קודם התגלות החסידות ידעו שלימוד התורה צריך להיות לשמה, אבל לא ידעו מענין התשובה שבתורה,
ובכלל היו סבורים שתלמידי חכמים אינם זקוקים לענין התשובה. אבל תורת החסידות גילתה שגם אצל
תלמידי חכמים, ואפילו צדיקים, צריך להיות ענין התשובה, וכמאמר³² משיח אתא לאתבא צדיקייא

(25) רמב"ם הל' שגגות רפ"ב. (30) ראה גם מכתב י"א ניסן; ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז שנה

(26) פ"ה (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 301 ואילך).

(27) קהלת ג, יא. (31) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ג ע' 175, ובהערה

(28) ראה קה"ר עה"פ (פ"ג, יא [ב]).

(29) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ס"ע 238. וש"נ. (32) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

- 1 בתיובתא (ועל-ידי-זה דוקא נעשה אצלם הענין ד"הסנה איננו אוכל"³³), וכמו-כן בנוגע ללימוד התורה,
- 2 שאף-על-פי שענינו המשכה מלמעלה למטה, נוגע בזה גם ענין התשובה, העלאה מלמטה למעלה.
- 3 ומצינו ענין זה גם בנגלה: איתא בגמרא³⁴ מאמר אבא בנימין "על תפילתי שתהא סמוכה למטתי",
- 4 ומבואר בפירוש רש"י, שגם ללמוד לא רצה קודם התפלה, והיינו לפי "שמעלת העסק בתורה שאחר
- 5 התפלה הוא גבוה יותר מתורה שקודם התפלה כו"³⁵. והיינו, שאף-על-פי שתפלה ענינה העלאה מלמטה
- 6 למעלה, הרי זה פועל גם בתורה. וכן הוא גם בנוגע לתשובה.
- 7 אבל, אף-על-פי שמצינו זאת גם בנגלה - היה הדבר בהעלם, ותורת החסידות גילתה ופירשה שצריך
- 8 להיות תנועת התשובה גם בתורה, אפילו בלימוד נגלה דתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה בלימוד פנימיות
- 9 התורה.
- 10 והרי ענין התשובה פועל גם למפרע, ולא רק באופן שהענין הבלתי-רצוי נעקר, אלא יתירה מזה -
- 11 ש"זדונות נעשו לו כזכיות"³⁶, שעל-ידי-זה ניתוסף עליו לגבי המעמד ומצב שהיה קודם החטא.
- 12 ומזה מובן, שכאשר יסיימו את כל ה'לקוטי תורה' עד פרשת "ברכה", אזי תומשך ברכה והצלחה גם
- 13 על השנה שעברה (בדוגמת ענין התשובה - שזהו החידוש של תורת החסידות - שפועל גם למפרע),
- 14 בכל המצטרך לכל אחד ואחד, בבני חיי ומזוני רויחי, בגשמיות וברוחניות.
- 15 ז. ולא לדרשה קאתינא, אלא בנוגע לפועל - לקבוע לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע בכל שבוע
- 16 על-ידי כל אחד ואחד.
- 17 ולהעיר, שעיקר החיוב בזה הוא על אלו שהם מבין עשרים שנה ומעלה, וכמבואר ב'לקוטי תורה'³⁷
- 18 השלימות דבין עשרים שנה, אבל אף-על-פי-כן, מהנכון שיעשו זאת גם אלו שלפני גיל עשרים שנה, וכל
- 19 המקדים הרי זה משובח. ועל-דרך שמצינו בנוגע לנדבת המשכן, שגם הטף השתתפו בזה³⁸. ובפרט על-פי
- 20 מה שכתוב בזהר³⁹ שבדרא דמשיחא הנה גם טף ילמדו וידעו פנימיות התורה.
- 21 ומובן, שכל האמור הוא בנוגע לכולם, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה⁴⁰, ובודאי שכל מי
- 22 ששומע אודות ענין זה, יעביר את הדברים למכיריו, ולאחרי הבדלה⁴¹ - גם באופנים שאי אפשר לעשותם
- 23 בשבת, ובאופן ד"אני המתחיל"⁴², היינו, שיחליט ללמוד בעצמו, ואז יוכל לפעול גם על אחרים, כך,
- 24 שיתרבו ה'לומדים, ויפוצו מעינותיך חוצה, ועד שיציפו את העולם ("פאָרפלייצן די וועלט") בלימוד
- 25 החסידות.
- 26 וכיון שעתה נדפס ה'לקוטי תורה' מחדש, יהיה הספר מצוי לכל,
- 27 - ("כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק): ואדבר עם "שר האוצר" שלי⁴³ שימכרו את הספרים
- 28 במחיר נמוך מעלות ההדפסה, כדי שיהיה בהישג יד לכל -
- 29 כך, שאין הדבר תלוי אלא ברצון, וגם הרצון ישנו אצל כל אחד מישראל, אלא שצריכים לגלותו מן
- 30 ההעלם אל הגילוי.
- 31 ח. ונסיים בגודל מעלת הדרושים שב'לקוטי תורה':
- 32 כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר⁴⁴ (בשם רבותינו נשיאינו שלפני-זה שמילא את מקומם),
- 33 שהמאמרים שנדפסו ב'לקוטי תורה', בחר אותם ה'צמח צדק' מתוך אלפיים מאמרים.

עבור ה"חזרה" - "אז מ'מיינט עס ערנסט" ויש אפשרות
("ס'איז רעכט") שבהתועדות הבאה, או ב"יחידות", ישאל היכן
אוחזים...

(42) ל' חז"ל - תנחומא וארא טו. ועוד.

(43) הרה"ח ר' חיים מרדכי אייזיק חדקוב - מנהל ה"מרכז
לעניני חינוך" (המו"ז).

(44) "היום יום" יד אדר א, פורים קטן. וראה גם תורת מנחם
- התועדויות חכ"ז ע' 432.

(33) שמות ג, ב. וראה סה"ש תש"ב ע' 46 ואילך.

(34) ברכות ה, ב.

(35) לקו"ת ברכה צו, ב.

(36) יומא פו, ב.

(37) במדבר ב, רע"א.

(38) אבות דר"נ רפ"א.

(39) ח"א קיח, א.

(40) ע"פ לשון הכתוב - נצבים כט, יד.

(41) לאחרי הבדלה הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א למסור -

ולכאורה: מהו הדיוק במספר אלפיים מאמרים, לא יותר ולא פחות?

ויוכן על-פי מאמר רז"ל⁴⁵ "אלפיים שנה קדמה תורה לברייתו של עולם", וידוע המבואר בזה בדרושי חסידות⁴⁶, דלכאורה, קודם בריאת העולם לא היה ענין הזמן, ואם-כן, איך שייך לומר "אלפיים שנה"? - אך הענין הוא ש"אלפיים שנה" היינו ב' אלפים מדריגות, שנקראים בשם "שנה", מלשון שינוי, לפי שכל מדריגה היא שונה מזולתה.

וזהו תוכן הענין שהמאמרים שבלקוטי-תורה בחר ה'צמח-צדק' מתוך אלפיים מאמרים - שבמאמרים שבלקוטי-תורה נקבעו ונכללו ב' אלפים מדריגות (אלפיים שנה) שבכללות פנימיות התורה.

ואף-על-פי שבגלוי רואים בכל דרוש רק תוכן ענינו של דרוש זה, יש להאמין ולסמוך על הצמח-צדק, שבלקוטי-תורה ישנו בפנימיות ובהעלם כללות כל הדרושים שבפנימיות התורה (ועל-דרך מה שכתוב בירושלמי¹⁶ שבלוחות היו כתובים כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, אף-על-פי שבגלוי ראו רק תר"ך אותיות).

ומזה מובן, שכאשר יסיימו את כל הדרושים שבלקוטי-תורה, שבהם כלולים כל הענינים של פנימיות התורה, אזי תקויים הבטחת מלכא משיחא שכאשר "יפוצו מעינותיך חוצה" אזי "אתי מר"⁴⁷, בקרוב ממש.

* * *

ט. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "לעומת קלעי החצר", "כמדת קלעי החצר" - דלכאורה תיבות אלו מיותרות, ולכן מפרש רש"י, שהכתוב מבאר הטעם שקומת מסך שער החצר היתה חמש אמות (ולא יותר), כיון שהמסך הוצרך להיות "כמדת קלעי החצר", חלק מהם. ונמצא, שלשיטת רש"י ענין ה"דלת" (שבמקומו היה "מסך שער החצר") הוא סגירה (ולא פתיחה, חלק מפתח החצר), ובהתאם לכך היא שיטתו בש"ס, שגם פתח בלי דלת חייב במזוזה. ובפנימיות הענינים, בנוגע ל"דלת", ספירת המלכות - שבעולם העשיה, עולם הפשט, נרגשת בעיקר פעולת ההעלם והסתימה. ומכל-מקום נאמר רק "לעומת קלעי החצר" (ולא "כמדת"), שאין זה ממש כמו הקלעים שענינם הפסק והעלם תמידי, כי התורה נותנת כח לפעול ענין של פתיחה וגילוי - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ז עמוד 443 ואילך.

(45) מדרש תהלים צ, ד. ויק"ר פ"ט בתחלתה. מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 133 ואילך). וש"נ.
(46) ראה ד"ה אלפיים שנה דיום ב' דחה"ש תשי"א (תורת אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

אגרות קודש

ב"ה, א' אדר"ר, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ג' הנני ממחר לענות עליו כיון שהוא נוגע לטהרת בנות ישראל, אשר אין כדאי להמשיך עוד השקו"ט ודו"ד, ותומ"י להתחיל בהתקונים שעליהם כבר יש הסכמה, ומובן אשר גם בשאר התקונים צריך להשתדל באופן המתאים...

במדה גדולה תלוי באיזה אופן מתחילים הדבור עד"ז אשר לעתים תכופות כשמדברים בפשיטות שזהו דבר פשוט ואינו ענין גדול ואין כאן כלל הוצאת לעז על הראשונים והעיקר שאין מטריחים אחרים ונותנים להם כבוד, אפשר להוציא כל הדברים לפועל מבלי קישוים ובפרט כאשר כבר יתחילו בהתקונים ויווכחו כל הצדדים שאין מכוונים למעט גדולתם וכיו"ב בקל יותר יסכימו גם על שאר התקונים והענינים אף שלא ידברו אודותם עד אז.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

בס"ד. משיחות ליל ועש"ק וש"ק פ' ויקהל, פ' שקלים, כ"ה אדר-ראשון ה'תשנ"ב.

בלתי מוגה

26 ותמנה את השקלים ותדע מנינם .. דרך המונין
27 מעבירין את הנמנין זה אחר זה כו" 8.

28 וענין זה שייך לפרשת פקודי - "אלה פקודי
29 המשכן", "בפרשה זו נימנו כל משקלי נדבת
30 המשכן" 9, כולל גם "כסף פקודי העדה מאת ככר גו'
31 מחצית השקל גו' לכל העובר על הפקודים מבין
32 עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף וגו'", "כך
33 היו ישראל וכך עלה מנינם כו" 10, כפירוש רש"י בפ'
34 תשא 3 (פ' שקלים) שהתרומה הראשונה (מג'
35 התרומות) שבפרשה היא "תרומת אדנים שמנאן
36 כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד מחצית
37 השקל, ועלה למאת הככר, שנאמר וכסף פקודי
38 העדה מאת ככר, ומהם נעשו האדנים כו".

39 משא"כ פרשת ויקהל שבה מודגשת הקהלת כל
40 עדת ישראל, מציאות אחת של "קהל", כלשון
41 הכתוב 11 "קהל גדול", לשון יחיד (ולא "פקודי
42 העדה", ע"י המנין דכל אחד ואחד) - צריך להבין
43 שייכותה לפרשת שקלים שבה מדובר אודות מנין
44 בני?

45 ב. ויש לבאר תחילה תוכן החילוק שבין
46 "ויקהל" ל"פקודי" בכללות עבודת האדם לקונו
47 ("יתן אל לבו" 12) - ובהקדמה:

48 נוסף על הפירוש ד"ויקהל" ו"פקודי" בתוכן
49 הכתובים, ש"ויקהל" קאי על ההקלה דבניי
50 ("ויקהל משה את כל עדת בני ישראל"), ו"פקודי"
51 קאי על מנין נדבת המשכן ("אלה פקודי המשכן"),
52 ישנו גם הפירוש, הלימוד וההוראה מהשמות
53 "ויקהל" ו"פקודי" כשלעצמם בנוגע לכללות עבודת
54 האדם לקונו, שבענין זה קאי "ויקהל" (נוסף על
55 ההקלה דבניי) גם על ההקלה דעניני המשכן,
56 ו"פקודי" קאי (נוסף על מנין נדבת המשכן) גם על
57 המנין דבניי.

1 א. הנקודה המשותפת והצד השווה שבפרשת
2 ויקהל ובפרשת שקלים (כבקיעות שנה זו שקורין
3 פרשת שקלים בשבת פרשת ויקהל) - שבשתיהן
4 מודגשת אחדותם של ישראל בקשר ובשייכות
5 להמשכן:

6 בפרשת ויקהל - "ויקהל משה את כל עדת בני
7 ישראל גו' ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל גו'
8 קחו מאתכם תרומה לה' וגו" 1 - הקהלת כל בניי
9 לצורך נדבת ומלאכת המשכן.

10 ובפרשת שקלים - "כי תשא את ראש בני
11 ישראל גו' זה יתנו גו' מחצית השקל גו' תרומה
12 לה" 2 - השתתפותם של כל בניי בנתינת תרומה
13 לה' עבור 3 האדנים, שהם היסוד שעליו עומד
14 המשכן, ועבור 3 קרבנות ציבור של כל שנה ושנה 4,
15 שהם עיקר ענינו של המשכן (וביהמ"ק) 5.

16 ויש להוסיף ביאור בשייכותה של פרשת שקלים
17 לפרשת ויקהל (לא ויקהל-פקודי כשהן מחוברין 6,
18 אלא ויקהל) בפ"ע - דלכאורה, תוכנה של פרשת
19 שקלים שייך לפרשת פקודי 7 (יותר מאשר לפרשת
20 ויקהל), כי:

21 בפרשת שקלים מדובר אודות מנין בניי - "כי
22 תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם גו' בפקוד
23 אותם זה יתנו כל העובר על הפקודים גו' מבין
24 עשרים שנה ומעלה גו'", "כשתחפוץ לקבל טכום
25 מנינם לדעת כמה הם .. יתן כל אחד מחצית השקל

(1) לה, א ואילך.

(2) ל, יב"ג.

(3) פרש"י שם, טו.

(4) שמתחילים להקריבם ב"ח ניסן מתרומה חדשה, ובאחד באדר משמיעין על השקלים כדי שייכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהי עתיד ליתן (רמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ט. פ"ד הי"א).

(5) "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' ביהב"ח).

(6) שהרי החיבור דויקהל-פקודי הוא רק בשנה פשוטה, ואז קורין פרשת שקלים בפרשת משפטים, ובשנה מעוברת (שקורין פרשת שקלים בשבת מברכים אדר שני, כמה שבועות לאחר ש"פ משפטים) ויקהל ופקודי נפרדות (ראה הלכות שבטוא"ח לאחרית סת"ח. עתים לבניה מאמר טו קביעות אדר הסמוך לניסן).

(7) ויש שנים שקורין פרשת שקלים בשבת פ' פקודי.

(8) פרש"י שם, יב"ג.

(9) ר"פ פקודי ובפרש"י.

(10) לה, כה"כ ובפרש"י.

(11) ירמ' לא, ז.

(12) קהלת ז, ב.

מבנ"י, וכל פרט ופרט שבעניני העולם, כיצד
מנצלים פרט זה בהמשכן.

ובזה גופא ישנם ב' אופנים - (א) "ויקהל-פקודי" כפי שנעשים פרשה אחת²³, עבודה אחת, (ב) "ויקהל" ו"פקודי" כפי שהן ב' פרשיות (כבשנה זו), ש"ויקהל" היא פרשה ועבודה בפ"ע, ו"פקודי" היא פרשה ועבודה בפ"ע²⁴:

בהשקפה ראשונה נראה לומר ש"ויקהל" ו"פקודי" הם כמו כלל ופרט, היינו, ש"ויקהל" הוא הכלל של כל פרטי העבודה ד"פקודי", כמודגש בהחיבור שלהם שנעשים פרשה אחת וענין אחד, כשם שאין בכלל אלא מה שבפרט (ואין בפרט אלא מה שבכלל)²⁵.

אבל, כיון שבכמה שנים קורין בשבת ושבע²⁶ זה פ' ויקהל בפ"ע (ורק בשבוע שלאח"כ קורין פ' פקודי), עכצ"ל, שישנו אופן עבודה ד"ויקהל" שאינו כלל של פרטים, אלא עבודה וענין בפ"ע (וגם לא בתור הכנה לעבודה אחרת)²⁷, ואז קורין בפ' ויקהל גם פ' שקלים, כדלקמן.

ג. וביאור הענין:

עשיית משכן לו ית' יכולה להיות בב' אופנים: (א) ע"י גישה כללית שצריכים להקהיל את הכל לעשיית המשכן - "ויקהל .. תרומה לה'", ובאופן ש"מרכיבים העם להביא גו' והותר"²⁸, (ב) ע"י ההתבוננות במציאותו של כל פרט ופרט, חשיבותו המיוחדת, מעלותיו ותכונותיו המיוחדות, כדי לנצל כל פרט ופרט, כל מעלה ותכונה כו', באופן המתאים להשימוש לקונו, להיות חלק מסויים בהמשכן - "פקודי המשכן", "כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת .. לכל עבודתו"⁹, פירוש הסכום המדויק של כל דבר ודבר ואופן ניצולו במלאכת המשכן.

(23) נוסף על החיבור דסוף פרשת ויקהל עם התחלת פרשת פקודי (ברביעי) - שהתחלת ויקהל שייכת גם לפקודי, וסיום פקודי שייך גם לויקהל.

(24) וכשהן נפרדות שייכת אליהן פ' שקלים - שקורין בפ' ויקהל (כבשנה זו), או בפ' פקודי.

(25) סנהדרין מה, סע"ב. בכורות ו, א.

(26) שכולל כל שבעת ימי ההיקף, כללות הזמן.

(27) ויש לומר, שבשנים שפרשיות ויקהל-פקודי מחוברות נרגש בעיקר ש"ויקהל" הוא כלל של פרטים, ובשנים שפרשיות ויקהל ופקודי נפרדות נרגש בעיקר ש"ויקהל" הו"ע בפ"ע.

(28) לו, ה"ז.

ונקודת הענין - שב(נדבת ו)מלאכת המשכן בפועל¹³ (תוכן הפרשיות ויקהל פקודי¹⁴) נכללים כל הענינים שבעבודת האדם לקונו, הן העבודה עם עצמו, בהמשכן שבו (כמ"ש¹⁵ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"), "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כאו"א"¹⁶), והן העבודה בחלקו בעולם, לעשות מהענינים הגשמיים שבחלקו בעולם ("ג"ו וט"ו דברים) משכן לה'¹⁷, ועוד ועיקר, שעבודתו של כאו"א מישראל היא באופן שמתאחד עם כלל ישראל (כהציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹⁸, שהוא "כלל גדול בתורה"¹⁹, ועד ש"זהו כל התורה כולה"²⁰), ובפרט עי"ז שפועל על כו"כ מישראל לשמש את קונם (הן בנוגע לעצמם והן בנוגע לחלקם בעולם) - שבזה תלוי שלמות הפעולה ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", הן בנוגע לבנ"י עצמם, "בתוכם" לשון רבים²¹, והן בנוגע לעבודתם בעולם, שבצירוף העבודה של כל בנ"י בעולם (כאו"א בחלקו הפרטי) נעשה העולם כולו דירה (משכן) לו ית'.

וכללות העבודה היא בב' האופנים ד"ויקהל" ו"פקודי": "ויקהל" - ההתקהלה²² של כל עניני האדם (עשר כחות נפשו וג' לבושיהם מחשבה דיבור ומעשה), כל בנ"י, וכל עניני העולם (שבהם נעשית עבודתם של בנ"י) למשכן, ו"פקודי" - החשבון דכל פרט ופרט מכל עניני האדם, כאו"א

(13) נוסף על הציווי דמלאכת המשכן - בפרשיות תרומה תצוה.

(14) ולהעיר מהשייכות לשיעורי הרמב"ם דערב שבת ויום הש"ק - סיום הלכות בית הבחירה והתחלת הלכות כלי המקדש. (15) תרומה כה, ח.

(16) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד. (17) כמורמוז גם בכך ש"הקדים להם אוהרת שבת לציווי מלאכת המשכן", כמ"ש "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהי לכם קודש וגו'" (יש פרשתנו ובפרש"י), שמזה למדים ל"ט מלאכות, "דברים (משמע תרי) הדברים (ה') לרבות חד הרי שלשה) אלה (בגמטריא ל"ו) הדברים (הרי ל"ט), אלו שלושים ותשע מלאכות" (שבת ע, א ובפרש"י) - שההתעסקות בל"ט מלאכות בששת ימי המעשה אינה אלא לצורך עשיית המשכן.

(18) קדושים יט, יח.

(19) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(20) שבת לא, א. וראה תניא פל"ב - שיעור דיום הש"ק זה.

(21) כלומר: לא רק בתוך כל אחד ואחד בפ"ע, אלא גם ובעיקר כשמתאחדים כולם יחד, "כמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך" (תניא שם).

(22) בכחו של משה - "ויקהל משה" - כולל גם ניצוץ משה שבכאו"א מישראל (תניא רפמ"ב).

ונמצא, שב"פקודי" נרגשת יותר עשיית הדירה
בתחתונים, בגדרי העולם, בכל פרט, מעלה ותכונה
כו' שבעניני העולם; וב"ויקהל" נרגשת יותר
עשיית הדירה לו ית', שבכל הענינים כולם צריך
להיות הגילוי דעצמותו ית'. כלומר: בנוגע להפעולה
בעולם (בתחתונים) יש מעלה בהעבודה ד"פקודי",
להיותה מצד גדרי העולם (החשיבות המעלה
והתכונה שבכל פרט ופרט), אבל, בנוגע לגילוי
אלקות (דירה לו ית') המעלה היא בהעבודה
ד"ויקהל", להיותה מצד ההתגלות דעצמותו ית'.

ועפ"ז יש לבאר תוכן הענין ד"ויקהל" בפ"ע -
שהקהלת כל הענינים אליו ית' היא עבודה בפ"ע
שהיא למעלה משייכות לגדר מציאותם של כל
הענינים ופרטי מעלותיהם ותכונותיהם כו',
שיוצאים ממציאותם ומתקלים אליו ית' ³⁵.

ד. ענינו של "ויקהל" בפ"ע מודגש עוד יותר
בקביעות שנה זו - שלאחרי הקריאה ד"ויקהל"
בפ"ע קורין פרשת שקלים ³⁶.

ובהקדם הביאור בפרשת שקלים - "זה יתנו גו'
מחצית השקל בשקל הקודש עשרים גרה השקל
מחצית השקל גו' העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט
ממחצית השקל" ³⁷ - דלכאורה צריך להבין:

(א) כלל הוא בעניני קדושה שצ"ל באופן של
שלימות דוקא, כמודגש בעבודת הקרבנות: "מצות
עשה להיות כל הקרבנות תמימים" ³⁸, ו"כלי שרת
.. אין מקדשין אלא שלימים .. ואין מקדשין אלא
מליאין" ³⁹, וכן הכהן המקריב צ"ל תמים ⁴⁰ - ואילו
בפרשת שקלים (שמהם נעשו אדני המשכן, היסוד
דכל המשכן, ומהם באו קרבנות ציבור של כל

1 והחילוק שביניהם הוא (לא רק בסדר הדברים,
2 אם מתחילים מהכלל (ויקהל) או שמתחילים
3 מהפרטים (פקודי), אלא גם ובעיקר) בתוכן
4 העבודה עצמה:

5 כשמתחילים מההתבוננות במציאותו של כל
6 פרט ופרט (פקודי) - נרגשת לכל לראש ובעיקר
7 המציאות שבעולם, מציאות בעלת חשיבות, מעלה
8 ותכונה מיוחדת, והעבודה היא לפעול שמציאות זו
9 (מציאות שבעולם) תנוצל לעשיית המשכן (וע"ד
10 "אני נבראתי לשמש את קוני" ²⁹ - שנרגשת תחילה
11 המציאות ד"אני", והחידוש הוא ש"נבראתי לשמש
12 את קוני"; מציאות בפשיטות ואלקות
13 בהתחדשות ³⁰).

14 וכשמתחילים מהגישה הכללית להקהיל את
15 הכל לעשיית המשכן (ויקהל) - נרגשת לכל לראש
16 ובעיקר מציאותו ית', "ועשו לי מקדש", "לשמי" ³¹,
17 ובמילא, גם בעניני העולם (שאוספים ומקהילים
18 לצורך עשיית המשכן) נרגש בעיקר (לא המציאות
19 שלהם, שנוצלה לעשיית המשכן, אלא שכל
20 מציאותם אינה אלא) המשכן לו ית' (וע"ד "אני לא
21 נבראתי אלא לשמש את קוני" ³² - שנרגשת תחילה
22 מציאותו ית', והחידוש הוא במציאות הנברא, שכל
23 מציאותו אינה אלא לשמש את קוני; אלקות
24 בפשיטות ומציאות בהתחדשות ³⁰).

25 בסגנון אחר קצת - החילוק שבין המשכה
26 להעלאה ³³:

27 העבודה ד"פקודי" היא באופן של המשכה -
28 להמשיך ולגלות האלקות שבמציאות העולם (בכל
29 פרט ופרט לפי ענינו, מעלתו ותכונתו) - דרגת
30 האלקות השייכת לעולם; והעבודה ד"ויקהל" היא
31 באופן של העלאה - להקהיל ולהעלות את כל
32 הענינים שבעולם ע"י היציאה ממציאותם (גדרי
33 העולם ³⁴) וההתעלות לדרגת האלקות שלמעלה
34 מהעולם.

(29) משנה וברייתא סוף קידושין.

(30) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלד ואילך. סה"מ תרצ"ו
ע' 77. ועוד.

(31) פרש"י עה"פ.

(32) גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתבי-היד של תלמוד הבבלי
ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשנה שם.

(33) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 71 ואילך. חט"ו ע' 194 ואילך.
ועוד.

(34) עלמא דפרודא, כולל גם במובן של היפך האחדות, ולכן,
היציאה וההתעלות היא ע"י ענין האחדות, התוכן ד"ויקהל".

(35) ומזה מובן שהעבודה ד"פקודי" היא (לא המשך והשלמת
העבודה ד"ויקהל", כבשנים שויקהל-פקודי מחוברות, אלא)
עבודה בפ"ע - לגלות את האלקות שבעניני העולם. אלא, כיון
שבאה לאחרי העבודה ד"ויקהל" בפ"ע, יש בה הנתינת-כח
מהעבודה ד"ויקהל", שגם בעניני העולם ("פקודי") תומשך
ותתגלה דרגת האלקות שלמעלה מהעולם ("ויקהל"), כמרומו
בהתחלת הקריאה דפ' פקודי במנחת שבת פ' ויקהל.

(36) שבזה מודגש יותר ש"ויקהל" הר"ע בפ"ע (למעלה
משייכות ל"פקודי") - שנופסיקין בין "ויקהל" ל"פקודי" בפרשת
שקלים.

(37) תשא ל, יג-טו.

(38) רמב"ם ריש הל' איסורי מזבח.

(39) שם הל' פסולי המוקדשין פ"ג ה"כ.

(40) שם הל' ביאת המקדש רפ"ו.

ה. ובהקדם הרמז הלימוד וההוראה מנתינת
 "מחצית השקל" - שישנם בזה שני ביאורים:
 (א) הדגשת אחדותם של ישראל ("ויקהל" ד"כל
 עדת בני ישראל") - שכל אחד ואחד מישראל צריך
 לידע ולהרגיש שהוא לבדו אינו אלא "מחצית",
 ושלמותו תלוי בהתאחדות עם רעהו ("ואהבת
 לרעך כמוך"), שע"י צירופם והתאחדותם נעשה
 "שקל הקודש", "שקל השלם".
 (ב) הדגשת אחדותם של כאו"א מישראל וכלל
 ישראל עם הקב"ה ("ויקהל" ד"כל עדת בני ישראל"
 עם הקב"ה) - שיששראל הם "מחצית" והקב"ה הוא
 "מחצית" (כביכול), ו"ישראל וקוב"ה כולא
 ח"ד⁴⁷, מציאות אחת שלימה, כידוע תורת
 המגיד⁴⁸ על הפסוק⁴⁹ "עשה לך שתי חצוצרות"⁵⁰,
 ש"חצוצרות" הם "חצאי צורות", ו"שתי חצוצרות"
 רומזים על הקב"ה וישראל, שהם "חצאי
 צורות"⁵¹, ו"שניהם ביחד הוי צורה שלימה"⁵².
 ושני הביאורים קשורים זב"ז - כי, כשנרגש
 הענין ד"ישראל וקוב"ה כולא חד", כמו "חצאי
 צורות", ש"שניהם ביחד הוי צורה שלימה", נעשית
 אהבת ישראל ואחדות ישראל בשלימות, כפי
 שמבאר רבינו הזקן בתניא פרק ל"ב⁵³ ש"כולן
 מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל
 אחים ממש, מצד שורש נפשם בה' אחד", וכמ"ש
 לפני"ז (בהתחלת ספר התניא⁵⁴) שנשמת כאו"א
 מישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", "חלק" מן
 העצם, שעל ידו "תופסים" בהעצם כולו⁵⁵,
 שזהו"ע ד"ישראל וקוב"ה כולא חד".

1 (השנה) מודגש הציווי דנתינת "מחצית השקל"
 2 דוקא?
 3 (ב) כיון שהנתינה היא רק "מחצית השקל", למה
 4 נתפרש בכתוב סכום השקל השלם, "עשרים גרה
 5 השקל" (ולאח"ז צריך הכתוב להוסיף ולכפול
 6 "מחצית השקל"), ולא נאמר בפירוש (ובקיצור)
 7 "עשר 41 גרה"?
 8 ולהוסיף, ששאלה זו מודגשת יותר בהמשך
 9 הכתובים בפרשת תשא (לאחרי ובסמיכות לפרשת
 10 שקלים), "ואתה קח לך בשמים ראש גר' קנמן בשם
 11 מחציתו חמשים ומאתיים"⁴² - שנתפרש סכום
 12 המחצית (חמשים ומאתיים), ולא הסכום השלם
 13 (חמש מאות⁴³) שמביאים מחציתו.
 14 ויתירה מזה - במכ"ש וק"ו: הפירוש ד"מחציתו
 15 חמשים ומאתיים" הוא "מחצית הבאתו תהא
 16 חמשים ומאתיים נמצא כולו חמש מאות .. א"כ
 17 למה נאמר חצאין .. להביאו לחצאין"⁴⁴,
 18 "ששוקלים אותו בב' פעמים חמשים ומאתיים בכל
 19 פעם"⁴⁵, כלומר, אף ש"כולו חמש מאות", מ"מ,
 20 כיון שצריכים "להביאו לחצאין", נתפרש בכתוב רק
 21 (סכום) "מחציתו (מחצית הבאתו) חמשים
 22 ומאתיים"; ואילו בנדו"ד שהנתינה כולה אינה אלא
 23 מחצית השקל, לא נתפרש סכום המחצה (עשר
 24 גרה), אלא סכום השקל השלם, "עשרים גרה
 25 השקל"?!
 26 (ג) מהו הדיוק "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט
 27 ממחצית השקל", ולא (בקיצור) "לא יותר ולא
 28 פחות", וכיו"ב?

29 ויש לומר נקודת הביאור בזה בעבודת האדם -
 30 שנתנית מחצית השקל הו"ע בפ"ע (שלמעלה מכל
 31 פרטי עניני העבודה) שמורה על העלאת כל
 32 הענינים אליו ית', ע"ד העבודה ד"ויקהל" בפ"ע,
 33 כדלקמן.

(41) ובפרט שעשר הוא מספר השלם, ולכן, אילו נאמר "עשר
 גרה", ה' מודגש שגם בנתינת מחצית השקל ישנו ענין השלימות.
 (42) ל, כג.
 (43) ויתירה מזה - ש"מחציתו" אינו מתייחס ל"חמש מאות"
 ד"מר דרור", אלא "מחציתו" של "קנמן בשם", "מחצית הבאתו
 תהא חמשים ומאתיים", כדלקמן בפנים.
 (44) פרש"י עה"פ.
 (45) רמב"ם ריש הל' כלי המקדש - שיעור היומי דערב ש"ק
 זה.

(46) להעיר שהקב"ה וכו"ס נמשלו לאיש ואשה, שכ"א בפ"ע
 הוא "פלג גופא" (זח"ג ז, ב. ועוד), "מחצית".
 (47) ראה זח"ג עג, א.
 (48) או"ת מה, ד ואילך - הובא ונת' באוה"ת תשא ע'
 א'תתמח. ובארוכה - ביהל אור ע' שנו ואילך. המשך תער"ב ח"ב
 פשפ"ד ואילך. ועוד.
 (49) בהעלותך יו"ד, ב.
 (50) להעיר מהרמז בשיעור הרמב"ם דיום הש"ק - "אין
 פוחתין משתי חצוצרות" (הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד).
 (51) ראה שחש"ר פ"ה, ב: "תמתי .. תאומתי כביכול לא אני
 גדול ממנה ולא היא גדולה ממני" (וראה אוה"ת שם).
 (52) ושם: "האדם הוא חצי צורה שהוא רק ד"ם, ואל"ף
 (אלופו של עולם) לבד כביכול ג"כ אינו צורה שלימה, אמנם
 כשידבקו יחד נעשה צורה שלימה".
 (53) בשיעור היומי דערב ש"ק זה.
 (54) ריש פרק ב.
 (55) ראה כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

ספירות, כידוע⁵⁸ שה"כתר" קשור עם עצמותו של
המלך ("מלך"⁵⁹ ביפיו תחזינה עיניך").⁶⁰
ועי"ז נעשה גם בעולם (לא רק המשכת וגילוי
דרגת האלקות ששייכות לעולם, אלא גם ובעיקר)
היציאה ממציאותו וההעלאה להיות דירה לעצמותו
ית', שעי"ז שמתגלה בו העצם ד"ישראל וקוב"ה
(כפי שהם) כולא חד" - "חד" דייקא, ולא "אחד"
(באל"ף), שרומז על העצם ד"ישראל וקוב"ה
שלמעלה מאל"ף שרומז על "אלופו של עולם".⁶¹
ועפ"ז מובן גם הדיוק "העשיר לא ירבה והדל
לא ימעיט" - כי, בכל פרטי עניני העבודה מצד
המציאות שלהם, צריכה להיות וישנה ההתחלקות
ד"העשיר" ו"הדל" כל חד לפום שיעורא דילי',
הדל ימעיט והעשיר ירבה (לנצל העשירות
למלאכת המשכן), משא"כ "מחצית השקל" היא
באופן של יציאה מגדרי מציאות, "העשיר לא
ירבה והדל לא ימעיט", מצד בחינת העצם
שלמעלה מההתחלקות ד"עשיר" ו"דל"⁶¹.
ז. ויש לבאר תוכן הענין דנתינת "מחצית
השקל" ביחס לעבודת הקרבנות - שממחצית
השקל הביאו קרבנות ציבור של כל השנה -
בעבודת האדם:

1 ותוכן הענין דנתינת "מחצית השקל" בעבודת
2 האדם - שנוגש אצלו שמציאותו היא "חלק אלקה
3 ממעל ממש", ועד שהוא והקב"ה הם כמו "חצאי
4 צורות", ש"שניהם ביחד הוי צורה שלימה",
5 "ישראל וקוב"ה כולא חד".
6 ו. עפ"ז מובן החילוק שבין העבודה ד"מחצית
7 השקל" לכל שאר עניני העבודה שצ"ל באופן של
8 שלימות דוקא:
9 השלימות שבכל פרטי עניני העבודה (השלימות
10 דהכהן, השלימות דהקרבן והשלימות דכלי שרת)
11 מדגישה שכל פרט ופרט (מעלותיו ותכונותיו כו')
12 בעבודת המשכן לה' הוא בשלימות, כלומר, עם
13 היותו ענין פרטי בעבודת המשכן (ומלבדו ישנם
14 עוד ריבוי ענינים), הרי, פרט זה הוא בשלימות,
15 שממלא תפקידו הפרטי (בהתאם למעלותיו
16 ותכונותיו) בהמשכן בשלימות. ולא עוד אלא שגם
17 דבר שצריכים "להביאו לחצאין", נחשבת "מחצית
18 הבאתו" לשיעור חשוב ושלם שנתפרש בתורה,
19 "מחציתו חמשים ומאתיים".
20 אבל, השלימות דכל פרט ודכל הפרטים היא
21 שלימות המציאות שלהם - שכל פרטי הענינים
22 דהאדם ודהעולם מנוצלים לעבודת המשכן.
23 וישנו ענין נעלה יותר - הרגש המציאות דאלקות
24 שפועל היציאה מגדרי המציאות דהאדם (ודעולם)
25 להעלות ולהתאחד עם עצמותו ית', שלכן, גם
26 כשישנה שלימות עבודתו בכל הפרטים (לא רק
27 שלימות פרט אחד), נרגש אצלו הענין ד"מחצית
28 השקל בשקל הקודש עשרים גרה השקל מחצית
29 השקל" (ולא "עשר גרה"), שאין זו "שלימות" אלא
30 "חצי צורה", כי, השלימות האמיתית היא
31 בהתקשרות והתאחדות ד"ישראל וקוב"ה כולא
32 חד", שעי"ז נעשה "שקל הקודש", שקל השלם,
33 "עשרים גרה", שרומז⁵⁶ על ההתאחדות דעשר כחות
34 הנפש (עשר דישראל) עם עשר ספירות (עשר
35 דקוב"ה), ובצירוף שניהם יחד נעשה "עשרים",
36 בחינת הכתר⁵⁷, העצם דישראל שלמעלה מעשר
37 כחות הנפש, והעצם דקוב"ה שלמעלה מעשר

(58) ראה אסתר ו, ט"ו"ד ובפרש"י. שערי אורה שער הפורים
ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ד.ח.

(59) ישע"י לג, יז.

(60) ודוגמתו בישראל ("ישראל אשר בך אתפאר") - שהם
"בני מלכים" (שבת סז, א), ועד ל"מלכים" (תקו"ז בהקדמה א),
רע"ב).

(61) ויש לומר, ש"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט" קאי על
בחינת העצם כפי שיש לו שייכות לפרטים שבהם ישנו החילוק
ד"העשיר" ו"הדל", כי, בהעצם ממש (שלמעלה משייכות
לפרטים) אין צורך ולא שייך לשלול ההתחלקות ד"העשיר"
ו"הדל".

ועפ"ז יש לבאר גם הדיוק בכפל לשון הכתוב "מחצית השקל
בשקל הקודש עשרים גרה השקל מחצית השקל" - שיש בזה ב'
דרגות: (א) "מחצית השקל בשקל הקודש" ("במשקל השקל
שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקודש" (פרש"י), מבלי לפרט כמה
הוא) - שרומז על העצם ממש, (ב) "עשרים גרה השקל" ("עכשיו
פירש לך כמה הוא" (פרש"י)) מחצית השקל" - שרומז על העצם
כפי שיש לו שייכות לפרטים (עשרים), ועל זה נאמר (בפסוק
שלאח"ז) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט".

ויש להוסיף, שהכפל (ב' דרגות) דמחצית השקל מודגש גם
בב' הענינים שנעשו ממחצית השקל: אדני המשכן וקרבנות ציבור
- דיש לומר, ש"מחצית השקל" דאדני המשכן, ויטוד דהמשכן,
רומז על העצם ממש, ו"מחצית השקל" דקרבנות ציבור רומז על
העצם כפי ששייך לפרטים (ועפ"ז יומתק דיוק הלשון בפירוש
רש"י: "אף היא ע"י מנין שמנאן משהוקם המשכן .. ונתנו כל

(56) ראה אזה"ת שם (ע' א'תתקו ואילך).

(57) עשרים בגימטריא כתר, וכ"ף ר"ת כתר (לקו"ת שה"ש
לה, ג. אזה"ת שם ע' א'תתקט).

עשיר וקרבן עני, משא"כ קרבנות ציבור שבאים
ממחצית השקל דכל בני, ואין בהם חילוקי דרגות
דעשירים ועניים, כיון שבהם מודגש הקירוב
והאחדות ד"ישראל וקוב"ה כולא חד".

ועד"ז בזמן שאין ביהמ"ק קיים - שעושין זכר
למחצית השקל ע"י מצות הצדקה⁶⁶:

בנתינת הצדקה יש חילוקי דרגות: מעשר,
חומש (מצוה מן המובחר)⁶⁷ - ש"לא היתה יד
כולם שוה בה אלא איש איש מה שנדברו לבו"⁶⁸.

ויש דרגא נעלית יותר בנתינת הצדקה שעז"נ
ו"נתנו איש כופר נפשו לה" - "כל אשר לאיש יתן
בעד נפשו"⁶⁹, שמוסר ונותן לה' כל מציאותו,
שבענין זה שוים "העשיר" ו"הדל" ("הושוו בה
עניים ועשירים"), שכל אחד מהם נותן לה' כל אשר
לו⁷⁰, כיון שנרגש אצלו שמציאותו אינה אלא
ממחצית השקל, ושלימותו נעשית ע"י שמתאחד
עם הקב"ה, כפי שמתבטא גם (ובעיקר) ע"י
שמתאחד עם עוד יהודי (כמודגש בתוכנה של
מצות הצדקה⁷¹), "ישראל וקוב"ה כולא חד".

ולחוסוף, שכיון שבקרבנות (שבאים ממחצית
השקל) ובצדקה (שעושין זכר למחצית השקל)
מודגשת גם העבודה דבירור העולם [כידוע⁷²
ש"בקרבנות הי' כל החי עולה לה' ע"י בהמה אחת
וכל הצומח ע"י עשורן סולת אחד בלול בשמן
כו"⁷³ ועד"ז בצדקה ש"שקולה⁷⁴ כנגד כל
הקרבנות"⁷⁵, ש"החומש מעלה עמו כל הארבע

כתיב⁶² "אדם כי יקריב מכם קרבן לה" -
שרומז⁶³ על כללות הקירוב (קרבן מלשון קירוב)⁶⁴
דהאדם להקב"ה ("יקריב מכם קרבן", מכם ממש),
ולאח"ז באים פרטי הענינים ד"מן הבהמה מן
הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", שרומז על
חילוקי הדרגות דנה"ב (יש מי שהוא בבחי' בקר
ויש מי שהוא בבחי' צאן) שצריכים להקריבים לה'.

כלומר: בהמשך הכתוב מדובר אודות פרטי
העבודה "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו
את קרבנכם", שבהם מודגשת תחילה מציאות
האדם בכל פרטיו ("מן הבהמה וגו'"), ובהם
צריכים לפעול הקרבן לה', בכל אחד ואחד לפי
ענינו, שלכן נאמר "תקריבו את קרבנכם" לשון
רבים (אף שהתחלת הכתוב בלשון יחיד). אבל
בהתחלת הכתוב מדובר אודות הקירוב שמצד
העצם - שמודגש תחילה (לא המציאות שלו, אלא
שכל מציאותו אינה אלא) הקירוב לה' ("יקריב"
ואח"כ "מכם"), ולא נזכר חילוקי דרגות בהקרבן,
כי אם, "קרבן לה" סתם, הקירוב שמצד העצם
שהוא בכל ישראל בשוה, "ישראל וקוב"ה כולא
חד"⁶⁵.

וענין זה מודגש בחילוק שבין קרבנות יחיד
לקרבנות ציבור - שקרבנות יחיד באים מממונו של
כל יחיד ויחיד, ויש בהם חילוקי דרגות דקרבן

אחד מחצית השקל והן לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה
ושנה והושוו בהם עניים ועשירים - כיון שמחצית השקל דקרבנות
ציבור היא למטה ממחצית השקל דאדני המשכן, שגם היא ("אף
היא") בחינת העצם, אבל, בחינת העצם כפי ששייך לפרטים,
ה"השוו בהם עניים ועשירים" (וראה לקמן הערה 76)).

62) ויקרא א, ב.
63) ראה לקר"ת ויקרא ב, ב ואילך. ד"ה באתי לגני תשי"ב.
פ"ב. ובכ"מ.
64) ספר הבהיר סמ"ו (קט).

65) ויש לומר, שמטעם זה לא נאמר בלשון ציווי (כבסיום
הכתוב "תקריבו את קרבנכם"), אלא "אדם כי יקריב" - כי, מצד
העצם דהאדם אין צורך בציווי על הקירוב, כיון שנרגש אצלו
מלכתחילה שזוהי כל מציאותו.

(*) להעיר, שלאחרי שכותב רש"י ש"הושוו בהם עניים ועשירים",
ממשך, "ועל אותה תרומה (השנית) נאמר לכפר על נפשותיכם
שהקרבנות לכפרה הם באים" - ד"ל שבזה מרומז ש"ש לפנ"ו
ש"הושוו בהם עניים ועשירים" שייך בעיקר לתרומה השנית (ולא כ"כ
לתרומה הראשונה, תרומת האדנים), כי, אם כוונתו (רק) להדגיש
החילוק דהראשונה והשנית (ביחס לשלישית ש"לא היתה יד כולם שוה
בה"), הי' צריך לכתוב זה **לאחרי סיום** (ולא באמצע) ענין התרומה
השנית (שהקרבנות לכפרה הם באים).

66) "יש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו
מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר" (רמ"א
או"ח ר"ס תרצד).

67) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. שו"ע יו"ד ר"ס רמט.
68) איוב ב, ד. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 217 ואילך.

וש"נ.
69) ואף שב"כל אשר לו" יש חילוק גדול בין העשיר (שיש
לו הרבה) להדל (שיש לו מעט), מ"מ, בהנתינה ד"כל אשר לו"
שוים הם (וע"ד מארז"ל (מנחות בסופה) "אחד המרבה ואחד
הממעט ובלבד שיכין לבו לשמים").

70) ופשוט שבענין זה נוגע (נוסף על עצם הנתינה דכל אשר
לו, ללא נפק"מ מהי הכמות) גם (ובעיקר) ריבוי הכמות שבנתינת
העשיר (כל אשר לו) - כיון שצריכים למלא כל מחסורם של
העניים.

71) תניא פל"ד.

72) וכן עליית כל הדומם ע"י המלח.

73) ראה סוכה מט, ב.

74) נוסף לכך ש"שקולה כנגד כל המצוות, ובכל תלמוד
ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם", דכיון ש"נותן מיגיע כפיו

33 ולהוסיף, שהמנין מדגיש תוקף המציאות
34 דישראל ש"אפילו באלף לא בטיל" 77 - דיש לומר
35 ע"ד הרמז ש"אלף" קאי על "אלופו של עולם",
36 ותוקף מציאותם של ישראל הוא למעלה מ"אלופו
37 של עולם" ("באלף לא בטיל"), מצד העצם דישראל
38 שהוא חד (למעלה מ"אחד" באל"ף, אלופו של
39 עולם) עם העצם דקוב"ה.

40 ולכן, פרשת שקלים שבה מדובר אודות
41 העבודה ד"מחצית השקל", שהיא למעלה מכל
42 פרטי עניני האדם והעולם, להיותה מצד העצם
43 דישראל וקוב"ה - שייכת לפרשת ויקהל, שתוכנה
44 הקהלת כל הענינים (לא מצד פרטי עניניהם, אלא
45 אדרבה, ע"י היציאה מגדרי מציאותם) לעצמותו
46 ית'.

47 ויש לומר, שבקביעות שנה זו שקורין פרשת
48 שקלים בשבת פרשת ויקהל, מודגשת העבודה
49 שמצד העצם דישראל בכפלים 78, הן מצד פרשת
50 ויקהל והן מצד פרשת שקלים 79 (ומזה נמשך גם
51 בשאר השנים שקביעותם באופן שונה).

52 ט. ומפרשת שקלים (ובפרט כשבאה ביחד עם
53 פרשת ויקהל) נמשך על כל השנה (כמודגש בכך
54 שמחצית השקל לוקחים קרבנות ציבור של כל
55 השנה) - בעבודה דכל יום ויום, הן בנוגע לעצמו,
56 הן בנוגע להתאחדות עם כלל ישראל, והן בנוגע
57 לעבודה בעניני העולם.

מהן קרבנות ציבור - שהמנין בהתחלת נדבת המשכן שממנו
נעשו האדנים שהם יסוד המשכן, קשור עם העצם ממש שלמעלה
מהתחלקות כלל, והמנין משהוקם המשכן שממנו הביאו קרבנות
ציבור (עבודה בפועל), קשור עם העצם כפי ששייך לפרטים, שגם
הוא מנין ("אף היא ע"י מנין") שבו שוים כל ישראל (שהגדול
שבגדולים אינו נחשב יותר מאחד, והקטן שבקטנים אינו נחשב
פחות מאחד, ע"ד "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט"), להיותו
מצד העצם, אבל המנין הוא "למשפחותם", מנין כל שבט
ושבט, כיון שזוהי בחי' העצם כפי ששייך לפרטים (כנ"ל הערה
61).

(77) ראה ביצה ג, ב.

(78) נוסף על הכפל ד"מחצית השקל" בהקריאה דשבת פ'
תשא ובהקריאה דשבת פ' שקלים. ובפרט בקביעות שנה זו ששתי
הקריאות הם בשתי שבתות הסמוכות זל"ז, שאז בולט יותר כפל
הענין.

(79) ובשנים שקורין פרשת שקלים בשבת פרשת פקודי -
מודגשת בעיקר השפעת העבודה דמחצית השקל שמצד העצם על
כל פרטי עניני העבודה דמלאכת המשכן (השפעת "פקודי העדה"
על "פקודי המשכן").

1 ידות לה' להיות מכון לשבתו ית" - יש לומר,
2 שבשייכותם ל"מחצית השקל" מרומז שגם בעבודה
3 דבירור העולם מודגשת היציאה מגדרי העולם
4 לעלות ולהתקרב למעמד ומצב של דירה לעצמותו
5 ית', היינו, לא (כ"כ) הפעולה בתחתונים בהגדרים
6 שלהם, אלא בעיקר עשיית הדירה לו ית', בהתאם
7 לעבודתם של ישראל בנתינת "מחצית השקל",
8 שאינה מצד גדרי מציאותם בעולם (ההתחלקות
9 ד"העשיר" ו"הדל"), אלא מצד העצם דישראל
10 וקוב"ה שכולא חד.

11 ח. עפ"ז יש לבאר שייכותה של פרשת שקלים
12 לפ' ויקהל דוקא (כבשנה זו), ולא לפ' פקודי 75:

13 בפרשת פקודי, "פקודי המשכן", "נימנו כל
14 משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת ונימנו
15 כל כליו לכל עבודתו" - שבזה מודגשת העבודה דכל
16 פרטי הענינים דמלאכת המשכן, שכל פרט ופרט
17 (דהאדם ודהעולם) מנוצל בהתאם למעלתו ותכונתו
18 המיוחדת ("לכסף ולזהב ולנחושת"). ולא עוד אלא
19 שגם "כסף פקודי העדה גוי", "שמנאן .. ונתנו כל
20 אחד מחצית השקל", הוא פרט בהמנין ד"משקלי
21 נדבת המשכן", "וכסף פקודי העדה מאת ככר וגוי"
22 לצקת את אדני הקודש וגוי".

23 משא"כ בפרשת שקלים מדובר אודות נתינת
24 מחצית השקל (לא כפרט במנין משקלי נדבת
25 המשכן, אלא כענין בפ"ע) בשביל מנין בני, ועוד
26 ועיקר, שמנין זה אינו "למשפחותם", לידע "מנין
27 כל שבט ושבט" בפ"ע (כ"המנין האמור בתחלת
28 חומש הפקודים", שבו נתפרט ובארוכה המנין דכל
29 שבט בפ"ע), אלא המנין דכלל ישראל שלמעלה
30 מהתחלקות לפרטי העבודה דכל שבט ושבט
31 שבמסילתו יעלה, מצד העצם שבכל ישראל
32 בשוה 76.

הרי כל כח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר
שנשחקר בו מעות אלו, וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיונית
עולה לה', ועי"ז מעלה "חלק אחד מששים ריבוא מכללות
העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה", ועי"
העבודה ד"כללות ישראל שהם ששים ריבוא נשמות פרטיות"
עולה לה' "כללות החיות של כללות העולם" (תניא פל"ז).

(75) ובנוגע לקביעות שקורין פ' שקלים בפ' פקודי - ראה
לקמן הערה 79.

(76) ויש לומר, שזהו החילוק שבין המנין "שמנאן כשהתחילו
בנדבת המשכן ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל .. ומהם נעשו
האדנים", להמנין "שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור
בתחלת חומש הפקודים .. ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות

הנאות אלו במשך כל היום לשמש את קונו, ועד"ז
בנוגע להשימוש לקונו בכל פרטי אופני העבודה
דבני" - כמודגש בהתחלת התפלה בפסוק⁸⁷ "מה
טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", שקאי על
פרטי העבודה דבני" כפי שמחולקים לשבטים
("שוכן לשבטיו", "כל שבט ושבט שוכן לעצמו
ואינן מעורבין"⁸⁸), וכל שבט מחולק לאהלים
ש"פתיחהם אינן מכוונין זה מול זה"⁸⁸).

ועוד ועיקר - שלפני התחלת העבודה בפרטי
ההתחלקות דבני ישראל לשבטים ואהלים חוזרים
ומדגישים האחדות דכלל ישראל מצד העצם
("ישראל וקוב"ה כולא חד"), כמ"ש רבינו הזקן
בסידורו "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי
מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"⁸⁹, שזהו תוכן
האחדות שב"מחצית השקל", שכל אחד מרגיש
שבפ"ע⁹⁰ אינו אלא "מחצית", "חצי צורה",
ובצירוף עם עוד יהודי נעשה "צורה אחת שלימה",
ש"שקל הקודש"⁹¹.

ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בסיום וחותם
התפלה - שלאחרי כל פרטי הענינים דעבודת
התפלה, פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש וק"ש, וי"ח
ברכות דתפלת העמידה, מסיימים וחותמים
בהודאה הכללית (התוכן ד"מודה אני") ד"אך
צדיקים יודו לשמך"⁹²; ועד"ז בסיום וחותם עבודת
כל היום כולו⁹³ (לאחרי התפלה ולימוד התורה,

1 התחלת העבודה דכל יום ויום (כשנעשה "ברי'
2 חדשה"⁸⁰) היא באמירת "מודה אני לפניך" - "טוב
3 לומר מיד כשניעור משנתו מודה אני לפניך"⁸¹;

4 אמירת "מודה אני לפניך" אינה לאחר הקדמת
5 התבוננות ומחשבה, ואפילו לא התבוננות ומחשבה
6 קלה⁸², אלא "מיד כשניעור משנתו" - כי, ההכרה
7 וההרגש ש"מלא כל הארץ כבודו"⁸³ הוא בפשיטות
8 (גם בעת השינה⁸⁴) אצל כאו"א מישראל מצד עצם
9 נפשו שהיא בכל התוקף והשלימות תמיד⁸⁵, גם
10 בעת השינה (ואדרבה, בעת השינה לא נרגשים
11 הענינים שמעלימים על עצם נפשו), ולכן, כשנעשה
12 "ברי' חדשה" ומתחדש הרגש מציאותו ("אני"),
13 אומר מיד "מודה אני לפניך", שמקדים ה"מודה"
14 ל"אני", ומציאות ה"אני" היא "לפניך" - מסירה
15 ונתינה דכל מציאותו להקב"ה, ע"ד ובדוגמת
16 העבודה ד"מחצית השקל", לחבר ולאחד ה"חצאי
17 צורות" לצורה אחת שלימה, "ישראל וקוב"ה ("אני
18 לפניך") כולא חד.

19 ולאח"ז באה העבודה בהשימוש לקונו בכל פרט
20 ופרט דהאדם (ודהעולם) (ע"ד "פקודי המשכן") -
21 מתחיל מברכות השחר שנתקנו "על סדר העולם
22 והנהגתו מה שהבריות נהנין בכל יום, שיברכו
23 להקב"ה על זה בפעם ראשונה שנהנין הנאה זו
24 בכל יום ויום"⁸⁶, שעיי"ז פועל על עצמו לנצל

(80) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד, ורס"ו. וראה שם סמ"ו ס"ו.

(81) שם ס"א ס"ה. (מהדו"ב) ס"ו.

(82) כפי שממשיך ש"עני"ז (ע"י אמירת מודה אני לפניך) יזכור
את ה". ולהעיר, שלפני"ז כותב ש"מיד שניעור משנתו .. יחשוב
בלבו לפני מי הוא שוכב וידע שממ"ה חופף עליו" ועיי"ז יקום
בזריזות (מהדו"ב שם ס"ד), ולאח"ז ממשיך "טוב .. לומר מיד
כשניעור משנתו מודה אני לפניך .. ועיי"ז יזכור את ה' העומד
עליו ויקום בזריזות" - שבוה מודגש יותר שאמירת מודה אני
לפניך היא לפני התבוננות ומחשבה, "מיד".

(83) ישע"י ו, ג.

(84) ועד"ז בנוגע לשינה ברוחניות, כלשון הרמב"ם (הל'
תשובה פ"ג ה"ד) "עורו ישינים משנתכם כו' וזכרו בוראכם, אלו
השוכחים את האמת בהבלי" הזמן כו'".

(85) וע"ד פס"ד הרמב"ם (הל' גירושין ספ"ב) שרצונו
האמיתי (הפנימי) דכאו"א מישראל "להיות מישראל .. (ולעשות
את כל המצוות כו'") (אלא שלפעמים מעלים הרצון הגלוי על
הרצון האמיתי).

(86) שו"ע אדה"ז או"ח רסמ"ו.

(* וי"ל שדומה גם על כללות העסק בעניני העולם שנברא בשבעה
הבלים (והר ח"א קמו, ב. ח"ג מז, ב).

(87) בלק כד, ה.

(88) שם, ב ובפרש"י.

(89) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(90) ויומתק יותר שבדרך כלל אמירת "הריני מקבל כו'" היא
בהיותו עדיין בחדרו פנימה, לפני שפוגש עוד יהודי שזוקק
לטובה ממנו, ואעפ"כ, נרגש אצלו הענין דאהבת ישראל מצד
העצם.

(91) ויש לומר, שהחילוק בין "מודה אני לפניך" ל"הריני
מקבל עלי מ"ע של ואהבת לרעך כמוך" (אף ששניהם קשורים
עם העצם דישראל וקב"ה כולא חד), הוא, ע"ד ובדוגמת החילוק
שבין ב' הענינים שבמחצית השקל (אדני המשכן וקרבנות ציבור)
- ש"מודה אני לפניך" הוא מצד העצם ממש, ו"הריני מקבל עלי
מ"ע של ואהבת לרעך כמוך" הוא מצד העצם כפי ששייך
לפרטים* (כנ"ל הערה 61).

(92) תהלים קמ, יד. וראה לקו"ש שם. וש"נ.

(93) ונעוץ סופן בתחלת - באמירת "מודה אני לפניך .. רבה
אמונתך" - שה"נקודה" ד"מודה אני" מתפשטת באופן של ריבוי
על כל היום כולו (ודוגמתו ב"מחצית השקל" - שממנו נעשו אדני
המשכן, היסוד שעליו עומד המשכן כולו).

(* ולכן אמירת הריני מקבל כו' היא **לאחרי** ברכות השחר.

ועוד ועיקר:

35

רואים במוחש שכבר התחיל (משך זמן לפני"ז) 36
בפועל ובפשטות קיום ההבטחה ד"יוסיף אדניי 37
שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה 38
יקבץ מארבע כנפות הארץ¹⁰³ - בהקבוצ גלויות 39
דרכים מבניי ממדינות שונות בעולם לארצנו 40
הקדושה בחסד וברחמים [ולא באופן של סכנה, כמו 41
פעם שהיו צריכים לברוח משם בהחבא, אלא 42
כהמצב עתה ברוב מדינות העולם¹⁰⁴], והתקוה 43
חזקה שבסיומו של השבוע דפרשת ויקהל 44
מתקרבים ועד שעומדים כבר בגמר ושלמות 45
ד"ויקהל משה ("גואל ראשון הוא גואל 46
אחרון"¹⁰⁵) את כל עדת בני ישראל, גמר 47
ושלימות קיבוץ גלויות דכל בניי¹⁰⁶ מכל ארבע 48
כנפות הארץ, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י 49
משיח צדקנו. 50

ותוספת נתינת-כח בזה כשפרשת ויקהל היא 51
בפ"ע - שאין פנאי (ולא צריכים) להמתין 52
להשלימות דהפרטים ("פקודי"), אלא תיכף ומיד 53
ממש נעשית השלימות ד"ויקהל" בהגאולה 54
האמיתית והשלימה. 55
יא. וכדי למהר ולזרז ולהביא בפועל תיכף 56
ומיד ממש - יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז 57

(103) ישעי' יא, יא"ב.

(104) אף שנשארה מדינה אחת או שתי מדינות שעדיין צריכים לברוח משם בהחבא, ובודאי ישפיע המצב שבכ"ז מדינות העולם על כל מדינות העולם, שמכולם ממש יצאו ויבואו לארצנו הקדושה מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

(105) ראה שמו"ר פ"ב, ד. לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.
(106) ומתחיל מרבוינו נשיאינו - שבמשך זמן הגלות לא עלו לארץ ישראל (גם לא לביקור בלבד), דאף שמצינו כמה גדולי ישראל ואדמו"רים (כמו הרה"ק רמ"מ מהאראדאק) שעלו לארץ ישראל, הרי, הבעש"ט*, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, לא עלו לארץ ישראל (גם לא לביקור בלבד**), אלא נשארו בחוץ לארץ, ועד (בזמנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) לחצי כדור התחתון, שבו וממנו נעשית העבודה דהפצת התורה והמעיינות חוצה בכל העולם כולו עד ביאת גואל צדק - תיכף ומיד ממש.

(*) אף שהיתה אצלו קט"ד כ"ז לעלות לארץ ישראל.

(**) ונטיעתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר לארץ ישראל לא היתה לשם ביקור בארץ ישראל, אלא, כפי שהסביר בעצמו במכתבו הידוע (אגרות קודש שלו ח"ב ע' קצ"א) שביציאתו ממדינה הריא יטלה ממנו האפשרות לבקר בהיכלי קודש ציוני הוד כבוד אבותיו נשיאי החסידות (בליובאוויטש ובראסטוב), ולכן ברצונו לבקר במקומות הקודש בארץ הקודש.

1 "מבית הכנסת לבית המדרש"⁹⁴, ואח"כ "הנהגה
2 בהם מנהג דרך ארץ"⁹⁵ - כמודגש בהחשבון-צדק
3 דעבודת כל היום בקשעהמ"ט שסיומו וחזרתו
4 בתיבת "אמת", "אל"ף ריש"י דאלפא ביתא מ"ם
5 באמצעיתה תי"ו בסופה, לומר אני⁹⁶ ראשון ..
6 ומבלעדי אין אלקים .. ואת אחרונים אני הוא"⁹⁷,
7 שבכל עניני העולם (שנבראו בכ"ב אותיות מאל"ף
8 ועד תי"ו) מתגלה ה"אמת היר' לעולם"⁹⁸ (לא רק
9 דרגת האלקות שבערך ובשייכות לגדרי העולם
10 ובכל פרט ופרט לפי ענינו, אלא גם ובעיקר ה"אמת
11 הוי"ו), ובלשון הרמב"ם בהתחלת ספרו שב"כ כל
12 הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם" מתגלה (לא
13 רק האלקות שבהם, בפרטי תכונותיהם ומעלותיהם,
14 אלא גם ובעיקר) "אמתת המצאו", ובאופן ש"לא
15 נמצאו אלא מאמתת המצאו" (ע"ד "אני לא נבראתי
16 אלא לשמש את קוניי" (כנ"ל ס"ג)), "הוא שהנביא
17 אומר וה'⁹⁹ אלקים אמת .. והוא שהתורה אומרת
18 אין¹⁰⁰ עוד מלבדו".

19 י. והדגשה יתירה בכהנ"ל בשבת פרשת ויקהל
20 ושקלים בשנה זו - "הי' תהא שנת נפלאות בכל":
21 ב"נפלאות בכל", שבכל הענינים¹⁰¹ רואים
22 נפלאות, מודגשת העלי' דכל הענינים (ע"י היציאה
23 מגדרי מציאותם) למעמד ומצב ד"נפלאות",
24 ובאופן שלא נרגש (כ"כ) ענינים הפרטי, מעלתם
25 ותכונתם כו', אלא הענין הכללי ד"נפלאות", ולכל
26 לראש ה"נפלאות" דהגאולה האמיתית והשלימה,
27 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰².

28 ובשבת פרשת ויקהל ושקלים דשנת נפלאות
29 בכל - מודגשת ההקלה דכל עניני האדם, כל
30 בניי, וכל עניני העולם אליו ית', ע"י עבודתם של
31 ישראל מצד העצם שהם חד עם עצמותו ית',
32 שעיקרה ושלמותה בהגאולה האמיתית והשלימה
33 שאז יהי' הגילוי ד"ישראל וקוב"ה כולא חד" בכל
34 העולם כולו, שנעשה דירה לו ית'.

(94) ברכות בסופה. וש"נ.

(95) שם לה, ב.

(96) ישעי' מד, ו.

(97) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א. ועוד.

(98) תהלים קיח, ב.

(99) ירמי' יו"ד, יו"ד.

(100) ואתחנן ד, לה.

(101) ובפרט שהתחלתם באות ב"ת דהשימוש.

(102) מיכה ז, טו.

24 דקיבוץ גלויות, "תקע בשופר גדול לחרותנו ..
25 וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו"¹¹⁴,
26 "בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁵, "קהל
27 גדול" ("ויקהל משה את כל עדת בני ישראל")
28 ישובו הנה"¹¹, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
29 הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי
30 (והמשולש, שכולל גם בית ראשון ובית שני¹¹⁶)
31 ולקדש הקדשים¹¹⁷ (מקום הארון, שבו נמצאים
32 לוחות ראשונות¹¹⁸ ולוחות שניות¹¹⁹).
33 ובלשון הכתוב בהתחלת פ' פקודי שקורין
34 במנחת שבת פ' ויקהל: "אלה פקודי המשכן
35 משכן", "שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן¹²⁰
36 בשני חורבניו"⁹, כמו משכון שחוזר לבעליו
37 בשלימות - בביהמ"ק השלישי (שכולל גם בית
38 ראשון ובית שני (והמשכן)), שיבנה במהרה
39 בימינו, ותיכף ומיד ממש.

1 באהבת ישראל ואחדות ישראל (ביטול סיבת
2 הגלות¹⁰⁷), ע"י הדגשת מעלתו של כאו"א מישראל
3 שהוא "חלק אלקה ממעל ממש".
4 [ופשיטא - שלילת הפכו, ואפילו לא ע"י
5 אמירת דברי-מוסר - כפי שרואים במוחש שכדי
6 להשפיע על יהודים בענייני יהדות צריכים לדבר
7 אליהם (ועליהם) בדרכי נועם ובדרכי שלום,
8 ובדברי אהבה וחבה.
9 וזה שמצינו שלפעמים צ"ל הנהגה הפכית, ע"ד
10 מ"ש¹⁰⁸ "חושך שכטו שונא בנו" - ה"ז דוקא באב
11 ובן, שבדרך כלל היחס שביניהם הוא באופן של
12 אהבה וחבה, ועד לאהבה עצמית כו', ואז גם ההכאה
13 (בזמן ומצב מיוחד כשיש הכרח בדבר) היא מתוך
14 אהבה¹⁰⁹.
15 ועוד ועיקר: היחס לבנ"י הוא לא רק יחס של
16 אב ובנים ("בנים אתם לה' אלקיכם"¹¹⁰), אלא
17 יתירה מזה ובאין-ערוך - "ישראל וקוב"ה כולא חד".
18 וכן יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז במצות
19 הצדקה - "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"¹¹¹.
20 ויה"ר - והוא העיקר - שההחלטה בזה תביא
21 בפועל ממש ותיכף ומיד ממש את השכר¹¹²,
22 שתמורת ה"צדקה (ש)עשה הקב"ה בישראל
23 שפיזרן לבין האומות"¹¹³, תהי' הצדקה האמיתית

(114) נוסח תפלת העמידה.

(115) בא יר"ד, ט.

(116) ראה זח"ג רכא, א.

(117) שכולל ג' דרגות - קדשים לשון רבים, ב' דרגות, וקדש (הקדשים), דרגא שלישית (ראה לקו"ת פקודי ה, א. ובכ"מ).

(118) וגם שברי לוחות - ג' ענינים.

(119) ב"פ עשרת הדברות - עשרים, בחי' הכתר, שלכן "מקום ארון אינו מן המדה" (משא"כ עשרים אמה דמקום קדש הקדשים שבביהמ"ק*).

(120) וכמ"ש "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", "מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובך .. משכנותיך, אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליהם כו'" (בלק שם ובפרש"י).

(* ע"ד החזיקו שבין "מחצית השקל בשקל הקודש" (סתם) ל"עשרים גרה והשקל מחצית השקל" - העצם ממש והעצם כפי ששייך לפרטים (כנ"ל הערה 61).

(107) ראה יומא ט, ב.

(108) משלי יג, כד.

(109) ראה תניא אגה"ק סכ"ב: "אב רחמן חכם וצדיק המכה בנו כר".

(110) פ' ראה יד, א.

(111) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(112) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

(113) פסחים פז, ב.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אד"ר, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה חיים שי

שלום וברכה!

מוסג"פ המענה שלי להאברך ... וכיון שכפי שקבלתי ידיעה יש במדינת אביסיניע לשם נוסעים הם מקום ותקוה להפצת החסידות בפרט וידיעת התורה וקיום המצות בכלל בין תושבי המקום וכפי שכותב הנ"ל הנה הוצאות הנסיעה והאש"ל שם הוא ע"ח הרבנות הראשית, כדאי שימצא בין התלמידים עוד שני להנ"ל (ומובן שצ"ל מתאים ללימוד אומנות השו"ב גם כן) אשר בהיותם שניהם יחד שם בודאי יוכלו לפעול באופן המתאים בהנוגע ליראת שמים וחסידות ולבשו"ט אחכה.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת ויקהל* כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

נאמר בפסוק¹⁰ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ומן
הלשון ש"בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" לומדים
שהדבר קשור עם ענין נוסף – ושכנתי בתוך כל אחד
ואחד¹¹.

ההסבר לענין השראת השכינה "בתוך" המקדש
הפרטי של כל יהודי הוא:

בסוף מסכת חגיגה נאמר בגמרא: "אמר רבי אבהו
אמר רבי אלעזר: תלמידי חכמים אין אור של גיהנם¹²
שולטת בהן¹³ קל-וחומר מסלמנדרא. ומה סלמנדרא
שתולדת אש היא, הסך מדמה – אין אור שולטת בו,
תלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב¹⁴ הלא כה דברי
כאש נאום ה' – על-אחת-כמה-וכמה. אמר ריש לקיש:
אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל-וחומר
ממזבח הזהב. מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי
דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי
ישראל שמלאין מצוות כרימון, דכתיב¹⁵ כפלה הרימון
רקתך, אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך – על-אחת-
כמה-וכמה".

באופן פשוט, הקשר בין שתי האימרות הוא:
בהמשך לסוגיא הקודמת הדנה בציפוי המזבחות –
מזבח הזהב והנחושת, מובאת אמרתו של ריש לקיש
ש"אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל-
וחומר ממזבח הזהב", שבה מודגש שהמזבח היה
מצופה זהב, ובענין זה מובאת לפני כן גם אמרתו של
רבי אלעזר ש"אין אור של גיהנם שולטת" גם
ב"תלמידי חכמים".

אבל לפי זה, צריך להבין:

(א) אם כך, קודם היתה צריכה להיות אימרתו של

א.

הארון - מקום התורה

1 על הפסוק¹ "ויעש בצלאל את הארון" נאמר
2 במדרש²: "בשעה שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה
3 עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל. אמר לו: מהו המשכן
4 הזה? אמר לו: שישרה הקדוש-ברוך-הוא שכינתו
5 בתוכו³ ומלמד לישראל תורה, אמר לו בצלאל: והיכן
6 התורה נתונה? אמר לו: משאנו עושים את המשכן אנו
7 עושין הארון, אמר לו: רבינו משה, אין כבודה של
8 תורה בכך, אלא אנו עושין הארון ואחר-כך המשכן⁴,
9 לפיכך זכה שיקרא על שמו, שנאמר: ויעש בצלאל את
10 הארון".

11 ממדרש זה נראה, שמשמעות ענין הארון היא ענין
12 בפני עצמו, הנפרד מהשראת השכינה במשכן, וכך
13 מובן גם ממדרש אחר⁵, האומר שלאחר בניית המשכן
14 אמר הקדוש-ברוך-הוא: "תקנתם אכסניא לעצמי,
15 ועכשיו תקנו אכסניא לתורה שתהא שרויה אצלי".

16 וצריך להבין: אמנם הארון הוא מקום התורה⁶, אבל
17 גם עיקר השראת השכינה היה בתוך הארון
18 ובאמצעותו⁷, כהסברו של הרמב"ן⁸ ש"עיקר החפץ
19 במשכן" הוא "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".
20 כיצד ניתן, אפוא, להפריד ולומר, שכלל המשכן
21 והמקדש הוא למען "השראת השכינה", והארון הוא
22 "מקום התורה"?

ב.

דברי רבי אלעזר וריש לקיש בגמרא

23 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר:

24 על השראת השכינה במשכן "דאקרי מקדש"⁹, כבר

(* וסיום מס' חגיגה. וראה לקו"ש כרך טז ע' 329 ואילך.

(1) פרשתנו לז, א.

(2) שמו"ר פרשתנו פ"ג, ב. וראה תנחומא כאן ו. (תנחומא בובער ח).

(3) שישרה.. בתוכו: ה' "שישרה" – צע"ק מאגה"ק סכ"ג. וסו"ס

כה (קמא, א).

(4) וכן ס"ל שם פ"ג, א. וראה במפרשי המדרש שם שדרשא זו פליגא
על הא דברכות (נה, א) דבצלאל עשה המשכן תחלה. ועד"ז קה"ר פ"ז
בפסוק יא (ולדעת היפ"ת כן ס"ל בשמו"ר שם, ד). וראה אוה"ת פרשתנו
ע' ב"רג. ואכ"מ.

(5) מדרש אבכיר – הובא ביל"ש תרומה רמז שסח.

(6) ראה גם שמו"ר פרשה לז, ב. וראה יומא עב, ב: מכאן לת"ז וכו'.

ובכ"מ.

(7) כפשוטו הכתוב (תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם גו'. וראה גם

תנחומא פרשתנו ז: ולמה פ' בארון מלאכתו וכו' בשביל ששם צלו של
הקב"ה שהוא מצמצם שם שכינתו. ולהלן שם: שהמשכן כולו לא נעשה
אלא בשביל הארון שהשכינה בתוכו. ובכ"מ.

(8) ר"פ תרומה.

(9) עירובין ב, א. וש"נ.

(10) תרומה כה, ח.

(11) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים). ובכ"מ.

(12) להעיר מזהר פרשתנו (רג, סע"ב. ועד"ז ח"ג רע"ג, א. וראה שם

ח"ב פט, סע"ב) דלפי דאשא וחייבין גהינם אית לון נייחא בשבת נצטור

בפרשתנו (לה, ג) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם כיום השבת".

(13) ראה גם זהר פרשתנו ר, רע"א. זח"א קלב, רע"א.

(14) ירמ' כג, כט.

(15) שה"ש ד, ג.

ואינו מובן: (א) כל האימרה לגבי תלמידי חכמים
היא מיותרת, לכאורה, כי הדבר נלמד בפשטות מן
האימרה לגבי פושעי ישראל¹⁹? (ב) ואם בכל זאת
מביאה הגמרא אימרה מיוחדת לגבי תלמידי חכמים –
מדוע יש צורך ב"קל וחומר" אחר (מן הסלמנדרא)
בעוד אשר אפשר להשתמש באותו "קל וחומר", בענין
המזבח?

קושי זה מתחזק עוד יותר: סלמנדרא היא שרץ
טמא²⁰, או חיה²¹ – ומדוע יש ללמוד לגבי תלמידי
חכמים משרץ, בשעה שניתן ללמוד זאת ממזבח הזהב
שבבית המקדש?

(ב) הן "תלמידי חכמים" שבאימרה הראשונה והן
"פושעי ישראל" שבאימרה השניה נמצאים בגיהנם על
עבירותיהם²², אלא שאור של גיהנם אינו שולט בהם
(בראשונים – מפני היותם "תלמידי חכמים", ובאחרים
– מפני שהם "מלאים מצוות"). מדוע, אפוא, מכנים
את הראשונים "תלמידי חכמים", ואת האחרים "פושעי
ישראל"?

ד.

תלמידי חכמים – תורה, פושעי ישראל – מצוות
ההסבר לכל זה הוא:

ההתקשרות²³ בין ישראל לקדוש-ברוך-הוא היא
באמצעות שני ענינים: לימוד התורה וקיום המצוות.
אך יש הבדל ביניהם:

כאשר יהודי לומד תורה ומבין בשכלו את חכמת
ה' יתברך, הוא מתאחד עם התורה ב"יחוד נפלא שאין
יחוד כמוהו.. להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד
ופינה²⁴, כל מציאותו של האדם היא תורה.

ואילו במצוות אין הדבר כך. אמנם, באמצעות קיום
המצוות נעשה מקיים המצוה "מרכבה" לרצון העליון,
אבל אין הוא מתאחד עם המצוה, כמו עם התורה²⁵.
וזהו ההבדל בין דברי רבי אלעזר לדברי ריש

1 ריש לקיש "קל וחומר ממזבח הזהב", ורק לאחר מכן,
2 אימרתו של רבי אלעזר לגבי תלמידי חכמים, אשר
3 לתוכנה אין שום קשר לענינו.

4 (ב) עיקר הסוגיא על הקשר שבין פושעי ישראל
5 לבין שליטת גיהנם, ועל גיהנם בכלל, מופיעה במסכת
6 עירובין¹⁶, שגם שם מובאת אימרתו של ריש לקיש,
7 פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן... ואם
8 כך, היתה הגמרא צריכה להביא שם גם את דברי רבי
9 אלעזר "תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת
10 בהן..." שהרי (א) שם מובא עיקר הסוגיא בענין זה,
11 לעומת מסכת חגיגה ששם מוזכר הענין רק בדרך אגב.
12 (ב) מסכת עירובין היא לפני מסכת חגיגה.

13 (ג) דברי ריש לקיש "קל וחומר ממזבח הזהב..
14 שאין עליו אלא כעובי דינר זהב.. אין האור שולטת
15 בו" מדגישים, לכאורה, את ההיפך ממסקנת הגמרא
16 לפני כן, שלפי רבנן "מיבטל בטל ציפיון גביהו",
17 שהציפוי של מזבח הנחושת והזהב בטל כלפי
18 המזבחות (ולכן אין המזבח מקבל טומאה). ואילו
19 במאמר ריש לקיש מודגשים העוצמה (חוסר הביטול)
20 של ציפוי הזהב, שהציפוי נשמר ושומר על הכלי, על
21 המזבח, עד אשר "אין האור שולטת בו"¹⁷.

ה.

שאלות נוספות על האימרות בגמרא

22 בנוסף לכך יש להבין מספר דיוקים באימרות
23 המובאות בגמרא. ומהם:

24 (א) ה"קל וחומר" הנלמד ממזבח הזהב לגבי
25 "פושעי ישראל" פשוט וברור יותר כל-שכן לגבי
26 תלמידי חכמים, שכשם שהזהב אינו מאפשר לאש
27 לשלוט במזבח¹⁸, כך תורתם של תלמידי החכמים אינה
28 מאפשרת לאור של גיהנם לשלוט בהם, גם אם עשו
29 ענינים בלתי רצויים, שעליהם מגיע להם אור של
30 גיהנם, אילולא זכות התורה.

(16) יט, א.

(17) ובפרט לפי פ"י התוס' כאן ד"ה שאין (ראה חדא"ג שם) –
שהציפוי של זהב מגין על העץ שלא ישרף.

(18) כפי פ"י החדא"ג בתוס' (כנ"ל בהערה שלפנ"ז).

(19) בתוס' עירובין (יט, רע"א): דפושעי ישראל פניהם משחירים*
ואילו תלמידי חכמים כלל וכלל לא (וראה לקמן הערה 61). אבל כאן
בהסוגיא אין רמז לחילוק זה (גם לא בפרש"י ותוס' כאן). וראה עיון יעקב
לעין יעקב כאן שגם התוס' כאן בא לתרץ קושיא הנ"ל. וצ"ע. וראה פ"י
הרי"ף וחידושים לע"י.

(20) ראה תוס' כאן. פרש"י חולין קכז, א ד"ה סלמנדרא.

(*) להעיר מדר"ה (יז, א): פניהם דומין לשוליו קדירה. וראה מגילה יא, א.

(21) ראה פרש"י כאן. ענף יוסף, לע"י כאן. ערוך השלם בערכו.

(22) ראה ענף יוסף לע"י (בשם הר"מ דליאון).

(23) מצות מל' צוותא וחבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג).

(24) תניא פ"ה.

– ועפ"ז הוא רק ע"י ידיעת התורה (וכן "כולא חד" דלקמן), משא"כ
באם לא ידע כו', אף ש(בתשוב"כ) מברך ברכת התורה (ראה לקו"ת
ויקרא ה, ב). ויל"ע בהמשך תער"ב (שלהי תער"ג. ד"ה ויגדלו הנערים
תער"ה).

(25) תניא שם ובפכ"ג.

זה מסביר רבי אלעזר פרט נוסף: מדובר כאן על
 תלמידי חכמים ש"גופן אש", וכיצד יתכן שיחטאו?
 ומצד שני, אם כבר יש להם חטאים, שבגינם הם
 נמצאים בגיהנם, מדוע אין אור של גיהנם שולטת
 בהם, והם נשארים במצב של "גופן אש"? על כך עונה
 ה"קל וחומר" מן ה"סלמנדרא" ש"תולדת האש היא".
 נאמר בגמרא³¹ "עיקר טבילותא בנורא" – הדרך
 העיקרית להיטהרות מן הטומאה היא אש. ולכאורה,
 אם אש מטהרת מטומאה, הרי ברור שמן האש לא
 יכולה להיווצר טומאה, ואילו רואים שמן האש נוצרת
 סלמנדרא – שרץ טמא, ויחד עם זאת, הרי "הסך מדמה
 (של הסלמנדרא) אין אור שולטת בו".
 ומזה מובן שעל-אחת-כמה-וכמה תלמידי חכמים
 אשר "כל גופן אש", למרות שייתכנו אצלם חטאים,
 מפני שהנשמה נמצאת בגוף בשר-ודם בעולם הזה
 ש"הרשעים גוברים בו"³², בכל זאת עדיין "כל גופן
 אש", ו"אין אור של גיהנם שולטת בהן".
 לעומת זאת לגבי "פושעי ישראל", שהם "מלאים
 מצוות", מביאים קל-וחומר ממזבח הזהב שהוא מצופה
 זהב, כי באמצעות המצוות נעשה היהודי רק "מצופה",
 הוא נעשה מוקף ועטוף במצוה והמצוה מגינה עליו³³,
 אבל אין הוא מתאחד ממש עם המצוה, כבלימוד
 התורה.

ו.

ההסבר לכינויים "תלמידי חכמים" ו"פושעי
 ישראל"

לפי זה מובנת הסיבה לכך שהראשונים מכונים
 "תלמידי חכמים" והאחרים – "פושעי ישראל":
 כיון שתלמידי חכמים "גופן אש", הרי אי-אפשר
 לכותם פושעי ישראל וכדומה. יתר-על-כן, אסור
 לבזותם. על-ידי ביזוי תלמידי חכמים, מבזים את

לקיש: רבי אלעזר מדבר על מעלת התורה אצל ישראל
 – "תלמידי חכמים" – שבאמצעות התורה נעשה "גופן
 אש", כלומר, (דברי כאש) תורה. הם מתאחדים לגמרי
 עם תורה ואלקות, עד שהתורה היא כל מציאותם,
 כדלעיל. ריש לקיש מדבר על מעלת המצוות –
 "מלאים מצוות כרימון" – שאמנם באמצעות המצוות
 אין איחוד מוחלט בין המצוה לבין היהודי, אך בכל
 זאת הם "מלאים מצוות"²⁶, ולכן "אין אור של גיהנם
 שולטת בהם"²⁷.
 וזוהי גם משמעות הדיוק "מלאים מצוות כרימון":
 בדיוק כשם שהרימון²⁸ מלא בגרעינים, אבל הגרעינים
 הם מציאות נפרדת, כך גם פושעי ישראל, למרות שהם
 מקיימים מצוות, אין "גופן מצוות", אלא רק "מלאים
 מצוות כרימון".
 אף-על-פי-כן, למרות שלתלמידי חכמים יש יתרון
 ש"גופן אש", אי אפשר ללמוד מ"פושעי ישראל" ש"אין
 אור של גיהנם שולטת" ב"תלמיד חכמים", כי כאשר
 תלמיד-חכם נכשל בעבירה, חמור הדבר יותר מאשר
 אצל פושעי ישראל (בדומה ל"תלמידי חכמים שגגות
 נעשו להם כזדונות"²⁹),
 ומצד שני, גם אי אפשר להסיק מפושעי ישראל
 לגבי תלמידי חכמים, כי תלמידי חכמים "גופן אש",
 וזוהי מעלה מיוחדת שאיננה אצל פושעי ישראל³⁰.

ה.

תלמידי חכמים - סלמנדרא, פושעי ישראל -
 מזבח הזהב

לפי זה, מובן גם מדוע לומדים לגבי "תלמידי
 חכמים" מ"סלמנדרא", ולגבי "פושעי ישראל"
 מ"מזבח הזהב":
 "סלמנדרא" היא "תולדת האש" כתלמידי חכמים
 אשר "כל גופן אש", מהותם היא תורה. ב"קל וחומר"

(30) ולאידך: יש מעלה בקיום המצוות (שבאנשים פשוטים) – הביטול
 והקב"ע הנעשה בקיומן, משא"כ (בת"ח) בלימוד התורה מכיון שעיקר
 (עבודתם) הוא (ב)השגה אינו מורגש בזה ביטול רצונו לגבי רצה"ע. וראה
 לקו"ש (המתורגמן) ח"ט ע' 74. וש"נ) לענין מעלות הביטול שבזה"ג
 לגבי העבודה שבזמן הבית.

(31) סנהדרין לט, סע"א.

(32) ע"ח הובא בתנא פ"ו.

(33) ראה תוס' ד"ה שאין, ובתדא"ג. וע"פ המובן בפי' המשניות
 להרמב"ם כלים פ"א מ"ד, וכפי' מהר"י קורקס בדעתו (הובא לעיל ע'
 322 הערה 20), שטעם רבנן (בגמ' לפני' שהמזבחות אינן מקבלים
 טומאה) מפני שהן מצופין היינו (גם) שהציפוי מבטל להכלי שלא יקבל
 טומאה, תומתק ביותר השייכות כאן (ראה לקמן בפנים ס"א) ב"פושעי
 ישראל שהמצוות (שהם לבושים – ציפוי) פועלים הביטול דמהותם
 (שע"ש זה נקראו) פושעי ישראל, שאין אש של גיהנם שולטת.

(26) אבל אין הפי' שאלו שבסוג השני הם יותר בעלי עבירה מכמו
 הסוג הא' דבת"ח. וראה תו"א (פ, סע"ג): ע"ד מארז"ל ע"פ כו' שאפילו
 ריקנין שכן מלאים מצות כרימון כי ריקנים אין פי' פושעים ומורדים ח"ו
 רק שאין בהם תורה, אבל מלאים מצות וד"א. ומה שנק' פושעי ישראל
 ראה לקמן בפנים ס"ו. ובהערה 35. אבל ראה תו"א מו, ג (ובאוה"ת לשם
 ויחי תתשל, ב). ד"ח קי, ג.

(27) ראה תו"א (סח, ב) בהמשך להמבואר דהמצות הן לבושים
 ומקיפין והתורה היא מזון ופנימיות: "אבל ת"ח אין אור של גיהנם שולט
 בו כי התורה והמצות הן הממקרות מביית ומבחוץ". אלא שבתו"א שם
 מבאר ב' הענינים בת"ח גופא, דהרי כל האומר אין לי אלא תורה כו'
 (יבמות קט, ב), אבל בכללות הר"ז ב' סוגים בבניי (ראה אגה"ק ס"ה.
 ובכ"מ), וזהו ב' המימרות שבגמ'.

(28) להעיר מאוה"ת במדבר ע' קכב. פלח הרמון שה"ש נג, ב.

(29) ב"מ לג, ב. וש"נ. וראה הל' ת"ת לאדמוה"ז פ"ד ס"ג.

בראשית ל"ז - והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תפנינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי

טז

טעם דרך האלומה דיוסף קמה וגם נצבה, משא"כ
דהשבטים, ולמה לא נזכר יעקב בהחלום דהאלומות וכו'
השבטים¹ ויוסף שניהם מאלמים אלומים, אך האלומות דהשבטים לא קמו, משא"כ האלומה דיוסף קמה וגם נצבה.

ויעקב לא הי' מאלם אלומים.

יש לומר:

דהשבטים הם בחי² מלכות, וכן יוסף בחי³ יסוד ז"א שניהם מאלמים אלומים דהו"ע הברורים, לברר

הניצוצין דתהו שבכ"ע שנפלו בשבירה. משא"כ יעקב הוא בחי⁴ תפארת - תורה, כמאמר⁵ והתפארת זו מתן תורה, והוא למעלה מברורים, ולכן יעקב לא הי' מאלם אלומים.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רח

יז

ביאור החילוק, בין יוסף - בחי תורה, ובין השבטים -

מצוות

השבטים ויוסף היו מאלמים אלומים בתוך השדה, שהמאלמים אלומים הוא ברור ואיסוף הניצוצין שבכ"ע, והמבררים אותם הם⁶ יסוד יוסף, ומלכות השבטים, ועיין בתורה אור בד"ה⁷ והנה אנחנו מאלמים

(4) ראה זהר חלק א דף קנז, ב. חלק ג שב א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. (5) ברכות נח, א. ראה הביאור בלקוטי תורה פרשת קדושים עמוד כט, ד.

(6) יסוד יוסף: ראה זהר חלק א' דף נט, ב. "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בב"ע - ראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א ואילך. תתשכ"א ואילך. ועוד ע"ש".

(7) פרשת וישב כא, א: "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה, שזה הי' עבודת השבטים ראובן ושמעון כו' שהיו מבררים הנצוצין שנפלו בבחי' פירוד בשבירת הכלים והיו מעלים אותן בבחי' מ"ן להתכלל במלכות דאצילות ועל ידי זה היו מתחברים שם יחד והיו לאחדים שהרי נכללו באחדות ה' בבחי' מדת מלכותו יתברך. וזהו פירוש מאלמים אלומים, על דרך משל כמו שקושרין העמרים שמקבצין כמה שבולים רבים מאד ומחברין אותן וקושרין אותן באגודה אחת וזהו הנקרא אלומה כידוע והרי מתחלה היו השבולים מפורדים זה מזה ועל ידי קשירה זו היו לאחדים. כמו כן ממש הוא ענין הברורים והעלאת הנצוצות הנ"ל כשמעלין אותן מטורי דפרודי להתכלל בבחי' מ"ן באחדות ה' שנמצא נעשו ונכללו בבחי' אחד ממש ממה שהיו בתחלה בבחי' פירוד ורובו כנ"ל. וזהו מאלמים אלומים היינו העלאת הנצוצות בבחי' מ"ן בתוך השדה הוא בחי' חקל תפוחין שהיא מלכות דאצילות שלשם נכלל המ"ן כנודע....

ועל דרך זה יובן ענין ותשתחווין לאלומתי. כי הנה השבטים כשהעלו מ"ן במלכות וצריכים לעורר המשכת מ"ד דאצילות שעל ידי זה עיקר הברור. ובאמת אין המ"ד נמשך אלא לאחר שיש העלאת מ"ן כי לית ברכתא שריא באתר ריקניא רק כשיש כלי אז שורה האור והמ"ן הוא כלי להמ"ד. לכן כדי לעורר המשכת מ"ד דיוסף היה צ"ל תחלה העלאת מ"ן דהשבטים בבחינת בטול לעורר המשכה זו. גם יובן זה ממשל הגשמי ביוג זכר ונקבה שאין קישוי אלא לדעת, וכשהנקבה עורכת שולחנה אז נתעורר תאות הזכר כו'. וזהו והנה

(1) מבאר כמה שאלות בהחלומות:

(א) מהו הענין, דהשבטים וכן יוסף היו ביחד מאלמים אלומים?

(ב) מה הטעם והענין דרך האלומה דיוסף קמה וגם נצבה?

(ג) למה יעקב לא נזכר בהחלום דהאלומות, ונזכר רק בהחלום דהשמש?

וע"ז מבאר:

(2) פירושו: מבואר בחסידות (ראה תורה אור כח, א ואילך. ביאור הזהר להצמח צדק עמוד קסו ואילך. לקוטי שיחות חלק י' עמוד 119 ואילך), דהשבטים הי' עבודתם לברר הניצוצות דבי"ע, והכח לברר הברורים בא מיוסף הצדיק שהי' בחי' יסוד דאצילות. וע"י היחוד דיוסף והשבטים, שהו"ע "מאלמים אלומים בתוך השדה" שמשתחווים ליוסף, ע"ז מקבלים השבטים הכח שיוכללו הניצוצות באלקות, ע"ש.

ובכללות הו"ע הברור ע"י מצות, שבכללות הו"ע ברור העולם. ובחלום הראשון לא נזכר יעקב כי הוא באצילות למעלה מברורים. וראה ביאור הזהר שם עמוד קסו וז"ל: בחלום זה הראשון דמאלמים אלומים שהוא רק בבחי' הברורים דשבטים לא נזכר יעקב כלל כי יעקב הוא בבחי' תפארת דאצילות עצמו כידוע, אבל בחלום השני שהשמש והירח ו"א כוכבים משתחווים לי הרי הוא מדבר בתשלום כל הברורים דא"ח שהן הנקראין כוכבים כמו כוכבי אור המתנוצצים כו'... וזהו ואביו שמש את הדבר לעתיד כי מלכות יוסף במצרים הי' בדוגמא דלעתיד שיהופך אל עמים שפה ברורה שהרי אמר הא לכם זרע כו' ומל אותם כו' וד"ל, ע"ש.

(3) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב. "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בב"ע - ראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א ואילך. תתשכ"א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד עמוד קז ואילך. ע"ש".

אלומים ע"ש.

וההפרש בין בירור דהשבטים לבירור דיוסף יש לומר.

בירור דהשבטים הוא מעשה המצות שמצות הם⁸ במלכות, גם בירור דהשבטים הוא ע"י קבלת עול, שקבלת עול הוא בחי' מלכות, כמ"ש בדוד שהוא בחי'⁹ מלכות ונאם¹⁰ הגבר הוקם על כו'.

תסבינה אלומותיכם שעשו הכלי והעלאת מ"ן ותשתחווין לאלומתי, ובהשתחואה זו עשו ב' בחי' א' הבטול שלהם לאור א"ס הב' שעי"ז עשו ג"כ ההמשכה שיומשך המ"ד דהיינו שיומשך הארת הא"ס בבחי' יוסף והמשכה זו שעשו הם היינו שיומשך בחי' האו"פ ביוסף. ע"ש.

(8) דהרי עיקר בירור הניצוצים הוא ע"י מעשה המצוות בדברים גשמיים, וזהו בחי' "מלכות", בירור העולם דאין מלך בלא עם (תניא – שער היחוד והאמונה פ"ז, (פא, ב)). משא"כ בחי' "יסוד" הוא המושיע למלכות, ע"ד תורה המלמד והמשיע לעשות. (ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוטק חלק שני עמוד ריו. ועוד).

(9) בחי' מלכות מקבל מהספירות העליונות, וכן דוד המלך הוא בחי' מלכות שמקבל מהאבות. ראה לקוטי תורה פרשת במדבר ה, ב. חוקת סא, ד. ראה כט, ד. שיר השירים לט, ד. אור התורה שמות עמוד מו. עיין לקמן סימן נב. קכג. קכד. ועוד.

(10) שמואל ב כג, א. וראה מועד קטן טז, ב. אור התורה נ"ך עמוד

והבירור דיוסף הוא ע"י¹¹ תורה, כי תורה הוא ביסוד, ותורה הוא בחי' מדע וחכמה, וכן יסוד הוא בחי'¹² דעת כמ"ש¹³ והאדם ידע. ותורה הוא למעלה ממצות כמאמר¹⁴ ותלמוד תורה כנגד כולם, וכתב¹⁵ וכל חפצים לא ישוו בה אפילו¹⁶ חפצי שמים.

זהו שהאלומה דיוסף, הבירור ע"י תורה למעלה מהאלומות דהשבטים, הבירור ע"י מצות, וכמ"ש והנה קמה אלומתי וגם נצבה כו', ותשתחוויה לאלומתי.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קכב

מט.

(11) ראה לעיל סימן טו.

(12) וכמארו"ל (יבמות נג, ב) "אין קישוי אלא לדעת".

(13) בראשית ד, א.

(14) פאה פרק ח משנה א.

(15) משלי ח, יא. ופרש"י (מו"ק ט, ב) וז"ל: דמבטל מצות ועוסק בתלמוד תורה.

(16) ראה מועד קטן ט, ב.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

הכליות. מתרצת הגמרא: מן החול אפחול לא קשיא – מסתירת
הברייתות בענין הקרום שעל הטחול לא קשה, שכן הא –
הברייתא שחייבה על אכילתו כרת דיברה על אכילת הקרום
שנגנז הדיד שהוא אסור מן התורה, ואילו הא – הברייתא שאמרה
שאין חייבין על אכילתו כרת דיברה על הקרום שמלמטה של
כנגד הדיד שהוא אסור רק מדרבנן. וכן מבולא אפחול נמי לא
קשיא – ומסתירת הברייתות בענין הקרום שעל הכליות גם לא
קשה, שכן הא – הברייתא שאמרה שחייבין עליו כרת דיברה
בעילא – בקרום הדק הדבוק על החלב שעל הכליות מלמעלה
שיש לו דין חלב גמור האסור מן התורה, ואילו הא – הברייתא
שאמרה שאין חייבין עליו כרת דיברה בכתא – בקרום שמתחת
לחלב הכליות הנמצא בין החלב לכליות שאין איסורו אלא
מדרבנן.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין ביצי זכר שניתקו
ממקומם: ביצי חשילתא – ביצי זכר שניתקו גידיהם על ידי סירוס
ועדיין מעורים בתוך כיסם. נחלקו בדינם רב אמי ורב אסי, חד אפי'
אותם באכילה וחד שרי – ואחד התיר אותם באכילה. מבאר
הגמרא: מאן דאפי' סבר

שנמצא על הדיד בלבד, דהיינו רק את הקרום המכסה את הטחול
בחקו העבה, ששם הוא מחובר לכרס.
הקשה לוי לאביו: איני – האם כך הדין והאמר רב המנונא, תנא –
שנינו בברייתא, הקרום שעל הטחול אסור ואין חייבין עליו כרת.
וצריך להבין היכי דמי – באיזה חלק מן הקרום מדברת הברייתא,
אילימא – אם נאמר שמדובר בקרום שנמצא על הדיד – על מקום
עובי, אפאי – מדוע אין חייבין עליו כרת הרי זהו החלב שעל
הקרב שהתורה אסרתו, שהרי הוא מחובר שם לכרס. אלא על
כרחי דכוליה – שהברייתא מדברת על הקרום שנמצא על כל
הטחול, שאמנם מן התורה הוא מותר אבל רבנן אסרוהו, הרי שאף
הקרום שמכסה את החלק הדק של הטחול אסור מדרבנן. אמר
ליה רב הונא לבנו, אי תניא תניא – אם אכן כך שנו בברייתא, אזי
צריך לנהוג כפי מה ששנינו בברייתא.
הגמרא מביאה את עיקרי הדברים של רב המנונא: גופא, אמר רב
המנונא, תנא – שנינו בברייתא, הקרום שעל הטחול אסור באכילה
מדרבנן ואם עבר ואכלו אין חייבין עליו כרת. וכן הקרום שעל גבי
הבולא – הכליות אסור באכילה מדרבנן ואם עבר ואכלו אין
חייבין עליו כרת. מקשה הגמרא: והתניא – והרי שנינו בברייתא
אחרת שתניבין כרת עליו – על אכילת הקרום שעל הטחול ועל

5 ידוע מתחילה איזה גיד הוא של ימין ואיזה הוא של שמאל,
6 וְלִבְסוֹף נִתְעַרְבוּ הגידים ואין ידוע איזה הוא האסור ואיזה הוא
7 המותר, ולכך שורף את שניהם.

♦ יום ראשון י"ט אדר א' ♦

א ואֶכְנֶשׁ מִשֶּׁה יָת כָּל כְּנֻשָּׁתָא דְּכְנִי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַר לְהוֹן אֵלִין פְּתֻמְיָא דִּי פְקֻד יִי
לְמַעַבְד יִתְהוֹן:

לה (א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:

בְּיָדִים, אֲלֵא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דְּבוּרוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ:
וְאֶכְנֶשׁ.

ג"י וַיִּקְהַל מֹשֶׁה • לְמַחֲרֵת יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשִׁירֵד
מִן הָהָר. וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּעִיל, שְׁאִינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, ה'תש"ט. תורת מנחם כ"ך כה, עמ' 81-87)

הַאֲסוּרִים מִשּׁוּם צְנִיעוּת כו'; וְגַם בְּכָף לֹא דִי לוֹ, אֲלֵא רְצוֹנוֹ
לְהֵגֵךְ כְּדַבְּרֵי הַמִּקְרָא בְּנוֹגַע לַעֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שְׁצָרִיר לְהִיּוֹת
בְּאִתּוֹתָהּ אֲשֶׁה בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק כו'...

וְהַפְּעִנָה לָזֶה - שְׁאִין זְקוּקִים ל"קוֹנֶצֶן" שְׁלֵהֶם!

כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִבְּקֵשׁ מִהַקְבָּ"ה "וְאֵל תְּבִיאֵנוּ לִידֵי
נְסִיוֹן", וְעַל־אֲחַת־פְּמֹה־נְכֵמָה שְׁאֲסוּר לְאָדָם לְהִבְיֵא עֲצָמוֹ
לִידֵי נְסִיוֹן! וְכַפִּי שְׁמַצִּינוּ אֶפִּילוֹ בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ ש"הִבְיֵא עֲצָמוֹ
לִידֵי נְסִיוֹן וְנִכְשֵׁל", וּבְנֻדָּא שְׁאִין תּוֹבְעִים מִמֶּנּוּ שִׁיְהִיָּה גְדוֹל
מִדּוֹד הַמֶּלֶךְ... דִּי לוֹ אִם יִהְיֶה מְדַרְגָּה אֲחַת לְמִשָּׁה מִדּוֹד
הַמֶּלֶךְ!...

וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה מִפְּרָשְׁתָּנוּ:

כְּשֶׁהִיָּה צָרָךְ לְהַקְהִיל אֶת יִשְׂרָאֵל לְמִטְרַת בְּנֵין הַמִּשְׁכָּן,
וְ"שִׁכְנֵנִי בְּתוֹכָם", שְׁזוּהִי מִטְרָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית, תְּכִלִּית
הַכֹּהֵן שֶׁל כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְנוֹסֵף לָזֶה הִתִּיה הַהַקְהֵלָה
עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנּוּ, וְזָמַן הַהַקְהֵלָה הִיָּה לְמַחֲרֵת יוֹם הַכַּפּוּרִים,
שֶׁבוֹ דּוֹמִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאָכִים כו' - הֵנָּה לְאַחֲרֵי כָל זֶה,
הַצָּרָה לְהַבְטִיחַ שְׁלֵא לְהַקְהִיל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד.

וּמִכָּאן הוֹרָאָה לְכָל הַזְּמָנִים: כְּאֶשֶׁר מִתְאַסְּפִים יַחַד, לְאִיזוֹ
מִטְרָה שְׁתִּהְיֶה, וְלוֹ הַקְדוּשָׁה בְּיּוֹתֵר - אֲסוּר לְהִבְיֵא עֲצָמָם
לִידֵי נְסִיווֹת, וְדוֹקָא עַל־יְדֵי הַנְּהִגָה זוֹ - אֶפְשָׁר לְגָשֵׁת
לְקוּיִם הַעֲנִין שֶׁל "וְשִׁכְנֵנִי בְּתוֹכָם".

לְכַל־לְרֹאשׁ - עַל הָאָדָם לְהַקְהִיל וְלֶאֱסֹף ("צוּנוּיִפְקֻלִּיבֵין")
אֶת כָּל כְּחוֹתָיו לַעֲנִין הַתַּפְּלָה.

עַל הַפְּסוּק "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל" אִיתָא
בְּזֵהר: "אֵלִין גּוֹבְרִין, דְּכְנִישׁ לוֹן וְאַפְרִישׁ לוֹן לְחֻדְיֵיהוּ". וְהִינוּ
שְׁמַדִּיק מִלְשׁוֹן "עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְנוֹת
יִשְׂרָאֵל.

וּמִבְּאֵר בְּזֶה ה'אֹר הַחַיִּים' הַקְדוּשׁ: "וּמִן הַסֵּתֶם לֹא יִכְחִישׁ
שְׁלֵא נְזַדְּמֵנוּ הַנָּשִׁים לְשִׁמְעַ דְּבֵר ה', וּבִפְרָט לְהִבְיֵא נִדְבַת
הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וּבִאֵו הַאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים, אֲלֵא יְכוֹן
לֹאמַר כִּי הַקְהִיל הַאֲנָשִׁים בְּפִנֵּי־עֲצָמָם וְהַנָּשִׁים בְּפִנֵּי־עֲצָמָן".
וְהִטְעַם שֶׁהֶצְרָכָה לְהִיּוֹת הַאֲנָשִׁים בְּפִנֵּי־עֲצָמָם וְהַנָּשִׁים בְּפִנֵּי־
עֲצָמָן - לֹא כְּהִטְעָמָם שְׁאֶחָד מֵהֶם הוּא פְּחוֹת בְּמִדְרָגָה,
אֲלֵא כְּדִי לְמַנַּע נְסִיווֹת כו'.

הַהוֹרָאָה מַעֲנִין זֶה:

יִשְׁנֵם אֵלּוֹ שְׁרָצוֹנָם לְהִרְאוֹת "קוֹנֶצֶן", וּמִכְנִיסִים אֶת עֲצָמָם
בְּנְסִיווֹת, בְּטַעֲנָה שְׁכַאֲשֶׁר אֵין לָהֶם נְסִיווֹת אֵין כָּל "קוֹנֶצֶן"
בְּכָף שֶׁהִנְהִגְתָּם הִיא כְּדַבְעִי... וְלָכֵן - טוֹעִנִים הֵם - יֵשׁ צָרָךְ
לְלַקֵּת לְמִקּוּמוֹת כו', וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לְהַפְנוֹעַ מַעֲנִינִים שְׁאִינֵם
כְּדַבְעִי, וְאִזִּי יִהְיֶה זֶה "קוֹנֶצֶן"!...

- כ"ק מו"ח אֲדָמו"ר דְּבֵר פֶּעַם אוֹדוֹת מִי שְׁטוּעֵן: וְכִי
"קוֹנֶצֶן" הוּא לְשִׁבְתָּ בְּבִית־הַמִּדְרָשׁ? צְרִיכִים לְלַקֵּת בְּרָחוּב,
וְשֵׁם לְהַתְנַהֵּג כְּדַבְעִי! וּמִמְשִׁיר - וְכִי קוֹנֶצֶן הוּא לְלַקֵּת בְּרָחוּב
בְּלִבָּד? יֵשׁ לְלַקֵּת לְתִיאֲטָרְאוֹת כו', וְשֵׁם לְהַתְאַפֵּק מִלְּנִהוּג
שְׁלֵא פְרָאוּי, וּבְכָף יִרְאֶה אֶת "גְּבוּרָתוֹ" - "אִיזוֹהִי גְבוּרָה הַכּוֹנֵשׁ
אֶת יִצְרוֹ"! וְגַם בְּכָף אֵינוֹ מְסַתְּפֵק, אֲלֵא הוֹלֵךְ לְמִקּוּמוֹת

בעל הטורים

בְּיִזְכְּלוֹ, תִּמְצָא עֲשִׂיּוֹת וּבְרִיאוֹת
וּמִלְאָכוֹת וְהִנְיּוֹת וְהוֹצָאוֹת וְהַבְּדִלוֹת
כּוּלָּם ל"ט, לומר: ל"ט מִלְאָכוֹת הֵן חוּץ
מִתּוֹלְדוֹת. וְכֵן תִּמְצָא מִ"וִיקְהֵל" עַד
ל"א תְּבַעְרוּ אֵשׁ וְגו' בְּיוֹם הַשְּׁבִעִתָּהּ
(פסוקים א"א) ל"ט תִּבְנוֹת, חוּץ מִמִּלֵּת
הַשְּׁבִעִתָּהּ. הַזְּכִיר לֹא תְּבַעְרוּ, לְפִי
שְׁצָרִיר הַבְּעֵרֶת אֵשׁ לְמִלְאָכָה הַמִּשְׁכָּן
לְבָשֶׁל סִמְמָנִים וְלַצְּבוּעַ וְלַצְּרוּף כְּסָף
וּנְחוֹשֶׁת וְזָהָב. תוֹרַה ב

דְּהַדְּבָרִים לְרַבּוֹת אֶחָד, הִרִי ל"ט.
וְאֶפִּילוֹ דְּבִכְמָה מִקּוּמוֹת כְּתִיב 'אֵלֶּה
הַדְּבָרִים וְלֹא דְרָשִׁינָן לִיה, שְׁאִנִּי הָבָא
דְּכְתִיב בְּמִלְאָכָה הַמִּשְׁכָּן (פסוק ד) "וְהָיָה
הַדְּבָר", וְשִׁנִּי הָכִי לְכַתּוּב "אֵלֶּה
הַדְּבָרִים" לְדְרָשָׁה:
לַעֲשׂוֹת. אוֹתִיּוֹת ל' תִּשְׁעָ. וְחֶסֶר ו'ו',
לומר: ל"ט מִלְאָכוֹת יַעֲשׂוּ אוֹתָם ב'ו'
יָמִים, וְלֹא בְשִׁבְתָּ. וְכֵן "אֲשֶׁר בְּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת" (בראשית ב, א) הַבְּתוֹב

לֵה (א) וַיִּקְהַל. כְּתִיב לַעֲלִיל "כִּי קָרָן
אוֹר פָּנָיו", וְסָמִיךְ לִיה פְּרָשֵׁת שְׁבִתָּה.
לומר, שְׁאִינוֹ דוֹמָה קִירוֹן פָּנִים שֶׁל
שְׁבִתָּה לְשִׁאָר יָמִים.
וְאָמַר וַיִּקְהַל, לְפִי שְׁבָא לומר פְּרָשֵׁת
שְׁבִתָּה. רָמַז, בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים
נִקְהָלִים לְשִׁמּוּעַ הַדְּרָשָׁה.
אֵלֶּה הַדְּבָרִים. דְּרָשׁוּ מִכָּאן (שְׁבִת צו, ב)
לְשִׁלְשִׁים וְתִשְׁעָ מִלְאָכוֹת לְשִׁבְתָּה -
כְּמִנְיָן אֵלֶּה, וְהַדְּבָרִים מִשְׁמַע שְׁנַיִם, וְהִי

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - לה - פרשת ויקהל לג

מצד עצמו, ועל-פי האמור לעיל, אין זה מספיק עדיו, אלא צריך להיות גם הענין ד'ויקהל משה'.

וענינו ברוחניות - שלא די בקר שהאדם מקהיל ואוסף את כוחותיו ועושה מהם מקדש כפי השגתו, אלא צריך להיות גם ענין הבטול למדרגה שלמעלה מהשגתו, וכמדגש בקר שהתחלת עבודת היום היא באמירת "מודה אני לפניך", שהוא ענין האמונה שיש בכל אחד ואחד מישראל בירושה מהאבות, ובהתאם לכך צריכה להיות ההתמסרות לענין שלמעלה מהשגה, שמקבלים מהאבות ומרבותינו שבכל דור ודור.

ועל-ידי ההקדמה ד'ויקהל משה גו' - אזי יכול הוא לבנות את המשכן ולהקריב בו קרבנות, שהוא ענין התפלה.

עבודת התפלה צריכה להיות לא רק בדבור בלבד, ואילו המחשבה תהיה עסוקה בענינים זרים מהתפלה, או שבכח המעשה שלו יעשה ענינים אחרים - היפך פסק-דין השלח-ערוף' שבשעת התפלה ובכרת המזון אסור לעסוק בכח המעשה בענינים אחרים, אלא כל לבושי המחשבה דבור ומעשה שלו צריכים להיות מלבשים בתפלה.

ולא די בקר שהלבושים דמחשבה דבור ומעשה יהיו עסוקים בתפלה, אלא נוסף לזה עליו להקהיל את כל כחות נפשו - "כל עדת בני ישראל" - גם הכחות הפנימיים דהבנה והשגה, שגם הם יהיו שקועים בתפלה, והיינו, על-ידי ההתבוננות כו'.

אמנם, כל זה הוא ענין ההקהלה שהאדם פועל בכוחותיו

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החדש אדרשני, תשי"ט)

והעלאתם למעלה, וענין זה - בטול והעלאת הנבואים - הוא כלי להענין ד'ושכנתי בתוכם'.

תכן הענין ד'ויקהל גו' את כל עדת בני ישראל" הוא אסיפת והקהלת ("ציונויקלקלייבן") כל כחות הנפש

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החדש אדרשני, תשי"ט)

למעלה, לפעל בישראל בטול אמיתי - הנה גם המשכת השכינה **מלמעלה למטה** היתה בכוו של משה דוקא, כיון שמשה הוא "שוכנינו דמלכא", שהוא הממשיך המשכת עצמותו למטה...

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל": עצם ההקלתם של בני ישראל, שבני ישראל מצד-עצמם מתקבלים לעשיית המשכן - אינה מספקת, אלא ההקלתם צריכה להיות על-ידי משה דוקא.

ונוסף על פעולתו של משה בענין ההעלאת **מלמעלה**

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת קודש פרשת ויקהל, תשמ"ט)

שימת אהבה ורעות, יום עזיבת קנאה ותרירות" (ובסגנון תורת החסידות - זה יום גלוי ה'יחידה' שבנפש, היא נקודת היחידות שבה כל ישראל שוים). החידוש הוא, שאחדות זו נמשכת גם **למחרת** יום-הכפורים. כלומר, גם לאחר ירידת משה מהרסיני ולאחר 'ירידת' ישראל בחזרה לעניני העולם, מוסיפה האחדות לשרור ביניהם עד-כדי-כך שהדבר ניכר אף במקומום.

אחד הגורמים העיקריים להעדר אחדות הוא המזון, שרב הסכסוכים בין אדם לחברו באים בעטיו. נמצא, שמעלה יתרה היתה בהתאחדות בני ישראל על-ידי נדבת ממונם למלאכת המשכן.

זו הסבה (הפנימית) שרש"י מדגיש את העובדה שאסיפת כל ישראל לשמע את הצווי על מלאכת המשכן היתה "למחרת יום-הכפורים":

על היום הקדוש הזה נאמר (בנוסח התפילה) שהוא "יום

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החדש אדרשני, תשי"ט)

ושכנתי בתוכם, כמו שהיה בתחלת הבריאה, כאשר עולם על מילואו נברא, שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

הוצרך לזה הקהלת כל עדת בני ישראל, כי המשכן הוא ענין כללי ששייך לכללות ישראל, שהרי ענין המשכן הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החדש אדרשני, תשי"ט)

דוקא, בחינת מ"ה, ומ"ה דמ"ה, שעל-ידי-זה אפשר להיות המשכת אלקות במשכן כמו בתחלת הבריאה, ולמעלה יותר, שזהו ענין ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל גו', שהוצרך להיות קבוצת כל הכחות, הלבושים דמחשבה דבור ומעשה, וגם הכחות הפנימיים, וההקהלה הוצרכה להיות על-ידי משה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 210)

השניות ובפיו בשורת 'סלחתי' - לא היה זה המקום והזמן למסר לישראל צוויים חדשים, שכן הם היו שקועים כל קלם בקבלת התורה מחדש ובבשורת הסליחה.

למחרת יום הכפורים, קשיד מן החר (רש"י לה, א) יש לשאל, מדוע לא מסר לבני ישראל את צווי הקמת המשכן מיד עם רדתו מן החר, אלא המתין למחרת יום כפור. ויש לומר, שמיד לאחר ירידתו מן החר, כשבגידו הלוחות

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך טז, עמוד 458 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם בפילות פֿרטי בנית המִשְׁכָּן

נקפלת בתורה.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כָּאן, דָּוָה שֶׁהַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת אֶת פֿרְטֵי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן, זֶהוּ מִצַּד חֲבִיבוּתוֹ לִפְנֵי הַקֶּבֶ"ה. דְּמִכְיוֹן שֶׁעַל-יְדֵי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן נִהְיָה הַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם", וּבִפְרָט שֶׁהִיָּה בָּזֶה "עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל שְׂוִתָּר לָהֶם הַקֶּבֶ"ה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל" (פירש"י פקודי לח, כא), הִנֵּה פֿרָשָׁה זֹאת חֲבִיבָה הִיא בְּיוֹתֵר אֲצֵל הַקֶּבֶ"ה.

וְאַף שֶׁאֵין הַפֿרָשָׁה כּוֹלֶלֶת אֶפְּיֵלו הַדִּינִים אִיף לִבְנוֹת הַמִּשְׁכָּן, אֲלָא תִּאֵוֵר בְּנֵית וְעִשִׂית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁכָּן, הִנֵּה מִצַּד חֲבִיבוּתָהּ "יָפָה שִׁיחְתָּן", אֶפְּיֵלו מִ"תּוֹרָתָן", וְנִקְפֶּלֶת בַּתּוֹרָה.

בִּשְׁמַת יוֹמִין תִּתְעַבֵּד עֲבֹדָתָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהִי לְכוֹן קוּדְשָׁא שְׂבָא שְׂבָתָא קָדָם יְיָ כָּל דִּיעְבֵּד בֵּיה עֲבֹדָתָא יִתְקַטֵּל:

(ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל-הַעֲשִׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת:

נִי"א שֵׁשֶׁת יָמִים • הַקֳּדִים לָהֶם אֲזַהֲרֵת שַׁבַּת לְצוּרֵי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, לוֹמַר שֶׁאֵינוּ דוֹחָה אֶת הַשַּׁבַּת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 187-190)

בְּשַׁעָה שֶׁאֵינוּ אֲלָא מְמַלָּא תִּפְקִיד - כְּגִרְזֵן בִּיד הַחוּצָב בּוֹ. תּוֹרַת הַחֲסִידוּת מְסַבֵּרָה, שֶׁבְּצוּרָה 'דָּקָה' יוֹתֵר - עֲצָם הַהִתְמַסְרוּת וְרִיבּוּי הַהִשְׁתַּדְּלוּיּוֹת וְהַתְּחַבּוּלוֹת בְּעֶסְקִים - גַּם הֵם מַעֲיִן עֲבוּדָה-זָרָה חֲסִין-וְשִׁלוּם, מִשּׁוּם שֶׁהָאֻמָּת הִיא כִּי 'בִּרְפָּת ה' הִיא תַּעֲשִׂיר', וְכָל הַשְּׁקֵעַת הַשָּׂקָל וְהַתְּחַבּוּלוֹת, מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה שֶׁכֶּף יִתְעַשֵּׂר יוֹתֵר - כְּמוֹהָ כְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה (הַרְכָּנַת הָרָאשׁ) ל'מִמְצָע'.

רַק הַתְּנַהּגוּת שֶׁל "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה", הֵינּוּ לֵלֵא הַשְּׁקֵעַת רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ, וְלֵלֵא הַתְּעַסְקוּת יוֹתֵר - הִיא הַעוֹקְרָת וּמִבְטֵלֶת אֶת שְׂרֵשׁ הַחֲטָא שֶׁל עֲבוּדָה-זָרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל תשל"ג)

וַיִּתְּרָה מִזֹּאת: מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְגו'" שֵׁשֶׁת יָמִים גּו" וְרַק אַחֲרֵיכֶם "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גו' קָחוּ מֵאֲתָכֶם גו'" מִשְׁמַע שֶׁהַקְהֵלֶת כָּל עַדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה בְּעִיקָר בְּשִׁבִּיל אֲזַהֲרֵת שַׁבַּת, וְרַק אַחֲרֵיכֶם אִמָּר לָהֶם גַּם-כֵּן צוּרֵי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה "וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם" שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם.

וּמִזֶּה הוֹרָאָה בְּאֶפְסוֹ וְגַלְגֵּל הָעֵנָן ד"לֹאֲפְרוּשֵׁי מֵאֲסוּרָא:

בְּפִרְשֵׁי וַיִּקְהַל-פְּקוּדֵי יִשְׁנָה תְּמִימָה גְּדוּלָּה:

אַחֲרֵי שֶׁמִּפְרָט בְּכַתּוּבִים עַל צִיּוּי ה' לְמִשְׁחָה אִדּוֹת בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן בְּפִרְשֵׁי וַיִּקְהַל תּוֹרָמָה וַתְּצַוָּה, הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת כְּתוּב 'וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' וְכִיּוּצָא בָּזֶה, וּמִדּוּעַ מִפְרָטִים שׁוּב בְּכַתּוּבִים כָּל הַפֿרָטִים דְּבְנֵית הַמִּשְׁכָּן?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאִוֵּר בָּזֶה בְּפִשְׁטוּת:

מִצִּיּוֹנוֹ בְּאַלְעִזָּר עֶבֶד אֲבִרָהָם שֶׁכִּפְּלָה הַתּוֹרָה אֶת הַמֵּאֲרָעוֹת שֶׁאַרְעוּ עִמּוֹ, וּפִירֵשׁ רַש"י שֶׁזֶּהוּ מִצַּד שֶׁ"יָּפָה שִׁיחְתָּן שֶׁל עֶבְדֵי אֲבוֹת מִתּוֹרָתָן שֶׁל בְּנִים", וְהֵינּוּ שֶׁדָּבָר הַחֲבִיב לִפְנֵי הַקֶּבֶ"ה, הִרִי מִצַּד חֲבִיבוּתוֹ כּוֹפֶלֶת הַתּוֹרָה אֶת סְפּוּרוֹ.

דְּעוֹמָק הַפְּרוּשׁ בָּזֶה הוּא, דְּלַפְעָמִים אֶפְּיֵלו "שִׁיחָה" שֶׁאֵינָה כּוֹלֶלֶת הוֹרָאוֹת וְדִינִים - "תּוֹרָה", אֲלָא רַק סְפּוּר הַמִּתְאָר מִצָּב אוֹ פְּעֻלָּה, הִנֵּה אִם חֲבִיבָה הִיא אֲצֵל הַקֶּבֶ"ה הִרִי הִיא

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב) צִיּוּי זֶה נֶאֱמַר לְמַחֲרַת יוֹם הַפְּסוּרִים (רש"י ריש פרשתנו) מִהַ הַקֶּשֶׁר בֵּין מַחֲרַת יוֹם-הַפְּסוּרִים ל"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה"?

אֲלָא, בַּיּוֹם הַפְּסוּרִים אִמָּר הַקֶּבֶ"ה לְמִשְׁחָה "סִלְּחֵתִי כְּדִבְרִיךָ", שֶׁנִּתְפַּר לְיִשְׂרָאֵל חֲטָא הָעֵגֶל; וְ"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה" הוּא סֵדֶר הַתְּקוּן לְחֲטָא הָעֵגֶל, וְכַדְלֵהָלָן:

עַל חֲטָא עֲבוּדָה-זָרָה אִמָּר הַרְמַב"ם (ריש הלכות עבודה-זרה), שֶׁהוּא נוֹבֵעַ מִכֶּף שְׁבִי-הָאָדָם טַעוֹ וְהַחֲשִׁיבוֹ אֶת הַכּוֹכָבִים וְהַמַּזְלוֹת - אֲשֶׁר דִּרְכָם עוֹבְרֵת הַהִשְׁפָּעָה הָעֲלִיוֹנָה - לְמִצִּיּוֹת עֲצָמָיִת וְהַשְׁתַּחֲוּוֹ לָהֶם. הֵם סְגִדוֹ ל'מִמְצָע',

עִם הִיּוֹת שְׁצוּי וְאֲזַהֲרֵת אֲסוּר מְלָאכָה בְּשַׁבַּת כָּאן הוּא רַק פֿרָט בְּצוּרֵי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן ("לוֹמַר שֶׁאֵינוּ דוֹחָה אֶת הַשַּׁבַּת"), בְּכָל זֹאת עֲשֹׂא מִשְׁחָה עֲנֵן עֲקָרִי בְּפִגְי-עֲצָמוֹ וְהִזְהִירָם בְּאִמְרָה מִיְּחִדָּת בְּפִגְי-עֲצָמָה; וּמִשּׁוּם זֶה חֲזוֹר עַל הָאֲזַהֲרָה שֶׁבַע-שָׁרֵת הַדְּבָרוֹת, בֶּה נִצְטוּ מִפִּי הַקֶּבֶ"ה עַל עֲצָם עֲנֵן שְׁמִירַת שַׁבַּת (וְלֹא כְּהִצְוּי בְּפִרְשֵׁי תִּשְׁאָ, שְׁבוּ נֶאֱמַר הַצּוּי רַק בְּקֶשֶׁר לְמַלְאכַת הַמִּשְׁכָּן).

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - לה - פרשת ויקהל לה

גם כאשר הוא עוסק בענינים הכי נעלים, ועד - בענין הכי עיקרי דהשפאת השכינה (שהוא ענין בנין המשכן), הנה בשעת מעשה - ועוד קדם לזה, צריך לדעת ולזהר עד

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 171 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

התעסקות בפרנסה רק עם כח המעשה

כדי לעשות כלי בדרך הטבע להשפעת הפרנסה. וזהו "ששת ימים תעשה מלאכה" - ש"תעשה" (ולא "תעשה") פרושו שהמלאכה נעשית בדרך ממילא, שאין האדם משקיע את עצמו בעסק, והמלאכה נעשית כאלו מאליה וממילא, בלי השתדלות האדם.

וכשהמלאכה נעשית באופן כזה, שמאמין יודע שהקב"ה הוא הן ומפרנס לכל, ואינו משקיע ראשו בזה, הרי הוא כל השבוע בבחינת שבת - "א שבת דיקער איד", וכדאיתא בספר החנוך (מצוה לב) שענינו של יום השבת הוא "לקבוע בנפשותינו אמונת חדוש העולם", ואצלו הרי "אמונת חדוש העולם" קבוע בנפשו כל ימי השבוע.

וכשכל השבוע הוא בבחינת שבת, אזי "ביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון" ולא שבת סתם.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה (לה, ב)

יש לבאר זה על פי דרך החסידות: כתיב (תהלים כח, ב) "גוע כפיו כי תאכל". דכשהאדם עוסק במלאכתו לפרנס עצמו ובני ביתו, הרי זה צריך להיות רק ב"כפיר" - בכח המעשה, ולא להשקיע ראשו בזה, "יגיע ראשו".

וטעם הדבר הוא, כי באמת אין מזונות האדם מגיעים לו על ידי עסקו, אלא הקב"ה הוא הן ומפרנס את העולם כלו, והעסק אינו אלא "כלי" ו"אמצעי" שעל ידו משפיע הקב"ה פרנסתו.

וכשיכיר האדם באמת שהפרנסה מגיעה מהקב"ה, אזי יבין שגם על ידי התעסקות ויגיעה יתרה לא ירויח יותר ממה שהקב"ה רוצה להשפיע לו, וממילא לא ישקיע ראשו במלאכתו, אלא יעסק במלאכתו עם כח המעשה בלבד,

(ג) **לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ** ג לא תבערו אש בכל מותבניכון ביוםא דשבתא:

נ"י • לא תבערו אש • (סנהדרין לה, יבמות ו): יש מרבותינו אומרים: הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים: לחלק יצאת.

(ד) **ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר:**

נ"י • זה הדבר אשר צוה ה' • לי, לאמר לכם.

(ה) **קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת:**

נ"י • נדיב לבו • על שם שלבו נדב, קרוי נדיב לב. כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צנאתם.

(ו) **ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים:** וותכלא וארגנא וצבע זהורי ובוץ ומעצי:

בעל הטורים

(ג) **לא תבערו אש.** אמר הקדוש ברוך הוא: אור שלי, פירוש: של גיהנם, שובת בשבילכם, גם אור שלכם יהא שובת. **ויאמר.** ראשי תיבות וסופי תיבות: **תורה.** לרמוז שעיקר התורה בשבת, כשאדם פנוי מעסקיו. תורה ד (ה) **יביאה את תרומת ה'.** היה לו לומר "יביא"; אלא בשביל שמדבר בנדבת משכן, שמתנדבים תכשיטי זהב וכסף כלי הנשים, אמר "יביאה"; שלא יביא משל תכשיטי אשה אלא מרצונה: **לבן ויביאה.** בגימטריא: **לב** הוא **והיא.** תורה ו

(ז) וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:

(ח) וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:

(ט) וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:

(י) וְכָל-חֲכָם-לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

(יא) אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלוֹ וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחוֹ אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:

כ"י • אֶת הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת הַנִּרְאוֹת בְּתוֹכוֹ קְרוּיִים מִשְׁכָּן. אֶת אֹהֶלוֹ • הוּא אֹהֶל יְרִיעוֹת עֲזִים

(יב) אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בִּדְיוֹ אֶת-הַכֹּפֶרֶת וְאֶת פָּרְכָת הַמָּסָךְ:

כ"י • וְאֶת פָּרְכָת הַמָּסָךְ • פָּרְכָת הַמִּחְצָה, כָּל דָּבָר הַמִּגֵּן, בֵּין מַלְמַעְלָה בֵּין מַכְנֶגֶד, קְרוּי מָסָךְ וּסְכָךְ, וְכֵן (א"י) (א) "שָׂכַת בַּעֲדוֹ", (דוֹשֵׁעַ ב): "הִנְנִי שֹׁף אֶת-דִּרְכְּךָ".

(יג) אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת-כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

כ"י • לֶחֶם הַפָּנִים • כָּבֶד פִּרְשָׁתִי, עַל-שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עֹשִׂי כַּמִּין תְּכָה פְרוּצָה.

(יד) וְאֶת-מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נֵרֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

כ"י • וְאֶת כָּלֶיהָ • מְלָקְחִים וּמִחְתּוֹת. נֵרֶיהָ • לְצִינִי"ש בַּלַּע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְתִּילוֹת נִתְּנוּנִין בָּהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכָמֵי-לֵב,

(טו) וְאֶת-מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסָּמִים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:

כ"י • מָסַךְ הַפֶּתַח • וּלְלוֹן שֶׁלְפָנֶי הַמִּזְרָח, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קָרְשִׁים וְלֹא יְרִיעוֹת.

זוֹמַשְׁכִּי דְדִכְרִי מְסַמְקִי וּמִשְׁכִּי דְסִסְגוֹנָא וְאַעִי שְׁטִין:

ח' וּמִשְׁחָא לְאַנְהִירוּתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

ט וְאַבְנֵי בּוּרְלָא וְאַבְנֵי אֲשֶׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַפֹּדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:

י וְכָל חֲכָמֵי לְבָא בְּכוּן יִיתֵנוּ וַיַּעֲבֹדוּן יֵת כָּל דִּי פִקֵּד יִי:

יא יֵת מִשְׁכָּנָא יֵת פָּרְסָה וְיֵת חוֹפָאָה יֵת פּוּרְפּוּהִי וְיֵת דְּפוּהִי יֵת עֲבֹדוּהִי יֵת עֲמוּדוּהִי וְיֵת סַמְכוּהִי:

יב יֵת אֲרוֹנָא וְיֵת אֲרִיחוּהִי יֵת כִּפְרָתָא וְיֵת פָּרְכָתָא דְּפָרְסָא:

יג יֵת פֶּתוּרָא וְיֵת אֲרִיחוּהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי וְיֵת לֶחֶם אִפִּיָּא:

יד יֵת מִנְרָתָא דְּאַנְהוּרִי וְיֵת מְנָהָא וְיֵת בּוֹצִינָהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּאַנְהִירוּתָא:

טו וְיֵת מִדְּבָחָא דְּקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת אֲרִיחוּהִי וְיֵת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פָּרְסָא דְּתַרְעָא לְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא:

שיעור יומי ליום שני כ' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת ויקהל לז

(מז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לֹא אֶת־בְּדִיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
וְיֵת בְּסִיסָה:

(יז) אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת
מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:

וְיֵת אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ • הָיָה חֲצֵר קְרוֹי כָּאֵן
לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה, וְכֵן דְּבָרִים הַרְבֵּה. וְאֵת
מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר • וְיִלּוֹן פְּרוּשׁ לְצַד הַמְּזֻרָח
עֲשָׂרִים אַמָּה אֲמָצְעִיּוֹת שֶׁל רֹחַב הַחֲצֵר, שֶׁהִיא

(יח) אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת־
מִיתְרֵיהֶם:

וְיֵת יִתְדֵת • לְתַקַּע וּלְקַשֵּׁר בָּהֶם סוּפֵי הַיְרִיעוֹת בְּאַרְצָן שְׁלֹא יִנוּעוּ בְּרוּחַ. מִיתְרֵיהֶם • חֲבָלִים לְקַשֵּׁר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שלא ינועו ברוח

אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:
יִתְדוֹת – לְתַקַּע וּלְקַשֵּׁר בָּהֶם סוּפֵי הַיְרִיעוֹת בְּאַרְצָן שְׁלֹא
יִנוּעוּ בְּרוּחַ (לה, יח, ובפירוש רש"י)
יֵשׁ לְפָרֶשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ: כְּאִשֶּׁר אָדָם מִחְנֹךְ אֶת תַּלְמִידוֹ
לַעֲמֹד עַל דֶּרֶךְ הַיֵּשֶׁר וְהָאֱמוּנָה, וְשִׁיעֲמֹד אֵיתָן נֶגֶד הַרוּחוֹת
הָרְעוּת הַמְּנַשְׁבוֹת בַּחוּץ, אֲפָשֶׁר שִׁיחֲשֹׁב הַמְּחַנֵּךְ שֶׁהַיֵּקָר
הוּא לַחֲזֹק אֲצֵל הַתַּלְמִיד אֶת הַיִּסּוּדוֹת וְעֵיקָרֵי הַדְּבָרִים, אֲךָ
בַּדְּבָרִים הַנִּרְאִים כְּטַפְלִים אֵין הוּא צָרִיף לְהִתְעַסֵּק עִם
הַתַּלְמִיד, כִּי גַם בְּלֹא זֶה יִשָּׂאֵר חֲזֹק בְּאֲמוּנָתוֹ.

(יט) אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרָת בִּקְדָשׁ אֶת־בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

וְיֵת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד • לְכִסּוֹת הָאָרוֹן, וְהַשְּׁלֶחֶן, וְהַמְּנוּחָה וְהַמִּזְבֵּחַ, בִּשְׁעַת סְלוֹק מִסְּעוֹת.

(כ) וַיַּצְאוּ כָּל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
כַּוְנָתָם כָּל כְּנֻשֵׁת דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֶדֶם
מֹשֶׁה:

♦ יום שני כ' אדר א' ♦

(כא) וַיָּבֵאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוֹ לְבֹו וְכָל אֲשֶׁר־
נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה
לְמִלָּאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

כֹּא וְאֵתוֹ כָּל גִּבּוֹר דְּאִתְרַעֵי לְבָהּ וְכָל דִּי
אֲשַׁלְמַת רוּחָהּ יִתְהַ אִיתִיאוּ יֵת אֲפִרְשִׁיתָא
קֶדֶם יֵי לְעִבְדֵי מִשְׁכָּן זְמָנָא וּלְכָל פְּלִחְנָה
וּלְלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ:

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ
חַח וָזָוִם וּמִבַּעַת וּכְמוֹ כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר
הֵגִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

נש"י • על הנשים • עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הגיח 'על' כפשוטו, משום שלא מתרגם: 'ויבאו הנשים' ואתו גברא, כמו שמתרגם לעיל מינה, רק מתרגם: 'ומיתן', ורצה לומר, שהביאו חח וזוים בעודן על הנשים, כמו

(כג) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים
וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:

נש"י • וכל־איש אשר־נמצא אֹתוֹ • תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כלם הביאו.

(כד) כָּל־מִיֹּרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת
תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל־אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים
לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ל'קוטי שיחות' כרך לא, עמוד 217)

בנדבת בני ישראל למלאכת המשכן, היה דבר והיפוכו: מצד אחד - כל איש ואשה הביאו כפי נדבת לבם וכפי מה שהיה בידם, ומצד שני - כל בני ישראל ללא יוצא־מהכלל השתתפו בנדבה זו. משמעות הדברים בפנימיותם: יש פרטים שבהם כל ישראל שווים, כדגמת המצות המעשיות. לעומת זה, יש ענינים, דגמת אהבת ה' ויראת ה', שבהם יש חילוקי דרגות. תכלית הפונה היא שהאחדות תבוא לידי ביטוי גם באותם דברים שבהם יש הבדלים בין איש לרעהו. דהיינו, שיהיה

(כה) וְכָל־אִשָּׁה חֲכַמַּת־לֵב בִּידֶיהָ טוֹו וַיָּבִיאוּ מִמֶּנָּה
אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־
הַשֵּׁשׁ:

בעל הטורים

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל תְּנָשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חַח וָזָוִם וּמִבַּעַת וּכְמוֹ כָּל־כְּלִי אִישׁ אֲשֶׁר הֵגִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה. תורה כג
(כג) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ: (שופטים כא, יא). ה'תם מצודה להרוג לנשים, אבל כאן שהיו חכמות החיים. והיינו שגאמר (קהל

הטעם שרק הנשים התעסקו בטויה

ועל-פי-זה יש לומר, דמפנין שר' האנשים חטאו בחטא העגל, לא היתה להם נאמנות שיעשו מלאכתם לשמה, ולכן לא התירו להם להתעסק בטויה (ורק אלו שבהם בחר הקב"ה שיתעסקו במלאכת המזבח, ונדאי הדבר שיעשו מלאכתם לשמה).

מה-שאין-כן הנשים שלא חטאו בחטא העגל, אין טעם לומר שלא יעשו מלאכתן לשמה, ולכן התירו להן להתעסק בטויה.

וְכָל-אִשָּׁה חֲכֵמַת-לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה (לה, כה)
מצינו שהנשים טוו את התכלת והארגמן וכו' למלאכת המזבח, מה-שאין-כן האנשים שרק הביאו את התכלת והארגמן גוי"א לא הכינו אותן בעצמם למלאכת המזבח. ויש לעיין בטעם החלוק.

ויש לומר בזה: דהנה מלאכת המזבח היתה צריכה להיות "לשמה" כדפירש רש"י "ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית קדשה".

(כו) וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבָן אֶתְנָהּ בְּחֻמָּה טָווּ אֶת-הָעֵזִים:
כיון שיש נשים דאיתריצי לבן עמקן עמקן בחקמא עזלן ית מעזיא (במ"ג רפ"ו: מעזיא):

כ"י ~ טוו את העזים • (שבת עט) היא היתה אמןות יתרה, שמעל גבי העזים טווין אותן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 456)

מכאן הוראה, שפאשר הקב"ה מעניק לאדם חושים וכשרונות מיוחדים, עליו לנצלם לעבודת ה' - לעשות מהעולם משכן ודירה לה' יתברך.

הנשים לא נצטוו לעשות את הטויה על-גבי העזים, אלא נתעוררו לכך מצד עצמן. הנשים הבינו שאם זכו לכשרון מיוחד זה מאת ה', מטרת הדבר היא - המזבח.

(כו) וְהַנָּשָׂאם הָבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לְאֹפֹר וְלַחֲשֹׁן:
כיון שרביא איתאוי ית אבני בורלא וית אבני אשמוותא לשקעא באפודא ובחושנא:

צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו): "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השהם וגו'. לך התנדבו בתנפת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, "והנשאם" כתיב.

כ"י ~ **וְהַנָּשָׂאם הָבִיאוּ •** אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בתנפת המזבח בתחלה, ובמלאכת המזבח לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו נשיאים: 'תנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין, אנו משלימין אותו'. פיון שהשלימו

(כח) וְאֵת-הַבָּשָׂם וְאֵת-הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַפָּמִים:
כח וית בוסמא וית משחא לאנהרותא ולמשחא דרבותא ולקטרת בוסמא:

בעל הטורים

(כו) וְהַנָּשָׂאם. ב' במסורה. הקא חסר, "וישב פנחס וגו' והנשיאים" (יהושע כב, לב) מלא. אלו שנתעצלו בנדבת המזבח, לכן הוא חסר. אבל אותם שנודרו להשלים בין השבטים ובני ראובן וגו', לך הוא מלא דמלא.
וְהַנָּשָׂאם הָבִיאוּ. תרגום ירושלמי: "וענניא איתאוי", מלשון "מעלה נשיאים" (תהלים קלח, ז): תורה כח

גרמו שגלגל, והיו למשל ולשנינה.
אֶתְנָה. ב' במסורה. הקא, ואידך: "עד אשר הפיצותם אותנה" (חזקאל לו, כא) ביחזקאל, בענין הרועים שרועים הצאן במרמס רגליהם. אלו גרמו לשכינה שירדה ושכנה בישראל. אבל אותם הרועים הרעים שמחטיאין ישראל, גורמים לשכינה שנסתלקה מישראל. תורה כז

י, יב) "החכמה תחיה בעליה". תורה כו
(כו) וְכָל הַנָּשִׁים. ג' במסורה. הקא, ואידך: "וכל הנשים יתנו יקר" (אסתר א, כ), "וכל הנשים העומדות" (ירמיה מד, טו) בענין ירמיהו שאמר להם לפרוש מעבודה זרה. אלו הנשים שנתעסקו במלאכת השמים יתנו יקר, אבל אותן האורות שמקטרים לצבא השמים

(כט) כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אֹתָם לְהָבִיא
לְכֹל־הַמִּלָּאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה
הָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ

כט כל גבר ואשתו אשר נדב לבם אתם להביא
לאיחאה לכל עבדתא די פקד יי למעבד
בידא דמשה איתאו בני ישראל נדבא
קדם יי:

♦ יום שלישי כ"א אדר א' ♦

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה:

ל ואמר משה לבני ישראל חזו דרבי יי
בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה:

כ"י חור • בנה של מרים היה.

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 212)

(לד). כלומר: הכתוב מודיע גדל יחוסו של בצלאל גם מצד
האם, שבהזדמנות מסוימת טפי השנאת ה'שוע' ל'דל'. אצל
בפרשת פייתשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור הוא
מצד מעלותיו של חור המפרשות בכתוב (וברש"י).

בנה של מרים היה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר
כתב פן לעיל. ועוד, מדוע לא כתב פן בפרשת פייתשא
(לא, ב), שגם שם מיוחס בצלאל לחור. ויש לומר, שרש"י
זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק

לא ואשלים עמה רוח נבואה מן קדם יי
בחקמתא בסוכלתנו ובמדע ובכל עבדא:

(לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בַּחֲכָמָה בְּתַבּוּנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

לב ולא לפא אימננו למעבד בדהבא ובכסף
ובנחשא:

(לב) וַלְחָשֶׁב מַחֲשַׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:

לג ובאומנות אכן טבא לאשלמא ובנרות
אעא למעבד בכל עבדת אימננו:

(לג) וּבַחֲרִשֶׁת אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרִשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכַת מַחֲשַׁבְתָּ:

לד ולא לפא יחב בלבה הוא ואהליאב בר
אחיסמך לשבטא דדן:

(לד) וּלְהוֹרֹת נָתַן בָּלְבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ
לְמַטֵּה־דָן:

כ"י • ואהליאב • משבט דן, מן הירודים | לשבטא למלאכת המשפן, והוא מגדולי השבטים,
שבשבטים, מבני השפחות. והשוהו המקום לקיים מה שנאמר (איוב לד): "ולא נפר-שוע לפני-דל".

לה אשלים עמהון חפירות לבא למעבד כל
עבדת נגר ואמן וציר בתכלא ובארגונא
בצבע זהורי ובבוצא ומחי עבדי כל עבדא
ומלפי אימננו:

(לה) מִלֵּא אֹתָם חֲכַמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכַת
חָרִישׁ וְחִשָּׁב וְרָקַם בְּתַכְלֵת וּבְאֲרָגָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָּל־מְלָאכָה וְחִשְׁבֵי מַחֲשַׁבְתָּ:

בעל הטורים

(ל) ראו קרא ה'. שאין מעמידין פרנס (לד) ולהורות. ב' במסורה. הבא, י.א. שהיה בצלאל יודע להורות לבני
על הצבור אלא מדעתם. תורה לא ואידך: "ולהורות את בני ישראל" (ויקרא ישראל בכל מיני חקמה. תורה לה

א וַעֲבַד בַּצִּלָּל וְאַהֲלִיָּאב וְכָל גִּבֹּר חֲכִים
לָבָא דִּיהִב יְיָ חֲכָמָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן
לְמַדְעָא לְמַעַבְדָּא יְתָּ כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן קוּדְשָׁא
לְכָל דִּי פִקְדָּא יְיָ:

ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְבַצִּלָּאֵל וְלֶאֱהִלְיָאֵב וְלְכָל
גִּבֹּר חֲכִים לָבָא דִּיהִב יְיָ חֲכָמָתָא בְּלִבָּהּ כָּל
דְּאִתְרַעֲי לִבָּהּ לְמַקְרֵב לְעִבְדָּתָא לְמַעַבְדָּא
יְתָּהּ:

ג וַיִּסְיָבוּ מִן קֳדָם מֹשֶׁה יְתָּ כָּל אֶפְרָשִׁיתָא דִּי
אִיתִיָּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִבְדַת פְּלִחָן קוּדְשָׁא
לְמַעַבְדָּא יְתָּהּ וְאֲנָוִן מִיָּמִן לָהּ עוֹד נִדְבָתָא
בְּצִפּוֹר בְּצִפּוֹר:

ד וְאֵתָּו כָּל חֲסִימָיָא דְעִבְדִּין יְתָּ כָּל עֲבִידַת
קוּדְשָׁא גִבֹּר גִּבֹּר מַעַבְדָּתָהּ דְּאֲנָוִן עִבְדִּין:

ה וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימַר מִסְגֵּן עֲמָא לְאִיתְתָּא
מִסַּת פְּלִחָנָא לְעִבְדָּתָא דְפִקְדָּא יְיָ לְמַעַבְדָּא
יְתָּהּ:

ו וּפִקְדָּא מֹשֶׁה וְאֶעֱבְרוּ כְּרוֹזָא בְּמִשְׁרִיתָא
לְמִימַר גִּבֹּר וְאִתְתָּא לָא יַעֲבִידוּן עוֹד עִבְדָּתָא
לְאֶפְרָשִׁיתָא קוּדְשָׁא וּפִסְקָא עֲמָא מְלִאֲתָתָא:

ז וְעִבְדָּתָא תָּוִת מִסַּת לְכָל עִבְדָּתָא לְמַעַבְדָּא
יְתָּהּ וִיתְתָּרָת:

לו (א) וַעֲשֶׂה בְּצִלָּל וְאַהֲלִיָּאב וְכָל אִישׁ חֲכָם־לֵב
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וְתִבְיוֹנָה בְּהֵמָּה לְדַעַת
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה:

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בַּצִּלָּאֵל וְאֶל־אֶהֱלִיָּאֵב וְאֶל־כָּל־
אִישׁ חֲכָם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר־
נִשְׁאוּ לָבֹא לְקִרְבָּהּ אֶל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

(ג) וַיִּקְחֻ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר:

(ד) וַיָּבִיאוּ כָּל־הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל־מְלָאכַת
הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלָאכָתוֹ אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא
מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ:

כ"א • יוֹתֵר מִפְּדֵי צִרְף הָעֲבֹדָה.

(ו) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ
וְאִשָּׁה אֶל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ
וַיִּפְלֵא הָעָם מִהִבִּיא:

כ"א • לְשׁוֹן מְנִיעָה.

(ז) וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּיִּם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ וְהוֹתֵרָהּ:

בעל הטורים

טובות ומרגליות עם המן והביאות
לנדבת המושקן. "ויפלא הגשם", פירוש
העננים שמביאים הגשם כשפלו
מלהביא האבנים הטובות, אז פלו
מלהביא. תורה ז

(ז) וְהַמְּלָאכָה. ג' במסורה. "והמלאכה
היתה דים", "והמלאכה לא ליום אחד

איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
לתרומת הקדש. בגימטריא: וזהו אל
יוציאו המשא מרשות היחיד לרשות
הרבים.

ויפלא. ב' במסורה. הקא. ואידך:
"ויפלא הגשם" (בראשית ח. ב). וזה שדרשו
(יזקא עה, ב) שהיו יורדים להם אבנים

לו (ו) ויצאו משה ויעבירו קול
במחנה. בשבת נתנה תורה, אם כן יום
כפורים של אותה שנה היה יום ג'.
וביום ד' אמר להם מלאכת המשקן,
והם הביאו לו בבקר בבקר, והיינו יום
ה' יום ו', ובשבת – ויצאו משה ויעבירו
קול במחנה.

זש"י • וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵה דַּיִם לְכָל־הַמְּלָאכָה • וְהוֹתֵר • כְּמוֹ (לעיל ח) : "וְהַכְבֵּד אֶת לְבוֹ", (מלכים ב ג א) :
וּמְלָאכֶת הַהִבָּאָה הַיְּתֵה דַּיִם שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּשְׁכָּן, לְכָל
הַמְּלָאכָה שֶׁל מִשְׁכָּן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וּלְהוֹתֵר.

♦ יום רביעי כ"ב אדר א' ♦

ח וְעָבְדוּ כָל חַפְיָמִי לְפָא בְּעָבְדֵי עֲבֻדָּתָא יְת
מִשְׁכָּנָא עֲשֵׂר יִרְעֵן דְּבוּזָן שְׁזִיר וְתַכְלָא
וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְעֵה זְהוּרִי צוֹרֵת כְּרוּבִין עוֹבֵד
אָמֵן עֲבֵד יְתֵהוֹן :

ט אֲרָכָא דִּירֵיעָתָא חָדָא עֲסָרִין וְתַמְנָא אָמִין
וּפְוִתָּא אֲרַבַּע אָמִין דִּירֵיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא
חָדָא לְכָל יִרְיעָתָא :

י וְלִפְּהָ יְת חֲמִשׁ יִרְעֵן חָדָא עִם חָדָא וְחֲמִשׁ
יִרְעֵן לִפְּהָ חָדָא עִם חָדָא :

יא וְעֲבֵד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא
חָדָא מִסְטָרָא בֵּית לּוֹפִי בֵּין עֲבֵד בְּסַפְתָּא
דִּירֵיעָתָא בְּסַטְרָא בֵּית לּוֹפִי תַנְיָתָא :

יב חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבֵד בִּירֵיעָתָא חָדָא
וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבֵד בְּסַטְרָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית
לוֹפִי תַנְיָתָא מְכוּנָן עֲנוּבִיא חָדָא לְקַבֵּל
חָדָא :

יג וְעֲבֵד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדִהָב וְלִפְּהָ יְת
יִרֵיעָתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפּוֹרְפִיא וְהוּהּ
מִשְׁכָּנָא חָדָא :

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְּרָכִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:

(ט) אַרְךָ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה
וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת
לְכָל־הִירֵיעֹת:

(י) וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמִשׁ הִירֵיעֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת וְחֲמִשׁ
יִרֵיעֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:

(יא) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֶת עַל שַׁפַּת הִירֵיעָה הָאֶחָת
מִקְצֵה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפַּת הִירֵיעָה
הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית:

(יב) חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים
לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקִצָּה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת
הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל־אֶחָת:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְפִי זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־הִירֵיעֹת
אֶחָת אֶל־אֶחָת בְּקָרְפִּים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ

בעל הטורים

"מן היום וגו' אשר יסד היכל ה" ו"
וגו' עד "מן היום הנה
אֲבָרָה". תורה ח
(ח) **בְּעֵשִׂי**. ג' בִּירֵד. "וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכָם לֵב
בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה", "פְּנֵי ה' בְּעֹשֵׂי רָע"
(תהלים לד, יז). וְאִידָהּ: "אֵל תִּקְנָא בְּעֹשֵׂי
עוֹלָה" (שם לו, א). וְכַמִּי תִקְנָא – בְּעוֹשֵׂי
כָל חֲכָם לֵב. תורה ט

בַּמִּשְׁכָּן אֲדוּם. בְּאֲדוּם נֶאֱמַר: "הִמָּה
יִבְנוּ וְאֵנִי אֶהְרֹס" (מלאכי א, ד), אֲבָל
בִּיעָקֵב "וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵה דַּיִם".
וְהוֹתֵר. ג' בַּמִּסוּרָה. הָכָא, וְאִידָהּ: "כִּי
כֹה אָמַר ה' אֲכַל וְהוֹתֵר" (מלכים ב' ד,
ג), "מִהַחֲלֵל הַתְּרוּמָה לְבִיא בֵּית ה'
אֲכֹל וְשָׂבוּעַ וְהוֹתֵר" (דברי הימים ב' לא,
י). שְׂבֻכוֹת הַתּוֹרָה וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כָּא
שׂוֹבַע לְעוֹלָם, כְּדֻכְתִּיב (תנ"י ב, יחיד)

וְלֹא לְשָׁנִים" בְּעוֹרָא (י, יא), "וְהַמְּלָאכָה
גְּדוּלָה" דְּבִרֵי הַיָּמִים (א' כט, א) בְּעֵינֵן בְּנֵין
הַבֵּית. אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּלָאכָה הַיְּתֵה
גְּדוּלָה, לֹא לְיוֹם וְלֹא לְיוֹמִים, אֵף עַל פִּי
כֵן הַיְּתֵה דַּיִם, שְׁנֵשֶׁת־לָקֹחַ בְּרָכָה
בְּמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם.
דַּיִם. ג' בַּמִּסוּרָה. "הַיְּתֵה דַּיִם", "הַלּוֹא
יִגְבּוּ דַּיִם" (עובדיה א, ד). "אִם גְּבִיבִים
בְּלִילָה הַשְׁהִיתוּ דַּיִם" (ירמיה מט, ט)

(יד) וַיַּעַשׂ יִרְיַעַת עֲזִים לְאַהֵל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂתִי
עֲשֶׂה יִרְיַעַת עֲשֶׂה אֹתָם:

יד ועבד יריען דמעזי לפרסא על משכנא
חד עשר יריען עבד יתהן:

(טו) אֶרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע
אַמּוֹת רֹחַב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מֵדָה אֶחָת לְעֲשֵׂתִי
עֲשֶׂה יִרְיַעַת:

טו ארכא דיריעתא חדא תלתין באמין
וארבע אמין פותיא דיריעתא חדא משחתא
חדא לחד עשר יריען:

(טז) וַיַּחֲבֹר וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעַת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ
הַיְרִיעַת לְבָד:

טז ולפף ית חמש יריען לחוד וית שש יריען
לחוד:

(יז) וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עֲשֶׂה עַל־שַׁפַּת הַיְרִיעָה
הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית:

יז ועבד ענובין חמשין על ספתא דיריעתא
בסטרסא בית לופי וחמשין ענובין עבד על
ספתא דיריעתא דבית לופי תניתא:

(יח) וַיַּעַשׂ קָרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחֹבֵר אֶת־הָאֹהֶל
לְהִיֵּת אֶחָד:

יח ועבד פורפין דנחשא חמשין ללפפא ית
משכנא למהוי חד:

(יט) וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֵל עֶרְת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֶרְת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעֹלָה: ם

יט ועבד חופאא למשכנא משכי דדכרי
מסמקי וחופאא משכי דססגונא מלעלא:

♦ יום חמישי כ"ג אדר א' ♦

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:

כ ועבד ית דפיא למשכנא דאעי שטין
קנימין:

(כא) עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה
רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כא עשר אמין ארכא דדפא ואמתא ופלגות
אמתא פותיא דדפא חד:

(כב) שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּכֶת אֶחָת אֶל־
אֶחָת בֵּין עֲשֶׂה לְכָל קֶרֶשִׁי הַמִּשְׁכָּן:

כב תרתין צירין לדפא חד משלכין חדא
לקבל חדא בן עבד לכל דפי משכנא:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים
לְפָאֵת נִגְב תִּימָנָה:

כג ועבד ית דפיא למשכנא עשרין דפין
לרום עבר דרומא:

(כד) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים
הַקֶּרֶשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי
יִדְתִּיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי
יִדְתִּיו:

כד וארבעין סמכין דכסף עבד תחות עשרין
דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי:

(כה) וּלְצַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לִפְתָּת צָפוֹן עָשָׂה
עֲשָׂרִים קָרָשִׁים:

כה ולסטר משכנא תניתא לרוח צפונא עבד
עשרין דפין:

(כו) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:

כו וארבעין סמכיהון דכסף תריין סמכין
תחות דפא חד ותריין סמכין תחות דפא
חד:

(כז) וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שְׁשֵׁה קָרָשִׁים:

כז ולספיי משכנא מערבא עבד שתא דפין:

(כח) וְשְׁנֵי קָרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן
בִּירְכָתִים:

כח ותריין דפין עבד לזוית משכנא
בספיהון:

(כט) וְהָיוּ תוֹאֲמָם מְלֻמָּטָה וְיַחֲדוּ יִהְיוּ תַּמִּים אֶל־
רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּפֶעֶת הָאֶחָת בֶּן עָשָׂה לְשִׁנֵּיהֶם לְשְׁנֵי
הַמִּקְצַעַת:

כט והיו מכונין מלרע וכחדא הוו מכונין על
רישה לעזקתא חדא בן עבד לתוניהון
לתריין זוגין:

(ל) וְהָיוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדְנִיהֶם כֶּסֶף שְׁשֵׁה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:

ל והיו תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתא
עשר סמכין תריין סמכין תריין סמכין תחות
דפא חד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע־
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

לא ועבד עברי דאעי שטין חמשא לדפי
סטר משכנא חד:

(לב) וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית
וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָּה:

לב וחמשא עברין לדפי סטר משכנא תניתא
וחמשא עברין לדפי משכנא לספיהון
מערבא:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבָרִיחַ בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים
מִן־הַקָּצָה אֶל־הַקָּצָה:

לג ועבד ית עברא מציעא לאעברא בגו
דפא מן ספיי לספיי:

(לד) וְאֶת־הַקָּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתָּם עָשָׂה
זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם וַיִּצֹף אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב:

לד וית דפא חפא דהבא וית עזקתהון עבד
דהבא אתרא לעברא וחפא ית עברא
דהבא:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים:

לה ועבד ית פרקתא תכלא וארגמא וצבע
זהורי ובויץ שזיר עובד אמן עבד יתה צורת
כרובין:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַיִּצָּפֵם זָהָב
וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצֹק לָהֶם אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

לו ועבד לה ארבעא עמודי שטין וחפונן
דהבא וויהון דהבא ואתיד להון ארבעא
סמכין דכסף:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ג אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לז – פרשת ויקהל

מז
(ז) וַיַּעַשׂ מִסֵּד לִפְתָּח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים:

לח וְאֶת־עֲמֻדָּיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וָוֵיהֶם וְצִפֵּה רֹאשֵׁיהֶם
וְחִשְׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: פ

א וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים
וְחִצֵּי אַרְבֹּז וְאִמָּה וְחִצֵּי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחִצֵּי קָמָתוֹ:

כ"י"א וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל • לְפִי שְׁנָתָן נִפְשׁוּ עַל הַמִּלָּאכָה יוֹתֵר מִשְׁאָר חֲכָמִים, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 163)

לְפִי שְׁנָתָן נִפְשׁוּ עַל הַמִּלָּאכָה .. נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ (רש"י לז,
א) יֵשׁ לִשְׁאֵל, מִדּוּעַ אֵינוֹ מְפָרֵשׁ כִּפְשׁוֹטוֹ, שֶׁבְּצִלָּאֵל עָשָׂה אֶת
הָאָרֶן לְבִדּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּהְיָה מִלָּאכַת הָאָרֶן כָּלְלָה גַם אֶת

(ב) וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמַחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר
זָהָב סָבִיב:

(ג) וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו
וְשִׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתֵּי טַבַּעֲת
עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:

(ד) וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב:

(ה) וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֶן
לְשֵׁאת אֶת־הָאָרֶן:

(ו) וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְבֶּה
וְאִמָּה וְחִצֵּי רַחְבָּהּ:

(ז) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרָבִים זָהָב מְקֻשָּׁה עֲשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:

בעל הטורים

לז (א) וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת הָאָרֶן. הָאָרֶן וְהַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהָאָרֶן הוּא כְּנֶגֶד אֲרוֹנוֹת עֲשָׂה. וְכִסְיוֹ לְאָרֶן הַשְּׁלֶחָן, עַל שֵׁם "הַשְּׁלֶחָן הָאָרֶן, לוֹמֵר שֶׁהָיָה בְּצִלָּאֵל אֵל, יוֹדֵעַ סוּד וּשְׁלֹשָׁה פַּעֲמִים אָרֶן בְּכֻשָּׁה, שֶׁג' אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'" (יחזקאל מא, כב). תורה ב

ח כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד
מִסְטָרָא מְכָא מִן פִּסְתָּא עֲבַד יֵת כְּרוּבָא
מִתְרִין סְטֹרֵהִי:

ט וְהָיוּ כְּרוּבָא פְּרִיָסָן גְּדַפְיָהוּן לְעֵלָא נְטִלִין
בְּגִדְפִיָהוּן עַל פִּסְתָּא וְאַפִּיָהוּן חַד לְקַבֵּל
חַד לְקַבֵּל פִּסְתָּא הָיוּ אִפִּי כְּרוּבָא:

י וְעַבַד יֵת פִּתּוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תְּרִתִּין אֲמִין
אַרְבֵּה וְאַמְתָּא פִּתְיָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמָה:

יא וְחָפָא יֵתָה דִּהֵב דְּכִי וְעַבַד לֵה דִיר דִּדְהֵב
סְחֹר סְחֹר:

יב וְעַבַד לֵה גְדַנְפָא רֹמָה פּוֹשְׂכָא סְחֹר
סְחֹר וְעַבַד דִיר דִּדְהֵב לְגְדַנְפָה סְחֹר
סְחֹר:

יג וְאַתִּיף לֵה אַרְבַּע עֲזָן דִּדְהֵב וְיֵהֵב יֵת
עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זִוְנָתָא דִי לְאַרְבַּע
רְגְלוֹהִי:

יד לְקַבֵּל גְּדַנְפָא הָיוּ עֲזָקְתָא אֲתָרָא
לְאַרְיִסְכָּא לְמַשֵּׁל יֵת פִּתּוּרָא:

טו וְעַבַד יֵת אֲרִיִּסְכָּא דְאָעִי שְׁטִין וְחָפָא
יֵתָהוּן דִּדְהֵבָא לְמַשֵּׁל יֵת פִּתּוּרָא:

טז וְעַבַד יֵת מְנִיָּא דִי עַל פִּתּוּרָא יֵת
מְגִיסֹהִי וְיֵת בְּזִיבֹהִי וְיֵת מְכִילְתָּה וְיֵת
קְשֹׁתָא דִי יִתְנַסֵּף בֵּהּ דִּהֵב דְּכִי:

(ח) כְּרוּב אֶחָד מְקַצֶּה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מְקַצֶּה מִזֶּה
מִן־הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו:

(ט) וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפָנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: פ

(י) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלָחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אָרְפוֹ
וְאַמָּה רָחֳבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמָּתוֹ:

(יא) וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:

(יב) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב
לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:

(יג) וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע מַבְעֵת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַמַּבְעֵת עַל
אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רִגְלָיו:

(יד) לְעֵמֶת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַמַּבְעֵת בָּתִּים לַבָּדִים
לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלָחַן:

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב
לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלָחַן:

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלָחַן אֶת־
קַעֲרָתוֹ וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מִנְקִיתָיו וְאֶת־הַקְּשֹׁת
אֲשֶׁר יִסָּד בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

♦ יום שישי כ"ד אדר א' ♦

יז וְעַבַד יֵת מְנִרְתָּא דִּהֵב דְּכִי נִגִּיד עֲבַד יֵת
מְנִרְתָּא שִׁידָה וְקִנָּה פְּלִידָהָ חֲזוּרָהָ
וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנָּה הָיוּ:

יח וְשִׁתָּא קִנִּין נִפְקִין מִסְטָרָהָ תִּלְתָּא קִנִּי
מְנִרְתָּא מִסְטָרָה חַד וְתִלְתָּא קִנִּי מְנִרְתָּא
מִסְטָרָה תְּנִינָא:

(יז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עָשָׂה אֶת־
הַמִּנְרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְּבִיעִיָּה כַּפְתֹּרִיָּה וּפְרָחִיָּה מִמִּנָּה
הָיוּ:

(יח) וַשִּׁשָּׁה קִנִּים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָה
מִצְדָּהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָה מִצְדָּה הַשְּׁנִי:

יט תִּלְמָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד חֲזוֹר
וְשׁוּשָׁן וְתִלְמָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד
חֲזוֹר וְשׁוּשָׁן בֵּן לְשִׁמְאָה קִנְיָן דְּנִפְקִין מִן
מִנְרֵתָא :

כ ובמנרה ארבעה ארבעות כלידין מצירין חזורהא
ושושנהא :

כא וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות
תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה
לשמה קנין דנפקין מנה :

כב חזורהא וקניהא מנה הוה פלה נגידא
חדא דהב דכי :

כג ועבד ית בוצינהא שבעא וצביתהא
ומחיתהא דהב דכי :

כד כפרא דהב דכי עבד יתה וית כל מנהא :

כה ועבד ית מדבחה דקטרת בוסמאי דאעי
שטין אמתא ארבה ואמתא פתיה מרבע
ותרתין אמין רומה מנה הוה קרנהא :

כו ויזכא יתה דהב דכי ית אגרה וית
פתלוחי סחור סחור וית קרנהא ועבד לה
דיר דהב סחור סחור :

כז ומרתין עזון דהב עבד לה מלרע
לדירה על תרתין וזיתה על תרין סטרוהי
לאתרא לאריחא למטל יתה בהון :

כח ועבד ית אריחא דאעי שטין וחפא
יתהון דהבא :

כט ועבד ית משחא דרבוהא קודשא וית
קטרת בוסמאי דכי עובד בוסמנו :

(יט) שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד בִּפְתָר
וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה אֶחָד בִּפְתָר
וּפְרָח בֶּן לְשִׁמְשַׁת הַקָּנִים הַיְצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:

(כ) וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בִּפְתָרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ:

(כא) וּבִפְתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּבִפְתָר תַּחַת
שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּבִפְתָר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה
לְשִׁשַׁת הַקָּנִים הַיְצְאִים מִמֶּנָּה:

(כב) בִּפְתָרֶיהֶם וּקְנָתָם מִמֶּנָּה הָיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה
אֶחָת זֹהֵב טָהוֹר:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֶּיהָ
זֹהֵב טָהוֹר:

(כד) כֹּפֶר זֹהֵב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כִּלְיָהּ: פ

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְטָרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה אָרְפוֹ
וְאֹמֶה רָחְבוֹ רְכוּעַ וְאֹמֶתִים קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קְרָנָתָיו:

(כו) וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּגוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ
סָבִיב וְאֶת־קְרָנָתוֹ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

(כז) וַיִּשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה־לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל
שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת
אוֹתוֹ בָּהֶם:

(כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אוֹתָם זָהָב:

(כט) וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטָרֶת
הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: ס

לח (א) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה
אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְחֲמִשׁ־אַמּוֹת רָחְבּוֹ רָבֹועַ וְשִׁלְשׁ
אַמּוֹת קָמְתּוֹ:

(ג) וַיַּעַשׂ אֶת-כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הַסִּיר וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרְקֹת אֶת-הַמְּזֻלָּגֹת וְאֶת-הַמַּחֲתֹת כָּל-כְּלֵי עֹשֶׂה נְחֹשֶׁת:

(ה) וַיֵּצֵק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמַכְבֵּר הַנְּחֹשֶׁת בְּתֵימִים לְפָדִים:

(י) וַיָּבֹא אֶת-הַכְּדִים בְּמַטְעַן עַל צֻלְעַת הַמוֹזֵחַ
לִשְׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לָחֹץ עֲשֵׂה אוֹתוֹ ׀ ׃

וְאַעֲלֵ יָת אַרְיִחָא בְּעֻקְתָּא עַל סְטָרֵי
מְדַבְּחָא לְמַטְל יְתָהּ כְּהוֹן חֳלִיל לוֹחִין עֲבַד
יְתָה׃

(ה) וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹת נְחֹשֶׁת
כַּמֵּרָאֵת הַעֲבָאֹת אֲשֶׁר צִבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ס

מֵרָאִת שְׂרֹאֲת בִּהְיוֹת לְשֹׁהֵן מִתְקַשְׁטוֹת, וְאַף אוֹתָן
לֹא עָקְבוּ מִלְּהִבִּיא לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהָיָה מוֹאֵס מִשֶּׁה
בִּהְיוֹת מִפְּנֵי שְׁעִשְׂוִיִּים לִיצֵר הָרַע. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-

לח (ח) בְּמִרְאָה. ד' במסורה. "במראת הצבאת", "ויומר אֱלֹהִים לִישְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלְּיָלִיד" (בראשית מז, ב). "במראות אֱלֹהִים" תרי ביחזקאל (ח, ג; יג, ב). שאלו הנשים טרו מתאות העולם ונתנו

מראותיהן לנִדְבַת המִשְׁכָּן, וְנָחָה עֲלֵיהֶם רוּחַ אֱלֹהִים.

הַצָּבָא. ב' במסורה. "במראת הצבאת", "אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצָּבָאוֹת" (שמואל א' ב, כב) גְּבִי בְנֵי עֲלִי.

כְּמוֹ הָתֵם יִשְׁכְּבוּ הַנָּשִׁים הַצָּבָאוֹת, גַּם בְּכָאן עַל יְדֵי מִרְאֹת הָיוּ שׁוֹכְבִין הַנָּשִׁים, שֶׁהָיוּ מִתְקַשְׁטוֹת בְּמִרְאֹת וּמִשְׁדָּלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וְנִנְקְטִין לָהֶם. תורה ט

שיעור יומי לשבת קודש כ"ה אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת ויקהל מט

בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה. ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר: "ונחשת התנופה שבעים כפר וגו' ויעש בה וגו' וכיור וכנו לא הזכירו שם. למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כף דרש רבי תנחומא, וכן תרגם אונקלוס: 'במחזן נשיא', והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז, (שפיעגל), וכן מצינו בישעיה (ישעיה א): "והגליונים" מתרגמינן: 'ומחזינא'. אִשָּׁר צָבָאוּ • להביא נדבתן.

ברוך-הוא: 'קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל-ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, כשהיו בעליהן יגעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים, לומר: אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאונה, ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שה"ש ח): "תחת התפוח עוררתיך", וזהו שנאמר: "במראות הצובאות". ונעשה הפיור מהם, שהוא לשום

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

התורה, וזה מרמז גם כן בתיבת נחשת, ראשי-תיבות נובלות חכמה שלמעלה תורה.

מראות הצובאות היו מנחשת, כי כדי לפעול למטה צריכה להיות העבודה באופן דמיוני נחושה, כמאמר הוי"ע פנמו כו', שלא יבוש מפני המלעיגים כו'. והלכך לזה הוא על-ידי

ט ועבד ית דרתא לרוח עבר דרומא סרדי דרתא דבוץ שזיר מאה באמין:

(ט) ויעש את החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר שש משזר מאה באמה:

י עמודיהון עסרין וסמכיהון עסרין נחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף:

(י) עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף:

יא ולרוח צפונא מאה אמין עמודיהון עסרין וסמכיהון עסרין נחשא ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יא) ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף:

יב ולרוח מערבא סרדין חמשין באמין עמודיהון עסרין וסמכיהון עסרין נחשא ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יב) ולפאת-ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים וחשקיהם כסף:

יג ולרוח קדומא מדינחא חמשין אמין:

(יג) ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:

יד סרדין חמש עסרי אמין לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

(יד) קלעים חמש-עשרה אמה אלה-הפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

טו ולעברא תניחא מפה ומפה לתרע דרתא סרדין חמש עסרי אמין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

(טו) ולפתח השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

טז כל סרדי דדרתא סחור סחור דבוץ שזיר:

(טז) כל-קלעי החצר סביב שש משזר:

יִסְמְכִינָה לְעִמּוּדֵינָה נְחֹשֶׁת וְנִי עִמּוּדֵינָה
וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישִׁיהוֹן דְּכֶסֶף
וְאֶנּוּן מְכַבְּשִׁין דְּכֶסֶף כָּל עִמּוּדֵי דִרְתָּא:

(יז) וְהָאֲדָנִים לְעִמּוּדִים נְחֹשֶׁת וְנִי עִמּוּדִים
וְחִשּׁוּקֵיהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כְּסָף וְהֵם
מְחַשְׁקִים כְּסָף כָּל עִמּוּדֵי הַחֲצֵר:

יח וּפְרָסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא עוֹבֵד צִיר תְּכֵלָא
וְאֶרְגֻּנָּא וְצִבְע זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶסְרִין
אֲמִין אֲרָפָא וְרוּמָא כְּפוּתֵינָא חֲמֵשׁ אֲמִין
לְקַבֵּל סְרְדֵי דִרְתָּא:

(יח) וּמִסֵּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אֲרָךְ וְקוֹמָה
בְּרַחֲבֵי חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר:

כ"י"א לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר • כְּמֵדֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 445)

לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר - הַמִּסֵּךְ הוּא כְּחֶלֶק מִהַקְלָעִים, וְלָכֵן
צָרִיף לְהִיּוֹת גְּבוּהָ כְּגִבְהָם.

כְּמֵדֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר (רש"י לה, יח) הֵינּוּ שְׂבָא הַפְּתוּב לַתֵּן
טַעַם מְדוּעַ הָיָה הַמִּסֵּךְ בְּגִבְהָ חֲמֵשׁ אַמּוֹת (ולא כְּמִסֵּךְ שַׁעַר
הָאֵהָל, שֶׁהָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת – ראה רש"י תרומה לו, לו). זֶהוּ

יט וְעִמּוּדֵיהוֹן אֲרָפָעָא וְסִמְכִיהוֹן אֲרָפָעָא
נְחֹשֶׁת וְנִייהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישִׁיהוֹן
וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף:

(יט) וְעִמּוּדֵיהֶם אֲרָפָעָה וְאֲדָנֵיהֶם אֲרָפָעָה נְחֹשֶׁת
וְנִייהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם וְחִשּׁוּקֵיהֶם כְּסָף:

כ וְכָל סִפְיָא לְמַשְׁכָּנָא וְלִדְרֹתָא סָחוּר סָחוּר
דְּנִחְשָׁא:

(כ) וְכָל־הִתְיַדֹּת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: סָסם

קכ"ב פסוקים, סנא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכד - רכט

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

24 אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דְּכָתִיב (ישעיה ט ז) 'דָּבָר שְׁלֹחַ [אֲדָרְיָ]
25 בְּיַעֲקֹב וְנִפְלַ בְּיִשְׂרָאֵל', יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֶת אוֹתוֹ הַפְּסוּק עַל הַמַּעֲשֵׂה
26 שֶׁאִירַע בְּמַלְחָמַת יַעֲקֹב וְהַמְלָאךְ, 'דָּבָר שְׁלֹחַ בְּיַעֲקֹב', זֶה גִיד הַנִּשְׁשָׁה,
27 שֶׁשִּׁלַּח בְּגוּפוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, 'וְנִפְלַ בְּיִשְׂרָאֵל' הֵינּוּ שְׁפָשֶׁט אִיסּוּרוֹ בְּכָל
28 יִשְׂרָאֵל.
29 וְאֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דְּכָתִיב בְּדַבְּרֵי יוֹסֵף לְאִשְׁרָע עַל בֵּיתוֹ
30 כְּשֶׁבָאוּ בְּנֵי יַעֲקֹב אֵלָיו (בראשית מג טו) 'וְיִבְכְּ מִבְּחַן וְהִבֵּן'. אֲמַר לוֹ
31 יוֹסֵף, פְּרַע לָהֶן בֵּית הַשְּׁחִיטָה – פֶּתַח לְפָנֵיהֶם אֶת צוּאֵר הַבְּהֵמָה
32 שִׁירָאוּ אֶת מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ בִּשְׂרָה נִחְיָה אֲנִי אוֹכֵל, וְלֹא
33 יֵרָצוּ לֵאכּוֹל מִסְעוּדָתִי, 'וְהִבֵּן' כְּלוֹמַר, מוֹל אֶת גִּיד הַנִּשְׁשָׁה בְּפָנֵיהֶם.
34 וְדִרְשָׁה זֶה כְּמָאן דְּאֲמַר, גִּיד הַנִּשְׁשָׁה נֶאֱסָר לִבְנֵי נֹחַ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּדַעַת
35 הַסּוֹבֵר שֶׁבִּסְטִינִי נֶאֱסָר גִּיד הַנִּשְׁשָׁה עַל עַם יִשְׂרָאֵל, לֹא הִתְחַיִּיבוּ
36 בְּמַצְוָה זֶה בְּנֵי יַעֲקֹב, וְלִמָּחָה נִשְׁמַר יוֹסֵף מִפְּנֵיהֶם.
37 כְּתִיב (בראשית לב כד) 'וַיִּזְחַר יַעֲקֹב לִבְדּוֹ', אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לִמָּחָה נִשְׁמַר
38 יַעֲקֹב וְהָיָה בְּבֵר הַעֲבִיר אֶת כָּל אִשָּׁר לוֹ מֵעֵבֶר לְנֹחַה, אֲלֵא שֶׁנִּשְׁחַתְּתִיר
39 עַל – בְּשִׁבְלֵי פֶתֶן קָמָנִים שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַעבִירָם, מְכָאן לְצַדִּיקִים
40 שֶׁכָּתִיב עֲלֵיהֶם מוֹמָזִים יוֹתֵר מִגּוֹפָם, וְכָל כֵּךְ לָמָּה לְפִי שְׂאִין פּוֹשְׁטִין
41 דִּיתָן בְּגוֹל.
42 כְּתִיב, (שם) 'וַיִּאֲבָק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר', אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, מְכָאן
43 לְתַלְמִיד חֶכֶם שֶׁלֹּא יֵצֵא יְחִידִי בְּלִילָה, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִשְׁמַר יְחִידִי
44 וְהוֹזֵק.
45 רַבִּי אֱבָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אֲמַר, אֵין הִלְמוּד לְכָךְ מִזַּמְעֵשָׁה שֶׁאִירַע
46 בִּיעֲקֹב, אֲלֵא מִחֶכָּא

1 וּמִשְׁמִיחָ דְּרָבָא בְּרַ עוֹלָא אֲמַר, כְּתַלְמִיד חֶכֶם נִדְּמָה לוֹ הַמְלָאךְ
2 לִיעֲקֹב, דְּאֲמַר מַר, הַמְלָאךְ לִימִין רַבּוֹ הָרִי זֶה בּוֹר – אֵין בּוֹ חֲכָמַת
3 דֶּרֶךְ אֶרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ מְכַבְּדִים אֶת רַבּוֹ, וּמִשּׁוּם שֶׁהָיָה נִרְאָה הַמְלָאךְ
4 לִיעֲקֹב כְּתַלְמִיד חֶכֶם חָלַק לוֹ כְּבוֹד וְהָלַךְ יַעֲקֹב לְשִׁמּוֹאֵל
5 הַמְלָאךְ, וְהַמְלָאךְ פָּגַע בִּיעֲקֹב בִּירֵךְ הַסְמוּכָה לוֹ.
6 וְדָבָר שֶׁחֲלָקוֹ עַל רַבִּי יְהוּדָה לֹא סָבְרוּ כָּל פִּירוּשִׁים אֵלּוּ, אֲלֵא
7 סָבְרוּ מֵאַחֲרֵיהֶם אֲתָא וְנִשְׁמִיחָ פְּתוּחֵיהוּ – הַמְלָאךְ בֹּא מֵאַחֲרֵי יַעֲקֹב
8 וְהִכְדּוּ בִשְׁתֵּי יִרְכּוּתָיו וְקִפְצוֹ וְעָלוּ מִמְּקוֹמָם, וְלִכְךָ נִאֲסָרוּ שְׁתֵּי
9 הִירְכּוֹת.
10 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְדָבָר, מַאי 'בְּהָאֲבָקוּ עִמּוֹ' מַאי דְּרָשִׁי בֵּיה – מִהֵם
11 דּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ, שֶׁאִם אֵינוּ כִּדִּי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַמְלָאךְ נִגַּע בּוֹ – בִּירֵךְ
12 יִמִּין כְּדֶרֶךְ הַנֶּאֱבָקִים, לְשֵׁם מִה נִכְתַּב. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לְרַבֵּן מִקְּעִי
13 לֵיה, לְבִאֲרֵךְ דְּרָבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, דְּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, 'בְּהָאֲבָקוּ
14 עִמּוֹ' מִלְּמַד שֶׁהָעֹל אֲבָק מְרַגְּלֵתָם עַד כְּסָא הַקְּבֹדָה, וְכְלוֹמַר, וַיֵּאֱבָק
15 אִינוּ לְשׁוֹן מֵאֲבָק אֲלֵא לְשׁוֹן אֲבָק, וּמִנָּךְ שֶׁאוֹתוֹ אֲבָק עָלָה עַד
16 לְכִסֵּא הַכְּבוֹד, כְּתִיב הָאָה בְּפִרְשָׁתָה גִיד הַנִּשְׁשָׁה 'בְּהָאֲבָקוּ עִמּוֹ', וְכְתִיב
17 הָתֵם (נחום א ט) 'ח' בְּסוּפָהּ וּבִשְׁעָרֶיהָ דְּרָבּוֹ' וְעָנָן אֲבָק רָגְלָיו, הָרִי
18 שֶׁאוֹתוֹ אֲבָק שֶׁהָעֹלָה יַעֲקֹב בְּמַלְחָמָתוֹ עִם הַמְלָאךְ הוּא אֲבָק רָגְלִי
19 הַקְּדוֹשׁ בִּירֵךְ הוּא.
20 וְאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ גִיד הַנִּשְׁשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁשָׁה
21 [קִפְצָן] מִמְּקוֹמָהּ וְעָלָה. וְכֵן הוּא אֲמַר (ירמיה נא ז) 'נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם הָיָה
22 לְנִשְׁשִׁים', כְּלוֹמַר, קִפְצָה [נִשְׁתָּה וְסָרָה מִמָּוֶה] גְבוּרָתָם וְנִהְיָו חֲלָשִׁים
23 כְּנִשְׁשִׁים.

בִּי נִדְבְּרוּ עֲבָדֶיךָ יְשִׁיחַ בְּחֻקֶּיךָ: כד גַּם־עַד־תִּידֶיךָ שֶׁעָשִׂי אֲנֹשִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבַקָּה לַעֲפֹר נֶפֶשִׁי חֲיָנִי
 בְּדַבְּרֶיךָ: כו דְּרָכִי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: כז דְּרֹד־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיַחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה
 נֶפֶשִׁי מִתּוֹנָה לְיָמִנִי בְּדַבְּרֶיךָ: כט דְּרֹד־שֹׁקֵר הָסֵר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי: ל דְּרֹד־אֲמוֹנָה בְּחֻרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשִׁנִּי: לב דְּרֹד־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לָפִי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה
 דְּרֹד חֻקֶּיךָ וְאֲצַרְנָה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאֲצַרְהָ תוֹרָתְךָ וְאֲשַׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו חֲמִלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל־פָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שְׁוֹא בְּדַרְכְּךָ חֲיָנִי: לח הִקֵּם
 לַעֲבָדֶיךָ אֲמִרְתְּךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ: לט העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יָגִרְתִּי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים: מ הִנֵּה תִאֲבָתִי
 לַפְּקֻדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיָנִי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ כְּאֲמִרְתְּךָ: מב וְאֲעִנָּה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־כִמְחַתִּי
 בְּדַבְּרֶיךָ: מג וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי: מד וְאֲשַׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: מה וְאֶתְהַלַּכְהָ בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: מו וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדוֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתְּעָשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֹׁא־כִפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַחָה בְּחֻקֶּיךָ:
 ז מט זְכַר־דְּבָר לַעֲבָדֶיךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי: נ זאת נִחַמְתִּי בְּעֵנֶיךָ כִּי אֲמִרְתְּךָ חֲיָתִנִּי: נא זָדִים הִלְצֵנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם | יְהוָה וְאֶתְנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחֻזּוֹתַי מִרְשָׁעִים
 עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְּלִילָה שִׁמְךָ יְהוָה וְאֲשַׁמְרָה תוֹרָתְךָ:
 נו זאת הִתְהַלַּלְתִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצַּרְתִּי: ח נו חִלְקִי יְהוָה אֲמִרְתִּי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ: נז חֲלִיתִי פָּנֶיךָ בְּכָל־לֵב
 חֲנִנִי כְּאֲמִרְתְּךָ: נח חֲשַׁבְתִּי דְּרָכִי וְאִשְׁיַכְהָ רָגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַחֵמְהִי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ:
 סג חֵבֶר אָנִי לְכָל־אִשֶּׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי פְקוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֹאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לְמַדְנִי: ט סה טוֹב
 עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה בְּדַבְּרֶיךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֲעִנָּה אָנִי
 שֹׁגֵג וְעַתָּה אֲמִרְתְּךָ שְׁמִרְתִּי: סח טוֹב־אֲתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: סט טַפְלוֹ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אָנִי בְּכָל־לֵב |
 אֲצַר פְּקוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ כְּחֹלֶב לִבִּם אָנִי תוֹרָתְךָ שֶׁעָשַׂעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֻקֶּיךָ:
 עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיד מְאֹלָפִי זָהָב וְכֶסֶף: י עג יִידֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַנְּנוּנִי הִבִּינִי וְאֶלְמְדָה מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ
 יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶיךָ יִחְלָתִי: עה יִדְעִתִּי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֲמוֹנָה עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶינָא חֶסֶדְךָ
 לְנַחֲמִנִי כְּאֲמִרְתְּךָ לַעֲבָדֶיךָ: עז יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחֱיָה כִּי־תוֹרָתְךָ שֶׁעָשַׂעְתִּי: עח יִבְשׂוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוּנִי
 אָנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יִשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ יוֹדְעֵי עֲדוֹתֶיךָ: פ יִהְיֶי־לָפִי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ:
 כ פֹּא פִלְתָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נֶפֶשִׁי לְדַבְּרֶיךָ יִחְלָתִי: פב פָּלוֹ עֵינִי לְאֲמִרְתְּךָ לְאֹמֵר מִתִּי תִנְחַמְנִי: פג כִּי־הִיִּיתִי
 כְּנָאֹד בְּקִיטוֹר חֻקֶּיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: פד כִּמְהָ יִמִּי־עַבְדְּךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרֹדְפִי מִשְׁפָּט: פה כְּרוֹלִי זָדִים
 שִׁיחָת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרָתְךָ: פו כְּלִי־מִצּוֹתֶיךָ אֲמוֹנָה שֹׁקֵר רִדְפוּנִי עוֹרֵנִי: פז כְּמַעַט כְּלוּנִי בָּאָרֶץ וְאָנִי
 לֹא־עֹזֵבְתִי פִקּוּדֶיךָ: פח כְּחֶסֶדְךָ חֲיָנִי וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד: ל פט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶחַ בְּשָׁמַיִם: צ לָדָר

וְדַר אֲמוֹנֶתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צֹא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמֹדוֹ הַיּוֹם כִּי הִפֵּל עֲבָדֶיךָ: צֶב לִוְלֵי תוֹרֶתְךָ שְׁעִישְׁעֵי
 אֲזִי אֲבָדְתִּי בַעֲנִי: צֶג לְעוֹלָם לֹא־אִשְׁכַּח פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתִנִּי: צֵד לֶךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 צֶה לִי קוֹו רְשָׁעִים לֹא־בִדְנִי עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֵן: צו לְכַל־תִּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצּוֹתְךָ מֵאֹד:
 מ צו מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרֶתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי מִצּוֹתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
 צט מִכָּל־מִלְמַדֵּי הַשִּׁפְלָתִי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹקֵנִים אֲתַבּוֹנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶח
 רַע כָּל־אֲתִי רִגְלִי לִמְעַן אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אַתָּה הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי
 אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפִּקּוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֵן עַל־פֶּן שְׁנֵאתִי | כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתְיָבוֹתִי: קו נִשְׁפַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה חֲנִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְבוֹת
 כִּי רָצָה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי בְכָפִי תָמִיד וְתוֹרֶתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רְשָׁעִים פֶּחַ לִי
 וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁשׁוֹן לִבִּי הָמָּה: קיב נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ
 לְעוֹלָם עֲקֹב: ס קיג סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרֶתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגִּנִּי אַתָּה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי:
 קמו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת אֱלֹהֵי: קמז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּךְ וְאֶחִיָּה וְאֶל־תִּבְשִׁישִׁי מִשֹּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי
 וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיךָ תָמִיד: קיח סִלֵּית כָּל־שׁוֹנִים מַחֲקִיךָ כִּי־שָׁקֵר תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ
 כָּל־רְשָׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפְּחָדְךָ בְּשָׁרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט
 וְצִדֵּק כָּל־תַּנְיָחוֹנִי לְעִשְׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־עִשְׂשָׁקֵנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֶסֶדְךָ וְחַקֶּיךָ לְמַדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאִדְעָה עֲדוֹתֶיךָ: קכו עַת
 לַעֲשׂוֹת לַיהוָה הִפְרוּ תוֹרֶתְךָ: קכז עַל־פֶּן אֶהְבֵּתִי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֱב וּמִפֶּז: קכח עַל־פֶּן | כָּל־פִּקּוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל
 כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֵאתִי: פ קכט פְּלֹאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרָתָם נִפְשִׁי: קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים:
 קלא פִּי־פַעַרְתִּי וְאַשְׁאֶפֶה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: קלב פָּנָה־אֵלַי וְחַנְּנִי כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שְׁמוֹךְ: קלג פָּעַמִּי הִכֵּן
 בְּאֲמַרְתָּךְ וְאֶל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֹנוֹן: קלד פָּדֵנִי מֵעֶשֶׂק אָדָם וְאַשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: קלה פָּנִיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ
 וְלִמְדֵנִי אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגִּי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרֶתְךָ: צ קלז צִדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר
 מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צוֹיֵת צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ וְאֲמוֹנָה מֵאֹד: קלט צַמֵּתִנִּי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: קמ צְרוּפָה
 אֲמַרְתָּךְ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבֵּת: קמא צָעִיר אֲנִי וְנִבְּוָה פִּקּוּדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם
 וְתוֹרֶתְךָ אֱמֶת: קמג צִר־וּמְצוֹק מִצְאוֹנִי מִצּוֹתֶיךָ שְׁעִישְׁעֵי: קמד צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאֶחִיָּה:
 ק מה קָרָאתִי בְּכָל־לֵב עֲנֵנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֲצַרָה: קמו קִרְאֵתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי
 בְּנִשָּׁף וְאַשְׁוּעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשַׁמְרוֹת לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךְ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כְּחֶסֶדְךָ
 יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְמִה מִתוֹרֶתְךָ רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְם יִדְעָתִי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: ר קנג רָאֵה־עֲנֵנִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרֶתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה
 רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאֲמַרְתָּךְ חֲנִי: קנה רַחוּק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֻקֶּיךָ לֹא דִרְשׁוּ: קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה

כַּמִּשְׁפָּטֶיךָ חֵינִי: קִנּוּ רַבִּים רִדְפֵי וְצָרִי מִעֲדֻתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קִנּוּ רֵאִיתִי בְּגָדִים וְאֶתִּקְוִטָּתָהּ אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ
 לֹא שָׁמְרוּ: קִנּוּ רָאָה בִּי־פִקּוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִדְךָ חֵינִי: קִסַּם רֹאש־דְּבָרְךָ אִמָּת וְלִעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט
 צִדְקָךָ: שׁ קִסַּם שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי: קִסַּם שַׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרַתְךָ פְּמוֹצָא שָׁלַל רֹב:
 קִסַּם שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֶתַּעֲבֶה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קִסַּם שֶׁבַע בַּיּוֹם הַלֵּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צִדְקָךָ: קִסַּם שְׁלוֹם רֹב
 לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוֹ מִכְשׁוֹל: קִסַּם שִׁפְרָתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי: קִסַּם שְׁמֵרָה גִפְשִׁי עֲדֻתֶיךָ
 וְאַהֲבָם מְאֹד: קִסַּם שְׁמֵרָתִי פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדֻתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶיךָ נִגְדָּד: ת קִסַּם תִּקְרַב רִנָּתִי לִפְנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ
 הַבִּינֵנִי: קַע תִּבְּוֹא תַחֲנֹתִי לִפְנֶיךָ פֶּאֱמַרְתָּ הַצִּילֵנִי: קַעֲא תִפְעֲנָה שְׁפָתַי תְּהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד: קַעֲב תַעֲזֹן
 לְשׁוֹנִי אִמְרַתְךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדֵּק: קַעֲג תְּהִי־יֶדְךָ לְעִזְרוֹנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בְּחֵרָתִי: קַעֲד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעָתְךָ
 יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשְׁעִי: קַעֲה תַחֲי־נַפְשִׁי וְתִהְלֹלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי: קַעֲו תַעֲלִיתִי כִּשְׂה אֶבֶר בִּקְשׁ עֲבָדְךָ
 כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים
 לתוכן כתבו,

ולכתבו אודות ענין השכחה, ידועה העצה בזה מתאים להוראת חכמנו ז"ל, חיים הם
 למוצאיהם בפה, ללמוד בדבור, ומה טוב בחברותא באופן של שקו"ט עם החבר, שכל זה מועיל לזכרון.

ועוד שיהי' בקי בעל פה המאמר ד"ה והדרת פני זקן, דסוף פרשת קדושים בלקוטי תורה.

וכן אשר יבדקו את התפילין שלו, ובכל יום חול קודם התפלה יפריש פרוטות אחדות לצדקה.

בעת רצון יזכירו כל שכתוב אודותם על הציון הק',

ומובן אשר הנהגתו הוא בלימוד התמדה ושקידה תוסיף בברכת השי"ת במילוי משאלות לבבו
 לטובה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ט אדר א' מפרק צ עד סוף פרק צו	יום רביעי - כ"ב אדר א' מפרק קו עד סוף פרק קז
יום שני - כ' אדר א' מפרק צז עד סוף פרק קג	יום חמישי - כ"ג אדר א' מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שלישי - כ"א אדר א' פרק קד עד סוף פרק קה	יום שישי - כ"ד אדר א' מפרק קיג עד סוף פרק קיח
שבת קודש - כ"ה אדר א' פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ט אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, הצדקה וכה"ג.

בְּקֵל שְׂבָקִלִּים, כִּפִּי שְׁלַמְדָנוּ לֵעִיל, דְּמִקְבָּרִי – שְׁנִקְרָא, "רִשְׁעָה" גמ' 35
 אִם אֵינוֹ מִנְצָח יִצְרוֹ, לַחַיִּית נִכְנָע וְנִשְׁכָּר מִפְּנֵי ה'. 36
 – הָרִי שְׁמַלְחָמָתוֹ לִלְמוּד קֶצֶת יוֹתֵר מִכִּפִּי טִבְעוֹ וּרְגִילוֹתוֹ – אֵינָה 37
 דִּוְמָה כֻּלָּל לִמְלַחְמָתוֹ הַגְּדוּלָּה שֶׁל הָלוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן הוּא לּוֹמֵד 38
 הָרִבָּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר 39
 בִּרְצוֹנוֹ, שְׁלֹשׁ כֶּךְ עֲלִיו 40
 לְהִיאֲבֹק בְּמִלְחָמָה גְּדוּלָּה 41
 – יִבְדּוֹק נָא אֶת עֲצָמוֹ, 42
 אִם אֲבָן יֵשׁ לוֹ מִלְחָמָה 43
 כּוֹז, וְאִף שְׂאֲצֵל ה"קֵל 44
 שְׂבָקִלִּים" הַמִּלְחָמָה הִיא 45
 בַּעֲנִינִים שֶׁל "סוּר מֵרַע" – 46
 וְאֵילֹו אֲצִלּוֹ חֲסַר בִּי'עֵשָׂה 47
 טוֹב" – אֹמֵר עַל כֶּךְ רִבְנֹו 48
 חֲזָק: וְמָה לִּי בְּחִינָת 49
 "סוּר מֵרַע", וְמָה לִּי 50
 בְּחִינָת "וְעֵשָׂה טוֹב" – 51
 כֻּכַּל הִיא מִצּוֹת הַמֶּלֶךְ 52
 הַקְּדוֹשׁ יְחִיד וְיִמְיָחַד 53
 בְּרִוְךָ־הָהוּא. – הַהִבְדֵּל 54
 שֶׁבֵּן "סוּר מֵרַע" לִ"עֵשָׂה 55
 טוֹב" הוּא רַק בְּנוּעַ

לענינים של חוונות ומה שנובע מכך, אך בעצם קיום המצוות
 – אין מצד המצווה, זה שציווה על המצוות, שהוא יחיד
 ומיוחד, שום הבל ביניהם. ממילא, אי לחימתו כראוי בענינים
 של "ועשה טוב" דומה להיכשלותו של הלז בענינים של "סור
 מרע". **וְכֵן בְּשֵׁאֵר מִצְוֹת**, – שכדי לקיימן, נדרש ממנו
 להיחלם – גם בכך הוא יכול למצוא בעצמו שאין הוא לחם
 מספיק ביצר הרע כפי שנדרש ממנו, **וּבִפְרָט בְּדָבָר שֶׁבְּקִמּוֹן**,
 – מצוות הקשורות לעניני כספים, **כְּמוֹ עֲבֹדַת הַצֹּדֵקָה** –
 לתת צדקה באופן של **עבודה**, לתת צדקה יותר מאשר יש
 ברצונו וברגילותו, **וּבִהְאִי גִּנְאָה**. – וכדומה, בהם הוא יכול
 למצוא בעצמו, שאין הוא לחם מספיק כפי שנדרש ממנו.

1 וְכָל שְׂלֹא הִנִּיעַ לִידֵי מִדָּה זוֹ, לְהַלְחֵם עִם גּוֹפּוֹ מַלְחָמָה
2 עֲצוּמָה כְּזוֹ - עֲדִין לֹא הִנִּיעַ לִבְחִינַת וְעֶרֶךְ מַלְחָמַת הַיָּצֵר
3 - הַמַּלְחָמָה עִם הַיָּצֵר הָרַע, הַבּוֹעֵר כָּאֵשׁ לְהִכָּה, - ב"קל
4 שְׂבָקִים" מִיּוֹשְׁבֵי הָקֶרְנוֹת, שְׁעָלִיו לְהִילָחֵם בִּיצֵר הָרַע, לְהָיוֹת
5 נִכְנָע וְנִשְׁבֵּר מִפְּנֵי פֶחַד
6 ה'. - יִתְבוּן נָא, הָאֵם הוּא
7 אֲבָן לֹחֶם בְּתוֹקֶף כֹּזֵה
8 בִּיצֵרוֹ הָרַע, בְּנוּגַע
9 לְתַפִּילָה בְּכוּנָה, כְּפִי שֶׁעַל
10 ה"קל שְׂבָקִים" לִלְחֹם
11 בִּיצֵר הָרַע שְׁלוֹ; וְכִךְ גַּם
12 בְּנוּגַע לְעִנְיָנִים אֲחֵרִים
13 עֲלֵיהֶם מְדוּבֵר לַהֲלֹךְ. וְכֵן
14 בְּעִנְיַן פְּרִכַּת חֲמוּזִין וְכָל
15 פְּרִכּוֹת הַנִּהְנִין וְהַמְּצוֹת
16 - שֶׁתִּהְיֶינָה כּוֹלֵן, בְּכֻנָּה,
17 - שֶׁלֶשׁ כִּךְ נִדְרָשׁוֹת
18 הַתַּאמְצוֹת וּמַלְחָמָה נֶגֶד
19 הַיָּצֵר הָרַע, וְאַיִן צְרִיךְ
20 לִזְמֵר בְּנֵת הַמְּצוֹת
21 לְשִׁמּוֹן. - לְקִיּוּמָן לֶשֶׁם
22 מַצּוּה וּלְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה,

23 שלשם כך נדרשת בודאי התאמצות גדולה ומלחמה עם הדיכר
24 הרע, וברור הדבר שהוא יכול למצוא בעצמו, שעדיין חסר בו
25 בכוונה לשמה כשהוא מקיים מצוות. וכן – כשנדרש ממנו
26 להילחם, בענין עסק למוד התורה, ללמוד תורה יותר
27 מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו – כי, כדי ללמוד עד כמה
28 שרצוי לו מצד טבע התמדתו, או מצד רגילותו ללמוד בהתמדה
29 – אין עליו להילחם כלל, כנזכר לעיל בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד
30 יותר מאשר טבעו ורגילותו – זה יכול להיות רק, על־ידי
31 מלחמה עצומה עם גופו, כי הלוֹמֵד מַעֲט יוֹתֵר מִטַּבְעוֹ –
32 שעל כך עליו כבר להילחם – אבל, הרי זו מלחמה קטנה,
33 ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר הנוצר באש, –

יום שני כ' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לט, ואפילו בבחי' סור... עד עמ' לט, שעבר ושנה וכו'.

ליקוטי אמרים

74 המלחמה הנדרשת מ"קל
75 שבקלים", וְאִפְּלוּ פָחוֹת
76 מֵעֶרֶךְ הַנּוֹכַח לְעֵיל, -
77 כשנדרשת ממנו לחימה
78 קלה יותר מאשר נדרש
79 מהלז - אין הוא יכול
80 לעמוד במלחמה זו, בְּנוֹן

ואפי' בבחי' סור

מרע יכול כל איש משכיל למצוא בנפשו שאינו סר
לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה
עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק

וַאֲפֹלוּ בְּבַחֲיֹנֶת "סוֹר" 67
 מִרְעִי, יִבּוֹל כָּל אִישׁ 68
 מִשְׁכִּיל לְמַצֵּא בְּנַפְשׁוֹ 69
 שְׂאִינֹו סוֹר לְגִמְרֵי מַהֲרַע 70
 כָּכָל מִכָּל בַּלֵּי, בְּקִמּוֹם 71
 שְׁצִירָה לְמַלְחָמָה עֲצוּמָה 72
 בְּעֶדֶד הַנּוֹכַח לְעֵיל, - 73

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקוין (האבות) ו[וכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמזל"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנ' כן מפני שבח"י צ"ל בכאו"א (תו"א ר"פ וארא)

בְּמִתְרָ לֹו, שֶׁהוּא מְדַאֲרִיתָא¹³, – שאדם מחוייב לקדש את
עצמו ולהימנע מלעשות גם דברים המותרים; כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁴:
”קִרְשִׁים תִּהְיוּ וְגו’”, ”וְהִתְקַדְשֶׁתָּם וְגו’”¹⁵; – ובכל זאת, הוא
מוצא בעצמו, שאין הוא מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת
ממנו מלחמה עצומה,
וְגַם, דְּכָרִי סוֹפְרִים –
דברים שחכמים קבעו
אותם, חֲמוּרִים מְדַכְרִי
תּוֹרָה¹⁶ וְכו’ – שגם לפי
הדיעה ש”קדש עצמך
במותר לך” הוא מדרבנן –
הרי דינים שקבעו רבנן,
חֲמוּרִים מדיני התורה.
אֵלֶּא שְׂכַל אֱלֹו וְכִינְצָא
כְּהוּ, הֵן מַעֲוֹנוֹת
שֶׁהָאֲדָם דִּשׁ בְּעֻקְבֵי¹⁷,
– כי אין הוא חש
בחומרתם ואינו שם לב שיש בכך משום עבירה, וְגַם נַעֲשִׂי
כְּהִתְרָ, מִחֲמַת שֶׁעֲבָר וְשָׁנָה וְכו’ – כפי שהגמרא אומרת¹⁸:
”כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כהיתר” – משום
שאינו חש, שהוא חוטא במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין
הוא טוב יותר מאשר ה”קל שבקלים”, כי כשם שהלז אינו
מתאבק לנצח במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה,
כדי לעמוד בנסיגות שלו.

לְהַפְסִיק בְּאַמְצַע שִׂיחָה נָאָה, או – באמצע, סְפּוּר בְּנִגּוֹת
חֲבֵרוֹ, וְאַפְלוּ גָנְאִי קָמֵן וְקָל מְאֹד, אֵפֶּה שֶׁהוּא אָמַת, וְאַפְלוּ
– כשהוא מספר זאת כְּדִי לְנָקוֹת עֲצָמוֹ, – שלא יאשימו אותו
בגנאי זה, בְּנִדּוּעַ¹² מֵהָא – ממנה, דְּאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְאִבּוֹ
רַבְּנֵי תַּקְדּוּשׁ: – בקשר
לגט מסובך שלא נכתב
כמו שצריך: ”לֹאוּ אֲנִי
בְּתִבְיָה, אֵלֶּא יְהוּדָא
חֲטִיָּא בְּתִבְיָה”, – לא
אני כתבתי את הגט, כי
אם יהודה חייטא –
באותו מקום היה בכך
משום גנאי לא כל־כך
גדול, והוא השתמש בו
כדי לנקות את עצמו,
ובכל זאת וְאֲמַר לֹו: –
רבנו הקדוש לבנו רבי
שמעון: ”כִּלְכַּף מְלִשׁוֹן הָרַע” – ”לך לך מלשון הרע”, [עֵינִי שָׁם
בְּנִגְמָרָא רִישׁ פֶּרֶק י’ דְּבִבְנָא בְּתִרְא], – הרי שאפשר לו לאדם
למצוא בעצמו, שגם בענינים של ”סור מרע”, אין הוא מנהל
כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, וְכִהְיָ גָנְא – ודומה
לכך, כְּמָה מְלִי דְשִׁכְיָחִי מִזְבָּא. – דברים שכיחים רבים,
בעתים קרובות. הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא
לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. וּבְפֶרֶט בְּעֵינֵי לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ

ליקוטי אמרים

באמצע שיחה נאה או סיפור בנגות חבירו ואפי' גנאי
קמן וקל מאד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו
כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אנא
כתבי' אלא יהודא חייטא כתביה וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש
בגמ' רפ"י דב"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא
ובפרט בענין לקדש עצמו כמותר לו שהוא מדאוריית'
כמ"ש קדושים תהיו וגו' והתקדשתם וגו'. וגם ד"ס
חמורים מד"ת וכו'. אלא שכל אלו וכיוצא בהן הן
מעוונות שהאדם דש בעקביו וגם נעשו כהיתר מחמת
שעבר ושנה וכו'.

– ”לך לך מלשון הרע”, [עֵינִי שָׁם
בְּנִגְמָרָא רִישׁ פֶּרֶק י’ דְּבִבְנָא בְּתִרְא], – הרי שאפשר לו לאדם
למצוא בעצמו, שגם בענינים של ”סור מרע”, אין הוא מנהל
כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, וְכִהְיָ גָנְא – ודומה
לכך, כְּמָה מְלִי דְשִׁכְיָחִי מִזְבָּא. – דברים שכיחים רבים,
בעתים קרובות. הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא
לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. וּבְפֶרֶט בְּעֵינֵי לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ

יום שלישי כ"א אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לט, אבל באמת אם... עד עמ' לט, כשגנות:

קְדוּתָה, הֶרְחוּקִים מֵה' וְתוֹרָתוֹ. וְאִין אֲשַׁמְתָּם גְּדוּלָּה כְּלִיכָךְ
בְּמָה שְׂאִינִם כּוּבְשִׁים יִצְרֵם הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ לְהִבָּה, – ואינם
שולטים ביצר הרע שלהם, מִפְּנֵי פֶחַד ה' הַמְבִּיֵן וּמְבִיט אֶל כָּל
מַעֲשֵׂיהֶם, – אין אשמתם גדולה כל כך, כְּאֲשַׁמְתָּ כָּל הַקָּרֵב
הַקָּרֵב אֵלָּו¹⁹ ה' וְאֵל
תּוֹרָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, וְכִמוֹ
שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל גְּבִי אַחֲרֵי: –
לגבי אלישע בן אבוי²⁰,
המכונה ”אחר”, ”שִׁידַע
בְּכִבּוּדִי וְכו'”. – בכבוד
ה', ובכל זאת חטא – הרי
שאשמתו גדולה יותר,
וְלָכֵן אֲמָרוּ רַז"ל עַל עַמִּי
הָאֲרִיזִי²¹: ”שׂוֹדוֹנוֹת נַעֲשִׂי
לָהֶם בְּשִׁנְנוֹת”: – כאילו
חטאו מתוך שגגה, יען
שאינם הם יודעים חומרתם

ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים ”הוי שפל רוח בפני כל אדם”,
אפילו בפני ה”קל שבקלים” – במה, איפוא, הוא גרוע מה”קל
שבקלים”? – אומר על כך רבנו הזקן: אֵבֶל בְּאַמְתָּ, אִם הוּא –
אותו אדם שעושה את החשבון, יוֹדַע סֶפֶר, – יודע ללמוד

ליקוטי אמרים

אבל באמת אם הוא יודע ספר
ומחזיק בתורת ה' וקרבת אלקי' יחפץ גדול עונו מנשוא
ואשמתו גדלה בכפלי כפליים במה שאינו נלחם
ומתגבר על יצרו בערך ובחי' מלחמה עצומה הנ"ל
מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה'
ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ במה שאינם כובשים
יצרם הבוער כאש להבה מפני פחד ה' המבין ומביט אל
כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו
ועבודתו וכמשארו'ל גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן
ארו"ל על ע"ה שזדונות נעשו להם כשגנות:

תורה, וּמְחִיזִיק בְּתוֹרַת
ה', וְקִרְבַּת אֱלֹקִים יִחְפֹּץ
– גְּדוּל עוֹנוֹ מְנִשָּׂא,
וְאֲשַׁמְתוֹ גְּדוּלָּה בְּכַפְלִי
בְּכַפְלִים – וכל כך למזה?
בְּמָה שְׂאִינִי נִלְחָם
וּמִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ בְּעֶרְךָ
וּבְחִינַת מְלַחְמָה עֲצוּמָה
הַנּוֹבֶרֶת לְעִיל – הנדרשת
מה”קל שבקלים”. אשמתו
של היודע ספר היא איפוא
גדולה בהרבה, מְאִשְׁמַת
קֵל שְׁבַקְלִים מְיוֹשְׁבֵי

- שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) - ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 12. בבא בתרא קסד,
ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כז. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב. 19.
לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב.

שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל "והו' שפל רוח בפני כל האדם", ועלידייך יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" – ויאיר לו אור הנשמה, כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

1 של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר הפוך, ש"שגת תלמוד
2 עולה זדון"²², שגם אם הוא נכשל בחטא מפני שלא למד
3 מספיק – נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא במזיד. הרי,
4 בכך שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע – הוא גרוע מה"קל

יום רביעי כ"ב אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 78, פרק לא. והנה אף... עד עמ' מא, משמחי לב:

48 רוחניים נובעת מה"טוב" שבקליפת נוגה. ברם, גם ה"טוב"
49 שב"נוגה" אף הוא קליפה ולא קדושה. [ולכן כתב האר"י ז"ל,
50 שאפילו דאגת העונות אינה ראויה כראם בשעת הדין,
51 ולא בשעת התפלה ותלמוד תורה, שצריך להיות בשמחה
52 שמיצר הקדשה דוקא] –
53 לשון כ"ק רבינו: "ולא של
54 הוללות וכיו"ב". הרי, שגם
55 העצבות מענינים רוחניים,
56 נובעת מקליפת נוגה.
57 מדוע, איפוא, עליו
58 להשתדל להגיע לעצבות
59 הנובעת מהקליפה? אף
60 על-פיהן הרי כך היא
61 המדה, – כך הוא הנהגה,
62 לאכפא לסמרא-אחרא
63 במינה ודונמטה, –
64 לכפות את ה"סטרא
65 אחרא" בדברים שהם
66 בדומה אליה, שבירת
67 ה"סטרא אחרא",
68 המשתדלת להסתיר על
69 אור הקדושה של נפשו
70 האלקית, צריכה להיות
71 בדבר שגם הוא בא
72 מה"סטרא אחרא", אלא
73 מה"טוב" שבה, וזהו

9 פרק לא. בפרק כ"ט דן רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו; ואף
10 שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכוחו לשלוט
11 בחומריות הגוף. העצה לכך – מובאת באותו פרק – לעשות חשבונות
12 שיביאו אותו ל"לב נשבר", שעלידייך הוא שובר את רוח ה"סטרא
13 אחרא", המגבידה עצמה
14 ופועלת להסתיר על אור
15 הקדושה של נפשו האלקית.
16 לאחר שהוכיח רבנו הזקן,
17 באותו פרק, חשבונות שונים,
18 שבידם להביאו ל"לב נשבר",
19 יעץ, בפרק ל', שגם יתבונן
20 בעובדה, שבענינים שונים אין
21 הוא נאבק בנפשו הבהמית, כפי
22 שנדרש ממנו: ובכך – הוא גרוע
23 מה"קל שבקלים" שאינו לוחם
24 כנגד יצרו הרע ונכשל
25 בעבירות; עלידייך יהיה
26 בידו לקיים באמת מאמר
27 חכמינו ז"ל "והו' שפל רוח בפני
28 כל האדם". בפרק לא, אותו
29 אנו מתחילים ללמוד, יסביר
30 שאף אם עשוי להיות שכאשר
31 יתעמק בכל האמור במשך
32 שעה ארוכה, יפול בעצבות
33 גדולה – בכל זאת, אל יפחד
34 מכך.

ליקוטי אמרים

פרק לא והנה אף אם כשיאריך הרבה להעמיק
בעניניו הנ"ל כשעה ושתי' להיות
בנמיכת רוח ולב נשבר יבא לידי עצבות גדולה לא
יחוש ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד
הקדושה כי בצד הקדושה כתיב עזו וחדוה במקומו
ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה
וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי'
טוב שבנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות
אינה ראויה כ"א בשעת היודי ולא בשעת התפלה
ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דוקא] אעפ"כ
הרי כך היא המדה לאכפא לס"א במינה ודונמטה.
כמארז"ל מיניה וביה אבא לשד' ביה נרגא ופגע בו
כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון
היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת
אין לב נשבר ומרירות הנפש על ריחוקה מאור פני ה'
והתלבשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון
הקודש כי עצבות היא שלכו מטומטם כאבן ואין חיות
בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות

35 והנה, אף אם כשיאריך הרבה להעמיק בענינים הנזכרים
36 לעיל כשעה ושתיים, להיות בנמיכת רוח ולב נשבר, יבא
37 לידי עצבות גדולה – ויהודי הרי צריך להיות בשמחה, ולא
38 בעצבות, לא יחוש. – לכך, שהוא נתון בעצבות. ואף שעצבות
39 היא מצד קליפת נוגה, ולא מצד הקדשה, כי בצד הקדשה
40 כתיב: "עזו וחדוה במקומו", ואין השכינה שורה אלא
41 מתוך שמחה", – כשיהודי נמצא במצב של שמחה; "ובן
42 לדבר הלכה וכו'", – שעליו ללמוד דיני התורה מתוך שמחה;
43 אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא, – מחמת מצבו
44 הרוחני שאינו כפי שצריך להיות – היא – העצבות נובעת אז,
45 מבחינת 'טוב' שנגנה – כפי שלמדנו בפרק הראשון,
46 שבקליפת נוגה יש גם טוב וגם רע, לכן העצבות מענינים
47 גשמיים נובעת מה"רע" שבקליפת נוגה, ואילו העצבות מענינים

העצבות ממצבו בענינים הרוחניים. כמאמר רז"ל: "מינה
וביה אבא לשדיה ביה נרגא", – מהיער עצמו לוקחים את
ה"יד" לגרון לכרות בו את היער. או כביטוי רבתינו ז"ל: "ו'פגע
בו כיוצא בו". – נתקל במי שדומה לו. ועל זה – על העצבות
הנובעת מחשבונות מעמדו ומצבו הרוחני, נאמר: "בכל עצב
יהיה מותר", והיתרון היא השמחה הנבאה אחר העצב,
כדלקמן. – כיצד יגיע לשמחה אחרי העצב. אף באמת, אין
לב נשבר ומרירות הנפש – על ריחוקה מאור פני ה'
והתלבשותה בסמרא-אחרא – נקראים בשם "עצבות" כלל
בלשון הקדש, – משמעות המלה "עצבות" בלשון הקודש היא
"כיוצא", כמו "מדה עוצבת", שהוא מכוח ונפול ברוחו, ואין בו
חיות כלל. כי עצבות היא שלכו מטומטם כאבן ואין חיות
בלבו, אבל מרירות ולב נשבר, אדרבה, הרי יש חיות בלבו

ליקוטי אמרים

- 1 לְהַתְּפַעֵל וּלְהַתְּמַרְמֵר, רַק שֶׁהָיָה חַיּוּת – הַנוּבַעַת, מִבְּחִינַת
2 גְּבוּרוֹת קְדוּשׁוֹת, – וּלְכֵן הָיָה בְּאוֹפֶן שֶׁל מִרְיֹת, וְאִילוּ
3 וְהַשְׁמָחָה מִבְּחִינַת חֲסִדִּים, – שֶׁל קְדוּשָׁה. כִּי הָלַב כָּלֹל
4 מִשְׁתִּיחֵן, – מִשְׁתֵּי הַמְדוּת, גְּבוּרוֹת וְחִסְדִּים. עַל כָּל פָּנִים, הָרִי
5 שֶׁבָּרוּן לְבוּ וּמִרְיֹתוֹ (עַם)
6 חַיּוֹת), אֵינֶם נוֹבְעִים
7 מִקְלִיפָה, כִּי־אִם מִקְדוּשָׁה, 1
8 מִגְּבוּרוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה. 2
9 וְהֵנָּה, לְעֵתִים צָרָה 3
10 לְעוֹרֵר בְּחִינַת גְּבוּרוֹת 4
11 הַקְּדוּשׁוֹת כִּדְּי לְהַתְּמַקֵּן 5
12 הַדִּינִים, שֶׁהֵם – הַדִּינִים, 6
13 בְּחִינַת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית 7
14 וְיִצְרָה רַע כְּשֶׁשׁוֹלֵט – 8
15 הַיֵּצֶר הָרַע, חֲסִדֵּי שְׁלֹם 9
16 עַל הָאָדָם, – שֶׁהִרְיָה זֶה 10
17 עֵנִין שֶׁל דִּינִים, כִּי אִין 11
18 הַדִּינִים נִמְתָּקִין – 12
19 נִהְפָּכִים לְ"טוֹב" וּלְ"חֶסֶד", 13
20 אֶלָּא כְּשֶׁרָשָׁן. 14
21 כְּשֶׁ"מִמְשִׁיכִים" אֵל תוֹךְ 15
22 הַדִּינִים – מִשׁוֹרֶשָׁם, 16
23 מִגְּבוּרוֹת קְדוּשָׁה; שֶׁכֵּן,
24 בְּשׁוֹרֶשָׁם, גַּם הַדִּינִים וְהַגְּבוּרוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַיֵּצֶר הָרַע,
25 אֵינֶם עֵנִין שֶׁל רַע, אֶלָּא גְבוּרוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה, שֶׁעַל יְדֵי רִיבּוֹ
26 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת וְצִמְצוּמִים נוֹבְעִים מֵהֶם גְּבוּרוֹת וְדִינִים שֶׁל הַיֵּצֶר
27 הַקְּדוּשָׁה וְהַטוֹב – וּלְכֵן נִהְפָּכִים הֵם, בְּכוּחוֹ שֶׁל שׁוֹרֶשָׁם, מִ"רַע"
28 – לְקְדוּשָׁה וְלִטְוָה. וְלִכֵּן אָמְרוּ רַבְּנֵינוּ: "לְעוֹלָם יִרְגְּזוּ אָדָם
29 יֵצֶר הַטּוֹב", – עַל הַיֵּצֶר הָרַע, שֶׁעַל עֲבוּדַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
30 לְהִיטֵב מִפְּעַם לְפַעַם בְּהֵלֶךְ רוּחַ שֶׁל רוּגוֹ וְגִבּוּרָה. כִּדְּי לְהַתְּמַקֵּן
31 עַל־יְדִידָהּ אֶת הַדִּינִים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַיֵּצֶר הָרַע. אֶלָּא,
32 הַבִּיטוּי "לְעוֹלָם" בְּהַקְשֶׁר לְעֵנִינוּ, אֵינוֹ בְּמוֹכֵן שֶׁתְּמִיד עֲלִיו
33 לְעִסּוֹק בְּצוּרָה זֹאת שֶׁל עֲבוּדָה. כִּי בְּכָל הָרִי עַל עֲבוּדָתוֹ לְהִיטֵב
34 בְּשִׁמְחָה, אֶלָּא הַכוּנָה הִיא: כָּל פֶּעַם, כָּל זְמַן שֶׁעֲלִיו לְהוֹדֵק
35 לְכַךְ – וּכְפִי שִׁוּסָבֵר לְחַלּוֹת; וְהֵנָּה, בְּכָל עֵת שְׁרוּאָה בְּנֶפֶשׁוֹ
- וְכוּנוֹ, כְּנִזְכָּר לְעִיל, – לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקוֹ הַמִּרְיֹת וְהַרְגוֹזָה, וְכִזְכָּר
יִפְטָר מִהַעֲצָבוֹת שְׁמִמְלִי דְעָלְמָא, – בְּכַךְ, יִפְטָר מִהַעֲצָבוֹת
הַנוּבְעֵת מִהַעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים, כְּשִׁיעֵשָׁה חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁוֹ וְיִגִּיעַ
לְמִרְיֹת בְּגִלְל עֲנִינֵי הַרוּחָנִיִּים – יִפְטָר מִהַעֲצָבוֹת שֶׁהִיא נִתּוֹן
בָּהּ בְּתַחֲלִילָה מִחֲמַת עֲנִינֵי הַגִּשְׁמִיִּים. וְאַחֲרֵי־כֵן – אַחֲרֵי שִׁיבּוֹא
לְמִרְיֹת וּלְבִי נִשְׁבֵּר עַל־יְדֵי חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁוֹ, יִבְאֵ לְיָדֵי שְׁמִיחָה
אֱמִתִּית. דְּהֵינּוּ, שְׂוֹאֵת יִשִּׁיב אֶל לְבוֹ – שֶׁכֵּן יֵעֲנֶה לְלִבּוֹ,
לְנַחֲמֹ בְּכַפְלִים, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֱלֹהִי הַנִּזְכָּרִים
לְעִיל, – שֶׁהִשְׁתַּכְנַע בְּמַצְבוֹ הַנְּחוּת. כִּיצַד, אִיפּוּא, הוּא יִכּוֹל
בְּמַצֵּב כֹּזֵה, לְנַחֵם אֶת עַצְמוֹ? – לְאֹמֵר לְלִבּוֹ: – שִׁתְּבוּנוֹן: אֱמֶת
הוּא בֵּן בְּלִי סֶפֶק, שְׂאֵנִי רְחוּק מְאֹד מִ'בְּתַכְלִית, וּמִשְׁקֵן
וּמִתַּעֲבֹב כּו', אֶךְ כָּל זֶה הוּא אֵינוֹ לְבָדִי, הוּא הַגּוֹף עִם נֶפֶשׁ

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"צ עצבות כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') – שפלות ובטול ונבזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ" מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' – ועל אותה הרגע דהעדר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש". – עפ"י יומתק ג"כ כתבו (לאח"י שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשוך) דע"י מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו". 7. ברכות ה, א. 8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניני הגשמיים – הוא שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני – הכוונה בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימנע, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניני הגשמיים! אלא, האמת היא אכן כך: שכן, כשהנפש בתנועה נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ב"ין", שלכאורה על שמחת החג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, אפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים? – אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה – צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות – קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לברושה בנפש הבהמית);

ליקוטי אמרים

וענינים טובים הנעשים עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" – 46
 כיצד, איפוא, מקשרים את שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה 47
 ומעשים טובים? (כלשון חכמינו ז"ל: "פה שעה אחת בתשובה 48
 ומעשים טובים"). אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים הטובים 49
 צריכים להיעשות מתוך 50
 הכוונה האמורה – יובן 51
 הדבר: שהן מעשים 52
 טובים שעושה בדי 53
 להשיב – את הנפש, 54
 שהיא "חלק ה'" – 55
 להקב"ה, למקורא 56
 ושרשא דכל עלמין. – 57
 שהוא מקור ושורש כל 58
 העולמות. הרי, שמעשים 59
 טובים אלה קשורים 60
 בהחזרת הנפש למקורה 61
 ושורשה, שזה ענין 62
 ה"תשובה". 63
 וזאת תהיה עבודתו כל 64
 ימיו בשמחה רבה, היא 65
 שמחת הנפש בצאתה 66
 מהגוף המתעב, ושבח 67
 אל בית אביה כנעוריה, 68
 – לשורשה, כמו שהיתה 69
 בתחילה, השבה זו 70
 מתבצעת בפשט התורה 71
 והעבודה, – כשהוא 72
 לומד תורה ועוסק 73
 בעבודת ה', חזרת הנפש 74
 לייחודה בשורשה כמו 75
 שהייתה לפני שהתלבשה בגוף. ובמאמר רז"ל: להיות כל 76
 ימיו בתשובה. – לשון ב"ק רבינו: "לכאורה אינו מובן – 77
 לאחר שעשה תשובה – על מה שוב יעשה תשובה?" – אלא 78
 הכוונה היא, שתמיד יעסוק בתורה ובעבודה, לגרום להשבת 79
 הנפש למקורה ושורשה, שזה ענין התשובה. ואין לך שמחה 80
 גדולה בצאת מהגלות והשכחה, במשל בן מלך שהיה 81
 בשכחה ומוחק בבית האסורים¹² – מאסר קשה בו הוא נדרש 82
 לעסוק בעבודות קשות ומפרכות, ומגיל באשפה, – ומאותו 83
 מצב יוצא לחפשי אל בית אביו המלך. – וניתנה לו 84
 האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי – הרי זו השמחה 85
 הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של בן ישראל, בעבודת התורה 86
 והמצוות, כי על ידי כך, הוא מוציא את הנפש, שהיא בן מלך, 87
 מגלותה בגוף ובעניניו הנחותים, ומחזיר אותה לשורשה – מלכו 88
 של עולם. ואף שהגוף עומד – עדיין, בשקוצו ותעובו, וכמו 89
 שכתוב בזהר דנקרא "משכא דחורא", – שהגוף נקרא 90

1 החיונית שבו, – הנפש הבהמית המחיה את הגוף. אבל
 2 מכל מקום יש בקרבי "חלק ה'" ממש, שישנו אפלו בקל
 3 שבקלים, – שכן, גם "קל שבקלים" יש בקרבו חלק אלקה
 4 ממעל, שהיא נפש האלהית עם ניצוץ אלקות ממש
 5 המלכש בה להחיותה,
 6 רק שהיא – הנפש
 7 האלקית, בבחינת גלות,
 8 – בנפש הבהמית של
 9 הקליפה, בשעה שאני
 10 נמצא במצב רוחני ירוד
 11 כזה. ואם-כן – הרי,
 12 אדרבה, – להיפך: כל
 13 מה שאני בתכלית
 14 הריחוק מה' והתעוב
 15 ושקוץ – הרי נפש
 16 האלהית שבי בגלות
 17 גדול יותר, והרחמנות
 18 עליה גדולה מאד, ולזה
 19 – ולכן, אשים כל מנמתי
 20 והפצתי להוציאה
 21 ולהעלותה מגלות זה,
 22 להשיבה אל בית אביה
 23 כנעוריה, – כלומר:
 24 לשורשה, כמו שהיתה
 25 קדם שנתלבשה בגופי,
 26 שהיתה – אז, נכללת
 27 באורו ותפארתו ומיחדת
 28 עמו בתכלית, ונס עתה
 29 בן תהא כלולה ומיחדת
 30 בו ותפארה, – וזה יהיה,
 31 בשאשים כל מנמתי בתורה ומצות, להלביש בהן – בתורה
 32 ובמצות, כל עשר בחינותיה – שכל עשרת בחינות וכוחות
 33 הנפש יהיו מלוכשים בתורה ומצוות, שה"שכל" יהיה "לבוש"
 34 בהבנת התורה, וה"מדות" – בקיום המצוות במעשה ודיבור
 35 באותו אופן כמו שלבושות בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו',
 36 כנזכר לעיל, ובפרט במצות תפלה – בה מושגת במיוחד
 37 המגמה להוציא את הנפש האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה
 38 באלקות – על ידי: לצעק – שהנפש תצעק בשעת התפילה, אל
 39 ה' בצד לה מגלותה בגופי המושקץ, להוציאה ממסגרה,
 40 ולהדבקה בו ותפארה. וזו – עבודה זו, להוציא את הנשמה
 41 מגלותה בגוף ולהחזירה לייחודה עם הקב"ה על-ידי תורה
 42 ומצוות בכלל ועל-ידי תפילה בפרט, היא בחינת "תשובה"
 43 ומעשים טובים¹⁰, – שכן, לכאורה "תשובה" ו"מעשים טובים"
 44 הם שני ענינים שונים: "תשובה" באה כדי לתקן ולהיטיב את
 45 העבר הלא-טוב, ואילו "מעשים טובים", הם קיום המצוות

ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים. 9. פרק ד. 10. אבות ד, יז. 11. ראה שבת קנז, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה".

ומאחר שיציאתם ממצרים, היתה כך שנפשם האלקית
השתחררה בכוח מן ה"רע" של טומאת מצרים שנדבקה
בהן (שכן, מבחינת גופם ונפשם הבהמית, נשארו עדיין בהם
קליפת וטומאת מצרים) – לכן גם בגשמיות היתה גאולתם

בצורה של בריחה –

ובלשון ה"תניא": **מִפְּנֵי**

שְׁהָרַע שְׁבִנְפֻשׁוֹת יִשְׂרָאֵל

– מבחינת גופם ונפשם

הבהמית, **עֲדִין הִיָּה**

בְּתִקְפּוֹ בְּחֻלָּל הַשְּׁמָאִלִי,

– שבלב, מקומה של

הנפש הבהמית ושל היצר

הרע¹⁵, **כִּי לֹא פִסְקָה**

וְהִמָּתָם עַד מֵתָן תּוֹרָה,

רַק מִנְמָתָם וְחִפְצָם

הָיְתָה לְצֵאת נִפְשָׁם

הָאֱלֹהִית מִגְּלוֹת

הַסְטֵרֶא־אֲחֵרָא, הִיא

מְמָתָם מִצָּרִים, וְלִדְבָקָה

בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְדִבְתֵּיכֶם¹⁶:

"ה' עָזַר וּמָעוֹז וּמְנוּסֵי

בְּיוֹם צָרָה וְגוֹ", –

"מְנוּסֵי" – לשון "בריחה",

כלומר: ישנה צורת

עבודה של בריחה אל ה',

"מְשַׁנְּבֵי וּמְנוּסֵי וְגוֹ"¹⁷,

"וְהוּא מְנוּסֵי לִי וְגוֹ"¹⁸. – הרי, כשם שברוחניות ברחה הנפש

האלקית מה"רע", לכן כך היה גם בגשמיות, שהגאולה באה

באופן של "כי ברח העם". וְלָכֵן, לְעֵתִיד, – בגאולה העתידה,

כְּשִׁיעָבִיר ה' רוּחַ הַטְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, – וממילא לא תהיה

ברוחניות צורה זו של בריחה מן ה"רע", כי הרע יתבטל לגמרי,

לכן גם בגשמיות לא תהיה הגאולה בצורה של "בריחה", שלכן

– פְּתִיכֶם¹⁹: "וּבְמִנּוּסָה לֹא תִלְכּוּן, כִּי הִלֵּךְ לְפָנֵיכֶם ה' וְגוֹ".

– אך, היציאה ממצרים היתה בצורה של מנוסה, וכך גם

בעבודה הרוחנית של יהודי, שאף שהגוף נשאר עדיין בנחיתותו,

יוצאת בכל זאת הנפש האלקית מגלותה בגוף ובנפש הבהמית,

על-ידי מצוות ומעשים טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים.

וְלִהְיוֹת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה זו – השבת הנפש לשורשה על-ידי

תורה ומצוות, בִּיתֵר שֵׁאת וְיֵתֵר עֹז מִמְּקָא דְלָבָא, – מעומק

הלב, וְגַם שְׁמַחַת הַנֶּפֶשׁ – המתלווה ל"תשובה" זו, תִּהְיֶה

בְּתוֹסַפַּת אוֹרָה וְשְׂמִיחָה – הרי זה כְּאִשֶּׁר יֹשֵׁב אֶל לְבוֹ דַּעַת

וְתִבְנוּנָה – כשיתבונן בלב, בדעת ובתבונה, לְנַחֲמוֹ – את הלב,

מְעַצְבוֹנוֹ וְיִגְוֵנוֹ, – הנובעים מחשבונות מצבו הרוחני, לְאִמֹר

כְּנֹכָר לְעִיל: הֵן אִמַּת כו' – שאני רחוק בתכלית מהקב"ה,

88

1 "משכב דחויא" – "עור הנחש" ("נחש" הכוונה לשלש הקליפות

2 הטמאות לגמרי, וגופו של יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן,

3 "משכב דחויא" – "עור הנחש"¹³. כִּי מְהוּתָה וְעִצְמוּתָה שֶׁל

4 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לֹא נִהְפְּךְ לְטוֹב לְכָל בְּקָרְשָׁה – שכן,

5 המצוות והמעשים

6 הטובים משפיעים רק על

7 לבושי הנפש הבהמית

8 שעל-ידם נעשית מצוה

9 גשמית. ואילו מהותה

10 ועצמותה של הנפש

11 הבהמית, כלומר:

12 כוחותיה, אינם נהפכים על

13 ידי כך ל"טוב", כיצד,

14 איפוא, הוא יכול להיות

15 בשמחה גדולה, בשעה

16 שהוא יודע שמבחינת גופו

17 ונפשו הבהמית הוא נשאר

18 עדיין באותו מצב נחות? –

19 מִכָּל־מְקוֹם, תִּיקֵר נִפְשׁוֹ

20 בְּעֵינָיו, לְשִׂמְחַת בְּשִׁמְחָתָהּ

21 – שמחת הנפש, ביציאתה

22 מגלות הגוף, והתאחדותה

23 מחדש באלקות על-ידי

24 תורה ועבודה, יוֹתֵר

25 מִהֲגוּף הַנִּבְּיָה, – שהנפש

26 תהיה יקרה בעיניו –

27 לשמוח בשמחתה – מאשר גופו הנבזה, שֶׁלֹא לְעֶרְבָב וּלְכַלְכֵּל

28 שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ בְּעִצְבוֹן הַגּוּף. – שמבלי הבט שמבחינת הגוף

29 קיימת סיבה להיות בעצבות, יהיה בכל זאת בשמחה מבחינת

30 הנפש, שיקרה בעיניו בהרבה. וְהֵנָּה, בְּחִינָה זו – אופן זה של

31 עבודה, שהנפש האלקית מנתקת עצמה מגלות הגוף והנפש

32 הבהמית, על-ידי מצוות ומעשים טובים, למרות שהגוף נשאר

33 בנחיתותו, הִיא בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁנֵאמֹר בְּהִ"ד: **"כִּי**

34 **בָּרַח הָעָם," – שעם ישראל יצא ממצרים בצורה של בריחה.**

35 **דְּלִבְאֹרָה הוּא תְּמוּתָה, לְמָה הָיְתָה בְּזוּאָת, – "לברוח"**

36 **ממצרים, וְכִי אִלּוּ אָמְרוּ לְפִרְעָה לְשַׁלְּחֵם חֲפָשִׁי לְעוֹלָם, לֹא**

37 **הָיָה מְכַרְךָ לְשַׁלְּחֵם? – אחרי עשר המכות שניתכו עליו, היה**

38 **פִּרְעָה נֹאכֵץ בֵּין כָּה לְשַׁלְּחֵם, מְדוּעַ, איפוא, היה זה צריך להיות**

39 **בצורה של ערמה, לומר לו שיוצאים לשלשה ימים בלבד,**

40 **ולאחר מכן לברוח: אֵלֶּא – כי כל דבר הנעשה אצל בני ישראל**

41 **בגשמיות – מקורו מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות. בני ישראל**

42 **היו בגשמיות בגלות מצרים, מחמת שברוחניות היו נשמותיהם**

43 **בגלות הקליפה והטומאה של מצרים; ויציאתם ממצרים**

44 **בגשמיות נבעה מיציאת נשמותיהם מטומאת מצרים ברוחניות:**

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בד"ה ותפקחנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה. 15.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו". 16. ירמ' טז, יט. 17. ירמ' טז, יט. 18. פיוט

אדון עולם. 19. ישעי' נב, יב.

1 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
2 וכמו שכתוב²¹: "אליך ה' נפשי אשא", דחינו²² לקשר
3 מהשקתי ודבורי במחשבותי ודבורי ותברך, והן הן גופי
4 הלכות העיוניות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבותי
5 ודיבורי של הקב"ה, ועל-
6 ידי הדיבור וההרהור
7 בהלכות התורה, מקשר
8 האדם את דיבורו
9 ומחשבתו, בדיבורו
10 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
11 מעשה במעשה המצוות,
12 – שעל-ידי עשיית
13 המצוות במעשה, מתקשר
14 לבוש המעשה שבאדם,
15 לבחינת המעשה של
16 הקב"ה, שכלן נקראת
17 התורה²³ "משיבת
18 נפשי", פרוש – משיבה
19 את הנפש למקורה
20 ושקטה, ועל זה
21 נאמר²⁴: – על מה

22 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
23 הרחני – ישמח את עצמו על-ידי תורה ומצוות, ועל ידי כך
24 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
25 ישרים משפחי לב": – שעל-ידי החשבון, שעל-ידי תורה
26 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
27 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמחת הנפש תהיה
28 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
29 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
30 ותברך מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
31 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
32 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה על-ידי לימודו
33 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

1 ומתועב ומשוקץ, אך אני לא עשיתי את עצמי, – העובדה
2 שהנפש האלקית מסוגלת לבוא למצב כזה של גלות בגוף
3 ובנפש הבהמית, המושכות אותה לענינים שפלים ביותר – לא
4 אני יצרתי את הנסיבות שמצב כזה יוכל להתהוות, אלא
5 הקב"ה הליבש את הנפש
6 האלקית בגוף ובנפש
7 הבהמית, כך שהיא
8 מסוגלת לבוא למצב כזה,
9 ולמה עשה ה' כזאת,
10 להוריד חלק מאורו
11 לתבונה, – הנפש
12 האלקית, הממלא וסובב
13 כל עולמין – כל
14 העולמות, וכלל קמיה
15 כלל חשיב, – והכל
16 לעומתו לא נחשב לכלום,
17 והלבישו – את האור,
18 את הנשמה, הליבש
19 הקב"ה, כ"משכא
20 דתניא" – בגוף, הנקרא,
21 כאמור, "עור הנחש"

22 ו"מטה סרוחה" – למה, אכן, עשה הקב"ה כך? אין זה כי
23 אם ירידה זו – של הנפש האלקית, היא צורך עליה, –
24 שתבוא אחרי הירידה: להעלות לה' כל נפש החיונית
25 הבהמית שמקלפת נגה וכל לבושיה, הן בחינת מחשבה
26 דבור ומעשה שלה, – שכולם יתעלו אל הקב"ה, על-ידי
27 התלבשותן במעשה דבור ומחשבת התורה – על-ידי
28 עשיית מצוות התורה, ועל-ידי הדיבור וההרהור בעניני תורה
29 – שעל ידי כך מתעלה הנפש הבהמית ומחשבתה, דיבורה
30 ומעשיה, [וכמו שיתבאר לקמן²⁵ ענין העלאה זו – של
31 הנפש הבהמית ולבושיה באריכות, איך שהיא – העלאה זו,
32 תכלית בריאת העולם], ואם-כן אפוא זאת מעשה, וזאת
33 תהיה כל מנפתי כל ימי חלדי – כל משך ימי חיי, לכל בן

יום חמישי כ"ג אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, ועד קטן.

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 על-ידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת-נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומחשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיני הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר על-ידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, על-ידי קיום
85 הדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, על-ידי חשבון

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 על-ידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

ליקוטי אמרים

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי הנ"ל להיות גופו
נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו

- 1 הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש
2 לְבָדָה - ממנה שהוא יוצא
3 מהגלות וחוזר לשורשו
4 האלקי, על-ידי מצוות
5 ומעשים טובים, הרי זו
6 דרך ישרה וקלה לבא
7 לְיָדֵי קִיּוֹם מַצּוֹת
- 8 לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְמַגְדֹּל וְעַד
9 קָמָן. - החל מגדול
10 במצוות ובמעשים טובים,
11 וכלה בקטן במצוות
12 ובמעשים טובים, את
13 כולם עליו לאהוב כמו
14 שהוא אוהב את עצמו. כִּי

ליקוטי אמרים

תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא
לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל
למגדול ועד קטן.

יום שישי כ"ד אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, כי מאחר שגופו... עד עמ' מא, בדבר לבדה.

- 15 מֵאַחֵר שְׁגוּפֹ נִמָּאס וּמִתְעַב אֲצִלּוֹ, - הרי שאין מקום כלל
16 שמצד גופו יאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום
17 כלל שיאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש
18 שלו היא למעלה במדרגה מאשר הנפש של הזולת, שכן,
19 וְהַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ מִי יוֹדֵעַ
20 גְּדֻלָּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ בְּשִׁרְשֵׁן
21 וּמְקוֹרָן בְּאַלְקִים חַיִּים, -
22 כיצד, איפוא, הוא יכול
23 לדעת שנפשו חשובה
24 והיא למעלה מנפש
25 הזולת? שמא המצב הפוך
26 לגמרי? בְּשִׁנָּם - כי בעצם,
27 שֶׁבִּלְוֵן מִתְאַיִמוֹת, - כל
28 הנשמות שוות, במדרגה
- 43 ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה עצמותית אלא אהבה
44 הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר מאשר דבר הנוצר
45 ונרכש. כיצד, איפוא, הוא יכול לאהוב את הזולת כמו שהוא
46 אוהב את עצמו? אלא, לפי האמור, שמבחינת הנשמה כל בני
47 ישראל הם אחים, כי הם
48 באים משורש אחד, מובן
49 הדבר. שכן, מבחינת
50 הנשמה הרי גם האהבה
51 לזולת היא אהבה טבעית
52 ועצמותית, באותה מדה
53 שהאהבה בין אחים היא
54 טבעית ועצמותית. ברם,
55 כל האמור הוא רק
56 מבחינת הנשמה בלבד,

ליקוטי אמרים

כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו
והנפש והרוח מי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן
באלקי חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה
ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם
בה' אחד רק שהגופים מחולקין. ולכן העושי' גופם עיקר
ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית
ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה.

- 29 אחת. כ"ק רבינו מעיר: "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל
30 מחולקות כאו"א בפ"ע - הנה ואב אחד בו". כלומר: נוסף על
31 כך, שהנשמות מתאימות, אך יחד עם כך הן נבדלות אחת
32 מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו (כי עצם הדבר שאנו
33 אומרים שהן מתאימות אחת לשניה מורה על התבדלותן ולא
34 על התאחדותן) - הרי כפי שרבונו הזקן ממשיך ואומר ביחס
35 לענייננו - וְאַב אֶחָד לְכָלֵּנָה, - אב אחד ושורש אחד לכל
36 נפשות בני ישראל. כ"ק רבינו מסיים הערתו האמורה: "כולנה
37 - מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם, בכך
38 ש"אב אחד" הוא "לכולנה" - אחדות אחת. וְלִכְּנָן נִקְרְאוּ כָּל
39 יִשְׂרָאֵל "אֲחִים" מִמֶּשֶׁךְ, מִצַּד שְׂרֵשׁ נִפְשָׁם בְּה' אֶחָד; - כמו
40 שלהרבה אחים יש אב אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד
41 ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי, לכאורה, הדבר לאהוב
42 את הזולת כמו את עצמו, אהבת עצמו היא הרי טבעית

1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתו ומעלתו" - של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד
אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים",
השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות - כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת
לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" -
"אב" הוא בחינת "חכמה" - שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) - ביחס לשורש הנשמה
ואין שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות - ה"בן" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשטיפת
האב יורדת לאחר מכן בבטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד
לכולנה" - שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כהפ"י לך יג, ח) - מה שבני ישראל
מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים
מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים אחים וגו': אחים - "קרובים"; פירוש שני: אחים - "דומין בקלסתר פנים").

שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את
עצמו, לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות שבין אדם למקום –
שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל, מצות תפילין, או מצוות דומות
אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת
לרעך כמוך" בראוי, הרי זה דוקא על-ידי שעושים את הנשמה
עיקר ואת הגוף טפל – יובן הדבר, שעצם דבר זה הוא אכן יסוד
גם למצוות שבין אדם למקום: יסוד ושורש התורה כולה הוא
להעלות את הנפש מעל הגוף, וכפי שרבונו הזקן יסביר להלן.

בלבד, זה יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את התורה כולה
– והיא, אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר אודות
מצוה זו בשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו – אהבת
ישראל – כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל,
שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד
ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות
שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. אפשר, לכן,
להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות

יום שבת קודש כ"ה אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, וז"ש הלל הזקן... עד עמ' מא, במ"א באריכות:

בנשמות, – שאז, כששורר פירוד חלילה בנשמות, אין אור
אין-סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כי, דַּקְרָא שְׂאֵל בְּרִידֵי הוּא
לֹא שְׂרִיא בְּאֵתֶר פְּנִים, – אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו
מתגלה, במקום פגום, מקום שאין בו אחדות מלאה; וְכַמוֹ

שְׂאֻמְרִים: "בְּרִכְנוּ
אֲבִינוּ בְּלֵנוּ בְּאֶחָד בָּאוֹר
פְּנִי", – אימתי יכול
להיות "ברכנו באור
פניך"? – כשישנו "כולנו
כאחד", כשאנחנו כולנו
מאוחדים כאחד, וְכַמוֹ
שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר
בְּאֲרִיכוּת: – בהתאם
לאמור, הרי מצות
"ואהבת לרעך כמוך",
מאחר שהיא מבוססת על

ליקוטי אמרים

וז"ש הלל הזקן על

קיום מצוה זו וזהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא
כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות
הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל
עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש
לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד
באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא
שריא באתר פנים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד
באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות:

התקשרות ואחדותן של כל נשמות ישראל – לפיכך היא תקפה
ומחייבת ביחס לכל אחד מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה
בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך מהגמרא האומרת שישנם
יהודים שמצוה לשנוא אותן – וכך אומר ה"תניא" להלן:

וְהוּא שְׂאֻמְרֵי הֵלֵל הֶזְקֵן עַל קוּיִם מְצֻנָה זו: "וְהוּא כָּל הַתּוֹרָה
כְּלָהּ, – ש"ואהבת לרעך כמוך" היא יסוד התורה כולה, והיא
המביאה לקיום כל המצוות של התורה, וְאִידֶךָ פִּירוּשָׁא הוּא
כו'. – כל השאר מהווים פירוש למצוה זו. כִּי יִסּוּד וְשָׂרֵשׁ כָּל

הַתּוֹרָה הוּא לְהַגְבִּיָּה
וְלַהֲעֹלֹת הַנֶּפֶשׁ עַל
הַגּוּף מַעְלָה מַעְלָה עַד
עֶקְרָא וְשָׂרֵשׁ דְּכָל
עָלְמִין; – עד עיקר ושורש
כל העולמות, שזהו
העלאה מלמטה למעלה;
וְגַם לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ
אֵין-סוֹף בְּרִידֵי הוּא
בְּכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְקַמְוֵי, דְּהֵינּוּ
– "כנסת ישראל"

משמעה: בְּמָקוֹר נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, לְמַהּוּי אֶחָד בְּאֶחָד
דְּנֻקָּא, – שיהיה "אחד" (אחדות שמאור אין-סוף) עם "כנסת
ישראל" כפי שהיא "אחד" דוקא, כלומר, דוקא כששוררת
אחדות בנשמות ישראל למטה, וְלֹא בְּשִׁישׁ פִּירוּד חֲסִי-וְשָׁלוֹם

4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

ישראל מִשְׁתַּכְּחִי בְּבִי בְּנִישְׁתָּא דְּתוּתִי אִפְתָּא – נמצאים בבית
הכנסת שתחת היציע, כלומר במקום שאינו חשוב.
וְהֵינּוּ דְּכַתִּיב בְּנִבְּוֹת זְכַרְיָה (שם יא יב) וְאִמְרָ אֱלֹהִים אִם טוֹב
בְּעֵינֵיכֶם הָבֹו שְׂכָרִי וְאִם לֹא תִדְּלוּ וְיִשְׁקְלוּ אֶת שְׂכָרִי שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף –
הקדוש ברוך הוא אומר לאומות העולם השיבו את שכרי אלו
הצדיקים מישראל שבזכותם קבלתם שכרם על אשר רעיתם את
צאני ישראל, ושיבו לו את שכרו שלשים כסף, רַבִּי יְהוֹנָתָן אֹמֵר,
אֵלֹו שְׁלֹשִׁים צְדִיקֵי אִימוֹת הָעוֹלָם שְׂאֻמוֹת הָעוֹלָם מְתַקְּמִים עֲלֵיהֶם.
עוֹלָא אִמְר, אֵלֹו שְׁלֹשִׁים מְצוֹת שֶׁקֶבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי נֹת, וְאִין מְקַיְּמִין
מִתּוֹכֵן אֵלָּא שְׁלֹשָׁה, אַחַת

הם 'הסר שְׁעוּרִים וְלִתֵּן שְׁעוּרִים' – החומר הוא שלשים סאין והלתך
חמשה עשר סאין, נמצאו יחדיו ארבעים וחמשה סאין, אֵלֹו
אֲרַבְעִים וְחֲמִשָּׁה צְדִיקִים שֶׁהָעוֹלָם מְתַקְּמִים בָּהֶם, וְאִינוּ יוֹדְעִים אִם
שְׁלֹשִׁים הם כָּאֵן בִּבְבֹּל וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי פֶּאָרִין יִשְׂרָאֵל, וְאִם שְׁלֹשִׁים
בֶּאֱרִין יִשְׂרָאֵל וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי כָּאֵן בִּבְבֹּל, אֲבָל בְּשִׁהּוּא אֹמֵר בְּמָקוֹם
אֲחֵר (זכריה יא ג) וְאִמְרָתָה שְׁלֹשִׁים הֶכֶסֶף וְאִשְׁלִיף אֹתוֹ בֵּית ה' אֵל
הַיּוֹצֵר – שלשים הכסף הם שלשים הצדיקים, ובית ה' הוא ארץ
ישראל ששם היוצר, כלומר, אוצר בית המקדש, הוּי אֹמֵר
שְׁלֹשִׁים הַצְדִּיקִים הֵם בֶּאֱרִין יִשְׂרָאֵל וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי צְדִיקִים כָּאֵן בִּבְבֹּל.
אִמְר אֲבִי, וְרִבְיָהוּ – ורובם של אלו השלשים הצדיקים שבארץ

יום ראשון

יום רביעי

יט אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.

תניא: וכל שלא . . . לט הצדקה וכה"ג.

החסידים, אפלו הבינונים, היו בקיאים בתנ"ך [=תורה נביאים וכתובים]. ומנהג מסדר היה אצלם, אשר אחר למוד שעור משניות שאחרי תפלת שחרית, בשעת קפילת הטלית ותפלין היו אומרים שעור תנ"ך, באפן אשר במשך שלשה חדשים היו גומרים את התנ"ך.

יום שני

יום חמישי

כ אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צו"קג.

תניא: ואפילו בבחי' . . . לט ושנה כו'.

ניט עבודה איז אז עבודה זאל זיין באמת, נאר אמת אליין איז אן עבודה, אז די נעגעל זיינען אמת. וואס ווערסטו נתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא, א) ונפל על פניו.

אין משמעותה של 'עבודה', ש'עבודה' תהיה באמת, אלא האמת עצמה היא עבודה, שהעפרנים הנן חדורות באמת. מה אתה מתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא, א) ונפל על פניו.

יום שלישי

יום ששי

כא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.

תניא: אבל באמת . . . בשגגות.

שם "חסיד" הוא שם קדום הנמצא בדרושי רז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח, ב), והוא תאר השלמות וההפלגה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תאר "חסיד" הוא מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולמודה ומצבו בקיום המצות. יודע הוא מה שחסר לו, ונותן לב ודואג למלאת את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת על.

יום רביעי

שבת

כב אדר א

ה'תש"ג

הפטורה: וישלח אהאב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קוקזו.

תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: הא דסעודה שלישית היום לא גו', הינו שאין צריך פת, אבל צריך לטעם איזה דבר, ואמר רבי יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות. תורת רבנו הזקן בתחלת בואו לליאזנא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה". יתרון תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהיא באמצע היום, בשעה שבני אדם

עסוקים וטרוידים בענייניהם, ומפסיקים לתפלת המנחה. וזהו: לעולם, עבודת האדם בעולם היא, שיהא אדם שכל המאיר ופועל במדות, זהיר יאיר, הינו התגברות הצורה על החמר, וזה נכר בענין תפלת המנחה.

ה'תש"ג

כג אדר א

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.

הרבנים ובעלי תורה נקראים עיני העדה וראשי אלפי ישראל, וכשהראש הוא בריא אזי גם הגוף בריא.

ה'תש"ג

כד אדר א

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.

אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה. וכתוב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוסף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.

אדמו"ר האמצעי ענה לרבי הלל מפאריטש על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: "דברי חסידות שומעת הנשמה. וכתוב "ונוזלים מן לבנון", לבנון - ל"ב [ל"ב נתיבות חכמה וחמישים שערי בינה], נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. וכאשר הנשמה שומעת - נוזל ונוסף הדבר בהארת הנשמה המחיה את הגוף, ונוצר חזוק ב"ועשה טוב" שברמ"ח מצות-עשה וב"סור מרע" שבשס"ה מצות לא-תעשה".

ה'תש"ג

כה אדר א

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הושיענו" אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.

יום ראשון י"ט אדר א' ה'תשע"ט

מתי מתפשטת הקדושה?

קדושת הרגל מתפשטת בכל הבהמה וכולה עולה, ולדעת רבי מאיר ורבי יהודה רק הרגל קדושה (ובאבר שהנשמה תלויה בו מודה רבי יהודה שכולה קדוש). ואם כן, הספק של רבא הוא רק לרבי יוסי האומר שהמקדיש אבר אחד מתפשטת הקדושה בכל הבהמה, האם מתוך שפשטה קדושת דמים בכולה, חלה עליה גם קדושת הגוף, אך לפי רבי יהודה האומר 'רגלה של זו עולה' אין הקדושה מתפשטת בכולה (וכן כתב רש"י שם ד"ה הקדיש).

וכיון שהרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב) פסק "האומר ידה של זו עולה... תמכר לחייבי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר", כדעת רבי יהודה שהקדושה חלה רק על האבר ואינה מתפשטת בכל הבהמה (ולכן רק דמי האבר הקדש), איך פסק כאן שספק אם פשטה קדושה בכולה? ומתוך הכסף משנה' (שם):

לדעת רבי יהודה, הקדושה באבר שאין הנשמה תלויה בו אינה מתפשטת בכל הבהמה רק בקדושת הגוף, היות ואין ביכולת האבר לעלות כקרבן, אבל בקדושת דמים החלה אף באבר שאין הנשמה תלויה בו, יש מקום להסתפק האם מתוך שחלה קדושת דמים על האבר תחול על כל הבהמה, ומתוך שחלה עליה קדושת דמים על כל הבהמה, וכן במקדיש את כל הבהמה לדמיה היינו אומרים מתוך שחלה עליה קדושת דמים חלה עליה קדושת הגוף, אך אין אומרים שמתוך שחלה קדושה על האבר חלה על כל הבהמה, ומתוך שחלה קדושת דמים חלה גם קדושת הגוף.

הלכות מעילה פרק ד, הלכה ב: הקדיש אבר אחד לדמיו למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדושה בכל או לא פשטה. לפיכך תקרב, ולא יקרה.

משמעות הגמרא (תמורה יא, ב) היא שהמקדיש בהמה לדמיה (לפדות או למכור אותה ודמיה לעולה) חלה עליה קדושת הגוף וצריך להקריבה לעולה. וכן המקדיש אבר אחד בקדושת הגוף, פשטה הקדושה בכל הבהמה ויש להקריבה.

ומסתפק רבא (שם) במקדיש אבר אחד לדמיו, כגון שאמר 'רגלה של בהמה זו קדושה לדמיה', האם כיון שחלה על האבר קדושת דמים היא מתפשטת בכל הבהמה, ומאחר שחלה עליה קדושת דמים תחול עליה גם קדושת הגוף וצריך להקריבה או ש"חד מיגו אמר, תרי מיגו לא אמר". כלומר, במקדיש אבר בקדושת הגוף אומרים מתוך שחלה הקדושה על האבר, היא חלה על כל הבהמה, וכן במקדיש את כל הבהמה לדמיה היינו אומרים מתוך שחלה עליה קדושת דמים חלה עליה קדושת הגוף, אך אין אומרים שמתוך שחלה קדושה על האבר חלה על כל הבהמה, ומתוך שחלה קדושת דמים חלה גם קדושת הגוף.

והקשו אחרונים (כסף משנה ולחם משנה, הל' ערכין פ"ה ה"ד): לדעת רבי יוסי (תמורה שם) באומר 'רגלה של זו עולה',

יום שני כ' אדר א' ה'תשע"ט

ראיית חמץ בפסח

בשום מקום שיהיה דבר האסור בהנאה אסור בהסתכלות עליו, ובדרך משל שור הנסקל נאה או כיכר של חמץ בפסח נאה, לא מצאתי שיהיה אסור להסתכל עליו בפסח".

ואת הראיה מדברי רבינו ירוחם כתב לדחות, כי איסור הראייה הוא רק בדבר שעיקר מטרתו לשם נוי, אך דבר שאין עיקרו לנוי אין איסור ליהנות ממראהו. וכן חילקו הפוסקים לגבי ריח שנאסר רק בבשמים והדומה להם המיועדים לכך ולא בשאר דברים (שו"ת מהרש"ג שם סי' ריב).

אך אדמו"ר הזקן כתב (או"ח סי' תמג, סי' ג) שאסור להריח חמץ בפסח, הרי שלדעתו אפילו דבר שאין עיקרו לריח אסור ולכאורה הוא הדין לגבי מראה.

אך המהרש"ג כתב כי גם לפי דעה זו יתכן שהדברים אמורים רק אם נהנה מהריח עצמו, אך בהתבוננות בנפל לצורך לימוד, ההנאה איננה בעצם ההסתכלות אלא בלימוד החכמה על-ידיה, וזה אינו בגדר הנאה מהאיסור.

הלכות מעילה פרק ה, הלכה טז: קול ומראה וריח של הקדש - לא נהנין ולא מועלין.

מבואר בהלכה זו כי כשם שאסור ליהנות מגוף החפץ של הקדש, כך אסור ליהנות מקולו או מראהו, אך מכל-מקום אין חיוב מעילה על כך כי איסור זה הוא מדרבנן.

ורבים מהפוסקים למדו מכאן שגם בשאר איסורי הנאה אסור ליהנות אף ממראיהם או קולם. ה'פרי חדש' (או"ח סי' תסו) אסר להתבונן בפסח בגרגיר חיטה חמץ שנכתבו עליו פסוקים בכתב מיניאטורי מחמת איסור הנאה מחמץ. והמהר"ם שיק (שו"ת יו"ד סי' שדמ) אסר על השימוש בנפל ללימוד רפואה, כי התועלת הבאה על ידי ההסתכלות בו היא בכלל הנאה האסורה ממת.

והפוסקים הביאו ראיה לכך מדברי ה'טור' (יו"ד סי' קמב) בשם רבינו ירוחם שאסר להסתכל על נוי של עבודה זרה, מחמת האיסור מדרבנן ליהנות מקול, מראה וריח.

מאידך, בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' רי) כתב: "לא מצאתי

יום שלישי כ"א אדר א' ה'תשע"ט

קרבן פסח דוחה את השבת

התוספות (שם ג, א ד"ה מאליה) שמי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור גם מקרבן פסח.

ולפי זה הקשה ב'אהל דוד' (להגד"ד דייטש בחידושיו לשבת קל, א, הביאו החתם סופר בשו"ת ארי"ח סי' קכד):

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה טז: ה'ל ארבעה עשר לחיות בשבת - כמעשהו בחל, כך מעשהו בשבת.

לדעת רב אמי, מי שאין לו קרקע בארץ ישראל אינו חייב לעלות לרגל (פסחים ח, ב. וראה שו"ע אדה"ז ארי"ח סי' תכט ס"א). וכתבו

להקריב את הפסח.

והכלי חמדה' (בהעלותך ג, א) ביאר:

קרבן פסח שונה מכל המצוות:

בכל המצוות לא מצינו שהפטורים מהמצוה יכולים להכניס עצמם לחיוב, ומודגש הדבר בקרבנות חובה שאינם באים בנדבה. ואילו בקרבן פסח, אף לדעה הסוברת ששנים פטורות מקרבן פסח, יכולות הן להכניס עצמן לחיוב ולהימנות על חבורה. וכיון שאף הפטורים ממצות הפסח יכולים לחייב עצמם ולקיים את המצוה כהלכתה, לא מסתבר לפטור את האדם על ידי שיפקיע עצמו מחיוב המצוה שהרי אדרבה, עדיף להתחייב במצוה ולקיימה. ולכן אמרה תורה שהפסח דוחה את השבת.

לדעת רבי אליעזר, מכשירי פסח דוחים את השבת (פסחים סה, ב), אבל מורה רבי אליעזר שמכשירי ציצית ומכשירי מזוזה אינם דוחים את השבת, "הואיל ובידו להפקירן", ואם יפקיר את הבגד או את הבית יצאו מרשותו ואין חובתם מוטלת עליו (שבת קלא, ב. ורש"י שם), וכיון שאינם חובה גמורה אינן דוחות את השבת. ואם כן, גם לענין קרבן פסח, הרי בידו להפקיר את הקרקע ולהיפטר מקרבן פסח, ומדוע מכשירי פסח דוחים את השבת?

וביאר ה'חתם סופר' (שם):

אכן, מזה שהתורה אמרה בפירוש שהפסח דוחה את השבת ("במזעור - אפילו בשבת") אף שישנה אפשרות להפקיר את הנכסים ולהיפטר מהקרבנות הפסח בשבת, למד הרמב"ם שאין הלכה כרב אמי, וגם מי שאין לו קרקע בארץ ישראל חייב

יום רביעי כ"ב אדר א' ה'תשע"ט

נשים בפסח שני

ולפי זה מיושבת סתירה בדברי הרמב"ם:

בהלכה זו פסק ששנים אינן חייבות בפסח שני, ואילו לעיל (פ"ב ה"ד) כתב שאפשר לשחוט את הפסח על חבורה שכולה נשים, והרי בגמרא משמע שלפי הסוברים ששנים אינן חייבות בפסח שני אי אפשר לשחוט את הפסח במיוחד עליהן אלא יכולות רק להצטרף לחבורה של אנשים! (ראה כסף משנה ולחם משנה)

ולפי האמור יש ליישב שלעיל מדובר במקרה שלא עשו את פסח ראשון במזיד ואז חייבות בפסח שני ולכן אפשר לשחוט עליהן בפני עצמן.

ויתכן גם ששנים שלא עשו את פסח ראשון במזיד מותר לשחוט עליהן פסח שני אפילו בשבת. ומה שכתב הרמב"ם כאן "לפיכך אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני" היינו רק לגבי מי ששגגה או נאנסה בראשון, אך אם הזידה חייבת בפסח שני ולכן הוא אף דוחה את השבת.

(ש"ת ישיבת מלכו א"ח מ"ב, ביאורי הר"פ לוסט, ח"ג ע' 72.)

הלכות קרבן פסח פרק ה, הלכה ח: נשים שנדחו לשני

- בין מפני האנס והשגגה, בין מפני הטומאה ודרך רחוקה - הרי פסח שני להם רשות: רצו, שוחטין; רצו, אין שוחטין. לפיכך, אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני.

מדברי 'ספר החינוך' (מצוה שפ) משמע ששנים פטורות מפסח שני בכל אופן – בין אם נמנעו מעשיית הפסח הראשון באשמתן ובין אם שלא באשמתן.

אך הרמב"ם כותב "נשים שנדחו לפסח שני בין מפני האונס והשגגה בין מפני הטומאה ודרך רחוקה, הרי פסח שני להן רשות". ומשמע שאם לא עשו פסח ראשון במזיד חייבות לעשות את השני.

והטעם, כי הנמנע מעשיית פסח ראשון במזיד חייב כרת, ולדעת הרמב"ם (לעיל ה"ב) אם יעשה את הפסח השני ייפטר מהכרת. ואם כן אשה שלא עשתה את הפסח הראשון במזיד, בוודאי חייבת לעשות פסח שני כדי לפטור את עצמה מן הכרת. ורק אם הייתה אנוסה או שוגגת בפסח ראשון ואין עליה חיוב כרת, פטורה מפסח שני.

יום חמישי כ"ג אדר א' ה'תשע"ט

הפסח שבישלוהו בחמי טבריה

ויש שתירץ:

מדובר בזמן שהותרו הבמות, "באו לגלגל... באו לנוב וגבעון הותרו הבמות" (זבחים ק"ב, ב). ואף שהקרבנות הפסח היתה בבמות עצמן - אכילת הפסח היתה מותרת בכל ערי ישראל (כמבואר בגמרא שם), ואפשר היה להוליכם גם לטבריה (מראה כהן).

וה'אגלי טל' (שם) כתב לבאר על פי שיטת ה"ט"ז (יו"ד סי' צ"ב סק"ל) שכלי שהכניסוהו לתוך כלי שעל האש - שם 'כלי ראשון' עליו גם לאחר שהוציאוהו (ובשר הכבש מתבשל בו); ולפי זה יש לומר, ששאבו את המים בכלי ממעינות חמי טבריה והביאום לירושלים כשהם טמונים בבגדים כדי לשמור את חומם.

אך בספר 'פרי יצחק' (ח"א סי' כד) כתב שאפשרות זו

הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה י: צלהו על גבי סיד...

או חמי טבריה - הרי זה איסור; שאין זה צלי אש.

איסור אכילת פסח שנתבשל בחמי טבריה הוא משום שנאמר "אל תאכלו ממנו... כי אם צלי אש", ו"אין זה צלי אש" (פסחים מא, א).

והקשו אחרונים (אגלי טל מלאכת אופה אות כו. מראה כהן פסחים מא,

א. ועוד):

איך תיתכן מציאות של בישול הפסח בחמי טבריה, הרי בשר הפסח אינו נאכל אלא בירושלים, ואם "יצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם" (הל' מעה"ק פ"א ה"ו)?

ואין לומר שהתורה באה להוסיף על איסור 'יוצא', וילקה גם משום "אל תאכלו... כי אם צלי אש", שהרי אין איסור חל על איסור (הל' איסור"ב פ"ז ה"ח)?

חמי טבריה בירושלים אין צורך להשיענו דין פסח כשישלו
שלא על ידי תולדת האור". וכך דייק גם בלשון רש"י (פסחים
שם ד"ה חמ"י) שפירש "חמי טבריה - מעיינות רותחים".

תמוהה, כי "איך אפשר להביא רותחין דרך שלשה ימים
לבשל בו בשר?"
ומבאר: 'חמי טבריה' המובא בהלכה זו נקטוהו לדוגמה
למי מעיינות רותחים (אם ימצאו בירושלים), וכי "בשביל שאין

יום שישי כ"ד אדר א' ה'תשע"ט

חיוב נשים בשמחה ברגל

ובנך ובתך) אף שהיא מצות-עשה שהזמן גרמא, כך חייבות בכל
מצוות-עשה שהזמן גרמא? ועל זה תירץ "אשה בעלה
משמחה", אך היא עצמה אינה חייבת במצוה זו (ואין ללמוד
מכאן לחייב נשים במצוה עשה שהזמן גרמא).

אך מסקנת הגמרא היא שדין פטור נשים ממצוות-עשה
שהזמן גרמא נלמד מהיקש לתפילין - "מה תפילין מצות-
עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אף כל מצוות-עשה שהזמן
גרמא נשים פטורות". וכיון שיש היקש המלמד שפטורות,
אין ללמוד ממצוות שמחה ביום טוב שחייבות ואין צריך
לתירוץ של אביי ש'אשה בעלה משמחה'. ולכן סובר
הרמב"ם שיש לנקוט כדעת רבי זירא (ר"ה ב, ב) שאשה חייבת
בשמחה.

וכן כתב מהר"י קורקוס שמדברי הגמרא (קידושין לה, א)
משמע שאף רבי יהודה סובר כרבי זירא שנשים חייבות
בשמחה, ולכן פסק הרמב"ם "אשה חייבת [בשמחה] בפני
עצמה".

ואדמו"ר הזקן (אור"ח סי' תקט"ז) כתב: "כיצד משמחין...
הנשים קונה להם בגדים ותכשיטין... והנשים, בזמן שבת
המקדש היה קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה". ומשמע
שנקט כשיטת רש"י והראב"ד שמצוות השמחה בנשים אינה
באכילת השלמים אלא בשאר מיני שמחה.

הלכות חגיגה פרק א, הלכה א: השמחה האמורה
בפסחים - הוא שיקריב שלמים... ואלו הן הנקראין 'שלמי
שמחה'... ונשים חייבות במצוה זו.

וכתב על זה הראב"ד: "לא בקרבן אלא בשמחה, שתשמח
עם בעלה שמעלה עמו והוא ישמח אותה".

וביאר ה'לחם משנה':

לדעת אביי (קידושין לה, ב) "אשה בעלה משמחה". ופירש
רש"י (ד"ה בעלה וד"ה בשריה) שחובת השמחה היא על בעלה
לשמחה משלו, במאכל ומשתה וכלי פשתן". אבל התוספות
(ד"ה אשה) פירשו משמחה בשלמי שמחה שלו (בזמן שביהמ"ק קיים)
שמעלה אותה לירושלים כדי שתוכל לאכול מבשר השלמים.
והרמב"ם שכתב "ונשים חייבות במצוה זו" כוונתו (כדברי
התוספות) שמצוות האכילה מבשר השלמים היא גם בנשים וכדי
שהאשה תוכל לקיים מצוה זו, חובה על הבעל להעלותה
לירושלים. אבל הראב"ד סובר (כדעת רש"י) שמצוות השמחה
בנשים אינה באכילת בשר השלמים אלא בשאר מיני שמחה.
ובהלכות מעשה הקרבנות (פי"ד הי"ד) ביאר ה'לחם משנה'
את שיטת הרמב"ם באופן אחר:

דברי אביי נאמרו כדי לתרץ את הקושיא מדוע הנשים
פטורות ממצוות-עשה שהזמן גרמא ואין אומרים כי כשם
שנשים חייבות במצוות שמחה ברגלים (כנאמר: ושמחת בחגך אתה

שבת קודש כ"ה אדר א' ה'תשע"ט

קדושת בכור בטריפה

(ולד בהמה שלא יצא דרך בית הרחם) שפסול לקרבן, כי "יוצא דופן"
אינו קדוש בבכורה, מה שאין-כן טרפה "שקדושה בבכורה
אם נולד עם טריפתו" (רש"י שם ד"ה מה). ואם כן מפורש כי בכור
שנולד טרפה נתקדש.

וכתב עוד ה'מים חיים':

הרמב"ם כתב שקדושת הבכורה היא בין באדם בין
בהמה והוסיף "בין שהיו שלמים בין שהיו טרפות", אך דבר
זה מוסב רק על בהמה, כי באדם לא חלה קדושת הבכורה
בטרפות, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות בכורים (פי"א הי"ז) "אם
נעשה [הבכור] טריפה, אינו חייב בחמש סלעים".

אך ב'נתיבות חיים' (ח"ג סי' נד) ביאר:

המצוה היתה לקדש את הבכורים לעבודת הקרבנות, ולפני
הקמת המשכן היתה העבודה בבכורים (זבחים ק"ב, א). וגם בכור
שהיה טרפה נתקדש, כי אף הוא היה ראוי לעבודה, אך עם
כל זה אין מצוה לפדותו, כי הכתוב "אך פדה תפדה" ממעט
בכור שנטרף שאין פודים אותו (בבא קמא יא, ב).

הלכות בכורות פרק א, הלכה א: מצוה עשה להקריש
כל פטר רחם חוקרים, בין באדם בין בהמה... בין שהיו שלמים
בין שהיו טרפות.

ובמקור ההלכה בגמרא (זבחים ק"ג, ב): בכור תם שנמצא
טרפה לאחר הפשט עורו (ואי אפשר להקריבו) - העור ישרף,
ואם הוא בעל מום - ינתן העור לכהנים. ואם כן, בכור
בהמה טרפה חלה עליו קדושת בכור (מים חיים להפרי חדש,
בביאורי הרמב"ם).

וכתבו אחרונים (יד איתן, אור שמח) שאין להביא ראיה משם,
כי יתכן שמדובר בהמה שנטרפה לאחור שנולדה וכבר
נתקדשה ברחם, ואין הקדושה נפקעת אם נטרפה אחר כך,
אך אם נטרפה קודם יציאתה מהרחם (שנולדה מטרפה), יתכן שלא
תחול עליה קדושת בכור. ומלשון הרמב"ם שכתב "בין שהיו
טרפות" משמע שגם כאשר נולד טרפות, חלה עליה קדושת
בכור!

וכתבו שהמקור הוא בגמרא (מנחות ו, א) המסתפקת האם
טרפה פסולה לקרבן ואומרת שאין ללמוד מדין "יוצא דופן"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט כ"ה אדר א' תשע"ט

עימהם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו עימה יין לנסך על המזבח.

- ד. וכן פרים הנשחרפין ושעירים הנשחרפין¹³ -
מועלין בהן משעת הקדשן עד שישחרפו ותגמר
שחרפתן בבית הדשן¹⁴ ויתפ¹⁵ הבשר; אבל קדם שיתפ¹⁶
מועלין בו והוא בבית הדשן.

- ה. וכן פרה אדמה - מועלין בה משעה קדשה עד
שתעשה אפר. אף על פי שהיא קדשה בדק הבית¹⁶,
הרי נאמר בה: חטאת היא. ותנאי בית דין הוא,
שלא ימעל אדם באפר הפרה¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פרה אדומה מועלין בה משהוקדשה עד שתיעשה אפר,
אע"פ שהיא קדשה בדק הבית, הרי נאמר בה "חטאת היא",
ותנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה".

והקשו מפרשי הרמב"ם: א. מהו הלשון "אע"פ שהיא
קדשה בדק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדק הבית?
ב. מהמילים "תנאי בית דין הוא, שלא ימעול אדם באפר
הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה
אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא"
מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו שמה שכתב "שהיא קדשה בדק הבית", הכוונה
שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה
מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת". ובנוגע
למה שכתב "תנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר
הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הו, דאורייתא בה
מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים
בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות
מפני חשש מעילה העמידוה על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: שאם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון
ברורה "אע"פ שאינה קדשה בדק הבית", ולא לכתוב בלשון
המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא קדשה בדק הבית".
ב: פשוט הלשון "תנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם
באפר הפרה" הוא שמדברנן אין מועלין באפרה, אבל
מהתורה מועלין גם באפרה.

(עלפי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טה)

(16) כלומר, אינה קדשה בדק הבית ממש, אלא כעין קדשה

יום א' י"ט אדר א' ה'תשע"ט

הלכות מעילה

פרק עניני

(1) יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או
אחריה, ודין כל הקדשים מאימתי מועלים בהם .

- א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיזרק
הדם². נזרק הדם - מועלין באמורייהו עד שיצאו
לבית הדשן, שהרי הן לאשים³. ואין מועלין בדבר
הנאכל, כמו שבארנו. אפילו העלה האמורין שלהן
למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק
הדם. הוציא אמורייהו לחוץ קדם זריקה - אין
מועלין בהן עד שיזרק הדם; נזרק הדם, אף על פי
שעדין הן בחוץ ולא החזירן - מועלין בהן⁴.
שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל⁵ בין להחמיר⁶.

(2) אבל אסור מן התורה (משנה למלך). (3) עומדים
להקטרה על המזבח. (4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו
דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי
מעילה. (5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד
שיזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר'
עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה
מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו.
(6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה).

- ב. כל קדשי קדשים מועלין בהן משהקדשו עד
שיזרק הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שפלו
לאשים עד שישחרף ויצא לבית הדשן⁷. ואין מועלין
בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

(7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן
שם ט.

- ג. כיצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת
בהמה, והקמץ⁸ והלבונה⁹, ומנחת כהנים¹⁰
והחבתין¹¹ ומנחת נסכים¹² - מועלין בהן משעת
הקדשן עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית
הדשן.

(8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו
ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. (9) מין
בורשם. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום
בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. (10) כהן המביא
מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל
מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". (11) כהן גדול מקטיר
כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה
בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. (12) רוב
הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) חלל תחת המזבח שלתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). (24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים ויפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. (25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. (26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. (27) מצוה לנסך שלושה לוגין ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכולם.

י. לג שמן²⁸ של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי עד שיערק דם האשם²⁹. נזרק דם האשם - לא נהנין ולא מועלין עד שיתנו ממנו מתנותיו. נתנו ממנו המתנות - התרו השירים³⁰ באכילה³¹ ככשר חטאת ואשם.

(28) ברייתא זכחים מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית והנשאר על כף הכהן נותן על ראשו (ויקרא יד.). (29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי המתנות שאמרנו. (30) השמן שנשאר בלוג. (31) לכהנים.

יא. כל דמי שחיתת הקדשים³² - אין מועלין בו, בין לפני פפרה בין לאחר פפרה, עד שייצא לנחל קדרון³³. יצא לנחל קדרון - מועלין בו³⁴, מפני שהיה נמכר לגנות ודמיו הקדש. אבל המקיז דם לבהמת קדשים - הרי הוא אסור בהנזה ומועלין בו³⁵; הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם, הרי הוא כגופה³⁶.

(32) שיצאו מן הבהמה אחר שנשחטה. (33) נחל קטן לא רחוק מבית המקדש וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל. (34) הראב"ד בהשגותיו כתב: "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן". ברור שגם דעת רבינו כן, שהרי כך אמרו בפירוש ביומא נט: הכל מודים שמן התורה אין מועלים. ובפירושו על המשנה שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי שמעון שאמר מועלים בדמים אחר שיצאו לנחל קדרון. ונראה שחזר בו כאן. (35) מן התורה (כסף משנה) והמדובר בקדשי קדשים, ובקדשים קלים אין מועלים אבל אסור מן התורה. (36) מפני שאינו ראוי לזריקה מועלים בו, המקראות שלמדו מהם שאין בדם דין מעילה מדברים בדם הראוי לזריקה.

יב. העצמות והגידים והקרנפים והטלפים שפרשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן³⁷;

ברק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. (17) משנה שקלים פרק ז, ז. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון שראו חכמים שמשמשים באפרה לצרכי חול התקינו שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסרבים לקבל הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה והעמידוהו על דין תורה.

ו. חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור¹⁸ - מועלים בכלן משהקדשו עד שיערק הדם; נזרק הדם - מועלין באמורייהו עד שייצאו לבית הדשן, ואין מועלין בפשר. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיהיה דמה; הנה דמה - אין בה מעילה. אבל אסור להנות במראתה¹⁹ ונוצתה²⁰, והנהיגה בהן אחר הנהיגה - לא מעל.

(18) בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. (19) הזפק. (20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לה. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדיין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ. קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ, הואיל והקטירה זו אינה מתרת השירים באכילה - הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו.

ח. לחם הפנים²¹ - מועלין בו משהקדש, אף על פי שעדיין לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין. הקטיר הבזיכין - הטר באכילה. וכן שתי הלחם²² - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיערק דם הכבשים. נזרק דם הכבשים - התרו באכילה.

(21) שתיים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בזיכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. (22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים.

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו. ידרו לשיתין²³ - אין מועלין בהן. מים שמנסכים בחג הסכות, כל זמן שהן בפד²⁴ של זהב - אין נהנין²⁵ בהן, והנהיגה - לא מעל²⁶; נתנו אותן בפלוחית - מועלין בכלן²⁷, שהרי הן מפלל הנסכים.

שמונה ימים לליתתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. (48) תורים כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. (49) פסוק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים את הבודל דין הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבטלה מום אף על פי שאינה ראוייה להקרבה אלא עומדת להיפדות, גם מחוסרת זמן כך, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף.

פרק שלישי

(1) יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

א. קדשי² מזבח³ שמתו - יצאו מידי מעילה דבר²⁵ תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים. וכן אם²⁶ נפסלו בדברים שייפסלו בהן הקרפנות, שפכר²⁷ בארננים - מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים²⁸ אמורים? בשלא היה להן שעת הותר לאכילת²⁹ כהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלים שעת³⁰ הותר ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה, הואיל והותרו³¹ שעה אחת - אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי³² לאכילה³³, כמו שבארנו. פיצד? קדשי קדשים³⁴ שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח כהלכתו, כגון³⁵ ששחטו בדרום³⁶ אף על פי שקבל בצפון, או ששחטו בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק³⁷ בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או שעשאן³⁸ במחשבת הזמן או במחשבת המקום, או שקבלו³⁹ הפסולין⁴⁰ את דמן אף על פי שזרקוהו בשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו בשרים, או⁴¹ שיצא הדם והבשר פלו⁴² קדם זריקת הדם, או שלן⁴³ הדם - בכל אלו מועלין בכלל לעולם⁴⁴, שהרי לא⁴⁵ היה להן שעת הותר. אבל אם הגיע הדם למזבח⁴⁶ כמצותו ואחר כך לן הבשר או האמורין, או שנטמא⁴⁷ הבשר או האמורין, או שיצא הבשר או האמורין⁴⁸ לחוץ, או שיצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיוצא בהן אין מועלין בשאר בשרין⁴⁹, שהרי היה לו שעת הותר לאכילה, כמו שבארנו⁵⁰.

(2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. (3) ר' יוחנן אמר סתם "קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראייה שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו.): "במאי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילימא (שלא תאמר) בקדשי בדק הבית וכו' לא יהא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו שהקדיש אשפה לבדק הבית)?" ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן

1 פִּרְשׁוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן³⁸.
2 עֲצֻמוֹת הָעוֹלָה שִׁפְרָשׁוּ לִפְנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין
3 בָּהֶן לְאַחַר זְרִיקָה³⁹, שֶׁהֲזִיקָה מִתֶּרֶת אוֹתָם⁴⁰; וְאִם
4 פִּרְשׁוּ אַחֵר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם⁴¹. עֲצֻמוֹת
5 הָעוֹלָה שִׁפְקָעוּ⁴² מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ קִדְּם חֲצוֹת הַלֵּילָה -
6 מוֹעֲלִין בָּהֶן⁴³; לְאַחַר חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אִף
7 עַל פִּי שִׁפְקָעוּ קִדְּם חֲצוֹת, כִּינן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלֵּילָה
8 נִעֲשׂוּ כָּל הָאֵיבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַפְּלוּ וְנִעֲשׂוּ אֶפְר.

(37) עד שיזרק הדם, אבל אחר שזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח (כסף משנה). (38) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (39) אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו בקדשי קדשים אחרים. (40) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. (41) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. (42) קפצו ונפלו על הרצפה. (43) דין זה נאמר במשנה שם גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאיברים.

9 יג. גִּחְלַת שִׁפְקָעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לִפְנֵי חֲצוֹת בֵּין
10 לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֲבָל גִּחְלַת
11 שֶׁל קִדְּשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהִשְׁלַחְתָּהּ - לֹא
12 נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

13 יד. דִּשָּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן⁴⁴, בֵּין קִדְּם הִרְמַת הַדִּשָּׁן
14 בֵּין אַחֵר הִרְמָהּ בּוֹ. מוֹעֲלִין בּוֹ.

(44) כשעודנו על המזבח. (45) ואף על פי שאין מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה, ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה".

15 טו. דִּשָּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשָּׁן הַמִּנְחָה - לֹא
16 נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין⁴⁶.

(46) רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו.

17 טז. כָּל בְּהֵמַת קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, בֵּין
18 שֶׁקֶדֶם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדִּישָׁהּ בֵּין שֶׁקֶדֶם הַקְדִּישָׁה
19 לְמוֹם קָבוֹעַ, וְאֶפְלוּ הִתְהַ מְחַסֵּר זְמַן⁴⁷ - מוֹעֲלִין
20 בָּהֶם מִשְׁהִקְדָּשׁוֹ עַד שִׁפְדוּ. אֲבָל תוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ
21 זְמַנָּם⁴⁸ וְכִי יוֹנָה שֶׁעֲבַר זְמַנָּן וְהֵן קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף
22 עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְהַנּוּחַ בָּהֶן - הִנֵּהנָה לֹא מֵעַל⁴⁹.
23 הוֹאִיל וְאֵינָן רְאוּיִין לִפְדִּיּוֹן - הֲרִי הֵם פִּתְשָׁאוֹת
24 הַמִּתּוֹת, לִפְיָכָן אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

(47) עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ראה הגהות חזון-איש. (11) טעות סופר, ויש למחוק את המלה "שאר", ולגרוס אין מועלים בבשרם (חזון-איש), שהרי גם מקצת הבשר שיצא אין בו מעילה (ראה רש"י שם ד"ה איתמר). (12) למעלה בהלכה זו.

ב. קבלו¹³ הפסולין את הדם¹⁴ וזרקוהו, וזרקו¹⁵ הפשרים לעבודה וקבלו שאר דם הנפש¹⁵ וזרקוהו - אין מועלין בבשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שיריבם¹⁶. חוץ מן הטמא, הואיל וראוי לעבודת צבור¹⁷, עושה שאר דם שיריבם¹⁸.

(13) שם ה: (14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שיריב ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמיענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שיריב (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

ג. כיצד? קבל הטמא וזרק, אף על פי שחזר הפשר¹⁹ וקבל שאר דם הנפש וזרקו - הרי אלו לא היתה²⁰ להן שעת החר ומועלין בכלן; שנה הדם שיריבם הוא, ואין זריקת השירים מועלת. כבר בארנו²¹, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדם. והוא²² שתהיה זריקה המועלת; אבל קדשים קלים שנתפגלו²³, אף על פי שגזר הדם - אין מועלין באמורייהן. וכן אם יצא הדם, אף על פי שהחזירו וזרקו²⁵ - אין מועלין באמורייהן.

(19) כלומר, כהן טהור. (20) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21) למעלה פרק ב הלכה א. (22) בתנאי. (23) שחיטת באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האמורים למחר, והוא-הדין במחשבת שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א). (24) שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו' ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25) ברייתא שם ז.

ד. כל חטאות המותות²⁶, כגון ולד חטאת ותמורתה²⁷ וכיצא בהן²⁸ - אסור להנות בהן, ואם נהנה - לא מעל²⁹.

(26) שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27) היו לפניו בהמת חולין ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, ג): ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש.

והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב-ג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו נימוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישראל אלא לכלבים. ויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיעור ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום – "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח – וסובר כר' יוחנן בתמורה לג. שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפידת. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב סתם: "כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אומר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם – אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם – מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומו של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דם בצפון (משנה זבחים מז). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוברים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליצא להוציא מידי מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז.) אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה פרק ב הלכה יא). (9) אפילו לאחר שזרק הדם. (10) לא נתפרש מה ענין אימורים לכאן? הלא באימורים מועלים משעה שהוקדשו עד שיצאו לבית הדשן (כלמעלה פ"ב ה"ב), ומהו ההבדל בין נפסלו לפני זריקת הדם או לאחריה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(28) חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29) משנה שם י:

1 ה. וְכָל חֲטָאתָּהּ³⁰ שֶׁתָּרַעָה³¹ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוֹם -
2 מוֹעֲלִין בָּהּ עַד שֶׁתִּפְּדֶהּ.

(30) שם יא: (31) כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת.

3 ו. הַמִּפְרִישׁ³² חֲטָאתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תִּחְתֶּיהָ,
4 וְאַחֵר כֶּף נִמְצְאָה הָרִאשׁוֹנָה וְהָיָה שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת,
5 וְשָׁחַט שְׁתֵּיהֶן בְּאַחַת³³ וְזָרַק דָּם אַחַת מֵהֶן - אֵין
6 מוֹעֲלִין לֹא בְּבָשָׂר זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָהּ וְלֹא בְּבָשָׂר
7 חִבְרָתָהּ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינֵו³⁴ רָאוּי לֹאכִילָהּ, הוֹאִיל
8 וְאֵם רָצָה מִזֶּה זֹרֶק וְאֵם רָצָה מִזֶּה זֹרֶק. אָבָל אִם
9 שָׁחַט זֶה אַחֵר זֶה - אֵין דָּמָהּ³⁵ מוֹעִיל לְבָשָׂר
10 חִבְרָתָהּ³⁶, וְאִפְלוּ לְאַחֵר וְרִיקָה, שֶׁהָיָה לֹא הִיָּתָה לָהּ
11 שְׂעָה הָרִאשׁוֹנָה לְהַתִּיר בְּשָׂרָהּ³⁷.

(32) שם ז. ז: (33) כגון ששחטון שני כהנים (רש"י שם).
(34) השני. (35) של אותה ששחט קודם. (36) להוציאו
מידי מעילה. (37) מפני שאסור לזרוק דם החטאת
שנשחטה באחרונה.

12 ז. כָּל חֲטָאתָּהּ עוֹף³⁸ או עוֹלֵת עוֹף שֶׁנִּפְסְלָה בְּשָׁנֶי
13 עֲשֻׁתָּהּ³⁹ או בְּשָׁנֵי מְקוֹם עֲשֻׁתָּהּ⁴⁰ - מוֹעֲלִין בָּהּ;
14 חוּץ מֵעוֹלֵת הָעוֹף שֶׁנִּמְלָק לְמִטָּה בְּמִלִּיקַת חֲטָאת
15 לְשֵׁם חֲטָאתָּהּ, שָׂאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלְתָה לְבָעֲלִים לְשֵׁם
16 חוּבָהּ⁴¹ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ⁴², הוֹאִיל וְשָׁנָה שְׂמָה
17 וּמְקוֹם עֲשֻׁתָּהּ וְשָׁנָה מַעֲשִׂיהָ לְשֵׁם דְּבָר שְׂאִין בּוֹ
18 מַעֲלִילָהּ⁴³.

(38) משנה זבחים טו. טו: (39) הבדיל הראש מן הגוף
בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה
הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40) עולת
העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת
העוף במחיצתו התחתונה, ואם שינה - פסול. וכן אם מלק
עולת העוף למטה - פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה
כשרה בכל מקום (רבינו שם הלכה ט). (41) על הבעלים
להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים
ה"א). (42) כר' יהושע שם טו: (43) חטאת העוף
שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם
עולת העוף שנעשתה כך אין מועלים בה.

19 ח. מִנְחָה⁴⁴ שֶׁנִּתְפַּגְּלָה⁴⁵ או שֶׁנִּעְשִׂית בְּמַחֲשֶׁבֶת
20 הַמְּקוֹם⁴⁶, וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ או
21 שֶׁנִּפְסְלוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמְּקוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן, שֶׁהָיָה לֹא
22 הִיָּתָה לָהֶן שְׂעַת הַתֵּיר⁴⁷.

(44) קרבן קמח. (45) ראה הלכה ג. (46) לזרוק את הדם
או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין שתי
מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר
הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו.
בדרך כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול",

ולנפסל במחשבת המקום - "פסול", ולפעמים כשאין הבדל
בדינם, נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול".
(47) כלמעלה בהלכה א.

23 ט. וְכֵן⁴⁸ קָמִין שֶׁיֵּצֵא לַחוּץ או לָן וְחִזַּר וְהִקְטִירוֹ -
24 מוֹעֲלִין בְּשָׁרִים, שֶׁהָיָה לֹא הָיָה שֵׁם שְׂעַת הַתֵּיר. אָבָל
25 אִם נִטְמָא הַקָּמִין⁴⁹ וְהִקְטִירוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בְּשָׁרִים;
26 שֶׁהִצִּיץ⁵⁰ מִרְצָה⁵¹ עַל הַטָּמֵא, וְאִינוּ מִרְצָה לֹא עַל
27 הַלָּן⁵² וְלֹא עַל הַיּוֹצֵא. יֵצֵאוּ הַשָּׂרִים⁵³ או נִטְמָאוּ
28 וְאַחֵר כֶּף הַקְטִיר הַקָּמִין, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין
29 בְּאִכְלָהּ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן⁵⁴, שֶׁהָיָה קָרֵב הַקָּמִין
30 כְּמַצּוֹתוֹ.

(48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים.
ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכהן
הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן
יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון
הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא
מנחות פרק ד הלכה ח, נאמר: שאין הציץ מרצה על הלן
ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השירים, אבל אם יצאו
כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה
בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר
בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א
הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס.
(54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת
ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי
המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו
השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו
מידי מעילה". והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה
כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם
לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

31 י. הִנֵּהנָה מְקַדְּשֵׁי קֳדָשִׁים כֻּלָּם לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים או
32 מֵאֻמּוֹרֵי קֳדָשִׁים קָלִים לְאַחֵר וְרִיקָה, או שֶׁנִּהְנֶה מִן
33 הָעוֹלָה כֻּלָּה או מִן הַקָּמִין וְהַלְבוּנָה וּמִנְחַת כֹּהֲנִים
34 וְהַחֲבֹתִין - יִפֹּל מֶה שֶׁנִּהְנֶה⁵⁵ לְנִדְבָהּ⁵⁶. מַעַל
35 בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר - יִפֹּל מֶה שֶׁנִּהְנֶה לְלִשְׁכָּהּ⁵⁷.

(55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות
נדרת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש).
בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור
לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה
לעיני רבינו.

36 יא. נִהְנֶה⁵⁸ קָדָם זְרִיקָה⁵⁹ מִבָּשָׂר קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים
37 שֶׁנִּטְמָא, או שֶׁנִּהְנֶה מֵאֻמּוֹרֵי קֳדָשִׁים קָלִים, אָף עַל
38 פִּי שֶׁהִעֲלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ⁶⁰ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁶¹.

(58) מימרא של רבא מעילה י. (59) וכל-שכן אחר זריקה
(רש"י שם). (60) לפני זריקת הדם, ואע"פ שאמרנו
(בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג הלכה יב) שנעשו לחמו
של מזבח ולא ירדו, אין אנו אומרים שההעלאה מבררת
החלק שהוא "אשי ה'" ומביאה לידי מעילה (ראה אור-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עולה, ואין מועלים בדמי שלמים. (3) אינם עדיפים משלמים עצמם שקדושת הגוף עליהם.

ב. הקדש⁴ אבר אחד לדמיו⁵ למזבח - הרי זה ספק
אם פשטה קדשה בכלן או לא פשטה, לפיכך תקרב
ולא יפדה⁶. ואם נפדה - אין מועלין⁷ בפדיונו⁸.

(4) בעיא שלא נפשטה (תמורה יא:). (5) אם הקדשו למזבח, אין כל ספק שקדושת הגוף פשטה בכולה אם היה זה אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או ראש וכדומה (ראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב), אבל בהקדש את האבר לדמיו לצורך קרבן שבהמה זו ראויה לו, שאל רבא שם מהו הדין, וצדדי הבעיה הם: ברור, שאם הקדש כל הבהמה לדמיה - חלה עליה קדושת הגוף, וברור היה לו לרבא גם-כן שאם הקדש את האבר קדושת הגוף פשטה הקדושה בכולה. ומסופק היה באבר אחד לדמיו, אם אנו אומרים מתוך שחלה על האבר קדושת דמים חלה עליו קדושת הגוף, ומתוך שקדש אבר אחד קדשה כולה, או אין אומרים שני "מתוך". בלשון התלמוד: "חד מיגו - אמר, תרי מיגו - לא אמר". ויוצא מזה, שמדובר כאן באבר שהנשמה תלויה בו, שאילו אבר שאין הנשמה תלויה בו פסק רבינו פט"ו מהל' מעשה הקרבנות, שאפילו בהקדשו קדושת הגוף לא פשטה הקדושה בכל הבהמה. אולם בפ"ה מהל' ערכין ה"ב כותב רבינו דין זה באומר "דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח". ראה כסף-משנה ולחם-משנה שם. (6) שאין פדיון לקדשים תמימים. (7) משום שאינו ראוי לפדיון, שמא פשטה קדושה בכולה, לפיכך אין הקדושה עוברת על הדמים (ראה רבב"ד וכסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

ג. המפריש⁸ מעות לנזירות⁹ - אסור להנות בהן,
ואם נהנה - לא מעל; מפני שהן ראויין לבוא פלם
שלמים¹⁰, ואין בשלמים מעילה אלא באמורייהן
אחר זריקת דמים¹¹. מת¹² - ופללו לנדרבה¹³. היו
מפרישים¹⁴: דמי חטאת - וילכו לים המלח¹⁵, ולא
נהנין ולא מועלין; דמי עולה - וביאו עולה,
ומועלין בהן¹⁶. אמר: אלו לחטאתי והשאיר¹⁷
לנזירותי, אם נהנה בכל השאיר¹⁸ - מעל¹⁹; נהנה
במקצתו - לא מעל²⁰. וכן אם אמר: אלו לעולתי
והשאיר לנזירותי, ונהנה בכלן - מעל²¹; נהנה
במקצתן - לא מעל. שאין בדמי שלמים מעילה²².
הפריש מעות ואמר: אלו לעולתי ואלו לחטאתי
ואלו לשלמים, ונתערבו - מועלין בכלן ומועלין
במקצתן²³. וכיצד יעשה²⁴? יקח שלש בהמות,
ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת,
ודמי עולה על העולה, ודמי שלמים על שלמים.

(8) משנה, מעילה יא, א. (9) אחר שמלאו ימי נזור, מביא הנזיר שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. (10) מפני שאמר סתם "לנזירותי" יכול לקנות בכולם שלמים ('תוספות' שם ד"ה הפריש). (11) כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"א. (12) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, וגם

שמח). [דין זה נאמר כבר למעלה בפ"ה ה"א. ואולי כאן המדובר באימורים שנטמאו ולאחר זריקה?]. (61) הטעם אמרו בגמרא שם, מפני שאינו מביא כל הפסד לגבוה, שהרי אינם ראויים לכלום, וגם נעשית כל מצוותם. [נמלשונו של רבינו משמע שפטור לגמרי, ואין בהם מעילה אפילו מדברי סופרים, וזה מנוגד למה שכתב למעלה בהלכה א שאם נטמא בשר קדשי קדשים אחר זריקה אין מועלים בו, ומכאן שנטמא לפני זריקה מועלים. וראה תוספות שם ד"ה הכל, שהוכיחו, שבנפסל לפני זריקה הכל מודים שמועלים בו, ולפיכך פירשו שהמדובר כשנהנה אחרי זריקה מהבשר שנטמא לפני זריקה. והוכחה לדבריהם אנו מוצאים בגירסא שלפנינו בגמרא שם: "נהנה מבשר קדשי קדשים שנטמא לפני זריקה". ונראה שיש להזיז כאן ממקומם את המלים "קודם זריקה", ולהעמידן אחרי המלה "שנטמא", ובהתאם לגירסא שבגמרא, והמדובר כשנהנה לאחר זריקה, וכשם שזריקה מועלת ליוצא כך מועלת לטמא].

יב. קדשי המזבח⁶² - חללן וביצייהן אסור להנות
מהן, ונהנה - לא מעל⁶³. לפיכך, ולד הקדשים⁶⁴
וכן ולד המעשר לא ינא מאמו, אלא מבהמה אחרת
חלין. ויש לאדם להתנדב ולומר: חלב בהמה זו
החלין והיה הקדש⁶⁵ לולדות הקדשים שיינקוהו פדי
שלא ימותו.

(62) משנה מעילה יב. (63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). (64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד שנולד לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנולד לפני שעושרה. ורבינו סתם, ויש מקום לפרש שהכוונה גם לוולד שנולד לאחר ההקדש, ואסור לו לינא מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על המשנה אומר נימוק זה. (65) פירוש, יהיה מזומן (ראה רבב"ד וכסף-משנה).

יג. הקדש⁶⁶ בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון
שאמר: דמי בהמה זו לנפכים⁶⁷, ודמי כן יונה זה
לשלמים⁶⁸ - הרי הן קדשי בדיק הבית ומועלין
בכללן וביצייהן, כמו שיתבאר.

(66) שם יב: (67) אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה. וכן פסק רבינו בהלכות מעשה הקרבנות פרק טו הלכה ה). (68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי בדיק הבית. ראה בהערה הקודמת.

פרק רביעי

(1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

א. המפריש² מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו
ולתורין ובגי יונה - מועלין בהן משעה שהפריש.
הפריש לשלמים - אין מועלין בהם³.

(2) תוספתא, מעילה פ"א ה"ד: מועלים בדמי חטאת ובדמי

ו. המפריש³⁵ שתי סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים לחלין, הואיל וקנה חלין בדמי אשם - מעל. וחיב לשלם עשרה דינרים³⁶, שהן שתי סלעים וחמש³⁷, ויביא בהן אשם, ויביא קרבן אשם על מעילתו. לפיכך, אם היה אחד משני האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני יפה עשרה דינרין - יביא השנה עשרה אשם תחת המעילה עם החמש³⁸, ויביא השנה שתי סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד לאשם ואחד לחלין³⁹, אם היה של אשם יפה שתי סלעים⁴⁰ - יביא אותו לאשמו הראשון⁴¹, וכן אם היה זה החלין יפה שתיים - יביא אותו אשם מעילתו⁴², שהרי מעל בסלע אחת מדמי האשם; וישלם חמשה דינרים⁴³ ויפלו לנדבה⁴⁴.

(35) משנה, שם כו, ב. כפי שנתפרשה בגמרא שם. (36) סלע הוא ארבעה דינרים. (37) ראה למעלה פ"א ה"ג. (38) ובזה השיב להקדש את מה שגזל ותוספת חומש, ואע"פ שהאיל עלה לו רק בסלע אחד, והטעם מפני שהרווח הוא שלו, שהרי האילים הם חולין. (39) ומעל רק באחד. (40) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא אשם בפחות משני שקלים. שקל שבתורה הוא סלע שבמשנה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הכ"ב. (41) כאן הרווח להקדש, שהרי לא מעל בדמי אשם זה. (42) ואע"פ שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה לז. (43) הסלע שמעל, וחומשו. וכסף זה יביא מבייתו. (44) שהרי הם מותר אשם שנופלים לנדבה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הי"ד.

ז. הנהנה⁴⁵ מדמי חטאת עד שלא קרבה חטאתו - יוסיף חמש על מה שנהנה ויביא בדמיו⁴⁶ חטאתו⁴⁷, ויביא קרבן אשם על מעילתו. וכן אם נהנה מדמי אשם עד שלא קרב אשמו - יוסיף חמש ויביא בדמיו אשמו, ויביא אשם אחר למעילתו. שקרבנות המזבחת⁴⁸ - מעילתן לקרבנות המזבחת, וקדשי בדק הבית - מעילתן לבדק הבית. נודע לו שמעל⁴⁹ ואחר כך קרבה חטאתו⁵⁰ ועדין לא הפריש מעילתו⁵¹, או שהפרישה ולא כללה בדמי חטאתו⁵² - יוליך המעילה וחמשה לים המלח⁵³. נודע לו שמעל אחר שקרבה חטאתו - יפלו מעות המעילה וחמשה לנדבה; שאין מפרישין בתחלה לאבוד⁵⁴. ובין כך ובין כך יביא אשם מעילתו. ובאשם, בין שנודע לו שמעל קדם שקרב אשמו או אחר שקרב - תפל מעילתו וחמשה לנדבה, מפני שהוא פמותר אשם⁵⁵. ויביא אשם מעילתו.

(45) ברייתא, מעילה ט, ב. (46) דמי הקרן עם החומש. (47) בהמה יותר יפה. (48) הקרן והחומש הם למזבח. כלומר, לקנות בהם קרבן כזה שמעל בו. (49) בחלק מן הדמים. (50) שנקנתה בדמים שנשארו. (51) מה שנהנה וחומשו. (52) אלא קנה בדמים שנשארו בלבד. (53) כדין

לא קבע איזה כסף הוא לחטאת ואיזה לעולה ולשלמים. (13) לעולות נדבת ציבור, ואע"פ שמעורבים בהם דמי חטאת שדינם השלכה לים המלח, הלכה היא למשה מסיני בנזיר (רבי יוחנן, בנזיר כה.). (14) לפני שמת, פירש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (15) כדין דמי חטאת שמתו בעליה (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"א), ומה שאמר רבי יוחנן: "הלכה היא בנזיר", היינו במעות סתומות. (16) ומובן שבדמי שלמים אין מועלים (למעלה ה"א). (17) נזיר כו, ב. (18) בכל הדמים שנשארו. (19) מפני שנהנה בדמי העולה. (20) אולי נהנה בדמי שלמים בלבד (בגמרא שם הגירסא: והשאר "לשאר" נזירות, וכן גם בתוספתא מעילה פ"א. כלומר, לכל שאר הקרבנות שעליו להביא, היינו עולה ושלמים, ומכאן שאם אמר והשאר לנזירות, אין מעילה אפילו בנהנה בכל המעות, כמו שאמרנו בתחילת הלכה זו בהפריש מעות לנזירות. ויש לתמוה על רבינו, למה השמיט את המילה "לשאר". ונראה שהושמטה בטעות עלידי המעתיקים). (21) מפני שנהנה בדמי עולה, בין מת בין לא מת, ובדמי חטאת - אם לא מת, כמו שנתבאר למעלה בהלכה זו. (22) ושמה נהנה בדמי שלמים בלבד. (23) פירוש, אם נהנה בדמים העולים על דמי השלמים (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס), אבל אם נהנה בסכום פחות מדמי השלמים לא מעל, שמה נהנה מדמי השלמים בלבד. (24) תוספתא, מעילה פ"א ה"ה.

ד. אחד ממחייבי קנין²⁵ שהפריש מעות ואמר: אלו לחובתי - מועלין בכלן ומועלין במקצתן²⁶. ואם מתו - יפלו לנדבה²⁷, כמו שבארנו בנזירות²⁸, ומועלין בהן.

(25) כגון זב וזבה ויולדת, שמחויבים להביא שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. (26) מפני ששני הקרבנות יש בהם מעילה. (27) בנזיר כו, א - אמרו שההלכה למשה מסיני שהובאה למעלה בהלכה הקודמת, נאמרה גם במחויבי קינים. (28) בדין נזירות, למעלה ה"ג.

ה. המפריש²⁹ חטאת על אכילת חלב והביאה על אכילת דם - הרי זה לא פפר³⁰, לפיכך לא מעל³¹. הפריש מעות³² לחטאת חלב וקנה בהן חטאת דם: בשוגג - פפר³³, לפיכך מעל; פמזיד - לא פפר, לפיכך לא מעל³⁴.

(29) כריתות כז, ב. (30) כתוב בתורה (ויקרא ד, כח): "קרבנו... על חטאתו", ודרשו במשנה שם, שהקרבן צריך להיות לשם אותו החטא, ולא יעבירונו מחטא זה לחטא אחר. (31) במעשה השינוי, שהרי לא נהנה כלום. (32) שם. ההבדל בין מעות לבהמה הוא, שבהמה היא קדושת הגוף ואינה יוצאה לחולין לעולם, ולפיכך אין הבעלים יכולים לשנות בה כלום, מה שאין-כן דמים שיוצאים לחולין אם מועל בהם או כשקונה בהם בהמה לקרבן. (33) בגמרא שלנו, נאמר סתם "מעל וכיפר". אבל בתוספתא כריתות פ"ד ה"ו, אנו שונים כדברי רבינו. (34) בגמרא שם תולים את הכפרה במעילה, מפני שמעל - כיפר. ורבינו אומר להיפך (כסף-משנה).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וחומש (נדרים, שם). (65) מפני שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. (66) והוא-הדין אם אמר: ככר זו הקדש. (67) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכוש של הקדש. (68) ככל קדשי בדק הבית. (69) מימרא של רבא, שם לו, ב. (70) מדובר כשהיכיר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדיש, וארבע אמות של אדם קונות לו (בבא-מציעא י:), ולפיכך יכול לזכות בה להקדש, כדין המגביה מציאה לחבירו (בשביל חבירו) - קנה חבירו. (71) שמין ערך ההנאה שבנו מוכן לתת לו, כדי שיוריש לו את הכיכר, ואת הסכום הזה וחומש, ישלם להקדש.

י. האומר לחבירו⁷²: כפרי עליך הקדש, וחזר ונתנה לו - המקבל מתנה זו מעל⁷³ לשווא⁷⁴, שהרי הנותן אינה אסורה עליו⁷⁵. וכן כל פיוצא פזה משאר הקונמות⁷⁶ יש בהן מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו מנדר פזה מצטרפין, ואם נהנה מכלם⁷⁷ בשוה פרוטה - מעל.

(72) שם, בעיא שנפסטה. (73) ואין אנו אומרים, שמכין שהיכיר יצאה מרשות הנותן פקע איסורה, מפני שאינה כיכר. (74) כשיהנה בה. (75) לו היתה אסורה גם עליו, היה הוא מועל בה. (76) פירוש, אם לא אמר "הקדש" או "קרבן" אלא "קונם" ושאר הכינויים שנמנו במשנה שם י, א. (77) בכל אחד לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שוה פרוטה.

יא. האומר⁷⁸: הנטיעות האלו קרפן אם אינן נקצצות היום, וטלית זה קרפן אם לא תשרף היום, ועבר היום ולא נקצצו ולא נשרפה הטלית - הרי הם הקדש, ויפדו פשאר ההקדשות ואחר כך יתנה בהן. אבל אם אמר: הרי הנטיעות האלו קרפן עד שיקצצו - אינו יכול לפדותן; שפכל עת שייפדו יחזרו הקדש⁷⁹ עד שיקצצו, וכיון שנקצצו אינן צריכין פדיון⁸⁰, אלא נהנין בהן מיד. במה דברים אמורים? בשפדאן המקדיש; אבל אם פדאן אחר - הרי אלו יוצאין לחלין⁸¹ אף על פי שעדיין לא נקצצו, ויהיו מתרין אף למקדיש.

(78) משנה וגמרא, שם כח, א. וכתב, ב. (79) כרב פדא שם. רבינו סובר שבזה מודה עולה לבר פדא (ראה הערה הבאה). (80) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה, כעולא שם נגד דעת בר פדא. (81) שהרי הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא הקדיש אותן. מימרא של רבי יוחנן, שם ל, א.

יום ב' כ' אדר א' ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.

א. אחד המקדיש לבדק הבית דבר הראוי לחזק הבדק, כגון אבן או קורה, או המקדיש לבדק הבית

מותר חטאת (שם יא. אמר אב"י, שדין זה הוא לפי דעת רבי שמעון שכל חטאת שכיפרו בעליה תמות, אבל לרבנן הסבורים שאינה מתה אלא אם אבדה וכיפרו בעליה באחרת ואח"כ נמצאה, המעות יפלו לנדרה. ומכיון שרבינו פסק בהל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"א כרבנן, למה כותב כאן: ילכו לים המלח? והר"י קורקוס (מובא כאן ה"ז בכסף-משנה) מתרץ שמכיון שידע שמעל יהיה עליו להפריש מה שנהנה וחומשו ולהוסיף על דמי החטאת, ולא עשה כך אלא הקריב חטאתו מהדמים שנשארו, הרי זה כדחייה בידים כמו שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת ונמצאת הראשונה ולא בא להמלך בבית-דין ושחט אחת מהן, שאמרנו שם פ"ד ה"ג שהשניה תמות, מפני שדחה אותה בידים). כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד. (55) ראה למעלה ה"ו ובהערות.

ח. המוכר⁵⁶ עולתו ושלקיו - לא עשה כלום⁵⁷. ודין תורה, שייחזרו המעות חלין כמו שהיו⁵⁸; וקנסו אותו⁵⁹ חכמים, שייפלו המעות לנדרה. אפלו היתה הבקמה שוה ארבעה ומכרה בחמשה - החמשה פלון⁶⁰ יפלו לנדרה⁶¹. ואין כאן מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(56) תוספתא, פסחים פ"ז ה"ז (לפי גירסת הגר"א) וברייטא שם פט, ב. (57) ומקריבים הקרבן לשם בעליו הראשונים (רש"י שם). ראה משנה-למלך. (58) והמוכר יחזיר לקונה. (59) את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים, כעין החרמת הכסף שנעשה בו משא ומתן בלתי הוגן, אבל את הקרבן אי-אפשר להחריס, שהרי קדושת הגוף עליו. ורש"י פירש, שקנסו את הקונה בהתאם לפתגם העממי: "לא עכברא גנב, אלא חורא גנב" (לא העכבר הגנב, אלא החור שהוא נמלט שם). (60) ואין אנו אומרים שהדינר החמישי מתנה היא למוכר (רש"י שם). (61) לנדבת ציבור.

ט. יש מעילה בנדרים⁶². כיצד? האומר: כפר זו עלי קרבן או הקדש⁶³, ואכלה - מעל⁶⁴, אף על פי שהיא מתרת לאחרים. לפיכך⁶⁵ אין לה פדיון, שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד. אמר: כפר זו קדש⁶⁶ או קרבן, ואכלה, בין הוא בין אחר - מעל. לפיכך⁶⁷ יש לה פדיון⁶⁸. היתה לפניו⁶⁹ כפר של הפקר⁷⁰ ואמר: כפר זו הקדש, נטלה על מנת לאכלה - מעל לפי פלה; על מנת להורישא - מעל לפי טובת הניה⁷¹ שבה.

(62) נדרים לה, א. מחלוקת רבי מאיר ורבנן, ופסק כרבי מאיר מפני שרב נחמן שם סובר כן. ועוד, שבשבעות כב, ב - אמרו שיש להפוך את השיטות, היינו חכמים אומרים מעל, ורבי מאיר אומר לא מעל (ר"ן נדרים, שם). (63) פירוש, שאמר "עליו" הקדש. (64) ומשלם להקדש קרן

שָׁדָה וְהוֹצִיאָה עֲשָׂכִים, אֵילָן וְעֵשֶׂה פְרוֹת - מוֹעֲלִין 31
 בָּהֶן. אֲבָל הַמִּקְדָּשׁ אֶת הַבּוֹר רִיקָן וְאַחַר כֵּן נִתְמַלֵּא 32
 מִיָּם, הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה וְאַחַר כֵּן נִתְמַלֵּאת זָבֵל, שׁוֹכֵף 33
 וְנִתְמַלֵּא יוֹנִים, הוֹאִיל וְאֵינָן גְּדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ - אֵין 34
 מוֹעֲלִין בָּהֶן¹³. וְכֵן הַזָּבֵל וְהַפֶּרֶשׁ שֶׁבַחֲצֵר הַקֹּדֶשׁ¹⁴ - 35
 לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. וְזֶה יַעֲשׂוּ בָּהֶן¹⁵? וְיִמְכְּרוּ 36
 וְיִפְּלוּ דְמִיָּהֶן לְלִשְׁפָּה¹⁶. מַעֲזֵן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ 37
 שָׁדָה הַקֹּדֶשׁ¹⁷ - אֲסוּר לְהִנּוּת בְּמִים שִׁיּוּצָאִין מִמֶּנּוּ 38
 בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה, וְהִנְהִיגָה - לֹא מַעַל. יֵצְאוּ הַמִּים חוּץ 39
 לְשָׁדָה - מִתֵּר לְהִנּוּת בָּהֶן. עֲרֻבָה הַגְּדֻלָּה בְּשָׁדָה 40
 הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין¹⁸. אֵילָן שֶׁל הַדְּיוּט¹⁹ 41
 הַסְּמוּךְ לְשָׁדָה הַקֹּדֶשׁ וְשִׁרְשׁוֹ יוֹצֵאִים בְּתוֹךְ 42
 הַשָּׁדָה²⁰: אִם בִּינוּ לְבִין הַשָּׁדָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁשׁ 43
 עֲשָׂרָה אֲמָה - הָרִי אוֹתָן הַשִּׁרְשָׁיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַשָּׁדָה 44
 אֲסוּרִין, וְהִנְהִיגָה מִהֵן לֹא מַעַל; הִיָּה הָאֵילָן רְחוֹק 45
 יֵתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה - הִנְהִיגָה בָּהֶן מַעַל. אֵילָן שֶׁל 46
 הַקֹּדֶשׁ הַסְּמוּךְ לְשָׁדָה הַדְּיוּט וְשִׁרְשׁוֹ יוֹצֵאִין בְּתוֹךְ 47
 הַשָּׁדָה²¹: אִם הִיָּה בְּתוֹךְ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה - מוֹעֲלִין 48
 בָּהֶן; הִיָּה רְחוֹק יֵתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה - אוֹתָן 49
 הַשִּׁרְשָׁיִן שֶׁבְּתוֹךְ שָׁדָה הַדְּיוּט לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. 50

(12) כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידיו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. (13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני בכולן (פירוש, בהקדש בור ונתמלא מים, ושוכף ריק ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאין מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם ממון הקדש. (14) כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. (15) בזבל ופרש זה. (16) לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה". (17) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. (18) מפני שאינה ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו: הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. (20) של הקדש. (21) של הדיוט.

דָּבָר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כִּבְשִׁים וְתוֹרִים, או 1
 הַמִּקְדָּשׁ לְמִזְבֵּחַ דָּבָר הָרְאוּי לְבִדָּק הַבֵּית, כְּגוֹן אֶבֶן 2
 וְקוֹרָה, או הַמִּקְדָּשׁ לָזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין 3
 לָזֶה וְלֹא לָזֶה, כְּגוֹן הַמִּקְדָּשׁ תְּרֻנְגוּלִין וְחֻמֵּץ 4
 וְצִיר או קֶרֶקֶע, אֲפֹלוּ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁפָּה מְלֵאָה זָבֵל או 5
 עֶפֶר או אֶפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מַשְׁעָה שֶׁהִקְדָּשׁוֹ עַד 6
 שִׁפְּדוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִים לְהַפְדוּת³. 7

(2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. (3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. כָּל קֹדֶשׁ בִּדָּק הַבֵּית עִם דְּבָרִים שֶׁמוֹעֲלִין בָּהֶן 8
 מִקְדָּשִׁי מִזְבֵּחַ - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה, וְאִם 9
 נִהְיָה בְּשָׂדֶה פְרוּטָה מִכָּלֵם - מַעַל. 10

ג. אֲבָל וְהֶאֱכִיל אֶת חֲבֵרוֹ או נִהְיָה וּמִהְיָה חֲבֵרוֹ, 11
 אֲכִילָתוֹ וְהִנְיַת חֲבֵרוֹ או אֲכִילַת חֲבֵרוֹ וְהִנְיָתוֹ - כֵּלָן 12
 מִצְטָרְפִין לְמַעֲלָה, וְאִם נַעֲשָׂה מִן הַכֹּל הִנְיָה 13
 בַּפְּרוּטָה - מַעַל. 14

ד. הַמַּעֲלָה מִצְטָרְפַת לְזִמְן מְרַבָּה⁴. כִּיצַד? נִהְיָה 15
 הַיּוֹם מִן הַהִקְדָּשׁ וְנִהְיָה לְאַחַר כִּמָּה שָׁנִים בְּהַעֲלֵם 16
 אֶחָד⁵ - הָרִי אֹלוֹ מִצְטָרְפִין לַפְּרוּטָה וּמַעַל. 17

(4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח:) מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. (5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות.

ה. אֵין מַעֲלָה אֶלָּא בְּתוֹשׁ⁶ מִן הַקֶּרֶקֶע, אֲבָל 18
 הִנְהִיגָה בַּקֶּרֶקֶע עֲצָמָה או בַּמַּחְבֵּר לָהּ - לֹא מַעַל, 19
 אֲפֹלוּ פֶגֶם. כִּיצַד? הַחוּרֶשׁ שָׁדָה הַקֹּדֶשׁ או הַחוּרֶע 20
 בָּהּ - פְּטוּר. נִטֵּל מֵאֲבָקָה⁷ וְנִהְיָה בָּהּ וּפְגָמָה⁸ - מַעַל. 21
 הַדָּשׁ בְּשָׁדָה הַקֹּדֶשׁ - מַעַל; שֶׁהֶאֱבַק שָׁלָה מוֹעֲלִיל 22
 לְשָׁדָה, וְהָרִי נִהְיָה בְּאֲבָק וּפֶגֶם הַשָּׁדָה. וְכֵן אִם חֲרַשׁ 23
 שָׁדָה הַקֹּדֶשׁ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲבָק לְעֵשֶׂב שְׁגָמָן בָּהּ, 24
 וְנִטֵּל הָעֵשֶׂב - מַעַל⁹. הָדָר בַּמַּעֲרַת הַקֹּדֶשׁ או בְּצֵל 25
 אֵילָן או שׁוֹכֵף שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֵף עַל פִּי שְׁנֵהֲנָה - לֹא 26
 מַעַל¹⁰. וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ בֵּית כְּנִי, הָדָר בוֹ - לֹא מַעַל¹¹. 27
 אֲבָל הַמִּקְדָּשׁ עֲצִים וְאֲבָנִים וּבִנָּה בָּהֶן בֵּית, הָדָר שָׁם 28
 - מַעַל, כִּמּוֹ שִׁתְּבָאָר. 29

(6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. (7) האבק שנטל נתלש מן השדה. (8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. (9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. (10) מפני שנהנה מן המחובר. (11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחויה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה).

ו. גְּדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בָּהֶן¹². כִּיצַד? הַקֹּדֶשׁ 30

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספתא תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו.

יב. שְׁמָרִים³⁶ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶם מִים: רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי³⁷ - אֶסּוּר לִהְנוֹת בּוֹ, וְהִנֵּהנָה לֹא מַעַל³⁸; רִבִּיעִי - מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִדְשֵׁי בְדֶק הַבַּיִת; אֲבָל קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף מְרִבִּיעִי וְאֵילָף - לַעֲוֹלָם אֶסּוּר³⁹.

(36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. (38) שאיסורו רק מדרבנן. (39) בקדושת הגוף החמורה אסרו לעולם.

יג. הַמִּקְדִּישׁ תִּרְנַגְלָתָ לַמִּזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְבִיצָתָהּ. הַקֹּדֶשׁ חֲמֹר לַמִּזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבִחְלָלָהּ⁴⁰. הַקֹּדֶשׁ תּוֹרִים לְבֶדֶק הַבַּיִת⁴¹ - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְבִיצָתָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(40) והטעם, מפני שתירנגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. (41) אבל אם הקדישים למזבח אין ביצתם ראויה לכלום ואין מועלים בה.

יד. פִּתְנוֹת כֹּהֵנָה שֶׁבִּלְוָה⁴² - מוֹעֲלִין בָּהֶן כְּשֶׁאֵר קִדְשֵׁים. וְהַחֲדָשִׁים, הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לִהְנוֹת בָּהֶן⁴³ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

(42) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (43) שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

טו. קִדְשֵׁי עֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁴⁴: אִם לְבֶדֶק הַבַּיִת הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בָּהֶן; וְאִם קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הֵן - אֵין בָּהֶן מַעֲלָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת: דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֶסּוּר לִהְנוֹת בָּהֶן מִדְּבַרֵּי סוֹפְרִים.

(44) שהגוי הקדישם לגבוה.

טז. קוֹלֵל⁴⁵ וּמִרְאָה⁴⁶ וְרִיחַ⁴⁷ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהֲרִיחַ בְּקִטְרֶת אַחֵר שֶׁעָלְתָה הַתִּימְרָת⁴⁸; אֲבָל אִם הֲרִיחַ בְּקִטְרֶת כְּשֶׁתַּעֲלֶה הַתִּימְרָת - מַעַל⁴⁹.

(45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (46) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (47) ריח הקטורת.

ז. קֵן שֶׁבְּרָאשׁ הָאֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הָעוֹף מַעֲצִים²² וְעֹשִׁים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - כָּל הַקֵּן עִם הַבִּיצִים²³ שָׁבוּ עִם הָאֲפֻרֹּחִים הַצֵּרִיכִין לְאֶמֶן אֵין נִהְיִין בָּהֶן, וְהִנֵּהנָה - לֹא מַעַל²⁴.

(22) שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינן כאילן וכן גם אפוחים הצריכים לאמן. אבל האפוחים שאינם צריכים לה, שיודעים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן.

ח. הַמִּקְדִּישׁ²⁵ אֶת הַיַּעַר - מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ, בֵּין בְּאֵילָנוֹת בֵּין בְּכָל קֵן שֶׁבְּרָאשׁ הָאֵילָנוֹת אוֹ שֶׁבִּינְיָהֶן.

(25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכולו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש.

ט. גִּזְבָּרִים שֶׁשִּׁפּוּ²⁶ עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ²⁷ וְקִצְצוּ אוֹתָן - מוֹעֲלִין בְּאוֹתָן הָעֲצִים הַקְּטָנִים שֶׁחֲתָכוּ מֵעַתָּה שֶׁקִּצְצוּ²⁸; אֲבָל אֵין מוֹעֲלִין לֹא בִּשְׁפוּיֵיהֶן²⁹ וְלֹא בְּנִסְרֵיהֶן³⁰ וְלֹא בְּנִבְיָה שֶׁל עֲצִים, וְהוּא הַגּוֹף הַקָּשָׁה הָעֵגַל שֶׁבִּתּוֹךְ הָעֵץ³¹ הַדּוֹמָה לִבְלֶת, שֶׁלֹּא יִצְלַח לְמַלְאָכָה.

(26) החליקו במעצד. (27) שקצצו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצום והעבירו לרשות הקדש תחתו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירורי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י ורשב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם).

י. הַמִּקְדִּישׁ עֹבֵדוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ³² וְלֹא בִּשְׁעָרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהִזָּז, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר לוֹ, וְכָל זֶמֶן שֶׁהוּא מְחַבֵּר הוֹלֵךְ וּמִשְׁבִּיחַ.

(32) עבדים דינם כקרקות.

יא. הַזּוֹרֵעַ פְּרוֹת הַקֹּדֶשׁ - פּוֹדֶה אוֹתָן בְּשַׁעַת זֶרְעָן³³. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּדָה - הָרִי הַגְּדוֹלִין חֲלִין³⁴, וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִהֵן קֶרֶן וְחֶמֶשׁ³⁵, וְחִבְיִין בְּחִלָּה.

(33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעום וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. (35) פירוש, אם מעל

בְּזֶדֶן, הוֹאִיל וְאֵינוֹ חַיֵּב בְּקֶרֶן מַעֲלָה - לֹא נִתְחַלֵּל
הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא הֵרִי הוּא בְּהוֹיָתוֹ¹⁵, וְאִם בֹּא אַחֵר וְנִהְיָה
בּוֹ בִּשְׁגָגָה - מַעַל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?¹⁶ בְּשִׁמְעַל
בְּקֹדֶשׁ וְהוֹצִיאָו בְּתוֹרַת חֲלִין וְהִקְנִהוּ לְאַחֵר; אֲכָל אִם
נִהְיָה בּוֹ וּפְגַמָּו¹⁷ וְלֹא הִקְנִהוּ לְאַחֵר - יֵשׁ בּוֹ מוֹעֵל
אַחֵר מוֹעֵל¹⁸.

(12) פקעה קדושתו. (13) מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה
במשנה קידושין נב:, ובגמרא שם נד: אמרו שהלכה כר'
יהודה בהקדש, האומר: בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל.
(14) שהרי נהנה בחולין. (15) כמו שהיה לפני המעילה.
(16) שבשוגג אין מועל אחר מועל. (17) אפילו פגמו,
ומכל-שכן אם נהנה ולא פגם. (18) ראה פרק ד וה.

ד. וְאִין מוֹעֵל אַחֵר מוֹעֵל בְּמִקְדָּשִׁים אֲלֵא
בְּבִהְמָה¹⁹ וְכָלִי תִשְׁמִישׁ בְּלִבָּד. בִּיצֵד? בָּקָע בְּקֹרֶדֶם
שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְנִהְיָה בְּפִרוּטָה וּפָגַם, וּבֹא חֲבֵרוֹ וּבָקָע
בּוֹ וְנִהְיָה וּפָגַם - כָּלָם מַעֲלֹ. נָטַל הַקֹּרֶדֶם וְנִתְּנָו
לְחֲבֵרוֹ - הוּא מַעַל, אֲכָל חֲבֵרוֹ לֹא מַעַל. שִׁתָּה
כְּכֹס שֶׁל זֶהָב וְנִהְיָה בְּפִרוּטָה, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְשִׁתָּה
וְנִהְיָה, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְשִׁתָּה וְנִהְיָה - כָּלָם מַעֲלֹ. נָטַל
הַכֹּס וְנִתְּנָו לְחֲבֵרוֹ מִתְּנָה אוֹ מְכָרוֹ - הוּא מַעַל,
וְחֲבֵרוֹ לֹא מַעַל. רָכַב עַל גְּבִי הַחֲמֹר וְנִהְיָה
בְּפִרוּטָה וּפָגַם, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְרָכַב עָלָיו וְנִהְיָה
וּפָגַם²⁰, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְרָכַב עָלָיו וְנִהְיָה וּפָגַם - כָּלָם
מַעֲלֹ. נָתַן הַחֲמֹר לְחֲבֵרוֹ מִתְּנָה אוֹ מְכָרוֹ אוֹ
הִשְׁפִּיר²¹ - הוּא מַעַל, וְחֲבֵרוֹ לֹא מַעַל. וְכֵן
הַמִּשְׁאֵל²² קֹרֶדֶם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - הוּא מַעַל לְפִי טוֹבַת
הַנָּאָה²³ שָׁבוּ, וְחֲבֵרוֹ מִתֵּר לְבָקָע בּוֹ לְכַתְּחִלָּה²⁴.
וְהוּא הִדִּין לְבִהְמָה²⁵.

(19) הלכה זו היא המשך להלכה הקודמת, והמדובר בבהמה
טמאה, ולמטה כותב רבינו בפירוש "החמור". כל הדינים
האמורים בפרק זה בהלכות ג, ד וה, הם לפי התוספתא
מעילה פרק ב הלכה ט, ולא ע"פ המשנה מעילה יט:
העוסקת בקדושת הגוף כמו כלי שרת שבמשנה, ולפיכך
שינה רבינו וכתב: "כלי תשמיש", ודעתו שהתוספתא אינה
מנוגדת למשנה (ראה ראב"ד וכוף-משנה), ומפרש את
התוספתא האומרת: "בקע בקורדום של הקדש, ובא חבירו
ובקע בו, כולם מעלו" כגון ששגג וחשב שהקורדום הוא
שלו ולא נתכוון כלל להוציא מרשות לרשות, ולכן גם השני
מעל. ומשנתינו מדברת, כשידע שאינו שלא והנתכוון לגזול,
אבל לא ידע שהוא של הקדש (אם ידע שהוא של הקדש,
הרי הוא מזיד ואפילו קדושת דמים אינו מתחלל), ולפיכך
אמרו: אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף (ראה הלכה
ה), אבל בקדושת דמים במתכוון לגזול אע"פ שאינו יודע
שהחפץ הוא הקדש, מכיון שהנתכוון להוציאה מרשות
לרשות הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן פירשו התוספות
קידושין נה. ד"ה אין (ראה גירסת הב"ח שם. וגם לפי
גירסתו אפשר ליישב דברי רבינו). (20) נחלש. (21) לזמן
מסוים. שכירות דינה כמכר. (22) מימרא של רב אמי,

(48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ
התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה
מצוותו וכלל בידניו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים
בו. (49) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה
אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

פֶּרֶק עֲשִׂי

(1) יבאר הנהגה בדבר שנפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים
שתלש מצמרו אע"פ שלא נפגם.

א. יֵשׁ דְּבָרִים² שֶׁהָאֵדָם נִהְיָה בָּהֶן וְלֹא יִפְגַּמוּ, כְּגוֹן
הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זָהָב טָהוֹר, וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁיִּפְגַּמוּ,
כְּגוֹן בְּגָדִים וְכָלִי כֶסֶף וְנִחְשֵׁת וּבְרָזֶל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.
וְהִנֵּהנָה בְּשׁוּה פְּרוּטָה מִן הַהִקְדָּשׁ שֶׁאֵינוֹ מִחֲבֵר
בְּקֶרֶע: אִם נִהְיָה בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ פָּגַם, כְּגוֹן
שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי זָהָב שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - מַעַל; נִהְיָה בְּדָבָר
שֶׁנִּפְגַּם, כְּגוֹן שֶׁלְבַשׁ בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אוֹ בָּקָע בְּקֹרֶדֶם -
לֹא מַעַל עַד שֶׁיִּפְגַּם³ בְּהִקְדָּשׁ בְּשׁוּה פְּרוּטָה בְּאוֹתוֹ
דָּבָר עֲצָמוֹ⁴ שֶׁנִּהְיָה בּוֹ, וְיִתְּכֶנָּה לְהִנּוּת, וְיִפְגַּם וְיִהְיָה
כְּאַחַת⁵. נִהְיָה בְּכַחֲצֵי פְּרוּטָה וּפָגַם בְּכַחֲצֵי פְּרוּטָה,
אוֹ שֶׁנִּהְיָה בְּשׁוּה פְּרוּטָה וּפָגַם בְּשׁוּה פְּרוּטָה בְּדָבָר
אַחֵר וְלֹא נִהְיָה בְּמָה שֶׁפָּגַם וְלֹא פָּגַם בְּמָה שֶׁנִּהְיָה
- הֵרִי זֶה לֹא מַעַל, עַד שֶׁיִּהְיָה בְּשׁוּה פְּרוּטָה וְיִפְגַּם
בְּאוֹתָהּ הִנֵּה בְּשׁוּה פְּרוּטָה בְּדָבָר עֲצָמוֹ. בִּיצֵד? הֵרִי
שֶׁהִתִּיר מִטְּלִית מִבֶּגֶד הַקֹּדֶשׁ וְתַפְרָה בְּבִגְדוֹ וּלְבִישָׁה
וְנִהְיָה בָּהּ בְּשׁוּה פְּרוּטָה, וְהִפְסִיד בְּבִגְד שֶׁהִתִּירָה
מִמֶּנָּה בְּשׁוּה פְּרוּטָה, וְלֹא הִפְסִיד בְּמִטְּלִית כְּלוּם -
הֵרִי זֶה לֹא מַעַל, מִפְּנֵי שֶׁנִּהְיָה בְּדָבָר אֶחָד וּפָגַם
בְּדָבָר אַחֵר. וְכֵבֶר בְּאַרְנוֹ⁶, שֶׁנִּהְיָה וְיִהְיָה חֲבֵרוֹ -
מַצְטַרֵּף, וְאִפְּלוֹ לְזִמֵּן מְרַבָּה.

(2) משנה מעילה יח. בקיאים היו חז"ל בתכונות המתכות,
וידעו שהזהב קשה ואינו נפגם בשימוש קל. (3) כחכמים
שם. (4) גמרא שם יח. (5) כל התנאים הכתובים כאן
נאמרו בגמרא שם. (6) למעלה פרק ה הלכה ד.

ב. קֹדְשֵׁי קֳדָשִׁים⁷ הַתְּמִימִים שֶׁתִּלְשׁ מִצִּמְרָן - פִּיּוֹן
שֶׁנִּהְיָה בְּפִרוּטָה מַעַל, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגַם; שֶׁהֵרִי
הֵן דּוּמִים לְכֹס שֶׁל זֶהָב שֶׁאֵינוֹ נִפְגַּם, שֶׁאֵין תְּלִישֵׁת
הַצִּמְר פּוֹסֶלֶת אוֹתָן מִלְקָרֵב. אֲכָל אִם נָפַל בָּהֶן מוּם,
הוֹאִיל וְלִמְכִירָה עוֹמְדִים וְהִגָּזָה פּוֹגְמַת דְּמִיהֶן⁸ - לֹא
מַעַל עַד שֶׁיִּהְיָה וְיִפְגַּם⁹ בְּפִרוּטָה. תֵּלַשׁ מִהֶן אַחֵר
שִׁמְתּוֹ - פִּיּוֹן שֶׁנִּהְיָה מַעַל, שֶׁאֵין פָּגַם לְמִתָּה¹⁰.
וּמַעֲלָה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹¹.

(7) משנה שם. (8) שאם יש יותר צמר יעלה מחירם.
(9) כרב פפא שם יט. ראה ראב"ד וכוף-משנה. (10) משמע
בין תמימה ובין בעלת מום. וכן פירש רש"י שם. וראה מה
שכתבנו למעלה בפרק ג הלכה א. (11) שם.

ג. הַמוֹעֵל בְּקֹדְשֵׁי בֶּדֶק הַבֵּית, פִּיּוֹן שֶׁמַּעַל בִּשְׁגָגָה -
נִתְחַלֵּל¹² הַקֹּדֶשׁ¹³, וְזֶה שֶׁנִּהְיָה אַחֲרָיו פְּטוּר¹⁴. מַעַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הכריחו להעמיד דין זה במעילה בזדון? מפני שקדשי בדק הבית מתחללים אחרי מעילתו של הראשון ואין השני מועל, כמו שנתבאר כמה פעמים. (33) אבל אם התכוון לגזולה – אע"פ ששגג ולא ידע שהוא של הקדש – מעל חבירו. (34) כמה פעמים בפרק זה.

ח. נטל אבן³⁵ או קורה של הקדש – לא מעל, שהרי לא נתנה עדין. בנה אותה בתוך ביתו – מעל³⁶. נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חברה – לא מעל עד שידור תחתיה בשנה פרוטה, שאין זו הנחה הנפדת³⁷.

(35) משנה שם. (36) אף-על-פי שלא דר תחתיה. והטעם, מפני ששינה את הקורה וגם נהנה ממנה הנאה ניכרת. (37) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניחה, גמרא שם.

ט. נטל³⁸ פרוטה של הקדש ונתנה לפלן, אף על פי שלא רחץ – מעל, שהרי נתנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אמוניות – מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

(38) משנה שם.

י. קנה בה חפץ³⁹ ולא משך: אם מן העובד פוכבים – מעל⁴⁰, ואם מן ישראל – לא מעל⁴¹.

(39) ושילם מחירה למוכר. (40) בקנה מן הגוי, מעות קונות לדברי הכל. (41) שלא קנה את החפץ כל זמן שלא משך אותו. וסובר רבינו, שאע"פ שמן התורה מעות קונות, כיון שתיקנו חכמים שלא יקנה בלי משיכה, הרי לא יצא הכסף מרשות המוכר (ראה כסף-משנה. ופלפלו האחרונים בזה, אם תקנת חכמים מועילה לבטל דין תורה בכעין זה. וצריך עיון).

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין⁴², אף על פי שלא הוציאן בדברי חל – מעל. פיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה⁴³ שהביא פפרתו מן ההקדש – מעל. וכלם אין מועלין עד שיעזק הדם⁴⁴. לפיכך, המביא מנחות⁴⁵ ונסכים ולחם תודה מן ההקדש, אף על פי שעבר עברה – לא מעל, שאין כאן זריקת דם לכפר עליו.

(42) סבור היה שהמעות חולין. (43) כגון זב וזבה ויולדת שמחוייבים להביא קרבנות אחר טהרתם. (44) ואז נהנה, כי הזריקה מכפרת, מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במעילה יט. ופסק כר' יהודה. (45) חוץ למנחת חוטא, שהרי הקטרת הקומץ מכפרת.

יב. נתן⁴⁶ שקלו⁴⁷ ממעות הקדש – פשיתרמו⁴⁸ התרוקמה ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויעזק דמה⁴⁹ ימעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שניזרק דמה⁴⁹.

בבבא מציעא צט. (23) שוויה של הנאת המשאיל בזה שעשה טובה לשואל. (24) מפני שהקורדוס יצא כולו לחולין ע"י מסירתו לרשות השואל. (25) המשאיל בהמה שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח²⁶ אינה בן, אלא יש בה מועל אחר מועל עד כמה פעמים. פיצד? תלש מן החטאת²⁷, ובא חבירו ותלש, ובא חבירו ותלש – פלן מעל²⁸. וכן אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו – פלן מעל. ויראה ליי²⁹, שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת פדין בהמה, שפלן קדשת הגוף הן.

(26) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם (למעלה פ"ב ה"א). (27) לשון המשנה מעילה יט: ראה הערה בהלכה הקודמת. (28) תוספתא שם פרק ב הלכה א. (29) בתוספתא אמרו: ובעולה וכו' נתנו לחבירו וכו' כולם מעלו, ורבינו לומד מעולה לכל הדברים שהם קדושת הגוף, ולפיכך אמר "יראה ליי".

ו. בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום, הואיל והיא עומדת לפדיון³⁰ – הרי היא כקדשי בדם הבית שהיא קדשת דמים; ואם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו – הראשון בלבד מעל.

(30) המדובר כשהבהמה חיה, ואפשר להעמידה לפני הכהן להערכה. אבל אם מתה או אפילו שחטה, אין לה פדיון מפני שהיא טעונה העמדה והערכה. ראה למעלה פ"ג הערה א.

ז. אמרו חכמים³¹, שהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתנה לחבירו – שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזפר שהיתה תחת ידו – הוא מעל, והגזפר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בידו³², שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו³³ – לא מעל עד שיעוצא אותה בחפציו או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחבירו – הוא מעל, וחבירו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שפארנו³⁴. וכל פיוצא בזה.

(31) שנינו שם (יט:): "נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל. נתנה לחבירו – הוא מעל, וחבירו לא מעל". ובגמרא שם שאלו: "מאי שנא (מהו ההבדל) הוא, ומאי שנא חבירו?" ומתוך שמואל: בגזבר המסורות לו. ומפרש רבינו, שהמדובר במועל בזדון ולא נתחללו האבן והקורה, ולפיכך שאל, למה לא מעל חבירו, הרי במועל בזדון למדנו בה"ג שכולם מעלו? ומתוך שמואל שהמדובר כשהמועל הראשון נתנה לגזבר, אבל אם נתנה לאחר מעלו שניהם. ומכאן דבריו שבהלכה זו, אבל רש"י וראב"ד פירשו אחרת (ראה כסף-משנה). (32) ומה שאמרו: "מעל", הכוונה שעבר על איסור מעילה בקדשים, אבל אינו מביא אשם ואינו מוסיף חומש (ראה למעלה פרק א הלכה ג). ומה

מִן הַחֲלוּן כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁאָמַר הַשּׁוֹלֵחַ: 19
 לֹא הָיָה בְּלִבִּי שִׁיבִיא אֶלָּא מִן הַמִּגְדָּל - בַּעַל הַבֵּית 20
 מַעַל; שֶׁהָרִי עָשָׂה שְׁלִיחוֹת מֵאֲמָרוֹ, וְדִכְרִים שֶׁבֶלֶב 21
 אֵינָן דְּכָרִים. וְאָפְלוּ הָיָה הַשְּׁלִיחַ חֲרָשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ 22
 קָטָן שֶׁאֵין לָהֶן שְׁלִיחוֹת⁶, אִם עָשָׂה כְּמֵאֲמָרוֹ - בַּעַל 23
 הַבֵּית מַעַל⁷, וְאִם לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ - בַּעַל הַבֵּית 24
 פְּטוּר. אָמַר לְשִׁלּוּחוֹ: תֵּן לְאוֹרְחִין חֲתִיכָה חֲתִיכָה⁸ שֶׁל 25
 בָּשָׂר, הֶלֶף הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶן: טָלוּ⁹ שְׁתֵּים שְׁתֵּים - 26
 בַּעַל הַבֵּית מַעַל, שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה דְּבָרוֹ, וְהַשְּׁלִיחַ פְּטוּר, 27
 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף עַל שְׁלִיחוֹת בַּעַל הַבֵּית וְלֹא עָקַר 28
 הַשְּׁלִיחוֹת¹⁰. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ: טָלוּ שְׁתֵּים 29
 שְׁתֵּים מִדַּעְתִּי - שְׁנִיחָן מַעַל¹¹. נָטְלוּ הָאוֹרְחִים שְׁלֹשׁ 30
 שְׁלֹשׁ - אָף הָאוֹרְחִין מַעַל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן עָשָׂה 31
 שְׁלִיחוֹת חֲבֵירוֹ וְהוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ. נִמְצָא חֲבֵירוֹ חֵיב, לְפִי 32
 שֶׁנַּעֲשֶׂה דְּבָרֵינוּ וְלֹא נִעְקְרָה הַשְּׁלִיחוֹת, וְהוּא חֵיב עַל זֶה 33
 שֶׁהוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ. 34

(46) משנה שקלים פרק ב, ב. (47) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש אחת בשנה, כדי לקנות קרבנות חובת ציבור. (48) שלוש פעמים בשנה היו ממלאים שלוש קופות גדולות מהשקלים שנצטברו בלשכה, ומה שהכניסו לקופות נקרא "תרומת הלשכה", ומהו קונים קרבנות, ומה שנשאר בלשכה נקרא "שירי הלשכה". (49) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

1 יג. המפריש⁵⁰ שקלו והוציאו בשאר צרכיו⁵¹, בין
 2 הוא בין חבירו - מעל⁵². נתנו לחבירו⁵³ לשקלו על
 3 ידו⁵⁴, הֶלֶף וּשְׁקָלוֹ עַל יְדֵי עֲצָמוֹ⁵⁵: אִם כָּבֵד נִתְרַמָּה⁵⁶
 4 הַתְּרוּמָה - מַעַל הַשּׁוֹקֵל⁵⁷; שֶׁהַתְּרוּם תוֹרֵם עַל
 5 הַעֲתִיד לְהַגְבוֹת⁵⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשִׁקְלִים⁵⁹, וְכֵאלוֹ
 6 הִגִּיעַ שְׁקָל זֶה לְלִשְׁכָּה, וּלְפִיכָף מַעַל⁶⁰. וְאִם עָדִין
 7 לֹא נִתְרַמָּה תְּרוּמָה - לֹא מַעַל⁶¹. וְלַעֲלוֹם אֵין מוֹעֲלִין
 8 בְּשִׁירֵי הַלִּשְׁכָּה⁶².

(50) תוספתא מעילה פרק א הלכה יג. (51) צרכי חולין. (52) ראב"ד וכסף-משנה מפרשים כוונת רבינו, שאם נתנו לחבירו וזה נהנה בו שניהם מעלו. והכסף-משנה מוסר מקור הדין בתוספתא מעילה שם. בתוספתא שלפנינו גירסא אחרת, המפריש שקלו לחבירו הרי זה מעל. (53) משנה שקלים פרק ב, ב. (54) בשביל המשלח. (55) בשביל עצמו. (56) בשעה ששקל. (57) השליח ששקל בשביל עצמו. (58) ולפיכך זכה הקדש בשקל זה בשעה שתרמו הראשון. (59) פ"ב ה"ט. (60) ההנאה היא שאם לא שקל, בית-דין ממשכנים אותו וגובים ממנו. וקיום מצוות מתן השקל אינה מעילה, מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (קיום מצוה אינה הנאה, אלא מילוי חוב שהטילה עליו התורה. רבינו בפירושו על המשנה לפי הירושלמי שם). (61) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, בשעה ששקלו בשביל עצמו. (62) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר בקידושין נד. ופסק כר"י (בירושלמי שם אמרו שמשנתנו ר' מאיר שנאה, שסובר מועלים בשיריים. ויש לתמוה על רבינו, שפסק כמשנתנו, ומסיים שאין מועלים בשיריים, וצריך עיון).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

35 ב. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ הַחֲתִיכוֹת מִקְדָּשִׁי
 36 בְּדֶק הַבֵּית; אֲבָל אִם הָיוּ בָּשָׂר עוֹלָה¹² וְכִיּוּצָא בּוֹ¹³
 37 - לֹא מַעַל אֶלָּא הָאוֹכֵל¹⁴ בְּלֶכֶד. שֶׁהָרִי הוּא חֵיב
 38 בְּאִסוּר אַחֵר יָתֵר עַל הַמַּעֲוִלָּה¹⁵, וּבְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה
 39 אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבֵרָה¹⁶, אֶלָּא בְּמַעֲוִלָּה לְבִדָּה שְׁלֹא
 40 יִתְעַרֵּב עִמָּה אִסוּר אַחֵר¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות... המשלח הוא שמעל... אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה".

וידועה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שליח לדבר עבירה, בשליחות יד, בפיקדון ובטביחה ומכירה,

9 א. מִי שֶׁשִּׁגַּג² וְלָקַח הַקֹּדֶשׁ אוֹ מַעוֹת הַקֹּדֶשׁ וְנָתַנוּ
 10 לְשִׁלִּיחַ לְהוֹצִיאוֹ בְּתוֹרַת חֲלוּן: אִם עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ
 11 שְׁלִיחוֹתוֹ - הַמְשַׁלֵּחַ הוּא שֹׁמֵעַ; וְאִם לֹא עָשָׂה
 12 שְׁלִיחוֹתוֹ, אֶלָּא עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ מִדַּעַת עֲצָמוֹ³ - הַשְּׁלִיחַ
 13 הוּא שֹׁמֵעַ⁴. בֵּיכָד? בַּעַל הַבֵּית שֶׁאָמַר לְשִׁלּוּחוֹ: תֵּן
 14 (לִי) מֵאוֹתוֹ בָּשָׂר לְאוֹרְחִין, הֶלֶף וְנָתַן לָהֶן כָּבֵד; אוֹ
 15 שֶׁאָמַר לוֹ: תֵּן לָהֶן כָּבֵד, וְנָתַן לָהֶן בָּשָׂר; אָמַר
 16 לְשִׁלּוּחוֹ: הִבָּא לִי מִן הַחֲלוּן, וְהִבִּיא לוֹ מִן הַמִּגְדָּל; אוֹ
 17 שֶׁאָמַר לוֹ: הִבָּא מִן הַמִּגְדָּל⁵, וְהִבִּיא לוֹ מִן הַחֲלוּן -
 18 הַשְּׁלִיחַ מַעַל. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה. הֶלֶף הַשְּׁלִיחַ וְהִבִּיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְנִזְכָּר בַּעַל הַבֵּית שֶׁהָיָה הִקְדֵּשׁ קִדְּשׁ שֶׁתִּגִּיעַ לְיָד
הַחֲנוּנִי - הַשְּׁלִיחַ מֵעַל, שֶׁהוּא שׁוֹגֵג,²⁴ וּבַעַל הַבֵּית
כָּבֵד נִזְכָּר, וְאֵין הַמִּזִּיד חֵיב בְּקִרְבָּן מַעֲלָה, כִּמּוֹ
שֶׁבְּאַרְנו²⁵. וְנִזְכָּר אֶף הַשְּׁלִיחַ וְיָדַע שֶׁהָיָה הִקְדֵּשׁ קִדְּשׁ
שֶׁתִּגִּיעַ לַחֲנוּנִי - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים²⁶ מִקִּרְבָּן מַעֲלָה,
וְהַחֲנוּנִי חֵיב כְּשִׁיּוּצֵי אֹתָהּ פְּרוּטָה שֶׁנִּתְעַרְבָּה
בְּמַעֲוָתָיו, שֶׁהָרִי הוּא שׁוֹגֵג. הַדִּיעָנו לַחֲנוּנִי שֶׁפְּרוּטָה
שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הִקְדֵּשׁ - שֶׁלִּשְׁתֵּן פְּטוּרִין, וְנִתְּפָס הַמִּקְח
לְהִקְדֵּשׁ²⁷.

(23) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ג. (24) במשנה, שם כא, א -
נאמר: שלח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני,
חנווני מעל. ורבינו כאן כותב "שליח מעל", ובפירושו על
המשנה שם, מפרש שהמשנה מתכוונת לנזכרו שניהם,
המשלח והשליח. ראה רש"י שם, שפירש אחרת.
(25) למעלה פ"א ה"ג. ומפני שלא נתחייב בקרבן מעילה,
לא נתחללה הפרוטה. (26) שהרי כולם מזידים.
(27) תוספתא, שם. ובמשנה-למלך כתב, שדין זה פלא
בעיניו.

ו. וְכִיצַד²⁸ יַעֲשֶׂה²⁹ בְּדִי לְהַצִּיל הַחֲנוּנִי מִן הַחֲטָא עַד
שֶׁיִּהְיֶה מֵתָר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמַּעֲוֹת? נוֹטֵל פְּרוּטָה
שֶׁל חֲלִין אוֹ כָּלִי כָּל שֶׁהוּא וְאוֹמֵר: פְּרוּטָה שֶׁל
הִקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָיָה מִחֲלָלָת עַל זֶה; וְתַעֲשֶׂה
אוֹתָהּ פְּרוּטָה אוֹ הַפְּלִי הִקְדֵּשׁ, וְיִתֵּר הַחֲנוּנִי
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמַּעֲוֹת. וְכֵן פְּרוּטָה³⁰ שֶׁל הִקְדֵּשׁ
שֶׁנִּתְעַרְבָּה בְּכָל הַכִּסִּים, אוֹ שֶׁאָמַר: פְּרוּטָה בְּכִסִּים זֶה
הִקְדֵּשׁ - מִחֲלָל אוֹתָהּ³¹ וְאַחֲרֵי כֵן יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִסִּים. וְאִם
הוֹצִיא וְלֹא חָלַל - לֹא מֵעַל עַד שִׁיּוּצֵי אֶת כָּל
הַכִּסִּים³².

(28) משנה, שם. (29) בעל הבית שנזכר. מדובר כשהחנווני
שוגג. (30) משנה, שם כא, ב. (31) ואינה בטלה ברוב,
מפני שמטבע חשוב, ודבר חשוב אינו בטל אפילו באלף
(תוספות' שם ד"ה פרוטה. וראה משנה-למלך). (32) כל
זמן שלא הוציא כל הפרוטות שבכיס, אפשר שהפרוטה של
הקדש נשארה בו. פסק כחכמים, שם.

ז. אָמַר: כִּסִּים מִפִּסִּים³³ הִקְדֵּשׁ, וְשׁוֹר מִשְׁוֹרֵי הִקְדֵּשׁ -
מוֹעֲלִין בְּכָלִין³⁴ וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן³⁵. כִּיצַד עוֹשֶׂה?
מֵבִיא אֶת הַגְּדוֹל שֶׁבֵּיהֶם וְאוֹמֵר: אִם הִקְדֵּשׁ הוּא -
הָרִי הוּא הִקְדֵּשׁ, וְאִם לֹא - הִהָדֵשׁ בְּכָל מָקוֹם
שֶׁהוּא מִחֲלָל עַל זֶה; וְיִהְיֶה בִּקְטָן.

(33) תוספתא, מעילה פ"א ה"ז. (34) אם הוציא את כולם.
(35) אפילו הוציא רק מקצתם. ה'כסף משנה' מתפלא, שהרי
זה סותר דברי עצמו בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. ויש
להוסיף ולשאול, מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת שלא
מעל עד שיוציא את כל הכיס? וצ"ע.

ח. הַמוֹעֵל בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה, בֵּין בְּזֶדוֹן בֵּין
בְּשִׁגְגָה - מְשַׁלֵּם אֶת הַקִּרְבָּן³⁶, וְאִינוּ חֵיב חֲמִשׁ וְלֹא

ומדוע כתב שרק במעילה יש שליח לדבר עבירה. ותיצור
שחיוב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות
יד וטביחה ומכירה החיוב אינו מצד שליחות אלא מתורת
פושע, היינו שהפשיעה היא בדיבור עצמו שאמר לשלוח
יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם
כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין
שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה
לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה,
אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות
הבחירה החופשית - אפשרות של מעילה, מתוך תקוה
ובטחון שסוף-סוף לא ידח ממנו נידח. ומשום כך אומרים
אנו בכל התורה כולה יש שליח לדבר עבירה חוץ
מבמעילה, כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו
של הקב"ה ולשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם,
ושאף אחד לא יפגום בזה ח"ו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טז)

(12) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ב. (13) דברים העומדים
להקטרה. (14) שהרי נהנה. (15) נימוק למה לא מעל
המשלח. (16) פלא, הלא גם בגנב וטבח יש שליח לדבר
עבירה. ראה פ"ג מהל' גניבה ואבידה ה"ו, וב'משנה למלך'
שם. (17) שאסור לאכול בשר עולה וכיוצא בו. ראה הל'
מעשה הקרבנות פ"א (ראה משנה-למלך שם).

ג. הַנּוֹתֵן¹⁸ פְּרוּטָה הִקְדֵּשׁ לְשִׁלּוּחוֹ וְאָמַר לוֹ: הֵבֵא
לִי בְּחֻצֵּי גֵרֹת וּבְחֻצֵּי פְתִילוֹת, הֲלֹךְ וְהֵבִיא לוֹ
בְּכֻלָּה גֵרֹת אוֹ בְּכֻלָּה פְתִילוֹת; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: הֵבֵא
לִי בְּכֻלָּה גֵרֹת אוֹ בְּכֻלָּה פְתִילוֹת, הֲלֹךְ וְהֵבִיא בְּחֻצֵּי
גֵרֹת וּבְחֻצֵּי פְתִילוֹת - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. בַּעַל הַבֵּית
לֹא מֵעַל - שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ בְּפְרוּטָה¹⁹;
וְהַשְּׁלִיחַ לֹא מֵעַל - שֶׁהָרִי לֹא עָקַר שְׁלִיחוֹתוֹ
בְּפְרוּטָה. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: הֵבֵא לִי בְּחֻצֵּי גֵרֹת
מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי וּבְחֻצֵּי פְתִילוֹת מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, וְהֲלֹךְ
וְהֵבִיא גֵרֹת מִמָּקוֹם פְתִילוֹת וּפְתִילוֹת מִמָּקוֹם גֵרֹת
הַשְּׁלִיחַ מֵעַל²⁰.

(18) משנה, שם כא, א. (19) ואין מעילה בפחות מפרוטה.
(20) מפני ששינה בכל הפרוטה.

ד. נִתְּנָה²¹ לוֹ שְׁתֵּי פְרוּטוֹת וְאָמַר לוֹ: הֵבֵא לִי אֶתְרוֹג,
וְהֲלֹךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּפְרוּטָה אֶתְרוֹג וּבְפְרוּטָה רִמּוֹן -
הַשְּׁלִיחַ מֵעַל, וּבַעַל הַבֵּית פְּטוּר, שֶׁהָרִי שֶׁלְּחוֹ לְקִנּוֹת
לוֹ אֶתְרוֹג שְׁשֹׁה שְׁתֵּי פְרוּטוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
הָאֶתְרוֹג שֶׁהֵבִיא לוֹ בְּפְרוּטָה אֶחָת שְׁנֵה שְׁתֵּי פְרוּטוֹת
שְׁנֵיהֶם מֵעַל²².

(21) משנה, שם. מחלוקת תנאים, ופסק כרבי יהודה.
(22) גמרא, שם כא, א.

ה. הַשּׁוֹלֵחַ²³ פְּרוּטָה בְּיַד שְׁלּוּחוֹ לְקִנּוֹת לוֹ בֶּה חֲפִץ,

- 1 קָרְבֵּן. וַיֵּרָאָה לִי, שְׁאִינוּ לֹקְהָה³⁷ עַל פְּחֹת מִשְׁוֹה
- 2 פְּרוּטָה, אִם הִיָּה מְזִיד.
- 36 ברייתא, בבא-מציעא נה, ב: "ואת אשר חטא מן הקודש" (ויקרא ה, ז) לרבות פחות משווה פרוטה להישבון. (37 משמע, שאסור מן התורה, אלא שאין בו מלקות (ראה כסף-משנה למעלה פ"ב הט"ז).
- 3 ט. המפקיד³⁸ מעות אצל בעל הבית³⁹ ונשתמש בהן
- 4 והוציא - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות
- 5 להשתמש בהן, ובעל הפקדון לא הרשהו.
- 38 משנה, מעילה כא, א. (39 בין אם המעות קשורות ובין אינן קשורות).
- 6 י. הפקידן אצל שלחני או חנוני⁴⁰ ולא היו חתומין
- 7 ולא קשורין קשר משנה⁴¹, הואיל ויש לו רשות מן
- 8 הדין להשתמש בהן, אם הוציאו - שניהן פטורין⁴²;
- 9 בעל הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו השתמש
- 10 בהן, והחנוני פטור - מפני שאינו קשורין קשר
- 11 משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש בךשות.
- 40 מי שמפקיד מעות אצל חנוני או שולחני, דעתו על-מנת שישתמשו בהן. (41 אם היו קשורים קשר משונה (בלתי רגיל) גילה המפקיד דעתו, שאינו רוצה שישתמש בהם השולחני. (42 הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מקשה על רבינו מברייטא בבא-מציעא מג, ב - ששנינו "מעל הגזבר" (המפקיד). ונראה שרבינו מסתמך על משנתנו שנאמר בה סתם לא מעל, ולא אמרו: המפקיד מעל. ומשמע שאין כאן מעילה כלל.
- 12 יא. האשה⁴³ שהכניסה מעות של הקדש⁴⁴ לבעלה,
- 13 או שהקדיש מזוישה ומת ונפל ליה הקדשות
- 14 בירשה⁴⁵ - לכשיצא הבעל המעות בחפציו
- 15 ימעל⁴⁶.
- 43 מימרא של רבא, בבא-מציעא צו, ב. (44 שהיו בידה לפני שנישאת. (45 אחר שנישאת. (46 אם לא ידע שהן נכסי הקדש, אבל לפני כן אינו מועל אע"פ שנכנסו לרשות ע"פ תקנת חכמים, שהבעל זוכה בנכסי אשתו לאכול פירותיהם. והטעם, מפני שאינו רוצה לזכות בנכסי הקדש, והאשה גם כן אינה מועלת מפני שאינה מקנה לבעלה את הנכסים מרצונה אלא חכמים הקנו לו.
- יום ג' כ"א אדר א' ה'תשע"ט
- פרק שמיני
- 1 יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש.
- 16 א. הפועלים שהן עושין בהקדש, אף על פי שפסקו
- 17 עמהן מזונות² - לא יאכלו מגרוגרות של הקדש,
- 18 ואם אכלו - מעלו. אלא ההקדש נותן להם דמי
- 19 מזונות.
- 2 במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם.
- ב. הדש פְּרָשִׁינִי הַקֹּדֶשׁ - הָרִי זֶה חֹסֶם אֶת הַפֶּה.²⁰
- 21 שְׁנֵאמַר: לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ - דִּישׁ הָרְאוּי לֹא²¹.
- 3 בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו.
- ג. אין מחללין את ההקדש⁴ על המלאכה, אלא על
- 23 המעות. כיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה
- 24 - אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש
- 25 בשכרו, עד שמחללין אותן על המעות⁵, ואחר
- 26 שיעשו חלין נותנין אותן לאמן בשכרו, אם רצו,
- 27 וחוזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרומת הלשכה⁶.
- 4 דברים הראויים להקדש. (5 פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6 כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.
- ד. פְּשׁוּבִינִי בַּמִּקְדָּשׁ - אֵין לֹקְחִין עֲצִים וְאִבָּנִים מִן
- 29 הַהִקְדָּשׁ, וְלֹא בִּזְיִין אֶת הַבִּנְיָן עַל דַּעַת שֶׁהוּא קֹדֶשׁ,
- 30 אֲלֹא בִּזְיִין הַכֹּל מִן הַחֹלִי⁷; גִּזְרָה שְׁמָא יִהְיֶה פֶּעַל הַבִּנְיָן
- 31 או יִשְׁעֵן עַל אֶבֶן או קוֹרֶה בְּשַׁעַת מְלָאכָה. וְאַחֲרֵי
- 32 שִׁישְׁלֵם הַבִּנְיָן מִחֻלְלִין מְעוֹת הַהִקְדָּשׁ עַל הַבִּנְיָן⁸. וְאִם
- 33 צָרְכוּ הַגִּזְבָּרִין לַעֲצִים לְקֹדֶשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבְד -
- 34 לֹקְחִין אוֹתָן מִמְּעוֹת הַהִקְדָּשׁ; שֶׁהֲרִי אֵינָן מֵתֵאֲחָרִין
- 35 יָמִים כְּדִי שֶׁנְּחֹשׁ לָהֶן שְׁמָא יִשְׁעֵן אָדָם עֲלֵיהֶן וַיִּמְעוֹל.
- 7 קונים במעות חולין או בהקפה. (8 ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין.
- ה. כְּשִׁפּוֹסְקִין⁹ עִם הָאֲמָנִין לְבָנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ וּבְעֲזָרוֹת
- 37 - פּוֹסְקִין עִמָּהֶן כֶּן וְכֶן אִמָּה כֶּן וְכֶן סִלַּע בְּאִמָּה
- 38 פֶּת עֲשָׂרִים אֲצַבְעִים¹⁰, וּכְשִׁמּוֹשְׁחִין¹¹ לָהֶן מֵה שִׁבְנו -
- 39 מוֹשְׁחִין וּמְחַשְׁבִּין לָהֶן בְּאִמָּה גְדוֹלָה פֶּת עֲשָׂרִים
- 40 וְאַצְבָּעוֹת¹², כְּדִי שְׁלֹא יָבֹאוּ לִידֵי מַעֲלָה,
- 41 מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִדְּקָדְקִין בְּמַשִּׁיחָה¹³.
- 9 קובעים שכרם. (10 היינו חמשה טפחים. (11 כשמודדים. (12 באמה גדולה בת ששה טפחים. (13 כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.
- ו. תִּנְאִי בֵּית דִּין שִׁיָּהּוּ הַכֹּהֲנִים גְּאוֹתִין בְּמִלַּח
- 43 וּבְעֲצִים פְּאֲכִילַת קִרְבָּנוֹת שְׁאוּלִּין בְּחֻלְלָן; אֲבָל לֹא
- 44 יִתְּנוּ מִלַּח הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְלִין שְׁלָהֶן.

- 1 ז. מלח שעל גבי האבר¹⁴ - מועלין בו¹⁵; שעל גבי
2 הכבש¹⁶ ושעל ראש המזבח¹⁷ - אין מועלין בו.

18 סיבה, נימוק. 19 אל יזלזל בו. 20 על פי הכתוב
במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהרסו לעלות אל ה' פן
יפרץ בס". 21 שאמר הרי זה קודש. 22 מחוייב
להביא קרבן אשם. 23 שלא נתגלו טעמים. 24 אבות
פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל
העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

סלקו להו הלכות מעילה בסיעתא דשמיא
נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.

הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות פלי
המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש -
תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבעה
פרקים. הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר
פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים.
הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים.
הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים.
הלכות מעילה - שמונה פרקים.

לך אַזבַּח זְבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם ה' אֵקְרָא

ספר תשיעי והוא

ספר קרבנות

הלכותיו שש. וזהו סדורן:
א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות חגיגה. ג. הלכות
בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מחסרי
בפירה. ו. הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א)
לשחט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבח אותו על
החמץ. (ג) שלא תלין אמוריו. (ד) לשחט פסח שני.
(ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה
עשר. (ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל
חמשה עשר לחדש השני. (ז) שלא יאכל נא
ומבשל. (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ
לחבורה. (ט) שלא יאכל ממנו מוקר. (י) שלא יאכל
ממנו תושב ושכיר. (יא) שלא יאכל ממנו ערל. (יב)
שלא ישפר בו עצם. (יג) שלא ישפר עצם בפסח
שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא
ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר
חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

14 האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים
מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבנך תקריב מלח.
15 בכל דבר העומד להקטרה על המזבח. בגמרא מנחות
שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו
עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה" משמע שגם המלח
נקרא עולה. 16 בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ
מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח).
17 מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם).

ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה
ולידע סוף ענינם כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו
טעם ולא ידע לו עלה¹⁸ - אל יהי קל בעיניו¹⁹. ולא
יהרס²⁰ לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא
מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה
במה החמירה תורה במעילה! ומה אם עצים
ואבנים ועפר ואפר, ביון שנקרא שם אדון העולם
עליהם בדברים בלבד²¹ נתקדשו, וכל הנוהג בהן
מנהג חל - מעל בה, ואפלו היה שוגג צריך
בפירה²²; קל וחמר למצות שחקק לנו הקדוש ברוך
הוא, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן,
ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשב
בהן מחשבתו בדברי החל. הרי נאמר בתורה:
ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם
אתם. אמרו חכמים: לתן שמירה ועשייה לחקים
במשפטים. והעשייה ידועה, והיא שיעשה החקים.
והשמירה - שיהיה בהן ולא ידמה שהן פחותין מן
המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי
וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל,
ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות
שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי לה,
ואין לה רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו
בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר
חזיר ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופירה אדמה,
ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן
המינים ומן העובדי פוכבים שהיו משיבין על
החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות
השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף
דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר ידים, אני
בכל לב אצר פקודיה. ונאמר שם בענין: כל מצותיך
אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות פלן
מכלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשביל עבודת
הקרבנות העולם עומד. שבעשות החקים
והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא.
והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם

פרק ראשון

14 אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֵט בְּבִמְתָּ יָחִיד אֶפְלוּ בְּשַׁעַת הָתָר
15 הַבְּמֹת.

1 (1) יבאר שמצות-עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן, ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קרי' ספר). 9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. 10) משנה במגילה ט: "אין בין כמה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שאין מקריבים אותו בבמת יחיד). 11) זבחים קיד:

ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחֵר חֲצוֹת¹²; וְאִם שָׁחֲטוּ קֹדֶם חֲצוֹת - פְּסוּל¹³. וְאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ אַלְא אַחֵר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁴. אַחֵר שְׁמִקְטִירִין קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים וְאַחֵר שְׁמִטְבִּינן אֶת הַנִּרוֹת¹⁵ מִתְחִילִין לְשַׁחֵט אֶת הַפֶּסַח עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שָׁחֲטוּ אַחֵר חֲצוֹת¹⁶ קֹדֶם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - פֶּשֶׁר. וְיִהְיֶה אֶחָד מִמֶּרֶס בְּדָם הַפֶּסַח¹⁷ עַד שִׁזְזֶק דָּם הַתְּמִיד, וְאַחֵר כֶּף יִזְרֶק דָּם הַפֶּסַח¹⁸ אַחֲרָיו. וְאִם נִזְרֶק דָּם הַפֶּסַח קֹדֶם דָּם הַתְּמִיד - פֶּשֶׁר¹⁹.

12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. 13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". 14) פסחים נח: "יאחר דבר (=פסח) שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". 15) מהטעם הנ"ל שיאחר דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. בבביתא השניה). 16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחרו - אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). 17) "ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. 18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג - הגר"א). 19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ²⁰ וְהָיָה לוֹ כְּזִית חֶמֶץ בְּרִשּׁוֹתוֹ - לֹקֶה²¹; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ דָּם זָבָחִי - שְׁלֹא יִזְבַּח הַפֶּסַח וְהַחֶמֶץ קָנִים²². אֶחָד²³ הַשּׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזּוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאֶחָד הַמִּקְטִיר אֶת הָאֵמוּרִין²⁴, אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם אוֹ בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׂאוּלֵלִין פֶּסַח זֶה כְּזִית חֶמֶץ בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָּתוֹ - הָרִי זֶה לֹקֶה, וְהַפֶּסַח פֶּשֶׁר²⁵.

20) ש"בעת שחיתת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטו). 21) במשנה (שם סג.): "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא-תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה - לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. 22) שם ה. 23) שם סג: 24) "אימורין נקראים הנחתים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם

2 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשַׁחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר
3 לַחֹדֶשׁ נִסָּן אַחֵר חֲצוֹת³. וְאִין שׁוֹחֲטִין אֶלְא מִן
4 הַכֶּבֶשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּלֶבֶד זָכָר בֶּן שָׁנָה⁴. וְאֶחָד
5 הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה חִיבִין בְּמִצְוָה זוֹ⁵.

2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". 3) כמו שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר' אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח בערב, שומע אני כמשמעתו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים, אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין ראי' לדבר, וזכר לדבר "קדשו עלי" מלחמה קומו ונעלה בצהריים, או לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמ' ו, ד). 4) שנאמר (שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן הכבשים ומן העזים תקחו". 5) כרבי יהודה ורבי יוסי שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במקסת נפשות", ולא נאמר "במקסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג.

6 ב. וּמִי שֶׁבָּטַל מִצְוָה זוֹ בְּזִדּוֹן וְעָבַר יוֹם אֶרְבַּעַת עָשָׂר
7 וְלֹא הִקְרִיב, וְהוּא לֹא טָמֵא וְלֹא בִדְרֹךְ רְחוּקָה - הָרִי
8 זֶה חַיִּב כְּרֹת⁶. וְאִם בְּטִלָּה בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר⁷.

6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחזל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נז) וז"ל: "וכן גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. 7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב).

9 ג. אִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלְא בְּעֶזְרָה⁸, כְּשֶׁאֵר
10 הַקִּדָּשִׁים⁹. אֶף בְּשַׁעַת הָתָר הַבְּמֹת לֹא הָיוּ מִקְרִיבִין
11 אֶת הַפֶּסַח בְּבִמְתָּ יָחִיד¹⁰. וְכָל הַמִּקְרִיב אֶת הַפֶּסַח
12 בְּבִמְתָּ יָחִיד - לֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִזְבַּח אֶת
13 הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרָיו. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה¹¹ לְמַדוּ, שֶׁזֶּה

מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). (25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

1 ו. דם הפסח טעון שפיקה²⁶ כנגד היסוד²⁷. ואחר
2 ששופכים דמו מפשיטים אותו²⁸ וקורעין את בטנו
3 ומוציאים את אמורי²⁹ ומקטירין אותן חלבין כל
4 זבח וזבח לבדו³⁰. ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור
5 שלו³¹ ומביא לביתו לירושלים³² וצולהו ואוכל
6 לערב³³.

(26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (ובחים לו.). (27) של המזבח (פסחים סד:). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28) מפשיטים את עורו מעליו. (29) משנה פסחים סד: (30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ד ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

7 ז. המניח אמורים³⁴ ולא הקטירן עד שלנו³⁵ ונפסלו
8 בלינה³⁶ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
9 ילין חלב חגי עד בקר. ואף על פי שעבר - אינו
10 לוקה, לפי שאין בו מעשה³⁷.

(34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצות ל"ת קטז). (35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ח. (36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). (37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב.).

11 ח. ומקטירין חלבי פסחים כל הלינה³⁸ עד שיעלה
12 עמוד השחר. במה דברים אמורים³⁹? כשחל ארבעה
13 עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת⁴⁰ קרבינ ביום
14 טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות בזהל - אין
15 מקטירין חלבי חלי⁴¹ ביום טוב.

(34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצות ל"ת קטז). (35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכ ח. (36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). (37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב.).

11 ח. ומקטירין חלבי פסחים כל הלינה³⁸ עד שיעלה
12 עמוד השחר. במה דברים אמורים³⁹? כשחל ארבעה
13 עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת⁴⁰ קרבינ ביום
14 טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות בזהל - אין
15 מקטירין חלבי חלי⁴¹ ביום טוב.

(38) פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב.). (39) פסחים שם. (40) חלבי קרבנות שקרבו בשבת. (41) חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

16 ט. הפסח נשחט בשלש פתות⁴². שנאמר: ושחטו
17 אתו כל קהל עדת ישראל - קהל, ועדה, וישאל.
18 ואין פותחין משלשים בגי אדם בכל פת וכת⁴³.

19 י. היו הכל חמשים⁴⁴ - נכנסים בתחלה שלשים
20 ושוחטין, ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה, וחוזרין
21 ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה⁴⁵.

(44) אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. (45) פסחים שם. ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם).

22 יא. היו פחות מחמשים - אין שוחטין את הפסח
23 לכתחלה⁴⁶. [ואם שחטו - פשר⁴⁷]. ואם שחטו פלן
24 בבת אחת⁴⁸ - פשר⁴⁹. פיצד נשחט⁵⁰ נכנסה הפת
25 הראשונה עד שתתמלא העזרה, ונועלין דלתות
26 העזרה ומתחילין לשחט את פסחיהן. וכל זמן שהן
27 שוחטין ומקריבין קוראים הלויים את ההלל⁵¹. אם
28 גמרו ההלל ועדין לא שלמה הפת מלהקריב -
29 שונים⁵²; ואם שנו ולא שלמו להקריב - משלשין.
30 ומעולם לא שלשו⁵³.

(46) פסחים שם. שבפחות מחמשים אי-אפשר שיהיו שלוש כתות. (47) בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כלול בהא דלהלן. (48) בדפוס רומי: "בבת אחת". (49) קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". (50) משנה בפסחים סד. (51) תוספתא פסחים פ"ד. (52) קוראים הלויים פעם שניה. (53) לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

31 יב. על כל קריאה וקריאה⁵⁴ תוקעין שלש תקיעות
32 בפתוצרות⁵⁵: תקיעה תרועה ותקיעה⁵⁶. הואל ואין
33 לו נסכים לתקע בשעת נסוף, תוקעין בשעת
34 שחיטה⁵⁷.

(54) של ההלל. שכתוב (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאחד

שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זר פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד. (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ שם).

19 טו. שְׁלֹמוֹ מִלְּהַקְרִיב, פּוֹתֵחִין דְּלִתּוֹת הָעֶזְרָה
20 וְיוֹצֵאת פֶּת הָרֵאשׁוֹנָה וְנִכְנָסָה שְׁנִיָּה. יֵצֵאת שְׁנִיָּה,
21 וְנִכְנָסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹנָה כִּף מַעֲשֵׂה
22 שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. שְׁלֵמָה פֶּת שְׁלִישִׁית וְיוֹצֵאת,
23 וְרוֹחֲצִים אֶת הָעֶזְרָה.⁷⁶

(76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

24 טז. חֲלִי אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְהִיּוֹת בַּשָּׁבֶת - כְּמַעֲשֵׂהוּ
25 בַּחֹל כִּף מַעֲשֵׂהוּ בַּשָּׁבֶת. וְרוֹחֲצִין אֶת הָעֶזְרָה בַּשָּׁבֶת,
26 שְׁאִין אֲסוּר שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ⁷⁸ אֶפְלוּ בְּדָבָר שְׁאִינוּ צָרָה
27 עֲבוּדָה⁷⁹. אֲסוּר שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ הֵתֵר הוּא⁸⁰.

(77) פסחים שם. (78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה.) שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמא יבוא להשוות גומות. ואסורו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה היתה מרוצפת) שמא יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג). (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסוכר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שריבים חולקים עליו (כסף-משנה).

28 יז. אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיף אֶת פֶּסַחוֹ לְבֵיתוֹ
29 בַּשָּׁבֶת⁸¹. אֵלָא פֶּת הָרֵאשׁוֹנָה יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶם
30 וְיוֹשְׁבֵין בְּהַר הַבֵּית, וְהַשְּׁנִיָּה יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶם
31 וְיוֹשְׁבֵין בַּחֲלִיל⁸², וְהַשְּׁלִישִׁית עוֹמְדִין⁸³ בַּמִּקְוֶה
32 בְּעֶזְרָה. וְשׁוֹהִים הַכֹּל עַד מוֹצָאֵי שָׁבֶת, וְהוֹלֵךְ כָּל
33 אֶחָד בְּפִסְחוֹ לְבֵיתוֹ⁸⁴.

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית (עירובין קא.) – כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג). (83) כן לשון המשנה שם: "והשלישית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות – זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה למעלה הלכה ו).

34 יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְזִרְיָקָת דָּמּוֹ וּמַחוֹי קָרְבִּי⁸⁵
35 וְהַקְטֵר תִּלְכִּי⁸⁶ - דּוֹחִין אֶת הַשָּׁבֶת⁸⁷; שְׁאִי אֶפְשָׁר
36 לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשָּׁבֶת, שֶׁהֲרִי קְבוּעַ לוֹ זְמַן, שְׁנֵאמַר:
37 בְּמוֹעֲדוֹ⁸⁸. אֲבָל הַרְפָּכָתוֹ⁸⁹ וְהַבָּאָתוֹ⁹⁰ מִחוּץ לְתַחֲנוּם⁹¹

למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה" (קריית ספר). (55) שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זבחת הפסח". (56) משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". (57) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתתו".

1 יג. הַפְּתִינִים⁵⁸ עוֹמְדִים שְׁוֹרֹת שְׁוֹרֹת וּבִידִיהֶן מְזֻרְקִי
2 כֶּסֶף וּמְזֻרְקִי זָהָב. שְׁוֹרָה שְׁפֹלָה כֶּסֶף - כֶּסֶף, שְׁוֹרָה
3 שְׁפֹלָה זָהָב - זָהָב. וְלֹא הָיוּ מְעֻרְבִים, כְּדִי שְׁיִהְיֶה
4 לָהֶם נוֹי⁵⁹. וְלֹא הָיוּ לְמְזֻרְקִין שְׁוֹלִים⁶⁰, כְּדִי שְׁלֹא
5 יִנְחִיחוּם וְיִקְרָשׁ הַדָּם⁶¹.

(58) משנה פסחים שם. (59) שם סד: (60) שם סד. אלא שתחתיתם עגולה. (61) יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה (רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות שקרש: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי לאו בר טבילה והזאה הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפיקה]. וראה למעלה הלכה ד והערה טז.

6 יד. שְׁחַט הַשְּׁוֹחֲטִים⁶² וְקָבַל הַפֶּה⁶³, נוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ
7 וְחֵבְרוֹ לַחֲבֵרוֹ, כְּדִי שְׁיִתְעַסְקוּ רַבִּים בַּמַּצֹּה⁶⁴, עַד
8 שְׁיִגִיעַ הַדָּם אֶצֶל כֹּהֵן הַקָּרוֹב לְמִזְבֵּחַ, שׁוֹפְכוֹ שְׁפִיכָה
9 אַחַת כִּנְגַד הִסּוּד⁶⁵, וּמִקָּבַל מְזֻרָק אֶחָד מֵלֹא וְאַחֵר
10 כִּף מַחֲזִיר אֶת הָרִיקָן⁶⁶. וְתוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כָּל⁶⁷
11 וְקוֹרְעִים⁶⁸ וּמַמְחֶה אֶת קָרְבֵי עַד שְׁמִסִּיר מֵהֶן הַצּוּאָה
12 וְהַפֶּרֶשׁ⁶⁹, וּמוֹצִיא אֶת הָאֻמּוּרִין⁷⁰ וְנוֹתֵן בְּכִלָּיו⁷¹
13 וּמוֹלֵחִין⁷² וּמַקְטִירֵן הַפֶּה⁷³ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְכִיצַד
14 תוֹלִין⁷⁴ וּמַפְשִׁיטִין? מִסְמְרוֹת שֶׁל פְּרִזָּל הָיוּ קְבוּעִין
15 בַּפֶּתִלִים וּבְעַמּוּדִים, שֶׁבֶּהֶן תוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין. וְכָל מִי
16 שְׁלֹא מֵצֵא מְקוֹם לְתִלּוֹת - מְקַלּוֹת דִּקִּים וְחֻלְקִים⁷⁵
17 הָיוּ שָׁם, מְנִיחַ עַל כֶּתְפוֹ וְעַל כֶּתֶף חֵבְרוֹ וְתוֹלָה
18 וּמַפְשִׁיט.

(62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בזה (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה למעלה הלכה ו. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם ב"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה – הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בכס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו. (69) בפסחים סח. "מאי מיחוי קרביי, רב הונא אומר שמנקבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב חיאי בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי שדוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". (70) ראה למעלה הלכה ו. (71) משנה שם סד: (72) כמו

14 בְּקִדְשֵׁים¹⁰⁵. וּמִפְנֵי מָה הִתִּירוּ לְהִקְדִּישׁ פֶּסַח?
15 בְּשֵׁבֶת?¹⁰⁶ הוֹאִיל וְקִבְּעוּ לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתֵּר לְהִקְדִּישׁוֹ
16 בְּשֵׁבֶת. וְכֵן מִקְדִּישׁ אֲדָם חֲגִיגָתוֹ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוּ
17 חוֹשִׁשׁ¹⁰⁹.

(99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. סו.): (100) בגמ' (שם סו.) "אמרו, מי שפסחו טלה תוחבו בצמור. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". (101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגוי", והוא מחמר אחריה (שבת קג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א"ב). (102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. (103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחוץ למקדש הוא, וכל שבות אחר לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) - כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). (104) שם סו: (105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בכור שורך, ולא תגוז בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. (106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה הי"ח). (107) לבו ביום (פסחים שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכה יד). (108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום-טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. (109) פסחים שם, ופ"כ מהלכות שבת שם.

18 כ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ טְרָפָה -
19 הֲרִי זֶה שׁוֹחֵט אַחֵר, בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשֵׁבֶת. אֶפְלוּ מֵאָה
20 זֶה אַחֵר זֶה שׁוֹחֵט וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיִּכְשֹׁר אֶחָד¹¹⁰ אוֹ עַד
21 שֶׁתִּשְׁחָף. וַיִּדְחָה לְשָׁנִי, שֶׁהֲרִי אָנוּס הוּא¹¹¹.

(110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים (כספ-משנה). (111) [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנלוביג: הרי הזיד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

פֶּרֶק שֵׁנִי

(1) יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנוי ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

22 א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא לְמִנוּי²¹. שְׁנֵאמַר:
23 תִּכְסּוּ עַל הַשֶּׁה³ - מִלְּמַד, שֶׁמִּתְמַנִּים עָלָיו כְּשֶׁהוּא
24 חַי. וְאִלוּ הִמִּתְמַנִּים עַל הַפֶּסַח הֵם הַנִּקְרָאִים בְּנֵי
25 חֲבוּרָה⁵.

(2) לשם בני החבורה שנמנו עליו כשהוא חי, ולא לשם בני חבורה אחרת (פסחים סא.). וראה להלן ה"ה אם עבר ושחטו. (3) וגם כתוב (שם) "במכסת נפשות", ותכוסו ובמכסת הם לשון מנין, כמו שכתוב (ויקרא כז, כג) "את מכסת הערכך" (רש"י פסחים, שם). (4) כן למדו במכילתא שם מן הפסוק הזה שמדובר בשם חי. ובמכילתא דרשב"י:

1 וַתִּתִּיכֶת יִבְלֶתוֹ⁹² בְּכָל־י⁹³ - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשֵּׁבֶת;
2 שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֵּׁבֶת. וְאִם יָכוֹל לַחֲתוֹךְ
3 יִבְלֶתוֹ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּשֵׁבֶת - חוֹתֵךְ⁹⁵. וְאִם הִיְתָה יְבִשָּׁה -
4 חוֹתֵכָה אֶפְלוּ בְּכָל־י⁹⁶. שְׁאֵין שְׁבוֹת בַּמִּקְדָּשׁ כָּל־ל⁹⁷.
5 וְכֵן צָלִיתוּ וַהֲדַחַת קִרְבָּיו - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשֵּׁבֶת;
6 שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן לְאַחֵר הַשֵּׁבֶת⁹⁸.

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירים במוצאי שבת - אין ממתנינים להם עד שתחשך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו:): "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=) להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב (במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". (89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: וגם, ובפ"ח מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) - לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). (90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). (91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). (92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקריבה, ראה להלן. (93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גוזז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) - יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד הערה ס בשם צפנת-פענח. (94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). (95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). (96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח:): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור, וכ"ח דאמר" בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. (97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. (98) פסחים סה:

7 יט. שִׁכַּח וְלֹא הִבִּיא סִכִּין - לֹא יִבְיֹאנָה בְּשֵׁבֶת⁹⁹;
8 אֶלָּא נֹתְנָה בֵּין קִרְגִּי הַכֶּבֶשׂ אוֹ בְּצִמְרוֹ¹⁰⁰ וּמִכִּישׁוֹ עַד
9 שֶׁמִּבְיֹאוֹ לַעֲזָרָה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
10 מִחֲמַר בְּשֵׁבֶת¹⁰¹ - מִחֲמַר כִּלְאֵחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְנֵי
11 הַמִּצְוָה מִתֵּר¹⁰³. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁלֹא
12 הִקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ עַד־יָ¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר 'זֶה פֶּסַח'; אֲבָל אִם
13 הִקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיֹא סִכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד

נאמר כאן שה, ונאמר להלן שה. מה שהאמור להלן – שה חי ולא שה שחוט, אף שה האמור כאן – שה חי ולא שחוט. וב"ל קטן מעין גנים' כת"י: "ונאמר להלן (משור עד חמור עד) שה חיים (שמות כב, יג), מה שה האמור להלן חי וכו' (תורה שלמה' שם אות קיד). (5) שם סא, א. ובעוד כמה מקומות.

1 **ב. יחיד ששחט את הפסח לעצמו – פשר. והוא**
2 **שְׁהִיָּה רְאוּי לְאֵכֹל⁶ אֶת כָּלֹ⁷. וּמִשְׁתַּדְּלִין שְׁלֹא**
3 **יִשְׁחַט לְכַתְחִלָּה עַל יָחִיד⁸, שְׁנֵאמַר: יַעֲשֻׂהוּ אֹתוֹ⁹.**

(6) בפסחים צא, א – נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, ופסק כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד רבי יהודה) ש"יחיד ויכול לאכול, שוחטין עליו", לפי שנאמר (שמות יב, ד): "איש לפי אכלו", הרי שיחיד ויכול לאכול, מותר לשחוט לו את הפסח. (7) בברייתא שם: "יחיד ויכול לאכול – שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול – אין שוחטין עליהן, וב'ספר' פ' ראה (דברים טז, ה) 'רבי יוסי אומר, פעמים שהוא אחד ושוחטים אותו עליו, ופעמים שהם עשרה ואין שוחטים אותו עליהם כו' עשרה ואין יכולים לאכול אין שוחטין אותו עליהן, שלא יביאו את הפסח לידי פסול". הרי שמדובר באכילת כולו. ורש"י שם פירש: "יחיד ויכול לאכול כזית". (8) פסחים צה, א: "ורבנן, האי יעשו אותו (הנאמר במדבר ט, יב לענין פסח שני) מאי עבדי ליה, מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן (= שכל מה שאפשר להשתדל שלא לשחוט על היחיד – משתדלים)". וסובר רבינו שסוגיא זו היא לפי דברי רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, ואף-על-פי-כן יש להשתדל עד כמה שאפשר, שלא לשחוט על היחיד. שאילו לרבי יהודה הסובר שאין שוחטין על היחיד, אין צורך לפסוק זה, שהרי כבר למד כן מן הפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", וגם שייך לומר "כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן", שהרי זהו מצד הדין. ולפי"ז למדו פסח ראשון מפסח שני, שכשם שפסח שני אין שוחטין לכתחילה ביחיד, כן הדין בפסח ראשון, וכן כתבו ה'תוספות' שם ד"ה מיבעי, וראה בכסף-משנה. (וכן נראה ביומא נא. שאף למאן-דאמר שפסח ראשון אין שוחטין על היחיד – פסח שני שוחטין על היחיד, הרי שהפסוק "יעשו אותו" אינו אלא לכתחילה. וצריך לומר שזוהי מצוה שאינה על גופו, ראה שם צה. (9) שני פסוקים נאמרו בלשון זו: א', בפסח ראשון, שמות יב, מז: "כל עדת ישראל יעשו אותו", וב' בפסח שני, במדבר ט, יב: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו". ולפי הסוגיא בפסחים צה, א שנוכרה למעלה – הכוונה לפסוק השני, ועי' בכסף-משנה מה שכתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו.

4 **ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי**
5 **לְאֵכֹל¹⁰. הֵיָּה אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה קָטָן¹¹ או זָקֵן או**
6 **חֹלָה: אם יכול לְאֵכֹל פְּזִית – שוחטין עליו¹², ואם**
7 **לֹא – אין שוחטין עליו¹³; שְׁנֵאמַר: איש לפי אָכְלוֹ**
8 **– עַד שְׁהִיָּה רְאוּי לְאֵכֹל. אָפְלוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה**
9 **וְאֵין פֶּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְאֵכֹל פְּזִית – אין שוחטין**
10 **עליהן¹⁴.**

(10) משנה, פסחים סא, א. והיינו: כזית, דלהלן. (11) סוכה מב, ב: "יכול (קטן) לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות יב, ד) איש לפי אכלו", ואף-על-פי שקטן אינו בכלל "איש" – הוא בכלל "במכסת נפשות" (מכילתא דרשב"י). וראה גם במכילתא (שמות פ' בא) המובאת להלן בסמוך. (12) משנה, פסחים צא, א. (13) מכילתא, שמות פ' בא: "ת"ל איש לפי אכלו, יצאו החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית, שאין שוחטין עליהן". ואם "שחטו למי שיכול לאכול, ולמי שאינו יכול לאכול וכו' כשר" (להלן ה"ה). (14) פסחים, שם. ו"אפילו" זה, כן הוא פירושו: אם החבורה קטנה, בוודאי שאין שוחטים עליהם את הפסח, כשאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית, שהרי יביאו את הפסח לידי פסול, אלא אפילו ישנם בחבורה מאה בני אדם, שאין חשש שיביאו את הפסח לידי פסול, שבוודאי יאכלו אותו – בכל זאת אין שוחטים עליהם, כיון שאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית.

11 **ד. אין עושין חבורה נשים ועבדים או קטנים**
12 **ועבדים¹⁵, מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן¹⁶.**
13 **אבל עושים חבורה פלה נשים, אפלו בפסח שני¹⁷,**
14 **או פלה עבדים¹⁸. ושוחטין על הקטנים שיהיו מְפָלֵל**
15 **בְּנֵי חֲבוּרָה¹⁹, לא שתהיה חבורה פלה קטנים,**
16 **שאינן בְּנֵי דַעַת²⁰. וכן²¹ אין עושין חבורה פלה**
17 **חולים או זקנים או אוננים²², אף על פי שהן יכולין**
18 **לְאֵכֹל²³; הוֹאִיל וְאֵכִילָתָם מְעוּטָה²⁴, שְׁמָא יִשְׁאִירוּ**
19 **הַפֶּסַח ויביאווהו לידי פסול. ואם עברו ושחטו על**
20 **חבורה זו – פֶּשֶׁר²⁵. וכן אין עושין חבורה פלה**
21 **גרים²⁶, שְׁמָא יִדְקְדְּקוּ בִּזְרָם²⁷ ויביאווהו לידי פסול. ואם**
22 **שחטו עליהן – פֶּשֶׁר²⁸.**

(15) משנה וגמ' שם. (16) וקלות ראש מביאה לידי ערוה (אבות פ"ג מ"ג, ופ"ב מהל' דעות ה"ז). ובגמרא שם: "נשים ועבדים משום תפלות (עבירה, רש"י), קטנים ועבדים משום פריצותא" (דמשכב זכור, רש"י). (17) שחל בחול, אבל אם חל בשבת – אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שפסח שני להם רשות ואינו דוחה את השבת (להלן פ"ה ה"ח). והנה בברייתא (פסחים צא, א): נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי: לפי רבי יהודה "אשה בראשון (= פסח ראשון) שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני (= פסח שני) עושין אותה טפילה לאחרים". ולרבי יוסי "אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון". ולפי דעת רבינו מדובר שם כשחל י"ד בשבת. אבל אם חל בחול, גם לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה, ופסק רבינו הלכה כרבי יהודה ('קריית ספר' להלן פ"ה, וראה בכסף-משנה ולחם-משנה שם). (ויתכן גם כי רבי יהודה סובר שגם בחול אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורבינו פסק כרבי אלעזר (שם), שאמר שאינו דוחה שבת, הרי שבחול שוחטין עליה. וזה תלוי בפלוגתא שנחלקו בה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בראש השנה לג, א – שלדעת רבי יהודה נשים אין סומכות – רשות, שנאמר "דבר אל בני ישראל – בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות", וכמו כן לענין פסח שני, שנאמר חטאו ישא האיש ההוא, איש ולא אשה (פסחים שם, דברי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לאכול הפסח, כמו שנאמר (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". וראה להלן פ"ט ה"ח שעל שאכל כזית מבשר הפסח – לוקה. (33) שאסורים בפסח ונדרחים לפסח שני, כמו שנאמר (במדבר ט, ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". (34) משנה, שם. (35) ישראלים שנימולו. (36) שם. וראה להלן.

- ו. שִׁחְטוּ לַמּוֹלִים וְזָרַק הַדָּם לְשֵׁם מוֹלִים וְעֲרִילִים - 8
פְּסוּלִים³⁷; שֶׁהֲזִיקָה חֲמוּמָה, שֶׁהִיא עֶקֶר הַקָּרְבָּן³⁸. 9
שִׁחְטוּ לַמּוֹלִים שְׁתַּפְּפוּ³⁹ בּוֹ עֲרִילִים - פְּסוּל; שֶׁהָיָה 10
יֵשׁ מִחֲשֶׁבֶת עֲרִילִים בְּזִיקָה⁴⁰. שִׁחְטוּ לְאוֹכְלֵי לֶזְרֶק 11
דָּמוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלֵי⁴¹ - הַפֶּסַח פְּשֻׁר⁴², וְאֵין אָדָם 12
יוֹצֵא בּוֹ יָדֵי חוֹבָתוֹ⁴³, לְפִי שֶׁאֵין מִחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִים 13
בְּזִיקָה⁴⁴. 14

(37) פסחים סא, ב - כרב חסדא שפירש שם בברייתא, כדלהלן: נאמר בתורה (שמות, שם) "כל ערל לא יאכל בו", "וכל ערל" משמע כולה ערלה (= שכולם ערלים), אבל מקצתה (= שיש בהם גם מולים וגם ערלים) – לא פסלה, ושוב נאמר שם (יב, מג) "זאת חוקת הפסח", ללמדנו שאין הדברים אמורים אלא בשחיטה, אבל בזריקה פוסלת גם מקצת ערלה. ואף-על-פי שרב אשי בתרא (= מן האחרונים) סובר ש"וכל ערל" משמע אפילו מקצת ערלה, והכתוב השני "זאת חוקת הפסח" בא ללמד שדוקא "כולה ערלה" בין בשחיטה בין בזריקה – אין הלכה כרב אשי, אע"פ שכלל הוא "הלכה כבתרא", משום שכבר נחלקו רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין ע"ה, א - בכעין זה שרבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הוא נפש כל שהוא, וחכמים סוברים "כל הנפש", ופסק רבינו (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) כרבנן. וכמו כן כאן "וכל ערל", היינו כולה ערלה (לחם-משנה). (38) פסחים שם, לרב חסדא: "ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול (חושב לאכול את הקרבן לאחר זמן אכילתו) אלא בזריקה", ומפרש רש"י שלא מקיים פיגול אלא בזריקה וכו' כהרצאת כשר, כך הרצאת פסול. (39) על-מנת שיתכפרו. (40) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן (שם, כרב חסדא). (41) זקנים או חולים. (42) ברייתא, שם ע"ה, ב - לפי נוסחת כת"י ב' ב'דקדוקי סופרים' שם, וכן הוא בר"ח. וכן היה גם לפני ה'תוספות' למעלה סא, א - ד"ה שחטו, עיי"ש. וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ה דפסחים ה"ב. (43) כן הנוסחא גם בכת"י תימן ובדפוס רומי. וכן הביא ה'מאירי' בפסחים סא, א (נד ע"ד מדפי הספר) בשם רבינו (וראה בהגהות 'טורי אבן', וב'אור שמח' וב'חזון איש'). ואע"פ שבברייתא שם מפורש: "אדם יוצא בו ידי חובתו", נראה שלפי רבינו היתה הנוסחא שם "ואין אדם יוצא וכו'", וכן נראה מלשון הברייתא שם: "הפסח עצמו כשר ואדם יוצא וכו'". ואינו מובן: אם כשר הוא - בוודאי שיוצאים בו, ומה בא להשמיענו? אלא על-כרחך שהנוסחא: "ואין אדם יוצא וכו'". וכעין זה מצינו בזבחים מו, ב - בחטאת ששחטה לשם חולין, שכשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה, וכמו כן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב.). (44) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים"

רבי יהודה), אבל לדעת רבי יוסי ורבי שמעון שנשים סומכות - רשות, והלכה כוותיהו (כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' ציצית ה"ט, וראה ביאור הגר"א לאור"ח סי' יז ס"ק ד) – כמו כן נשים מקריבות פסח שני - רשות ושוחטין עליהן בפני עצמן. וזוהי כוונת רבי אלעזר שם שאמר "בשני רשות", כלומר מותר לה להקריב פסח שני בחול, "ובראשון חובה ודוחה את השבת", אבל השני אינו דוחה, כנ"ל. ועי' 'אור שמח'. (18) שהעבר שווה לאשה במצוות (כסף-משנה). (19) ראה למעלה ה"ג. (20) ויביאנהו לידו נותר ('אור גדול' על משניות פסחים פ"ח מ"ז). (21) משנה, שם צא, א. (22) מי שמת לו אחד משבעת הקרובים – ביום המיתה הוא אונן. והוא שמת לאחר חצות, שכבר חלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, אבל אם מת קודם חצות היום הוא נדחה לפסח שני, כמבואר בפסחים צח, א. וראה להלן פ"ו ה"ט. (23) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בערב (להלן פ"ו ה"ט). (24) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וכמו כן האונן, שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו (רבינו בפירוש המשניות, שם). (25) שהרי יכולים לאכול כזית. וכן הוא במשנה, שם: "לפיכך אם אירע בהן פסול, פטורין מלעשות פסח שני". "רצצה לומר, אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם, ואע"פ שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם, ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת, שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורין הן מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויים לעשות פסח". וראה ב'אור גדול' על משניות שם, שמפרש כי זה מוסב גם על חבורה של קטנים, ודלא כה'תוספות יום-טוב'. (26) שם צא, ב. (27) משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם (רש"י שם). ובכתי' תימן: "שמא לא ידקדקו", וכן בדפוס וויניציאה, והוא על-פי ה'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "אין עושין חבורה של גרים, מתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין בו והם מביאין אותו ליד פסול". ועי' ב'תוספות' שם ד"ה שמא. (28) נלמד מחולים וזקנים שלמעלה ('הר המוריה').

- ה. שִׁחְטוּ²⁹ שֶׁלֹּא לַמְּנוּיָיִם³⁰ או לְמִי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד 1
מֵהֶן יָכוֹל לֶאֱכֹל פְּזִית³¹ או שֶׁשִּׁחְטוּ לְעֲרִילִים³² או 2
לְטֻמְאִים³³ - פְּסוּל³⁴. שִׁחְטוּ לְמִי שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל וּלְמִי 3
שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל פְּזִית, לַמְּנוּיָיִם וְשֶׁלֹּא לַמְּנוּיָיִם, 4
לְמוֹלִים³⁵ וְלְעֲרִילִים, לְטֹהָרִים וְלְטֻמְאִים - פְּשֻׁר³⁶; 5
שֶׁאֵלוֹ הָרְאוּיִין לוֹ אוֹכְלִין פְּהֻלָּה, וְהָאֲחֵרִים פְּאֻלוֹ 6
לֹא חֲשֵׁב עֲלֵיהֶם. 7

(29) משנה, פסחים סא, א. (30) ברייתא, שם: יכול שחטו שלא למנויי, יהא כעובר על המצוה וכשר, ת"ל במכסת תכוסו, שנה עליו הכתוב לעכב. (31) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית (ראה למעלה ה"ב), או כגון שהיו חולים או זקנים שאינן יכולים לאכול כזית. והיינו "שלא לאוכליו" שבמשנה, שם. ובגמ' שם: אשכחן שלא למנויי, שלא לאוכליו מנא לן (שהוא פסול), אמר קרא (מות יב, ד) "איש לפי אכלו תכוסו" איתקש אוכלין למנויי. (32) ישראלים שלא נימולו, שאסורים

לְשִׁוּאֵיהֶּ פֶּדֶרֶךְ כָּל הַבָּנוֹת, וְשָׁחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשָׁחַט
עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ - תֹּאכַל מִשָּׁל אֲבִיהָ⁶⁶. מִכָּאן וְאֵילָף⁶⁷ -
תֹּאכַל מִמָּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה⁶⁸. וְהוּא שֶׁתִּבְרַר לָהּ מָקוֹם
שֶׁתִּרְצֶה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ⁶⁹. וְכֵן יָתוּם שֶׁשָּׁחַטוּ עָלָיו
אֲפוּטְרוֹפְסִין⁷⁰ - יֹאכַל מִמָּקוֹם שֶׁהוּא רוֹצָה⁷¹. בָּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בֵּיתוֹם קָטָן; אֲבָל גְּדוֹל⁷² - נַעֲשֶׂה
בְּמִמְנָה עֲצָמוֹ עַל שְׁנֵי פְסָחִים⁷³, וְהַמִּמְנָה עֲצָמוֹ עַל
שְׁנֵי פְסָחִים⁷⁴ - אֵינוֹ אוֹכֵל אֲלָא מִן הַנִּשְׁחָט
רָאשׁוֹן⁷⁵.

(62) משנה, שם פז, א. (63) שכבר נשאה ואינה נחפזת
ללכת לבית אביה (גמרא, שם). (64) ולא ביררה לעצמה
בשעת שחיטה מאיזה קרבן רצונה לאכול ('תוספות' שם,
ד"ה האשה). (65) אף ברגל הראשון הסמוך לנישואיה,
מכיון שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. וכן פירש ה'מאירי'
שם את דברי המשנה "האשה בזמן שהיא בבית בעלה
ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה, תאכל משל בעלה",
שמדובר גם ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, ובאופן שאינה
נחפזת ללכת לבית אביה. ודברי הסיפא "הלכה רגל ראשון
לעשות בבית אביה וכו'" תאכל במקום שהיא רוצה", היינו
שכבר עבר הרגל הראשון הסמוך לנישואיה, ופסח זה הוא
מן הרגלים שלאחר הרגל הראשון, אלא שהיא נחפזת ללכת
לבית אביה, ולפיכך תאכל מאיזה שתרצה, ובגמ' מקשים
על הרישא של המשנה שברגל הראשון אוכלת משל בעלה,
ובברייתא מפורש שברגל הראשון אוכלת משל אביה,
ומתרתצ הגמ': לא קשיא, כאן (בברייתא) ברדופה (נחפזת)
לילך (לבית אביה, משום כך אוכלת משל אביה), כאן
(ברישא של המשנה) בשאינה רדופה (אינה נחפזת ללכת
לבית אביה, משום כך אף ברגל הראשון תאכל משל בעלה,
והסיפא של המשנה מיירי כמו הסיפא של הברייתא ברגלים
אחרים שאינם סמוכים לנישואיה, והיא נחפזת ללכת לבית
אביה, לכן תאכל מאיזה שתרצה). נמצא שיש שלשה דינים:
(א) אינה נחפזת - תאכל בבית בעלה, גם ברגל הראשון
הסמוך לנישואין. והיינו רישא דמתניתין, כנ"ל. (ב) נחפזת
וברגל ראשון - תאכל משל אביה, והיינו רישא דברייתא.
(ג) נחפזת ובשאר הרגלים - תאכל מאיזה שתרצה, והיינו
סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא. והוסיף שם ה'מאירי' "שכן
נראה לנו בה דעת גדולי המחברים (= הרמב"ם)". ולפי כל
הנ"ל, לא השמיט רבינו שום דין מן המשנה, ומסתלקת
קושיית הכסף-משנה. (66) רישא דברייתא, שם.
(67) ברגלים שאינם סמוכים לנישואיה, אבל היא נחפזת
ללכת לבית אביה. (68) סיפא דמתניתין וסיפא דברייתא.
(69) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה
דעתה אחר-כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל
אביה, לפי ש"אין ברירה" בענין של תורה (גמרא, שם),
וראה להלן בהערה סט. (70) שני אפוטרופסין, וכל אחד
מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום. אפוטרופוס הוא
בלשון יוון 'אבי ילדים' ('ערוך'). (71) משנה, שם. ובגמרא
שם פח, א - הקשו: "שמעת מינה, יש ברירה?" (כלומר,
על ידי רצונו מתברר שפסח זה הוא שלו), ומתוך רבי זירא:
"שה לבית מכל-מקום". (כלומר, מאחר שהיתום הוא קטן,

שאינם יכולים לאכול כזית, אין זה פוסל את הקרבן. ומפרש
רש"י (פסחים, שם) שהפסוק "איש לפי אכלו תכוסו"
(שלומדים ממנו שלא לאוכליו פסול) נאמר בשחיטה. כמו
שאמרו (פסחים סא). "רבי אומר, "תכוסו" לשון סורסי הוא,
כאדם שאומר לחבירו כוס לי (שחוט לי) טלה זה". וראה
עוד בזבחים ד, א.

1 ז. מ⁵⁵ שהיא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת
2 זריקה, או חולה בשעת שחיטה⁴⁶ ובריא בשעת
3 זריקה - אין שוחטין⁴⁷ וזורקין עליו⁴⁸, עד שיהיה
4 בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה⁴⁹.

(45) ברייתא, שם עח, ב. (46) שאינו יכול לאכול כזית מן
הפסח (תוספתא, פסחים פ"ו). (47) כלומר, אם היה חולה
בשעת שחיטה. (48) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה
בשעת זריקה. (49) בתוספתא, שם: "בשעת שחיטה
ובשעת זריקת דם".

5 ח. שוֹחֵט אָדָם⁵⁰ עַל יָדֵי⁵¹ בָּנוֹ וּבִתּוֹ הַקָּטָנִים וְעַל
6 יָדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנֻעִים⁵³ בֵּין מִדְּעֻתָן בֵּין שָׁלָא
7 מִדְּעֻתָן⁵⁴; אֲבָל אֵינוֹ שוֹחֵט עַל יָדֵי בָּנוֹ וּבִתּוֹ
8 הַגְּדוֹלִים⁵⁵ וְלֹא עַל יָדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים⁵⁶ וְלֹא
9 עַל יָדֵי אֲשֶׁתוֹ⁵⁷ אֲלָא מִדְּעֻתָן. וְאִם שָׁחָקוּ וְלֹא מִחוּ
10 - הָרִי זֶה מִדְּעֻתָן⁵⁸.

(50) פסחים פח, א. (51) בשביל. (52) שמוטל עליו לחנכן
(רש"י שם). (53) מפני שסומכין עליו, ועל כרחם ימשכו
אחריו (רש"י שם). (54) בעל כרחן. כמו שכתוב (שמות
יב, ג) "ויקחו להם וכו' שה לבית". משמע שבעל הבית
יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך לדעתם, שהרי אינם יכולין
למחות (פסחים, שם). (55) אפי' אם סמוכין על שולחן
אביהם, משום שיש בידם למחות ('תוספות' שם ד"ה ע"י).
(56) אף כי שפחה עברית אינה יכולה להיות כ"אם
בקטנותה, שהרי היא יוצאת לחפשי בהבאת סימני גדלות -
אין שוחטין בשבילה אלא מדעתה, כיון שאין עליו לחנכה,
יכולה למחות (רש"י שם). (57) משום שגם היא יכולה
למחות, שהרי קיימא-לן (גיטין עז): יכולה אשה שתאמר
לבעלה איני ניזונת ואיני עושה לצרכך (רש"י, שם).
(58) פסחים, שם.

11 ט. שָׁחַט עַל יָדֵי בָּנוֹ וּבִתּוֹ הַקָּטָנִים וְעַל יָדֵי עַבְדּוֹ
12 וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנֻעִים, וְהָלְכוּ וְשָׁחַטוּ הֵן לְעֻצְמָן -
13 יוֹצְאִין בְּשָׁל רִבְזָן⁵⁹.

(59) ואין יוצאין בשל עצמן (פסחים, שם).

14 י. שָׁחַט עַל יָדֵי אֲשֶׁתוֹ וּבָנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יָדֵי
15 עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים, וְשָׁחַטוּ הֵן לְעֻצְמָן⁶⁰ - אֵין
16 לָהּ מִחוּי גְּדוֹל מִזֶּה, וְאֵינָן יוֹצְאִין אֲלָא בְּשָׁל עֲצָמָן⁶¹.

(60) אף כי לא מיחו בפירוש. (61) פסחים, שם.

17 יא. הָאֲשָׁה⁶² שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעֲלָהּ⁶³, שָׁחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ
18 וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ⁶⁴ - תֹּאכַל מִשָּׁל בַּעֲלָהּ⁶⁵. הִתְּה
19 נַחֲפָזָה לְלָכֶת לְבֵית אֲבִיהָ בְּרִגְלָהּ הָרִאשׁוֹן הַסָּמוּךְ

(80) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם, או אם היה לו אדון אחד וקיבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על-ידי שטר, הרי זה אינו כלום, לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה, וזהו בשטר" (רבינו בפי"מ גיטין מא. וראה בפ"ח מהל' עבדים ה"ד). (81) במשנה (פסחים פז). תנן: "מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, לא יאכל משל רבו", ובגמרא (פח). מקשה: "משל רבו הוא דלא יאכל, אבל משל עצמו יאכל, והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו?" ומתרתא הגמרא: "לא קשיא, כאן במשנה ראשונה, וכאן במשנה אחרונה, דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה. ב"ש אומרים: תקנתם את רבו (שאינו מפסיד כלום מהראוי לו – רש"י) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין (שצד החירות שבעבד אסור בשפחה), לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד (ובת חורין אסורה לעבד), יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה וכו', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכתב שטר על חצי דמיו", ומפרש רבינו, שהמשנה שנראה בה שהוא אוכל משל עצמו היא כמשנה ראשונה שתיקנו שעובד אצל עצמו יום אחד ואצל רבו יום אחד, תיקנו גם שיצא ידי חובת פסח ע"י שיאכל משל עצמו. והברייתא שמפורש בה שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, היא כמשנה אחרונה (שהלכה כמותה – פ"ח מהל' עבדים ה"ז) שביטלו את התקנה שיאכל משל עצמו כדי שזה לא יהיה גורם לעיכוב שחרורו, שאומרים לו לאדון מהו ושחרר אותו כדי שלא ימנע מן המצוה (כסף-משנה בשם רבינו אברהם, בנו של רבינו). וכעין זה כתב רבינו בעצמו בפי"מ: "ואמרו לא יאכל משל רבו, וכמו כן לא יאכל משל עצמו, לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד (שהרי כופין אותו לשחררו), ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין, ומה שאמר כאן (במשנה) לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו, זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן-חורין".

- 7 יד. עד פמה נמנים⁸² על הפסח? עד שיהיה בו פזית
- 8 לְכָל אֶחָד ואֶחָד⁸³. וְנִמְנְנִין עָלָיו וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן
- 9 מִמֶּנּוּ עד שִׁישְׁחֻט⁸⁴. פִּינִין שְׁנֵשְׁחֻט אֵינוּ יָכוֹל לְמַשֵּׁךְ
- 10 אֶת יָדוֹ, שֶׁהָרִי נִשְׁחֹט עָלָיו⁸⁵. נִמְנֵנוּ עָלָיו וְחִזְרוּ
- 11 אַחֲרָיִם וְנִמְנְנוּ עָלָיו: רֵאשׁוֹנִים, שֵׁישׁ לָהֶם פְּזִית -
- 12 אוֹכְלִים, וּפְטוּרִים מֵעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי; וְאַחֲרוֹנִים,
- 13 שָׂרְפוּ עד שֶׁלֹּא נִמָּצֵא בּוֹ פְּזִית לְכָל אֶחָד - אֵינֶן
- 14 אוֹכְלִין, וְחִיבִים לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי⁸⁶.

(82) כמה אנשים אפשר למנות עליו. (83) משנה, פסחים פט, א. (84) משנה, שם: "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר (מושכין ידיהן) עד שיזרוק את הדם", ופסק כחכמים. (85) בגמרא שם למדו כן ממה שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית מהיות משה – מחיותיה דשה". כלומר: אם באו לימעט ולימשך – מהיות משה, יתמעטו בעוד השה החי (רש"י שם). (86) ברייתא,

הרי הוא אצל אפוטרופוס כבני הבית, וכבר אמרו (שם פח). ששוחט אדם על בניו הקטנים שלא מדעתו ("מאירי"). וכן הוא בפירוש ר"ח שם "שה לבית מכל-מקום, בין מדעתו בין בעל-כרחו. תניא נמי הכי (וכן גם בכתי"י מינכן, אבל בגמרא שלפנינו: "תנו רבנן") שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' בין מדעתו בין שלא מדעתו". והוסיף ה'מאירי' שם: "ולא תירצו בזה מאי רוצה בשעת שחיטה, שמאחר שהוא קטן אין רצונו רצון". ולפי"ז מה שאמרו "יאכל במקום שהוא רוצה", אין זה משום שעל-ידי שרוצה הוברר הדבר שזהו הפסח שלו, שהרי "אין ברירה", ועוד שאין רצונו של הקטן רצון, אלא הרי הוא כנמנה על שני פסחים כאחד, שעל-פי הדין אינו אוכל אלא מן הראשון כדלהלן, ואעפ"כ הקילו בו להתיר לו לאכול במקום שהוא רוצה מאחר שהוא קטן. (72) שאין שוחטים עליו שלא מדעתו (ראה למעלה ה"ח). וכיון ששניהם הודיעו לו הרי הוא כנמנה על שני פסחים כדלהלן. (73) 'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"א. (74) לאכול משניהם. (75) 'ירושלמי' שם, וה"ב: "תני ר' חייא, הנמנה על שני פסחים כאחת, אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון". ומה שמפורש בבבלי (פסחים פח:) שאין נמנין על שני פסחים כאחד, ואם נשחטו עליו לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני (ראה להלן פ"ג ה"א) – אין זה סותר לדברי ה'ירושלמי', כי שם בבבלי מדובר שמתכוון לאכול רק מאחד מהם, מאיזה שירצה בשעת האכילה, ולפי ש"אין ברירה", לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני, אבל ב'ירושלמי' מדובר שבדעתו לאכול משניהם גם מזה וגם מזה, ולכן יאכל רק מן הראשון ('בית זבול' ח"א סי' כג אות ג).

- 1 יב. עֶבֶד⁷⁶ שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּפִינִין⁷⁷: בְּזִמְנָן שֶׁמִּקְפִּידִין זֶה
- 2 עַל זֶה שֶׁלֹּא יִגְבְּנוּ⁷⁸ - לֹא יֹאכַל מִשְׁל שְׁנֵיהֶן; וְאִם
- 3 אֵינֶן מִקְפִּידִין - מִמָּקוֹם שֶׁיִּרְצֶה יֹאכְלֶה⁷⁹.

(76) כנעני, שהוא חייב במצוות כאשה (ראה פ"א ה"א, ולמעלה ה"ד) ורבו שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח. (77) ושניהם ישחטו עליו כל אחד ואחד בנפרד. (78) בפסחים פז, א – תנן: "עבד של שני שותפין, לא יאכל משל שניהם". ומקשה הגמרא מן הברייתא, דתניא: "עבד של שני שותפין, רצה מזה אוכל, רצה מזה אוכל", ומתרתא שדברי המשנה הם כשמקפידים הבעלים זה על זה. ומפרש רש"י שאינם רוצים להנות אחד מן השני, ואם העבד אוכל מאחד הקרבנות האלו, הרי שמחצית העבד השייך לבעל השני נהנה מן הבעל הראשון. ורבינו מפרש, שקפדי זה על זה "שלא יגבנו", שכל אחד חושש שאם העבד יאכל משל השני ימשוך אליו עי"ז את לב העבד ויגבנו (כסף-משנה). ובכתי"י תימן, בכתי"י אברבנאל ובדפוס ווינציאה, חסרות המלים "שלא יגבנו". (79) אף כי לא בירר בשעת שחיטה, שהרי בעל העבד שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח.

- 4 יג. מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶּן חוֹרִין⁸⁰ - לֹא יֹאכַל
- 5 לֹא מִשְׁל רְבוֹ וְלֹא מִשְׁל עַצְמוֹ⁸¹, עד שִׁיעֲשֶׂה פְּלוֹ בֶּן
- 6 חוֹרִין.

20 זֶה שֹׁחֵט גְּדִי וְטֹלָה וְאֹמֵר: אִם גְּדִי אָמַר לִי - גְּדִי
21 שְׁלוֹ וְטֹלָה שְׁלִי, וְאִם טֹלָה אָמַר לִי - טֹלָה שְׁלוֹ וְגְדִי
22 שְׁלִי. שִׁכַּח הַשּׁוֹלַח⁵ מָה אָמַר לוֹ - שְׁגִיחָן יֵצְאוּ לְבֵית
23 הַשְּׂרָפָה⁶. וְאִם שִׁכַּח הַשּׁוֹלַח קֹדֶם שְׁגִיחָן הַדָּם⁷ -
24 חִיבִין לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי⁸; שִׁכַּח אַחֵר שְׁגִיחָן הַדָּם⁹ -
25 פְּטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי¹⁰. וְכֵן הָיִין בְּאֹמֵר
26 לַעֲבֹד¹¹: צֵא וּשְׁחֹט עָלַי, וְקָבַע לוֹ, וְשִׁכַּח הַעֲבֹד
27 מָה אָמַר לוֹ רְבוֹ. וְהוּא שִׁיחָן לוֹ רוּעָה שֶׁל רְבוֹ גְּדִי
28 וְטֹלָה וְיֹאמַר לוֹ: שְׁחֹט שְׁגִיחָן, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁחֹט כְּמוֹ
29 שְׂאֵמֶר לֶךְ רְבֶךָ, וְהָרִי אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֶךְ עַל מִנֵּת שְׁלֹא
30 יִהְיֶה לְרֶבֶךָ בּוֹ כְּלוּם¹². אִם עָשָׂה הַרוּעָה כֵּךְ, אַחֵר
31 כֵּךְ יִהְיֶה אֲפָשִׁיר לַעֲבֹד לְהַתְנֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו¹³.

(5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששכח קודם שנזרק הדם ובין ששכח אחר שנזרק הדם. (6) שהרי אינו יודע איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנויו. (7) שבשעת הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא מימרא של אב"י: "שכח (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים של ר' נתן (פסחים עח:). שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן. (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה. (10) משנה שם ומימרא של אב"י בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני - ששכח אחר זריקה דבעינא (בשעה) דאיזריק דם הוה חזי לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח אחר אם יש עוד שהות ב"ד בניסן. (11) כלומר, עבד כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני קנה רבו (גמרא שם). וכוננת רבינו שאמר לו בלשון המועיל שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה הפסח. (13) ששוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי.

32 ג. בְּנֵי חֲבוּרָה שְׂאֵמְרוּ לְאַחַד: צֵא וּשְׁחֹט לָנוּ אֶת
33 הַפֶּסַח, וְאָמַר הוּא לֵהֶן: וְאַתֶּם שְׁחֹטוּ עָלַי, וּשְׁחֹטוּ
34 הֵם וּשְׁחֹט הוּא - כָּלֵם אוֹכְלִין מִזֶּה שְׁנִשְׁחֹט רֹאשׁוֹן,
35 וְהָאֲחֵרִין יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה¹⁴.

(14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות שבסמוך (כסף משנה).

36 ד. חֲבוּרָה שְׂאֵבֵד פֶּסַחָהּ, וְאָמְרוּ לְאַחַד¹⁵: צֵא
37 וּבְקִשְׁתְּ¹⁶ וּשְׁחֹט עָלֵינוּ¹⁷, הֵלֶךְ וּמָצָא פֶּסַח שְׂאֵבֵד
38 וּשְׁחֹטוּ, וְהֵם לָקְחוּ פֶּסַח אַחֵר וּשְׁחֹטוּהוּ: אִם שְׁלוֹ
39 נִשְׁחֹט רֹאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין עִמּוֹ,
40 וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָף¹⁸; וְאִם שְׁלָחַן נִשְׁחֹט רֹאשׁוֹן - הֵן
41 אוֹכְלִין מִשְׁלָחַן¹⁹, וְהוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ²⁰. אֵין יָדוּעַ אִי
42 זֶה מֵהֶן נִשְׁחֹט רֹאשׁוֹן אוֹ שְׁשֻׁחֹטוּ שְׁגִיחָן כְּאַחַת²¹ -

שם עח, ב. אבל אם נמנו כאחת ואין לכל אחד ואחד - אין אוכלין (כל בני החבורה) (תוספתא פסחים פ"ז).

1 טו. הַמִּמְנָה⁸⁷ אַחֲרֵים עִמּוֹ עַל חֶלְקוֹ וְלֹא יָדָעוּ בֵּהֶן
2 בְּנֵי הַחֲבוּרָה - הָרִי בְּנֵי הַחֲבוּרָה רִשְׁאִין לָתֵן לוֹ חֶלְקוֹ
3 אַחֵר שִׁיִּצְלָה⁸⁸ בַּעַת הָאֲכִילָה⁸⁹, וּבְנֵי הַחֲבוּרָה אוֹכְלִין
4 מִשְׁלָחַן וְהוּא אוֹכֵל חֶלְקוֹ עִם הָאֲחֵרִים שִׁמְנָה עָלָיו
5 בַּחֲבוּרָה שְׁנִיָּה⁹⁰. וְכֵן בְּנֵי הַחֲבוּרָה שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם
6 גִּרְגָּרָן⁹¹ - רִשְׁאִים לְהוֹצִיאוֹ מִהֶן⁹², וְנוֹתְנִין לוֹ חֶלְקוֹ
7 וְיֹאכְלֵהוּ בַּחֲבוּרָתוֹ⁹³. וְאִם אֵינוֹ זוּלָּל - אֵינֶן רִשְׁאִין
8 לְחֶלְקָהּ⁹⁴.

(87) שם פט, ב - במשנה. (88) שהפסח נצלה כשהוא שלם ולא נצלה כשהוא חסר אבר (תוספתא פסחים פ"ה, ולהלן פ"י הי"א). (89) (כלומר, אף-על-פי שבשעת אכילה אין מוציאין בשר הפסח מחבורה לחבורה, ראה להלן פ"ט ה"א הערה ג - מותרים הם להחלק ולאכול כל אחד ואחד לחוד, וראה להלן). (90) (מדובר כשכולם אוכלים בבית אחד, ואין שום מחיצה מפסקת ביניהם, שאם לא כן - אסור, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן פ"ט ה"ה). וראה ב'מעשה רוקח'). (91) זוּלָּל, שאוכל הרבה. (92) פסחים, שם. (93) לעצמו, ראה למעלה. (94) שם. ראה להלן פ"ט ה"ו.

יום ד' כ"ב אדר א' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה.

9 א. הָאֹמֵר לַעֲבֹד: צֵא וּשְׁחֹט עָלַי אֶת הַפֶּסַח, אֶף
10 עַל פִּי שְׁדִּירְךָ רְבוֹ לְשֹׁחֵט טֹלָה כָּכָל שְׁנָה וְהֵלֶךְ וּשְׁחֹט
11 עָלָיו גְּדִי, אוֹ שֶׁהָיָה דְּרָכּוֹ לְשֹׁחֵט גְּדִי וְהֵלֶךְ וּשְׁחֹט
12 עָלָיו טֹלָה - הָרִי זֶה יֹאכֵל מִמֶּנּוּ; שֶׁהָרִי לֹא פִּרְשׁ
13 וְאָמַר לוֹ שְׁחֹט לִי מִמִּין פְּלוּנִי. הֵלֶךְ וּשְׁחֹט גְּדִי
14 וְטֹלָה² - אֵינוֹ אוֹכֵל מִשְׁגִּיחָן, אֶלָּא יֵצְאוּ לְבֵית
15 הַשְּׂרָפָה; שְׂאִין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פֶסַחִים³. וְאִם הָיָה
16 מִלֶּכֶךְ אוֹ מִלִּפְנֵי וְאָמַר לַעֲבֹד לְשֹׁחֵט עָלָיו וּשְׁחֹט גְּדִי
17 וְטֹלָה - יֹאכֵל מִן הָרֹאשׁוֹן, מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּתָהּ.

(2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו שמשום שלום מלכות הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה). וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות לא גזרו.

18 ב. הָאֹמֵר לְשַׁלּוּחַ: צֵא וּשְׁחֹט עָלַי אֶת הַפֶּסַח,
19 וְקָבַע לוֹ גְּדִי אוֹ טֹלָה, וְשִׁכַּח מָה אָמַר לוֹ רְבוֹ - הָרִי

- 1 הוא אוכל משלו²², והן אינן אוכלין עמו²³, ושלחן
2 יצא לבית השרפה²⁴, ופטורין מלעשות פסח שני²⁵.
23 אחרת אין זה לזה³⁷.

31 חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי.
32 שהרי כולם נמנו עליו, ומשנשחט אין למשוך את ידיהם
ממנו. 33 כדן פסח שאין לו בעלים. 34 שוודאי אחד
מהם נשחט תחילה. 35 משום שלא ידוע איזה מהם הוא
שנמנו עליו. 36 במשנה שם: "לא אמר להן ולא אמרו
לו", ומפרש רבינו שהיו שם רמיוזות, שאם לא כן, הדבר
פשוט ואין למשנה להשמיע לנו זאת (כסף משנה).
37 ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא זה אוכל
משלו אף אם שלחן נשחט ראשון, וכן הם אוכלים משלהם,
אף אם שלחן נשחט ראשון (רש"י שם).

- 24 ז. שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קדם שישחטו³⁸
25 - חבורה זו לוקחין פכש אחד מן התערובות
26 והשניה לוקחין השני, ואחד מבני חבורה זו בא
27 אצל אלו³⁹ ואחד מבני שניה בא אצל הראשונה,
28 וכל חבורה מהן אומרת לזה האחד שפא אצלם:
29 אם שלחנו הוא הפסח הזה - ידיר משוכות משלך
30 ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה - ידינו
31 משוכות משלנו ונמנינו על שלך. וכן חמש חבורות
32 של חמשה חמשה⁴⁰ בני אדם, או עשר חבורות של
33 עשרה עשרה - מושכין להן אחד מכל חבורה
34 לחבורה האחרת⁴¹, וכך הם מתנים ואומרים⁴², ואחר
35 כך שוחטין.

38 והיינו מפני שאז אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח.
ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנוייו, ואלו אינם יודעים על
איזה נמנו, לכן עושים כדלהלן. 39 במשנה שם. והוצרך
לכך משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימנע הבית משה",
ומזה למד ר' יהודה (פסחים צט.) "שמתעטין והולכין
(אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה
אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". 40 בגמרא פסחים שם
אמרו ש"חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה
וארבעה לא, שהרי אם יתפזרו הארבעה אלו לארבע חבורות,
יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו.
41 כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה
מתפזרים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד
שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. 42 הארבעה
שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי
ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם
ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה
לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם).

- 36 ח. שנים שנתערבו פסחיהן - זה לוקח פסח אחד
37 מן התערובות וזה לוקח לו אחד, וזה ממנה על
38 פסחו אחד מן השוק והאחר ממנה עמו אחד מן
39 השוק⁴³, כדי שיהיו שתי חבורות, ואחר כך יבוא
40 אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד מאלו אצל
41 האחר⁴⁴, ומתנה כל אחד עם חברו שפא אצלו

15 מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). 16 חפש את
הפסח האבוד. 17 כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו
בשבילנו. 18 כיוון שאמרו לו שחט עלינו, הרי נמנו על
הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן
מן הקרבן, ומשום כך השני ישרף שהוא פסח בלא בעלים,
ראה רש"י שם. 19 שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד
לפני שנשחט. 20 שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן
השני. 21 שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה.
22 שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. 23 שמה שלהם
נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח
ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו.
24 שמה שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על
שלחן, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. 25 [ובדברי
רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק
אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן
כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או
ששחטו שניהן כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו,
אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני
החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם.
ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות
פסח שני.]

- 3 ה. אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד
4 ולשחטו²⁶: אם אחרתי - שחטו אתם עלי, הלה
5 ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו: אם שלחן נשחט
6 ראשון - הם אוכלין משלהם, והוא אוכל עמהם,
7 והשני ישרף; ואם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל
8 משלו, והן אוכלין משלהן²⁷. אין ידוע אי זה מהן
9 נשחט ראשון או ששחטו שניהם פאחד²⁸ - הן
10 אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל עמהן²⁹, ושלחן יצא
11 לבית השרפה³⁰, ופטור מלעשות פסח שני.

26 לא שאמרו לו שישחטו בשבילם אלא רק שיחפש את
הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו (כסף
משנה). 27 שהם לא אמרו לו שישחטו להם. ונמצא
שמשכו ידם מהקרבן שלו. 28 שאי אפשר לצמצם ואחד
מהם נשחט תחילה. 29 כי שמה שלו נשחט ראשון ולא
נמנה כלל על שלחן. 30 שמה שלהם נשחט ראשון והוא
נמנה עמהם, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה.

- 12 ו. אבד להן פסחם, ואבד לו פסחו, ואמר להן: צאו
13 ובקשו ושחטו עלי³¹, ואמרו לו: צא ובקש ושחט
14 עלינו, והלה ומצא ושחט, ומצאו הם ושחטו - פלם
15 אוכלין מן הראשון³², והשני ישרף³³. ואם אין ידוע
16 אי זה נשחט תחלה או ששחטו שניהן פאחד³⁴ -
17 שניהן ישרפו³⁵, ופטורין מלעשות פסח שני. הלה
18 הוא לבקש והלכו הם לבקש ולא אמרו זה לזה
19 פלום, אף על פי שהיה פלפם שישחטו פל אחד
20 מהן על חברו, או שהיו שם רמיוזות ודברים שאמרו

18 אינו נשחט³ אלא לשם פסח ולשם בעליו⁴; ואם
19 שחטו במחשבת שני השם⁵ - פסול⁶. השוחט⁷ את
20 הפסח על בני חבורה, ואמר להם לאחר זמן⁸: אותו
21 הפסח ששחטתי עליכם - שלא לשמו שחטתי, אם
22 היה נאמן להן - סומכין על דבריו, ואם לאו -
23 שורת הדין¹⁰ שאינו נאמן. והרוצה להחמיר על
24 עצמו¹¹ - הרי זה משבח, וביא פסח שני¹².

(2) פט"ו הלכות א, ג, יא. (3) וכמו כן קבלת הדם והולכתו
וזריקתו, ראה שם. (4) שנאמר (דברים טז, א) "שמור את
חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח,
הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר
(שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה
לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי
בעלים (זבחים ז:). (5) שלא לשם פסח או שלא לשם
בעליו, ראה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א.
(6) משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג"א. (7) תוספתא
תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי
לגיתין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף
ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. (8) בתוספתא שם ושם
ליתא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא
לדעת אב"י בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו,
אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין
הלכה טו: "היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו נתפלגו -
נאמן; וזבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה
נאמן לו סומך על דבריו וכו'" [ומה שכתב בפ"ג מהלכות
מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות,
ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי
עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו
שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-
משנה שם]. (9) קידושין סו. בההוא סמיא שאמר לו עד
אחד: אשתו זינתה, ובא לשאול את מר שמואל, ואמר לו
מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו
בהלכות פסולי המוקדשין שם. (10) "כלומר, הדין נותן"
(רש"י גיטין שם). (11) ולעשות לפנינו משורת הדין.
(12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין
כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על
תנאי שלמים", רוצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג,
שהניתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם-
משנה מתרץ שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין
שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב
בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור
על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח.

25 ב. בשר הפסח שנטמא ונודע לו קדם זריקה, אף
26 על פי שהאמורין טהורין - לא יזרק את הדם¹³; ו
27 שאין הפסח בא אלא לאכילה¹⁴. ואם זרק - לא
28 הרצה¹⁵. ואם לא נודע לו עד שזז זרק הדם -
29 הרצה¹⁶; שהציץ מרצה¹⁷ על שגגת הבשר שנטמא,
30 ואינו מרצה על הזדון¹⁸. נטמאו מקצת האיברים -
31 שזרף את הטמאים ואוכל את הטהורים¹⁹. נטמאו

1 מחבורה שניה ואומר: אם שלי הוא פסח זה - ידיך
2 משוכות משלך ונמנית על שלי⁴⁵, ואם שלך הוא -
3 ידי משוכה מפסח שלי ונמנתי על שלך. ונמצא
4 שלא הפסידו כלום⁴⁶.

(43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו
אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך
הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חבירו
וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר,
לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם).
(44) משמע שאפילו שני המנויין הראשונים יכולים ללכת כל
אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן
השוק. (45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך
משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול
להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד.
(46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

5 ט. חמשה⁴⁷ שנערכו עורות פסחיהן ונמצאת
6 נבלת⁴⁸ בעור אחד מהן - כלם יצאו לבית השריפה⁴⁹.
7 ואם נתערכו קדם זריקת דמן⁵⁰ - חיבין בפסח
8 שני⁵¹; נתערכו אחר זריקה - פטורין מלעשות פסח
9 שני⁵². שאם הקריבו פסח שני - נמצא זה שקרב
10 בראשון קרבן בשר מביא חליץ לעזרה⁵³. ואם נמנו
11 פלן על פסח אחד⁵⁴ - נמצא נשחט שלא למחב⁵⁵,
12 וזה פמי שנשחט שלא למנויו⁵⁶. ואם התנה פל
13 אחד מהן ואמר: אם אינו פסח יהיה שלמים - דם
14 הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה, והנתנין
15 בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה⁵⁷. לפיכך
16 פטורין מפסח שני.

(47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר.
(48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. (49) שכל אחד
ואחד מהם בספק, שמא הוא הבעל-מום. (50) וכל זה
כשישנו מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את
הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא ש"אחר ששופכים
דמו מפשיטין אותו". (51) שהרי בשעת זריקה לא היו
הקרבנות ראויין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם
פסולים. (52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויין לאכילה
בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק.
(53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נז:), משום שנאמר
(דברים יב, כא) "וזבחת מבקר ומצאנך וכו' בשעריך" (רש"י
שם). (54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד
מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (55) שהרי מן הדין
כולם פטורים. (56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין
שוחטין את הפסח אלא למנויו". (57) אף על פי שבדיעבד
יצא.

פרק רביעי

(1) יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני
חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה.

17 א. כבר נתבאר בהלכות פסולי המקדשין², שהפסח

לְפִיכָּה, אִם יִשְׁרְפוּהוּ בְּקֶשׁ וּבִקְנִים⁴⁸ וְרָצוּ לְשַׂרְף²⁷
מִשָּׁל עֶצְמָן - שׁוֹרְפִין⁴⁹. נִטְמָא מְעוּטוֹ⁵⁰ וְכֵן הַנּוֹתֵר⁵¹
- שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶן⁵² מִעֲצֵי עֶצְמָן⁵³, אֲבָל לֹא²⁹
מִעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, שֶׁלֹּא יִשְׁאָרוּ מִהֶן אֲצֵלָם וְיִמְעָלוּ³⁰
בָּהֶן⁵⁴.³¹

(26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבנו בפי"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה-עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום-טוב (פי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועיין שם הערה ג. ועיין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. (27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. (28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמא או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. (29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמא, שמתו ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. (30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. (31) מניח את הבשר עד שיסריח, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום בזיון קדשים. (32) פסחים עג: (33) כגון שנטמא הבשר. (34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבזה קדשים. (35) שנטמא הדרם או נטמא הבעלים. (36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים עג: נראה מפורש, שאף אם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועיין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה י]. (37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. (38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). (39) [כלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו' וכן היא בתלמוד המערב". ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'", שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'", ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל

הַאֲמוּרִים וְהַבָּשָׂר הֵימָּן - זֶרֶק אֶת הָדָם וְהַבָּשָׂר נֶאֱכָל¹
לְעֵרֵב²⁰. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט²¹ - לֹא יִזְרַק²
אֶת הָדָם. וְאִם יִזְרַק - לֹא הִרְצָה²². לְפִיכָּה חִיבִין³
בְּפֶסַח שְׁנִי. שְׁאִין הִצִּיץ מִרְצָה עַל טִמְאַת הַגּוֹף²³
אֲלֹא אִם נִטְמָא בְּטִמְאַת הַתְּהוֹם²⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴
בְּהִלְכּוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ²⁵.⁶

(13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. (14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (15) וחייב לעשות פסח שני. (16) ופטור מלעשות פסח שני. (17) פסחים פ: במשנה. (18) כדברי רבינו בגמרא שם. (19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמאו חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק. ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). (20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". (21) שאם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופי"ו הלכה א. (22) כלומר, אף אם לא נודע עד שנזרק הדם. (23) שם פ: במשנה. (24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". "ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל הרוג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פי"ו מהלכות נזירות הלכה יח). (25) פי"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, וזרק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד.

ג. הַפֶּסַח שֶׁיִּצָּא מִירוּשָׁלַיִם²⁶ או שֶׁנִּטְמָא בְּאַרְבָּעָה⁷
עָשָׂר - יִשְׂרָף מִיָּד²⁷. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים או מִתּוֹ²⁸ או
מִשְׁכּוֹ אֶת יְדֵיהֶם²⁹, אֲפִלּוּ נִטְמָאוּ או מִתּוֹ לָדָם וְזִיקַת⁹
הָדָם³⁰ - מִגִּיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתּוֹ³¹ וְאַחֵר כֶּף¹⁰
יִשְׂרָף. זֶה הַכֶּלֶל³²: כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ³³ - יִשְׂרָף¹¹
מִיָּד³⁴; בָּדָם או בְּבָעִלִים³⁵ - תַּעֲבֹר צוּרְתּוֹ וְאַחֵר כֶּף¹²
יִשְׂרָף. לְפִיכָּה, אִם שָׁחַטוּ אַחֵר שֶׁנִּדְעָ שֶׁמִּשְׁכּוֹ¹³
הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם או מִתּוֹ או נִטְמָאוּ וְנִדְחוּ לַפֶּסַח¹⁴
שְׁנִי - הֲרִי זֶה יִשְׂרָף מִיָּד³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁵
שֶׁיִּשְׂרָף אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים? כִּשְׁנִטְמָאוּ כָּל בְּנֵי¹⁶
הַחֲבוּרָה; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ מִקְצָתָן - זָכוּ טְהוּרִים¹⁷
בְּחֵלְקָם שֶׁל טְמָאִים³⁷. אֵף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָאוּ מִקְצָתָן¹⁸
אַחֵר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל³⁸ - זָכוּ טְהוּרִים שְׁעֵדִין לֹא¹⁹
הִתְחִילוּ³⁹. אֲבָל אִם הִתְחִילוּ כָּלָן וְנִטְמָאוּ מִקְצָתָן -²⁰
לֹא זָכוּ טְהוּרִים בְּחֵלְקָן שֶׁל טְמָאִים; אֲלֹא טְהוּרִים²¹
אוֹכְלֵין חֵלְקָם, וְחֵלְקָם הַטְּמָאִים יִשְׂרָף⁴⁰. וְהוּא הִדִּין²²
אִם מִתּוֹ מִקְצָתָן⁴¹. נִטְמָא שְׁלֵם⁴² או רְבּוֹ⁴³ - שׁוֹרְפִים²³
אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה⁴⁴ בְּפָנֵי הַפֶּל, כְּדִי לְבִישֹׁן עַד²⁴
שִׁיזְהָרוּ בוֹ⁴⁵. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מִעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה⁴⁶, כְּדִי²⁵
שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּ אוֹתָן וְיֹאמְרוּ מִעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה גִּבְבוּ⁴⁷.²⁶

צז: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדרה לשלמים", ובתוס' ד"ה המפריש, וז"ל: אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים, היינו בשנתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח, וכן מפורש בבביתא תמורה יט. וראה בלח"מ כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי המקודשין הלכה כג, ובפס"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד שאין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה שנדרתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) הי' לו לפסוק כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירץ שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי הרמב"ם.

- ה. הפריש⁵⁷ פסחו ונתת⁵⁸ - לא יביאנו בנז אחריו
- לשם הפסח⁵⁹, אלא לשם שלמים⁶⁰. ואם היה ממנה
- עם אביו עליו - יביאנו לשם פסח⁶¹. במה דברים
- אמורים?⁶² פשיטת אביו אחר חצות ארבעה עשר⁶³;
- אבל קדם חצות - הרי זה נדחה לפסח שני, מפני
- שהוא אונן, כמו שיתבאר⁶⁴, ויביא פסחו זה בשני⁶⁵.

(57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים זולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"ב הלכה ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות רז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה השלם כל הקרבנות". ראה פרק א מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרב עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו (בריתא שם). (62) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו. (63) ולא חלה עליו אנינות, שמשעת שחיטת הפסח כיום-טוב הוא חשוב, שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הבריתא. (64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא נקבע כלל לקרבן פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני, ראה שם בגמרא בתירוצו רבה.

- ו. מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר
- והרי שניה עומדין - יקריב אי זה מהן שיתרצה
- לשם פסח⁶⁶, והשני יקרב לשלמים⁶⁷. מצאו אחר
- ששחט פסחו - הרי זה יקרב לשלמים⁶⁸. וכן אם
- המיר בזה הנמצא⁶⁹ אחר שחיטה - הרי תמורה זו
- תקרב לשלמים⁷⁰. אבל אם מצאו קדם שחיטת זה
- שהפריש, הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח
- וראוי להקריבו לשלמים, כמו שבארנו⁷¹, אם המיר
- בזה הנמצא, בין קדם שחיטת המפרש תחתיו בין
- אחר שחיטה - אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד
- שפיל בה מום, ויביא בדמיה שלמים⁷².

תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן. (40) [שכיון שהתחילו כולן לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים. (45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כדי לבייש", "כדי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה" (פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס' שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר: אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישאר לו עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה גנב. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה, כדתנן בתמיד (כט). באלו היו רגילים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו שהם פסולים למערכה (מאירי, וכן נראה מלשון הגמרא בפסחים שם "דאייתי קני וחירותא דלא חזי למערכה", ועיין רש"י שם). (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני וחירותא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה". לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש בושה למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד". משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של הקרבן, ואין כאן פשיעה כל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן. (52) כיון שלא פשעו, אין לביישן לשרוף בבירה בפני קהל רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פיישן מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה".

- ד. המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים⁵⁵ -
- ירעה עד שפיל בו מום, וימכר ויביא בדמיו פסח.
- ואם לא נפל בו מום עד שהקריב פסחו - יביא
- בדמיו שלמים⁵⁶.

(55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד, זכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א). (56) משנה בפסחים

"מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר, והרי שניהם עומדין - יקריב איזה מהם שירצה בו".

אבל באותו מקרה בפר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו, פסק הרמב"ם (עבודת יוהכ"פ פ"ה הט"ז) שיקרבו הראשונים. ויש להסתפק מה יהיה הדין באשם שאבד, האם הוא כמו קרבן פסח או כמו פר ושעיר של יוהכ"פ. ונראה שבכגון דא שלא נמצא מפורש, יש למצוא סימוכין ממקום אחר ולא חידוש, וכיון שנאמר הכלל "כל שבחטאת מתה - באשם עולה, וכל שבחטאת מתה - בפסח קרב שלמים", והדין שווה בשניהם, נמצא הדין באשם כבפסח, ולא כדין פר ושעיר של יוהכ"פ.

(על"פ לקו"ש חל"ז עמוד 147)

(66) כדברי חכמים בברייתא יומא (סד.). (67) כדברי ר' ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששינו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיתת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים", אינו אלא למאן דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כספ-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. (68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחיטה - לא קבעתו שעת השחיטה בשם פסח ואינו דחוי. (69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודש. (70) שם במשנה, "אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". (71) בהתחלת הלכה זו. (72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כספ-משנה, עיין שם).

1 ז. פֶּסַח שֶׁעֲבָרָה שָׁנָתוֹ⁷³ וְשִׁלְמִים הֵבִיִּים מִחֲמַת
2 הַפֶּסַח⁷⁴ - הָרִי הֵם בְּשִׁלְמִים לְכָל דִּבְרֵי⁷⁵: טַעֲוִינִין
3 סְמִיכָה⁷⁶ וְנִסְכִּים⁷⁷ וְתִנּוּפֶת חֲזָה וְשׁוֹק⁷⁸, מֶה שְּׁאִין פֶּן
4 בְּפֶסַח⁷⁹.

(73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין אלא בן שנה. וראה להלן. (74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). (75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחהו בידים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידים, אלא נדחה ממילא, ועיין שם בלחם-משנה. (76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. (77) שיביא יין עם הקרבן. (78) "מפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכזה מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו). (79) ראה בפ"ג

ח. פֶּסַח שֶׁנִּתְעַרַב בְּשִׁלְמִים - יִקְרְבוּ כָּל שִׁלְמִים⁸⁰.
נִתְעַרַב⁸¹ בְּזִבְחִים אֲחֵרִים⁸² - יִרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶן
מוֹם, וְיָבִיֵא בְּדָמֵי הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמֵּין זֶה⁸³ וּבְדָמֵי
הַיֶּפֶה שֶׁבָּהֶן שִׁלְמִים⁸⁴, וְיַפְסִיד הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ⁸⁵, כִּמּוֹ
שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸⁶. נִתְעַרַב⁸⁷ בְּבִכּוּרוֹת -
יִרְעוּ הַכֹּל עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם⁸⁸, וְיִאָּכְלוּ בְּבִכּוּר פֶּעַל
מוֹם⁸⁹; וְיָבִיֵא בְּהֵמָה שֶׁהִיא יֶפֶה פֶּיפֶה שֶׁפִּתְעָרוּבוֹת⁹⁰
וְיֹאמַר: כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא הִפְסַח - קִדְּשָׁתוֹ תָּחוּל עַל
זוֹ⁹¹. וְיִקְרִיבָהּ שִׁלְמִים, אִם קָרַב פֶּסַחוֹ⁹².

(80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים (כספ-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים פ"ח: "שלמים שנתעברו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט.), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצ"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקרבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"הר המוריה" וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח): "ויקריבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונין סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובר עבודה בקדשים". (81) משנה בפסחים צח. (82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. (83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמה העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמה הוא היה השוה יותר. (84) זהו בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמה הוא החשוב ביותר. (85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחד, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. (86) פרק ו הלכה ה. (87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון. (88) "ולמה לא יקרבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). (89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. (90) שמה הפסח היה היפה שבהם. (91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון. אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

ט. הַמִּפְרִישׁ⁹³ פֶּסַחוֹ עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר⁹⁴ וְנִתְגַּיֵּר, עַד¹⁴

ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע.]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשההקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. ורבי בפסחים ע. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמן מן השנה", כלומר: קנה לעצמן כל צרכיך. וראה משנה-למלך.

- יא. **עצים של צלית הפסח - בפסח. וכן מצה ומרור, הואיל והן מכשירי הפסח - הרי הם בפסח. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותו עמו כדי למנותו עמו במצה ומרור או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן - הרי המעות חלין.**¹⁰⁷

(107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חבירו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמיענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצלייה הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמוותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל.

פרק חמישי

(1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

- א. **מי שהיה² טמא³ בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו⁴, או שהיה בדרך רחוקה⁵, או נאנס באנס אחר, או ששגג⁶ ולא הקריב פראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני⁷ בין הערפבים⁸. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמה⁹, ודוחה את השבת¹⁰; שאין השני תשלומין לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חייבין עליו ברת¹¹.**

(2) משנה, פסחים צב, ב. (3) שנאמר (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו'" ועשה פסח לה' בחודש השני". (4) כלומר: זבים וזבות נדות ויולדות ובוועלי נדות, שאינם יכולים לאכול את הפסח בליל חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בנבילה ושרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. (5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו'" בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח

- 1 **שלא נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי**
2 **שערות והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסח⁹⁷;**
3 **שאין בעלי חיים נדחין⁹⁸, כמו שבארנו בפסולי**
4 **המקדשין⁹⁹.**

(93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן. (94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז. (95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בן חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. (96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתי-עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד). (97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגייר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקריבה. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בקטנותו (לקמן פ"ה הלכה ז). (98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שערות והביא ב' שערות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביוםא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נדחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). (99) פ"ג הלכה כג.

- 5 **י. המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המוטר**
6 **שלמים¹⁰¹. הממנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל**
7 **חגיגתו¹⁰³ - הרי המעות שיקח מהן בחלקם חלין¹⁰⁴.**
8 **אף על פי שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש**
9 **מעות לפסחו, ולקח ממנו המעות ומנחו על**
10 **פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות חלין; שעל מנת כן הקדישו**
11 **ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן**
12 **וחגיגתן¹⁰⁶.**

(100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שה או כבש לקרבן פסח, והשיג שה או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. (101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מניין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). (102) פסחים פט: בבביתא. שהפרישו מעות לשם קניית פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [נהמארי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לבן תימא (פסחים ע), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָדָם, אָף עַל פִּי שֶׁפָּא לְעֶרֶב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב
בַּפֶּסַח שְׁנִי.¹⁹

18) שלוחיו. 19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה
שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך
אם שחטו וזרקו עליו - לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה
בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך
רחוקה (להלן ה"ט) - אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן
ה"ז והערה לו).

ד. טָמֵא שְׂיִכּוֹל לְטֹהֵר בַּפֶּסַח רִאשׁוֹן²⁰ שֶׁלֹּא טָבֵל
אֶלָּא יֹשֵׁב בְּטִמְאָתוֹ עַד שֶׁעֲבַר זְמַן הַקֶּרְפָּן, וְכֵן עָרַל²¹
שֶׁלֹּא מִלְּ עַד שֶׁעֲבַר זְמַן הַקֶּרְפָּן - הָרִי זֶה מְזִיד
בְּרִאשׁוֹן²². לְפִיכָךְ, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי אֶפְלוּ
בְּשִׁנְיָה - חֵיב בְּכֶרֶת.²³

20) כגון הנוגע בנבילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים
ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה
למעלה ה"א והערה ג. 21) ישראל, אבל גוי שנתייגר ומל
וטבל בערב הפסח - אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז.
22) ברייתא, פסחים סט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא
שהיה טהור ושלם היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר
כל הטמאים מניין? תלמוד-לומר והאיש". 23) כדין הזיד
בראשון, למעלה ה"ב.

ה. כִּשְׁם שֶׁמִּילֵת עֲצָמוֹ מְעַפְּכָתוֹ מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כֵּן
מִילֵת בְּנֵי הַקֶּטְנִים²⁵ וּמִילֵת כָּל עֲבָדֵינוּ²⁶, בֵּין גְּדוֹלִים
בֵּין קֶטְנִים²⁷, מְעַפְּכָת אוֹתוֹ; שֶׁנֶּאֱמָר: הַמּוֹל לוֹ כָּל
זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ²⁸. וְאִם שָׁחַט קֹדֶם שְׂמִיּוֹל
אוֹתָם - הַפֶּסַח פָּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמֹתָיו לְשֵׁם
עֲבָדוֹת מְעַפְּכָתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבִלָה, שֶׁהַטְּבִילָה
לְשִׁפְחוֹת פְּמִילָה לְעֲבָדִים³¹.

24) שנאמר (שמות יב, מח): "וכל ערל לא יאכל בו".
ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא
יאכל בו, אבל ישראל ערל - שומע אני יהא כשר לאכול
פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח
אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג.
25) שחייב למולם. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם
חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש
המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב
אות ב. 26) הכנענים. 27) שחייב למול גם הקטנים וגם
הגדולים. 28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד
שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מנין, הרי אתה דן:
נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" ("וכל עבד איש מקנת
כסף ומלתה אותו אז יאכל בו"), מה להלן מילת עבדים,
אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א.
29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א - שאלו, למה
הוצרך פסוק מיוחד למילת זכריו שמעכבתו מאכילת הפסח,
והלא כבר עכבוהו בשעת ההקרבנה, הרי שאף בדיעבד פסול
'(אור שמח'). 30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי
שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין
אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד)

לה' בחודש השני". 6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם)
"איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים
ושוגגים" ("ירושלמי" פ"ט ה"א). 7) חודש אייר. 8) כמו
שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו' ועשה פסח לה' בחודש
השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו".
9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג,
א. ראה להלן. 10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו
"במועדו" דוחה את השבת (פסחים סו). ופסח שני נאמר
בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו".
ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני
(שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. 11) על פסח
שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"יחדל לעשות הפסח
ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא
הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת
בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין
לראשון" - אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו"
היינו ראשון (שם צג:).

ב. מִי שֶׁשָּׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן,
אִם הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּשִׁנִּי - חֵיב בְּכֶרֶת¹³; וְאִם שָׁגַג
אוֹ נֶאֱנַס אָף בְּשִׁנִּי - פְּטוּר¹⁴. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב
בְּרִאשׁוֹן - הָרִי זֶה מְקָרִיב בְּשִׁנִּי¹⁵; וְאִם לֹא הִקְרִיב
בְּשִׁנִּי, אָף עַל פִּי שֶׁשָּׁגַג - הָרִי זֶה חֵיב בְּכֶרֶת¹⁶, שֶׁהָרִי
לֹא הִקְרִיב קֶרְפָּן ה' בְּמוֹעֲדוֹ וְהָיָה מְזִיד. אֲבָל מִי
שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרִאשׁוֹן,
אָף עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשִׁנִּי - אִינוּ חֵיב בְּכֶרֶת, שֶׁכָּפָר
נִפְטָר בַּפֶּסַח רִאשׁוֹן מִן הַכֶּרֶת¹⁷.

12) חיוב הכרת בשני. 13) שם צג, ב: "שגג בראשון
והזיד בשני, לרבי חייב". 14) שם: "שגג בזה וזכה, דברי
הכל פטור". 15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל.
וב'ירושלמי' (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא
פסח שני), אמר רבי זעירה, "האיש" לרבות את המזיד".
16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן
חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם.
17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך
רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב
רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה
בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת,
שכבר נפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדחה
לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס
בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה
כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל
חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא
שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמא אשוגג ונאנס,
שוגג ונאנס בני כרת ניהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הנ"ל,
- היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין
חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת
בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל
(לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

ג. וּמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְשָׁחַטוּ וְזָרְקוּ עָלָיו¹⁸ אֶת

10 שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני³⁹. אבל
11 אם היתה האשה אחת מבני חבורה - מתיר⁴⁰. ואי
12 זוי⁴¹ היא דרך רחוקה? חמשה עשר מיל⁴² חוץ
13 לחומת ירושלים⁴³.

39 אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני,
ראה למעלה פ"ב ה"ד, ובהערות שם. 40 כרבי יהודה
(פסחים צא): שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני
עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים. וראה למעלה
שם. 41 בכת"י תימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן
נראה בדפוס רומי. 42 משנה, פסחים צג, ב: "איוז היא
דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח, דברי
רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'" והלכה כרבי עקיבא
(פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים
לירושלים, חמשה עשר מילין". 43 (ולא תלו הדבר
בקרב מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא
ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום
שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן
המודיעים לירושלים".

14 ט. מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר
15 עם עלית השמש⁴⁴ חמשה עשר מיל או יתר - הרי
16 זה דרך רחוקה. היה בינו ובינה פחות מזה - אינו
17 בדרך רחוקה, מפני שהוא יכול להגיע לירושלים
18 אחר חצות⁴⁵ פשיה⁴⁶ פרגליו בנחת⁴⁶. הלך ולא
19 הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדרך⁴⁷, או שהיה
20 בירושלים והיה חולה פרגליו ולא הגיע לעזרה עד
21 שעבר זמן הקרבן⁴⁸ - הרי זה אנוס ואינו בדרך
22 רחוקה⁴⁹. מי שהיה חבוש⁵⁰ חוץ לחומת ירושלים⁵¹
23 והבטיחוהו לצאת לערב - שוחטין עליו⁵², וכשיצא
24 לערב - יאכל. במה דברים אמורים? פשיה חבוש
25 ביד ישראל⁵³; אבל אם היה חבוש ביד עובדי
26 כוכבים - אין שוחטין עליו⁵⁴ עד שיצא⁵⁵. ואם
27 שחטו עליו ויצא - הרי זה אוכל; ואם לא יצא -
28 פטור מלעשות פסח שני, שהרי נשחט עליו⁵⁶. וכן
29 האונן⁵⁷ והחולה והזקן שהם יכולים לאכל⁵⁸
30 ששחטו עליהן⁵⁹, ואחר שזרק הדם נטמאו בַּמַּת
31 והרי אינן יכולין לאכל - הרי אלו פטורין מלעשות
32 פסח שני⁶⁰.

44 כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין,
הוא משעת הנץ החמה ולא מעלות השחר. 45 כן מפרש
רבינו, מה שאמר עולא (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס
בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן
נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול
ליכנס בשעת אכילה", והיינו ודאי בשעת התחלת זמן
אכילה, כמו שכתבו התוספות, שהרי הלכה כרבי עקיבא
שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח ה"ו), ולמה
לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר
בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה"
לעולא, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולא

"ומלתה אותו אז יאכל בו, זה רבו, שאם היו לו עבדים שלא
מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה
להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות.
31 ראה יבמות מו, ב: "ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן,
סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון
שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים - כשם שמילה בעבדים
מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו,
כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

1 ו. הקטן - אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו
2 מעכבתו מלהמנות על הפסח³²; שנאמר: וכל עבד
3 איש³³ - להוציא את הקטן³⁴.

32 עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד:
"ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה".
33 וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו".
34 מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו
מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש
מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו
לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי
קטן מעכבין אותו, ראה בכסף-משנה, וסובר רבנו דמ'גזירה
שוה' של "אז-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין
מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

4 ז. גר שנתגיר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן
5 שהגדיל בין שני פסחים³⁵ - חבין לעשות פסח
6 שני³⁶. ואם שחטו עליו³⁷ בראשון - פטור³⁸.

35 בין פסח ראשון לפסח שני. 36 כרבי, בפסחים צג, א
- שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו,
ראה למעלה ה"א. 37 כלומר, על הקטן (כסף-משנה).
38 אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב -
פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים
אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות,
מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו'
(פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כסף-
משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב
נחמן (שם צב): שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן
פסח ושחטו וזרקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום
ש"מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עבד תבוא עליו
ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת,
שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה
למעלה ה"ג) - הרי שכל שהוא פטור רק משום שהתורה
חסה עליו - אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם
קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס
עליה" (סנהדרין נה:). והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה
לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני
(וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי
חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן
אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

7 ח. נשים שגדחו לשני, בין מפני האנס והשגגה בין
8 מפני הטמאה ודרך רחוקה - הרי פסח שני להם
9 רשות: רצו שוחטין, רצו אין שוחטין. לפיכך אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59 בפני עצמן. 60) משנה, שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירוש המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

יום ה' כ"ג אדר א' ה'תשע"ט

פרק ששי

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

- 1 א. אי זהו טמא שנדחה לפסח שני? כל מי שאינו
- 2 יכול לאכל את הפסח בלילי חמשה עשר בניסן
- 3 מפני טמאתו, כגון זבים² וזבות³, נדות ויולדות⁴
- 4 ובוועלי נדות⁵. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן
- 5 ביום ארבעה עשר⁶ - הרי זה טבול, ושוחטין עליו
- 6 אחר שטיבול, ולערב פשיעריב שמשו אוכל את
- 7 הפסח.

(2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המזורה". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכבו ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה אורכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. ז:): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

- 8 ב. טמא מת⁸ שחל שביעי שלו להיות בארבעה
- 9 עשר, אף על פי שטיבול והזה עליו⁹ והרי הוא ראוי
- 10 לאכל קדשים לערב¹⁰ - אין שוחטין עליו¹¹, אלא
- 11 נדחה לפסח שני. שנאמר: ויהי אנשים אשר היו
- 12 טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום
- 13 ההוא. מפי השמועה למדו, ששביעי שלהן היה¹²,
- 14 ועל זה שאלו¹³ אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב,

– סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רב יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רב יהודה. (46) אבל אם אינו יכול להגיע אלא בסוסים ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה). (47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. (48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותניי תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חייב ת"ל וחדל, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. (49) שתי הבריות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פוטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד). וכדי ליישבן, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן ששגג בשני, והשמיעה לנו שדינו כאונס אחר ופטור מן הכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וספ"ה משנה. (50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". (51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ט ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוש בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת - שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו"), ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתניא (כתובות לג:): אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) – אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיברו שוא וימינם ימין שקר, 'ירושלמי' שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו – מפיך ליה, דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמא יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות – אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ה ה"ג"ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכתי' תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין

16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם צ: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידחה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם.

ד. מחסרי כפורים²⁸ שחל יום הבאת קרבנותיהן¹⁷ בארבעה עשר - שוחטין עליהן, ומקריבין¹⁸ קרבנותיהן בארבעה עשר בניסן בין קדם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתה²⁹, ואוכלין פסחיהן לערב³⁰. ואין שוחטין עליהן עד שמימסרו²¹ קרבנותיהם ביד בית דין³¹, שמא יקשעו ולא יקריבו²² אותם.²³

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט). והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. [ובדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיטת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד

1 ופרש להן שאין שוחטין עליהן¹⁴. במה דברים אמורים? בשנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן¹⁵; אבל אם היה טמא בשאר טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיתבבל ויהיה עליו, וקשיעריב שמשו אוכל פסחו.

(8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקווה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים צ: דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. [ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים סז).] "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטהרה מחזורים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים טומאה (ראה בנבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח.

7 ג. זב שראה שתי ראיות¹⁶, וספר שבעה ימים¹⁷ וטבל בשביעי¹⁸ - שוחטין עליו והוא אוכל לערב. 8 ואם ראה זב¹⁹ אחר שגזר הדם - הרי זה פטור מלעשות פסח שני²⁰. וכן שומרת יום כנגד יום²¹ - טובלת ביום השמור²², כמו שבארנו בביאות אסורות, ושוחטין עליה²³ והיא אוכלת לערב. ואם 12 ראתה דם אחר שגזר דם הפסח - פטורה מלעשות פסח שני²⁴. ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה²⁵, 13 שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני²⁶, ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי²⁷. 16

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזזה עליו בשלישי ולא הזזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בלילה תשיעי או בלילה עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כאן וגם שם (כסף משנה). 41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזזה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזזה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזזה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שבוים ההזזה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. 42) הפסח. 43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו. 44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). 45) יום השבת שחל ב"ג ניסן. 46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד.

ז. וישראל ערל⁴⁷ שחל בערב הפסח - שוחטין עליו¹⁹
אחר שחל⁴⁸. אבל גר שנתגיר ביום ארבעה עשר²⁰
ומל וטבל - אין שוחטין עליו; שאינו אוכל לערב,²¹
והרי הוא כפגוש מן הקרב⁴⁹ שצריך שבעה ימים²²
ואחר כך יטהר. גזרה שחל שחל יטמא גר זה למת לשנה²³
הבאה⁵⁰ ביום ארבעה עשר ויטבל ויאכל לערב,²⁴
ויאמר: אשתקד כך עשוי לי ישראל, כשחלתי²⁵
טבלתי ואכלתי לערב. והלוא גזרה זו מדבריהם,²⁶
ופסח בכרת, והיאף העמידו דבריהם במקום פרת²⁷
ביום הקרבן שהוא יום ארבעה עשר⁵¹? מפני שאין²⁸
הגר מתחייב במצות עד שחל ויטבל⁵², ואינו טובל²⁹
עד שירפא מן המילה, כמו שבארנו בענין הגרות,³⁰
לפיכך העמידו דבריהם במקום זה, שהרי זה המל³¹
יש לו שלא לטבל עד שיבריא ולא יבוא לידי חיוב³²
כלל.³³

47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". 48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו' דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות

שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמה יפגעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבנות קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשארע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיתת הפסח, ולא חששו שמה יפגעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמה יפגע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח. 30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". 31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

ה. מצרע שחל שמיני שלו³² להיות בארבעה עשר¹
וראה קרי³³ בו ביום - הרי זה טובל ויכנס לעזרת²
נשים ומביא קרבנותיו. ואף על פי שטבול יום אסור³
להכנס לעזרת נשים, הואיל ואסורו להכנס שם⁴
מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש, ויום⁵
זה הוא יום הקרבנות הפסח במועדו³⁴ - יבוא עשה³⁵
שיש בו פרת וידחה אסור של דבריהם³⁶.

32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". 33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא. 34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. 35) של הקרבנות הפסח. 36) אסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

ו. טמא מת³⁷ שחל שביעי שלו להיות בשבת³⁸ -
אין מזין עליו³⁹ אלא למחר⁴⁰. ואפילו חל שביעי⁹
שלו להיות בשלישה עשר בניסן והוא שבת - ידחה¹⁰
ליום ארבעה עשר⁴¹; ומזין עליו, ואין שוחטין¹¹
עליו⁴², כמו שבארנו⁴³, אלא ידחה לפסח שני.¹²
והלוא אסור היתה בשבת משום שבות, והפסח¹³
בכרת, והיאף העמידו דבריהם במקום פרת⁴⁴? מפני¹⁴
שפגיו שהוא אסור בהזיה משום שבות⁴⁵ אינו זמן¹⁵
הקרבן⁴⁶ שחייבין עליו פרת, לפיכך העמידו דבריהם¹⁶
במקומן, אף על פי שהדבר גורם לעתיד לבוא¹⁷
לעמוד במקום פרת.¹⁸

37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשביעי שלו. 38) וצריך להזות עליו בו ביום. 39) משנה בפסחים סה: וכרבי עקיבא שמה יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט). וכן פסק רבא שהזזה אינה דוחה את השבת.

19 וְיוֹם לְקוּט עֲצָמוֹת⁷⁶ - הָרִי הוּא פְּיוֹם קְבוּרָה⁷⁷.
20 לְפִיכָּהּ, מִי שֶׁלֶקֶט עֲצָמוֹת מֵתוֹ⁷⁸ פְּיוֹם אֲרֻכָּה עֲשֹׂר⁷⁹
21 אוֹ שֶׁשָּׁמַע שְׁמַת לוֹ מֵת - שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁸⁰ וְטוֹבֵל⁸¹
22 וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים לְעֶרֶב.

61 בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו".
62 משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (63 שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו' ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (ובחים ק:).
64 שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65 משנה שם צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66 בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "וימפני מה הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיחו דעתן ושמא נטמאו הם ולא ידעו". (67 והאנינות אינה דוחה אותו מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. (68 שעדיין לא חל עליו חיוב קרבן פסח. (69 ממה שנאמר (דברים כז, ז) "וזבחת שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (ובחים צט:): "שלמים כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומנין לרבות בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאן) מרבה אני בכור מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)". (70 לפסח שני בי"ד אייר. (71 כן אמר רבא (ובחים ק:): "אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו, כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו וזרקו - כשר (כסף משנה). (72 בזבחים צט: "רב אסי אמר וכו' כאן שמת לו מת בי"ג וקברו בי"ד, יום קבורה לא תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורת גופו מדרבנן וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73 כלומר, בליל ט"ו אינו אונן אף מדרבנן. (74 כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח, שבילילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד - העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). (75 שבאה לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך שלושים יום מיום מותו. (76 של אביו ואמו ומוליכין למקום אחר לקוברן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח.), שביום זה נוהג אבילות. (77 והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78 פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79 כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80 משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81 כדין אונן שטובל.

23 י. מי שחופר בגלגל⁸² לבקש על המת⁸³ - אין שוחטין
24 עליו⁸⁴, שְׁמָא יִמָּצֵא שֵׁם הַמֵּת בְּגִלְגַּל⁸⁵ וְהָרִי הוּא טָמֵא
25 בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁸⁶. שְׁחָטוּ עָלָיו⁸⁷ וְלֹא נִמְצָא שֵׁם מֵת

עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה".
(49 משנה פסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל. (50 שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51 וכאן אין מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור בהזיה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52 כן הוא בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

1 ח. מִי שֶׁפָּא בְּבֵית הַפֶּרֶס⁵³ - הָרִי זֶה מִנְפַח וְהוֹלֵךְ⁵⁴,
2 וְאֵם לֹא מִצָּא עֵצִים⁵⁵ וְלֹא נִטְמָא - שׁוֹחֲטִין וְאוֹכֵל
3 פֶּסְחוֹ⁵⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ בְּבֵית הַפֶּרֶס. שְׁטַמְאָת בֵּית
4 הַפֶּרֶס מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהֵלְכוֹת טָמֵא מֵת,
5 וְלֹא הָעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁸.
6 וְכֵן בֵּית הַפֶּרֶס שְׁנֻדָּשׁ⁵⁹ - טָהוֹר לְעוֹשֶׂה פֶּסַח⁶⁰.

(53 "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". (54 יקח את העפר שהלך עליו וינפחהו. (55 בגודל שעורה, שהוא מטמא במגע ובמשא. (56 משנה אהלות פרק י"ח הלכה ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח". ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח בית הפרס והולך". (57 פסחים צב. "אמר רבא וכו' אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת". (58 למעלה הלכה ה לענין מצורע. (59 ברגל, שדריסת הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). (60 פסחים שם, "ר' יהודה בר אבבי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

7 ט. הָאוֹנָן⁶¹ רְאוּי לְאָכֵל הַפֶּסַח לְעֶרֶב⁶². מִפְּנֵי
8 שְׁאֲנִינֹת לִילָה מִדְּבָרֵיהֶם⁶³, לֹא הָעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם
9 בְּמָקוֹם פֶּרֶת בְּדָבָר זֶה⁶⁴; אֲלֵא שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
10 וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל⁶⁵, כְּדִי שִׁפְרֹשׁ מְאִינֹתוֹ וְלֹא יִסִּיחַ
11 דַּעְתּוֹ⁶⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁמַת לוֹ הֵמָּה אַחֵר
12 חֲצוֹת, שֶׁכָּבֶר נִתְחַיֵּב בְּקִרְבָּן פֶּסַח⁶⁷, אֲבָל אִם מֵת לוֹ
13 הֵמָּה קֹדֶם חֲצוֹת⁶⁸ - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁶⁹, אֲלֵא יִדְחָה
14 לְשָׁנִיו⁷⁰. וְאֵם שְׁחָטוּ עָלָיו וְזָרְקוּ הֶדֶם - טוֹבֵל וְאוֹכֵל
15 לְעֶרֶב⁷¹. מֵת לוֹ מֵת בְּשִׁלְשָׁה עֲשָׂר וַיִּקְבְּרוּ בְּאַרְבָּעָה
16 עֲשָׂר - הָרִי הוּא פְּיוֹם קְבוּרָה אוֹנָן מִדְּבָרֵיהֶם⁷², וְאִינוּ
17 תוֹפְסִין לִילוֹ מִדְּבָרֵיהֶם⁷³. לְפִיכָּה שׁוֹחֲטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
18 וְאוֹכֵל לְעֶרֶב אֵף בְּשָׂר הַקֹּדְשִׁים⁷⁴. וְיוֹם שְׁמוּעָה⁷⁵

רק במהלך ברגליו, שאפשר שנשא קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). (100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמסיט בכלל נושא הוא.

יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח שני¹⁰¹. ודבר זה הלכה מפי הקבלה¹⁰². אבל אם נודע לו שהיה טמא בטמאה ידועה - חייב בפסח שני¹⁰³.

(101) תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". (102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדנתיא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב). הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לענין סותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

יג. מי שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי, ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע, ועשה פסח¹⁰⁴ בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא בטמאת התהום - אינו חייב בפסח שני; שפנין שטבל בשביעי פסקה טמאה הראשונה¹⁰⁵. אבל אם נטמא בטמאת התהום בששי לטמאת¹⁰⁶ ולא ידע עד שעשה הפסח - הרי זה חייב בפסח שני; שחזקת הטמא - טמא, עד שיהיה טהור ודאי, שרגלים לדבר¹⁰⁷.

(104) אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחנו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה ב"ג ניסן. (105) מימרא של רב המנונא בנזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהוזה וטבל (כסף משנה). (107) שוודאי נטמא, כיוון שהוחזק בטומאה.

פרק שביעי

(1) יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

א. רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו מעוט הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני¹⁰⁸ כשאר הטמאים¹⁰⁹; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת¹¹⁰, או שהיו הפהנים או כלי שרת טמאים¹¹¹ טמאת מת -

1 - הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שזנרק
2 הדם: אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת
3 הדם, כגון שהיה גל עגל¹⁰⁸ - הרי זה חייב בפסח
4 שני; ואם ספק הדבר¹⁰⁹ ושם לא היה עומד על
5 הטמאה בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה -
6 הרי זה פטור מפסח שני¹⁰⁹.

(82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציאו. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש - ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (וזריקה)", ואין להקריב מספק.

7 יא. מי שעבר בדרך, ומצאו מת¹¹¹ משכב לרחבה של
8 דרך, אם היה המת טמאת התהום¹¹², אף על פי
9 שהוא טמא לתרומה - הרי זה טהור לפסח ושוחט
10 ואוכל פסחו¹¹⁴. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל
11 והיא טמאת התהום - טהור לפסח¹¹⁵. ואף על פי
12 שהמת שלם¹¹⁶ והוא מן הקצה אל הקצה¹¹⁷ - הרי זה
13 עושה פסחו, עד שידע בודאי שנטמא בו. במה
14 דברים אמורים? בשהיה מהלך ברגליו¹¹⁸, שהרי
15 אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב או טעון
16 משא¹¹⁹ - הרי זה טמא אף על פי שהיה טמאת
17 התהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלם יסטי¹²⁰
18 ושלם יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות
19 נזירות.

(91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=ידע בה) אחד בסוף העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו'" (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום". (93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בדיעבד הורצה. (95) בגמרא פסחים פא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאילו היה משובר ומפורק היה מקום לתלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לענין פסח. (97) לשון הברייתא שם: "שאינו לו מקום לעבור". (98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו

ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב ש"מחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות על הטהורים, וכנ"ל.

ד. ה'יו רב הקהל זבים ומצרעים ובועלי נדות'¹⁷,¹⁸ ומעוטן טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין בראשון, לפי שהן מעוט¹⁸; ואין עושין השני, שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב הקהל את הראשון, וכאן, הואיל ולא עשה רב הקהל בראשון - לא יעשו אלו המעוט הטמאים למת את השני¹⁹.

(17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א.ג.). (18) ראה למעלה הלכה א. (19) מימרא של רב בפסחים פ.

ה. ה'יו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא בהן' - טמאי מת עושין את הראשון²⁰, והזבין וכיוצא בהן אינן עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין בראשון - שאין נדחית בצבור אלא טמאת המת בלבד²¹; ואין עושין בשני - שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל אם נעשה ראשון בטמאה - אין שם פסח שני²².

(20) כמבואר למעלה הלכה א. (21) כמבואר למעלה שם. (22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא בטומאה.

ו. ה'יו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא בהם, ושליש טמאי מת' - אותן טמאי מת אין עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון - שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים²³; ובשני לא יעשו - שהרי מעוט עשו בראשון, כמו שבארנו²⁴. כיצד משערים הפסח לידע אם רב הקהל טמאים או טהורים? אין משערין בכל האוכלין, שאפשר שיהיו עשירים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו ביד אחד לשחט עליה²⁵, אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה²⁶. ועד שהן מבחזין קדם שתכנס פת הראשונה משערין אותן²⁷.

(23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד "שאיין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי, נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הוה להו רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש: "דהואיל וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט

1 אינן נדחין, אלא יקריבו כלן הפסח בטמאה, 2 הטמאים עם טהורים⁶. שנאמר: ויהי אנשים אשר 3 היו טמאים לנפש אדם - יחידים נדחים, ואין 4 הצבור נדחה⁷. ודבר זה בטמאת המת בלבד⁸, כמו 5 שבארנו בביאת המקדש⁹.

(2) משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". (3) בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב.). (4) דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטומאה, ראה להלן. (5) שהרי אי אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). (6) משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונזהרין מהן" (מאירי שם). (7) שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. (8) בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. (9) פ"ד הלכה יב.

6 ב. ה'יו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת - 7 כלן עושין בראשון, והטהורים עושין לעצמן 8 בטהרה, והטמאים עושין לעצמן בטמאה¹⁰ ואוכלין 9 אותו בטמאה¹¹. ואם היו טמאי המת עודפין על 10 הטהורים אפלו אחד - יעשו כלן בטמאה¹².

(10) שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדן רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטהרה ואינם בטלים כלפי הטמאים. (11) משנה שם עז: "הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. (12) מחלוקת תנאים בברייתא (שם עט): ופסק רבינו כתנא-קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

11 ג. ה'יו האנשים¹³ מחצה טמאי מת ומחצה טהורים, 12 ובזמן שאמה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב 13 טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין 14 אינן עושין לא את הראשון ולא את השני. אין 15 עושין ראשון - מפני שהן מעוט¹⁴; ואין עושין את 16 השני - מפני שהנשים בשני רשות¹⁵, ונמצאו 17 הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני¹⁶.

(13) הגברים. (14) שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה הלכה א.). (15) למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות להיות רוב (שם). (16) ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17 הציבור (וראה בצל"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם).
 18 וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ.)
 ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עביד יחיד בשני",
 ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב
 שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא
 טהרו אין עושין טמא-ימת את השני, כנ"ל. וכתב המאירי
 שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת,
 אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו
 עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם
 נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה
 הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי
 פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו
 דוקא לר"ב ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי
 הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה
 פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל
 כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד,
 אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן".
 פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין
 בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

(32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י
 "כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטוו, דכתיב (שמות יב,
 ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו'
 אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור
 הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים
 בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה
 יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי
 מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא
 בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו
 בבכורות לג. שלא מיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה
 יוצאה מגופם, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה
 מגופם - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי
 מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב,
 ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה
 נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין
 שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין
 לאכול הפסח משום "שאיין הפסח נאכל אלא למנויו",
 כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת
 הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה
 פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו",
 ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז
 בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות
 יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא
 בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר
 שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים
 באיסור. וראה בצל"ח ובתפארת ישראל במשניות.
 (37) במשנה שם: "פטורין מכת". וכתב הצ"ח שאינם
 פטורים אלא מכת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה
 שפטורים גם ממלקות. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט-כ)
 "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח
 השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא
 מעמיה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה.
 (40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו
 בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה
 הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורים שלו, אם יש בהם
 כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי
 מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאיתרי
 טומאת בשר, איתתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי
 דאיתתרי איתתרי, מאי דלא איתתרי לא איתתרי. אמר רבא,
 מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר, דכתיב
 (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא
 דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא
 דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין".
 (43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור
 באכילה (להלן הלכה ט). וראה למעלה שהמדובר כאן
 כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

- 19 ט. שחטוהו בטהרה ונטמאו רב הציבור קדם זריקה
 20 - זורק את הדם והפסח לא יאכל. גזרה שמה

- 1 ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, כמו שיתבאר
 2 במקומו.²⁸ הרי זה ידחה לפסח שני.²⁹ כשאר טמאי
 3 מת.³⁰ וציבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו
 4 כלן בטמאה.³¹

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה",
 ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי
 הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח.
 (30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו
 בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי
 הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה
 שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם
 "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי
 הושעיה אלא לחומרין" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו
 כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד
 שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב
 כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי.
 ועיין תוספות נזיר נז. ד"ה באומר].

- 5 ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל
 6 בטמאה,³² שמתחלתו לא בא אלא לאכילה.³³ ואינו
 7 נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת, שנדחת להם
 8 הטמאה הזאת, ולכיוצא בהן מטמאי מגע
 9 טומאות.³⁴ אבל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן
 10 מגופן, כגון זבים וזבות,³⁵ נדות ויולדות
 11 ומצרעים³⁶ - לא יאכלו ממנו. ואם אכלו -
 12 פטורין.³⁷ מפי השמועה למדו,³⁸ שהנאכל
 13 לטהורים³⁹ - חזבין עליו משום טמאה, והנאכל
 14 לטמאין⁴⁰ - אין חזבין עליו משום טמאה. אפלו
 15 אכלו טמאי המת⁴¹ מהאמורים שלו - פטורין.⁴²
 16 במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטמאה?

ג. מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת
שבע⁴⁴. לפיכך, אם הקריב⁴⁵ שלמי חגיגה בארבעה
עשר - אוכל מהן תחלה ואחר כך אוכל בשר
הפסח, כדי לשבע ממנו⁴⁶. ואם לא אכל אלא פזית
- יצא ידי חובתו⁴⁷. וכן אכילת בשר פסח שני בלילי
חמשה עשר⁴⁸ לחודש אדר - מצות עשה, שנאמר בו:
על מצות ומרורים יאכלוהו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר מצות עשה, וכן
אכילת בשר פסח שני בליל חמשה עשר לחודש אדר
מצות עשה בו"

ידוע פתגם אדמו"ר הרי"צ שעניינו של פסח שני הוא
שאין מקרה אבוד, ותמיד אפשר לתקן, ולא רק את הרגע
הנוכחי אלא גם את הזמן שכבר עבר. החילוק שבין פסח
ראשון לשני הוא שהראשון ניתן מלכתחילה מלמעלה
בציווי ה', אבל השני התחדש על-ידי בקשת עם ישראל
למה נגרע, והוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת
בעלייתשובה, צדיקים נולדו מלכתחילה באופן זה או
שעבודתם נעשתה טבע בנפשם, משא"כ בעלייתשובה
שעבודתם היא בבחינת חידוש בכח עצמם.

וזהו גם החידוש בפסח שני ש"חמץ ומצה עמו בבית", כי
כיון שמדובר על עבודת בעלייתשובה, הרי שזדונות
נהפכים לו לזכויות, והחמץ גופא נהפך לקדושה.

בנוסף, שונה קרבן פסח משאר קדשים, שאכילתו היא
מצות עשה מיוחדת ולא כבשאר הקרבנות שהיא מצוה
כללית של אכילת קדשים, כי עניין זה חודר בפנימיותו של
יהודי ובאופן של שביעה, דם ובשר כבשרו, באופן של גדלות
כדרך המלכים, ובהרחבה מתוך שמחה וטוב לבב דוקא.

(על-פי יין מלכות ספר קרבנות סימן א)

4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר
שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה
ומרור נאכלים אכילת שובע". כלומר, אחר אכילת מצה
ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). 5) ראה להלן פ"י הי"ג,
שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם
הקריב". 6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו
נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". 7) אף-
על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה",
ובמשנה פרק האשה (פסחים צא). ואפילו חבורה של מאה
שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרין בפ'
כיצד צולין (שם פה): כזיתא דפסחא בבייתא, והלילא פקע
באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא בסיפרא אחר, פ"ב ה"ב
שאין אכילה פחותה מכזית). 8) כן הוא בפסחים צה, ב -
שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו,
שאין לילה זה מקודש לחג.

ד. וישניהן אינן נאכלין אלא צלי אש⁹. והאוכל מהן
פזית¹⁰ נא¹¹ או מבשל בלילי פסחים - לוקה,

1 יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו
2 בטמאה⁴⁴. היו כלי שרת טמאים בשרץ⁴⁵ וכיוצא
3 בו, הואיל ואינן מטמאין את האדם⁴⁶ כמו
4 שיתבאר במקומו⁴⁷, אף על פי שמטמאין את
5 הבשר - לא יעשוהו אלא הטהורים, ויאכל אף
6 על פי שהוא⁴⁸ טמא. מוטב שיאכל בטמאת בשר
7 שהיא בלא⁴⁹, ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם
8 בקרת⁵⁰, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁵¹.

44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי
ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים
היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל
בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם,
ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ
לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר
לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה
הלכה ח. 45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת
נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. 46) שהרי הכלי
אם נגע בשרץ, היה הכלי ולד הטומאה שנטמא רק אוכלין
ולא אדם. 47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז.
48) הבשר. 49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע
בכל טמא לא יאכל". 50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה
הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב
כרת (פי"ח מהלכות פסולי המקדשין הלכה יג). וכל זה
כדברי רב חסדא בפסחים (עט.). 51) שם.

פרק שמיני

1) יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות עשה,
ואם מצה ומרור מעכבין.

9 א. אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר - מצות
10 עשה, שנאמר: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי
11 אש ומצות על מרורים יאכלוהו.

12 ב. ואין מצה ומרור מעכבין. אם לא מצאו מצה
13 ומרור - יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח
14 לבדו². אבל מרור בלא פסח אינו מצוה³, שנאמר:
15 על מצות ומרורים יאכלוהו.

2) במכילתא פ' בא: "מניין אתה אומר שאם אין להם מצה
ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב,
ח) "יאכלוהו", כלומר, הבשר לבדו" (ספר המצוות
מצות עשה נו). 3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים קכ,
א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו'
דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן
דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן
כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ב. אבל מצה בלא
פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות
ומרורים יאכלוהו" - הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב
תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל'
חמץ ומצה ה"א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חננאל'. (18) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול אכל כזית חי היא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול היא מותרת ת"ל כִּי־אֵם צִלִי אש". (19) שנשרף. (20) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול צלאו כל צרכו יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויא חרוכא" (= שרוף - רש"י).

ז. מְבַשֵּׁל שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תוֹרָה²¹ - בֵּין שְׁנֵתִּישָׁל בְּמִים²² בֵּין שְׁנֵתִּישָׁל בְּשָׂאָר מִשְׁקִין אוּ בְּמִי פְרוֹת²³; שְׁנֵתִּישָׁל: וּבְשָׁל מְבַשֵּׁל - רִבָּה הַפֶּלֶל²⁴.

(21) ראה למעלה ה"ד. (22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). (23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון ושמן (ראה להלן ה"ח), נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת מתותים ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" ('תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). (24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מניין. אמרת קל-וחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפיגין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, ובירושלמי שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי ששינה איסור הבישול בלשון מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישולו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדין צלי קדר.

ח. צֶלְהוּ וְאַחֵר כֶּף בִּשְׁלוֹ, אוּ שְׁבִשְׁלוּ וְאַחֵר כֶּף צֶלְהוּ²⁵, אוּ שְׁעֲשִׂהוּ צֶלִי קְדֵרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיב. אֲכָל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ בֵּינָן וְשִׁמְן וּדְבֶשֶׁת²⁸ וּבִשְׂאָר מִשְׁקִין²⁹ וּמִי פְרוֹת חוּץ מִן הַמִּים³⁰. וּמִתֵּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחֵר שְׁנֵתִּישָׁל³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פְרוֹת³².

(25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-חובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל - ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דדרשי ל' מתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה

שְׁנֵתִּישָׁל: אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מְבַשֵּׁל בְּמִים. אֲכָל נָא וּמְבַשֵּׁל בְּאַחַת - אֵינוֹ לֹקֵה אֶלָּא אַחַת, לְפִי שְׁשִׁינִיָּהּ נִגְלָלוֹת בָּלָאוּ אֶחָד¹². אֲכָל מִמֶּנּוּ נָא אוּ מְבַשֵּׁל מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ לֹקֵה. שְׁנֵתִּישָׁל: כִּי אֵם צִלִי אש; בְּשֻׁעָה שְׁמִצּוֹה לְאָכְלוּ צִלִי¹³ - חֵיב עַל אֲכִילַת נָא וּמְבַשֵּׁל, אֲכָל מִבְּעוֹד יוֹם - פְּטוּר¹⁴.

(9) משנה, שם צה, א. (10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה ו). וכן נראה בפסחים מא, א - שאמרו: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייב)". (11) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא". (12) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שתים, מבושל לוקה שתים, נא ומבושל לוקה שלש ("וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללא, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו שלא צלי" - ב'ספר המצוות' שם), ורבה אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה". "כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו שבכללות, ולכן נדחים דברי אביי. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל - אחת בלבד לוקה" ('ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיג עליי). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ג, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתים כִּי־אֵם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. (13) היינו כלילה, ראה להלן ה"ה. (14) כל זה בפסחים מא, ב.

ה. אֲכָל מִמֶּנּוּ כְּזִית צֶלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֵבֶר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה; שְׁנֵתִּישָׁל: וְאַכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה - בְּלִילָה וְלֹא בַּיּוֹם, וְלֹא הֵבֵא מִפֶּלֶל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא¹⁵.

(15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

ו. נָא¹⁶ שֶׁהִזְהִירָה עָלָיו תוֹרָה הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעֵט וְאֵינוֹ רָאוּי לְאֲכִילַת אָדָם עֲדָן¹⁷. אֲכָל אֵם אֲכָל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חִי - אֵינוֹ לֹקֵה, וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁸; שְׁנֵתִּישָׁל: צֶלִי אש, הָא שְׁאֵינוֹ צֶלִי - אֶסוּר. צֶלְהוּ כָּל צִרְכּוֹ עַד שְׁנֵתִּישָׁל¹⁹ וְאַכְלוּ - פְּטוּר²⁰.

(16) ראה למעלה ה"ד. (17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט ('רבינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' כ"ג אדר א' – ספר קרבנות – הלכות קרבן פסח קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה). אמרו: "מעשה לסתור? – חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אסכלא מנוקבת - מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). 36) משנה, שם. 37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירוש: כשמתחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן ה"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

- י. הסיק את התנור ונגרף את כל האש ותלהו
- בתנור³⁸ וצלהו³⁹ - הרי זה אסור, שאין זה צלי
- אש⁴⁰. תתכבו⁴¹ ותלהו⁴² על גבי גחלים - הרי זה צלי
- אש⁴³. צלהו על גבי סיד או חרסית⁴⁴ או חמי
- טבריה⁴⁵ - הרי זה אסור, שאין זה צלי אש. כיצד
- צולין אותו?⁴⁶ תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו
- בשפוד של עץ⁴⁷ ותלהו לתוך התנור והאש
- למטה⁴⁸. ותולה פרעיו ובגיו מעיו בתנור חוצה לו.
- ולא יתנם בתוכו, שזה כמין בשול הוא⁴⁹. ושפוד
- של רמון היו בוררין לצלותו⁵⁰, כדי שלא יזרק את
- מימיו ויבשלהו⁵¹.

38) בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגפרו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאירי' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמדה, שהרי נתבאר במשנתנו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. 39) מחום התנור. 40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שיצליהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח"ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). 41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאירי' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלושה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י ה"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. 42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים". וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עמומות (כבויות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". 43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאירי'. 44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. 45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשתמר חומם ('אגלי טל'). וראה ב"סיני" כרך מד עמ' סו. 46) שם

מהיתור של "ובשל מבושל" משקין ומי פירות (למעלה ה"ז) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואחר-כך בשלו – אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). 26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטין משמנו (רש"י פסחים מא). וחיוב "צלי קדר" נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק "ובשל מבושל" אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ז, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של "צלי אש, ולא צלי דבר אחר" כדלהלן ה"ט. וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא. 27) משנה (שם מ:): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת צלייתו", וראה להלן הערה ל. (ואף-על-פי שלא מצינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סברא היא שסיכה בשעת צלייתו אינה כבישול – יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ביו"ד סי' עו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). 28) בכת"י תימן ובדפוס רומי, ליתא. 29) היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות). 30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסדי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברא שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. 31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. 32) חוץ מן המים ('מאירי').

- ט. אין צולין את הפסח על גבי כלי אבן או כלי
- מתכות³³; שנגמר: צלי אש - לא צלי דבר אחר³⁴.
- לפרכו, אם היה כלי מנקב כדי שתשולט בו האור -
- צולין עליו³⁵. ואין צולין אותו בשפוד של מתכת³⁶,
- שהרי השפוד פלו חם וצלה מקומו³⁷.

33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה): "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן ה"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). 34) שם עד, א - בגמרא.

שם ד"ה אקור"י ואע"פ שהחריס צונן, צריך קליפה, מפני שהמרק שיצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח (וראה ב'תוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שיוזב ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "יקמוץ את מקומו". כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי' כסף-משנה).

- יד. סכין⁶⁰ בַּשֶּׁמֶן⁶¹ שֶׁל תְּרוּמָה: אִם חֲבוּרָת הַפְּהָנִים⁸
- יֵאָכְלוּ⁶²; וְאִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁶³: אִם חִי הוּא⁶⁴ -
יִדְחֶנּוּ⁶⁵ וְיִגְבְּהוּ⁶⁶, וְאִם צָלִי⁶⁷ - יִקְלֶף אֶת הַחִיצוֹן⁶⁸.
סֶכֶן בַּשֶּׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶⁹ - לֹא יַעֲשֶׂנוּ דָמִים עַל
בְּנֵי חֲבוּרָה; וְשֶׁאִין פּוֹדֵין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם⁷⁰,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקְוֵמוֹ⁷¹. וְאִין צוֹלִין שְׁנֵי פִסְחִים¹³
בְּאַחַת⁷², מִפְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת⁷³. אֶפְלוּ גְדִי וְטֶלֶה⁷⁴.¹⁴

(60) את הפסח. משנה, שם עה, ב. (61) ראה למעלה ה"ח שמותר לסוך אותו ביין ושמן וכו'. (62) שהרי הם מותרים בתרומה. (63) שאסורים בתרומה. (64) כלומר חי וצונן, ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. (65) בצונן דיו בהדחה, ראה שם עו, א. (66) המים מעל הבשר, שלא יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים. (67) שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם ('מאירי' פסחים עה:) וב'תוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך שהוא רך. (68) הקליפה החיצונה. (69) שהוא מותר לישראל בירושלים ('מאירי'). (70) משנה, שם עה, ב - לפי הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" שב'תוספות' שם ד"ה לפי, וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן על המעות, ראה ב'תוספות' שם. (71) פ"ב מהל' מעשר שני ונטע רבעי ה"ח. (72) ברייתא, פסחים עו, ב. (73) שמא יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא למנויהם. (74) שאין החילוף מצוי בהם כליכך. ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש 'רבינו חננאל' שם.

- טו. כֶּבֶד בְּאַרְנוּ בְּכֶמֶה מְקוֹמוֹת⁷⁵, שֶׁאִין הַפֶּסַח¹⁵
נֵאָכֵל אֲלָא עַד חֲצוֹת, כְּדִי לְהַרְחִיק מִן הָעֵבֶרֶה⁷⁶,
וְדִין תּוֹרָה שֶׁיֵּאָכֵל כָּל הַלֵּילָה עַד שְׁיַעֲלֶה עֲמוּד¹⁷
הַשָּׁחַר⁷⁷. וְכֶבֶד בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת חֶמֶץ וּמִצָּה⁷⁸, שֶׁהוּא¹⁸
טְעוֹן הַלֵּל בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ⁷⁹, וְשֶׁאִין בְּנֵי חֲבוּרָה¹⁹
חוֹזְרִין וְאוֹכְלִין אַחֵר שְׁנִידָמוּ בְּשִׁנְהוּ⁸⁰, אֶפְלוּ²⁰
בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה.²¹

(75) לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. (76) שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד

עד, א. (47) שאם מתחמם ראש השפור אינו מתחמם כולו ואינו כשפור של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובני מיעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפור של רימון", "וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כדאייתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון" ('קריית ספר'). וב'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב, שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפור של רימון" שהוא למצוה מן המובחר, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפור ולא על האסכלא" שהם של מתכת, משמע שבשפור של כל עץ מותר. (51) כי שפור מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחותכן בסכין, יוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך, וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).

- יא. נִגַע הַבָּשָׂר בְּחֶרְסוֹ שֶׁל תַּנּוּר - יִקְלֶף אֶת
מְקוֹמוֹ⁵², מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָלִי הַחֶרֶס⁵³.²

(52) משנה, שם עה, ב. (53) ולא צלי אש הוא (פסחים עה).

- יב. נָטַף מֶרְטָבוֹ⁵⁴ עַל הַחֶרֶס⁵⁵ וְחִזַּר עָלָיו⁵⁶ - יִטֹּל
אֶת מְקוֹמוֹ⁵⁷; שֶׁכָּל הַמֶּרֶק וְהַלֶּחֶה⁵⁸ שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ
כְּשִׁיעָלָה אֶסוּרָה, שֶׁהִרִי אֵינָה בָּשָׂר צָלִי.⁵

(54) משנה, שם. (55) חרס רותח של התנור (גמרא, שם). (56) על בשר הפסח. (57) שנבלע שם, ואין להסתפק כאן בקליפה דקה כבנגע הבשר בחרס (למעלה ה"א), אלא צריך נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף את מקומו", ועי' 'כסף משנה' שכתב שטעות-סופר היא, וכי בנוסחא מדוייקת מצא: "יטול את מקומו" כלפנינו. (58) (בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף" (ראה למעלה) את מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה וכו'. ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו' שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן הי"ג גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף". ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה).

- יג. נָטַף מֶרְטָבוֹ עַל הַסֵּלֶת - יִקְלֶף אֶת מְקוֹמוֹ
וְשִׁלְכֶנּוּ⁵⁹.⁶

(59) (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת). ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם בענין נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו שאם החרס צוננת אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י

השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בברכות ב, א. וראה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. (77) כרבי עקיבא, ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה במגילה כ, ב - כוותיה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו ('מאיר') פסחים קכ, ב. ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה (שם). (78) פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם ה"ד לענין נרדמו. (79) משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל באכילתו. וראה להלן פ"י ה"ט. (80) כלומר, נשתקעו כל בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנמנמו (שאם קוראים להם הם עונים, פסחים קכ:) כל בני החבורה או שנשתקעו בשינה רק מקצת מבני החבורה - חוזרין ואוכלין אחר שניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ד). ומקור הלכה זו, במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנמנמו - יאכלו, נרדמו - לא יאכלו". ומפרש רבינו שרבי יוסי חולק על הסיפא ואומר שרק אם נשתקעו כולן בשינה - לא יאכלו, אבל נתנמנמו כולן - יאכלו. ואינו חולק על הרישא, והוא שאף אם נשתקעו בשינה מקצת מבני החבורה יאכלו, ורשב"ם מפרש שרבי יוסי חולק על הרישא ועיי"ש בהל' חמץ ומצה, עמוד תמד הערה סא.

יום ו' כ"ד אדר א' ה'תשע"ט

פרק תשיעי

(1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה.

- 1 א. כל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה
- 2 אחת. ואין מוציאין ממנו מן החבורה³ שיאכל
- 3 בה. והמוציא ממנו פזית⁴ בשר מחבורה לחבורה
- 4 בליל חמשה עשר⁵ - לוקה; שנאמר: לא תוציא
- 5 מן הבית מן הבשר חוצה. והוא שניחנה בחוץ;
- 6 שהוצאה כתובה בו כשבת, לפיכך צריך עקירה
- 7 והנחה פהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא
- 8 בפסח⁷, שפינן שהוציא ראשון נפסל. מן האגף⁸
- 9 ולפנים - בלפנים⁹; מן האגף ולחוץ - בלחוץ¹⁰;
- 10 והאגף עצמו, שהוא עבי הפתח - בלחוץ¹¹.
- 11 החלונות¹² ועבי הפתלים - בלפנים. הגגים
- 12 והעליות - אינן בכלל הבית¹³.

(2) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י).

ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לענין פסח הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת לבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאים לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "יאכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב ואינו חייב שלא בשעת אכילה". (5) כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא חייב ואינו חייב על פחות מכזית". (6) בשעת אכילה. (7) כלומר, לאחר שהוציאוו חזרו והכניסוהו ושוב הוציאווהו. (8) משנה בפסחים שם. ופירשה רבינו במוציא בשר הפסח מן הבית. ו"אגף הוא מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון (של המזוזה) מן הפנימי". (9) של הבית ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (10) ואם הניח שם את הפסח עובר על לאו, ונפסל. (11) כן אמרו בגמרא שם לענין הוצאה מירושלים. (12) של הבית. (13) והמוציא כזית מבשר הפסח לשם - לוקה ונפסל. וראה בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז שגגים ועליות לא נתקדשו. ואין אוכלים שם קרבן פסח (פסחים פה: פו).

- 13 ב. בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו, בין בזרזין בין בשגגה - נאסר באכילה, והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים, שהכל פטרפה¹⁴
- 14 ולקין על אכילתו¹⁵, כמו שבארנו במעשה הקרבנות¹⁶. אבר שיצא מקצתו - חותף הבשר¹⁷
- 17 ויורד עד שמגיע לעצם, וקולף את הבשר¹⁸; כל שבפנים - יאכל, וכל שבחוץ - ישרף. כשהוא מגיע לעצם - חותף בקופיץ¹⁹, אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח, שאסור לשבר בו עצם²⁰ - קולף²¹
- 21 עד הפרק²², ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ²³.
- 24

(14) "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:) כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא.

ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכר' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

- 19 ו. בני חבורה שנקנסו שלשה מהן או יתר לאכל
- 20 פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה³⁷, אם נקנסו
- 21 בשעה שדירך בני אדם לאכל הפסחים³⁸, וחדר
- 22 המעורר לכלן על השאיר³⁹ ולא באו - הרי אלו
- 23 שנקנסו אוכלין עד שישיבנו ואין ממתנים לשאר.
- 24 ואפלו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה
- 25 שאכלו הכל - אין משלמים להן פדי חלקם⁴⁰. אבל
- 26 אם נקנסו שנים בלבד - הרי אלו ממתנים⁴¹. במה
- 27 דברים אמורים? בשעת פניסתן לאכל; אבל בעת
- 28 שנפטרין⁴² - אין אדם צריך להמתין לחברו. אפלו
- 29 גמר אחד בלבד מלאכל - יצא ואינו צריך
- 30 להמתין⁴³.

(37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרזן שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דיילא" גרס "והוא דשגרו בהו דיילא", כלומר ששלחו השמש לעורר לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חברו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחידי.

- 31 ז. המאכיל פזית מן הפסח, בין מפסח ראשון בין
- 32 מפסח שני⁴⁴, למומר לעבודה זרה⁴⁵ או לגר תושב⁴⁶
- 33 או לשכיר⁴⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה. ואינו
- 34 לוקה⁴⁸, אבל מפין אותו מפת מרדות. וכן נכר
- 35 האמור בתורה - זה העובד אל נכר⁴⁹. ואין מאכילין
- 36 ממנו לנכרי, אפלו גר תושב או שכיר; שנאמר:
- 37 תושב ושכיר לא יאכל בו⁵⁰.

(44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נוהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו. ולהלן פרק י הלכה טו). (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קכח) "שהוהרנו מלהאכיל את הפסח

(18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופץ, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשבור בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג.).

- 1 ג. שתי חבורות²⁴ שהיו אוכלות בבית אחד - צריכה
- 2 כל חבורה מהן לעשות לה הקף; שנאמר: מן
- 3 הבשר חוצה. מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו
- 4 חוצה למקום אכילתו²⁵. ואלו הופכין את פניהן
- 5 אילף²⁶ ואוכלין, ואלו הופכין את פניהן אילף
- 6 ואוכלין, פדי שלא יראו מערבים²⁷.

(24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופרש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

- 7 ד. ה' המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית²⁸ בין
- 8 שתי החבורות - פשהשמש עומד למזג²⁹, קופץ את
- 9 פיו³⁰ ומחזיר את פניו³¹ עד שמגיע אצל חברתו
- 10 ואחר כך אוכל מה שבפיו; שאסור לאוכל לאכל
- 11 בשתי חבורות. ומתר לכלה להחזיר פניה מבין
- 12 חבורתה ואוכלת³², מפני שהיא בושה לאכל
- 13 בפניהם.

(28) משנה שם פו. "והמיחם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדורה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

- 14 ה. שתי חבורות³³ שנפרצה מחיצה מביניהן - אינן
- 15 אוכלין³⁴. וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה
- 16 ביניהן - אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח
- 17 נאכל בשתי חבורות³⁵, ואינן נצטרין מחבורה
- 18 לחבורה³⁶.

(33) מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ד אדר א' - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיום הבראתו⁶⁰; וקגון שפאכה עינו ונרפאת אחר
שחיטה⁶¹; או שהיה טמטום ונקרע אחר שחיטת
הפסח ונמצא זכר.

(55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט, אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכת את האכילה), מילת זכריו מניין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכת מלהקריב את הפסח) אף כאן מילת זכרים (מעכת לאכול את הפסח)". (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

פרק עשירי

(1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאיר מהבשר עד הבוקר.

א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה²;
שנאמר: וְעֵצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ³ בו. וכן נאמר בפסח
שני: וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו. אָכַל פֶּסַח שָׁפָא בְּטִמְאָה⁴,
אם שבר בו עצם - אינו לוקה. מפי השמועה למדו:
לֹא תִשְׁבְּרוּ בו - בְּטָהוֹר וְלֹא בְּטִמְאָה⁵. אָחַד הַשּׁוֹבֵר
אֶת הָעֵצָם בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר⁶, או ששבר בו עצם
מִפְּעוֹד יוֹם⁷, או ששבר אחר פְּמָה יָמִים⁸ - הרי זה
לוקה.

(2) משנה פסחים פד. (3) צ"ל: "לא ישברו" וטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בכתב"ד ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קכט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. (4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר-כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. (5) בפסחים שם בבביתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול". ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחוויה היא בציבור [ולא הותרה]". וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו בכשר, ולא בפסול". (6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל

לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הזהירה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאיים הלכה לא, שהמלביש חבירו כלאיים, והיה הלובש שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג). כתב שכל האיסור כאן הוא משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד" וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבעוני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והראב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

ח. ערל¹ שֶׁאָכַל כְּזִית מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח² - לוקה;
שנאמר: כֹּל עֶרְלָא יֹאכַל בו. בו הוא שאינו אֹכֵל,
אָכַל אֹכֵל הוא מִצָּה וּמְרוֹר³. וכן מִתֵּר לְהֹאכִיל
מִצָּה וּמְרוֹר לְגֵר תּוֹשֵׁב וּלְשֹׁכֵר⁴.

(51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים ככ. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע) "מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

ט. פֶּשֶׁם שְׁמִילַת בְּנֵי וְעַבְדֵּי מַעֲכָבְתוֹ מִלְשַׁחַט
הַפֶּסַח⁵, כִּן מַעֲכָבְתוֹ מִלְאָכָל; שֶׁנֶּאֱמַר⁶: וּמִלְתָּה
אֹתוֹ אֲזִי יֹאכַל בו⁷. כִּיצַד⁸? קָנָה עֶבֶד אַחֵר שְׁנִשְׁחַט
הַפֶּסַח, או שְׁהִיָּה לוֹ בֵּן שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְהַמּוֹל אֶלָּא
אַחֵר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - הָרִי זֶה אֶסוּר לְאָכַל עַד
שְׁיִמּוֹל אוֹתוֹ. וְכִיצַד יִהְיֶה הַבֵּן רְאוּי לְמִלָּה אַחֵר
שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְלֹא יִהְיֶה רְאוּי קֹדֶם שְׁחִיטָה? כְּגוֹן
שֶׁחָלְצָתוֹ חֲמֵה⁹, שְׁצִירָהּ שְׁבַעַת יָמִים מִעַתְּ לַעַת

(16) כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושוב שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ז ה"א: "אבל בשתי התריות, שכן אפילו עצם אחד ושברו, וחזר ושברו חייב שתים". ולהלן שם בהלכה יג "ווידא אמר, דא יש שובר אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.

ה. השורף עצמות והמחתך גידים¹⁷ - אינו חייב⁹ משום שביירת עצם¹⁸.

(17) של הפסח. (18) פסחים שם בבביתא: "השורף עצמות והמחתך גידים - אין בו משום שביירת העצם".

ו. פסח שהוא נא¹⁹ או מבשל²⁰ ושבר בו את העצם¹¹ - לוקה²¹. אפילו נפסל בטמאה²² ויצאיה²³ וכיצא¹² בהם - יש בו אסור שביירת העצם. במה דברים אמורים? פשיטה לו שעת הפשר ונפסל²⁴; אבל אם לא היתה לו שעת הפשר, כגון שנתפגל²⁵ או נעשה במחשבת זמן²⁶ או מחשבת שני השם²⁷ - אין בו משום שביירת העצם.

(19) שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה פ"ח הלכה ו), ואסור לאכלו משום שנאמר "אל תאכלו ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר, כל כי האי גוונא (שביירת העצם בנא) יש בו משום שביירת העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי לי ואכל לי. (20) שאסור לאכלו, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). (21) בנא הוא חייב, מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם בשלו ואחר צלהו חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים עליו, כרב יוסף אליבא דתנא קמא של רבי (שם). (22) לאחר זריקת הדם. (23) חוץ לחבורתו, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (24) שם כדברי רב יוסף וכתנא קמא, ראה למעלה בהלכה זו. (25) שחשב לאכלו חוץ למקומו, שזה נקרא פיגול (זבחים כט). ועיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. (26) כגון שחשב בשעת השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפי"ז "שנתפגל" שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. (27) ששינה שמו לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פט"ו הלכה יא).

ז. שבר עצם האליה²⁸ - אינו לוקה, שהרי אינו ראוי¹⁸ לאכילה²⁹.

(28) זנב הכבש. (29) פסחים שם: "רב אשי אמר, כל כי האי גוונא (=שביירת עצם האליה) ודאי אין בו משום שביירת העצם (גם לרבי וגם לתנא קמא) דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל", שהרי היא עומדת להקטרה על גבי המזבח (שם). וראה בהשגת הראב"ד ובכס"מ.

אייר שהוא פסח שני. (7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו משום שביירת עצם, ושאין ראוי לאכילה אין בו משום שביירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שביירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שביירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה". (8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שביירת עצם.

ב. לפיכך⁹ שורפין¹⁰ עצמות הפסח בכלל הנותר¹ מבשרו¹¹, פדי שלא יבואו בהן לידי תקלה¹².

(9) לפי שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים. (10) פסחים פג. בבביתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח, מפני התקלה". (11) כנראה שהמדובר כשאין בעצמות לא בשר ולא מוח, וכן מפורש בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט: "כל עצמות הקדשים שאין בהן מוח, אינן טעונין שריפה, חוץ מעצמות הפסח" (ועיין בראב"ד שם) וראה להלן. (12) כלומר, שמה יבואו לידי אסור שביירה, כן מפרש רבינו דברי הבביתא בפסחים פג. (הובאה למעלה). וסבור רבינו, שכשם שיש אסור שביירה בפסול שהיה לו שעת הכושר (להלן הלכה ו), כן יש אסור בעצם שהיה עליו כזית בשר וניטל ממנו. וכן נראה בגמרא שם שהקשו על הבביתא הנ"ל, "הני עצמות היכי דמי, אילימא דלית בהו מוח, עצמות קדשים למה להו שריפה" (כן הנוסחא בדפוס וויניציאה ובסיליאה, ולפנינו "למה להו שריפה". ובכ"י ב: "עצמות הפסח למה להו שריפה"). כלומר: פשיטא שעצמות קדשים אינם צריכים שריפה, ואילו על עצמות הפסח לא קשה לו למה צריכים שריפה, הרי שאף עצמות שאין בהם מוח צריכים שריפה בפסח, שמה יבוא לידי תקלה של שביירת עצם, כנ"ל (אור שמח).

ג. אין חייבין אלא על שביירת עצם שיש עליו פזית³ בשר¹³ או שיש בו מח¹⁴; אבל עצם שאין בו מח⁴ ושאינו געליו פזית בשר - אינו חייב על שביירתו. הנה עליו פזית בשר ושבר העצם שלא במקום הפשר - חייב, אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשר¹⁵.

(13) פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין עליו כזית בשר) לית ביה משום שביירת עצם, דבעינן שיעור אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום שביירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שביירת עצם (שם). (14) היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש בר"ח שם, וכן פירש"י. (15) מחלוקת שם בין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

ד. השובר אחר השובר¹⁶ בעצם אחד - לוקה.⁸

שבקולית". (47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה א).

15 יא. כְּשֶׁאֵדָם אוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח - חוֹתֵךְ הַבָּשָׂר וְאוֹכֵל,
16 וְחוֹתֵךְ הַעֲצָמוֹת מִן הַפֶּרֶק וּמִפְּרָקוֹ אִם רָצָה.⁴⁸
17 וְכִשְׁנִיעַ לְגִיד הַנֶּשֶׁה⁴⁹ - מוֹצִיאוֹ וּמְנִיחוֹ עִם שְׁאָר
18 הַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת וְהַקְרוֹמוֹת⁵⁰ שְׂוִיצָאִין בְּשַׁעַת
19 אֲכִילָה⁵¹. שְׂאִין מְנַקֵּין אוֹתוֹ כְּשֶׁאֵר הַבָּשָׂר⁵² וְאֵין
20 מַחְתִּכִּין אוֹתוֹ⁵³, אֲלָא צוֹלִין אוֹתוֹ שְׁלֵם⁵⁴. וְאִם חֲתָכוּ
21 חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - פֶּשֶׁר⁵⁵. וְהוּא שְׁלֵא יִחְסֹר אֶבֶר.
22 צְרִיךְ אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁלֵא יִשְׁאִיר מִבָּשָׂר הַפֶּסַח עַד
23 בֶּקֶר, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן בְּשֵׁנִי,
24 שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְאִם הִשְׁאִיר
25 מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֹאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנִי - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.
26 וְאֵינוֹ לּוֹקָה עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי נִתְּקַם לַעֲשֹׂה⁵⁶,
27 שְׁנֵאֲמַר: וְהִנֵּתָּר מִמֶּנּוּ בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ.

(48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב.
(49) שהרי צולחו שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד
אסור בהנאה, צולחו ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין
בנותן טעם (פס"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז).
ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:),
לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף
משנה). וראה בהשגת הראב"ד. (50) שאינם אסורים.
(51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. (52) אלא רק
מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם
(כסף-משנה). (53) לחתיכות. (54) כמו שכתוב (שמות
יב, ט) "כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא
בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין
אותו חתיכות". (55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו
אבר אבר על גבי גחלים". (56) כלומר, שהעובר בלאו זה
מתחייב בעשה. ולא הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה
בפי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד.
בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפי"ח מהלכות פסולי
המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים
כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב
חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת
רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך
בהלכות פסולי המוקדשין שם.

28 יב. כְּשֶׁמְקַרְבִּין אֶת הַפֶּסַח בְּרֹאשׁוֹן⁵⁷ - מְקַרְבִּין
29 עֲמוֹ⁵⁸ שְׁלָמִים⁵⁹ בְּיוֹם אֲרִבְעָה עָשָׂר מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן
30 הַצֹּאֵן⁶⁰, גְּדוֹלִים אוֹ קְטָנִים⁶¹, זָכָרִים אוֹ נְקִבּוֹת⁶²,
31 כָּל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים⁶³. וְזוֹ הִיא הַנִּקְרָאת חֲגִיגַת
32 אֲרִבְעָה עָשָׂר⁶⁴, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וּבִזְבַּחַת פֶּסַח
33 לַיהוָה צֹאן וּבָקָר⁶⁵. אֵימָתִי מְבִיאִין עֲמוֹ חֲגִיגָה
34 זוֹ? ⁶⁶ בְּזִמְן שְׁהוּא⁶⁷ בָּא בְּחֹלֶל⁶⁸ וּבִטְהָרָה⁶⁹ וּבְמוֹעֵט⁷⁰;
35 אֲבָל אִם חָל יוֹם אֲרִבְעָה עָשָׂר לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ
36 שָׂבָא הַפֶּסַח בְּטִמְאָה⁷¹, אוֹ שֶׁהָיָה הַפֶּסַחִים מְרִבִּים⁷²
37 - אֵין מְבִיאִין עֲמוֹ חֲגִיגָה, וְאֵין מְקַרְבִּין אֲלָא
38 הַפֶּסַחִים בְּלֶבֶד.

1 ח. הַסְּחוּסִים, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲצָמִים רַבִּים³⁰ - הָרִי אֵלוֹ
2 מְתָרִין לְאֲכָלָן³¹.

(30) שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם).
(31) ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.

3 ט. הִיָּה גִדִּי³² קָטָן וְרַךְ שֶׁעֲצָמוֹתָיו רַבִּים - לֹא יֵאָכֵל
4 אוֹתָן, שֶׁזֶה שׁוֹבֵר עֲצָם³³. וְאִם אָכַל - לּוֹקָה³⁴; שְׁאֵחָד
5 הַשׁוֹבֵר עֲצָם קָשָׁה אוֹ עֲצָם רַךְ³⁵. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁנֶּאֱכַל
6 בְּשׁוֹר הַגְּדוֹל אַחֵר שִׁיתְּבַשֵּׁל³⁶ - הוּא שֶׁמֶתֶר לְאֲכָל
7 כְּנֻגְדּוֹ מִן הַגִּיד הָרַךְ אַחֵר צִלְתּוֹ³⁷, כְּגוֹן רֹאשֵׁי כְּנָפִים³⁸
8 וְהַסְּחוּסִים³⁹.

(32) משנה וגמרא שם. (33) שאכילת העצם הרך הוא
שבירה. (34) משום "ועצם לא תשברו בו". (35) הוא
בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". (36) פירוש, שור
הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי בישול רב, הם
ראויים לאכילה. (37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות
לאוכלם ע"י בישול בינוני, וכ"ש על ידי צליה.
(38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש
בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשיניו
ולועסה" (מאירי פסחים פד.). (39) ראה למעלה הלכה ח.
וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל
הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים
והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור
הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי
כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'".
רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול
בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי
כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי' דרבא וכו'". ומפרש רש"י
שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא
בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה
מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה
לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור
הגדול, יש חיוב לאכלו. ואם אינו אוכלו, עובר על לא
תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת
עצם.

9 י. גִּידִין⁴⁰ הָרַבִּין שְׁסוּפִין לְהַקְשׁוֹת⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן
10 רְאוּיִין לְאֲכִילָה עִתָּה⁴² וְנֶאֱכָלִין⁴³ בַּפֶּסַח - אֵין נִמְנִין
11 צְלִיָּהֶן. וְנִמְנִין עַל מַח שֶׁבְּרֹאשׁ⁴⁴, מִפְּנֵי שִׁכּוֹל
12 לְהוֹצִיאוֹ⁴⁵ בְּלֹא שְׁבִירַת עֲצָם; וְאֵין נִמְנִין עַל מַח
13 שֶׁבְּקוֹלִית⁴⁶, וְהוּא הַעֲצָם הַסְּתוּם מִשְׁנֵי רֹאשִׁי, שֶׁהָרִי
14 אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ אֲלָא בְּשִׁבְרִית עֲצָם⁴⁷.

(40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו.
(41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גיד
הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם
להיות קשים" (רש"י שם). (42) בעוד הגדי רך וקטן.
(43) שמותרין באכילה. (44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על
מוח שבראש וכו'". (45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י
שם). (46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מוח

84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שולחן אחד עם הפסח, אינו נאכל אלא עד חצות. 85) למעלה פ"ח הלכה טו. 86) כלומר, שמא נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאיסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השניה, כי אילולא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן הלכה טו. 58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ט). 59) קרבן שלמים. 60) משנה שם. 61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שנים ויותר, וכן הוא בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שנים". 62) משנה שם. 63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא. 64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה י). 65) "והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים ע:). אבל צריך עיון, שברייטא זו היא אליבא דמאן-דאמר שחגיגה זו היא חובה ודוחה את השבת. אבל לדידן, פסוק זה מדבר במותר הפסח, וראה בצ"ח לפסחים ע: 66) משנה פסחים שם. 67) הפסח. 68) ש"ד בניסן חל ביום חול. 69) שהפסח קרב בטוהר. 70) שהרבה נמנו על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השובע (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). 71) שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע:). 72) ויש בהם כדי אכילת שובע לכולם.

טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני? 87) הראשון אסור בחמץ בכל יראה ובל ימצא, 88) ואינו נשחט על חמץ, 89) ואין מוציאים ממנו חוץ לחבורה, 90) וטעון הלל באכילתו, 91) ומביאים עמו חגיגה, 92) ואפשר שיבא בטמאה, אם נטמא רב הקהל טמאת מת, כמו שבארנו. 93) אבל פסח שני - חמץ ומצה עמו בפית, 94) ואינו טעון הלל באכילתו, 95) ומוציאים אותו חוץ לחבורתו, 96) ואין מביאים עמו חגיגה, 97) ואינו בא בטמאה. 98) ושיניהם דוחין את השבת, 99) וטעונין הלל בעשיתו, 100) ונאכלין צלי, 101) בבית אהרן על מצה ומרור, 102) ואין מותרין מהן, 103) ואין שוברין בהן את העצם. 104) ולמה לא ישנה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר: 105) ככל חקת הפסח יעשו? לפי שפרש בו מקצת חקת הפסח, 106) ללמד שאינו שונה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו, 107) והן המצות שבגופו, 108) והם חקת הפסח, 109) שכלל זה 110) שנאמר במצרים 111) שילקח הפסח מבגדיו, 112) ושהוא טעון הגעת דם באגדת איזוב, 113) למשקוף ולשתי המזוזות, 114) ושיאכל בחפזו, 115) אין אותן הדברים נוהגים לדורות, 116) ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד. 117) ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד. 118)

יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה. 73) ונאכלת לשני ימים ולילה אחד, 74) ככל זבחי שלמים. 75) ואסור להניח 76) מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי, 77) שנאמר: ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי השמועה למדו, 78) שזה אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר - עד בקר של יום השני. 80) והמותרים 81) אינו לוקה; אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים. 82)

73) שם סט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא-דעתך חובה, תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה". 74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-תימא שאמר שדינה כפסח). 75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. 76) להשאיר. 77) מיום הקרבנות, שהוא יום ששה עשר בניסן. 78) שם עא. עא: 79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). 80) שהוא יום ששה עשר בניסן. 81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. 82) ראה למעלה הלכה יא.

יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל התבשילין העולים עמו על השלחן מתבשרין עמו, 83) ואין נאכלים אלא עד חצות, 84) בפסח עצמו, 85) גזירה מפני התערבות. 86)

87) משנה בפסחים צה. 88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ד. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. 89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. 90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא כזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. 91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. 92) למעלה הלכה יב. 93) למעלה פ"ז הלכה א. 94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). 95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). 96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכללילה דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא

83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

- א. שֶׁלֹשׁ מִצְוֹת עָשָׂה נִצְטְווּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל רֶגֶל² 8
מִשְׁלֹשׁ רִגְלִים³, וְאֵלוֹ הֵן: הָרֵאִיָּה, שְׁנֶאֱמַר: יִרְאֶה כָּל 9
זָכוֹר⁴; וְהַחֲגִיגָה, שְׁנֶאֱמַר: תָּחֵג לַה' אֱלֹהֶיךָ⁵; 10
וְהַשְׂמִיחָה, שְׁנֶאֱמַר: וְשִׂמַּחְתָּ בַּחֲגֶךָ⁶. הָרֵאִיָּה הָאֲמִנָּה 11
בַּתּוֹרָה הִיא: שְׁנֶאֱמַר פָּנָיו בַּעֲזָרָה בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן⁷ 12
שֶׁל חֹג, וְיָבִיא עִמּוֹ קָרְבָּן עֹלָה⁸, בֵּין מִן הָעוֹף בֵּין 13
מִן הַבְּהֵמָה⁹. וְכִי שָׁפָא לְעֹזְרָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְלֹא 14
הָבִיא עֹלָה - לֹא דִיּוֹ שֶׁלֹא עָשָׂה מִצְוַת עָשָׂה, אֲלָא 15
עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֶאֱמַר: לֹא¹⁰ יֵרָאוּ פָנָי 16
רִיבָם¹¹. וְאִינוּ לֹקֵה עַל לֹא זֶה, שֶׁהִרִי לֹא עָשָׂה 17
מִעֲשֶׂה¹². הַחֲגִיגָה הָאֲמִנָּה בַּתּוֹרָה הִיא: שִׁיקְרִיב 18
שְׁלָמִים¹³ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חֹג¹⁴ כְּבֹאוֹ 19
לְהָרְאוֹת¹⁵. וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין הַשְׁלָמִים בָּאִים אֲלָא 20
מִן הַבְּהֵמָה¹⁶. וְשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ, שֶׁהֵן הָרֵאִיָּה 21
וְהַחֲגִיגָה, אֵין הַנָּשִׁים חַיִּבּוֹת בָּהֶן¹⁷. וְהַשְׂמִיחָה 22
הָאֲמִנָּה בְּרִגְלִים הִיא: שִׁיקְרִיב שְׁלָמִים יָתֵר עַל 23
שְׁלָמֵי חֲגִיגָה¹⁸, וְאֵלוֹ הֵם הַנִּקְרָאִים שְׁלָמֵי שְׂמִיחָה 24
חֲגִיגָה; שְׁנֶאֱמַר: וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ 25
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ¹⁹. וְנָשִׁים חַיִּבּוֹת בְּמִצְוָה זוֹ²⁰. 26

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים ואלו הן: הראיה והחגיגה והשמחה. הראי... יביא עמה קרבן עולה. החגיגה... יקריב שלמים ביום טוב ושתי מצוות אלו... אין הנשים חייבות בהן והשמחה האמורה... ונשים חייבות במצוה זו".

והשיג עליו הראב"ד שהרי אין הנשים חייבות בקרבן שמחה אלא "בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה". ומקורו במסכת קידושין "אמר אבבי אשה בעלה משמחה".

והכס"מ הביא דעת רש"י ש"אין חובת השמחה תלויה בה אלא על בעלה שישמחנה במאכל ומשתה וכלי פשתן", ודעת התוס' "אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו" ומסיים "ואין תפיסה על הרמב"ם למה לא האריך לבאר זה".

ותירוצו צריך עיון שהרי הקושיא על הרמב"ם היא לא על שלא האריך לבאר ענין זה אלא שפסק היפך דברי הגמרא ש"אשה בעלה משמחה" ופסק ש"נשים חייבות במצוה זו".

(על פי יין מלכות ספר קרבנות סימן ג')

2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל". (3) פסח, שבועות וסוכות.

חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו שיתבאר בגמרא". נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ובתוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צה:). (101) משנה שם צה. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וכו' שמעון (פסחים פו:). וכנראה שרבינו היתה הגירסא בגמרא פסחים צה. באופן שגם בפסח שני הדין שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צה. (103) משנה פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות ומורורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל דברים שאינן בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה ומרור שאינן בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד, שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים צה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה [ובכ"י תימן: חוקת הפסח שכלל]. ואחר-כך מתחילה הלכה חדשה: "זה שנאמר וכו'". (112) בפסח שנעשה במצרים. (113) בעשור לחודש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג): "בעשור לחודש הזה, ויקחו להם איש שה וכו'". (114) (שם, כב). והוא: ג' קלחין של מין ירוק שיש לו גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם אגודת אוזב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות. (118) משנה בפסחים צו.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הִלְכוֹת חֲגִיגָה

- 1 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שֶׁשׁ מִצְוֹת. אֶרְבַּע מִצְוֹת עָשָׂה, וְשְׁתֵּים
- 2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהָרְאוֹת פָּנָי
- 3 ה'. (ב) לָחֵג בְּשִׁלֹשׁ רִגְלִים. (ג) לְשִׂמּוֹחַ בְּרִגְלִים. (ד)
- 4 שֶׁלֹא יִרְאֶה רִיבָם. (ה) שֶׁלֹא יַעֲזֹב לִזֵּי מִלְשִׁמְחוֹ וְלִתֵּן
- 5 לוֹ מִתְּנוּתָיו בְּרִגְלִים. (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בְּחֵג
- 6 הַפֶּסַח בְּמוֹצָאֵי שְׁמִטָּה.
- 7 וּבִאִיר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפֶרֶקֶים אֵלוֹ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עליה אלא על בעלה (לחם-משנה פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ד. וראה ברבב"ד וכסף-משנה כאן).

- ב. הראיה²¹ והחגיגה²² אין להן שיעור מן התורה, שניאמר: איש כמתנת ידו²³ וגומר. אבל מדברי סופרים²⁴, שלא יהא קרבן עולת ראיה פחות משנה מזה כסף²⁵, ולא שלמי חגיגה פחות משנה שתי כסף²⁶. ומצוה להביא כפי עשרו²⁷, שניאמר: כמתנת ידו²⁸.

(21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". (22) בחגיגה ז, א - על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הראי' מעה כסף והחגיגה שתי כסף", הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. (23) "מפשטות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראיה וקרבן חגיגה" ('קריית ספר'). (24) דברי רבי יוחנן (חגיגה שם, הובא למעלה). (25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירוש המשניות, בתחילת מס' חגיגה. (26) שתי מצות כסף, שלושים ושתיים שעורות (פירוש המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב.) ולא כבית שמאי הסוברים ההיפך מזה: שהחגיגה היא מעה כסף והראיה שתי כסף. (27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת - מצוה עליו להביא כפי השגתו. (28) משנה, חגיגה ח, ב.

- ג. שלמי שמחה לא נתנו בהן חקמים שיעור²⁹. פעת שיעולה אדם לירושלים לחג, אם היו בידו קרבנות הראיה - יביאם, או יעלה עמו כסף³⁰ לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו כסף - לא יביא שנה כסף³¹. אפלו היה בידו שנה פמה זהובים - אסור³² לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסור שיעולה בידו שנה כסף? גזרה שמה לא ימצא למכר, או שמה ימצאו המעות סיגים³³.

(29) שהרי במשנה (חגיגה ב.) לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראיה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך ודאי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם-משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשרו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). (30) מטבע של כסף. (31) בכורות מט, ב - במשנה: "ויכולן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראיה)". (32) מדרבנן. (33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה", ומפרשה רבינו כפירוש ה'תוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמה ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מצות. ומה שכתב רבינו "שמה לא ימצא למכור" לא נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעות" צריך לומר, שכוונתו לשווה המעות).

(4) שם נאמר: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'". (5) ב'ספר המצוות' (מצות-עשה נב) כתב: "והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי בשנה". (6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוקיך", וב'ספרי' (שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל שנוהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". (7) אבל שאר הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד). (8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת הראיה ביום הראשון של החג) - אינו חייב להביא קרבן עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז). (9) בברייתא שם ז, א: "ולא יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראיה האמורה לגבוה - זבחים (ולא עופות ומנחות)". הרי מפורש שעולת ראיה אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ' משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר: "או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף-משנה כאן בשם מהר"י קורקוס). (10) צריך לומר "ולא". (11) וכל זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קריית ספר'). (12) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". (14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה - לתשלומין". (15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראיה וחגיגה ושמחה". (16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות הי"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". (17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייה". שהן מצוות-עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א - אמרו "זכור, להוציא את הנשים". (18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. (19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזביחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"י זביחת שלמים, שכן למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן - שלמים, אף שמחה האמורה כאן - שלמים". (20) של שמחה (חגיגה ו: ו) "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:): שהחייב עליה. ולא כאביי שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה

10. ו. עֲבַר הָרֶגֶל⁴³ וְלֹא חָג⁴⁴ - אֵינּוּ חַיִּב בְּאַחֲרֵיתוֹ⁴⁵.
11. וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁴⁶ נֶאֱמַר: מִעֲתָה לֹא יִכָּל לְתַקֵּן.

(43) משנה, חגיגה ט, א. (44) לא הביא קרבנות החג. (45) כיון שעבר הרגל אינו מחויב להקריבם. אבל מביאם בתור נדבה, ואם אבדו או מתו אינו חייב באחריותם, כדין קרבנות נדבה (ראה 'טורי אבן' חגיגה שם). (46) הוא מה שאמר רבי שמעון בן מגסיא במשנה, שם: "איהו מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", וראה ב'מאירי' חגיגה שם שכתב, שרבי שמעון בן מגסיא לא בא אלא להוסיף: שכל העובר עבירה שאי אפשר לו להשיבה, הוא בכלל מעוות לא יוכל לתקן.

12. ז. מִי שֶׁלֹא חָג בְּיוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסִּפּוֹת⁴⁷
13. - חוֹגֵג אֶת פֶּל הָרֶגֶל וּבְיוֹם טוֹב הָאֶחָדוֹן שֶׁהוּא
14. שְׁמִינִי⁴⁸. וְאִם הַשְּׁמִינִי תְּשַׁלּוּמֵי רָאשׁוֹן הוּא⁴⁹. וְכֵן
15. מִי שֶׁלֹא חָג בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת - חוֹגֵג פֶּל שְׁבַעָה,
16. וְיֵשׁ לוֹ תְּשַׁלּוּמִין פֶּל שֵׁשֶׁת יָמִים שֶׁלֹאֲחֹר חָג
17. הַשְּׁבוּעוֹת. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה נֶאֱמַר, שֶׁחָג
18. הַשְּׁבוּעוֹת כְּחַג הַמִּצּוֹת לְתְּשַׁלּוּמִין⁵⁰.

(47) משנה, חגיגה שם. ולענין חג הפסח, ראה למעלה ה"ד. (48) שמיני עצרת. (49) אף-על-פי שלענין פז"ר קש"ב הוא כרגל בפני עצמו (סוכה מז), לענין תשלומין הרי הוא תשלומין של ראשון, ולמדו כן מפסוק מפורש בגמרא שם. (50) בחגיגה יז, א: "א"ר אלעזר וכו' מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה, שנאמר (דברים טז) בחג המצות ובחג השבועות וכו' מקיש חג השבועות לחג המצות. מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה".

19. ח. עוֹלֹת רִאִיָּה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה אֵינָן דּוֹחִין לֹא אֶת
20. הַשְּׁבִיט⁵¹ וְלֹא אֶת הַטִּמְאָה⁵², לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן זִמָּן
21. קְבוּעַ פְּקֻדָּתוֹת הַצִּבּוּר; שָׂאֵם אֵינּוּ חוֹגֵג הַיּוֹם -
22. חוֹגֵג לְמַחֲרָי⁵³, כְּמֹו שְׁבָאֲרָנִי⁵⁴. אֲבָל דּוֹחִין אֶת יוֹם
23. טוֹב⁵⁵. וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵין מְקַרִּיבִין בְּיוֹם טוֹב נְדָרִים
24. וְנִדְבּוֹת⁵⁶ - מְקַרִּיבִין עוֹלֹת רִאִיָּה וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָה
25. וְשַׁלְמֵי שְׁמִיחָה; שֶׁאֵין אֵלּוּ נְדָרִים וְנִדְבּוֹת, אֲלָא
26. חֻבּוֹת.

(51) שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. (52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבים אותם. (53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבעה, "וכיון דאית להו תשלומין כל שבעה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:). והוא-הדין לעולת ראיה, שאף היא יש לה תשלומין (כסף-משנה). (54) למעלה ה"ד וה"ז. (55) כדעת בית הלל (חגיגה יז). ואף כי אין קבוע להם זמן ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל - יש לחוש שמא יפסע או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם). (56) מחלוקת (שם יט: כ:). ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

1. ד. מִי שֶׁלֹא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן³⁴ עוֹלֹת רִאִיָּתוֹ
2. וְשַׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ³⁵ - הָרִי זֶה מְקַרִּיבֵן בְּשָׂאֵר יָמֹות
3. הָרֶגֶל; שְׁנֶאֱמַר: שְׁבַעַת יָמִים תַּחַג לָהּ אֶלֶה־יָד -
4. מְלַמֵּד שֶׁכֵּלָן רִאִיוִין לְחֲגִיגָה³⁶. וְכֵלָן תְּשַׁלּוּמֵי רָאשׁוֹן
5. הֵם³⁷.

(34) של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. (35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין ('תוספות יום-טוב' חגיגה פ"א מ"ו). (וזהו כוונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 23) "שמחה נוהגת וכו' כל שבעה, מה שאין-כן בשתייהם". ועי' 'תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה). (36) מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחוג לה' אלוקיך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה - למדו ראיה מחגיגה לענין זה ('תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קריית ספר' כאן. (37) עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה), ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

6. ה. וּמִצְוָה לְהַקְדִּים וּלְהַקְרִיב בְּרָאשׁוֹן³⁸. לֹא הִקְרִיב
7. בְּרָאשׁוֹן, בֵּין שׁוּגֵג בֵּין מְזִיד³⁹ - יִקְרִיב בְּשַׁנִּי⁴⁰. וְכָל
8. הַמֵּאֲחֹר - הָרִי זֶה מְגַנֵּה⁴¹, וְעָלָיו נֶאֱמַר: נִגְיֵי מְמוּעָד
9. אֶסְפְּתִי⁴².

(38) אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. (39) (במשנה (חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשוגג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהבירייתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא). (40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'. (41) ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות 'יד איתן' על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ח.). (42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהו דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר איחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאיחרו ולא הקריבו בזמן, ביום ראשון, ולא כדברי 'תוספות' שם ד"ה כדמתרגם (הגהות 'יד איתן', וחיידושים ומקורים להרש"ש על הרמב"ם).

ישאירו ויבוא לבית הפסול ('מאירי'). (74) ראה למעלה ה"ב.

יום ש"ק כ"ה אדר א' ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה חייב בחגיגה.

- א. נָשִׁים וְעֶבְדִּים פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה. וְכָל הָאֲנָשִׁים חִיבִים בְּרְאִיָּה, חוּץ מִחֶרֶשׁ וְאֵלֶם, וְשׂוֹטָה וְקֶטֶן, וְסוֹמֵא וְחֶגֶר,² וְטָמֵא וְעֶרְלָה, וְכֵן הַזֶּקֶן וְהַחוּלָה וְהַרְדָּף³ וְהַעֲנָנִי מֵאֵד⁴ שְׂאִינָם יְכוּלִים לַעֲלוֹת עַל רִגְלֵיהֶן. כָּל אֱלוֹ הָאֶחָד עֶשְׂרֵי פְטוּרִין, וְשָׂאֵר כָּל הָאֲנָשִׁים חִיבִין בְּרְאִיָּה. הַחֶרֶשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר,⁵ אֶפְלוּ חֶרֶשׁ בְּאֶזְנוֹ אֶחָת⁶ - פְּטוּר מִן הָרְאִיָּה. וְכֵן הַסּוֹמֵא בְּעֵינוֹ אֶחָת אוֹ חֶגֶר בְּרִגְלוֹ אֶחָת - פְּטוּר. הָאֵלֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ - פְּטוּר. טְמֵאוֹת⁷ וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס⁸ - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סָפֵק אֲשֶׁה⁹. מִי שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן חוּרִין¹⁰ - פְּטוּר מִפְּנֵי צַד עֲבֻדוֹת שְׁבוּיִם¹¹. וּמִגִּזְלֵי שְׂפָלָה אֱלוֹ פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה? הֲרִי הוּא אוֹמֵר: יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה¹² - לְהוֹצִיא אֶת הַנְּשִׁים. וּמִצֻּנֹת עֲשֶׂה שְׂאִין הַנְּשִׁים חִיבֹת בָּהּ - אֵין הָעֶבְדִּים חִיבִים בָּהּ¹³. וְעוֹד, הֲרִי נֹאמֵר: בְּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל - לְהוֹצִיא הָעֶבְדִּים. וְנֹאמֵר: בְּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת - כָּשֶׁם שֶׁהֵן בָּאִין לְהִרְאוֹת לִפְנֵי ה'¹⁴, כִּף הֵם בָּאִים לִרְאוֹת הַדֶּר קֹדֶשׁ וּבֵית שְׁכִינָתוֹ. לְהוֹצִיא סוֹמֵא, שְׂאִינוֹ רוֹאֶה¹⁵. אֶפְלוּ נִסְמִית עֵינוֹ אֶחָת, שֶׁהֲרִי אֵין רְאִיָּתוֹ שְׁלֵמָה¹⁶. וְשֶׁם נֹאמֵר: לִמְעַן יִשְׁמְעוּ - לְהוֹצִיא מִי שְׂאִין לוֹ שְׂמִיעָה גְמוּרָה¹⁷. וְלִמְעַן יִלְמְדוּ - לְהוֹצִיא מִי שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר¹⁸; שְׂפָלָה הַמְצִיָּה לְלִמְד - מְצִיָּה לְלִמְד¹⁹. וְנֹאמֵר: בְּעֶלְתָּ לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' - מִי שֶׁיְכוּל לַעֲלוֹת בְּרִגְלָיו, לְהוֹצִיא חֶגֶר וְחוּלָה וְזֶקֶן וְעֲנָנִי²⁰. וְכִבֵּר בְּאֶרְצוֹ בְּהִלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ, שְׂאִין הַטָּמֵא רְאוּי לְבִיָּאָה²¹, וְכֵן הָעֶרֶל מְאֹס בְּטָמֵא²².

~ נקודות משיחות קודש ~

"הסומא בעינו אחת.. פטור. ומנין שכל אלו פטורין מן הראי'... נאמר בבוא כל ישראל לראות, כשם שהם באים לראות לפני ה', כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו, להוציא סומא שאינו רואה, אפילו נסמית עינו אחת, שהרי אין ראייתו שלימה גמורה".

מבואר ב'אור התורה' על מסכת חגיגה, מה הוא רואה אותך בשתי עיניו, אף אתה כו' וענין שתי עיניו של אדם הוא ממכ"ע וסוכ"ע. ומעתה מבוארים שני הלשונות: "הדר קדשו" - סוכ"ע, "ובית שכינתו" - ממכ"ע.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן ד)

(2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט)

- ט. פְּשִׁמְקָרִיב הַמְקָרִיב עוֹלֹת רְאִיָּתוֹ וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ וְשִׁמְחָתוֹ בְּיוֹם טוֹב - סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן⁵⁷ כָּכָל כְּחוֹ⁵⁸, בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשָׂה בְשָׂאֵר הַיָּמִים. אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂמִיכָה אֵינָה מְעַכֶּבֶת⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת⁶⁰, לֹא גָזְרוּ עֲלֶיהָ מָשׁוֹם שְׁבוּת⁶¹.

(57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו", ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ). "כמשפט עולת נדבה, למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי נדבה כתוב (שם ג, א"ב) "ואם זבח שלמים קרבנו - וסמך ידו", ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, - ששלמי חובה אף הם טעונין סמיכה. (58) חגיגה טז, ב. (59) שאם לא סמך, גם-כן נתכפר (מנחות צג. במשנה ובברייתא שם צג.). (60) פ"ג ה"ב. (61) שגזרו חכמים, שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וביום טוב (ביצה לו:), וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש בבעלי חיים, ואף-על-פי-כן לא גזרו בה משום שבות, וראה בחגיגה טז, ב.

- י. הַמְפָּרִישׁ עוֹלֹת רְאִיָּתוֹ וְנֶמֶת - הַיּוֹרְשִׁין חִיבִין לְהִבְיָאָה⁶². מִתֵּר לְהַקְרִיב בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד נְדָרִים וְנִדְבוֹת⁶³; שְׁנֹאמֵר: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד מִנְדָּרֵיכֶם וּנְדִבְחֵיכֶם⁶⁴, מִפְּלֵל שְׁקָרִיבִין בְּרִגְלָם⁶⁵. לְעִלְתֵּיכֶם - כְּמוֹ עוֹלֹת מִצְרַע וְעוֹלֹת יוֹלָדֹת⁶⁶. וּלְמִנְחָתֵיכֶם - לְהִבְיָא מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת⁶⁷. וְלְשִׁלְמֵיכֶם - לְרִבּוֹת שְׁלָמִי נְזִיר⁶⁸. הַפֵּל קֶרְבִּין בְּמוֹעֵד⁶⁹, וְאֵין קֶרְבִּין בְּיוֹם טוֹב.

(62) בכורות נא, ב. וראה גם ב'ירושלמי' חגיגה פ"א ה"א. (63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. (64) וגו' לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסיכם ולשלמיכם. (65) תמורה, שם. (66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו לענין יולדות, ושם יד, כ לענין מצורע). (67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא), ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשקין את הסוטה מביא בעלה מנחה (במדבר ה, טו). (68) תמורה, שם. שביום מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד). (69) כלומר, בחולו של מועד.

- יא. וּמִי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹכְלִים מְרֻבִּים⁷⁰ וּנְכָסִים מוֹעֲטִין⁷¹ - מְבִיא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה מְרֻבִּין וְעוֹלוֹת רְאִיָּה מוֹעֲטִין⁷¹. הָיָה לוֹ אוֹכְלִין מוֹעֲטִין⁷² וּנְכָסִים מְרֻבִּין - מְבִיא עוֹלוֹת רְאִיָּה מְרֻבּוֹת וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה מוֹעֲטוֹת⁷³. הָיָה זֶה וְזֶה מוֹעֵט - עַל זֶה אָמְרוּ⁷⁴: לֹא יִפְחַת מִמְּעָה לְעוֹלָה וְשִׁתִּי כֶסֶף לְשִׁלְמִים. זֶה וְזֶה מְרַבֶּה - עַל זֶה נֹאמֵר: בְּכִרְפַּת ה' אֶלְהִיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ.

(70) כלומר, בני ביתו מרובים. (71) משנה, חגיגה ח, ב. (72) שם במשנה. (73) הואיל והאוכלים מועטין, שמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ה אדר א' - ספר קרבנות - הלכות חגיגה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען ילמדו". (20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים" - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". (21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה') "ובאת שמה והבאתם שמה" - "כל שישנו בביאה (בכניסה למקדש) ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בביאה אינו בהבאה". (22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השווהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לעניין גבוה כגון בראייה ובביאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהזות.

- ב. המקמץ, והוא שמלאכתו לקבץ צואת פלבים
- וכיוצא בהן לעבד העורות²³ או לרפואה, וכן
- המצרף נחשת במחצב שלו²⁴ והעבדנין²⁵, אף על פי
- שהן מאויסין מפני מלאכתן - הרי אלו מטהרין גופן
- ומלבושן ועולין בכלל ישראל לראות²⁶.

(23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. (24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, וכרבה בר בר חנה בכתובות שם. (25) מעבדי עורות. (26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכורך" מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך (שריחן רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאיסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם.

- ג. כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות
- מירושלים להר הבית²⁷ - אביו חייב להעלותו
- ולהראות בו, כדי לחנכו במצות; שנאמר: יראה כל
- זכורך²⁸. ואם הנה הקטן חגר או סומא או חרש,
- אפלו באחת - אינו חייב לחנכו, אף על פי שהוא
- ראוי לרפואה²⁹; ושאלו הנה גדול והוא כף³⁰ - הנה
- פטור, כמו שפארנו.

(27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפו של אביו, שהוא קטן ביותר. (28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכורך" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). (29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. (30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

- ד. כל החיב בראיה - חיב בחגיגה, וכל הפטור מן
- הראיה - פטור מן החגיגה. וכלן חייבין בשמחה, חוץ

וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג:), שאפילו שוטה באחד מן הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו במצוות. (3) שאינו יכול לעלות ברגליו. (4) מפונק, שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו יכול לעלות ברגליו" וכן בברייתא (ד). ופירשו בגמרא שם, שהכוונה גם לאנשים מפונקים. (5) מכיוון שאינו שומע פטור מהראיה (חגיגה ב:). (6) שם ג. דברי ר' תנחום, ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש באזנו אחת פטור מן הראיה. (7) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. (8) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". (9) ואשה פטורה מן הראיה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב. ופרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטור של ערל אינו אלא משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטומטום שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טומטום הוא אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. (10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שעיקר אצלנו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". (11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכורך אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) שיש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). (12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכורך כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראיה ראה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. (13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). (14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. (15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצות ראיה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכי". (16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.). אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם, יז) "יראה", ולומדים יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. (17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. (18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. (19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים.

וכמו כן היו לו אוכלין. (43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מיירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מיירי) במפרש (שאמר מפורש שהוא מפריש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם). (44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון. (45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם). (46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפרש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך, שאין זה אלא תשלומין לראשון.

- ח. עולת ראיה אינה באה אלא מן החליין⁴⁷,
כשאר הקרבנות שאדם חב בהן⁴⁸. אכל שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני המערכות עם מעות חליין⁴⁹, לזמן מן התעוררת בהמה ומקריבה שלמי חגיגה⁵⁰. והוא שיהיה שעור אכילה ראשונה מן החליין⁵¹. מפני ששלמי חגיגה חובה, וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החליין⁵².

(47) כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). (48) שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוך מן המעשר ודברת ידך אשר תיתן" - "מסת", מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, א) "וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ" (חגיגה ח.). (49) כבית הלל (חגיגה ח.) ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים שם) "כאשר יברכך ה' אלוך", ובזה ריבתה התורה גם תעורבת (שם). (50) כר' יוחנן החולק על חזקיה, שם, שסובר טופלין (מחברין) מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה ולא כחזקיה הסובר להיפך, ועיין כסף משנה. וכל זה אינו אלא בחגיגה שמצינו בה ריבוי בתורה (ראה למעלה). אבל עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין בלבד. (51) צריך שיהיה במעות של החגיגה מעות של חולין בשיעור של אכילה הראשונה. כן הוא בחגיגה שם וברייתא של חזקיה וסובר רבינו שהוא הדין לר' יוחנן (כסף משנה). (52) לפיכך צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין.

- ט. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר פהמה⁵³. ואין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמה יעשר ביום טוב⁵⁴.

(53) חגיגה ח. "תניא כוותיה דחזקיה (שסובר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות) "מסת" (דברים טז) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה", ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לעניין

מחרש שוטה וקטן³¹ וערל וטמא. חרש שוטה וקטן - מפני שאינן בני חיוב הרי הן פטורין מכל מצות האמורות בתורה; וערל וטמא - מפני שאינן אוכלים בקדשים ואינן ראויין לכיאה, כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש³² ובהלכות מעשה הקרבנות.

(31) שם ברך ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). (32) בפרק ג לעניין טמא. ובפרק ב הלכה יב לעניין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה).

ה. מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני - פטור מן הראיה ומן החגיגה, שפיוס חובתו היה פטור; שכל ימות החג³³ תשלומי ראשון הן³⁴, כמו שבארנו. וכן אם נטמא בליל יום טוב הראשון, אף על פי ששהה למחרת - פטור³⁵. אבל אם נטמא ביום ראשון³⁷ - הרי זה חב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל פשיטה.

(33) כלומר שאר ימי החג. (34) כר' יוחנן שם. וכיוון שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. (35) ביום שני של חג. (36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטור ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). (37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים.

ו. מי שבא לעזרה בתוך ימי החג³⁸ - אינו חב להביא עולה בידו בכל עת שיקנס³⁹. שזה שנאמר: ולא יראו פני ריכם - אינו אלא בעקר הרגל בלבד, שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון⁴⁰. ואם הביא בכל עת שביא - מקבלין ממנו ומקריבין אותה לשם עולת ראיה, שהראיה אין לה שעור.

(38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראיה שיעור, בין לראיית פנים ובין לעניין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. (39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. (40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים.

ז. הפריש⁴¹ עשר בהמות לחגיגתו והקריב מהן מקצתן בראשון ופסק⁴² - שוב אינו חוזר ומקריב השאר⁴³, שהרי שיר אותם⁴⁴. ואם לא פסק, אלא דחקו היום ולא יכול להקריב היום⁴⁵ - מקריב השאר למחרת⁴⁶.

(41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. (42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ה אדר א' - ספר קרבנות - הלכות חגיגה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה". ובתוספות (שם ע:) דיבור המתחיל שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה אינו יוצא בה ידי חגיגה, כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה שאם הקדישן לשם חגיגה, יוצא בה ידי חגיגה, ואין צריך לשחוט דווקא ביום טוב. 71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי ששחטן מערב יום טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לעניין חגיגה אינו יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל, הואיל ואוכל מהן ברגל - יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בפשעת שמחה.

יג. לא יביא אדם תודה 72 ביום ארבעה עשר 73, מפני החמץ שבה 74, שאין מביאין קדשים לבית הפסול 75. ואם הביא 76 - יוצא בה ידי חובת שמחה 77, כמו שפארנו 78.

72) קרבן הודאה על הנס שנעשה לו. 73) בניסן. 74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג). 75) לשריפה. משום שאינו יכול לאכול חמץ בערב פסח אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר (ביצה יט: וברש"י שם). 76) כלומר בארבעה עשר, כנ"ל. 77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה. וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי שאמרו (פסחים עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג, שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג, שאין שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי אוכלים בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו שיוצאים בבכור ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה. 78) למעלה בהלכה י, שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יד. האומר: הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה 79 - חייב להביא תודה 80, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החליץ 81. פשיטא אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים, שנאמר 82: והלוי והגר והיתום והאלמנה 83. מאכיל הפל ומשקן כפי עשרו. ומי שאכל זבחייו ולא שמח אלו עמו - עליו נאמר: זבחייהם פלחם אונים להם, כל אכליו יטמאו, פי לחמם לנפשם. ומצוה בלוי יותר מן הפל 84, לפי שאין לו לא חלק ולא נחלה 85, ואין לו מתנות בבשר. לפיכך צריך לזמן לזמן על שלחנו ולשמחם, או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם 86, כדי שימצאו בו

שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לעניין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. 54) "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב, ואין זה כנדרים ונדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו.

1 י. יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות 55 ובמעשר בהמה 56, והפניה 57 - בחטאת 58 ובאשם 59 ובבכור 60 ובחזה ושוך 61; שמצוה זו 62 היא לשמח באכילת בשר לפני ה' 63, והרי אכלו 64. אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות, שאינן בשר המשמח 65. כבר פארנו בפסחים, שחגיגת ארבעה עשר 66 רשות. לפיכך 67 אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה 68, אלא יוצא בה חובת שמחה 69.

55) שנדר (=שאמר הרי עלי שלמים) או שנב (=שאמר הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאן כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם שלמי שמחה. 56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמא יעשר, כמו שכתב לעניין שלמי חגיגה (למעלה הלכה ט). 57) יוצאין ידי חובתן. 58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 59) שבשרו נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. 60) שבשרו נאכל לכהנים (שם הלכה כה). 61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם נאכלים לכהנים. 62) של שמחה. 63) ואין שמחה אלא בבשר (פסחים ק ט). ודרשינן בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת בחגך" (דברים ז, יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה". 64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא ההקריבה היא המצוה, אלא אכילת בשר הקרבנות, והרי אכלו. 65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ'ושמחת' נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". 66) בחודש ניסן. 67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה, שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה, כיוון שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה חגיגת י"ד חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור שמח). 68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה (הלכה ח) שאינה באה אלא מן החולין. 69) פסחים ע. ברייתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים עליו, אלא במה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל במה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.

10 יא. מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה 70 ושחטן מערב יום טוב 71, אף על פי שאכלן ביום טוב - אינו יוצא בה ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החליץ, אבל יצא בה ידי חובת שמחה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

האמת" אינה רק טעם של המצוה או תוצאה של קיומה, אלא שזהו תוכן המצוה, ולכן נקט הרמב"ם כל הפרטים "לקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותם במצוות ומוחזקות ידיהם בדת האמת", כי עניין זה שבמצוות 'הקהל' הוא מגוף ועצם המצוה.

על-פי-זה יובן גם מה שכתב בהלכה ו' "שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת", בתור ביאור להתחלת ההלכה "וגרים שאינם מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני... אפילו חכמים גדולים... חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה כו'". כי "חזוקת דת האמת" אינו רק עניין הבא כתוצאה ממצוה זו, אלא שהוא עצם המצוה, ומשום כך פשיטא שחיוב ה"כוונה", מוטל על כל אחד ואחד.

(על-פי 'יין מלכות' ספר קרבנות סימן ה)

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה להקהיל כו'... ומצוה זו אינה אלא בזמן שישראל על אדמתו, משא"כ לאחר שחרב ביהמ"ק וגלו ישראל... בטלה מצות הקהל".

וצריך עיון בטעם הדבר, מדוע אין עושים בזמן הזה זכר ל'הקהל' שהיה בזמן הבית, והלא מצינו כמה וכמה עניינים שעושים זכר למקדש כתקנת ריב"ז "שהיא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש", וכן עליה לרגל ש"אף לאחר החורבן היו מתאספים ג"כ מכל הסביבות בירושלים לרגל, כמו שעושים גם היום", ועל-דרכי-זה בעוד עניינים.

יש שכתבו שהסיבה היא מכיון שקיום מעמד של 'הקהל' בגלות יכול להתפרש בעיני אומות העולם כמרידה במלכות, ויש בזה משום חשש פקו"נ דרבים מישראל. אלא שמצינו שגם בזמן הגלות היו תקופות שונות שבהם קיבלו ישראל רשיון ממלכות המדינה לקיים שלטון והנהגה משלהם, ולדוגמא נשיאותו של רבי וריש גלותא שבבבל שנמשכה כמה וכמה שנים וביניהם גם מוצאי שמיטה, ואעפ"כ לא מצינו שהקהילו את העם זכר למקדש.

ויש לומר הביאור בזה: פירוש המנהג לעשות "זכר" הוא כשהדבר עצמו אינו קיים, ועל-ידי הפעולה המסוימת עושים "זכר" לאותו עניין שאינו. דוגמא לדבר מצינו ב"כורח" שעשה הלל זכר למקדש, והרי "כורח" זה אינו דומה כלל, שהרי אין בו אכילת בשר שהוא עניין עיקרי בחיוב קרבן הפסח.

עפ"ז מובן מדוע אין עושים זכר למעמד "הקהל" שהיה במקדש, כי הפעולה של הקהלת העם לזרזם ולחזק ידיהם בדת האמת אינה "זכר" בלבד, אלא זהו עצם העניין של "הקהל את העם כו'", ואילו בהעדר העניין העיקרי של "הקהל את העם" לא נשאר אפילו "זכר" בלבד. ולכן

1 צְרִיכֵיהֶם. וְכָל הָעֶזְבָּת אֶת הַלְוִי מִלְשֻׁמְחוֹ וְשִׁוְהָהּ מִמֶּנּוּ
2 מַעֲשֻׂרוֹתָיו בְּרִגְלִים⁸⁷ - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר:
3 הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלְוִי⁸⁸.

(79) כלומר, מפריש קרבן תודה ומתנה שהוא מפריש אותו לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה. (80) נתחייב מיד בהבאת תודה. (81) שמיד שאמר הרי עלי תודה נתחייב להביאה, וכשמתנה אחר כך על מנת לצאת בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר נתחייב בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. (82) בעניין שמחת החג. (83) "כדדרש רב יהודה בר' סימן בפסיקתא, אתה יש לך ד' בני בית, בנך, בתך, עבדך ואמתך, אף אני יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח את כולם. (84) שהרי הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", - "חביב חביב קודם". (85) כמו שנאמר: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך". (86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א). (87) כלומר, שעזב אותו מלשמוחו בשלמי שמחה וחגיגה, או שמשחה מעשרותיו ברגלים. (88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה.

פרק שליש

(1) יבאר שמצות-עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

4 א. מִצְוַת עֲשֶׂה לְהַקְהִיל: כָּל יִשְׂרָאֵל, אָנָשִׁים וְנָשִׁים
5 וְטָף, בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה³ בְּעֻלּוֹתָם לְרִגְלָהּ וּלְקֻרֹת
6 בְּאָזְנֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה פְּרָשִׁיּוֹת⁴ שֶׁהֵן מְזֻרֹזֹת אוֹתָן
7 בְּמִצְוֹת וּמִחְזָקוֹת יְדֵיהֶם בְּדַת הָאֱמֶת. שְׁנֵאמַר: מִקֵּץ
8 שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בָּחַג הַסִּפּוֹת. כְּבֹא
9 כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֹאוֹת וְגוֹמַר. הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים
10 וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרָךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְגוֹמַר⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף כו' ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן המצוות ומוחזקות ידיהם בדת האמת כו'".

וצריך להבין, מדוע שינה כאן הרמב"ם מהרגלו להקדים בתחילת ההלכות הדנות במצוה, רק את תוכן המצוה בתכלית הקיצור, והקדים להאריך בביאור פרטי ההלכה, ובפירוט תוכן של הפרשיות ומטרת קריאתן, ולא כתב בקיצור "לקרות באזניהם פרשיות מן התורה".

גם להלן בה"ו צריך להבין, מדוע האריך בטעם מצוה זו "שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל, שהסברת טעם המצוה באופן ובאורך כזה אינה דבר רגיל בספרו "הלכות הלכות". ויש לומר שלשיטת הרמב"ם ענינה של המצוה "לחזק דת

(10) משנה בסוטה מא. (11) בגמרא שם "ואי כתב רחמנא בתג הסוכות, הוה-אמינא אפילו יו"ט אחרון, כתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד". (12) במשנה שם. וואם אין מלך בישראל, קורא הכהן הגדול. ראה בספרי "זמנים" עמודים פא ועז והערה 3]. (13) בגמרא שם מא: (14) במשנה שם. (15) שם במשנה "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבתו חכמים". וואעפ"י ש"המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - כיון שעשה כן מחמת המצוה אין זה בזיון (גמרא שם). ואין זה דומה למה שאמרו (סנהדרין יח.) שהמלך אינו חולץ, אעפ"י שיש מצוה לחלוץ (עיין שם יט: וראה בפ"ב מהלכות מלכים הלכה ג) - שבחליצה זו המצוה היא לבזות את היבם, שאינו רוצה להקים לאחיו שם, כמו שכתב בהגהות מיימוני, פ"ד מהלכות יבום הלכה ח ("זמנים" עמוד פב). ואמנם במצות יבום, שאינה לשם בזיון, כתב רבינו בהלכות מלכים שם טעם אחר, עיין שם]. (16) שם במשנה. (17) דברים ו, ט. (18) ומתחיל פרשת ויהי אם שמוע (דברים יא, יג) עד סוף הפרשה (שם, כא). (19) שם יד, כב. (20) במשנה שם: "עשר תעשר, כי תכלה לעשר, ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה", ופירש רש"י מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא וכי תכלה לעשר, וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (שם יז, יד) ואעפ"י שפרשת המלך מפסקת בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה", קורא את אלה (עשר תעשר וכי תכלה) יחד שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא את פרשת המלך. ורבינו שכותב ש"עשר תעשר" הוא קורא על הסדר עד סוף הברכות, ולא כתב שמדלג וקורא "כי תכלה לעשר", וכמו כן לא כתב שקורא "פרשת המלך" - גורס במשנה: "עשר תעשר וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה" (לחם-משנה). (21) שם כח, סט. וראה ספרי שופטים על הפסוק "וכתב לו את משנה התורה הזאת" (שם יז, יח): "אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה". וברש"י (סוטה שם) מפרש הטעם למה קורין פרשיות הללו, משום ש"מ"אלה הדברים" עד "שמע" יש בהן קבלת עול מלכות שמים, "והיה אם שמוע" יש בה קבלת עול מצוות, וברכות וקללות יש בהן קבלת בריתות של תורה, "עשר תעשר" משום שהוא זמן אסיף ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

במשך כל הדורות לא מצינו מעמד של "הקהל" במוצאי שמיטה, כי לעניין זה אין לעשות "זכר" בלבד אלא רק את עצם העניין שאין לעשותו בזמן הזה ללא ביהמ"ק ומלך, כדי שלא יהיה זלזול ח"ו בקדושת המעמד הנעלה והנשגב – "הקהל" – בבית המקדש.

(על-פי יין מלכות' ספר עבודה סימן ו)

(2) הסמ"ג (הלכות חגיגה) כתב, שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל לבוא ולשמוע אל המלך כשקורא את פרשיות התורה. ומדברי רבינו נראה, שחוץ מזה יש גם מצוה להקהיל את העם, והחויב הוא על ב"ד הגדול שבירושלים או על המלך (הגאון אדר"ת בקונטרס "זכר למקדש"). (3) במוצאי השנה השביעית, וראה להלן הלכה ג. (4) ראה להלן הלכה ג, איזו פרשיות. (5) "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם לא, יג).

ב. פֶּל הַפֶּטוּר מִן הָרִאִיָּה - פֶּטוּר מִמִּצְוַת הַקֹּהֶלֶת,⁶
חוץ מן הנָּשִׁים וְהַטֹּף⁷ וְהָעֶרְלָה.⁸ אֲבָל הַטֵּמֵא פֶּטוּר
מִמִּצְוַת הַקֹּהֶלֶת; שְׁנֵאמַר: כְּבֹא כָל יִשְׂרָאֵל, וְהָ אִינוּ
רְאוּי לְבִיאָה. וְהַדָּבָר בְּרוּר שֶׁהַטֵּמֵּאִים וְהָאֲנֵדְרוּגִינוּס
חִיבִין, שֶׁהֵרִי הַנָּשִׁים חִיבוֹת.⁹

(6) בחגיגה ג. למדו מצות ראייה בגזירה-שוה "ראיה ראייה" מהקהל, שכתוב בה: "הקהל את העם וכו' בבוא כל ישראל ליראות". ו"כשם שלמדנו בסוגיא זו ראייה מהקהל, כך נראה ללמוד הקהל מראיה, וכל הפטור מראיה פטור מהקהל, חוץ וכו' וכן כתובה גדולי המחברים" (מאירי שם). (7) שמפורשין בפסוק הקהל וכו' והנשים והטף. ובחגיגה שם אמרין אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה הם באים? כדי ליתן שכר למביאייהם. ועבדים פטורים, שאינן בכלל "כל ישראל", ראה למעלה פ"ב הלכה א ובלחם-משנה כאן. (8) אף כי ערל הוא כטמא לענין פטור ראייה (ראה למעלה פ"ב הלכה א), אינו כטמא לענין הקהל. שגם בראיה אינו כטמא אלא מדרבנן, מטעם שהוא מאוס, אבל מן התורה הוא ראוי לביאה, ולפיכך חייב הוא בהקהל, שהרי ראוי הוא ליראות מן התורה (ראה מה שכתב הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל"). (9) וכל פטורים של טומטום ואנדרוגינוס ממצות ראייה אינו אלא משום שהם ספק אשה (ראה למעלה פ"ב הלכה א).

ג. אִימָתִי¹⁰ הֵיוּ קוֹרִין? בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן
שֶׁל חֹג הַסִּכּוֹת, שֶׁהוּא תַחֲלַת יָמֵי חֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹
שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמֶּלֶךְ הוּא שִׁיקְרָא בְּאֻזְנֵיהֶם.¹²
וּבַעֲזֶרֶת הַנָּשִׁים הֵיוּ קוֹרִין¹³. וְקוֹרֵא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב.¹⁴
וְאִם קָרָא מַעֲמָד - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח¹⁵. מִהֵיכָן הוּא
קוֹרֵא? מִתַּחֲלַת חֲמֵשׁ אֱלֹה הַדְּבָרִים¹⁶ עַד סוֹף פְּרָשַׁת
שְׁמַע¹⁷, וּמִדִּלְגָּ לְיִהְיֶה אִם שְׁמַע¹⁸ וְגוֹמֵר, וּמִדִּלְגָּ
לְעֵשֶׂר תַּעֲשֹׂר¹⁹, וְקוֹרֵא מִעֵשֶׂר תַּעֲשֹׂר עַל הַסֵּדֶר
עַד סוֹף בְּרִכּוֹת וְקִלְלוֹת²⁰, עַד מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב²¹, וּפּוֹסֵק.

ד. פִּיעֵד הוּא קוֹרֵא? תוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּכָל
יְרוּשָׁלַיִם, כְּדִי לְהַקְהִיל אֶת הָעָם.²² וּמִבִּיאִין בִּיקְמָה
גְּדוּלָּה, וְשֶׁל עֵץ הָיְתָה²³, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּאֻמָּצֵעַ
עֶזְרֵת נָשִׁים²⁴, וְהַמֶּלֶךְ עוֹלָה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ²⁵, כְּדִי
שִׁישְׁמְעוּ קְרִיאָתוֹ, וְכָל יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָמִים לְחַג
מִתְקַבְּצִין סְבִיבָיו. וְחֹזֵן הַכִּנְסֵת²⁶ נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה
וְנוֹתֵנוּ לְרֹאשׁ הַכִּנְסֵת²⁷, וְרֹאשׁ הַכִּנְסֵת נוֹתֵנוּ לְסֹגֵן²⁸,
וְסֹגֵן לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל לְמֶלֶךְ, כְּדִי לְהַדְרֹו כְּרֹב
בְּנֵי אָדָם.²⁹ וְהַמֶּלֶךְ מְקַבֵּלוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד³⁰. וְאִם
רָצָה - יֵשֵׁב³¹. וּפּוֹתֵחַ וְרוֹאֶה³² וּמְכַבֵּד כְּדֶרֶךְ שְׁמִיכָרָהוּ
כָּל קוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַכִּנְסֵת³³, וְקוֹרֵא הַפְּרָשִׁיּוֹת
שְׁאֻמְרָנוּ³⁴ עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר, וְגוֹלָל וּמְכַבֵּד לְאַחֲרֶיהָ

עבודת יוהכ"פ הלכה יא). (40) של שלש רגלים. (41) כלומר, תפילות אלו הן קבועות לכל ואינן מיוחדות לכהן, כמו שאר התפילות שלהלן. (42) מתפלל ברכה בפני עצמה, שענינה הוא שיעמוד המקדש. (43) כלומר: ברוך אתה ה' הבורח בישראל. ראה בהלכות עבודת יוהכ"פ שם. (44) כפי מה שהוא רגיל להתחנן ולהתפלל, ראה הלכות עבודת יוהכ"פ שם.

ה. הקריאה והברכות - בלשון הקדש⁴⁵; שְׁנֵאמֶר: 14
תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת - בְּלִשׁוֹנָה⁴⁶. אַף עַל פִּי שֵׁשׁ 15
שָׁם לּוֹעֲזוֹת⁴⁷. 16

(45) הקריאה שהיא בלשון הקודש, מפורש במשנה סוטה לב. "ואלו נאמרין בלשון הקודש וכו' ופרשת המלך". ועל הברכות שהוא בלה"ק כתב ב"מים חיים" (הובאו דבריו בקובץ "הקהל" במאמרו של הרב בצ"י רבינוביץ) "אפשר שלמד רבינו מברכות כה"ג שהיו בלה"ק, כדתנן בפ' ואלו נאמרין (סוטה שם) דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות, אבל במתניתין הזכיר מקודש ברכות כה"ג, ולא נקט פרשת כה"ג לאשמעינן שאף הברכות יהיו בלה"ק, ומעתה תו ליכא למיטעי בפרשת המלך, ולפיכך לא חש התנא ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך". (46) לימוד זה מן הפסוק הזה אינו גמרא בסוטה, ואולי לקחו רבינו ממקור אחר. (47) הם המדברים בשפה זרה, ואינם מבינים בלשון הקודש. ובקונטרס "זכר למקדש" להאדר"ת זצ"ל כתב: "פשוט הדבר שתיבות אלו "אע"פ שיש שם לוועזות" שייכת להלכה ו' שלאחריה, וצ"ל: אע"פ שיש שם לוועזות, וגרים שאינם מכירין וכו' (קובץ "הקהל" עמוד קיח). [ויותר מסתבר כי המלים "וגרים שאינן מכירין" שייכות למעלה הלכה ה, ומהמלים "חייבים להכין" מתחילה הלכה ו].

ו. וגרים שְׁאִינָן מִפִּירִין⁴⁸ חִיבִין⁴⁹ לְהִכִּין לָפָם 17
וְלִהְיוֹתָם אֲזִנִּים לְשִׁמְעַת בְּאִימָהּ וְיִרְאָהּ וְגִילָה בְּרַעְיָהּ 18
בַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ בְּסִינִי. אֲפֹלוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים, 19
שְׂוִידֵּעִים כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, חִיבִין לְשִׁמְעַת בְּכֻנָּה 20
גְּדוֹלָה יִתְרָה⁵⁰. וּמִי שְׁאִינּוֹ וְכוֹל לְשִׁמְעַת⁵¹ - מִכּוֹן לְבוֹ 21
לְקִרְיָאָה זו; שְׁלֹא קָבָעָה הַכְּתוּב אֲלָא לְחִזְקַת דָּת 22
הָאֱמֻתָּה⁵². וְיִרְאָה עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ עֲתָה נִצְטָה בָּהּ וּמִפִּי 23
הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָה, שֶׁהַמֶּלֶךְ שְׁלִיחַ הוּא לְהַשְׁמִיעַ דְּבָרֵי 24
הָאֵל. 25

(48) בלשון הקודש. והם חייבים בהקהל, כמפורש למעלה בהלכה א. (49) [כאן מתחילה הלכה ו, כמבואר למעלה]. (50) "ונראה שלמד כן ממה שנאמר בענין "ואל כל זקני ישראל" (שם לא, ט) ואח"כ נאמר "באזניהם" (שם לא, יא) שאף הם בכלל" (הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל" שם). [א] ממה שנאמר (שם שם, יב) "ולמען ילמדו", ואמרו בחגיגה ג. קרי ביה: "למען ילמדו", הרי שמדובר בחכמים המלמדים לאחרים]. (51) שנמצא במרחק רב מן הקורא, אבל חרש שאינו שומע, שפטור מן הראיה (למעלה פ"ב הלכה א), פטור גם מ"הקהל", כמבואר למעלה הלכה ב. וראה לחם-משנה. (52) ראה למעלה הלכה א.

1 פִּדְרָה שְׁמִבְרָכִין בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת³⁵. וּמוֹסִיף שְׁבַע 1
2 בְּרָכוֹת³⁶, וְאֵלוּ הֵן: רִצָּה³⁷ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל 2
3 וְכו'. מוֹדִים³⁸ אֲנַחְנוּ לָךְ וְכו'. אֶתָּה בְּחִרְתָּנוּ מִכָּל 3
4 הָעַמִּים וְכו'. עַד מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִנִּים³⁹, פִּדְרָה 4
5 שְׁמִבְרָכִין בַּתְּפִלָּה⁴⁰. הֲרִי שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּמִטְבֵּעַן⁴¹. 5
6 רְבִיעִית מִתְפַּלֵּל עַל הַמִּקְדָּשׁ שְׁנַעֲמַד⁴², וְחוֹתֵם בָּהּ: 6
7 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. חֲמִישִׁית מִתְפַּלֵּל עַל 7
8 יִשְׂרָאֵל שְׁתַּעֲמַד מִלְכוּתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: הַבּוֹחֵר 8
9 בְּיִשְׂרָאֵל⁴³. שְׁשִׁית מִתְפַּלֵּל עַל הַכֹּהֲנִים שִׁירְצָה הָאֵל 9
10 עֲבוֹדָתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִקְדָּשׁ הַכֹּהֲנִים. 10
11 שְׁבִיעִית מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בָּהּ כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל⁴⁴, 11
12 וְחוֹתֵם בָּהּ: הוֹשַׁע יְיָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שְׁעַמְךָ 12
13 צְרִיכִין לְהוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. 13

(22) בתוספתא סוטה פ"ז: אותו היום עמדו הכהנים בגדירות ובפרצות, וחצוצרות של זהב בידם ותוקעין ומריעין" (23) במשנה סוטה מא. "עושין לו בימה של עץ בעזרה". (24) שם מא: (25) שם במשנה: "והוא יושב עליה". (26) שם הכנסת. (27) כן הוא במשנה שם. וראש הכנסת הוא זה שעל פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפטר בנביא, מי יפרס על שמע, מי ירד לפני התיבה (רש"י שם מ:). (28) סגנו של כהן גדול המשמש במקומו כשאיננו לו טומאה (שם מב.). (29) וכן כתב בפירוש המשניות שם: "ואמנם היו נותנין הס"ת מיד ליד לכבוד ולתפארת". וכן כתב שם מ: "ונתנית הספר איש לאיש משום כבוד, שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ולכאורה נראה מדבריו, שהכוונה להדר ולכבד את ספר התורה, אבל בגמרא (שם מא:): "אמר אב"י, כולה משום כבודו של מלך". הרי שהמדובר לכבד את המלך, וראה במאירי סוטה שם, שכתב כלשון רבינו בפירוש המשניות. ונראה מדבריו שהמדובר הוא לכבוד המלך. (30) שם במשנה. (31) כלומר, אם רצה מקבל את ספר התורה כשהוא בישיבה. וראה בקונטרס "זכר למקדש" זצ"ל שכתב שרבינו למד כן ממה שאמרו במשנה (סוטה שם): "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד", שמיותר מה שמזכיר שעמד וקבל, וע"כ הכוונה שגם לקבל את ספר התורה מותר בישיבה. (32) כר' יהודה, במגילה לב. (33) בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ה: "כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא, ואח"כ אומר ברכו וכו' וכל העם עונין וכו' וחוזר ומברך בא"ה אשר בחר בנו וכו'". (34) למעלה בהלכה ג. (35) ברכת בא"ה וכו' אשר נתן לנו את תורתו וכו', ראה בהלכות תפילה שם. (36) במשנה שם: "ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון". ושם מ: במשנה "ומברך עליה שמונה ברכות, על התורה (ברכת התורה שלאחריה), ועל העבודה ועל ההודיה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים (ועל ירושלים) והשאר תפילה". (37) היא ברכת העבודה, שכתוב בה "והשב את העבודה". (38) היא ברכת ההודיה. (39) שם במשנה: "אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון" (שבברכת כהן גדול, ראה בפ"ג מהלכות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ה אדר א' - ספר קרבנות - הלכות בכורות קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק ראשון

(4) יבאר שמצות-עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם ובבהמה טהורה ובחמור.

- א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ⁵ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם⁶ הַזָּכָרִים⁷,
בֵּין בָּאָדָם בֵּין בְּהֵמָה טְהוֹרָה בֵּין מִמֵּין הַחֲמוֹר⁸,
בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁלָמִים בֵּין שֶׁהָיוּ טְרֵפוֹת⁹. שְׁנֵאמַר: קִדָּשׁ
לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם
וּבְבֵהֶמָּה. וְכָלֵן לַפְּהִינִים¹⁰.

(5) "ולהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" ('ספר המצוות מצות-עשה עט). (6) פירוש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא בכור מן האם. (7) שהרי נאמר (שמות יג, יב - טו) "והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי' לך הזכרים לה' וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג עשין קמד). (8) כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור תפדה בשוה", "ופטר חמור תפדה בשוה" (שם לד, כ). ודרשו בבכורות ה, ב. ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים". (9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"י. (וכן מפורש בחולין קלו, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה ולא באדם, וכן מפורש בפ"א מהל' ביכורים ה"ז. שטריפה אינו חייב בחמש סלעים (הגהות מ"ם חיים' על הרמב"ם). וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות. (10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק שם, ה).

- ב. בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר נִפְדִּים¹¹ וּפְדִיוָנָם¹²
לַפְּהִינִים¹³, וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחַט בַּעֲזָרָה בְּשָׂאֵר
קִדָּשִׁים קָלִים¹⁴; וְזֹרְקִין דָּמוֹ וּמִקְטִיר אֲמוֹנִיָּי, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמַּעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת¹⁵, וּשְׂאֵר הַבֶּשֶׂר נֹאכַל
לַפְּהִינִים¹⁶. שְׁנֵאמַר: אֵךְ פְּדָה תַּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם,
וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תַּפְדֶּה. אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר לֹא
תַּפְדֶּה קִדָּשׁ הֵם. וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ.

(11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בשוה וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". (12) פדיון הבן שהוא חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא השוה. (13) חלה פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קריית ספר' כאן). (14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פודין אותו. ראה להלן ה"ז. (15) פ"ה ה"ז, ופ"ט הכ"ה. (16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

- ג. בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בָּעַל מוֹם, בֵּין שְׁנוּלָד
בְּמוֹמוֹ בֵּין שֶׁנִּפְּלַ בּוֹ מוֹם¹⁷ אַחֵר שֶׁהָיָה תָּמִים - הֲרִי

- ז. יום הקהל שחל להיות בשבת - מאחרין אותו
לאחר השבת⁵³, מפני תקיעת החצוצרות⁵⁴
והתחנות⁵⁵ שאינן דוחין את השבת.

(53) משנה במגילה ה. "אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב חגיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין". (54) ראה למעלה הלכה ד. בירושלמי מגילה פ"א הלכה ו: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וכו' ר' בא בריה דרבי חייה בר בא אמר, מפני התקיעה. ר' יצחק בי ר' חייה אמר, מפני הבימה. ויעשו אותה מאתמול, שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניה, על שם לא תטע לך אשרה כל עץ". ונפסק רבינו כר' בא, כי הרי הביאוו לעזרת נשים (למעלה הלכה ד) ושם אין איסור של "לא תטע לך אשרה", ראה בכסף-משנה לפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ט. (55) ראה למעלה הלכה ד שהברכה השביעית, שבירך המלך אחרי קריאת התורה, היה "מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול", וראה בפ"א מהלכות תעניות הלכה ו ש"אין תוקעין בהן (בשבתות ובימים-טובים) לא בשופר ולא בחצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפילה".

סליקו להו הלכות חגיגה בסיעתא דשמיא

הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

- יֵשׁ בְּכָלֵן חֲמֵשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ
בְּכוֹרוֹת. (ב) שְׁלֹא יֵאָכַל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם.
(ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר. (ד) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה.
(ה) שְׁלֹא יֵאָכַל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה.
וְכָלֵתִי הַמַּעֲשֵׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם
אֶחָד, וְהַפְּתוּב כָּלָלוּ עִמּוֹ, שְׁנֵאמַר: וְאַתָּה דָּמָם תִּזְרֹק.
מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ², שֶׁזֶה דָּם מַעֲשֵׂר וְדָם בְּכוֹר³.
וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד והכתוב כללו עמו כו".

וצריך להבין מדוע באמת כלל הכתוב את מעשר ובכור יחד, והלא הם שני דברים הפכים במהותם, שהרי מעשר עניינו סוף וחותרם של ספירת קבוצה, ואילו בכור הוא ראשון לאלה הנולדים אחריו, ומדוע כללם הכתוב יחד. ויש לומר שהיא הנונת, ומכיון שבכור עניינו תחילה, ומעשר עניינו סוף, כללם הכתוב יחד על-פי הכלל הידוע ש"נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן", היינו שהתחלה והסוף קשורים זה בזה. כלומר: לא רק שאין בזה סתירה אלא ששייכותו של הראשון לאחרון גדולה יותר משייכותו לשני או לשלישי.

(על-פי יצין מלכות' ספר קרבנות סימן ז)

- (1) צ"ל: את. (2) פסחים סד, ב. (3) שם נאמר שהכוונה גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ז). (ויתכן שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוצה לארץ (כסף-משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר כתיבת-יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ", וכן ראיתי בספרי כתיבת-יד הנמצאים פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (=

הרמב"ם). ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמיהו עליו (כסף-משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצות-עשה עט ובהערה שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. 28) ומעשר דגן אינו מביא אלא מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ (ראה קידושין לו:). 29) הראב"ד משיג עליו (על מה שכתב הרי הוא כחולין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוצה לארץ, אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזר ונעבד ואינו נאכל אלא במומו. אבל בכסף-משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן הוא בכת"י תימן ובדפוס רומי. 30) כסתם משנה, בסוף מסכת חלה. וכתבי עקיבא בתמורה כא, ב. 31) של קדושת בכור. 32) כלומר, בין בזמן שבית-המקדש קיים ובין בזמן הזה (שקלים פ"ח מ"ח). 33) שהוקשו זה לזה, למעלה בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. 34) כלומר, מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. 35) אבל אם נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין קדשי בדק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית), שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בבכורה, וקדשי בדק הבית אם נפדו חייבים בבכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

ז. הפל חיבין בבכור בהמה טהורה: פהנים ולויים³⁶
וישיראליים. ואף על פי שהבכור לכהן, אם נולד לו
בכור - מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו³⁷, ואוכל
שאר הפסח בתורת בכור. שנאמר: כל הבכור אשר
יולד בבקרך ובצאנך וגומר³⁸. אבל בכור אדם ובכור
בהמה טמאה - פהנים ולויים פטורין³⁹, כמו
שבארנו בהלכות מתנות פהנה⁴⁰.

36) משנה, בכורות יג, א. 37) למעלה ה"ב. 38) וזה מכון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". 39) משנה, שם: "כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפטר חמור". 40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות כהונה) פ"א ה"ט, ופי"ב שם ה"ד.

ח. הבכור נאכל בתוך שנתו⁴¹ בין תמים⁴² בין בעל מום⁴³. שנאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. וכי יהיה בו מום, בשערך תאכלנו. ומאימתי מונה לו? אם תם הוא - מונה לו מיום שמיני, שהוא ראוי להקריבה⁴⁵; ואם נולד בעל מום⁴⁶ - מונה לו מיום שנולד. והוא שפלו לו חדשיו⁴⁷, שהרי נראה⁴⁸ לאכילה ביום ליתנו⁴⁹; אבל

1 הוא לפנה. אם רצה, אוכלו בכל מקום¹⁸ או מוכרו
2 או מאכילו למי שירצה, אפלו לנכרי¹⁹, מפני שהוא
3 חליץ²⁰. שנאמר: וכי יהיה בו מום פסח או עזר
4 וגומר, הטמא והטהור יחדו יאכלנו²¹ פצקי ופאיל²².
5 והרי הוא נכסי כהן²³.

17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנוולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד-לומר כל מום רע". 18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:), שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף-משנה). 19) כבית-הלל במשנה, בכורות לב, ב. 20) אבל אסור בגיזה ועבודה (פ"א מהל' מעילה ה"ט). 21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. 22) "ואכנה קאי, שלכהן הוא אומר לעיל מזה בפסוק כ' לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קריית ספר' כאן), וראה בכורות כח, א - שהגמרא לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יה' לך" - "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שניתנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש ה'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הבשר לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קריית ספר' שם). 23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב ('הר המוריה').

ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: הרי זה קדש. שנאמר²⁴: תקדיש לה' אלהיך²⁵. ואם לא הקדישו - הרי זה מתקדש מאליה, וקדשתו מרחם ה'א²⁶.

24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר, תקדיש לד' אלקיך". 25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין לנוולד בכור בעדרו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש". 26) ערכין, שם.

ה. מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ²⁷. ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ. שנאמר: ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך; ממקום שאתה מביא מעשר דגן²⁸ - אתה מביא בכור בקר וצאן, וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן - אי אתה מביא בכור בקר וצאן. אלא הרי הוא פחלין ויאכל במומו²⁹. ואם הביא - אין מקבלין ממנו³⁰, ולא יקרב אלא יאכל במומו. ומצוה זו³¹ נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית³², כמו מעשר דגן³³. ואינה נוהגת במקדשין פשהן בקדשתן³⁴ קדם שייפדו, בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית³⁵.

1 אם לא ידע בודאי שפלו לו חדשיו - מונה לו מיום
2 שמיניו⁵⁰.

19 נתעברה לו, ומונה לו שלשה עשר חדש⁶³. נולדו
20 לו שני טלאים⁶⁴, אחד בחמשה עשר של אדר
21 הראשון ואחד בראש חדש אדר שני: זה שנולד
22 בראש חדש אדר שני - פיון שהגיע יום ראשון
23 באדר של שנה הבאה⁶⁵ עלתה לו שנה, וזה שנולד
24 בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי
25 אדר של שנה הבאה. הואיל ונולד בחדש העבור,
26 מונין אותו⁶⁶.

63 כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא:): בניגוד לדעת רבי, הסובר
כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין
ימות החמה, ואין הבדל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת.
64 משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת
בכור (ערכין, שם). 65 והשנה הבאה היא שנה פשוטה
ולא מעוברת. 66 כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את
נחית לעיבורא", "שקית בחודש העיבור בט"ו באדר
הראשון (ראה ראש השנה יט: ברש"י ד"ה כמה,
וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור)
גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא
נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" ('רבינו גרשום' שם).

יג. עבר ואחר הבכור⁶⁷ לאחר שנתו, אף על פי
שהוא עובר בלא תעשה⁶⁸, אם היה תם - הרי זה
לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום -
שוחטו בכל מקום. שנאמר: מעשר דגנך תירשך
ויצחקך ובכרת בקרך וצאנך - מקיש בכור למעשר:
מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה⁶⁹, אף בכור
אינו נפסל משנה לחברתה.

67 ר"ה ה, ב. 68 של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג,
כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. 69 כלומר, אם
השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל
בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא
את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אין נוטנין את הבכור לפנה פשוט⁷⁰, שאין
זו גדלה לפנה⁷¹; אלא יטפל בו בעליו עד שיעדיל
מעט ויתנונו לפנה. ועד כמה ישאל חביבין להטפל
בבכור? בהמה דקה⁷² - שלשים יום, ובגסה⁷³ -
חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: תנהו לי בתוך
זמן זה ואני אטפל לעצמי - אינו רשאי לתנו לו⁷⁴;
שנה כמו מסייע על מתנותיו⁷⁵, וכבר בארנו
בתרימו⁷⁶, שהפנהים המסייעין בבית הגרנות⁷⁷
ובבית המטבחיים⁷⁸ ובתוך הרועים⁷⁹ - אין נוטנין
להם מתנותיהן בשכרן⁸⁰.

70 מיד אחרי היולדו. משנה, בכורות כו, ב. 71 שהרי
אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה".
והבכור מיד עם היולדו יש לבעליו טורח ועמל בטיפול בו
(פירוש המשניות, שם). 72 איל ותיש. 73 שור.
74 משנה, בכורות שם. 75 כלומר, מסייע לבעל הבכור

41) כלומר, מצוה לאכול בתוך שנתו ולא לאחר יותר
(משנה שם כו:). ואם איחרו לאחר שנתו עובר ב'לא
תעשה', אבל אינו נפסל בכך (להלן ה"ג). 42 בזמן
שבית המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. 43 גם
בזמן הזה. 44 התחלת שנתו (ר"ה ו:). 45 שנאמר
(ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן".
46 אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום - מונין לו מיום
השמיני ('תוספות' ר"ה ז. ד"ה הא). 47 פירוש, שילדה
אחרי שכלו לה חדשי הריונה: בבהמה גסה תעשה חדשים,
ובבהמה דקה חמשה חדשים. 48 שראוי. 49 ר"ה ז,
א. 50 שמא לא מלאו חדשי הריונה, והוולד הוא נפל
ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים
עשר חדש⁵¹. נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו
שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא
מתאחר לאחר שנתו⁵². פיצד? כגון שנפל בו מום
בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו⁵³ - משלימין לו
חמשה עשר אחר שנתו⁵⁴. נולד לו מום אחר שנתו
- אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום⁵⁵ ויאכל.

51 משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כח, א - אמרו: שנים
עשר חודש ולא יותר. 52 וכל זה משום השבת אבידה
לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא
הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשחטו מיד, יסריח
הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקיימו שלשים יום
(בכורות כח. וברש"י שם). 53 ברייתא, שם.
54 מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י)
שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום
(רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). 55 שם במשנה.

י. הבכור בזמן הזה⁵⁶ - מניחו עד שיפול בו מום
ויאכל⁵⁷.

56 שאי אפשר להקריבו ולאכול בתוך שנתו. 57 שם.

יא. ועד שלא נראה להראותו לחכם⁵⁸ רשאי לקימו
שנים ושלש שנים⁵⁹. ומשנראה להראותו לחכם⁶⁰:
אם נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל
שנים עשר חדש⁶¹; נולד אחר שנתו - מקימו
שלשים יום⁶².

58 כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם
מומחה, שיתיר לו לשחטו, ראה להלן פ"ג ה"א.
59 ברייתא, שם. 60 כלומר, נפל בו מום ויש צורך
להראותו לחכם שיתיר לשחטו. 61 ולא יותר.
62 משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה
שהבאנו מדברי רש"י.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים
עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעוברת -

מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם יהא לו בכור יתגנו לו, ונמצא שהוא ככה המסייע בבית הגרנות (למעלה הי"ד) – אין חוששים לכך שבוודאי לא יוזיל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

20 יח. בכור בעל מום - יש לכהן למכרו⁹⁷ בכל זמן, 21 בין לפני הבית בין שלא לפני הבית⁹⁸, בין חי בין 22 שחוט⁹⁹. וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום - 23 מוכרו בבית¹⁰⁰ אבל לא בשוק, כמו שפארנו 24 בהלכות אסורי מזבח¹⁰¹. אבל בשר בכור תמים אינו 25 נמכר¹⁰², מפני שהוא בשר קדש¹⁰³. וכהנים שגמנו 26 על הבכור¹⁰⁴ - מתירין לשקול מנה כנגד מנה¹⁰⁵.

97 ראה למעלה ה"ג. 98 כלומר, בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז:). 99 שם. 100 משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליו וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליו יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התירו לזלזל בקדשים. אבל בבכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התירו לזלזל בו ולמכרו באטליו. 101 פ"א הי"ב. 102 פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כספ-משנה). 103 "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). 104 כלומר, שהם שותפים בו. 105 משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור", ומפרשה רבינו בבכור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכך זה וחלק בכך זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפי"ה שם).

27 יט. המפשיט¹⁰⁶ בכור בעל מום¹⁰⁷ - הרי זה מתר 28 להפשיטו באי זה דרך שירצה. אם רצה להרגיל - 29 מרגיל¹⁰⁸. וכן שאר פסולי המקדשין¹⁰⁹, אם רצה 30 להפשיט מן הרגל - מפשיט.

106 את העור. 107 אבל בבכור תם לא התירו, ראה להלן. 108 כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבבכור בעל-מום אינו קודש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כספ-משנה). וכל זה בבכור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. 109 בברייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.

כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. 76 פ"ב מהל' תרומות ה"ב. 77 כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. 78 כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקייבה. 79 לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. 80 אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

1 טו. היה הבכור בעל מום⁸¹ ואמר לו בתוך זמן זה: 2 תנהו לי שאוכלנו עתה, או שהיה תמים⁸² ואמר לו: 3 תנהו לי בתוך זמן זה שאקריבנו עתה - הרי זה 4 נותנו לו⁸³. ויראה לי, שהבכור נותן לכל פה⁸⁴. 5

81 שם במשנה. 82 בזמן המקדש. שם. 83 שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. 84 בין לחבר בין לעם-הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ר'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בזהבחים קב: ד"ה את דמם).

6 טז. פהן שאכל פזית⁸⁵ מבכור תמים חוץ לירושלים 7 - לוקה מן התורה⁸⁶, שנאמר: לא תוכל לאכל 8 בשעריך מעשר דגנך ותרשך ויצהרך ובכורת בקרך 9 וצאנך. וכן זר שאכל פזית מבכור, בין לפני זריקה⁸⁷ 10 בין לאחר זריקה - לוקה. מפי השמועה למדו⁸⁸, 11 שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני זריקה בין 12 לאחר זריקה.

85 סתם אכילה בכזית. 86 משנה, מכות יז, א. וראה בפ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. 87 זריקת הדם. 88 במס' מכות שם, וב'ספרי' (דברים יב, יז).

13 יז. הבכור⁸⁹ אין פודין אותו⁹⁰, שנאמר: אף בכור 14 שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עֵז לא תפדה. וכן אין 15 מוכרין אותו כשהוא תם⁹¹, שפינון שהוא עומד 16 לקרבן אין לפהן בו זכות כדי למכרו⁹². ובזמן הזה, 17 שאין בית⁹³, הואיל והוא עומד לאכילה⁹⁴ - הרי 18 הוא מתר למכרו ואף על פי שהוא תמים⁹⁵, בין 19 לכהן בין לישראל⁹⁶.

89 בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור – נפדים, ראה למעלה ה"ב. 90 לעשותו חולין. 91 תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל-שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן הי"ח. 92 משום שעומד להקרבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן – לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למכרו ('מעשה רוקח', וראה לחם-משנה). 93 בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. 94 אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכלו ומיד. 95 תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. 96 כן

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון י"ט אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - י"ט כ"ה אדר א' תשע"ט

יום ראשון י"ט אדר א' ה'תשע"ט

הלכות פסולי המקדשין

פרק שלשה עשר

(1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

1 א. שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות, ואלו
2 הן: מחשבת שנוי השם,² ומחשבת המקום,
3 ומחשבת הזמן. מחשבת שנוי השם פיצד? זה
4 השוחט את הזבח שלא לשמו, כגון שהיה עולה
5 ויחשב שהוא שלמים³, או ישחטנו לשם עולה
6 ושלמים, או לשם שלמים ולשם עולה, או ששחט
7 הזבח שלא לשם בעליו - זו היא מחשבת שנוי
8 השם. מחשבת המקום פיצד? כגון ששחט את
9 הזבח לשמו על מנת לזרק דמו או להקטיר ממנו
10 דבר הראוי להקטיר חוץ לעזרה, או לאכל ממנו
11 דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו - זו היא
12 מחשבת המקום. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו -
13 הם הנקראים זבחים ששחטן חוץ למקומן. מחשבת
14 הזמן פיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת
15 לזרק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו זמן
16 זריקתו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטיר
17 למחר מאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו זמן
18 הקטרתו, או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר
19 זמן הראוי לאכילתו - זו היא מחשבת הזמן.
20 וזבחים שחשב בהן מחשבה זו - הם הנקראים
21 זבחים ששחטו חוץ לזמן, והם הנקראים פגול
22 בכל מקום, וזהו פגול האמור בתורה⁴.

(2) משנה, זבחים ב, א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת (שהם פסולים ממש). (3) ואע"פ ששינוי שעולה שנשחטה שלא לשמה כשרה, כולל אותה רבינו כאן במחשבות הפוסלות, מפני שלא עלתה לשם חובה וחייב להביא אחרת. (4) ויקרא ז, יח: "פיגול יהיה" (ראה ה"ב).

23 ב. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה⁵: ואם
24 האכל ואכל מבשר זבח שלמים - אינו מדבר אלא
25 במחשבת⁶ בשעת הקרבה שילאכל ממנו בפלגיו.
26 והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו
27 שילאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן.
28 וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי
29 להקטרה [לאחר זמן הראוי להקטרה]. כך למדו
30 מפי השמועה: אחד אכילת אדם ואחד אכילת

מזבח⁷, אם חשב עליהן אחר זמן - הרי הקרבן פגול.

(5) שם. (6) שם כט. (7) שם כח. התורה כתבה: "ואם האכל יאכל", שתי אכילות משמע.

33 ג. אבל קרבן שלא נפסדה מחשבתו, אלא נזרק דמו
34 על המזבח כהלכתו ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו
35 - אותו הנשאר נקרא נותר, ואסור לאכלו, והקרבן
36 כבר נרצה וכפר. הרי הוא אומר בדם: ואני נתתיו
37 לכם על המזבח לכפר - פיון שהגיע דם למזבח
38 כהלכתו נתפסרו הבעלים ונרצה הקרבן. לפיכך אין
39 מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין
40 למזבח⁸, כמו שיתבאר⁹. אחד זבח שחשב בו אחת
41 משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב
42 בשעת קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או
43 בשעת זריקתו על המזבח.

(8) משנה, שם מג, א. (9) לקמן פ"ח ה"ז, עיי"ש.
(10) משנה, זבחים יג, א. "שהזבח נפסל בארבעה דברים וכו'".

44 ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות¹⁰ הזבח נפסל
45 במחשבה: בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם,
46 ובזריקתו על המזבח.

47 ה. והעוף - בשני דברים¹¹: במליקה, ובמצוי
48 הדם¹².

(11) משנה, שם סד, ב. וס"ה, א. (12) רבינו סובר שמחשבה פוסלת במצוי הדם בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, ואע"פ שחטאת העוף טעונה הזאה, וזה בהתאם לדעתו בפ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ולפיכך הוא גמר ההזאה, וכן במשנה שם שנינו בחטאת העוף "מיצה דמה שלא לשמה - פסול".

49 ו. והמנחות הנקמצות - בארבעה¹³: בקמיצה¹⁴,
50 ובנתינת הקמץ בכלי שרת¹⁵, ובהולכת הקמץ
51 למזבח, ובזריקתו על האש.

(13) משנה, מנחות יב, א. (14) דומה לשחיטה בזבח, השחיטה מפרידה בין חלק מזבח (הדם) לבשר, וגם הקומץ כן (רש"י זבחים יג:). (15) דומה לקבלת הדם.

52 ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו¹⁶, כגון
53 שחשב בשעת הפשט או בשעת נתוח או בשעת
54 הולכת אמורין למזבח, או בשעת בלילת המנחה¹⁷
55 או בשעת הגשתה¹⁸, וכיוצא בדברים אלו - אין
56 אותה המחשבה מועלת פלוס. בין שהיתה מחשבת
57 שנוי השם, בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.

יום שני כ' אדר א' ה'תשע"ט

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה.

א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום.² אפילו שמענו הבעלים שפגלו, והיתה מחשבת העובד נכונה - הרי זה פשוט.

(2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז) "תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט".

ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום ראוי לעבודה. ממי שהוא ראוי כיצד? אחד מן הפסולין לעבודה שקבל הדם או הוליה או זרק, וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן - לא פסל במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו - ישפך לאמה.³ ואם נשאר דם הנפש - יחזר הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה - פסל במחשבתו; שהשחיטה פשרה בפסולין, כמו שפארנו. יש קרפנות, שאם נעשו שלא לשמן - פשרין, כמו שיתבאר. לפיכך, אם קבל הדם כהן זה שאינו ראוי לעבודה או הוליה או זרקו - פסל הזבח, כאלו עשאוהו לשמו שהוא פסול. ואף על פי שיש דם הנפש, וחזר הכשר וקבל וזרק - כבר נפסל הזבח.⁴ ולא מפני מחשבת שני השם פסל אותו, אלא מפני שהוא פסול לעבודה, כמו שפארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה.. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו, שהשחיטה כשרה בפסולין כו".

ומקורו בגמרא זבחים (רפ"ג) "כל הפסולין ששחטו שחיתן כשרה... ובלבד שלא יהיו טמאים נוגעין בבשר כו", ומכל-מקום "אם עבר ושחט, הזבח כשר". ודנו מפרשי הש"ס היאך יתכן בכלל שיהיה טמא שוחט את הזבח ששחיתו על ירך המזבח, ואפילו אם נאמר שמדובר בטמא-שרץ שמותר ליכנס בחלי, הרי עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה, ואין יתכן שתהיה הסכין ארוכה כל כך, אלא שחייבים לומר שנטמא בעזרה, וקודם שהוציאוהו משם הספיק לשחוט, ומכיון שמדובר בטמא-שרץ שאינו נעשה אב הטימאה לטמא כלים, הרי אין גם קבלת טימאה עלידי הסכין.

מכאן רואים גודל מעלתו של יהודי, שבאיזה מצב שיהיה,

(16) ב'תורת כהנים' פרשת צו פ"ב ה"ד - למדו, שאין המחשבה פוסלת אלא בדברים המעכבים את הכפרה, וכל אלו אינם מעכבים. (17) לפני הקמיצה, ואין מחשבה פוסלת לפני קמיצה כמו בזבח לפני השחיטה (ראה 'תוספות' זבחים יג, ב - ד"ה זה הכלל). (18) ראה ההערה הקודמת.

ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן מחשבה אחרת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה להניח דם הזבח או אמוריו למחר או להוציאן חוץ לעזרה,¹⁹ או שחשב לזרק הדם על הכבש שלא כנגד היסוד, או לתן את הנתנין למעלה למטה ואת הנתנין למטה למעלה, או לתן דמים הנתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי או את הנתנין בפנימי לחיצון, או להכניס דם החטאת לפני, או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה, או שיקריבו טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכל ממנו נא, או שחשב לשרוף חטאות הנשרפות חוץ לזמנן או חוץ למקומן - בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן הזבח כשר.²⁰ וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה ובשעת נתינתו לקלי ובשעת הולכתו ובשעת זריקתו על האש להניח קמיצה או לבונה למחר או להוציא לחוץ - הרי זו כשרה.

(19) כחכמים במשנה, זבחים לה, ב - בניגוד לדעת רבי יהודה, הפוסל בשלושה אלה. (20) כל הדינים שנמנו כאן חוץ מדיני חטאת הנשרפת, נשנו שם לה, ב. ולו, א - בלי מחלוקת. דיני חטאת הנשרפת, שנינו בברייתא שם לה, א.

ט. כבר פארנו,²¹ שהולכה שלא ברגל - אינה הולכה, לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך - הרי זו הולכה, והמחשבה פוסלת בה. כיצד? קבל הדם והוא עומד במקומו ופשט ידו לזרקו על המזבח,²² וחשב בעת שפשט ידו בדם - אין המחשבה פוסלת בה; אבל אם קבל הדם בפנים ולא הלך בו לגבי המזבח, אלא הלך בו והוציאו לחוץ,²³ וחשב בשעת הלכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה - הרי זו פוסלת.²⁴

(21) למעלה פ"א הכ"ג. (22) זוהי הולכה שלא ברגל. (23) זבחים טו, ב - לא מחוץ לעזרה אלא ריחוק מן המזבח (רש"י שם). (24) מחלוקת תנא-קמא ורבי אלעזר שם יג, א. ופסק כתנא-קמא. (כסף-משנה. לפי גירסתנו בסוגיה שם טו, ב - משמע שהמחשבה פוסלת רק בשעת החזרתו למזבח אחרי שהרחיקו, אבל בהולכה המרחיקה מן המזבח לא, וכן דעת רש"י שם. ואולי גירסה אחרת היתה לעיני רבינו. ראה ברטנורא בפירושו על המשנה, שם).

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני כ' אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). (10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנוהו. (11) חוץ לעזרה.

ה. אלו דברים¹² שאינן ראויין לאכילה מן הקרבנות וראויין להקטרה: הדם¹³ והאמורין ובשר העולה, והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.¹⁶

(12) הלכות ה"ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. (13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח.

ו. ואלו ראויין לאכילה ואינן ראויין להקטרה: הבשר הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל לפניהם¹⁴ בין הנאכל לכל אדם, ושירי המנחות, ושתי הלחם ולחם הפנים.¹⁷

(14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים.

ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה: בשר חטאת הנשרפת¹⁵, והעור של בהמה פלו, חוץ מעור האליה¹⁶ שהוא [ראוי] לאכילה. אבל המראה, והוא הקרוי הדק הדבק בעור ומבדיל בינו ובין הבשר - אינו ראוי לאכילה. וכן העצמות והגידים והקרנבים והטלפים, והנוצה של עוף והצפרנבים והחרטום שלו, וראשי אגפים וראש הזנב. אפילו מקומות הרפים מכל אלו הדבוקים בבשר, שאלו יחתכו מן החי יבצצין הדם ויצא, הואיל ואינן חשובין - נקראים דבר שאינו ראוי לאכילה לענין הקרבנות. וכן המרק והתכלין, והשילול¹⁷ והשליא¹⁸ וביצת העוף, והבשר שפולטתו הספין בשעת הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא אָל - כל אלו אינן חשובין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן כדבר שאין ראוי לאכילה.

(15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. (16) במשנה קכב. "העור שתחת האליה". (17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוטה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. (18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

ח. ומחשבין על דבר העומד לאבוד או על דבר העומד לשרפה¹⁹. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכלן לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. כיצד? חשב לשנות מדם הזבח או לאכל מאמוריו או מן הקמץ ומן הלבונה בחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר הזבח או משירי המנחה בחוץ או למחר - הרי הזבח פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור ומן העצמות והגידים והמרק או

אפילו אם נטמא וצריכים להוציאו מהעזרה, יכול לשחוט אפילו קדשי קדשים, כולל "פר כהן גדול של יום הכיפורים", וכל זה לא מפני שהשחיטה אינה עבודה חשובה, אדרבא היא העיקר כפי שנתבאר בהלכות שלפנ"ז "אין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח", אלא רק בגלל מעלתו של השוחט.

זוהי גם כוונתו של שמואל בן חנה שאמר את ההלכה "שחיטה כשרה בזר" להדגיש את מעלתו של יהודי, שאף שאינו כהן, יכול לעסוק בעבודת השחיטה שהיא עבודה עיקרית.

(על"פ י"ן מלכות ספר עבודה סימן ט)

(3) למרוב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. (4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל.

ג. בדבר הראוי לעבודה כיצד? מנחת העמר שקמצה שלא לשמה - הרי זו כמי שנעשית לשמה ושיריה נאכלין; מפני שהיא מן השעורים, ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות⁵. וכן המחשב במנחת קנאות⁶ והלבונה עליה קדם שילקט הלבונה - אין מחשבתו מועלת, שהרי אינה דבר הראוי לעבודה⁷. וכן כל פיוצא בזה⁸.

(5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בבמרא שם "דחידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "דחדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. (6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. (7) מפני שיש עליה לבונה. (8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא.

ד. במקום הראוי לעבודה כיצד? מזבח שנופגם וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום - לא פסל הזבח במחשבה זו, שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה¹⁰. קמץ את המנחה בחוץ¹¹ וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום - אין מחשבה זו פלוס.

(9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "וזבחת עליו"

קלו שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"א אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶחָד מִמַּחֲשֶׁב לְזֶרֶק דָּם הִזְבַּח פְּלוּ בַחוּץ אוֹ לְמִחָר, 37
אוֹ שֶׁחֶשֶׁב לְזֶרֶק מִקְצַת דָּמוֹ בַחוּץ אוֹ לְמִחָר - בֵּינוֹן 38
שֶׁחֶשֶׁב עַל פְּדֵי הַזֵּה מִן הַדָּם פָּסוּל. 27. 39

24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים ב' ט, י'): ואת איזבל יאכלו הכלבים. 25) זמן אכילת שלוש ביצים. 26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). 27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול.

יום שלישי כ"א אדר א' ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

א. כל הזבחים² שנשחטו במחשבת שינוי השם, בין 40
בקרבתו יחיד בין בקרבתו צבור³ - פשרים, אלא 41
שלא עלו לפעלים לשם חובה⁴; חוץ מן החטאת 42
והפסח, שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין⁵. 43
ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת 44
קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו⁷. 45
פיצד לא עלו לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם 46
שלמים - לא עלתה לפעלים לא משום עולה שהם 47
חיבין בה ולא משום שלמים, אלא חיבין להביא 48
זבח אחר. וכן אם שחט עולה ראובן לשם שמעון⁸ 49
- לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים 50
אמורים? כשעקר שם הזבח בידו; אבל אם טעה⁹ 51
ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה 52
לשם שלמים - עלתה לפעלים לשם חובה. וכן 53
החטאת והפסח שעשאן במחשבת שינוי השם 54
בטעות - פשרים. שעקרה בטעות - אינה עקירה. 55
וכן עולת העוף¹⁰ שמלקה או שמצה דמה במחשבת 56
שינוי השם - פשרה, ולא עלתה לפעלים. וחטאת 57
העוף - פסולה¹¹. 58

2) משנה זבחים ב. 3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם) ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי השם בקרבנות ציבור עלו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן, מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר' עקיבא איגר שם. וצ"ע). 4) לקמן מפרש. 5) משנה שם. ובגמרא שם ז: ודרש דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג. 6) משנה שם יג. 7) למעלה פרק יג הלכה ד. 8) זה נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה שזרק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה משנה-למלך כאן. 9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת בשיטה זו. 10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית למעלה כחטאת בהמה. 11) שם.

ב. וכן¹² כל המנחות שנעשו במחשבת שינוי השם 59
- פשרות, ולא עלו לפעלים; חוץ ממנחת חוטא 60

הָאֵלֶּל וְכִיּוּצָא בָּהֶן, בֵּין בְּמַחֲשַׁבֶּת זְמַן בֵּין בְּמַחֲשַׁבֶּת 1
מָקוֹם - הִזְבַּח פֶּשֶׁר. וְכֵן אִם חֶשֶׁב לֵאכֹל מִפְּרִים 2
וּשְׁעִירִים הַנִּשְׁרָפִין בַּחוּץ אוֹ לְמִחָר - הָרִי הֵן 3
פֶּשֶׁרִים²⁰. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּזֶה. 4

19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשורפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. 20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום". כאן אנו עומדים בידינו מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג.

ט. חשב שיאכלו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי 5
לאכילה או שיקטירו הטמאים או הפסולין מדבר 6
הראוי להקטרה חוץ לזמן אכילה והקטרה - הזבח 7
פגול²¹, כמו שבארנו²². חוץ למקום אכילה והקטרה 8
- הרי זה פסול²³ ואינו פגול. 9

21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. 22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. 23) ואין חייבים כרת על אכילתו.

י. אין אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה פחותה 10
מפזית. לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי לאכילה 11
פחות מפזית או שחשב להקטיר מדבר הראוי 12
להקטרה פחות מפזית, בין במחשבת זמן בין 13
במחשבת מקום - הזבח פשר. חשב לאכל פחצי זית 14
בחוץ ולהקטיר פחצי זית בחוץ, או שחשב לאכל 15
פחצי זית אחר זמן אכילה ולהקטיר פחצי זית אחר 16
זמן הקטרה - הזבח פשר; שאין אכילה והקטרה 17
מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה ואמר: 18
שיאכל פחצי זית ותאכל האש חצי זית - הרי אלו 19
מצטרפין; לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכל או 20
להקטיר פחצי זית, וחרז וחשב על חצי זית אחר 21
באותה המחשבה - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל 22
פחצי זית ושתאכל בהמה או חיה פחצי זית, בין 23
במחשבת מקום בין במחשבת זמן - הרי אלו 24
מצטרפין; ששם אכילה אחד הוא²⁴. חשב על פזית 25
שיאכלוהו שנים - הרי אלו מצטרפין. חשב לאכל 26
פזית ביותר מדי אכילת פרס²⁵ - הרי זה מצטרף. 27
חשב בשעת זביחה לאכל פחצי זית ובשעת זריקה 28
לאכל פחצי זית - הרי אלו מצטרפין, בין במחשבת 29
המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על פזית²⁶ 30
בשעת קבלה ועל פזית בשעת הולכה; שארבע 31
העבודות מצטרפות והרי הן פעבודה אחת. חשב 32
להקטיר פחצי זית מן הקמץ וכחצי זית מן הלבונה 33
- הרי אלו מצטרפין; שהלבונה עם הקמץ למנחה 34
באמורין לזבח. לפיכך, אם חשב להקטיר פזית מן 35
הלבונה חוץ לזמנו - הרי זה פגול, כמו שנתבאר. 36

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"א אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עניין הקרבנות ישנו גם בנפש האדם, וההוראה מהלכה זו היא שגם אם פרט מסויים היה שלא כדבעי, ולא עוד אלא שנכשל בכמה וכמה עניינים עד שרוב העבודות נעשו שלא כדבעי, מכל-מקום העניין שבא אחר-כך - חייב להיות "במחשבה נכונה".

(על-פי יין מלכות' 19 עבודה סימן נו)

(16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. (17) מימרא של רבא שם ז: (18) הזהיר עליהם ביותר. (19) שם ז. ומנחות ד.

ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר, כגון ששחטה לשם עולה או לשם אשם או לשם שלמים - פסולה, כמו שבארנו. אבל אם שחטה לשם חלין - הרי זו פשרה²⁰, ולא עלתה לפעלים²¹.

(20) זבחים מו: (21) כפירושו של אביי שם.

ה. מפי השמועה למדו, שהקדשים מחללין קדשים, ואין החלין מחללין קדשים²².

(22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

ו. שחטה לשם חטא אחר, כגון שבאה על אכילת חלב ושחטה על אכילת דם - פסולה²³.

(23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחיב חטאת, אפלו חטאת שאינה קבועה²⁴ - הרי זו פסולה²⁵.

(24) כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשיר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא - סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

ח. אבל אם שחטה לשם אחר שהוא מחיב עולה - הרי זו פשרה²⁶, ולא עלתה לפעלים²⁷. וכפר עליו - ולא על חברו שהוא מחיב חטאת כמותו²⁸.

(26) מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. (28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חברו. ומשמעותו חבירו, שהוא מחוייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחוייב חטאת - לא נפסלה.

ט. שחטה לשם מת - פשרה²⁹, ולא עלתה³⁰ לפעלים; שאין פשרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחיב קרבן כלל, לא חטאת ולא עולה ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה, שזמא מחיב הוא³¹ ואינו יודע.

ומנחת קנאות¹³, שאם חשב פאחת מארבע עבודות¹⁴ שלהן מחשבת שניו השם - פסולות. שניו השם במנחה פיצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא, או מרחשת¹⁵ לשם מחבת, או מחבת לשם מרחשת. וכן כל פיצא בזה.

(12) מנחות ב. (13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. (14) קמיצה, נתינה בכלי שרת, הולכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה למעלה פרק יג הלכה ו). (15) פרטי דיני מרחשת ומחבת, נתבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, כמו שתבאר¹⁶. לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפלו שחט וקבל והוליד במחשבת שניו השם - חייב לזרק במחשבה נכונה¹⁷. ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת קנאות מכל המנחות? מפני שענין עליהם הפתוב¹⁸. הרי הוא אומר בחטאת: ושחט אתה לחטאת - שתהיה שחיתה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה לשמה. ונאמר: על חטאתו - שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר: וכפר עליו - שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח: ועשית פסח לזי אלהיך - שתהיה כל עשיתו לשם פסח. ונאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לזי - שתהיה זבחתו לשם פסח. הא אם שנה שמו או שם בעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר: מנחה היא, ובמנחת סוטה נאמר: כי מנחת קנאת היא - שיהיה כל מעשיתה לשמן¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה... לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו... בין בזדון בין בשגגה, חייב להשלים שאר העבודות לשמן..."

כלומר, אע"פ שהקרבן נפסל כבר בעבודה הראשונה "חייב להשלים שאר העבודות לשמן", ואפילו אם עשה שלוש עבודות במחשבת שינוי השם "חייב לזרוק במחשבה נכונה", כי ישנו חיוב על כל עבודה ועבודה שתהיה לשמה. ויש לחקור בזה, מה יהיה הדין בחטאת (שקודמת לעולה) ששחטה שלא לשמה ונפסלה, האם גם אז קודמין כל עבודותיה לעולה או שכינן שנפסלה אפשר לאחר שאר עבודותיה לאחר העולה. ולהעיר שחקירה זו שייכת רק לחטאת שקדמה לעולה מצד דין נוסף, משא"כ בקדימה המוכרחת מצד עצם חיוב הקרבן, כמו קדימת העומר לכבש הבא עמו, שתי הלחם לשני הכבשים, פשוט שאם נפסל בשחיטה נשאר סדר ההקרבה כדינו. ומסתבר שכן הדין בקדימת החטאת לעולה, ויש לעיין בדבר.

קלח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"א אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחיב קרבן כלל
24 - לא עלתה לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם
25 בעליה. ואף על פי שזה ששחטה לשמו אינו מחיב
26 כלום בענינו, אי אפשר שלא יהיה חיב כפרה
27 לשמים; שאין לה אדם בישראל שלא עבר מעולם
28 על מצות עשה⁴³.

(43) ראה הלכה ט, הערה ל.

29 טו. עולה הבאה לאחר מיתה⁴⁴ שעשאה שלא לשם
30 בעליה - עלתה לבעלים⁴⁵ לשם חובה⁴⁶, שאין
31 לבעלים לאחר מיתה.

(44) שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז:
(46) ואין היורש מחוייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש
אמר "הרי עלי עולה".

32 טז. שני כבשי עצרת⁴⁷ ששחטן לשם אילים - לא
33 עלו לצבור⁴⁸ לשם חובה⁴⁹. ואם דמה שהן אילים
34 ושחטן לשם אילים - עלו להן, מפני שהיא עקירה
35 בטעות⁵⁰.

(47) מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה
לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49)
כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני
כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

36 יז. אשם מצרע⁵¹ ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן
37 מדמו על גבי בהונות⁵² - טעון נסכים⁵³; שאם יקרב
38 בלא נסכים - נמצא כמקריב נדבה⁵⁴, ואין האשם
39 בא נדבה.

(51) שם ה. ברייתא. (52) מצורע שנתרפא מביא אשם,
והכהן נותן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו
הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא
ידי-חובתו וצריך להביא אשם אחר. (53) ככל אשם
מצורע. (54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון
נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

40 יח. כבש הבא עם העמר⁵⁵ ששחטו שלא לשמו -
41 לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים, אלא
42 עשרון אחד כשאר הנדבות⁵⁶; שהרי לא עלה לשם
43 חובתו. וכן תמיד ששחטו שלא לשמו - לא יעלה
44 עמו שני גזרי עצים⁵⁷ כשאר התמידים; שהרי לא
45 עלה לחובת התמיד, אלא הרי הוא ככל הנדבות.

(55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ
ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. (56) ואין זה
דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא
עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא
שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד
אביי. (57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על
המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים,
ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין
ה"ב).

(29) שם ט: (30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של
רבא שם "שאין לה אדם בישראל שאינו מחוייב עשה",
וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקופיא) על עשה.
ומובן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי
שמחוייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה
שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

1 י. שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה
2 שלא לשמה - הרי זו פסולה. לפי שמחשבתין
3 מעבודה לעבודה, וזאת המחשבה שחשב בשעת
4 השחיטה - כאלו חשבה בשעת זריקה, ולפיכך
5 פסולה³².

(32) מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן.
ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל
או על-מנת להוליך - כשר, שהרי דין זה למדנו מפיגול או
משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת
הקטרה פוסלות (ראה מ"מ).

6 יא. הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה
7 שמו לשם זבח אחר³³ בין ששנהו לשם חלין -
8 פסול³⁴; שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה'. במה
9 דברים אמורים? ששחטו בזמנו, שהוא יום ארבעה
10 עשר בניסן. אפלו שחטו בשחרית³⁵ במחשבת שנוי
11 השם - פסול. אבל אם שחטו שלא בזמנו במחשבת
12 שלא לשמו - פשוט; שלא לשם בעליו³⁶ - נעשה
13 כמי שאין לו בעלים³⁷ בזמנו ופסול.

(33) שם יג: (34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה,
המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה.
ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין
כשרה (בכסף-משנה נמק דין זה מפני שנאמר בו "לה",
משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק
כבן-בתיירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש
שקלא-וטררא בדברי בן בתיירה. (36) שלא בזמנו.
(37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא). והפירוש, כשחט שלא
לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

14 יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות
15 - פסול, לפי שאינו זמנו³⁸. עברה שנתו³⁹ ושחטו
16 בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם
17 פסח, אפלו שחטן אחר חצות - הרי אלו פשרים⁴⁰,
18 ולא עלו לבעלים לשם חובה.

(38) ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתיירה. (39) ופסולה לקרבן
פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

19 יג. תודה⁴¹ ששחטה לשם שלמים - עלתה לבעלים;
20 ושלמים ששחטן לשם תודה - לא עלו לבעלים.
21 לפי שהתודה נקראת שלמים⁴², ושלמים לא נקראו
22 תודה.

(41) זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תודת
שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ב אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במחשבת הזמן - הרי זה אינו פגול, אלא פסול
בלבד. וכן הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שנוי
השם⁵⁶ וקבל והוליד וזרק במחשבת הזמן, או
ששחטן במחשבת הזמן וקבל או הוליד או זרק
במחשבת שנוי השם - אין זה פגול, אלא פסול.
והוא הדין בעופות⁵⁷ ובמנחות⁵⁸. אין שם פגול אלא
קרפן שנפסל במחשבת הזמן ולא ערב עמה מחשבת
המקום לא בתחלה ולא בסוף, ולא ערב עמה
מחשבת שנוי השם בקרפנות שנפסלן במחשבת
שנוי השם⁵⁹.

(2) למעלה פי"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים
כאן. (3) משנה, זבחים כט, ב. (4) ששינוי השם פסול
בהם. (5) בכלול. (6) שם. (7) שם סד, ב. (8) משנה,
מנחות יב, א. (9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל
בהם, אין מחשבת שנוי השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ
שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

ב. המחשב באחת מארבע העבודות או בכלם לאכל
פזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ וכזית למחר, או
פזית למחר וכזית בחוץ¹⁰, או פחצי זית בחוץ
ופחצי זית למחר, או פחצי זית למחר ופחצי זית
בחוץ - הרי הקרפן פסול ואינו פגול¹¹. וכן אם ערב
המחשבה בהקטרה¹² - הרי זה פסול ואינו פגול¹³.

(10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום,
ובין להיפך. (11) זבחים כט, ב - כחכמים, בניגוד לדעת
רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת
המקום - הרי זה פיגול. (12) שחט על-מנת להקטיר כזית
חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום.
(13) שדין אכילת מזבח כדין אכילת אדם. (רבינו לא פירש
מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית
חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששינוי "שאין
אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין
מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך
הקרפן פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי
גירסת הגר"א שאינו פיגול).

ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת
המקום ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן -
הרי זה פגול. בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר
אותה. שאין חצי זית חשוב אצל פזית.

ד. חשב¹⁴ על חצי זית במחשבת הזמן ועל חצי זית
במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר
במחשבת הזמן¹⁵ - הרי זה פגול. וכן אם חשב על
חצי זית במחשבת הזמן, וחזר וחשב על פזית¹⁶
חצי במחשבת הזמן וחצי במחשבת המקום - הרי
זה פגול.

(14) ראה ההלכה הסמוכה. (15) שם לא, א. כרבא האומר
"ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום

יט. שני כבשי עצרת⁵⁸ ששחטן שלא לשמן, או
ששחטן בין לפני זמן בין לאחר זמן - הדם יזרק⁵⁹
והבשר יאכל⁶⁰, אף על פי שלא עלו לצבור לשם
חובה. ואם היתה שבת - לא יזרק⁶¹, ואם זרק -
הרצה להקטיר אמורין לערב.

(58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. (59) ברייתא
שם מח. (60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את
הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים,
שהרי אסור להקטירם ביום טוב ככל קרבנות נדבה (ראה
פרק א מהלכות חגיגה הלכה ח. ובתוספות ביצה כ: ד"ה
מאי, מצודים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר
האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמותר לאכול את הבשר.
וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם
שהאריך בזה). (61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה
ביום טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

כ. וכן שלמי נזיר⁶² ששחטן שלא לשמן, אף על
פי שלא עלו לבעלים - הרי הן נאכלין⁶³ ליום
ולילה⁶⁴, ואינן טעונין לחם. וכן אשם נזיר ואשם
מצרע ששחטן שלא לשמן, אף על פי שלא עלו
לבעלים - הרי הן נאכלים.

(62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא
כמצותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום
אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא
כמצותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות
מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג
שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב
הופרכה (שם ה). (64) כדין שלמי נזיר ולא כשלמים
אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

יום רביעי כ"ב אדר א' ה'תשע"ט

פרק נשיה עשרי

(1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב
על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

א. כבר בארנו², שהמחשב באחת מארבע העבודות
מחשבת המקום - הקרפן פסול ואינו פגול; ואם
חשב מחשבת הזמן - הקרפן פגול. במה דברים
אמורים? בשלא ערב עם מחשבת הזמן מחשבה
אחרת; אבל אם ערב מחשבת מקום, או מחשבת
שנוי השם בפסח ובחטאת⁴, עם מחשבת הזמן -
הקרפן פסול ואינו פגול. כיצד? שחט וקבל והוליד
וזרק, ומחשבתו בארבע עבודות אלו⁵ מחשבת
הזמן, או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן
מחשבת הזמן ובשאר העבודות היתה מחשבתו
נכונה או לא היתה שם מחשבה כלל בשאר
העבודות - הרי זה פגול. אבל אם שחט במחשבת
הזמן וקבל או הוליד או זרק במחשבת המקום, או
ששחט במחשבת המקום וקבל או הוליד או זרק

26) אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על הקומץ ומקטירים ביחד (פי"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב), ושיניהם - הקומץ והלבונה - נקראים מתיר אחד. 27) כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פיגול בחצי מתיר. 28) ואע"פ שחישוב בחצי המתיר הראשון - בקומץ - ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט על דעת מחשבת הראשונה. כשמואל לדעת החכמים. ואע"ג שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום שהופרכה שם, ראה משנה-למלך. 29) טעות סופר, וצ"ל "הקטרתם" (כסף-משנה).

30) ח. חשב בפשע הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת הקטרה³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ לבדו והוא מחשב לאכל שירים למחר - הרי זו פסולה ואינה פגול³¹, שאין מפגלין בחצי מתיר. 34) אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו וחשב שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב שיאכל השירים למחר - הרי זו פגול, שהרי פשטה מחשבת זמן בכל המנחה³².

30) אלא אם חישוב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא". 31) שם, רב המנוח בשם רבי חנינא. 32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפגלת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפגלת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתייהן יחד מפגלות. (צ"ע מה בין דין זה לחישוב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"י), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הברל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראיה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול).

39) ט. הקטיר כדי שמשום³³ מן הקמץ עם הלבונה והוא מחשב שיאכל כדי שמשום מן השירים למחר, עד שהשלים³⁴ כל הקמץ עם הלבונה במחשבת הזמן - הרי זו פסולה ואינה פגול; שאף על פי שדרוך אכילה בכך מעט מעט - אין דרוך הקטרה בכך³⁵, אלא הרי זו כמנחה שלא הקטיר קמצה.

33) גרעין קטן. 34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחר כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. 35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

46) י. מנחת חוטא או מנחת קנאות³⁶ שהיה עליה לבונה³⁷ וחשב בה מחשבת הזמן קדם שילקט הלבונה - הרי זו פסולה ואינה פגול. ואם אחר

הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן - הן מצטרפות לפגל. 16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו. וכאן משמינו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם כחצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב אשי, שם.

1) ה. חשב על הדמים הנתנין למטה לתן אותם למעלה, או על הנתנין למעלה לתתם למטה, וכיצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שבארנו¹⁷, וערב עמהן¹⁸ מחשבת הזמן - הרי זה פגול¹⁹. ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה²⁰ - הרי זה פסול ואינו פגול.

17) למעלה פי"ג ה"ח. 18) פירוש, בעבודה אחרת חישוב מחשבת זמן. 19) שם כז, א - ברייתא. 20) פירוש, בלי מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמינו. בדוחק אפשר לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

7) ו. חשב²¹ על הדם הנתן למעלה לתתו למחר למטה, או על הדם הנתן למטה לתתו למחר למעלה, או שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתתו למחר במזבח החיצון, או שחשב על הדם הנתן במזבח החיצון לתתו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול. אף על פי שחשב מחשבת הזמן, הואיל וישנה מקום נתינת הדם במחשבתו - הרי זה פסול ואינו פגול. ומאחר שבארנו בהלכות אלו²², שהדם שנתן שלא במקומו - כאלו נתן במקומו, למה לא יהיה זה פגול במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו למחר? מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהזבח כשר, אינו מתיר הפשוט באכילה, כמו שבארנו²³; וכל זריקה²⁴ שאינה מתרת הפשוט באכילה, אם חשב לתנה חוץ לזמנו - לא פגל. לפיכך²⁵, אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול.

21) שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן אינה מפגלת אלא פוסלת (ראה כסף-משנה). 22) פ"ב ה"י. 23) שם. 24) זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא. 25) פיסקה זו היא סיום תשובת רבינו על השאלה שלמעלה: "למה לא יהיה זה פיגול?"

23) ז. חשב מחשבת זמן בפשע קמיצה אבל לא בפשע לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בפשע לקוט הלבונה²⁶ אבל לא בפשע קמיצה - הרי זו פסולה ואינה פגול²⁷; עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר²⁸, שהוא הקמץ עם הלבונה, בפשע קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בפשע נתינת שניהן בכלי, או בפשע הולכתן, או בפשע זריקתן²⁹.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ג אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עניינים הקשורים לחיצוניות הלב צריכים להעשות בחיות ובהתלהבות. אלא שבעניינים החיצוניים, היינו קיום המצוות "מתנה ראשונה היא העיקר", כלומר הגישה הכללית צריכה להיות מחשבה נכונה לקיום רצון ה', שזהו תוכנו של מצוות "אשר קדשנו במצותיו וציונו", ובזה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב עניין אחר בזה, אבל אחר שפעל זאת במחשבה הראשונה גם אם יתערב עניין בלתי רצוי, אין ביכולתו לפסול את העבודה, כי העניין הלא רצוי אינו מפנימיותו של יהודי כ"אם מדבר חיצוני שאינו קשור בו, או מ"הגוי אשר בקרבך". אבל בענייני פנימיות הלב צריכה להיות זהירות יתירה, ו"כולן מעכבין זה את זה", כי בעבודה של פנימיות הלב צריכה להיות זהירות על כל פרט ופרט, וככל שהעניין נעלה יותר כך פוגם בו עניין פעוט יותר, על-דרך תלמיד-חכם שנמצא רב על בגדו, משא"כ אצל מי אינו תלמיד-חכם שאינו כלום.

כך גם בלימוד התורה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב בו עניין בלתי רצוי, שלא יבא ח"ו לידי מצב ש"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", כי בעניינים של "תורת אמת" שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה "אפילו נתן אחת מהן שלא כתיקנה, הזבח פסול".

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן נח)

2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פגול. (4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. (5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה.

ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושתק בשאר, או שנתן פלן כתקנו חוץ מן האחרונה שנתן במחשבת הזמן? - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שיהיה⁸ במחשבת הזמן; שהרי פלן במתנה אחת הן.⁹

6) משמענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". (7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. (8) כולן. (9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

ג. טבילת אצבע בדם החטאות הפנימיות¹⁰ מפגלת. פיצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן? - הרי זה פגול; שהרי פלן במתנה אחת הן.⁹

10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

ד. ה"ה עומד בעזרה וחשב מחשבת הזמן בחטאות הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול. חשב בדבר הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.

1 שלקט הלבונה³⁸ חשב עליה מחשבת הזמן - הרי זה פגול³⁹.

36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות שם). (37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"י). (38) וחזרה להכשירה (שם). (39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

3 יא. שירים שחטרו⁴⁰ בין קמיצה להקטרה, והקטיר הקמץ במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו לפגול והרי הן פגול, או לא נקבעו ואינו פגול.

40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפגול. אבל רבינו סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפנינו שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפגול, ואמר שאין ראה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכן נשארה הבעיה בתיקו, 'הר המוריה').

יום חמישי כ"ג אדר א' ה'תשע"ט

פרק שבעה עשר

1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

א. כל הדמים הנתנים על מזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן במתנה שניה ואילן במחשבת שני השם או במחשבת המקום או מחשבת הזמן - הרי זה כפר והרצה הקרבן². ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול³; שמתנה ראשונה היא העקר⁴. אבל כל הדמים הנתנים על מזבח הפנימי, הואיל וכלן מעכבין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא כתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר כתקנו - הזבח פסול⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הדמים הניתנים על המזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה ראשונה... הרי זה כפר... אבל כל הדמים הניתנים על המזבח הפנימי... יכולין מעכבין זה את זה... אם נתן אחת מהן שלא כתקנה... הזבח פסול".

ההוראה בעבודת ה' מהלכה זו: המזבח החיצון והפנימי בעבודת האדם הם העניינים החיצוניים והפנימיים, היינו קיום המצוות ולימוד התורה. קיום המצוות קשור עם דברים גשמיים שבעוה"ז, כמו למשל מצות צדקה שעם היותה קשורה ל"החיית נפש העני", מכל-מקום מדובר על מזון גשמי.

בשני המזבחות ישנו עניין של מתן דמים, היינו חיות והתלהבות שבלב, כי גם עניינים של פנימיות הלב וגם

קמב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ג אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות
התורה או באחת מחלות מנחת מאפה התנור
- הרי כל החלות פגול.³⁰
32

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות או אחד
משני הסדרים או אחת מחלות התורה, בין לפני
זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר
אסור, והטהור בטהרתו יאכל.³³
36

יד. חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל פזית
משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד
משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר -
הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שיהיה שכל
המתיר, שהוא עבודת שני הכבשים¹⁸ והקטרת שני
הבזיכין¹⁹.
42

(18) לפי שאין הלחם נותר באכילה אלא בהקרבת שניהם.
(19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו
למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה
שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול²⁰. והוא
הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.
46

(20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר
שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול
אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה
בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחיוב בשעת שחיטה.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן,
ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשהו
במחשבת הזמן פגול²¹, והשני פשר²².
49

(21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת
כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו
מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22) ואין זה
דומה לדינים שבהלכות יאיב, מפני שכל כבש הוא קרבן
בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל
מבשר השני למחר - שניהן פשרים; שאין מחשבין
מזה על זה²³.
52

(23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:).

יח. שני כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא
בשחיטה²⁴. כיצד? שחטם וזרק דמם במחשבת שני
השם - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמם
שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש²⁵. שחטן
שלא לשמן, אף על פי שזרק לשמן - לא קדש
הלחם.
58

(24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידינו:
"הלכה כרבי מחבירו". (25) לשון הברייתא שם ולא פירש

ה. כיצד? היה עומד בעצרה¹¹ ואמר: הריני שוחט
להיות דמו למחר - אינו פגול; שהיה לזר
בהיכל.
3

(11) לגבי היכל חוץ היא.

ו. היה עומד בהיכל ואמר: הרי אני מזה
לשפך שירים¹² למחר - אינו פגול; שהרי חשב
בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד
בעצרה ושחט והוא מחשב לשפך שירים למחר
או להקטיר אמורין¹³ למחר - הרי זה פגול;
שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.
9

(12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח
החיצון, אף על פי ששפיכת שיירים אינה מעכבת - מפגלים
בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם
כן על מזבח החיצון.

ז. התורה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את
התורה. כיצד? השוחט את התורה והוא מחשב
שיאכל מבשרה או יזרק דמה או שיקטיר אמוריה
למחר - הזבח עם הלחם פגול. אבל אם חשב לאכל
מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התורה
אינו פגול¹⁴.
15

(14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תורה ואין תורה
גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתורה ולכן אם נתפגלה
התורה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת עם שתי לחם הבאות
עמהן: שאם חשב מחשבת זמן בכבשים - נתפגלו
שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר -
שתי הלחם פגול, והכבשים אינן פגול. חשב באחת
מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הזבח עם
הלחם¹⁵ למחר - הלחם לבדו פגול, והתורה או
הכבשים אינן פגול.
22

(15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים
וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים
למחר - הרי הלחם פגול¹⁶.
25

(16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם
לאכילה.

י. השוחט שני כבשי עצרת וחשב לאכל אחת משתי
החלות למחר - שתיהם פגול.
27

יא. הקטיר שני הבזיכים והוא מחשב לאכל אחד
משני הסדרים¹⁷ למחר - שני הסדרים פגול.
29

(17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני
סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישוב על
לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ד אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 20 רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה
אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו ניתר
לכהנים", פירוש, אסור באכילה.
- 21 יט. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁיֵּצְאוּ בֵּין שְׁחִיטָה לְזִרְיָקָה, וְזֶרֶק
דָּם הַקִּבְשִׁים בְּמַחְשַׁבַת הַזֶּמֶן - נִתְפָּגְלוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם
אָף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּחוּץ; שֶׁהַזִּרְיָקָה מוֹעֵלֶת לִיּוֹצֵא²⁶ אָף
עַל פִּי שֶׁעֲדִין הוּא בַּחוּץ.
- 22 (26) כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיגול
גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא
פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך
כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר
הכבש מותר באכילה.
- 23 כ. כְּבָשִׁי עֲצֵרֶת שֶׁשֶּׁחֲטָן לִשְׁמֹן וְאֵבֶד הַלֶּחֶם: אִם
זָרַק דָּמָן לִשְׁמֹן - הָרִי אֵלָיו פְּסוּלִי²⁷; זָרַק דָּמָן
בְּמַחְשַׁבַת הַזֶּמֶן אַחֵר שֶׁאֵבֶד הַלֶּחֶם - הָרִי אֵלָיו סֶפֶק
אִם הִתְרוּ²⁸ בְּאֲכִילָה²⁹ או לא הִתְרוּ³⁰.
- 24 (27) שהלחם מעכב את הכבשים. (28) הכבשים.
(29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבדת הלחם אינה
אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם.
(30) מכיוון שהקובעה זיקתם ללחם נפסלו על ידי אבדת
הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.
- יום שישי כ"ד אדר א' ה'תשע"ט
- פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר
- 1 יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל
מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים
שהוטל בהם מום.
- 9 א. כָּל הַמַּחְשֵׁב מַחְשָׁבָה שֶׁאִינָה נְכוֹנָה בְּקִדְשִׁים -
10 הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: לֹא
11 יִחָשֵׁב.²
- 12 (2) כרבי ינאי, זבחים כט:
- 13 ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁבְּכָלֵל דִּין זֶה שֶׁלֹּא יִפְסִיד
14 הַקִּדְשִׁים בְּמַחְשָׁבָה, שֶׁהָרִי זֶה דוֹמֶה לְמַטִּיל מוֹם
15 בְּקִדְשִׁים. וְאָף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ לוֹקָה³, שֶׁאִין
הַמַּחְשָׁבָה מַעֲשֶׂה⁴.
- 16 (3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים - לוקה (פרק א מהלכות
איסורי מזבח הלכה ז). (4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין
לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).
- 17 ג. כָּל קָרְבֵּן שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוּא פְּסוּל, בֵּין שֶׁנִּפְסַל
18 בְּמַחְשָׁבָה בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁאֲרַע בּוֹ דָּבָר שֶׁפְּסָלוֹ,
19 כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזִית בְּמִזִּיד - לוֹקָה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
תֹאכַל כָּל תוֹעֵבָה⁵;
- 20 (5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פיסקה צט. ראה
בהערות בהלכות ד"ה.
- 21 (6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל
גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה
אלא אם למדה מפי רבו. (7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו
כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי
שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל'
סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן
אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק,
מצוה תעח.
- 22 ה. וְכֵן קִדְשִׁים שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוֹם⁸, הָאוֹכֵל מֵהֶם
23 כְּזִית - לוֹקָה⁹. הָרִי הֵם בְּכָלֵל כָּל תוֹעֵבָה¹⁰, עַד
24 שֶׁיִּנְלֹד לָהֶם מוֹם אַחֵר וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן¹¹, כְּמוֹ
25 שֶׁבְּאַרְנוֹ¹². וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסֶּפֶק - אֵין לוֹקִין עָלָיו.
- 26 (8) בידי אדם מישראל. (9) אם אכל לפני פדיונם (ראה
לקמן בהערה הבאה). (10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר
אומר, מנין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-
תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים
אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן
תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו
מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי
המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי
המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים"
נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל
צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום
קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני
שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק
בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור
אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן,
ובפסולי המוקדשים פסק כאן - לוקה. ומה בין בכור
לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה
קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן
התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא
פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי
הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שיפדו, ויצאו
לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומובן מאילו
שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן
בכור, שלא יפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו
שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות
ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי
שנפל בהם מום אחר, וכי איסור "לא תאכל כל תועבה"
להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו
מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה
ורע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן
תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה
שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי
שביארנו. (11) בכור כדינו בלי פדיון, ושאר הקדשים
כדינם אחר שיפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על
המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על
היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר

קמד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ד אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומנחות הנשקפות פלן, שהרי אין להם קמן
להתיר, כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים. ובשר
חטאות הנשקפות. ולג שמן של מצרע. ואם
תאמר: והלא דם האשם מתירו? אינו תלוי בו,
שהרי אדם מביא אשמו היום ולג אחר כמה
ימים, כמו שיתבאר במקומו.²³

עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים
במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני
שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן.
(22) מתנדבים יין, משנה מנחות קד: (23) פרק ד מהלכות
מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן
אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: לא תותירו ממנו עד
בקר, והוא הדין לשאר הקדשים כלם.²⁴ והמותיר
אינו לוקה, שהרי נתקף הכתוב לעשה²⁵, שנאמר:
והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו.

(24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם
בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להותיר למדים מכאן,
שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. (25) פסחים פד. טעמו
של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה.
ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין
על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

י. האוכל פזית מבשר קדשים שנותר: במזיד - חייב
כרת, בשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר:
ואכליו עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה.
ומאימתי יתחייב כרת על אכילת הנותר? אם קדשי
קדשים הם²⁶ - חייב עליהן מאחר שיעלה עמוד
השחר²⁷; ואם קדשים קלים הם²⁸ - חייב עליהן
משקיעת החמה של יום שני²⁹, שהוא תחלת הלילה
של יום שלישי. והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל
הנותר? במלואים³⁰. שהרי נאמר שם: לא יאכל פי
קדש הם³¹ - להזהיר על כל שפסולו בקדש³² שהוא
בלא תעשה על אכילתו.

(26) שנאכלים ליום ולילה. (27) אע"פ שנאכלים רק עד
חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר,
תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. (28) הנאכלים לשני ימים
ולילה שביניהם, חוץ מתורה ואיל נזיר שנאכלים ליום
ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. (29) תוספתא שם
ור' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שרקבו כשנכנסו אהרן
ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לכתוב השני
"לא יאכל כי קודש הוא." "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי
קודש. (32) פסחים כד.

יא. והפגול והנותר מצטרפין³³ זה עם זה לכזית.
וכל הפגולים והנותרין מצטרפין³⁴.

(33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים
מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה

קדשים, שבוה דינם שווה. (12) בהלכות בכורות פרק ב
הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו
הלכות בכורות).

ו. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו,
כל האוכל ממנו פזית במזיד - חייב כרת¹³; שנאמר:
והנפש האכלת ממנו עונה תשא¹⁴. ואם אכל ממנו
בשגגה - מביא חטאת קבועה¹⁵.

(13) משנה כריתות ב. (14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג,
למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י, ח): "ואוכליו
עונו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני
ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ז. אין חייבין¹⁶ כרת אלא על אכילת דברים
שהתירו¹⁷, בין לאדם בין למזבח; אבל אם אכל מן
המתיר עצמו¹⁸ - אינו חייב כרת, אלא לוקה כאוכל
פסולי המקדשין שאין בהם פגול. כיצד? מנחה
שנתפגלה, האוכל פזית משגגה במזיד - חייב כרת;
אבל אם אכל מן הקמן שלה או מן הלבונה - אינו
חייב כרת, לפי שהן הן המתירים את השירים לאדם.
וכן זבח שנתפגל, האוכל פזית מבשרו או מאמוריו
או מבשר העולה - חייב כרת; אבל אם אכל פזית
מן הדם - אינו חייב עליו משום פגול. שהדם מתיר
את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את
הבשר לאדם. ודם העולה מתיר בשרה למזבח. ודם
חטאת העוף מתיר בשרה לפהנים. ודם עולת העוף
מתיר בשרה למזבח. ודם חטאות הנשקפות מתיר
אמוריהם למזבח, לפיכך חייבין על אמוריהן משום
פגול. הקמן והלבונה מתירין השירים לפהנים. שג'
בבשי עצרת מתירין שתי הלחם¹⁹ לפהנים. וכן שג'
בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפהנים. אבל
דברים שאין להם מתירין, כגון בשר חטאות
הנשקפות²⁰ ומנחות הנשקפות - אינן מתפגלין
לעולם.

(16) משנה זבחים מב: ומג. (17) על-ידי עבודה בגוף אחר.
(18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם
משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר
לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים
להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה
והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני
שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו
של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה
הקומץ). (19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים
מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו
מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם
לאכילה. (20) מבואר בהלכה ח.

ח. ואלו דברים שאין חייבין עליהן משום פגול
לעולם: הקמן והלבונה והקטרת הדם והזין, בין
זין הבא עם הנסכים²¹ בין זין הבא בפני עצמו²².

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ד אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. (34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח ומנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים" והשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).
- יב. אִסּוּר לְטַמֵּא אֶת הַקִּדְּשִׁים אוּ לְסַבֵּב לָהֶם טֻמְאָה, שְׁהָרִי פּוֹסְלִין. וְהַטֵּמֵּא אֶת הַקִּדְּשִׁים - אֵינּוּ לּוֹקָה.³⁵
- אָבֵל אָדָם טָהוֹר שְׂאֵכֵל כְּזֹת מִקִּדְּשִׁים שְׁנֻטְמָאוּ - לּוֹקָה; שְׁנֵאמַר: וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יָבֵעַ בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת, שֶׁאִם אָכַל כְּזֹת מִלְּבוֹנֵת הַמִּנְחָה שְׁנֻטְמָאָה אַחֵר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּכָלִי - לּוֹקָה.³⁶ אַחֵד קִדְּשִׁים שְׁנֻטְמָאוּ לְפָנֵי כִפְּרָה³⁷ אוּ לְאַחֵר כִּפְּרָה. בֵּין שְׁנֻטְמָאוּ בָּאֵב הַטֻּמְאָה³⁸ אוּ בִּלְד הַטֻּמְאָה שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה. אָבֵל אִם נִטְמָאוּ בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֵינּוּ לּוֹקָה עַל אֲכִילָתָן, אָבֵל מִפִּין אוֹתוֹ מִכֶּת מִרְדּוּת³⁹. וְאֵינּוּ לּוֹקָה אֶלָּא הָאוֹכֵל אַחֵר זְרִיקַת דָּמִים; אָבֵל אִם אָכַל קֶדֶם זְרִיקָה - אֵינּוּ לּוֹקָה⁴⁰ מִשּׁוּם אוֹכֵל קֶדֶשׁ טָמֵא⁴¹, אָבֵל מִפִּין אוֹתוֹ מִכֶּת מִרְדּוּת.
- 35) כר' יוחנן זבחים לג: (36) שם לד. (37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר-כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. (38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. (39) כעובר על איסורי דרבנן אחרים. (40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה-שוה. (41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך (משנה-למלך כאן).
- יג. כָּל אָדָם שְׁנֻטְמָא טֻמְאָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ כֶּרֶת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁴² וְאָבֵל כְּזֹת מִן הַקִּדְּשִׁים, בֵּין בְּקֶדֶשׁ טָהוֹר בֵּין בְּקֶדֶשׁ טָמֵא⁴³: בְּמִזֵּיד - הָרִי זֶה נִתְחַיֵּב כֶּרֶת, שְׁנֵאמַר: וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תֹּאכֵל מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה; וְאִם אָכַל בְּשִׁגְגָה - מִבִּיא קֶרֶן עוֹלָה וְיוֹרֵד⁴⁴. וּמִנֵּין שְׂאֵינּוּ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטֻמְאַת הַגּוֹף?⁴⁵ שְׁנֵאמַר: וְנָפֵשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוּ בְּכֶהֱמָה טָמְאָה אוּ בְּכָל שִׁקְץ טָמֵא וְאָכַל מִבָּשָׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִי וְנִכְרְתָה. וְהוּא
- הַדִּין לְשֹׂאֵר קִדְּשֵׁי מִזֶּבֶחַ. וְהִיכָן הַזִּהְיָר עַל עוֹן זֶה? בִּיּוֹלָדֶת. שְׁהָרִי נֵאמַר בָּהּ: בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע⁴⁶.
- 42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה-שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף-משנה). (43) משנה שם קו. ופסק כתנא-קמא. (44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשיר מביא בהמה, עני - שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא - סולת. (45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". (46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה-שוה. והטעם, מפני ששינוי בברייתא כריש לקיש.
- יד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁזֶּה אֲזַהְרָה לְטַמֵּא שְׂלֹא יֵאָכֵל קֶדֶשׁ קֶדֶם שִׁטְיָבֵל. וְהָאוֹכֵל קֶדֶשׁ אַחֵר שִׁטְיָבֵל קֶדֶם שִׁינְרִיב שִׁמְשׁוֹ⁴⁷ קֶדֶם שִׁיבִיא כִפְּרָתוֹ⁴⁸ - לּוֹקָה וְאֵינּוּ חֵיב כֶּרֶת⁴⁹; שְׁנֵאמַר: וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו - עַד שֶׁתִּהְיֶה כָּל טֻמְאָתוֹ עָלָיו.
- 47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מזהירים על כניסה למקדש ואכילת קודש. (49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף-משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.
- טו. הִיָּה טָמֵא בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁵⁰ - אֵינּוּ לּוֹקָה, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׂאֵינּוּ חֵיב כֶּרֶת, אָבֵל מִפִּין אוֹתוֹ מִכֶּת מִרְדּוּת⁵¹.
- 50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. (51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פ"א, משנה ה "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו', לאחר ביאתו מותר בכולם", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).
- טז. אֵינּוּ חֵיב⁵² כֶּרֶת עַל קֶדֶשׁ שִׁישׁ לוֹ מִתִּירִין עַד שִׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁקִּרְבוּ מִתִּירָיו; אָבֵל אִם אָכַל אֶת הַבָּשָׂר קֶדֶם זְרִיקַת הַדָּם - אֵינּוּ לּוֹקָה⁵³ מִשּׁוּם טָמֵא שְׂאֵכֵל אֶת הַקִּדְּשׁ. זֶה הַפֶּלֶל⁵⁴: כָּל שִׁישׁ לוֹ מִתִּירִין - אֵין חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל אוּ מִשּׁוּם נוֹתֵר אוּ מִשּׁוּם טָמֵא עַד שִׁיִּקְרְבוּ מִתִּירָיו כְּהִלְכָתָן; וְכָל

קמו שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ד אדר א' - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחד איאפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

כ. הפגול והנותר והטמא שבלול זה בזה ואכלן - 23
חייב. אף על פי שרפה מין על חברו - אינו מבטלו, 24
שאין האסורין מבטלין זה את זה⁶⁵. 25

(65) כר' אלעזר (זבחים עט.) נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר - באיסורין.

כא. ופגול או נותר או טמא שהעלן לראש המזבח 26
- משמשה האור ברבן פקע אסורין מהן⁶⁶. 27
והאסורין מצטרפין עם הפגול לכזית, בין בעולה 28
בין בשאר קדשים⁶⁷, לחייב עליו משום פגול או 29
נותר או טמא. 30

(66) ר' יוחנן שם מג: (67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

כב. זבח שנתפגל⁶⁸ או שנותר לאחר זמנו, ואכל 31
ממנו מן העור או מן המרק או מן התבלין או מן 32
האלל⁶⁹ או מן המראה⁷⁰, מן הגידים ומן הקרנים 33
ומן הטלפים, מן הצפרנים מן החרטום ומן הנוצה 34
ומביצי העוף - אינו חייב פרת. וכן טמא הגוף 35
שאכל דברים אלו מקרבן פשר - אינו חייב פרת. 36
אכל מפני אותו מפת מרדות. 37

(68) משנה שם לה. (69) ראה למעלה פי"ד ה"ז.
(70) שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושליל פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

כג. אכל מן השליל או מן השליא⁷¹ - חייב⁷² משום 38
פגול ונותר וטמא, פאוכל משאר פשר הזבח. 39

(71) ראה למעלה שם. (72) כלומר, אם פיגל בבשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה ראב"ד כאן.

כד. קדשי עובדי פוכבים - אין חייבין עליהם משום 40
פגול ונותר וטמא⁷³. וכן דם הקדשים, כמו שבארנו. 41
וכן הלבונה והקטרת והעצים - אין חייבין עליהן 42
פרת לא משום פגול ולא משום נותר⁷⁴ ולא משום 43
טמאת הגוף⁷⁵. 44

(73) שנינו (שם מה.) קדשי גויים אין חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ - פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חייבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול ונותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה

1 שאין לו מתירין - פיון שקדש בכלי חייבין עליו
2 משום טמאה. אפלו נטמא הפגול קדם שישטמא
3 האוכל⁵⁵, הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל -
4 חייב פרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשפכות⁵⁶
5 והוא טמא אחר שנוקד דם - הרי זה חייב פרת.

(52) משנה מעילה י. (53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה ה"ב). (54) משנה מעילה י. (55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן משמיענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר-כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. (56) משנה מעילה ט.

6 יז. כבר נתבאר לך⁵⁷, שאף דברים שאין חייבין
7 עליהן משום פגול - חייבין עליהן משום נותר
8 וטמא. כיצד? דברים שאין להם מתירין - אין חייבין
9 עליהן משום פגול, וחייבין עליהם משום נותר
10 וטמא. וכן המתירין עצמן, אף על פי שאין חייבין
11 עליהם משום פגול, כמו שבארנו - חייבין עליהן
12 משום נותר⁵⁸ וטמא. חוץ מן הדם⁵⁹, שאין חייבין
13 עליו לעולם אלא משום דבר אחד בלבד.

(57) למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חייבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חייבים עליו משום טומאה". והוא-הדין לנותר, כמו שמסיים כאן רבינו. (58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. (59) במשנה שם מה:

14 יח. טמא שאכל אסורין - חייב פרת⁶⁰.

(60) ברייתא שם לו:

15 יט. אכל⁶¹ פסח שלא נצלה, ולחמי תודה שלא
16 הורקמה חלתן⁶² - הרי זה חייב פרת משום טמאת
17 הגוף, אף על פי שאין ראויין למה שהן⁶³. אי
18 אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול
19 ומשום נותר⁶⁴; שהפגול הוא הקרבן שנפסל
20 במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה
21 כלל, והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב במצותו
22 לאחר זמן אכילתו.

(61) אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגם "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגירסתנו נכונה). (62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אסורים באכילה. (63) מכיון שקרב המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. (64) "פיגול ונותר, בחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד.) ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום ש"ק כ"ה אדר א' – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וַיֵּרָאָה לִי, שָׁאִין אֵלָיו צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שְׁתַּעֲבֹר
צוּרְתָן¹⁴, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשִׁרְפָּה¹⁵ לְעוֹלָם אֶפְלוּ
לֹא נִפְסְלוּ.

7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה (זבחים קד:): אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט:)) בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) – ברור שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמחהו הר"י קורקוס וה"כסף משנה" על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותירץ הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב)). (11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצרף לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול. (15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביוזי קדשים, מה-שאינ-כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בִּשְׂר הַנִּמְצָא בְּעִזְרָה¹⁶: אֵיבְרִים¹⁷ - עוֹלוֹת, וְחִתִּיכוֹת - חֲטָאוֹת¹⁸. וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַם - שְׁלָמִים.
וְהַפֶּל תַּעֲבֹר צוּרְתָן וַיֵּצְאוּ לְבֵית הַשִּׁרְפָּה, שְׂמָא נֹתֵר הוּא. אִם בֶּן, מֵה הוֹעִיל שְׁתֵּהִי חֲזָקְתוֹ עוֹלָה אוֹ חֲטָאת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שְׁעֵבֵר וְאָכַל¹⁹. אֵין שׁוֹרְפִין אֶת הַנֹּתֵר אֲלָא בָּיּוֹם, שְׁנֹאֲמַר: בָּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף.

16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צרויה). (18) אין לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שמתור לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו הי"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). (19) אם עולה היא – חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

ה. אֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁלָמִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה מִתְחַלֵּת לִיל שְׁלִישִׁי - אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָן אֲלָא בָּיּוֹם²⁰. בֵּין בִּזְמַנּוֹ²¹ בֵּין שְׁלֹא בִּזְמַנּוֹ²². וְכֵן הַפְּגוּל אֵינוֹ נִשְׂרָף אֲלָא בָּיּוֹם²³. וְאֵין שְׂרִפַּת טָמֵא וְנוֹתֵר וּפְגוּל דּוּחָה אֶת יוֹם טוֹב²⁴, וְאֵין צְרִיף לומר אֶת הַשֶּׁבֶת. וּמִתֵּר לְשִׁרְף טָמֵא וְנוֹתֵר וּפְגוּל כְּאֶחָד²⁵.

'תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי". ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו (כאן). (74) כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמים, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב. מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמים דברי הכל לוקה. ג. בשתייה מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמים פסק שלוקה (ראה למעלה הי"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורנו זה).

יום ש"ק כ"ה אדר א' ה'תשע"ט

פרק תשעה עשר

1) יבאר שמצוות-עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשִׁרְף כָּל הַקִּדָּשִׁים שְׁנִטְמְאוּ, שְׁנֹאֲמַר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הַנֹּתֵר - מִצְוַת עֲשֵׂה לְשִׁרְפוֹ, שְׁנֹאֲמַר: וְהַנֹּתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף. וּבְכָל הַנֹּתֵר הַפְּגוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַפֶּל וְנִשְׂרָפִין².

2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

ב. קֶרְבֵּן שְׁנִטְמָא אוֹ נִפְסֵל - יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ מִיָּד³. וְכָל שְׁפִסּוּלוֹ מִסָּפֵק - תַּעֲבֹר צוּרְתוֹ⁴ וְאַחֵר כֶּן יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ⁵.

3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם או בבעלים – תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד). לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

ג. פָּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים⁷ - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם הֵלִינָה וְהִיצִיָּא קִדָּם שְׁנִיגִיעַ זִמְנָם לְצִאתָם⁸ פּוֹסְלָת בְּשִׁרְם כְּאִמּוּרֵיהֶן⁹, אוֹ אֵינָה פּוֹסְלָת בְּשִׁרְן. לְפִיכָן פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחְמִיר¹⁰ וַיִּשְׂרְפוּ בְּעִזְרָה. וְכֵן אִם יֵצֵא חֲצִי הַבְּהֵמָה¹¹ בְּרֵב הָאֲבֵר¹² - אִם מִחֲזִיקִין אוֹתָן כִּיּוּצָא, הוֹאִיל וַיֵּצֵא רֵב הָאֲבֵר; אוֹ עֲדִין אֵינָן יוֹצִאִין, שְׁהָרִי לֹא יֵצֵא רֵב הַבְּהֵמָה. לְפִיכָן נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וַיִּשְׂרְפוּ בְּעִזְרָה. וְכֵן אִם נִשְׁאָוּ חֲמִשָּׁה¹³ לְהוֹצִיָּא, וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיָּאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הָרִי אֵלָיו נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וַיִּשְׂרְפוּ בְּעִזְרָה.

ח. מי שִׁינָא מִירוּשָׁלַם וְנִזְכָּר שִׁישׁ בְּיָדוֹ בְּשָׁר
קִדְשׁ³⁷: אִם עָבַר הַצּוֹפִין³⁸ - שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוֵמוֹ³⁹; וְאִם
לֹא - אִם יֵשׁ בּוֹ צִזְתִּים⁴⁰ אוֹ יָתֵר, חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ
בִּירוּשָׁלַם. וְאִם הוּא אוֹרַח שְׂאִין לוֹ בֵּיתוֹ⁴¹ - שׁוֹרְפוֹ
לִפְנֵי הַבֵּירָה⁴² מִעֲצֵי הַמַּעֲרֶכָה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר
לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו.
(39) לא הטריחוהו לחזור. (40) כרבנן, שם.
(41) בירושלים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית
נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבעיר על המזבח,
מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא
חייבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת
העצים, שמתור יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה
'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. כָּל עֲצָמוֹת הַקִּדְּשִׁים⁴⁴ שְׂאִין בָּהֶן מִחֻם⁴⁵ - אֵינָן
טְעוּנִין שְׂרִפָּה⁴⁶, חוּץ מִעֲצָמוֹת הַפֶּסַח⁴⁷. כָּבֵר
בְּאַרְנוֹת⁴⁸, שֶׁהִקְרָן שֶׁנִּפְסַל אַחֵר שֶׁהִפְשֵׁט - הָעוֹר
לִפְנֵיהֶם⁴⁹, אוֹ לִבְעָלֵי בְּקָדְשִׁים קָלִים⁵⁰; אֲבָל אִם
נִפְסַל קֹדֶם הַפֶּשֶׁט - הָרִי הָעוֹר בְּבֶשֶׁר וַיִּשְׂרֹף הַכֹּל⁵¹.
וְכֵן זָבַח שֶׁהִפְשֵׁט וְנִמְצָא טְרֵפָה, אוֹ שֶׁנִּפְסַל
בְּמַחֲשַׁבַת הַזֶּמֶן אוֹ בְּמַחֲשַׁבַת הַמָּקוֹם, הוֹאִיל וְלֹא
נִרְצָה הַזָּבַח - יִשְׂרֹף הָעוֹר⁵². בֵּין בְּקָדְשֵׁי קִדְשִׁים בֵּין
בְּקָדְשִׁים קָלִים. אֲבָל אִם נִעֲשֶׂה בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנוֹי
הַשָּׁם⁵³, אָף עַל פִּי שְׂלֹא עָלָה לִבְעָלִים, הוֹאִיל וְנִרְצָה
- הָרִי הָעוֹר לִפְנֵיהֶם אוֹ לִבְעָלֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת⁵⁴.
וְזָבַח שֶׁהִפְשֵׁט קֹדֶם זְרִיקָה⁵⁵ - אֵינּוּ פּוֹסְלִים⁵⁶.

(44) ברייתא, שם פג, א. (45) פירוש, שהיה בהן מוח
ושברו את העצמות וחילצו את המוח, שאם לא היה בהן
מוח מעולם גם עצמות הפסח אינן טעונות שריפה (גמרא,
שם). (46) ואע"פ שעצמות ששימשו את הנותר טעונות
שריפה, כאן אנו אומרים, שהבעלים שברו את העצמות
וחילצו את המוח, לפני שנעשה נותר. (47) שנאמר בתורה
(שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו", אין להניח שעברו
על איסור תורה ושברו את העצמות לפני שהמוח נעשה
נותר, אלא ודאי אחרי שנפסל נשברו, כרבי שמעון שם
שדורש: ועצם לא תשברו בו – בכשר ולא בפסול (כלומר,
בפסול מותר לשבור), ולפיכך העצמות טעונות שריפה שהרי
שימשו נותר. כך מפרש שם רב נחמן בר יצחק את הברייתא
(ראה ב'משנה למלך' קושיא חמורה על רבינו, שהרי פסק
בפ"י מהל' קרבן פסח ה"ו שאסור לשבור עצמות פסח פסול.
ותירץ שאנו מניחים, שהפסח נפסל לפני זריקת הדם, ובזה
סובר רבינו שם כרבי יעקב שמתור לשבור את העצמות).
(48) בהל' מעשה הקרבנות פ"ה ה"ה. (49) בקדשי קדשים.
(50) כמו עורות קרבנות כשרים (שם, הי"ט). (51) משנה,
זבחים קג, ב - כחכמים (ראה כסף-משנה ולחם-משנה בהל'
בכורות פ"ג ה"י). (52) משנה, שם: "כל שלא זכה המזבח
בבשרה, לא זכו כהנים בעורה" וכל אלה – טריפה, מחשבת
הזמן ומחשבת המקום – אין מקטירים אימוריהם על

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא
שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו אנו שונים, שפסח נשרף
אור ליום ששה עשר – היינו במוצאי יום-טוב – ואם חל
בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד,
ב - תני דבי חזקיה "והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו"...
ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל
ששה עשר אלא ביוםמו). (23) "באש ישרף, בנה אב לכל
הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ'
צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית
הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידים, והטעם,
מפני שנותר ופיגול יש בהם טומאת עצמם ומטמאים את
הידים מדרבנן.

ו. בְּשָׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁנִּטְמָא בְּפָנִים - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ
בְּפָנִים, וְאִם נִטְמָא בְּחוּץ - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחוּץ. בֵּין
שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטְּמֵאָה²⁶ בֵּין שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה²⁷.
וּמִימֵיהֶם שֶׁל פְּנֵיהֶם²⁸ לֹא נִמְנָעוּ מִלְשָׂרֹף אֶת הַבֶּשֶׁר
שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטְּמֵאָה, שֶׁהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטְמֵאָה,
עַם הַבֶּשֶׁר שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד הַטְּמֵאָה²⁹, שֶׁהָרִי הוּא
שְׁלִישִׁי³⁰, אָף עַל פִּי שֶׁמוֹסִיפִין לוֹ טְמֵאָה עַל
טְמֵאָתוֹ, שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנִּגַּע בְּרֹאשׁוֹן - יִחֹזֵר שָׁנִי, כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ. וְלֹא עוֹדִי³¹, אֲלֹא אֶפְלוֹ שֶׁמֶן
שֶׁנִּפְסַל בְּטָבֹל יוֹם³², שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי - מִתֵּר לְהַדְלִיקוֹ
בְּיָר שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּגַּע בָּהּ טְמֵא מֵת, שֶׁהָנֵר אֵב
הַטְּמֵאָה³³. אָף עַל פִּי שֶׁהָרִי הַשֶּׁמֶן נִעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן³⁴
כְּשֶׁנִּגַּע בְּנֵר, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם שׁוֹם טְמֵאָה - אֵין
מִקְפִּידִין עַל תּוֹסַפְתָּהּ. וְאֵין נִזְהָרִין אֲלֵא מִן הַטְּהוֹר
שֶׁלֹא יִפְסֹל.

(26) ראה למעלה פי"ח הי"ב. (27) במס' שקלים פ"ח
מ"ז, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא.
(28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם
אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שנטמא בולד
הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שנטמא באב
הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן
ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה
טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה
שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך
היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה
והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שנטמא ומטמא אחרים
נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך
ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין – נקרא
פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט,
טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת
דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא
כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות,
מה-שאינ-כן בבבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

ז. נוֹתֵר שֶׁל קִדְשִׁים קָלִים³⁵ - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּעָלְיוֹ
בְּבִתְיָהּ³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום ש"ק כ"ה אדר א' – ספר עבודה – הל' פסולי המוקדשין קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

74) שם לד, א. (75) בגמרא, שם. (76) שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו – בנחת, ושמו – כולו, ושמו – שלא יפור, משמע שאסור בהנאה. פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

18 יד. כל הנשקפים⁷⁷ לא יקברו⁷⁸, וכן כל הנקברים לא ישרפו; שאף על פי שהוא מחמיר בשרפתן - הרי הקל באפרן, שאפר הנקברים אסור.

77) משנה, שם. (78) שמצוותם בשריפה.

21 טו. היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו⁸⁰, עושה עמו בטהרות ואמר לו: נטמאו - נאמן⁸¹. לא נחשדו ישראל על כך⁸². אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבתי לך באותו היום⁸³ נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו, אם היה נאמן לו - סומך על דבריו; ואם לאו - שורת הדין שאינו נאמן⁸⁴, והרוצה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח⁸⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה מקריב עמו בזבחים ונתפגלו, עושה עמו בטהרות כו', אבל אם אמר לו זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו... סומך על דבריו... והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משבח".

ולכאורה מהי החומרא בזה שמאמינו על התפגלות הזבחים, הרי בזה גורם לשריפת קדשים, ולכאורה אין זו קולא אלא חומרא.

ויש לומר שזהו שמדייק הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו", אף שהיה מספיק לכתוב "הרוצה להחמיר", כי בנוגע לקדשים עצמם אין זו חומרא כיון שנפסלים וטעונים שריפה, והחומרא היא "על עצמו" דווקא.

ויש להוסיף ולבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, ש"הרוצה להחמיר" יעשה זאת בעיקר "על עצמו".

ובפרטיות יותר, שלא ינהג ב"מדת חסידות" כלפי העולם שמסביבו, ובנוגע לעצמו ינהג לפי הדין, היינו ילמד תורה רק על-פי המתחייב בשו"ע למעמדו ומצבו, ויתן צדקה רק כאשר הכנסותיו יאפשרו זאת. זוהי ההוראה מדברי הרמב"ם "הרוצה להחמיר על עצמו" שהחמירה תהיה בנוגע לצרכים שלו, ובנוגע למותרות באכילה ושתייה שלו וכו', ודווקא על-ידי-זה נעשה "הרי זה משבח", כי הנהגה זו עושה אותו "משבח" ומכובד גם בעיני אומות העולם.

(על-פי יין מלכות ספר עבודה סימן נט)

79) גיטין נד, ב. (80) ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעורן בידו. (81) רישא של הברייתא, שם. (82) שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. (83) ביום מסוים

המזבח. (53) במשנה, שם. (54) למעלה בהלכה זו. (55) ואחר-כך נפסל הזבח. (56) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים, כרבי שם קד, א. ואע"פ שאין מפשיטין לפני זריקת הדם (הל' מעשה הקרבנות פ"ה הי"ח), מדובר כאן כשעבר והפשיט.

1 י. אלו הן הנשקפים: בשר קדש שנטמא⁵⁷ או נותר או נפסל, וכן המנחה שנטמאת⁵⁸ או נפסלה או נותרה. ואשם תלויו⁵⁹ שנודע לו שלא חטא קדם שנזרק דמו⁶⁰. וחטאת העוף הבאה על הספק⁶¹. ושער נזיר⁶² טהור⁶³. והערלה וכלאי הכרם. ודבר שאין דרכו להשרף, כגון משקין של ערלה ושל כלאי הכרם - הרי אלו יקברו⁶⁴.

(57) משנה, תמורה לג, ב. (58) משנה, סוטה כב, ב - במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. (59) הבא על ספק חטא, שם. (60) עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. (61) שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. (62) דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הל' נזירות. (63) אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64) שם.

8 יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו⁶⁵, בין קדשי מזבח בין קדשי פדק הפית⁶⁶. וקדשים שהפילו נפל⁶⁷. הפילו שליא⁶⁸ - תקבר. ושור הנסקל. ועגלה צרופה. וצפרי מצרע. ושער נזיר טמא⁶⁹. ופטר חמור⁷⁰. ובשר בחלב. וחליץ שנשחטו בעזרה.

(65) משנה, שם לב, א. (66) בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67) שם לג, ב. (68) שם. (69) נזיר שנטמא כמת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70) בכור חמור שלא נפדה בשה ונערף.

13 יב. האורג⁷¹ מלא הסיט⁷² משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק⁷³.

(71) משנה, ערלה פ"ג. (72) בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פ"ג כתב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי אמה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כתב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73) ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה הי"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות הי"ג.

15 יג. כל הנקברין⁷⁴ - אפרם אסור. וכל הנשקפין⁷⁵ של הקדש - אפרן מותר, חוץ מדשן המזבח⁷⁶ החיצון והפנימי ודשון המנורה.

סליקו להו הלכות פסולי המקדשין בסיעתא¹
דשמאי²

שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. (84) כאב"י שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאב"י (בכסף-משנה מעיר, שבפ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). (85) זה יוצא מלשונו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפנים משורת הדין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט-כ"ה אדר א' תשע"ט

שבסוף הכללים). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת²⁹
פסחים.³⁰

המצוה הקט"ו — האזהרה שהזהרנו מלעבוד³¹
הפסח על החמץ והוא אָמְרו: "לא-תזבח על-חמץ³²
דַם-זֶבַח" (שמות כג, יח), וכבר נכפל לאו זה בלשון זה³³
עצמו (".. על חמץ דם זבחי": לא-תשחט וכו') (שם לד, כה),³⁴
וענינו: שְׁמֹמֶן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, והוא בין הערבים, לא³⁵
יהא ברשותו חמץ, לא ברשותו השוחט ולא ברשות³⁶
הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אֶחָד מבני³⁷
חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על³⁸
קרבו אחד); וְכָל-אֶחָד מֵאלוּ שֵׁשׁ בְּרִשְׁתּוֹ חֶמֶץ בְּאוֹתָהּ³⁹
הַעֵת — לוֹקָה. ובמקלפתא (פרשת משפטים שם): "לא-⁴⁰
תשחט על-חמץ דַם-זֶבַח" — לא תשחט הפסח ועדין⁴¹
החמץ קָזָם. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפֶּרֶק ה'⁴²
מפסחים (סג).⁴³

המצוה הקט"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר⁴⁴
אמורי הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא⁴⁵
אָמְרו: "ולא-יָלִין חֶלֶב-חָגִי עַד-בֹּקֶר" (שם כג, יח). ולשון⁴⁶
המקלפתא (פרשת משפטים שם): "לא-יָלִין" בא הכתוב⁴⁷
ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה⁴⁸
(למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכפל⁴⁹
הלוא בענין זה בלשון אחר, והוא אָמְרו: "ולא-יָלִין⁵⁰
לבקר זֶבַח חַג הַפֶּסַח" (שם לד, כה).⁵¹

יום רביעי כ"ב אדר א' ה'תשע"ט

מצות עשה נז. נו. נת.

המצוה הנ"ז — הוא הצווי שִׁנְצִטְוִינוּ לְשַׁחֹט כֶּבֶשׂ⁵²
פֶּסַח שְׁנִי (בי"ד אייר) לְמִי שֶׁנִּמְנַע מִמֶּנּוּ פֶּסַח רִאשׁוֹן, והוא⁵³
אָמְרו יתעלה: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בֶּאֱרֻבָּעָה עֶשֶׂר יוֹם בֵּין⁵⁴
הָעֲרִבִים יַעֲשֹׂה אֹתוֹ" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה⁵⁵
שִׁיקְשָׁה בְּדָבָרִי וְיֹאמַר לִי: מִדּוּעַ תִּמְנָה פֶּסַח שְׁנִי וְזֶה⁵⁶
סוֹתֵר מִה-שֶׁהִקְדַּמְתָּ בְּכָלֵל הַשְּׁבִיעִי בְּאֶמְרֶךָ, שֶׁהַלְכוֹת⁵⁷
הַמִּצְוָה אֵינָן נִמְנוֹת בְּפָנֶי עֲצָמָן? יַדַּע הַמְּקַשֶּׁה קִשְׁיָא זֶה,⁵⁸
שֶׁכָּבֶר נִחְלָקוּ חֻכָּמִים בְּפֶסַח שְׁנִי, אִם הוּא הַמְּשֻׁף דִּינִי⁵⁹
הָרִאשׁוֹן אוֹ שֶׁהוּא צוּי מִיָּחָד בְּעֲצָמוֹ. וּפֶסֶק הִתְלַכְהָ,⁶⁰
שֶׁהוּא צוּי מִיָּחָד בְּעֲצָמוֹ — וּלְפִיכָף רָאוּי לִמְנוֹתוֹ בְּפָנֶי⁶¹

יום ראשון י"ט אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קיג.

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבוד³
בַּקִּדְשִׁים (כגון: לאחר שבדחת קדשים) והוא אָמְרו יתעלה:⁴
"לא תַעֲבֹד בְּכֹכֶר שׁוֹרָךְ" (דברים טו, יט), וְלִמְדֵנוּ שֶׁאֵר⁵
קִדְשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שִׁיְהִי כָלָם אֲסוּרִים בְּעֹבְדָה. וכבר⁶
נִתְבָּאֵר בְּסוֹף מַסְכַּת מִכּוֹת (כא:), שֶׁהַעֲבֹד בְּאֶחָד מִן-⁷
הַקִּדְשִׁים — לוֹקָה.⁸

יום שני כ' אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קיד.

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז (לגוז)⁹
צֶמֶר הַקִּדְשִׁים והוא אָמְרו: "וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ" (דברים¹⁰
טו, יט), וְלִמְדֵנוּ שֶׁאֵר קִדְשִׁים מִן-הַבְּכוֹר שִׁיְהִי כָלָם¹¹
אֲסוּרִים בְּעֹבְדָה וְגִזָּה. וכבר נתבארו דיני שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת¹²
הָאֵלֶּה כְּלוּמַר: גִּזָּה וְעֹבְדָה, בְּמַסְכַּת בְּכוֹרוֹת. וגם הגוֹז¹³
דָּבָר (כמות קטנה ביותר) מִן-הַקִּדְשִׁים — לוֹקָה.¹⁴

יום שלישי כ"א אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

המצוה הקי"ד נדפסה ביום הקודם.

המצוה הנ"ה — הצווי שִׁנְצִטְוִינוּ לְשַׁחֹט כֶּבֶשׂ¹⁵
הַפֶּסַח בְּיוֹם י"ד בְּנִיסָן, והוא אָמְרו יתעלה: "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ¹⁶
כָּל קָהָל צִדְת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרִבִים" (שמות יב, ו). וְכָל-¹⁷
הַעֹבֵר עַל מִצְוָה זוֹ וְנִמְנַע מִלְּהַקְרִיבוֹ בְּזִמְנוֹ בְּמִזֵּד —¹⁸
הָרִי זֶה חֵיב כָּרֶת, בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. לְפִי שֶׁכָּבֶר¹⁹
נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא פְּסָחִים (צא:), שֶׁפֶּסַח רִאשׁוֹן חֹבֶה לְנָשִׁים²⁰
וְדוּחָה אֶת-הַשֶּׁבֶת. כְּלוּמַר, הַקִּרְבָּתוֹ בֶּאֱרֻבָּעָה עֶשֶׂר שָׁחַל²¹
לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, כְּמוֹ כָּל-אִישׁ וְאִשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וּמֵאֲמַר²²
הַתּוֹרָה בּוֹ הוּא כָּרֶת, והוא אָמְרו: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-הוּא²³
טָהוֹר וּבִדְרָךְ לֹא-יִהְיֶה וְחִדַּל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִקְרָתָהּ"²⁴
(במדבר ט, יג). וּבְרִישׁ מַסְכַּת כָּרֶתוֹת (פרק א משנה א),²⁵
בְּאֲשֶׁר מְנוֹ אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁהַעֲבֹר עֲלֵיהֶן חֵיב כָּרֶת — וְהֵן²⁶
כָּלן מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה — אָמְרו: "וְהַפֶּסַח וְהַמִּלָּה²⁷
בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה". וְכָבֶר הַקִּדְמָנוּ הַקִּדְמָה זֶה (ב"הקדמה"²⁸

ידי חובתם במצוה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". וְשֶׁם
נֶאֱמַר: "יאכלהו" — מִכָּאן אָמְרוּ: הַפֶּסַח נֶאֱכַל אֲכִילַת
שֶׁבַע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני
זה מבשר החגיגה), וְאֵין מִצְוָה וּמְרוֹר נֶאֱכָלִים אֲכִילַת
שֶׁבַע", (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע
—) לִפִּי שֶׁעֵקֶר הַמִּצְוָה אֲכִילַת הַבָּשָׂר, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר:
וְאֶכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה; וְהִמְרוֹר מִטְּפָלִי בָּשָׂר
הַפֶּסַח וְחֻבוֹתָיו, כִּמּוֹ שֶׁמִּתְבָּאֵר מֵאֲמָרוֹת אֵלּוּ לְמִי
שֶׁהֵבִינָן וְהִרְאִיָּה הַבְּרוּרָה בָּזָה הוּא הַיְסוֹד שֶׁאָמַר
הַתַּלְמוּד, וְהוּא אָמַרְם (פסחים כב.): "מְרוֹר בְּזֶמַן הַזֶּה
דְּרַבְּנָן", לִפִּי שֶׁמֶן־הַתּוֹרָה אֵין חֻבָּה לְאֶכְלוֹ בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ
אֶלָּא נֶאֱכַל עִם בָּשָׂר הַפֶּסַח. וְזוֹ רֵאִיָּה בְּרוּרָה וּמִפְרָשֶׁת,
שֶׁהוּא מִטְּפָלִי הַמִּצְוָה, לֹא שֶׁאֲכִילָתוֹ מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה.
וְגַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ מְבֹאָרִים בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

הַמִּצְוָה הַנ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְאֶכּוֹל בָּשָׂר פֶּסַח
שְׁנֵי בְּלִיל ט"ו בֹּאֵר עַל מִצְוָה וּמְרוֹר, וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה
גַּם עַל זֶה: "עַל־מִצְוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ" (שם). וְגַם דִּינֵי
מִצְוָה זוֹ נִתְבָּאֵר בְּפִסְחִים (צה). וּבְרוּר, שֶׁאֵינוֹ חֻבָּה
לְנִשְׁמָה, כִּי כִשֶּׁם שֶׁשְׂחִיטָתוֹ אֵינָה חֻבָּה לָהֶן — כִּמּוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ (מצות עשה נז) — כֹּף [גַּם לֹא] אֲכִילָתוֹ בְּלִי
סֶפֶק.

יום חמישי כ"ג אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.

קכו. קכז. קכא. קכב.

הַמִּצְוָה הַקכ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאֶכּוֹל קֶרֶבֶן
הַפֶּסַח מִבָּשָׂר אוֹ נֶאֱ (מבושל לחצאין), אֶלָּא צָלִי בְּלֶבֶד,
וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱ וּבָשָׂר מִבָּשָׂר"
(שמות יב ט). וּבְכָר נִתְבָּאֵר לָךְ בְּכָל הַתְּשִׁיעִי מִמֶּאֱמָר זֶה,
שֶׁהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה — לֹזְקָה.

הַמִּצְוָה הַקכ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹצִיא
כְּלוּם מִבָּשָׂר הַפֶּסַח מִן־הַמִּקְוִים שֶׁנִּתְקַבְּצוּ הַחֲבוּרָה
(החברים הנמנים על ה"פסח") לְאֶכְלוֹ, וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה:
"לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה" (שם, מז). וְלִשׁוֹן
הַמִּכְלָתָא: "חוּצָה" — חוּץ לְמִקְוִים אֲכִילָתוֹ. וְהַדְּבָר
הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֲסוּר לְאֶכְלוֹ וְהוּא בְּמִדְרַגַּת טְרֵפָה (שהיא
בעלת חומרות יתרות). וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (פה). אָמְרוּ:
הַמּוֹצִיא בָּשָׂר הַפֶּסַח מִתְּחוּבָּה לְתַחוּבָּה, אֶף־עַל־פִּי
שֶׁהוּא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה — טְהוֹר (אף שרבתן גזרו על פסולי
קדשים כמו פיגול ונותר שיטמאו את הידים), וְהָאֲזַכְלוּ הִרִי
זֶה בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וְשֶׁם (פה): אָמְרוּ: "הַמּוֹצִיא בָּשָׂר פֶּסַח
מִתְּחוּבָּה לְתַחוּבָּה — אֵינוֹ חָיִב עַד שְׁנִינִית (במקום
שנמצאת החבורה השניה או מחוץ לבית, ואינה מספיקה
עקירה בלבד, שהרי) הוֹצָאָה כְּתוּבָה בּוֹ (ב"פסח). וְדִינוּ

עֲצֻמוֹ. וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (צג). אָמְרוּ: "חָיִב כָּרַת עַל
הִרְאִשׁוֹן וְחָיִב כָּרַת עַל הַשְּׁנִי — דְּבָרֵי רַבִּי; רַבִּי נִתָּן
אוֹמֵר: חָיִב כָּרַת עַל הִרְאִשׁוֹן וּפְטוּר עַל הַשְּׁנִי; רַבִּי חֲנִנְיָה
בֶּן־עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֶף עַל הִרְאִשׁוֹן אֵינוֹ חָיִב כָּרַת אֶלָּא־
אִם־כֵּן לֹא עָשָׂה שְׁנִי". אַחֲרֵיכֶּן שָׁאֵל הַתַּלְמוּד וְאָמַר:
בְּמֵאֵי קָא מִפְּלִגִּי? רַבִּי סָבַר: שְׁנֵי רִגְלֵי בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ הוּא,
וְרַבִּי נִתָּן סָבַר: שְׁנֵי תַּשְׁלֻמִּין לְרִאשׁוֹן הוּא". הִנֵּה נִתְבָּאֵר
מֵה־שְׁרִמְזוֹנוֹ עָלָיו. וְשֶׁם נֶאֱמַר: "הַלֶּכֶף הַזֶּה בָּזָה וּבָזָה —
כְּלוּמֵר לֹא הִקְרִיב פֶּסַח רִאשׁוֹן וְלֹא פֶּסַח שְׁנִי בְּזֶדוֹן —
דְּבָרֵי הַכֹּל חָיִב; שְׁגַג בָּזָה וּבָזָה — דְּבָרֵי הַכֹּל פְּטוּר;
הַזִּיד בְּרִאשׁוֹן וְשִׁגַּג בְּשְׁנֵי — לְרַבִּי וְרַבִּי נִתָּן חָיִב, וְלְרַבִּי
חֲנִנְיָה בֶּן־עֲקִיבָא פְטוּר". וְכֵן גַּם כֵּן אִם הַזִּיד בְּרִאשׁוֹן
וְהִקְרִיב בְּשְׁנֵי — הוּא חָיִב לְדַעַת רַבִּי, לִפִּי שֶׁאֵין אֶצְלוֹ
הַשְּׁנִי תַּשְׁלֻמִּין לְרִאשׁוֹן; וְהַלֶּכֶף בְּכָל־זֶה כְּרַבִּי. וּמִצְוָה
זוֹ אֵין הַנִּשְׁמָה חַיְבוּת בָּהּ, לִפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁם (פסחים צא):
שֶׁאִשָּׁה בְּשְׁנֵי רִשּׁוֹת. וּבְכָר נִתְבָּאֵר גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בִּגְמָרָא פְּסָחִים (צב).

הַמִּצְוָה הַנ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְאֶכּוֹל כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח
בְּלִיל ט"ו בְּנִיסָן כִּפִּי תִּנְאָזִי הַנּוֹפְרִים, וְהֵם: שְׁיֵהָא צָלִי,
וְשִׁינְאֶל בְּבֵית אֶחָד, וְשִׁינְאֶל עִם מִצְוָה וּמְרוֹר, וְהוּא אָמַר
וַתַּעֲלֶה: "וְאֶכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צָלִי־אֵשׁ וּמִצְוֹת
עַל־מְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ" (שמות יב ח). וְאוּלַּי יִקְשֶׁה עַל־
מִקְשֶׁה וַיֹּאמֶר: מַדּוּעַ אֵתָּה מוֹנֶה אֲכִילַת פֶּסַח וּמִצְוָה
וּמְרוֹר כְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵינָךְ מוֹנֶה אוֹתָן כְּשֶׁלֶשׁ, מֵאַחַר
שֶׁאֲכִילַת מִצְוָה אֲכִילַת מְרוֹר מִצְוָה וְאֲכִילַת בָּשָׂר
הַפֶּסַח מִצְוָה? אַזְ אָמַר: זֶה שֶׁאֲכִילַת מִצְוָה מִצְוָה בִּפְנֵי
עֲצֻמָּה — הִרְיָה נִכּוֹן כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (מצות עשה קנח); וְכֵן
נִכּוֹן שֶׁאֲכִילַת בָּשָׂר הַפֶּסַח מִצְוָה כִּמּוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ; אֲבָל
הַמְרוֹר הִרִי הוּא טָפַל לְאֲכִילַת הַפֶּסַח וְאֵין לְמִנּוּתוֹ מִצְוָה
בִּפְנֵי עֲצֻמָּה. הִרְאִיָּה לָכֶן: שֶׁבָּשָׂר הַפֶּסַח נֶאֱכַל לְקִיּוּם
הַמִּצְוָה, בֵּין שֵׁשׁ מְרוֹר וּבֵין שְׁאֵין מְרוֹר; אֲבָל הַמְרוֹר
אֵינוֹ נֶאֱכַל אֶלָּא עִם בָּשָׂר הַפֶּסַח, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר וַתַּעֲלֶה:
"עַל־מִצְוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ" (במדבר ט יא). וְאֵלּוּ אֲבָל
מְרוֹר בְּלִי בָּשָׂר — לֹא עָשָׂה כְּלוּם בְּהַחֲלִט, וְלֹא נִאֲמַר
שֶׁקִּיָּם מִצְוָה אַחַת, הִיא אֲכִילַת מְרוֹר. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא
(פרשת בא): "צָלִי־אֵשׁ וּמִצְוֹת עַל־מְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ" —
מִגִּיד הַכְּתוּב, שֶׁמִּצְוֹת פֶּסַח צָלִי, מִצְוָה וּמְרוֹר. כְּלוּמֵר:
שֶׁהַמִּצְוָה הִיא כְּלֻוּתָם. וְשֶׁם נֶאֱמַר: "מִנֵּינִי אֵתָּה אוֹמֵר,
שֶׁאִם אֵין לָהֶם מִצְוָה וּמְרוֹר הֵם יוֹצְאִין יְדֵי חוּבָתָם בְּפֶסַח?
תַּלְמוּד לומר יֹאכְלֵהוּ", כְּלוּמֵר הַבָּשָׂר לְבִדּוֹ. "יְכוּל כִּשֶּׁם
שֶׁאִם אֵין לָהֶם מִצְוָה וּמְרוֹר הֵם יוֹצְאִין יְדֵי חוּבָתָן בְּפֶסַח,
כֵּן אִם אֵין לָהֶם פֶּסַח, יוֹצְאִין יְדֵי חוּבָתָם בְּמִצְוָה וּמְרוֹר?
הִרִי אֵתָּה דָן: הוּאִיל וְהַפֶּסַח מִצְוֹת עָשָׂה וּמִצְוָה וּמְרוֹר
מִצְוֹת עָשָׂה, אִם לְמִדַּת שֶׁאִם אֵין לָהֶם מִצְוָה וּמְרוֹר הֵם
יוֹצְאִין יְדֵי חוּבָתָם בְּפֶסַח, כֵּן אִם אֵין לָהֶם פֶּסַח יוֹצְאִין

מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" (שם). וּבִמְכַלְתָּא אָמְרוּ: 37
 "וְהִנֵּתִי מִמֶּנּוּ" — כָּא הִתְּנִיב לִתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא-תַעֲשֶׂה, 38
 לֹאמֵר: שְׂאִין לֹקִין עָלָיו. 39

הַמִּצְוָה הַקִּי"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ גַם בֵּן 40
 מִלְּהִשָּׂאִיר דְּכָר מִבֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנֵי (הַנִּקְרָב בִּיד בְּאִייר עַל-יְדֵי 41
 מִי שְׁהִיָּה אֲנוֹס בִּפְסַח רֹאשׁוֹן) עַד בֶּקֶר, וְהוּא אָמְרוּ עָלָיו: 42
 "לֹא-יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר" (בַּמִּדְבָּר ט, יב). וְגַם זֶה נִתַּק 43
 לַעֲשֵׂה כְּרֹאשׁוֹן. 44

הַמִּצְוָה הַקִּי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהִשָּׂאִיר 45
 מִבֶּשֶׂר הַחֲגִיגָה הַקֶּרֶבָה בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר 46
 בַּפֶּרֶק ו' מִפְּסָחִים (עא), לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי (לַחֲקֻרְבָּה), אֲלֵא 47
 תִּשְׁכַּח מִבֶּשֶׂר שְׁנֵי הַיָּמִים. וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-לִיִּן מִן- 48
 הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבֹ בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן לַבֶּקֶר" (דְּבָרִים טו, 49
 ד). וְכֹא הַפְּרוֹשׁ הַמִּקְבֵּל בְּפֶסֶח זֶה כָּף: "לֹא-לִיִּן 50
 מִן-הַבֶּשֶׂר וְגו'" — בַּחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הִתְּנִיב 51
 מִדְּבַר שֶׁתִּשְׁכַּח לְשָׁנֵי יָמִים. יָכוֹל לְיוֹם אֶחָד? כִּשְׁהוּא 52
 אוֹמֵר: "לַבֶּקֶר" — לְבִקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי. וְעָלֶיהָ אוֹמֵר יִתְעַלֶּה: 53
 "וְזִבְחֶתָּ פֶסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר" (שם, ב). וְהַנּוֹתֵר 54
 מִחֲגִיגָה זוֹ שֶׁל אַרְבָּעָה עָשָׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי — יִשְׂרָף 55
 בָּאֵשׁ לְפִי שֶׁהוּא בְּכָלֵל נוֹתֵר — וְלִפְיָךְ אֵין לֹקִין עָלָיו. 56
 וּבִכְבֶּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: חֲגִיגַת י"ד בְּלִבְדּוֹ, 57
 בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת מִפְּסָחִים (עא). וּמִפְּסָחִים חֲגִיגָה (זח). 58

הַמִּצְוָה הַנ"ג — הַצּוּרֵי שֶׁנִּצְטָוִינוּ עַל הָרֹאֵה, וְהוּא 59
 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זָכוֹרֶךְ 60
 אֶת-פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דְּבָרִים טו, טז). וְעִנֵּן מִצְוָה זוֹ, שִׁיעֲלֶה 61
 הָאָדָם עִם כָּל-בֶּן זָכָר שִׁשִּׁשׁ לוֹ, שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לְהִלָּף לְבִדּוֹ 62
 — יַעֲלֶה לְמִקְדָּשׁ יִזְכָּרִיב קֶרֶבֶן עוֹלָה כִּשְׁיַעֲלֶה. וְהַקֶּרֶבֶן 63
 הַזֶּה שֶׁמִּקְרִיב בְּעֹלֹתוֹ — הוּא הַנִּקְרָא עֹלֶת רֹאֵה. וּבִכְבֶּר 64
 הַקִּדְמָנוּ וְהַזְכָּרְנוּ אֶמְרָם (חֲגִיגָה ו): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטָווּ 65
 יִשְׂרָאֵל בְּרָגֵל: חֲגִיגָה, רֹאֵה וְשִׁמְחָה". וּבִכְבֶּר נִתְבָּאֵרוּ גַם 66
 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ. כְּלוֹמֵר, מִצְוֹת רֹאֵה, בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ד). 67
 וְגַם זֶה אֵין הַנְּשִׂים חִיבוֹת בָּהּ. 68

הַמִּצְוָה הַנ"ב — הַצּוּרֵי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לַעֲלוֹת לְרִגֵּל 69
 לְמִקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁלֹשׁ 70
 רִגְלִים תַּחֲגִּי לִי בַּשָּׁנָה" (שְׁמוֹת כג, יד). וּבִכְבֶּר נִתְבָּאֵר בְּכַתּוּב, 71
 שֶׁהִעֲלֶה הַזֹּאת הִיא שִׁיעֲלֶה עִם קֶרֶבֶן לְהַקְרִיבוֹ. וּבִכְבֶּר 72
 נִכְפַּל צּוּרֵי זֶה כְּמָה פְּעָמִים. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דְּבָרִים טז, יא): 73
 "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִתְּנָה בְּרָגֵל, וְאֵלֶּי הֵן: חֲגִיגָה וְרֹאֵה 74
 וְשִׁמְחָה". וְכֵן גַּם אָמְרוּ בְּנִמְרָא חֲגִיגָה (ו): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת 75
 נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל בְּרָגֵל: חֲגִיגָה, רֹאֵה וְשִׁמְחָה". וְעִנֵּן חֲגִיגָה 76
 זוֹ — שִׁימְחָה קֶרֶבֶן שְׁלֵמִים, וְאֵין הַנְּשִׂים חִיבוֹת בָּהּ. 77
 וּבִכְבֶּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה. 78

שווה למקום נוסף שכתוב לשון זה: "בשבת"; ואם הניח אז 1
 יתחייב מלקות. ובכר נתבארו גם דיני מצוה זו בפרק ז' 2
 מפסחים. 3

הַמִּצְוָה הַקכ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהִשָּׂאִיל 4
 אֶת-הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל- 5
 בֶּן-נָכָר לֹא-יֹאכַל בּוֹ" (שם, מג). אָמַר הַמִּתְרַגֵּם ("אוֹנְקִלוֹס") 6
 עַל-פִּי הַקֶּבֶלָה: כָּל-כּוֹר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד. וְלִשׁוֹן 7
 הַמְכַלְתָּא: "כָּל-בֶּן-נָכָר — זֶה יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵד שֶׁעֲבַד 8
 עֲבוֹדָה זָרָה". 9

הַמִּצְוָה הַקכ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהִשָּׂאִיל לְגֵר 10
 תּוֹשֵׁב (בֵּן נָח שְׁכִיבֵל עַל-עַצְמוֹ ז' הַמִּצְוֹת) מִן-הַפֶּסַח, וְהוּא 11
 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ" (שם, מה). 12

הַמִּצְוָה הַקכ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ הָעָרֵל מִלְּאָכּוֹל 13
 הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכָל-עָרֵל לֹא-יֹאכַל בּוֹ" (שם, מח); 14
 וְהַאֲזַהְרָה עָרֵל — לֹקָה. 15

הַמִּצְוָה הַקכ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּשָׁבוֹר עֵצִים 16
 מִעֲצָמוֹת קֶרֶבֶן פֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעֵצִים לֹא-תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ" 17
 (שם, מו); וְהַשּׁוֹבֵר עֵצִים מִעֲצָמֵי — לֹקָה. וּבִפְרוֹשׁ אָמְרוּ 18
 (פְּסָחִים פד): "הַשּׁוֹבֵר אֶת-הָעֵצִים בְּפֶסַח טְהוֹר — הָרִי זֶה 19
 לֹקָה". 20

הַמִּצְוָה הַקכ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּשָׁבוֹר עֵצִים 21
 מִעֲצָמוֹת פֶּסַח שְׁנֵי גַם כֵּן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בּוֹ: "וְעֵצִים 22
 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" (בַּמִּדְבָּר ט, יב); וְהַשּׁוֹבֵר בּוֹ — גַּם הוּא 23
 חִיב מִלְּקוֹת. וּבְגִמְרָא פְּסָחִים (פה). אָמְרוּ: "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 24
 "וְעֵצִים לֹא-תִשְׁבְּרוּ בּוֹ" בְּפֶסַח שְׁנֵי, שְׂאִין תִּלְמוּד לֹמֵר 25
 (אִינוּ בֹא רַק לְמַשְׁמַעוֹת הַפְּסוּטָה כִּי זֹאת כִּבֵּר יִדְעֵנוּ); שֶׁכְּבֶר 26
 נִאָּמַר (שִׁישׁ לְנוֹחַ בִּפְסַח שְׁנֵי), כָּכָל-חֶקֶת הַפֶּסַח (הַרֹאשׁוֹן) 27
 (שם) — הָאֵנִי (וּמָה שִׁישׁ בְּכָל זֹאת לְלִמּוּד מִכָּאן שֶׁ:אֶחָד 28
 עֵצִים שִׁישׁ בּוֹ מִחַ (הַשְּׁמֵן שִׁבְתוֹן הַעֲצָמוֹת) וְאֶחָד עֵצִים שְׂאִין 29
 בּוֹ מִחַ". וּבִכְבֶּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי שְׁבִירַת הָעֵצִים בַּפֶּרֶק ז' 30
 מִפְּסָחִים (פג). 31

יום שישי כ"ד אדר א' ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.

מצות עשה נג. נב.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהוֹתִיר דְּכָר 32
 מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְמַחֲרַת הַיּוֹם, כְּלוֹמֵר לְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר, 33
 וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר" (ויקרא יב, י). 34
 וּבִכְבֶּר בִּאֲרָנוּ (מִצְוֹת עֲשֵׂה צא) שֶׁלֹּא זֶה הוּא לֹא שְׁנִיתָ 35
 לַעֲשֵׂה (מִתַּבְּטֵל עַל-יְדֵי קִיּוֹם הָעֲשֵׂה), לְפִי שְׂאֵמֵר: "וְהִנֵּתִי 36

יום ש"ק כ"ה אדר א' ה'תשע"ט

מצות עשה נד. מצות לא תעשה קנו. רכט.

מצות עשה טז. עט.

1 המצוה הנ"ד — הצווי שנגצטינו בשמחה ברגלים,
2 והוא אמרו יתעלה: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), והיא
3 המצוה השלישית משלש מצוות הנוהגות ברגל. והענין
4 הראשון שאליו נרמז במצוה זו — הוא: שיקריבו קרבן
5 שלמים על-כל-פנים, ושלמים אלו נוספים על שלמי
6 חגיגה, והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז): שלמי שמחה.
7 ועל הקרבת שלמים אלו, אומרים: "נשים חייבות
8 בשמחה". וכבר אמר הכתוב: "וזבחת שלמים ואכלת
9 שם ושמחת לפני ה'" (שם כז, ז). וכבר נתבאר גם דיני
10 מצוה זו ב[מסכת] חגיגה. ובכלל אמרו "ושמחת בחגך"
11 מה-שאמרו עוד, והוא אמרם (שם ח): "שמח בכל-מיני
12 שמחה", מזה: אכילת הבשר בחגים, ושתיית היין,
13 ולבישת בגדים חדשים, וחלוק פרות ומיני מתיקה
14 לקטנים ולנשים, והשחוק בכלי זמר וברקוד במקדש
15 לבד (דוקא שם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש), והיא
16 שמחת בית-השואבה — וכל-זה נכנס בכלל אמרו
17 "ושמחת בחגך". והתמור שבהם — הוא חייב שתינת
18 היין דוקא, בין שהוא מיחד לשמחה. ולשון גמרא
19 פסחים (קט): "חייב אדם לשמח בניו ובניו ביתו ברגל.
20 במה משמחם? ביין". ושם אמרו: "תניא רבי יהודה בן
21 בתירא אומר: בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא
22 בבשר, שנגמרו: וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת.
23 עכשו אין שמחה אלא ביין, שנגמרו: ויין ישמח לבב-
24 אנוש" (תהלים קד, טו). ואמרו עוד: "אנשים בראוי להם
25 (בדבר המשמחן במיוחד) ונשים בראוי להם". ולשון
26 התורה הוא, שנתחייב לכלל בשמחה זו העניים והחלשים
27 והגרים, אמר יתעלה: "והגר והיתום והאלמנה" (דברים
28 טז, יד).

29 המצוה הקנ"ו — האזהרה שהזהרנו מלעלות לרגל
30 בלי שיהא עמנו קרבן להקריבו שם, והוא אמרו יתעלה:
31 "ולא יגראו פני ריכם" (שמות כג, טו), אלא על-כל-פנים
32 יהיו עמו עולה ושלמים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
33 במסכת חגיגה, ולא זו אף הנשים חייבות בו.

34 המצוה הרכ"ט — האזהרה שהזהרנו מלעזוב
35 את-הלואים ולהתעלם מהם מלכת מתנותיהם בשלמות
36 ומלשמחם ברגל, והוא אמרו: "השמר לך פן-תעזוב

37 את-הלוי כלי-מיך" (דברים יב, יט). ולשון ספרי (פרשת
38 ראה שם): "השמר — בלא-תעשה, פן-תעזוב — בלא-
39 תעשה".

40 המצוה הט"ז — הצווי שנגצטינו להקהיל את העם
41 בלוי בשני של סבות של כל-מוצאי שמיטה ושיקראו כמה
42 פסוקים ממזנה תורה לפנייהם, והוא אמרו יתעלה:
43 "הקהיל את-העם האנשים והנשים והטף וגו'" (שם לא, יב)
44 — וזו היא מצות הקהל. ובתחלת קדושין (לד) כשאמרו:
45 "כל-מצות עשה שהצונו גרמה (שתלויים בתנאי הזמן) נשים
46 פטורות", הקשו בתלמוד ואמרו: "והרי 'הקהל' דמצות
47 עשה שהצונו גרמה, ונשים חייבות?!" והפסך בסוף הענין:
48 "אין למדין מן-הפלות" (כי בכלל יש גם יוצא מן הכלל
49 ומצות הקהל יצאה מהכלל של כל מצות .. שהזמן כו"). וכבר
50 נתבאר דיני מצוה זו, רצוני לומר איך יקרא, ומי יקרא,
51 ומיה-יקרא — בפרק ז' ממסכת סוטה (מא).

52 המצוה הע"ט — הצווי שנגצטינו בקדוש בכורות,
53 כלומר להפרישם ולהבדילם למה-שחובה לעשות בהם,
54 והוא אמרו יתעלה: "קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם
55 בבני ישראל באדם ובבהמה" (שמות יג, ב). ולשון התורה
56 הוא שבהמה זו היא בקר וצאן ומין החמור בלבד. צווי
57 זה נכפל בבכור בהמה טהורה, והיא המצוה שאנחנו
58 מדברים בה עתה. אמר יתעלה: "כל-הבכור אשר יולד
59 בבקר ובצאן הנזכר תקדיש לה' אלהיך" (דברים טו, יט).
60 ודין בכור זה של בהמה טהורה הוא: שינתן לפניהם,
61 מקריבים חלבו ודמו ואוכלים שאר בשרו. וכבר נתבאר
62 דיני מצוה זו בשלמות במסכת בכורות. ונתבאר בסוף
63 מסכת חלה (פרק ד משנה א), שאין מצוה זו נוהגת אלא
64 בארץ. ולשון ספרי (פרשת ראה, דברים יד, כג): "יכול זה
65 אדם מעלה בכורות מחוצה לארץ לארץ — תלמוד
66 לומר: ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך
67 ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך (שם יד, כג) — ממקום
68 שאפה מביא מעשר דגן (ארץ ישראל בלבד), אפה מביא
69 בכורות; מחוצה לארץ שאין אפה מביא מעשר דגן, אי
70 אפה מביא בכורות". הגה נתבאר לך, שמצוה זו אינה
71 נוהגת אלא בארץ; אבל בכור חוצה לארץ אינו קרב, אף
72 קדוש הוא (שאסור לאכלו כל-זמן שראוי להקריבה, וימתין
73 שיפול בו מום, כי עליו) להאכל במומו (ודינים אלו, הן בארץ
74 ישראל והן בחוצה לארץ, הרי הם) בין שבית המקדש בנוי
75 ובין שהוא כמו בזמננו זה, כמו מעשר דגן. ואין הלואים
76 חייבים במצוה זו.

ירמיה פרק ט"ז יט-כ

יט פִּי־שְׁמַעְנָה נְשִׁים דְּבַר־יְהוָה וְתִקַּח אֶזְנוֹכֶם דְּבַר־פִּי וּלְמַדְנָה בְּנוֹתֵיכֶם נְהִי וְאִשָּׁה רְעוּתָה קִינָה:
 כ פִּי־עָלָה מִוֹת בְּחַלּוֹנֶיהָ בָּא בְּאַרְמָנוֹתֶיהָ לְהַכְרִית עוֹלָל מִחוּץ בְּחוּרִים מִרְחֻבוֹת: כֹּא דִּבֶּר פֶּה
 נֹאם־יְהוָה וְנִפְלָה נִבְלַת הָאָדָם בְּדָמָן עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּכְעֶמֶר מֵאַחֲרֵי הַקֶּצֶר וְאֵין מֵאֶסְפָּה: כג פֶּה אָמַר
 יְהוָה אֶל־יְתַהלֵּל חֶכֶם בְּחִכְמָתוֹ וְאֶל־יְתַהלֵּל חֲגֹבֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֶל־יְתַהלֵּל עֹשֶׂי עֲשָׂו: כד פִּי אִם־בִּזְאוֹת
 יְתַהלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשָּׂפֶל וְיָדַע אוֹתִי פִי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאָרֶץ פִּי־בִאֲלָה חֲפָצָתִי
 נֹאם־יְהוָה: כה הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאם־יְהוָה וּפְקַדְתִּי עַל־כָּל־מוֹל בְּעֶרְלָה: כו עַל־מִצְרַיִם וְעַל־יְהוּדָה
 וְעַל־אֲדוֹם וְעַל־בְּנֵי עַמּוֹן וְעַל־מוֹאָב וְעַל־כְּצוֹצֵי פֶאֶה הַיִּשְׁבִּים בְּמִדְבָּר פִּי כָל־חַגּוּזִים עֲרָלִים וְכָל־בֵּית
 יִשְׂרָאֵל עֲרָלִי־לֵב:

ירמיה פרק י"ב א-ב

א שְׁמָעוּ אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: ב פֶּה אָמַר יְהוָה אֶל־דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אֶל־תִּלְמְדוּ
 וּמֵאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֶל־תַּחֲתוֹ פִּי־יַחֲתוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה:

רש"י

מול שיש לו ערלה אפילו ערלת לב: (כה) על מצרים וגו'. שכיני א"י היו ולקו אחריה בסמוך לה כמו שכתוב (ביחזקאל כט) ומפרש בסדר עולם: קצוצי פאה. ל' קצה המוקצין בפאת מדבר:
 (ב) אל דרך הגוים אל תלמדו. ואז מאותות השמים אל תחתו מחמה לוקה וממאורות לוקין:

(כ) להכרית עולל מחוץ. מן השוק כמו וחוצות תשים לך בדמשק (מלכים א' כ): (כב) אל יתהלל חכם. אל תתהללו לומר חכמים אנחנו הנה בדברי מאסתם וחכמת מה לכם אם השכלתם וידעתם אותי אז תתהללו בחכמתכם: (כג) השכל. כמו הכבד (שמות ח) אנטלייני"ט בלע"ז: (כד) על כל מול בערלה. על כל

מצודת ציון

(יט) ותקח. ר"ל תקבל: רעותה. חברתה: (כ) בארמנותינו. מלשון ארמון ופלטריין: עולל. כן יקרא רכים כמו עוללים שאלו לחם (א"כח ד): מחוץ. משוק: (כא) נבלת. כן נקרא פגור המת: כדומן. כזבל: וכעמיר. כן נקרא אגודת שבלי התבואה כמו ושכחת עומר (דברים כד): מאסף. ענין הכנסה: (כב) יתהלל. מלשון הילול והתפארות: (כד) ופקדתי. ענין השגחה: מול. מלשון מילה: בערלה. עד שלא נמול: (כה) קצוצי. ענין חיתוך כמו וקצץ פתילים (שמות לט) ור"ל נפרדים וכאילו הם קצוצים אלה מאלה: פאה. ענין עבר וצד וכן על ארבע הפאות (שם כה): ערלי לב. אטומי לב כאילו מכוסה בשומן:
 (ב) ומאותות. מל' אות וסימן: תחתו. ענין פחד ושבר:

מצודת דוד

(יט) דבר ה'. שאמר שהפורענות מעותדות לבוא: ותקח וכו'. כפל הדבר במ"ש: נהי. דברי יללה: ואשה רעותה. ואשה תלמד את רעותה קינה: (כ) כי עלה וכו'. אף כי סגרנו שערי הארמון לבלי תת לבוא האויב הממית הנה עלה דרך החלונות ודרך שם בא אל הארמונות ור"ל לא הועלנו בכל התחבולות וההתחכמות למנוע האויב: להכרית. והיה בדעתו להכרית קבוצת העוללים מן החוץ שהוא מקום ששוחקים שם התינוקות כי הרג כולם ואין מי ישחק בחוצות: בחורים. וכן הכרית הבחורים מן הרחובות ששם מנהגם ללכת תמיד: (כא) דבר כה. מאמר ה' אל הנביא כה דבר אל ישראל נאם ה' וכו': ונפלה. הרבה פגרי אדם יפלו על הארץ כמרביט הזבל על פני השדה ומרביט עומי תבואה המושלכים מאחרי הקוצר אשר דרכו לעשות עומרים ומניחם ע"פ השדה והולך להלן לקצור עוד: ואין מאסף. אין מי יכנס את ההרוגים אל הקבר כי הנשואים יתפחדו לצאת ממקום מחבואם: (כב) אל יתהלל חכם. כי לא יוכל להציל נפשו בחכמתו והגבור לא יוכל להציל נפשו בגבורתו והעשיר לא יפדה נפשו בעשרו וא"כ אין להם להתהלל באלו כי לא יבוא להם אז תועלת מאלה: (כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל. המשבח את עצמו ישבח את עצמו בזאת וחוזר ומפרש במה שהשכיל וידע אותי אשר אני ה' ואין עוד מלבדי ואני הוא העושה חסד לאהובי ולשומרי מצותי ואני הוא העושה משפט להפרע מן הרשעים ואני הוא העושה צדקה לקבל את השבים ולהסיר מעליהם המשפט ולא שיש ח"ו פועל טוב ופועל רע כי בכל אלה חפצתי אני לתת לכל אחד כגמולו והמשכיל את זאת ראוי להתהלל בעצמו כי בזה יבוא לו תועלת רב: (כד) הנה ימים באים. זהו בעת התגברות נבוכדנצר: ופקדתי. אשגיח לענוש ולהביא גמול: (כה) על מצרים. עתה מפרש מי הם המקבלים העונש והגמול ליפול ביד נבוכדנצר: קצוצי פאה. הנפרדים ומפורדים בהעבר ההיא היושבים במדבר:

(ב) אל דרך וכו'. אל תלמדו ללכת אל דרך עכו"ם לעבוד אל הפסילים הנעשים למולות השמים: ומאותות. ר"ל אל תחשבו שבעבור עבודתם תהיו נצולים מהרעות אשר יורו עליהם מחבורות הכוכבים ולקיית המאורות כי אין לכם לפחד מאלה כי העכו"ם יפחדו מהם:

איכה פרק ג נה"ס

נה קראתי שמך יהוה מבזר תחיתות: נו קולי שמעת אל-תעלם אנך לרוחתי לשועתי: נז קרבת ביום אקראך אמרת אל-תירא: נח רבת אדני ריבי נפשי גאלת חיי: נט ראיתה יהוה ענתתי שפטה משפטי: ס ראיתה כל-נקמתם כל-מחשבתם לי: סא שמעת חרפתם יהוה כל-מחשבתם עלי: סב שפתי קמי והגיונם עלי כל-היום: סג שבתם וקמתם הפיטה אני מגנינתם: סד תשיב להם גמול יהוה כמעשה ידיהם: סה תתן להם מגנת-לב תאלתך להם: סו תרדף באף ותשמידם מתחת שמי יהוה:

איכה פרק ד אי"ח

א איכה יועם זהב ישנא הפתם המזב תשתפכנה אבני-קדש בראש פלחוצות: ב בני ציון חקרים המסלאים בפו איכה נחשבו לנבלי-חרש מעשה ידי יוצר: ג גם-(תנין) תנים חלצו שד היניקו גוריהן בת-עמי לאכזר (כי) (ענים) פוענים במדבר: ד דבק לשון יונק אל-חכו בצמא עוללים שאלו לחם פרש אין להם: ה האכלים למעדנים נשמו בחוצות האמנים עלי תולע חבקו אשפתות: ו ויגדל עון בת-עמי מחטאת סדם ההפוכה כמו-רגע ולא-חלו בה ידיים: ז זכו נזיריה משלג צחו מחלב אדמו עצם מפנינים ספיר וגורתם: ח חשך משחור תאדם לא נברו בחוצות צפר עורם על-עצמם יבש היה כעץ:

רש"י

פז וכן (איוב כה) לא תסולה בכתם אופיר (שם) בכתם טהור לא תסולה (תהלים סה) סולו לרוכב בערבות לשון הילול וערך הן: לנבלי חרש. כדי חרש שנותנים בהם יין כגון נבלי יין (ירמיה כח) ונבליהם ינפצו: (ג) גם תנין. אף על פי שאכזרי הוא חלצו שד כשרואה את בנו בא מרחוק רעב חולץ שדיו מתוך נרתיקו שיש לו כיסוי על דדיו ומוציאו מתוכו כדי שלא יראהו בנו מכוסה ויחזור לאחוריו והיניקו גוריהן: בת עמי לאכזר. רואים את בניהם צועקים ללחם ואין פורש להם שחיהם קודמים להם לחיי בניהם מחמת הרעב: (ח) האמונים עלי תולע. על בגדי צבעונים: האמונים. לשון (אסתר ב) ויהי אומן את הדסה: אשפתות. אשפות של זבל שוכבים על האשפות בחוץ: (ו) ויגדל עון וגו'. פורענות מוכיח עליהם שגדול עונם משל סדום: ההפוכה כמו רגע. שהרי סדום לא נמשכה צרתם ברגע אחד נהפכה: ולא חלו בה ידיים. ידי האויב כי ע"י המלאכים נהפכה, ויש מדרשי אגדה ואינו מיושב על סדר המקראות: (ז) זכו נזיריה. שריה, כמו נזר וכתר. ואני אומר נזיריה ממש שהיו מגודלי שער ונאים ביותר ומוסב על בת עמי: אדמו עצם מפנינים. אותם שהיו מראיהם אדום מפנינים וגורתם כמו ספיר חשך תאדם מפחמים: (ח) משחור. הוא פחם: עצם. לשון מראה כמו (שמות כד) וכעצם השמים לטוהר קו"לר בלע"ז: צפר. נקמט ונתחבר ואין לו דמיון:

(נז) קרבת ביום אקראך. כך היית רגיל בימים הראשונים לקרב אלי ביום קוראי: (נח) רבת אד' ריבי. בימים שעברו: (נט) ראיתה ה' עותתי. בצרה הזאת שעוותו בי אויבי: שפטה משפטי. כאשר עשית כבר: (סה) מגנת לב. שבר לב, כמה דאת אומר (הושע יא) אמגנך ישראל (כראשית יד) אשר מגן צריך בידך. ד"א מגנת לב. אוטם הלב צרה ואנחה אשר היא כמגן כנגד לבם, והמפרשו בלשון תוגה ויגון טועה שאין נו"ן נופלת בו שהנו"ן ביגון אינה שורש אלא כגון נו"ן של המון מגזרת המו גוים וכגון נו"ן של קלון מגזרת נקלה וכנו"ן של ציון מגזרת ציה וכן נו"ן של שברון מגזרת שבר (וכגון נו"ן של שממון שגעון נ"ל שצ"ל וק"ל): תאלתך. לשון (ישעיה יט) נואלו שרי צוען:

(א) איכה יועם זהב. קינה זו נאמרה על יאשיהו כמו שנאמר בדברי הימים (ב יט) הלא היא כתובה על ספר הקינות ועמה חיבר בתוך הקינה את שאר בני ציון: יועם. יכהה כמו דאת מתרגם (ויקרא יג) כהה עמיא: זהב. מראית פנים המצהיב כזהב: ישנא. ישתנה ממראיתו: הכתם. קבוצת כלי נוי הזהב שהם לעדי קרוי כתם: אבני קדש. בנים המאירים כאבנים טובות. ומ"א כל רביעית דם שיצא מיאשיהו בכל חץ וחץ שנעצו בו היה ירמיהו קוברו במקומה ועליה הוא קורא תשפכנה אבני קדש: (ב) המסלאים בפו. המהוללים והנערכים כפז הרואה אותם אומר ראו תוארם של אלו כמראית

פ ר ק ר ב י ע י

א המוכר את הבית – לא מכר את היציע, ואף על פי שהיא פתוחה לתוכו; ולא את החדר שלפנים ממנו; ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. רבי יהודה אומר: אם יש לו צורת פתח, אף על פי שאינו גבוה עשרה טפחים – אינו מכור.

ב לא את הבור ולא את הדות, אף על פי שכתב לו: עמקא ורומא. וצריך לקח לו דרך; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: אינו צריך לקח לו דרך. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו: חוץ מאלו, שאינו צריך לקח לו דרך. מכרן לאחר – רבי עקיבא אומר: אינו צריך לקח לו דרך. וחכמים אומרים: צריך לקח לו דרך.

ג המוכר את הבית – מכר את הדלת, אבל לא את המפתח; מכר את המכתשת הקבועה, אבל לא את

פירוש ברטנורא

ד א המוכר את הבית. היציע. כמין חדר שעושין סביבות כותלי הבית מבחוץ, כמו שהיה במקדש דכתיב (מלכים א ו) והיציע התחתונה. ויש שעושין אותה כעובי הכותל. ואף על פי שפתוח לבית ותשמישו בתוכו, אפילו הכי אינו מכור. והוא דהוי ארבע אמות. אבל אי לא הוי ארבע אמות, לא חשיב, ונמכר עם הבית: ולא את החדר שלפנים. מן הבית. ואף על פי שהוא פתוח לבית ודריסתו עליו: בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. חשוב בפני עצמו ולא בטל לגבי בית: רבי יהודה אומר וכו', ואין הלכה כרבי יהודה:

ב בור. חפירה בקרקע: דות. בנין של אבנים על גבי קרקע עשוי בעין בור: אף על פי שכתב לו עומקא ורומא. לא קנה בור דות, הואיל ותשמישן חלוק מן הבית, שאין עשויין אלא לשאוב מים. עד שיכתוב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא: וצריך. המוכר: לקח לו דרך. מן הלוקח, לילך לבור דות. דמוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייך לעצמו כלום: וחכמים אומרים אינו צריך. דסביר מוכר בעין רעה הוא מוכר, וכשמכר הבית שייך לעצמו דרך שילך לבור ולדות: בזמן שאמר חוץ מאלו. חוץ מבור דות, דתנאי שלא לצורך הוא ולאטפווי דרך קאתי: מכרן לאחר. מכר הבור דות לאחר, ושניר הבית לעצמו: רבי עקיבא אומר אין הלוקח צריך לקח ממנו דרך. דמוכר בעין יפה מוכר, וכשמכר לו הבור והדות, דרך נמי מכר לו. והלכה כרבי עקיבא:

ג המוכר את הבית. סתם: מכר את הדלת. שכל תשמישי הבית הקבועים בו בכלל הבית הם: אבל לא את המפתח. דמודי דמיטלטל הוא: המכתשת.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד מה לא נכלל במכר הבית.

המוכר את הבית, לא מכר לא את הבור ולא את הדות – בור היינו חפירה באדמה בלא היקף בנין; דות היינו בור כעין מרתף, שקירותיו סביב בנויים אבן או מלט (דשבים); ויש מפרשים: דות – מקום מוקף מחיצות על גבי הקרקע (דשני; דמבנים; ברטנורא), אף על פי שכתב לו – בשטר המכירה עמקא ורומא – שהוא מוכר לו את "העומק והרום" של הבית, מכל מקום לא מכר בור דות, מפני שאלו אינם בכלל הבית, שעשויים הם לשימוש בפני עצמם, לכנס בהם מים, אלא אם כן כתב לו: "מקרקע התהום ועד רום הרקיע". וצריך – המוכר, לקח לו דרך – מן הלוקח בדמים, כדי לילך אל הבור והדות ששייר לעצמו; דברי רבי עקיבא – שסובר רבי עקיבא: מוכר בעין יפה מוכר, ולא שייך לעצמו דרך. וחכמים אומרים: אינו צריך לקח לו דרך – לקנות לו דרך מן הלוקח אל הבור והדות, שסוברים חכמים: מוכר בעין רעה הוא מוכר, וכשמכר את הבית שייך לעצמו דרך אל הבור והדות שלו. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: חוץ מאלו – מבור דות, שהתנה בפירוש שאינו מוכר לו את אלו, שאינו צריך לקח לו דרך – לפי שתנאי זה שלא לצורך הוא, שהרי בור דות אינם בכלל בית, כמו ששינונו לעיל, אלא שבה הוא בתנאו להוסיף לעצמו דרך אל הבור והדות, הלכך אינו צריך לקנות דרך מן הלוקח. מכרן לאחר – מכר את הבור והדות לאחר ושייר לעצמו את הבית, רבי עקיבא אומר: אינו צריך לקח לו דרך – אין הלוקח צריך לקנות לו דרך אל הבור והדות, שכל המוכר בעין יפה מוכר, וכשמכר לו את הבור והדות בודאי מכר לו גם דרך. וחכמים אומרים: צריך לקח לו דרך – שכן מוכר בעין רעה מוכר, כמו שבארנו לעיל. והלכה כרבי עקיבא.

יום שני

באור משנה ג

משנתנו מוסיפה ללמד במוכר את הבית סתם, שכל תשמישי הבית הקבועים בו

יום ראשון

באור משנה א

פרק זה דן במי שמוכר נכסים מסויימים, מה הם הדברים הטפלים לנכסים הללו ונכללים עמם במכירתם, ומה לא נכלל עמם.

המוכר את הבית – סתם, ולא פירש מה נכלל עם הבית, לא מכר את היציע – שסביבות הבית (דמבנים), ואף על פי שהיא פתוחה לתוכו – שפתח היציע פתוח לבית, מכל מקום לא נכלל במכירתו. במה דברים אמורים? כשהיה רוחב היציע ארבע אמות או יותר, שהוא מקום חשוב בפני עצמו, אבל פחות מארבע אמות הרי הוא בכלל הבית (גמרא); בגמרא נחלקו בענין "יציע", מה פירושה: יש אומרים, שהיא כמו עלייה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכו כארובה במעויבת הבית, עשויה כחלון בגג הבית, ואינה עשויה לדירה אלא להניח שם חפצים; ויש אומרים, שזהו חדר שעושים סביבות כותלי הבית מבחוץ, ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל; וזהו שבארנו למעלה (דעדת הרמב"ם): היציע – שסביבות הבית. ויש מפרשים המחלוקת של האמוראים בדרכים אחרות (עין רשבים ושיטה מקובצת). ולא את החדר שלפנים ממנו – המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפנים מן הבית, היינו חדר שמאחורי הבית המשמש למחסן או למלתח; ואף על פי שהוא פתוח לתוך הבית, מכל מקום אינו בכלל הבית, שכן בית אינו כולל אלא מה שעשוי לדירה, וזה אינו משמש אלא להניח שם מיטלטליו וחפציו; יש מפרשים, ששונה דין החדר מדין היציע, שאפילו אין בו ארבע אמות, אינו נכלל עם הבית (דמבנים); ויש סוברים, שהחדר דינו כדין היציע, שאם אין בו ארבע אמות, היהו נכלל עם הבית (סוד חושן משפט ט"ו יד); ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים – והגג רחב ארבע אמות (דמבנים), שבכגון זה חשוב הוא בפני עצמו ואינו בטל אגב הבית. רבי יהודה אומר: אם יש לו – לגג, צורת פתח – בכניסה, אף על פי שאינו גבוה עשרה טפחים – שאין לו מעקה גבוה עשרה טפחים, אינו מכור – אין הגג מכור עם הבית. ואין הלכה כרבי יהודה.

המטלטלת; מכר את האצטרובל, אבל לא את הקלת; ולא את התנור ולא את הפירים. בזמן שאמר לו: הוא וכל מה שבתוכו – הרי פלן מכורין.

ד המוכר את החצר – מכר בתים, בורות, שיחין ומערות, אבל לא את המטלטלין. בזמן שאמר לו: היא וכל מה שבתוכה – הרי פלן מכורין. בין כך ובין כך – לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הכר שבתוכה. רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר – לא מכר אלא אוירה של חצר.

ה המוכר את בית הכר – מכר את הים ואת המפל ואת התולדות, אבל לא מכר את העכירין ואת הגלגל ואת הקורה. ובזמן שאמר לו: הוא וכל מה שבתוכו – הרי פלן מכורין. רבי אליעזר אומר: המוכר את בית הכר – מכר את הקורה.

ו המוכר את המרחץ – לא מכר את הנסרים, ואת הספסלים, ואת הוילאות. בזמן שאמר לו: היא וכל מה

פירוש ברטנורא

הקבועה בקרקע: האצטרובל. עיגול של עץ שעליו מעמידים הרחים. וקבוע הוא: הקלת. אפרכסת שעושים סביב לרחים לקבל הקמח הנמחן שלא יפול לארץ. ומטלטל הוא: ולא את התנור ולא את הכירים. דמיטלטלים הם. ואית ספרים דגרסי, מכר תנור מכר כירים. ומיירי בקבועים ומחוכרים בקרקע: הרי כולם מכורים. כל הני תשמישי דביתא. אבל שאר מאני תשמישתיה אינם מכורים. אפילו אמר וכל מה שבתוכה, לא רבה אלא תשמישים המיוחדים לבית כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן:

ד מכר את הבתים. הפתוחים לחצר: ובורות ושיחים ומערות. שבתוך הבתים. ואע"ג דהמוכר בית לא מכר בור שיח ומערה, לגבי חצר מיהא בטלים הן: בין כך ובין כך. אפילו אמר כל מה שבתוכה: לא מכר את המרחץ וכו'. דאין בכלל חצר: רבי אליעזר אומר וכו'. ואין הלכה כר' אליעזר:

ה מכר את הים. האבן שנותנים בתוכה הותים בשעת טחינתן: הממל. הרכב העליונה שבה מפרכים הותים: התולדות. כלונסות של ארז שמעמידין בהם קורות בית הכר: עכירין. נסרים כבדים שנותנים על האמתחות ששמים בהם הותים הכתושים כדי לכבשן: הגלגל. שגלגל האבן ומכביר על הותים הכתושים להוציא שמן:

ו הנסרים. לוחות שמשמין עליהם הבגדים: הספסלים. שיושבים עליהם. ויש גורסים ספלים, שנותנים בהם מים לרחוץ: וילאות. מסך כנגד הפתח. פירוש

משניות מבוארות – קהתי

והבורות שבתוכה. ואין הלכה כרבי אליעזר.

יום שלישי

באור משנה ה

משנתנו דנה במוכר בית הכר, היינו מקום שסוחטין בו זיתים לשמן, מה נכלל במכר זה, ומה לא נכלל.

המוכר את בית הכר, מכר את הים – והוא כלי עגול שהשמן יורד לתוכו (י"ד וסח''); ויש מפרשים: אבן גדולה שעוצרים בה את הזיתים (דמב"ט; ברטנורא). ואת הממל – אבן נקובה שמכניסים בה עץ ומפרכים בה את הזיתים (רשב"ט). ואת התולדות – כלונסאות של ארז שמעמידים בהן את הקורה של בית הכר; וכל אלו קבועים הם שם, הלכך נכללים במכירת בית הכר (רשב"ט). אבל לא מכר את העכירין – קרשים שנותנים על הזיתים הכתושים, ומורידים עליהם את הקורה כדי לכבשם, ואת הגלגל – שגלגלים בו את הקורה להעלותה ולהורידה, ואת הקורה – שטוענים על הזיתים לכבשם ולסחוט את שמנם; כל אלו מיטלטלים הם, ואינם מכורים בכלל בית הכר. ובזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: הוא וכל מה שבתוכו – שמוכר לו את בית הכר וכל מה שבתוכו, הרי פלן מכורין – כל תשמישי בית הכר מכורים עמו. רבי אליעזר אומר: המוכר את בית הכר, מכר את הקורה – שהיא עיקר בית הכר (גמרא; רשב"ט). ואין הלכה כרבי אליעזר.

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד במוכר בית המרחץ, מה נכלל בו ומה לא נכלל בו. המוכר את המרחץ, לא מכר את הנסרים – לוחות עץ הנתונים על גבי קרקע המרחץ, שלא ייכוו רגלי הרוחצים מחום הקרקע או שלא יתלכלכו רגליהם (דמב"ט; רשב"ט; המאירי); ויש מפרשים: מדפים שמניחים עליהם את הבגדים (דמב"ט; ברטנורא). ואת הספסלים – שיושבים עליהם במרחץ; ויש גורסים: ואת הספלים – שנותנים בהם מים לרחיצה, ואת הוילאות – פירוש אחר: המגבות (רשב"ט); כל אלו תשמישים המיטלטלים הם, הלכך אינם מכורים בכלל מרחץ. בזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: היא וכל מה

בכלל הבית הם ומכורים עמו, אבל תשמישי בית המיטלטלים אינם מכורים עמו. המוכר את הבית – סתם, מכר את הדלת – שקבועה היא בבית, אבל לא את המפתח – שדבר המיטלטל הוא; מכר את המכתשת הקבועה – שמחוברת לקרקע, אבל לא את המטלטלת – את המכתשת המיטלטלת; מכר את האצטרובל – החלק התחתון של הריחיים, שהוא קבוע, ואין מזיזים אותו ממקומו, אבל לא את הקלת – האפרכסת ששופכים לתוכה את התבואה כדי לטחנה, ויש מפרשים: האפרכסת שיוורד לתוכה הקמח הנטחן (ברטנורא; יתפאר יסודא"י); ולא מכרה עם הבית לפי שמיטלטלת היא; ולא את התנור ולא את הכירים – שמיטלטלים הם; ויש ספרים הגורסים: מכר תנור מכר כירים. ולפי גירסה זו המדובר הוא בתנור ובכירים הקבועים ומחוכרים בקרקע. בזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: הוא וכל מה שבתוכו – שמוכר לו את הבית וכל מה שבתוכו, הרי פלן מכורין – כל תשמישי הבית הללו, שנימנו במשנתנו, בין הקבועים ובין המיטלטלים, מכורים עם הבית, לפי שכל אלו מיוחדים לבית.

באור משנה ד

משנתנו דנה במוכר את החצר סתם, מה הם הדברים המכורים עמה.

המוכר את החצר – סתם, מכר בתים – הפתוחים לחצר, בורות, שיחין ומערות – שבתוכה, אבל לא את המטלטלין – תשמישי הבית שאינם קבועים בקרקע, והיינו כל אלו שנימנו במשנה הקודמת שאינם מכורים בכלל בית, וכל שכן שאר מיטלטלים שאינם בכלל תשמישי הבית (רשב"ט). בזמן שאמר לו – המוכר ללוקח: היא וכל מה שבתוכה – שמוכר לו את החצר וכל מה שבתוכה, הרי פלן מכורין – כל תשמישי הבית, אפילו המיטלטלים, מכורים עם החצר, חוץ מדברי מאכל. בין כך ובין כך – אפילו אמר לו: היא וכל מה שבתוכה, לא מכר – עם החצר, לא את המרחץ ולא את בית הכר – שסוחטים בו זיתים לשמן, שבתוכה – שבתוך החצר, לפי שאינם בכלל חצר ואינם כלולים ב"כל מה שבתוכה", שאין דרך רוב החצרות שיהיו בהן מרחץ ובית הכר (נימוקי יוסף; המאירי). רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר – סתם, לא מכר אלא אוירה של חצר – את השטח הפנוי שבחצר, אבל לא את הבתים

שְׁבִתוּכָה – הרי פֶּלֶן מְכוּרִין. בֵּין פֶּךְ וּבֵין פֶּךְ – לֹא מִכָּר לֹא אֶת הַמְּגוּרֹת שֶׁל מַיִם וְלֹא אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁל עֲצִים. ז' **הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר** – מִכָּר בָּתִּים, בּוֹרוֹת, שִׁיחִין, וּמַעְרֹת, מְרַחְצָאוֹת, וְשׁוֹבְכוֹת, בֵּית הַבַּדִּין, וּבֵית הַשְּׁלָחִין, אֲבָל לֹא אֶת הַמִּטְלָטְלִין. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ: הִיא וְכָל מֶה שֶׁבִּתּוּכָהּ, אָפְלוּ הָיוּ בָּהּ בְּהֵמָה וְעֶבְדִּים – הרי פֶּלֶן מְכוּרִין. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר – מִכָּר אֶת הַסֶּנְטֵר.

ח' **הַמּוֹכֵר אֶת הַשְּׂדֵה** – מִכָּר אֶת הָאֲבָנִים שֶׁהֵן לְצִרְפָּה, וְאֶת הַקְּנִים שֶׁבְּכֶרֶם שֶׁהֵם לְצִרְפוֹ, וְאֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהִיא מִחֶבֶרֶת לְקֶרְקַע, וְאֶת מִחְצַת הַקְּנִים שֶׁהִיא פְּחוּתָהּ מִבֵּית רַבֵּעַ, וְאֶת הַשּׁוּמְרָה שֶׁאֵינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט, וְאֶת הַחֲרוֹב שֶׁאֵינָה מְרַבֵּב, וְאֶת בְּתוּלַת הַשְּׁקָמָה.

פירוש ברטנורא

אחר, אלוניות שמסתפגין בה. וי"א סיגר שמכסין בו הערה כשיושבין במרחץ: מגורות של מים. בריכות השופכות מים למרחץ: אוצרות של עצים. שמחמין בו המרחץ:

ז' **מכר בתים**. וכל שכן חצרות שהן עיקר העיר: בית השלחין. גנות ופרדסים השייכין לעיר: אבל לא המטלטלין. מאני תשמישתא, כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן. וכל שכן שלא מכר חצי ושערי: הרי כולן מכורים. אפילו עבדים ובהמות דמטלטלי דניידי נענה. וכל שכן חצי ושערי דהוו מיטלטלי דלא נידי: הסנטר. העבר הממונה לשמור העיר. ואין הלכה כרשב"ג:

ח' **האבנים שהם לצרפה**. לעשות גדר: ואת הקנים. שקושרים בהם הגפנים: ואת מחיצת הקנים. קנים הרבה גדלים בקלח אחד, כשהיא פחותה מביט רובע או היא בטלה לגבי השדה: שומרה. סוכת שומרים המחוברת לקרקע בטיט: ואת החרוב. בבחרותו שעדיין לא הורכב. דכשמוקין מתגבר ומרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה: ואת בתולת השקמה. בבחרותה קורם שחתכו ענפיה. דכשמוקין קוצצים הענפים וגדלן הרבה במקומן וקרי סדן שקמה:

משניות מבוארות – קהתי

מכר את הסנטר – שומר העיר (רבנו חננאל; רמב"ם; ברטנורא), ואף על פי שלא מכר את העבדים, מכל מקום את זה מכר, הואיל והוא צורך העיר. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

יש מפרשים (בגמרא), ש"סנטר" היינו שדות, כלומר שלדעת תנא קמא דווקא גינות ופרדסים בכלל העיר, כמו שהבאנו לעיל בפירוש "בית השלחין" שהכוונה לגינות ולפרדסים, אבל השדות אינן בכלל העיר, ובא רבן שמעון בן גמליאל לחלוק על חכמים וסובר, שאף השדות בכלל העיר. ולפי פירוש זה ההלכה אמנם כרבן שמעון בן גמליאל. ברם, המפרשים, ש"סנטר" היינו שומר העיר, מבארים הם ש"בית השלחין" פירושו: שדות, כלומר שאף לדעת תנא קמא השדות בכלל העיר וכל שכן גנים ופרדסים, ובא רבן שמעון בן גמליאל לומר, שאף שומר העיר בכלל העיר (גמרא; ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ח

משנתנו באה ללמד, מה נכלל בשדה לענין מכר.

המוכר את השדה – סתם, **מכר את האבנים שהן לצרפה** – הסדורות לגדר סביב לה, ויש מפרשים: אבנים המונחות על העומרים, שלא יפזרו הרוח (גמרא). וְאֶת הַקְּנִים שֶׁבְּכֶרֶם שֶׁהֵם לְצִרְפוֹ – לסמוך בהם את הגפנים; ואף על פי שתשמישים המיטלטלים הם, כיון שקבועים הם לאותו תשמיש ואין מזיזים אותם משדה זו לעולם, הרי הם נחשבים כתשמישים מחוברים (גמרא); ויש מפרשים, שממשנתנו אנו למדים ממילא, שהמוכר את השדה מכר את הכרם שבה (הרשב"ם; "נימוקי יוסף"); וזהו ששינוי, שהמוכר את השדה מכר את הקנים שבכרם שהם לצרכו. ויש מפרשים, שכוונת המשנה היא, שאם מכר את הכרם מכר את הקנים שבכרם שהם לצרכו. אבל המוכר את השדה לא מכר את הכרם שבה (המאירי; הלבנוש; ועיין "תוספות יום טוב" שתמה על פירושו); וְאֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהִיא מִחֶבֶרֶת לְקֶרְקַע – ומכר את התבואה המחוברת לקרקע, אף על פי שכבר הגיע זמנה להיקצר, ואין אומרים לענין זה, שכל העומד להיקצר הרי זה כאילו כבר נקצר (גמרא; הרשב"ם); וְאֶת מִחְצַת הַקְּנִים – ומכר את מחיצת הקנים; ובמשנה שבגמרא גורסים: חיצת הקנים. והיינו קנים הרבה הגדלים מקלח אחד, שְׁהִיא פְּחוּתָהּ מִבֵּית רַבֵּעַ – ששטח מחיצת הקנים הוא פחות מבית רובע הקב, היינו שאי אפשר לזרוע בו רבע הקב תבואה, והרי מחיצת קנים זו בטלה לגבי השדה, הלכך נכללת במכירת השדה, וְאֶת הַשּׁוּמְרָה – ומכר את השומריה, היינו סוכת השומר, שְׁאֵינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט – שאין כתליה טוחים בטיט (רשב"ם), שאינה חשוכה בפני עצמה; ויש גורסים: העשויה בטיט (רבנו חננאל;

שְׁבִתוּכָה – שמוכר לו את בית המרחץ וכל מה שבתוכו, הרי פֶּלֶן מְכוּרִין – אף כל תשמישיו המיטלטלים. בֵּין פֶּךְ וּבֵין פֶּךְ – אפילו אמר לו: הוא וכל מה שבתוכו, לֹא מִכָּר – בכלל המרחץ, לֹא אֶת הַמְּגוּרֹת שֶׁל מַיִם – בריכות המספקות מים למרחץ, וְלֹא אֶת הָאוֹצְרוֹת שֶׁל עֲצִים – שמכנסים בהם עצים לחמם בהם את המרחץ; והטעם: לפי שאין אלו תשמישים המיוחדים למרחץ כמו אלו שנימנו לעיל (רשב"ם). בגמרא מובאת ברייתא, שאם אמר לו: בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך, כולן מכורים, אפילו בריכות המים ואוצרות העצים.

יום רביעי

באור משנה ז

משנתנו דנה במוכר עיר, שכן בימיהם היו ערים שהיו שייכים ליחידים. ובאה המשנה ללמד מה נכלל במכירת העיר.

המוכר את העיר, מכר בתים – וכל שכן החצרות שהן עיקר העיר (רשב"ם; ברטנורא). בּוֹרוֹת, שִׁיחִין, וּמַעְרֹת – שמכנסים בהם מים. מְרַחְצָאוֹת – בתי מרחץ, וְשׁוֹבְכוֹת – של יונים, בֵּית הַבַּדִּין – לעצירת שמן מזיתים, וּבֵית הַשְּׁלָחִין – בגמרא מבואר, שאין הכוונה כאן (כמו בכל מקום) לשדות הזקוקות להשקאה (שהרי לענין מכר העיר אין חילוק בין שדה בית השלחין לשדה בית הבעל – תוספות), אלא כוונת המשנה היא לגנים ולפרדסים שבתוך העיר והסמוכים לה, שהואיל ושייכים הם לעיר, נכלל במכר העיר, ונקראו "בית השלחין" על שם שנאמר (שיר השירים ד, ג): שלחך פרדס רמונים, ופירש הרשב"ם: "שלחך – גנות המשלחים פירות בכל שנה; ובתוספות מבואר: על שם האילן שעושה בדים ושולח פירות כמו שכתוב (יוחזקאל יז, ו): "ותעש בדים ותשלח פירות" (עיין "תפארת ישראל" שמבאר בדרך אחרת). ויש מפרשים (בגמרא), ש"בית השלחין" היינו השדות שסביב העיר; ואף שדות בית הבעל בכלל, ונקראו כאן "בית השלחין" לפי שצריכים לגשמים, כמו שנאמר (איוב ה, י): "ושולח מים על פני חוצות". אֲבָל לֹא אֶת הַמִּטְלָטְלִין – לא מכר עם העיר את הדברים המיטלטלים שבה, כגון אלו שנימנו במוכר את הבית, שאינם בכלל הבית (ועיין תשנה ג). וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ – המוכר ללווקח: הִיא וְכָל מֶה שֶׁבִּתּוּכָהּ – שמוכר לו את העיר וכל מה שבתוכה, אָפְלוּ הָיוּ בָּהּ בְּהֵמָה וְעֶבְדִּים – שהם מיטלטלים המהלכים, וכל שכן שאר מיטלטלים (רשב"ם). הַרִי פֶּלֶן מְכוּרִין – בכלל העיר. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר,

ט אָבֵל לֹא מָכַר, לֹא אֶת הָאֲבָנִים שְׁאִינָן לְצִרְפָּה, וְלֹא אֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהָיָה תְלוּשָׁה מִן הַקֶּרֶקֶע. בְּזִמָּן שֶׁאָמַר לוֹ: הִיא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ – הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ – לֹא מָכַר, לֹא אֶת מַחְצֵת הַקֶּנִּים שֶׁהָיָה בֵּית רַבֵּעַ, וְלֹא אֶת הַשּׁוּמְרָה שֶׁהָיָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט, וְלֹא אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַבֵּב, וְלֹא אֶת סֵדֵן הַשְּׁקֵמָה, וְלֹא אֶת הַבּוֹר, וְלֹא אֶת הַגֶּת, וְלֹא אֶת הַשּׁוּבָךְ, בֵּין חֲרִבִּין בֵּין יְשׁוּבִין. וְצִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: אֵינּוּ צִרְדָּה. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּזִמָּן שֶׁאָמַר לוֹ: חוּץ מֵאֵלּוּ, שְׁאִינוּ צִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ. מִכָּרִן לְאַחֵר – רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינּוּ צִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: צִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ. בְּמָה דִּבְרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר; אָבֵל בְּנוֹתָן מִתְנָה – נוֹתֵן אֶת פֶּלֶם. הָאֲחִין שֶׁחָלְקוּ, זָכוּ בַּשְּׂדֵה

פירוש ברטנורא

ט לא מכר את מחיצת הקנים וכו'. שכל אלה חשובים כשדה בפני עצמן: לא מכר את הבור. אע"פ שמכר לו השדה אין אלו מכורים: צריך המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח. לבוא לבור ולגת. דמוכר בעין יפה מוכר כדפרישנא לעיל: נתן את כולו. ואפילו למאן דאמר מוכר בעין רעה מוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך היכא דמכר לו אחר מכל אלו ושירי השדה לעצמו, דוקא במוכר אמרינן הכי, משום דהוה ליה ללוקח לאתנוי ולפרושי וכיון דלא אתני איהו הוא דאפסיד, אבל גבי נותן שמקבל המתנה מתבייש לומר לנותן פרש לי מה שאתה נותן לי, לא אמרינן מודלא פירש איהו הוא דאפסיד, אלא אמרינן בעין יפה נתן ואין צריך מקבל המתנה ליקח לו דרך. וכן נמי כל הני דאמרינן לעיל לא מכר לפי שאינו בכלל שדה, ואפילו הני דאינן בכלל כל מה שבתוכה כגון חרוב וסדן השקמה ובור וגת, אם נתן השדה מתנה, נתן את כולו, משום דבעין יפה יותר מדאי הוא נותן: זכר בשדה זכו בכולו. אפילו בור וגת ושוכך שבשדה. מפני שכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחבירו מכל וכל: החזיק בכולם. ואף על גב דחרוב ושקמה לא בטילי לגבי שדה, הוו כשתי שדות ואין מיצר בנייהן דאם החזיק באחת מהן קנה חברתה: הקדיש כולם. דמקדיש בעין יפה מקדיש: לא הקדיש אלא החרוב. מכל הנך דאמרינן במתניתין גבי מכר לא מכר, גבי הקדש נמי לא הקדיש, דרעת מקדיש כרעת מוכר, לכר מחרוב המורכב וסדן השקמה, דאף על גב דבמכר לא מכר, בחקיש קדיש. וטעמא, הואיל ומשדה הקדש קא ינקי:

משניות מבוארות – קהתי

לא מכר לו את הבור שבה, וְלֹא אֶת הַגֶּת, וְלֹא אֶת הַשּׁוּבָךְ – שבה, בֵּין חֲרִבִּין – שהיו הבור והגת והשוכך חריבים, שאין משתמשים בהם, בֵּין יְשׁוּבִין – שהבור מלא מים, והגת מלא ענבים, והשוכך מלא יונים, ויש גורסים: בין שלמים. וְצִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ – המוכר צריך לקנות לו דרך מן הלוקח כדי שילך בה לבורו או לגתו או לשוככו ששיר לו בתוך השדה שמכר; ובשביל האילנות ששיר, יש סוכרים שאינו צריך דרך, ויש סוכרים שאף לאילנות צריך דרך (ימצי משנה) על הרמב"ם הל' מכירה כו, ד; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – וטעמו, כמו שבארנו לעיל (משנה ב), שכל המוכר בעין יפה מוכר, ומן הסתם לא השאיר דרך לעצמו. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: אֵינּוּ צִרְדָּה – לקנות לו דרך מן הלוקח, שסוכרים חכמים: כל המוכר בעין רעה הוא מוכר, ובודאי השאיר לו דרך כדי לילך לבורו או לגתו או לשוככו. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּזִמָּן שֶׁאָמַר לוֹ – המוכר ללוקח: חוץ מאלו – שהתנה עמו בפירוש, שאינו מוכר לו את אלו, שְׁאִינוּ צִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ – לקנות לו דרך מן הלוקח, שהואיל ותנאו מיותר הוא, אנו אומרים שבא להוסיף בזה שמשאיר לו גם דרך. מִכָּרִן לְאַחֵר – מכר לאחר את הבור או הגת או את השוכך, והשדה השאיר לעצמו, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינּוּ צִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ – אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, שרבי עקיבא לשיטתו, שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ובודאי מכר לו גם דרך, וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: צִרְדָּה לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ – הלוקח צריך לקנות דרך מן המוכר, כמו שבארנו טעמם לעיל, שכל המוכר בעין רעה הוא מוכר, ומן הסתם לא מכר לו דרך. והלכה נרבי עקיבא. בְּמָה דִּבְרִים אֲמוּרִים – שכל הדברים שנימנו למעלה, כגון מחיצת הקנים שהיא בית רובע והשומירה והחרוב המורכב וסדן השקמה והבור וכו', אינם בכלל השדה ואינם מכורים עמה? בְּמוֹכֵר – שכן הלוקח היה לו לעמוד על כך, שיפרש לו המוכר את כל הדברים הללו בשטר המכירה, וכיון שלא הזקיקו לפרש הכל, הפסיד. אָבֵל בְּנוֹתָן מִתְנָה – שמקבל המתנה מתבייש לומר לו שיפרש לו את כל הדברים הנכללים במתנה, אין אנו אומרים, שהואיל ולא פירש לו הכל, הפסיד, אלא אנו אומרים: הנותן שדה במתנה לחבירו, נוֹתֵן אֶת פֶּלֶם – כל אותם הדברים שנימנו לעיל שאינם נכללים במכר, שכן הנותן מתנה בעין יפה הוא נותן. והוא הדין ובחצר ובבית הכד ובמרחץ, שאם נתנם אדם במתנה לחבירו, כל אותם הדברים שנימנו בפרקנו שאינם בכלל המכירה, בכלל המתנה הם וזכה המקבל

הרי"ף, הרמב"ם – היינו שכתליה טוחים בטיט, אף על פי שאינה מחוברת לקרקע בטיט (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"); וְאֵת הַחֲרוּב – ומכר את החרוב שבשדה, שְׁאִינוּ מְרַבֵּב – שעדיין לא הורכב באילן אחר ובטל הוא לגבי השדה; וְאֵת תְּבוּלַת הַשְּׁקֵמָה – אילן השקמה בעורו צעיר ולא נקצצו ממנו ענפים, שעדיין אין לו חשיבות, ובטל לגבי השדה; אבל כשהוא מזקין וגזעו מתעבה, קוצצים את ענפיו, ואז נקרא הגזע: "סדן השקמה" וחרוב הוא בפני עצמו.

יוס חמישי

באור משנה ט

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד מה לא נכלל במכר השדה. אָבֵל לֹא מָכַר – המוכר את השדה, לֹא אֶת הָאֲבָנִים שְׁאִינָן לְצִרְפָּה – שאינן סדורות לגדר, או שאינן מונחות על גבי העומרים, אף על פי שהן מוכנות לכך, וְלֹא אֶת הַקֶּנִּים שֶׁבִּפְרָם שְׁאִינָן לְצִרְכּוֹ – שאינם עומדים תחת הגפנים, אף על פי שהם משופים ומוכנים לכך, וְלֹא אֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהָיָה תְלוּשָׁה מִן הַקֶּרֶקֶע – אף על פי שצריכה עדיין להתייבב בשדה. בְּזִמָּן שֶׁאָמַר לוֹ – המוכר ללוקח: הִיא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ – שמוכר לו את השדה וכל מה שבתוכה, הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין – אף האבנים שאינן לצרכה, והקנים שבכרם שאינם לצרכו, והתבואה התלושה מן הקרקע, בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ – אפילו אמר לו: היא וכל מה שבתוכה, לֹא מָכַר – עם השדה, לֹא אֶת מַחְצֵת הַקֶּנִּים – קנים הרבה הגדלים בקלח אחד, אף על פי שהם דקים וקטנים, שְׁהָיָה בֵּית רַבֵּעַ – שמקום גדילת הקנים הוא שטח של בית רובע הקב (עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקידוב). וְלֹא אֶת הַשּׁוּמְרָה – סוכת השומר, שְׁהָיָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט – שכתליה טוחים בטיט אף על פי שמחוברין לקרקע; ולפי גירסת רבנו חננאל והרמב"ם שהבאנו במשנה הקודמת הגירסה כאן: וְלֹא אֶת הַשּׁוּמְרָה שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט – היינו שאין כתליה טוחים בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ, וְלֹא אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַבֵּב – שכבר הורכב, וְלֹא אֶת סֵדֵן הַשְּׁקֵמָה – גזע אילן השקמה לאחר שנקצצו ממנו ענפיו, כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואפילו החרוב המורכב וסדן השקמה עדיין דקים; כל אלו אינם מכורים עם השדה, לפי שחשובים הם כשדה בפני עצמם, וְלֹא אֶת הַבּוֹר – אף על פי שמכר לו את השדה וכל מה שבתוכה, מכל מקום

— וְכוּ בְּכֵלָם. הַמְחִיז בְּנִכְסֵי הֶגֶר, הַחִיז בְּשִׁדָּה — הַחִיז בְּכֵלָם. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׁדָּה — הַקָּדִישׁ אֶת כָּלָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׁדָּה — לֹא הַקָּדִישׁ אֲלָא אֶת הַחֲרוּב הַמְרַכֵּב וְאֶת סֵדֵן הַשְּׁקָמָה.

פ ר ק ח מ י ש י

א הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה — מִכָּר אֶת הַתֶּרֶן וְאֶת הַנֶּסֶם וְאֶת הָעוֹגִין וְאֶת כָּל הַמְּנַהֲיִין אוֹתָהּ; אֲבָל לֹא מִכָּר לֹא אֶת הָעֶבְדִּים, וְלֹא אֶת הַמְרַצּוּפִין, וְלֹא אֶת הָאֲנָתִיקִי. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ: הִיא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ — הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין. מִכָּר אֶת הַקֶּרוֹן — לֹא מִכָּר אֶת הַפְּרָדוֹת; מִכָּר אֶת הַפְּרָדוֹת — לֹא מִכָּר אֶת הַקֶּרוֹן. מִכָּר אֶת הַצֶּמֶד — לֹא מִכָּר אֶת הַבָּקָר; מִכָּר אֶת הַבָּקָר — לֹא מִכָּר אֶת הַצֶּמֶד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַדָּמִים מוֹדִיעִין. פֶּיֶצֶד? אָמַר לוֹ: מִכָּר לִי צֶמֶד דָּם בְּמֵתִים זֶה; הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד בְּמֵתִים זֶה. וְהַכֶּמֶס אוֹמֵר: אֵין הַדָּמִים רְאִיָּה. ב הַמוֹכֵר אֶת הַחֲמֹר — לֹא מִכָּר אֶת כָּלָיו. נָחוּם הַמְדִי אוֹמֵר: מִכָּר כָּלָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּעָמִים מְכוּרִין

פירוש ברטנורא

ה א הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה. סתם: מִכָּר אֶת הַתֶּרֶן. עַץ גָּבוֹה שֶׁתּוֹלֵן עָלָיו אֶת הַנֶּסֶם. וְהַנֶּסֶם הוּא כְּמִין וִילָן שֶׁתּוֹלֵן בְּתוֹרֵן לְגַד הַרוּחַ: עוֹגִין. כְּרוֹל שֶׁקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בַּחֲבֵל וּזוֹרְקִין אוֹתוֹ בְּעוֹמֶק הַמַּיִם לַעֲכֹב וּלְעַנֵּן הַסְּפִינָה: מְנַהֲיִין. אֵלּוּ הַמְּשׁוּמָּוֹת שֶׁבָּהֶם מוֹלִיכִין הַסְּפִינָה לְמָקוֹם שְׂרוּצִים: מְרַצּוּפִין. אִמְתַּחַת שְׁנוֹתֵיהֶם בָּהֶם הַסְּחֹרָה: אֲנָתִיקִי. הַפְּרָצוּמִי שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּפִינָה. וְכָל הַנִּי דַחֲשִׁיב הַכָּא דַּבְּמִכָּר לֹא מִכָּר, אִם נָתַן וְהַקָּדִישׁ אֶת הַסְּפִינָה לֹא הוּא הַנֶּדֶךְ בְּכָלל הַמִּתְנָה וְהַהֲקֵדֶשׁ. וְלֹא דְמִי לְבוֹר וְדוֹת וְגַת דְּפָרְקִין לְדַלְעִי דְּכּוֹלָהוּ מִקְרָעֵי נִינְהוּ וּבִטְלִי לִבְנֵי שִׁדָּה לְעֵנִין הַקֶּדֶשׁ וּתְמַנְהוּ, אֲבָל הַנֶּדֶךְ לֹא בִטְלִי כָּלָל: פְּרָדוֹת. בְּחֻמּוֹת הַמְּשׁוּכּוֹת אֶת הַקֶּרוֹן. הוּא שֶׁאֵין שֶׁאֵין אֲדוּקִים בּוֹ בִּשְׁעַת הַמַּכִּירָה. וְאֵת דְּמַפְרָשִׁי, פְּרָדוֹת. עֵצִים הַנִּפְרָדִים מִן הָעֵנֶלָה מְשׁוּשְׁכִים אֶת הָעֵנֶלָה בָּהֶם. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ קְשׁוּרִים בָּהּ בִּשְׁעַת הַמַּכִּירָה: צֶמֶד. הוּא הָעוֹל שֶׁצּוֹמֵד וּמוֹחֵב אֶת הַשּׁוּוֹרִים יַחַד: אֵין הַדָּמִים רְאִיָּה. וְהוּא דַּאֲמַר דְּשִׁתּוֹת קָנָה וּמוֹחִיר אֲוֵנָהּ יוֹתֵר מִשְׁתּוֹת בְּטַל מִקָּה, הֵנִי מִלִּי בְּכַדִּי שֶׁהֲדַעַת טוּעָה, דְּסָבּוֹר הַלּוֹקָה שְׁשׁוּה כָךְ, וְהוּי מִקָּה טוּעָה, אֲבָל בְּכַדִּי שֶׁאֵין הֲדַעַת טוּעָה, כְּגוֹן דְּקָנָה צֶמֶד שְׁשׁוּה זֶה. בְּמֵתִים, אֲמַרִין בְּמֵתָנָה נִתְּנָם לוֹ וְאֵין כָּאֵן בְּטוֹל מִקָּה. וְאֵין הַלֵּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

ב לֹא מִכָּר אֶת כָּלָיו. בְּכָלִים הָעֲשׂוּיִים לְרִכִּיבָה כְּגוֹן אוֹכָף וּמוֹרְדֵת, כּוֹלֵי עֵלְמָא לֹא פִלְגִי דְּקָנָה אֲפִילוּ אִינֵם עָלִי בִּשְׁעַת מַכִּירָה. כִּי פִלְגִי, בְּכָלִים שֶׁל מִשְׁאֵי, כְּגוֹן שֶׁק וְדִיסְקִיא, ת"ק סָבַר לֹא מִכָּר הַכָּלִים שֶׁל מִשְׁאֵי שְׁעָלִי, וְנָחוּם הַמְדִי סָבַר מִכָּר הַכָּלִים שֶׁל מִשְׁאֵי שְׁעָלִי. וְהַלֵּכָה כְּתָנָא קָמָא וְלֹא קָנָה הַכָּלִים שֶׁל

משניות מבוארות — קהתי

השׁוּוֹרִים לְצֶמֶד וּלְחִבְרָם יַחַד, לֹא מִכָּר אֶת הַבָּקָר — שֶׁאֵין הַבָּקָר בְּכָלל הַצֶּמֶד; וְכֵן אִם מִכָּר אֶת הַבָּקָר, לֹא מִכָּר אֶת הַצֶּמֶד — בַּגְּמָרָא מְבֹאֵר: אֲפִילוּ בְּמָקוֹם שֶׁמִּקְצָת אֲנָשִׁים קוֹרְאִים לְבָקָר צֶמֶד וּלְצֶמֶד בָּקָר, הוּאִיל וְרֹב אֲנָשִׁים קוֹרְאִים לְצֶמֶד צֶמֶד וּלְבָקָר בָּקָר, לְפִיכָךְ אֵין בָּקָר בְּכָלל צֶמֶד וְלֹא צֶמֶד בְּכָלל בָּקָר. וְדוּקָא כְּשֶׁמִּכָּר סָתָם, אֲבָל אִם פִּירֵשׁ שֶׁמִּכָּר בָּקָר לְחִרְשָׁה, מִכָּר אֶת הַבָּקָר מִכָּר אֶת הַצֶּמֶד (סוֹד). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַדָּמִים מוֹדִיעִין — מִסְכּוֹם הַמַּעוֹת שֶׁשִּׁילֵם הַלּוֹקָה לְמוֹכֵר אֲנִי יִכְלֹם לְדַעַת מַה מִּכָּר לוֹ. פֶּיֶצֶד? אָמַר לוֹ — רֹאבוּן לְשִׁמְעוֹן: מִכָּר לִי צֶמֶד דָּם בְּמֵתִים זֶה; הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד בְּמֵתִים זֶה — וְכוּדָאֵי אָף הַבָּקָר בְּכָלל הַמַּכִּירָה. וְהַכֶּמֶס אוֹמֵר: אֵין הַדָּמִים רְאִיָּה — שֶׁמִּכָּר לוֹ אָף אֶת הַבָּקָר, שֶׁכֵּן מַה שֶּׁנָּתַן לוֹ דָּמִים מְרֻבִּים, שֶׁמָּא בְּמֵתָנָה נִתְּנָם לוֹ, וְלֹא מִכָּר לוֹ אֲלָא אֶת הַצֶּמֶד בְּלִבְדּוֹ. בַּגְּמָרָא שׁוֹאֲלִים: וְאִם אֵין הַדָּמִים רְאִיָּה, לְמַה אֵין אוֹמְרִים, שֶׁבְטַל הַמִּקָּה מִשּׁוֹם אֲוֵנָהּ, וְהוּי הַהֲלָכָה הִיא שֶׁאִם הָאֲוֵנָה יִתִּיר עַל שְׁתּוֹת, בְּטַל מִקָּה (עֵינִין בְּבֵא מִצִּיעֵי ד, ג-ד)? וּמִשִּׁיבִים, שֶׁאֵין אֲוֵנָה אֲלָא טַעוֹת שֶׁהִיא בְּכַדִּי שֶׁהֲדַעַת טוּעָה, כְּגוֹן הַלּוֹקָה חֲפֵץ שֶׁשׁוּה שֶׁשֶׁה זֹזִים בְּשִׁמּוֹנָה זֹזִים, שֶׁסָּבּוֹר הִיא הַלּוֹקָה, שֶׁאִמְנָם הַחֲפֵץ שׁוּה שִׁמּוֹנָה, וְהוּי כָּאֵן מִקָּה טַעוֹת, הַלֵּכָךְ בְּטַל הַמִּקָּה. אֲבָל אִם הִפְרֵשׁ הוּא "בְּכַדִּי שֶׁאֵין הֲדַעַת טוּעָה", כְּגוֹן שֶׁקָּנָה צֶמֶד שְׁשׁוּי זֶה בְּמֵתִים זֶה, אֵין כָּאֵן אֲוֵנָה, אֲלָא אֲנִי אוֹמְרִים, שֶׁהַלּוֹקָה וְדָאֵי נָתַן לְמוֹכֵר אֶת הַהֲפֵרֶשׁ בְּמֵתָנָה.

י ו ט ש י

באור משנה ב

הַמוֹכֵר אֶת הַחֲמֹר, לֹא מִכָּר אֶת כָּלָיו — בַּגְּמָרָא מְבֹאֵר: הֵינִינוּ הַכָּלִים הָעֲשׂוּיִים לְמִשְׁאֵי, כְּגוֹן הַשֶּׁק שֶׁמְנִיחִים עַל הַחֲמֹר כְּדִי לִיתֵן בְּתוֹכָהּ אֶת הַמִּשְׁאֵי; אֲבָל כָּלִי הָעֲשׂוּי לְרִכִּיבָה, כְּגוֹן הָאוֹכָף וְהַמְּרָדֶת, מְכוּרִים עִם הַחֲמֹר; נָחוּם הַמְדִי אוֹמֵר: מִכָּר כָּלָיו — כָּל כָּלִי שֶׁל הַחֲמֹר, בֵּין הָעֲשׂוּיִים לְמִשְׁאֵי בֵּין הָעֲשׂוּיִים לְרִכִּיבָה. טַעַם מַחְלוקָתָם מְבֹאֵר בַּגְּמָרָא, שֶׁתָּנָא קָמָא סוֹבֵר: סָתָם חֲמֹר לְרִכִּיבָה עוֹמֵד וְלֹא לְמִשְׁאֵי, הַלֵּכָךְ הַמוֹכֵר חֲמֹר סָתָם, לֹא מִכָּר אֶת כָּלִי הָעֲשׂוּי לְמִשְׁאֵי אֲלָא אוֹתָם הָעֲשׂוּיִים לְרִכִּיבָה, וְנָחוּם הַמְדִי סוֹבֵר: סָתָם חֲמֹר לְמִשְׁאֵי

בְּכָלִים (סוֹד). וְכֵן הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ בְּנִכְסֵי הִירוּשָׁה, וְכוּ בְּשִׁדָּה, וְכוּ בְּכָלִים — מִי שֶׁזָּכָה בְּשִׁדָּה, זָכָה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּשִׁדָּה, אֲפִילוּ בְּבוֹר וּבִגְתָּ וּבְשׁוֹבֵךְ שְׁבָה. וְכֵן הַמְּחִיז בְּנִכְסֵי הֶגֶר — שְׁמַת וְאֵין לוֹ יוֹרֵשִׁים, וְכָל הַקְּדוֹם לְהַחֲזִיק בְּנִכְסָיו, זָכָה מִן הַהֲפָקָה, הַחִיז בְּשִׁדָּה, הַחִיז בְּכָלִים — זָכָה בְּכָל מַה שֶׁבְּשִׁדָּה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׁדָּה — סָתָם, הַקָּדִישׁ אֶת כָּלָם — שֶׁהַמְקַדֵּשׁ בְּעֵין יָפָה הוּא מְקַדֵּשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׁדָּה, לֹא הַקָּדִישׁ אֲלָא אֶת הַחֲרוּב הַמְרַכֵּב וְאֶת סֵדֵן הַשְּׁקָמָה — לְפִי שֶׁהֵם יוֹנָקִים מִשְׁדָּה הַקֶּדֶשׁ (גְּמָרָא). אֲבָל שֶׁאֵין הַדְּבָרִים הַמְּנוּיִים לְעִיל שֶׁאִינֵם בְּכָלל שִׁדָּה לְעֵנִין מִכָּר, אִינֵם בְּכָלל שִׁדָּה אָף לְעֵנִין הַקֶּדֶשׁ, שֶׁדַּעַת מְקַדֵּשׁ כִּדְעַת מוֹכֵר. בַּגְּמָרָא מְבֹאֵר, שֶׁלְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵין רַעַה מְקַדֵּשׁ, וְאֲפִילוּ חֲרוּב וּשְׁקָמָה לֹא הַקֶּדֶשׁ, אֲלָא שְׁלִישִׁיתָם שֶׁל חֲכָמִים אָמַר, שֶׁאֲפִילוּ לִידֵם לֹא הַקֶּדֶשׁ אֲלָא אֶת הַחֲרוּב הַמוֹרֵכֵב וְאֶת סֵדֵן הַשְּׁקָמָה, וְהוּאִיל יוֹנָקִים מִשְׁדָּה הַקֶּדֶשׁ, אֲבָל שֶׁאֵין הַדְּבָרִים לֹא הַקֶּדֶשׁ (עֵינִין בְּבֵרֵטְנוֹרָא שֶׁמִּפְרֵשׁ מִשְׁנֵתָנָה כְּפִשּׁוּטָהּ וְכִמְשִׁמְנָהּ, וְלֹא כְּמִסְקִנָּה הַגְּמָרָא; וְעֵינִין "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב").

באור משנה א

חֲמֵשׁ הַמְּשִׁנּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל פְּרָקָן הֵן הַמִּשְׁךְ לְפָרֶק הַקְּדוֹם, וּמוֹסִיפּוֹת הֵן לְלַמֵּד בְּמוֹכֵר מִיִּטְלָטִילִים מְסוּיִימִים, מַה נִּכְלָל בָּהֶם וּמַה לֹּא נִכְלָל. הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה — סָתָם. מִכָּר אֶת הַתֶּרֶן וְאֶת הַנֶּסֶם — הַמְּפָרֶשׁ, וְאֶת הָעוֹגִין — הָעוֹגֵן, וְאֶת כָּל הַמְּנַהֲיִין אוֹתָהּ — הֵינִינוּ הַמְּשׁוּמָּוִים (גְּמָרָא); אֲבָל לֹא מִכָּר — בְּכָלל הַסְּפִינָה, לֹא אֶת הָעֶבְדִּים — הָעוֹשִׂים אֶת מַלְאכּוֹת הַסְּפִינָה, וְלֹא אֶת הַמְּרַצּוּפִין — הַשִּׁקִּים הַגְּדוֹלִים שְׁנוֹתֵיהֶם בְּתוֹכָם אֶת הַסְּחֹרָה, וְלֹא אֶת הָאֲנָתִיקִי — הַסְּחֹרָה שֶׁבְּתוֹכָהּ. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ — הַמוֹכֵר לְלּוֹקָה: הִיא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ — הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין — אָף שֶׁמִּכָּר לוֹ אֶת הַסְּפִינָה וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, מִכָּר אֶת הַקֶּרוֹן — הָעֵנֶלָה, לֹא מִכָּר אֶת הַפְּרָדוֹת — הַמְּשׁוּכּוֹת בְּקֶרֶן; בַּגְּמָרָא מְבֹאֵר: דוּקָא כְּשֶׁאֵין קְשׁוּרוֹת לְקֶרֶן בִּשְׁעַת הַמַּכִּירָה, אֲבָל אִם הִיוּ קְשׁוּרוֹת לְקֶרֶן, הָרִי הֵן בְּכָלל הַמַּכִּירָה. מִכָּר אֶת הַפְּרָדוֹת, לֹא מִכָּר אֶת הַקֶּרוֹן — אֲפִילוּ הִיוּ קְשׁוּרוֹת לְקֶרֶן (סוֹד), הוּאִיל וְיִכּוֹל לְרִכֹּב עֲלֶיהָ וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּלֹא קֶרֶן (סְמִי'ע). מִכָּר אֶת הַצֶּמֶד — הָעוֹל שְׁנוֹתֵיהֶם עַל צוּרָא

וּפְעָמִים אֵינָן מְכֻבָּרִין. בִּיצֵד? הֲיָה חֲמֹר לְפָנָיו וְכִלְיוֹ עָלָיו, וְאָמַר לוֹ: מְכֹר לִי חֲמֹרְךָ זֶה – הָרִי פָלְיוֹ מְכֻבָּרִין; חֲמֹרְךָ הוּא – אֵין פָּלְיוֹ מְכֻבָּרִין.

ג. הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמֹר – מְכֹר אֶת הַפֶּה. מְכֹר אֶת הַפֶּה – לֹא מְכֹר אֶת בִּנְיָה. מְכֹר אֶשְׁפָּה – מְכֹר זִבְלָה. מְכֹר בּוֹר – מְכֹר מִימֵיו. מְכֹר פְּנֵית – מְכֹר דְּבֻרִים. מְכֹר שׁוֹבֵךְ – מְכֹר יוֹנִים. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת שׁוֹבֵךְ מִחֲבֵרוֹ – מִפְּרִיחַ בְּרִכָּה רִאשׁוֹנָה. פְּרוֹת פְּנֵית – נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין וּמִסְרָם. חֲלוֹת דְּבִשׁ – מְנִיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת. זִיתִים לְקוֹץ – מְנִיחַ שְׁתֵּי גְרוּפִיּוֹת.

ד. הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ – הָרִי זֶה לֹא קָנָה קֶרֶקֶע. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: קָנָה קֶרֶקֶע. הִגְדִּילוּ – לֹא פִירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

משאוי ואפילו היו עליו בשעת מכירה: חמורך זה. משמע כמות שהוא עם כליו: חמורך הוא. הוי כשואל לו חמורך הוא, מכור אותו לי. והוי כמוכר חמור סתם, ואין כליו מכורים ואפילו הן עליו בשעת מכירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ג. המוכר את החמור מכר את הפיה. בנו של חמור. ובגמרא מוכי' לה כגון שאמר לו חמור מניקה אני מוכר לך. דחלב האתון למאי מהני, אלא ודאי היא ובנה קאמר ליה. וסיפא דאמר פרה מניקה אני מוכר לך לא קנה את בנה, דפרה לחלבה עומדת, ופרה וחלבה קאמר ליה: מכר אשפה. מקום גבוה שלשה טפחים או יותר, או עמוק שלשה טפחים או יותר, שרגיל להניח שם זבל בהמותיו: מכר בור מכר מימיו. מתנתין יחידאה היא. ופליגי רבנן עלה ואמרי מכר בור לא מכר מימיו. והלכה כחכמים: הלוקח פירות שובך, מה שילדו היונים כל השנה: מפריה. הלוקח: בריכה ראשונה. ויניחה למוכר. וכל שני ולדות קרוין בריכה. ומניחן עם אמם כדי להיות לצוותא לאמם שלא יברחו: פירות כוורת. דבורים הנולדים מן הכוורת זאת השנה. נוטל הלוקח שלשה נחילים, שלשה חבורות מוולדות הדבורים הראשונים היוצאים מן הכוורת ומכניסן לתוך הכוורת שלו. שהראשונים הם חשובים, ואחרון אחרון נרוע. ומשם ואילך מסרם, כלומר נוטל אחת ומניח אחת למוכר, כדי שיתרלו ויתחברו עם האבות כדי שתתיישב הכוורת. וכן לעולם: חלות דבש. הדבש עם השעוה יחד מעורבים עשוי חלות חלות: מניח שתי חלות. שמתפרנסים הדבורים מהם כל ימות הגשמים: גרופיות. ענפים. וחזור וצומח:

ד. הקונה שני אילנות. סתמא, לא קנה קרקע כלל סביבותיו: הגדילו. הרחיבו הענפים: לא ישפה. לא יכרות אותם בעל הקרקע אע"פ שהצל שלהם מוץ

משניות מבוארות – קהתי

שוכנו לא מכר, ולכן מן הסתם גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השוכך, שזהו קיומו של השוכך (רשב"ם). פְּרוֹת פְּנֵית – הלוקח את הדבורים העתידות להיוולד כל השנה בכוורת, נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין – מקבל הלוקח שלוש מחנות ראשונות של דבורים היוצאים מן הכוורת, ומכניסן לתוך כוורתו, וּמִסְרָם – כלומר שמכאן ואילך נוטל הלוקח בסירוס, היינו לסירוגין: נחיל אחד הוא נוטל ונחיל אחד הוא מניח למוכר, כדי ליישב את הכוורת (גמרא; רשב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים (בגמרא): ומסרם – המוכר את הדבורים, שלא יוסיפו ללדת, כדי שיעסקו בעשיית דבש. הרמב"ם כותב: המוכר פירות שובך ופירות כוורת לחברו – קנה, ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם. לפי שאינו מוכר יונים שיוולדו או דבש שיבוא לכוורת, אלא הוא מוכר שובך לפירותיו או כוורת לדבשה, שהרי הוא כשוכר אמת המים מחברו, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה, כך זה הקנה שובך זה לפירותיו כמו שמוכר אילן לפירותיו... (חלי' מכירה כג, ט); ומפרש בעל "כסף משנה", שכיון שהשובך והכוורת לגבי פירותיהם טפלים הם, שמן הסתם אינם שווים כל כך, הרי זה כמוכר שובך וכוורת לפירותיהם, אבל פירות שדה שהם טפלים לגבי השדה, אינו כמוכר דקל לפירותיו עד שיפרש כן. חֲלוֹת דְּבִשׁ – הלוקח מחברו חלות דבש שבכוורתו, מְנִיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת – משאיר הלוקח שתי חלות דבש בכוורת, לפרנסת הדבורים בימות הגשמים. זִיתִים לְקוֹץ – הלוקח מחברו אילני זיתים כדי לקצצם, מְנִיחַ שְׁתֵּי גְרוּפִיּוֹת – משאיר הלוקח שני ענפים בכל אילן, כדי שיחזרו ויגדלו. ויש מפרשים: מניח מן האילנות סמוך לקרקע שני אגרופים. כלומר שני טפחים, וקוצץ (עין "חוטפות יום טוב").

שבת קודש

באור משנה ד

הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת – סתם – בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, הָרִי זֶה לֹא קָנָה קֶרֶקֶע – תחתיהם וסביב להם, שלא מכר לו אלא הם ופירותיהם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: קָנָה קֶרֶקֶע – שמסביבם; ואין הלכה כרבי מאיר. הִגְדִּילוּ – אם גדלו ופשטו הענפים, לֹא יִשְׁפָּה – לא יכרות אותם בעל הקרקע, אף על פי שהצל שלהם מוץ לקרקע, שהואיל ולא מכר לו את הקרקע, נמצא ששיעבד לו קרקעו לכל צרכם של האילנות כל זמן שהם קיימים. וְהַעֲוָלָה מִן הַנֶּזֶע – והצומח מן הגזע למעלה

עומד, הלכך המוכר חמור סתם מכר את כל כליו, שכן הכלים העשויים לרכיבה, כגון האוכף והמרדעת, עשויים אף למשא. והלכה כתנא קמא. במפרשים מבואר שלדעת תנא קמא אפילו היו הכלים של משא על החמור בשעת המכירה, לא מכרם עם החמור, ואילו הכלים העשויים לרכיבה, אפילו אינם על החמור בשעת המכירה, מכורים הם עם החמור (עין ברטנורא ו"חוטפות יום טוב"). רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: פְּעָמִים מְכֻבָּרִין וּפְעָמִים אֵינָן מְכֻבָּרִין – כליו של החמור עם החמור. בִּיצֵד? הֲיָה חֲמֹר לְפָנָיו וְכִלְיוֹ עָלָיו, וְאָמַר לוֹ – הלוקח לבעל החמור: מְכֹר לִי חֲמֹרְךָ זֶה, הָרִי פָלְיוֹ מְכֻבָּרִין – שהואיל ואמר: חמורך זה, הרי משמע: כמו שהוא עם הכלים שעליו; אבל אם אמר לו: חֲמֹרְךָ הוּא – כלומר: אם חמורך הוא, מכור אותו לי, אֵין פָּלְיוֹ מְכֻבָּרִין – שהואיל ואמר בלשון שאלה ("חמורך הוא?"), אנו אומרים שלא התכוון אלא לחמור בלבד, הלכך אין כליו מכורים, אפילו הם עליו בשעת המכירה. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ג

הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמֹר – כלומר את החמורה, האתון, מְכֹר אֶת הַפֶּה – בנה של האתון. מְכֹר אֶת הַפֶּה, לֹא מְכֹר אֶת בִּנְיָה – את העגל. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר המוכר ללוקח: חמורה מניקה או פרה מניקה אני מוכר לך, הלכך בחמורה, שאין אדם קונה אותה לחלבה, אנו אומרים שבדוואי נתכוון לומר בזה שאמר "חמורה מניקה", שמוכר לו את בנה, וזהו ששינוי: המוכר את החמור מכר את הסייח; אבל בפרה, אף על פי שאמר "מניקה", הרי אפשר לומר שמכרה לחלבה, לפיכך שינוי: "מכר את הפרה, לא מכר את בנה". מְכֹר אֶשְׁפָּה – מקום כינוס הזבל, מְכֹר זִבְלָה – את הזבל המכונס שם. מְכֹר בּוֹר, מְכֹר מִימֵיו – המכונסים בו; ברם, בגמרא אמרו, שמשתנתו דעת יחיד היא, אבל חכמים חולקים (בבביתא) על דעה זו, ואומרים: מכר בור, לא מכר מימיו. והלכה כחכמים (רשב"ם חלי' מכירה כו, י). ויש פוסקים הלכה כמשנתנו (רשב"ם; סור). מְכֹר פְּנֵית, מְכֹר דְּבֻרִים. מְכֹר שׁוֹבֵךְ, מְכֹר יוֹנִים – שעיקר הכוורת הם הדבורים ועיקר השוכך הם היונים. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת שׁוֹבֵךְ מִחֲבֵרוֹ – שקנה את הגוזלות שיוולדו כל השנה בשובך. מִפְּרִיחַ בְּרִכָּה רִאשׁוֹנָה – כלומר מניח הלוקח למוכר את הזוג הראשון של גוזלות שיוולדו לאחר המכירה, כדי שיהיו צוות להורים שלא יברחו, שהרי

יִשְׁפָּה. וְהַעֲלָה מִן הַגֹּזַע – שָׁלוּ; וּמִן הַשְּׂרָשִׁים – שֶׁל בַּעַל הַקֶּרֶקַע. וְאִם מָתוּ – אֵין לוֹ קֶרֶקַע. קָנָה שְׁלֹשָׁה – קָנָה קֶרֶקַע. הִגְדִּילוּ – יִשְׁפָּה. וְהַעֲלָה מִן הַגֹּזַע וּמִן הַשְּׂרָשִׁין – שָׁלוּ. וְאִם מָתוּ – יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע. הַמּוֹכֵר רֹאשׁ בַּהֶמְהָ גֶּסֶה – לֹא מְכָר אֶת הָרְגָלִים; מְכָר אֶת הָרְגָלִים – לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ. מְכָר אֶת הַקֶּנָה – לֹא מְכָר אֶת הַכְּבֵד; מְכָר אֶת הַכְּבֵד – לֹא מְכָר אֶת הַקֶּנָה. אָבַל בִּדְקָה, מְכָר אֶת הָרֹאשׁ – מְכָר אֶת הָרְגָלִים; מְכָר אֶת הָרְגָלִים – לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ; מְכָר אֶת הַקֶּנָה – מְכָר אֶת הַכְּבֵד; מְכָר אֶת הַכְּבֵד – לֹא מְכָר אֶת הַקֶּנָה.

פירוש ברטנורא

לקרקע שלו, דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי בעל הקרקע שעבד לו קרקעו לכל צרכן כל זמן שהם קיימים: גזע, כל שהוא למעלה מן הארץ שרואה פני המה: שרשיו. כל שהן למטה מן הארץ: שָׁלוּ. של בעל האילן, ולא שינחנו שם ויגדל, דחיישין שמא תגביה הקרקע עד שיתכסה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע וייראו כשלשה אילנות, ויאמר לו הלוקח שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע, אלא יקוץ אותו וישפרנו: ואם מתו, שיבש האילן: אין לו קרקע. שיוכל ליטע אחר במקומו: קנה קרקע. דחשיבי שדה האילן, וקנה בקרקע שיש בין אילן לאילן, ותחתיהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו, כדי שיוכל לעמוד מלקט הפירות עם הכל שלו. והני מילי, כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שש עשרה אמה, או קנה בקרקע שבין אילן לאילן ותחתיהן וחוצה להן כדאמרן. אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה, לא קנה קרקע: **ה** לא מכר את הרגלים. בתוספתא תניא, במה דברים אמורים במקום שלא נהנו, אבל במקום שנהנו הכל כמנהג המדינה: מכר את הקנה. את הריאה. ונקראת על שם הקנה שלה:

משניות מבוארות – קהתי

האילנות, שהרי מקרקעו גדל, וְאִם מָתוּ – שייבשו האילנות, יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע – ויכול הוא לחזור ולנטוע אילנות אחרים במקומם.

באור משנה ה

המוכר ראש בהמה גסה, לֹא מְכָר אֶת הָרְגָלִים; מְכָר אֶת הָרְגָלִים, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ – שכל אחד מהאברים הללו בבהמה גסה, היינו בבקר, חשוב ונמכר בפני עצמו; מְכָר אֶת הַקֶּנָה – הגרגרת עם הריאה, לֹא מְכָר אֶת הַכְּבֵד – יש מפרשים, שהקנה היינו הריאה עם הלב (ותוספות). מְכָר אֶת הַכְּבֵד, לֹא מְכָר אֶת הַקֶּנָה – מהטעם שבארנו לעיל, שכל אחד מאלו נמכר בפני עצמו. אָבַל בִּדְקָה – בבהמה דקה, היינו בצאן, מְכָר אֶת הָרֹאשׁ, מְכָר אֶת הָרְגָלִים; מְכָר אֶת הָרְגָלִים, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ – שכן בבהמה דקה הקונה אבר חשוב מוסיפים לו אבר אחר שאינו חשוב, אבל לא להיפך; הלכך הקונה ראש, מוסיפים לו רגלים שאינם חשובות כל כך, אבל הקונה רגלים אין מוסיפים לו ראש, שאבר חשוב אינו טפל לאבר שאינו חשוב. וכן אם מְכָר אֶת הַקֶּנָה, מְכָר אֶת הַכְּבֵד – שהכבד בבהמה דקה טפל לריאה, מְכָר אֶת הַכְּבֵד, לֹא מְכָר אֶת הַקֶּנָה – מהטעם שבארנו לעיל, שאין מוסיפים אבר חשוב למי שקונה אבר שאינו חשוב. בגמרא מובאת ברייתא, שכל הדינים הללו נאמרו במקום שאין שם מנהג ידוע בדברים אלו, אבל במקום שיש מנהג ידוע, הכל כמנהג המדינה (עיי' "תוספות יום טוב").

מן הקרקע, שָׁלוּ – הרי זה של בעל האילנות; וּמִן הַשְּׂרָשִׁים – ומה שעולה באילן מן השרשים שהם למטה מן הקרקע, שֶׁל בַּעַל הַקֶּרֶקַע – שמתוך קרקעו גדל. בגמרא מבואר, שאף העולה מן הגזע אין הלוקח רשאי להשאירו שיגדל, שחוששים שמא תעלה האדמה ותכסה את הכר היוצא מן הגזע, וייראה כאילו בפני עצמו, ויאמר הלוקח למוכר, ששלושה אילנות מכר לו ויש לו קרקע (כמבואר להלן), אלא יקוץ אותו. וְאִם מָתוּ – שייבשו שני האילנות, אֵין לוֹ קֶרֶקַע – לבעל האילנות, שיוכל ליטע שם אילנות אחרים במקומם. קָנָה שְׁלֹשָׁה – אילנות סתם מחבירו, קָנָה קֶרֶקַע – שתחתיהם וביניהם, וכן אף חוצה להם כמלא אורה (מלקט תאנים) וסלו, היינו כדי שיוכל לעמוד מלקט הפירות עם סלו (גמרא). שכן שלושה אילנות נחשבים כשדה אילן. במה דברים אמורים? כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות, שתהא ראייה המחרשה לחרוש ביניהם, ולא יותר על שש עשרה אמה, שבכגון זה אינם נחשבים כמפוזרים; אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה, לא קנה קרקע (ברייטא גמרא). הִגְדִּילוּ – ענפי האילן, יִשְׁפָּה – רשאי בעל הקרקע לקוץ את הענפים שהתפשטו לתוך שדהו, שהואיל ומכר לו קרקע לצורך אילנותיו, לא נשתעבד לו אלא מה שראוי לגידול האילנות, אבל לא להתפשטותם של הענפים מחוץ לקרקעם של אילנותיו. וְהַעֲלָה מִן הַגֹּזַע וּמִן הַשְּׂרָשִׁין – וכל מה שצומח מן האילנות, בין מן הגזע בין מן השרשים, שָׁלוּ – הרי זה של בעל

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

13 ומתפשטים ונכנסים בתוכה, נחלקו רבי ורבי תימא האם הוא אסור
14 מן התורה או מותר, חד – אחד מהם אָסֵר וְחַד שָׁרִי (–היתיר).
15 הגמרא מביאה כיצד נהגו האמוראים בלובן הכוליא הלכה
16 למעשה. אומרת הגמרא: רָבָה דיה מְרַמֵּשׁ לִיה – חותך את כל
17 לובן הכוליא מעיקרו בכל מקום שהוא נמצא, וכן רבי יוחנן היה
18 מְרַמֵּשׁ לִיה – משרש את כולה, אבל רבי אָסִי נָאִים לִיה – היה חותך
19 רק את הלובן שנמצא בחריץ שבכניסה לכליה ומשוה את המקום
20 לכליה, אבל את הלובן שנמצא בתוך הכליה עצמה אבל.
21 הגמרא מביאה ראייה לרבי אסי: אָסִי אָסֵר אָבִי, בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבִּי אָסִי
22 מִסְתַּבְּרָא – מסתבר לומר שההלכה כדעת רבי אסי שרק החלב
23 שמחוץ לכליה אסור, דְּאָסִי רַבִּי אָבָא אָסִי רַבִּי יְהוּדָה אָסִי שְׁמוּאֵל

1 שבשאמרה התורה (ויקרא יב) 'כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ'
2 היא התכוונה לאסור רק את החלב עצמו ולא את החוטין שבו,
3 הַכָּא נִמִּי – אף כאן בדין גיד הנשה יש לומר שגִיד אָמֵר רְחֻמָּנָא –
4 שבשאמרה התורה (בראשית לב א) 'עַל בֶּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
5 גִיד הַנֶּשֶׂה' היא התכוונה לאסור רק את הגיד עצמו וְלֹא את
6 הקִנְיָנוֹת.
7 הגמרא חוזרת לעיקר המימרא של רב אסי: גּוֹפָא אָמֵר רַב שֵׁשֶׁת
8 אָמֵר רַב אָסִי, החוטין הדקין שֶׁנִּמְצְאִים בְּחֵלֶב שֶׁעַל הַקֶּרֶב או שעל
9 הכסלים אֲסוּרִין מִדְּרַבְנָן וְאֵין תִּיבִין עֲלֵיהֶן כֵּרֶת. וכן החוטין הדקין
10 שֶׁנִּמְצְאִים בְּכֹלִיָּא – בקרום הדק שדבוק לכליה אֲסוּרִין מִדְּרַבְנָן
11 וְאֵין תִּיבִין עֲלֵיהֶן כֵּרֶת וְרֹאה אִירוֹ. אבל בלובן הכוליא, דהיינו
12 בקבוצת החוטין הלבנים הנמצאים בתוך החריץ שיוצא מן הכליה

רש"י

ולרש אין כל — באוריה משתעי קרא. כבשה אחת — בת שבע. שהיתה מונה בהן ימי שבת — שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת, ואחת בשני בשבת, ואחת בשלישי בשבת, וכן כולן. וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת. בתלי דחויי = בקוני"ש שמינית. ומתוך אונסה לא נענשה. וכן הוא אומר — שהזרעונים טובים לצדיקים להבדיל ממאכל טמא. ויהי המלצר נושא את פת כנס ויין משתיהם וגו' — וכתיב בההוא ענינא "ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וגו'". אנפקינון שמן זית שלא הביא שלישי — גבי מנחות תנן: אין מביאין אנפקינון, ואם הביא — פסול. ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפקינון. מערן = מצהיב. מנגותו של אותו רשע — גנותו הוא זה, שהוא בועל נשים ומשלחן. שהגוף נהנה מן הגוף — מפני הצינה. והעיד לך הכתוב שהיו מתכונין מן השמים לחבבה על בעלה. ביקש למעום כו' — לכך נאמר "מכל הנשים ומכל הבתולות". עבד משתיא כו' — חוזר לכמה ענינים לפייסה שתגלה לו מולדתה, ולא הועיל. וסמוך לה להאי קרא "ובהקבץ בתולות שנית וגו' אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו'" עבד משתיא סעודה לכבודה, מה שלא עשה בשאר נשים. דלי כרנא — אמר: בשביל אסתר אני מניח לכם מכסי גולגולתכם, היינו והנחה למדינות עשה. שדר פרידשני — דורונות לשרים בשמה, והיינו דכתיב "ויתן משאת כיד המלך".

דף יא ע"ב: 'ובמות אחיה ואמה לקחה מרדכי לו לבת'. תנא משום רבי מאיר, אל תקרי 'לבת' - שאימצה כבת, אלא קרא 'לביית' - שנשאה. וכן הוא אומר - וכן מצינו פסוק אחר שנדרש כך (שמואל ב' יב ג), 'ולרש [-אוריה החתי] אין כל כיראם כבשה אחת קמנה [-בת שבע] אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו, מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת'. וקשה, משום דבחקיקו תשכב הוות ליה (לבת) [כבת], אלא יש לקרוא (לביית) [כבית], שרמו לו על אשת אוריה. והכי נמי כאן, יש לקרוא לביית.

שומר הנשים נתן לאסתר את תמרוקיה ומנותיה 'ואת שבע הנערות וגו' הרציות לתת לה מבית המלך'. אמר רבא, הטעם שהיו לה שבע שפחות, משום שהיתה מונה בהן את ימי השכבת, שכל שפחה באה ביום מסוים בשבוע, וכשבאה השפחה של שבת ידעה שהיום שבת.

'וישנה ואת נערותיה וגו' לטוב בית הנשים'. מבארת הגמרא במה היטיב לה שומר הנשים: אמר רב, שהאכילה מאכל יהודי. ושמואל אמר, שהאכילה קדלי דחזירי - בשר חזיר שמן, שהוא מאכל משובח, ומשום אנסה לא נענשה על כך. ורבי יוחנן אמר, האכילה זרעונים - מיני קטניות, שאין בהם חשש כשרות. וכן הוא אומר אצל דניאל וחבריו שאכלו זרעונים להנצל ממאכל אסור, שנאמר (דניאל א טז) 'ויחי המלצר נשא [לעצמו] את פת כנס [-מאכל המלך אסור] ויין משתיהם ונתן להם זרעונים'.

'ששה חדשים בשמן המד'. מבררת הגמרא: מאי 'שמן המד'. רבי חייא בר אבא אמר, סמכת - שמן מעורב בבשמים. רב הונא אמר, שמן עשוי מזית שלא הביא שלישי בישולו. תניא, רבי יהודה אומר, אנפקינון הוא שמן זית שלא הביא שלישי ואינו ראוי לאכילה. ולמה סבין אותו, לפי שהוא משייר את השיער, ומערן [-מצהיב ומצהיל] את הבשר.

'בערב היא באה [לבית המלך] ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני'. אמר רבי יוחנן, מנגותו של אותו רשע שבעל את כולם, למדנו שבחו, שלא היה משמש מפתו ביום, שהרי כל נערה חזרה בבוקר לבית הנשים.

'ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה'. אמר רבי אלעזר, מלמד שכל אחד ואחד שהיו מאומות שונות, נדמתה לו באומתה, ולכן נשאה חן בעיני כולם. 'ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדר טבת'. מבארת הגמרא: בהשגחת ה' היא באה בחודש זה, לחבבה בעיניו, שהוא ירח [-חודש] שהקור גדול, ונהנה גוף מן הגוף, לפי שמתחמם בו.

'ויאבה המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות'. אמר רב, כשביקש אחשוורוש למעם באסתר מעם בתולה, מעם [מכל הבתולות]. וכשביקש לטעום מעם בעולה, מעם [מכל הנשים]. וכל זה כדי שיהא לו הנאה יתירה מאסתר וישאנה, ותבוא הצלה לישראל.

'ויעש המלך משתה גדול וגו' את משתה אסתר ונהנה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך. הכל עשה לכבודה, שתסכים לגלות את עמה. תחילה עבד משתיא לכבודה מה שלא עשה לשאר הנשים, ולא גליא ליה את עמה. הוסיף ודלי כרנא - עשה הנחה במס לכבודה [והנחה למדינות עשה]. ולא גליא ליה. הוסיף ושרר פרידשני - שלח מתנות לשרים בשמה [ויתן משאת]. ולא גליא ליה.

'ובהקבץ בתולות שנית וגו'. יש לבאר מדוע קיבץ שוב בתולות, הרי כבר נשא את אסתר. מבארת הגמרא: כשראה אחשוורוש שאינו מצליח לדעת את עם אסתר, אזיל שקל עצמה מרדכי אין יפתה אותה שתגלה לו. אמר לו מרדכי, אין אשה מתקנאה אלא ביהך חכירתה - שלוקח בעלה אשה אחרת תחתיה, לכך יעץ לו שיקבץ שוב נערות, ותחשוש אסתר שרוצה אשה אחרת, ותגלה לו את עמה. מיד ציוה אחשוורוש לקבצן שוב. אבל לא הועיל, ואפילו הכי לא גליא ליה את עמה, כדכתיב שוב 'אין אסתר מגדת מולדתה וגו'.

למלך סדום (בראשית יד כג) 'אם מחוט ועד שרוך נעל' – שלא יהנה
מן השבי כלום, משום שלא רצה ליהנות מן הגזל, וכן כניו לשתי
מצות, לחוט של תכלת ורצועה של תפילין, כנגד 'חוט' זכו לחוט
של תכלת בציצית, וכנגד 'שרוך' זכו לרצועה שקושרים בה את
התפילין.

הגמרא מבררת את דברי רבא: בשלמא רצועה של תפילין, יש בה
הנאה לישראל שהגויים יראים מהם, שכן כתיב (דברים כח י) 'וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', ותנאי, רבי אליעזר
הגדול אומר, אלו תפילין שבראש שיש בהם רוב אותיות השם
שדי. אלא חוט של תכלת מאי היא – איזה הנאה יש בו לישראל.
משיבה הגמרא: דתנאי, רבי מאיר אומר, מה נשתנה צבע התכלת
שהצריכה אותו התורה למצות ציצית מכל שאר הצבעונין
והצבעונים האחרים. מפני שצבע התכלת דומה לים – התכלת
נעשה מדם חילזון שעולה מן הים אחת לשבעים שנה, וצבע דמו
במראה הים, וים מראהו דומה לרקיע, ורקיע דומה לאבן ספיר –
אבן טובה ויקרה הנקראת ספיר, ואבן ספיר דומה לכסא הקבוד.
ומנין שהרקיע דומה לאבן ספיר ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד,
משום דכתיב במראה זקני ישראל את ה' (שמות כד י) 'וראו את אלהי
ישראל ותחת רגליו וגו' כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים
לשחר' – שראו תחת רגליו ה' כמין לבנה העשויה מאבן ספיר
ומראיתה דומה לרקיע כשהוא ברור וצלול, ומכאן שהרקיע דומה
לאבן ספיר, וכתיב במראה יחזקאל (יחזקאל כו ב) 'במראה אבן ספיר
דמות ספיר, ומכאן שאבן ספיר דומה לכסא הכבוד, ולפיכך הוצרך
הקדוש ברוך הוא ליטול דווקא צבע תכלת לציצית, משום
שכאשר הוא מסתכל בכסא הכבוד שלו הוא נזכר במצות ציצית
שהיא כנגד כל המצוות. וזה השכר שיש לישראל מחוט של
תכלת, שה' נותן עיניו בחוט של תכלת שלהם כשמתכבד בכסא
כבודו.

הגמרא מביאה לימוד מאברהם אבינו בענין גזל: אמר רבי אבא,
קשה גזל הנאכל – קשה לאדם לעשות תשובה על דבר שגזל וכבר
אינו בידו, ששפילי צדיקים נמורים אינן יכולין להתויר, שנאמר
באברהם אבינו, שאף שאמר אחרי שניצח את ארבעת המלכים
שלא יקח מהשלל מאומה משום גזל, הוסיף ואמר (בראשית יד כד)
'בלעדי רק אשר אכלו הנעריים' – חוץ ממה שאכלו כבר מן השלל
הנערים אשר נלחמו איתו אקח. הרי שגזל שנאכל כבר, קשה
להשבה אפילו לצדיק גמור כאברהם אבינו.

הגמרא מביאה דרשה בענין ענוה לפני ה' אמר רבי יוחנן, משום
ו-בשום רבי אלעזר ברבי שמעון, כל מקום שאתה מוצא דבריו של
רבי אליעזר בנו של רבי יוחנן הגלילי בהנהגה – בדברי אגדה, עשה
אונן באפרכסת ו-משפך שעל אבן הריחים שבו מכניסים את
גרעיני החיטה, וכך אמר רבי אליעזר, כתוב (דברים יז יא) 'לא מרובם
מכל העמים חשק ה' בכם וגו' ויבחר בכם כי אתם המעט מכל
העמים, ופירשו כן, אמר להם תרדוש ברוך הוא וישאל, חושבני
בכם – אני חושב בכם, משום שלא מרובם – שאינם מרבים
עצמכם, אלא אתם המעט' – ממעטים עצמכם בענוה, ששפילי
בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטין עצמכם לפני.
והרריה שכן אתם נוהגים, שהרי נתתי גדולה לאברהם, ובכל זאת
אמר לפני (בראשית יח כו) 'ואנכי עפר ואפר', ולא החשיב את עצמו
אלא לעפר ואפר, וכן נתתי גדולה למשה שנהיג את ישראל
וגדולה לאהרן שיהיה כהן גדול, ובכל זאת (אמר) [אמר] (שמות טז
ז) 'נתנו מה' – מה אנוהו חושבין, וכן נתתי גדולה לדוד מלך
ישראל, אמר (תהלים כב ז) 'ואנכי תולעת ולא איש'. אבל עונדי
בוכבים אינן כן, אלא כאשר משפיעים עליהם גדולה נוהגים
בגאווה כלפי ה', שהרי נתתי גדולה לנמרוד ועשיתי מלך בדור
הפלגה, אמר (בראשית יד ז) 'הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו
בשמים', נתתי גדולה לפרעה מלך מצרים, אמר (שמות ה ב) 'מי ה'
אשר אשמע בקולו', נתתי גדולה לסנהריב מלך אשור, אמר (מלכים
ב יח לה) 'מי בכל אלהי הארצות וגו' אשר הציול את ארצם מידיו כי
יציל ה' את ירושלם מידו, נתתי גדולה לנבוכדנצר מלך בבל, אמר
(שעור יד) 'אעלה על בתי עב אדמה לעליון, נתתי גדולה לחיים
מלך צור, אמר (יחזקאל כח א) 'אל אני, מושב אלהים ישבתי בלב ימים'.

הגמרא מביאה מאמרים נוספים בענין ענוה: אמר רבא, ואיתימא –
ויש שאמרו שרבי יוחנן אמר זאת, גדול מה שנאמר במשה ואהרן,
יותר ממה שנאמר באברהם, ואילו באברהם כתיב (בראשית יח כו)
'ואנכי עפר ואפר', שהחשיב את עצמו לעפר ואפר, ואילו במשה
ואהרן כתיב (שמות יח טז) 'נתנו מה', שלא החשיבו את עצמם אפילו
כעפר ואפר אלא כמאומה.

ואמר רבא ואיתימא רבי יוחנן, אין העולם מתקיים אלא בשביל –
זכות משה ואהרן, כתיב (שחרי) חקא במשה ואהרן (שם) 'נתנו מה',
וכתיב (איוב כו ז) 'תלה ארץ על בלימה' – ה' מקיימה לארץ
זכות אותם שנחשבו לבלי מה – למאומה, והיינו משה ואהרן
שהחשיבו את עצמם למאומה.

אמר רבי אילעא, אין העולם מתקיים, אלא בשביל מי שכולם את
עצמו – סוגר את פיו בשעת מריבה, ואינו משיב דבר למחפרו,
שנאמר (שם) 'תלה ארץ על בלימה'.

רבי אבהו אמר, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שמשלים עצמו
כמי שאינו, שנאמר (דברים כו ב) 'ומתחת ידעתי עולם' – מי שמשלים
עצמו להדרס תחת כולם, הוא הזרועות שמחזיקים את העולם.

אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (תהלים נח ב) 'האמנם אלם צדק תדבירן
מישרים תשפטו בני אדם', כך הוא נדרש, מה אומנותו של אדם
בעולם הזה, 'האמנם' – האומנות היפה לו היא, 'אלם' – שיש
עצמו כאלם וישתוק, וכל ישים עצמו כאלם אף לדברי תורה ולא
ידבר בהם, תלמוד לומר 'צדק תדבירן' – בדברי צדק, דהיינו בדברי
תורה, היום תדברו, וכול ישים דעתו ויתגאה, תלמוד לומר 'מישרים
תשפטו בני אדם', מישרים היא ארץ ישרה וחלקה שנוחה למדרס
בני אדם עליה, ויעשה עצמו כמותה להיות תחת בני האדם לנהוג
בענוה.

הגמרא חוזרת לענייני כיסוי הדם, ומבארת אם מותר לכסות בעפר
עיר הנדחת: אמר רבי יעריא, ואיתימא רבא בר רבמי, מכסין –
מותר לכסות בעפר – באפר הנותר משריפת עיר הנדחת.

מקשה הגמרא: ואמאי מותר, ודלא איסורי הנאה הוא, שהרי אסור
ליהנות מכל מה שבוטל, משום שאמרה תורה (דברים יג יח) 'ולא
ידבק בדרך מאומה מן החכם'. מתרצת הגמרא: אמר יעריא, לא
נצרכה אלא לעפר עפרה – עפר קרקע העיר שהוא מותר בהנאה,
משום דכתיב בפרשת עיר הנדחת (שם יג יח) 'ואת כל שללית תקבץ
אל תוך החכה ושרפת באש', ויש ללמוד מלשון הכתוב שאין חיוב
שריפה אלא במי שאינו מחוסר אלא קביצה – אסיפה) ושרפה
בלבד, יצא זה – עפר קרקע העיר שפחוסר ללישה מן הקרקע
ובקביצה ושרפה, הרי שלא צויתו בו התורה לשרוף, ומשום כך
מותר הוא בהנאה ויכול לקיים בו מצות כיסוי הדם.

מתרצת הגמרא תירוץ אחר: ורבא אמר, אפילו באפר שריפת שלל
העיר מותר לכסות את הדם, משום שמצות לאו ליהנות ניתנו – לא
לשם הנאה ניתנו אלא גזירת מלך היא עליהם, ולכן מותר לכסות
בו את הדם שהרי אין בכך הנאה.

הגמרא דנה בתירוץ של רבא: יתיב רבינא וקאמר לה להא שמעתא
– ישיב רבינא ולימד את דברי רבא. איתיביה: הקשה רב רחומי
לרבינא, והרי שנינו בברייתא, שופר של עבודת בוכבים לא יתקע בו
תקיעת מצוה של ראש השנה, מאי לאו – האם אין הכוונה שאפילו
אם תקע בו לא יצא, הרי שאף שתקיעת שופר היא מצוה, אם תקע
בשופר האסור בהנאה לא יצא. דוחה הגמרא: לא, אל תלמד מכאן
שאם תקע לא יצא, אלא רק שלכתחילה לא יתקע בו, אבל אם
כבר תקע יצא ידי חובתו משום שהיא קיום מצוה ולא הנאה.

מקשה הגמרא: והרי שנינו באותה הברייתא, לולב של עבודת
בוכבים לא יפול, מאי לאו – האם אין הכוונה, שאם כן נפל את
הלולב לא יצא, הרי שאף שנטילת לולב היא מצוה, אם נטל לולב
שאסור בהנאה, לא יצא. דוחה הגמרא: לא – אל תלמד מכאן
שאם נטל לא יצא, אלא שלכתחילה לא יטול לולב של עבודה
זרה, אבל אם נפל יצא.

מקשה הגמרא: והתנאי, תקע בשופר של עבודה זרה לא יצא, וכן
נפל לולב של עבודה זרה לא יצא. מתרצת הגמרא: אמר רב אשי,
הכי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר כן, היום כן
השופר והלולב,

חולין. פרק שישי - כיסוי הדם דף פט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קסה רש"י תוספות

אם מחוש ועד שרוך - שלא רצה ליהנות מן הגזל. שרוך - רצועה. חוט של תכלת - לציצית. רצועה של תפילין - לקשור. בשלמא רצועה של תפילין - איכא הנאה, דכתיב "וראו ממך" ודברים כח. אלו תפילין שבראש - אות הן לכל כי שם ה' נקרא עליהן. מאי היא - מאי הנאה איכא? מה נשתנה תכלת -

שהזיקתה תורה לציצית. שהתכלת דומה לים - שהחלוקין מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה, ומראית דמו דומה לים. וים אנו רואין שדומה לרקיע. ורקיע לספיר, וספיר לכסא הכבוד - דכתיב: "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" ושמות כד. והוא "כעצם השמים" ושם, אלמא שמים דומין לספיר. וספיר הוא כסא הכבוד, דכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות כסא". וכשהקדוש ברוך הוא מסתכל בכסא הכבוד שלו נזכר במצוה זו שהיא כנגד כל המצוות. הנאכל - הגזול ואוכל, קשה הוא לעשות תשובה. כאפריכסא - טרמיויא. לא מרבכס - לפי שאין אתם מרבין עצמכם אלא ממעטין, לפיכך חשק בכס. כי אתם המעט - ממעטין עצמכם בענות. נמירד - מלך בדרו הפלגה היה, ולכן נקרא שמו נמירד - שהמירד כל העולם במלכותו על הקדוש ברוך הוא. מושב אליהם ישיבת - שבנה לו שבנה רקיעים של נחשת, ועלה וישב עליהם. תולה ארץ - על זכות אותן שנחשבו בלתימה. שכולם עצמו - סוגר בלתי, ודומה לו בבכורות (מב.) "פיו בלום" ורגליו מבוטאות. ומתחת - מי שנדרס תחת הכל - הוא זרועות עולם. האמנם אלם - אומנות יפה היא האילום. אבל צדק, דהיינו דברי תורה - אותו תדברין. משרים - כמישור ארץ חלקה שנחה לידרס. בעפר עיר הנדחת - קא סלקא דעתך אפר שריפתה. והא איסורי הנאה נניחו - דכתיב: "לא ידבק" וגו' ודברים יג, ובעיר הנדחת כתיב. עפר עפרה - עפר קרקעה. ורבא אמר - אפילו בעפר (עפרה) (שריפתה) נמי מותר, שכוסי הדם מצוה לה. הנאה. שהמצוות שנתנו לישראל לא ליהנות נתנו להם. לא לשם הנאה נתנו להם, אלא גזירת מלך היא עליהם. לא אם תקע יצא - דלאו הנאה היא. ולכתחלה מיהא לא יתקע, משום דמאס.

שעורא

"אם מחוש ועד שרוך נעל" - וכו' בנינו לשתי מצוות, לחוט של תכלת, ורצועה של תפילין. בשלמא רצועה של תפילין - כתיב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליה", ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש. אלא, חוט של תכלת מאי היא? דתניא, רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין? מפני שתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לאבן ספיר, ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד, דכתיב: "וראו את אלהי ישראל ותחת רגליו" וגו', וכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות כסא". אמר רבי אבא: קשה גזל הנאכל, שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולין להחזירו, שנאמר: "בלעדי רק אשר אכלו הנערים". אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר ברבי שמעון: כל מקום שאותה מוציא דבריו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהנדה - עשה אוניד באפרכסת; "לא מרבכס מכל העמים חשק ה' בכס" וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכס, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה - אתם ממעטין עצמכם לפני. נתתי גדולה לאברהם - אומר לפני: "ואנכי עפר ואפר", למשה ואהרן - אומר: "ונחננו מה", לדוד - אומר: "ואנכי תולעת ולא איש". אבל אומות העולם אינן כן, נתתי גדולה לנמירד - אומר: "הבה נבנה לנו עיר", לפרעה - אומר: "מי ה'", לסנחריב - אומר: "מי בכל אליה הארצות" וגו', לנבוכדנצר - אומר: "אעלה על כמתי עב", לחירם מלך צור - אומר: "מושב אליהם ישיבתי בלב ימים". אמר רבא, ואיתימא רבי יוחנן: גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב: "ואנכי עפר ואפר", ואילו במשה ואהרן כתיב: "ונחננו מה". ואמר רבא, ואיתימא רבי יוחנן: אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן, כתיב הקא: "ונחננו מה", תלה ארץ על בלימה. אומר רבי אילעא: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבוים את עצמו בשעת מריבה, שנאמר: "תלה ארץ על בלימה". רבי אבהו אומר: מי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר: "ומתחת זרועות עולם". אומר רבי יצחק: מאי דכתיב "האמנם אלם צדק תדברין מישרים תשפטו בני אדם"? מה אומנותו של אדם בעולם הזה - ישים עצמו כאלם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: "צדק תדברין"; יכול גנים דעתו? תלמוד לומר: "מישרים תשפטו בני אדם". אומר רבי זעירא ואיתימא רבה בר רמיא: מכסין בעפר עיר הנדחת. ואמאי? איסורי הנאה הוא! אומר זעירי: לא נצרכה אלא לעפר עפרה, דכתיב: "ואת כל שללה תקבין אל תוך רחבה ושרפת". - מי שאינו מווסר אלא קביצה ושרפה, יצא זה שמוסר תלישה קביצה ושרפה. ורבא אומר: מצות לאו ליהנות ניתנו. יתיב רבינא וקאמר לה להא שמעתא. איתיביה רב רחמי לרבינא: שופר של עבודה זרה לא יתקע בו; מאי לאו, אם תקע לא יצא? - לא, אם תקע יצא. - לולב של עבודה זרה לא יפול; מאי לאו, אם נטל לא יצא? - לא, אם נטל יצא. - והתניא: תקע - לא יצא, נטל - לא יצא! אמר רב אשי: הכי השתא? הוה -

שעורא

יצא זה שמוסר תלישה בר - מכאן נראה לפסול גט שנכתב על הקלף ואחר כך חתכו. דהתם נמי דריש: "וכתב ונתן" - מי שמוסר כתיבה ונתניה, יצא בר. דטפי נראה חבור גט המחובר לקלף גדול, מחובר עפר לעיר הנדחת, דחשיב הכא מחוסר תלישה. ושם בפרק שני דגיטין (כאב.) כתוב באורך כל החצור.

והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא - הוה ליה לאתויי מתניתין ד"לולב הגזול" (סוכה כטב.) דהא אשורה ושל עיר הנדחת פסול. אלא ניהא ליה להביא דין ברייתא, דקתני בה שופר ולולב. ואם תאמר: דבפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כחא.) אמר רב: שופר של עבודה זרה לא יתקע בו, ואם תקע בו יצא. וכן בפרק "מצות חליצה" (יבמות קגב.) אמר רבא: החולצת בסנדל של עבודה זרה חליצהה. ואם תאמר: דהכא בעבודה זרה של ישראל דאין לה ביטול, אבל דגוי דיש לה ביטול - לא מכתת שיעוריה. וכי האי גונא משני פרק "לולב הגזול" (סוכה לאב.) אזא דאמר רבא: לולב של עבודה זרה אם נטל יצא. ופריך ממתניתין דלולב של אשורה פסול, ומשני: באשורה דמשה. ואם תאמר: עבודה זרה דגוי מבי אגבהה היא דישאל, כדאמר בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מבא.) גזירה דלמא מנביה לה הדור מבטל להו ויש לומר: כגון שהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו. דהא תנן ויבמות קאא. במנעל שאין שלו - חליצהה כשרה. ולולב איירי ביום טוב ובסוכה הוה מצי לשנוי דמתניתין ביום טוב ראשון, ולא הוה צריך לאוקמה באשורה דמשה. אלא משום דקתני אשורה דומיא דעיר הנדחת, דאפילו ביום טוב השני. ורבינו תם מפרש: דבולחו בעבודה זרה דגוי, וכאן קודם ביטול, והתם לאחר ביטול. ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יטול ולא יתקע ולא יחלוץ, דמאס לענין מצוה. לפי שהיה עליה שם עבודה זרה. אפילו אם תמצי לומר דשרי לכסות בעפר עבודה זרה לכתחלה כמו בשל עיר הנדחת - לא דמי כיסוי לחליצה. דלענין כסוי לא חישינן מנאי. והא דמשני בסוכה: באשורה דמשה, ולא משני בדגוי קודם ביטול - משום דמבי נקצץ החלול מן הקדש נתבטל. ובפרק "מצות חליצה" (יבמות קגב.) דמפליג בין סנדל של עבודה זרה לסנדל של תקרובת עבודה זרה דאין לו ביטול, ולא מפליג בנטל עבודה זרה גופיה בין אחר ביטול לקודם ביטול; דש לומר: מילתא אגב אורחיה קא משמע לך, דתקרובת עבודה זרה אינה בטלה עולמית. וההוא ד"ראוהו בית דין" וראש השנה כחא. קשה טפי, דמפליג התם רבא בין שופר של עבודה זרה לשל עיר הנדחת. ובשל עבודה זרה גופיה היה יכול לחלק לפירוש רבינו תם בין אחר ביטול לקודם ביטול ומיהו, על כרחך צריך לאוקמה לאחר ביטול, כדברי רבינו תם, לספירי דגוסי "רב יהודה". דאי קודם ביטול, הא רב יהודה אית ליה התם דבשופר של שלמים לא יצא, משום דמצות ליהנות ניתנו. אך נראה ד"רבא" גיטין, ולא "רב יהודה", דהא מפרש התם טעמא דבשופר של עיר הנדחת לא יצא - משום דכתותי מכתת שיעוריה, ולרב יהודה הוה ליה לממרה. משום דמצות ליהנות ניתנו.

הדרן עלך כסוי הדם

גיד הנשה. מוקדשין פשיטא — כולוהו נמי פשיטא, אלא דצריך שיהא אחד לצורך, ואגביה תני כולוהו.

ואתני איסור מוקדשין וחיל על איסור גיד — ואף על גב דתנן (חולין קב:) ואינו נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חיל על איסור טומאה — איסור מוקדשין דחמיר, דאית

בהו כרת אם אכלו בטומאה, כדפירש רש"י

לקמן (צא.) חיל טפי איסור גיד.

אלא קסבר אין בגידים בנותן טעם — ולא היה

יכול להקשות: והתנן (חולין קב:) אינו

נוהג בטמאה, דמשמע: אין גיד הנשה נוהג

בטמאה, דאין איסור גיד חל על איסור טומאה,

אלמא דיש בגידין בנותן טעמו — דהוה מצי

למימר: דטעמא, כדאמר רבי שמעון בגמרא (שם)

קא, מי שגידו אסור ובשרו מותר. ומה שמקשה

רבי יהודה, וחלא אף לבני יעקב נאסר — שפיר

פריך. דכיון דלבני יעקב נאסר אף בטמאה, לא

מסתבר למימר דאחרי כן כשנאסרו בטמאה, פקע

ממנו איסור גיד הנשה. אי נמי: אפילו היה יכול

לדקדק משם דיש בגידין בנותן טעם, נידא ליה

למפיק מירך שנתבשל בה גיד הנשה, ששניה

קודם.

איסור גיד איכא איסור מוקדשין ליכא — והכי

פירוש: איסור גיד הנשה לבדו נוהג

במוקדשין, ולא איסור אדור. ואם תאמר: ולמיא,

דקסבר יש בגידין בנותן טעם, ואפילו הכי לא אתי

איסור מוקדשין וחיל איסור גיד — דלית ליה

איסור חל על איסור, אף באיסור חמור ואיסור

כולל, וכי תמא: משום דמתניתין כרבי מאיר,

דאמר דנוהג בשליל, ובסוף פירקין (קא,א) מחיבי

רבי מאיר שתיים באוכל גיד הנשה, של נבלה,

אלמא אית ליה איסור חל על איסור — דהשתא

נמי דקאמר: אין בגידין בנותן טעם, לא אתיא כרבי

מאיר, דהא רבי מאיר סבר: יש בגידין בנותן טעם,

מדמחויב באוכל גיד משום דמתניתין ויש לומר: דאין

נראה לו שתחלוך דך תנא דמתניתין אסתמו

דכריתות פרק "אמרו לו" (יג,ב) ד"ש אוכל אכילה

אחת, וחייב עליה ארבע טטאות ואשם אחד,"

דסברה דאיסור חל על איסור באיסור כולל. אי

נמי: לא בעי לשנוי הכי, משום דאכתי תקשה

לית דאם, כן "אין מוקדשין נוהג בגיד" במעי ליה

והשתא דקסבר אין בגידין בנותן טעם,

דהוה מצי למפרך: "אין מוקדשין נוהג בגיד" במעי

ליתא אלא דעדיפא מיניה פריך. אם יש בה בנותן

טעם אסורה — תימא דילמא אסורה משום שמו

של גיד, אבל בגידין אין בהן בנותן טעם! ולפירוש הרב מאיר אתי שפיר, דפירש: דאין

לדחמיר ולאסור בשומן שבגיד, כיון שהגיד עצמו אינו אסור. ורבינו תם מפרש: דלשמו של

גיד, לא הוה קרי "גיד" סתמא. וקשה לפירוש: דלקמן (צא,א) גבי ההיא ד"גידין ישרו

לששה עשר" מוקי לה רב אשי בשמו של גיד! **בוללות** קדשים עסקין — דבהדי הדדי

קאתו. ואם תאמר: והיכי אתו בהדי הדדי, הא איסור גיד אינו חל עד שיהא בן תשעה חדשים,

כדאמר לקמן בפרקין (עב,ב) אמר רבי ארשעאי מחלוקת בן תשעה חי, והלך רבי מאיר

לשיתנו בו! ויש לומר: דהא דשרי רבי מאיר בגיד בשליל בן שמונה — דיינו לאחר שנשחטה

האם, דניתר בשחיטת האם, אבל כל זמן שלא נשחטה האם — איכא איסור גיד בשליל.

ומיהו קשה: דבפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א) אפילוהו רבי יוחנן וריש לקיש בתולש

חלב ממן תשעה חי, אבל ממן שמונה חי — אכל ממן שמונה חי — איסור חלב, והכי נמי

אין איסור גיד, כי היכי דליכא איסור חלב. ואם כן, איסור מוקדשין קדים ויש לומר: דדוקא איסור חלב אין בו, משום דכתיב (ויקרא ו) "כל חלב שור וכשב",

אבל איסור גיד יש בו, אי נמי: נידא ליה למיפרכ ממתניתין דנזיר דמשמע בהדיא דלאו בהדי הדדי אתו. ואם תאמר: ואמאי לא פריך ממתניתין "אינו נוהג בטמאה" — אלמא דאיסור טומאה

קדים ויש לומר: דהוה מצי למימר דטעמא משום דבשרו אסור, כדקאמר רבי שמועון כדפירשתי לעיל. **והא** מוקדשין סיפא דנוהג בשליל מכלל דרישא בו — תימא: מאי פריך? הא סיפא —

בשליל שנשחטה אמו, ורישא — בשלא נשחטה ועוד: דמאי קא משני "דבר זה מחלוקת רבי יהודה ורבנן"? והלא אף רבי יהודה מודה דאסור כי לא נשחטה האם. דדוקא שנשחטה פליגי, דהא

רבי יוחנן אית ליה בפרק "בהמה המקשה" (שם) דתלש חלב ממן תשעה חי דחלבו כחלב בבמה. אף על פי שאם נשחטה האם — הכל מותר, אפילו חלבו וגידו, מירכב בבמה תאכלו! **ואמר**

רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנפל בו, תימא: דבזוי פרק "בחן גדול" (ג,א) גרסינן בכל הספרים "כדאמר רבי יוחנן בו", משמע דרבי יוחנן לא אמר אהדיא דנזירו ודאם דהכא נמי גרסינן

"כדאמר רבי יוחנן", ורבי יוחנן אפשר איתמר דמתניתין דאחלות (פרק שני, משנה א) חלא מלמאמיס באחלת הות בו, ורבינו שמואל גירסת הספרים: ודאם גרסינן "כדאמר",

והכא גרסינן "ואמר". דהתם על פירכא ד"על כוית מגלח, על כולו לא כל שכן!" אמר רב יוסף: לא נצרכה אלא למת שאין עליו אפילו כוית בשר. והדר פריך. ואכתי, על ארסו ממנו מגלח —

על כולו לא כל שכן! ומשני: "כדאמר רבי יוחנן: לא נצרכה" — פירוש: כדאמר רבי יוחנן על פירכא קמיתא ד"על כוית בו", דכיון שלא נתקשרו איבריו עדיין, מסתמא אין עליו כוית, הכא נמי

בו, והכא דלא מייית אלא פירכא קמיתא, קאמר "ואמר רבי יוחנן", משום דאפירכא קמיתא איתמר מילתיה דרבי יוחנן.

שיעורא פליגי, ועבדוה זרה פתוהי מכחת שיעורא,
הכא - כל מה דמכחת מעלי לכסוי.

הדרן עלך כסוי הדם

גיד הנשה נוהג בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא
בפני הבית, בחולין ובמוקדשין. ונוהג בפכהמה
ובחיה, בגיד של ימין ובגיד של שמאל, ואינו נוהג
בעוף - מפני שאין לו כף, ונוהג בשליל. רבי יהודה
אומר: אינו נוהג בשליל וחלב מותר. ואין הפסחין
נאמנין על גיד הנשה, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים:
נאמנין עליו, ועל החלב. **גמרא** מוקדשין, פשיטא!

משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מיניה? וכי תימא:
יש בגידין בנותן טעם, ואתי איסור מוקדשין וחיל
אאיסור גיד, האי "מוקדשין נוהג בגיד" מיבעי ליה!
אלא קסבר: אין בגידין בנותן טעם, ובמוקדשין, איסור
גיד - אוקא, איסור מוקדשין - ליכא. - וקסבר תנא
דיין אין בגידין בנותן טעם? והתנן: יד שנתבשל בה
גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם - הרי זו אסורה!
אלא, הכא בוללות קדשים עסקין, וקסבר: נוהג בשליל,
וקסבר: ולדות קדשים במעי אמן הן קדושים, דאיסור
גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קאתי. - ומי מצית
מוקמת לה בשליל, והא מוקדשין סיפא "נוהג בשליל",
מפלל דרישא לאו בשליל עסקין! - הכי קאמר: דבר
זה מחלוקת דרבי יהודה ורבנן. - ומי מצית אומר:
דתרוייהו בהדי הדדי קאתי? והתנן, על אלו טומאות
הנזיר מגלח: על המת ועל פזית מן המת. וקשיא לן: על
פזית מן המת מגלח, על כולו לא כל שכן? ואמר רבי
יוחנן: לא נצרכה אלא לנפל שלא נקשרו אבריו בגידין,
אלמא:

דרישא לאו בשליל עסקין — דאי מרישא שמענין דנוהג בשליל, סיפא למא ליה
למתניה? הכי קאמר בו! — כלומר, רישא ודאי אשמעינן דנוהג בשליל. דאי אין נוהג
בשליל — קדים ליה איסור מוקדשין, וטו לא אתי איסור גיד וחיל עליה. דהא תנא
פלוגתא — לאשמעינן דדבר זה שהשמיענו תחלה נוהג בשליל, לאו דברי הכל היא,
אלא מחלוקת רבי יהודה ורבנן. הנזיר מגלח — שאם נטמא לאחר שמונה מקצת נזירותו
— סותר כל מה שמונה, ומגלח, וחזרו ומתחיל ומונה, כדכתיב (במדבר ו) "והימים
הראשונים יפלו. על המת בו" — אבל לא על שאר טומאות. כגון נבלה ושרץ, ד"מת"
כתיב בפרשה (שם): "וכי מות מת עליו." לנפל — שכולו קיים, ועדיין לא נתקשרו
איבריו בגידין. ששהיב כל איבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כוית בשר.

אלמא

שיעורא פליגי — בשופר, כדי שיאחזנו בידו ויראה לבאן ולבאן, כדאמרין בראש
השנה (כו,ב), לולב מפרש במסכת סוכה (לב,ב), שיעורא דהס וערבה — שלשה טפחים,
ולולב — ארבעה. ועבודה זרה, כיון דלשרפה קיימא — כל העומד לשרוף בשרוף דמי,
הלכך שיעורא הוא דארתותי מכתת. אבל הכא, כמה דשרוף ומיכתת מעלי לכסוי,
ומשום הנאה ליכא, דמצות לאו ליהנות
נתינו.

הדרן עלך כסוי הדם

משנה גיד הנשה. ובמוקדשין — לקמן (צא,א)
פליגי בה, איכא למאן דאמר: אפילו בעולה,
ואיכא למאן דאמר: בקדשים הנאכלין. שאין
לו כף — בגמרא מפרש: אית ליה, ולא עגיל.
כף — גולפי"א, הנברכת כסביות עצם הקולית
העליונה סביב סביב בעיגול. אבל עוף אינו כן,
שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא, ואינו דומה
לקף. כף — שעל גב הדיר. ונוהג בשליל — בן
תשעה חי הנמצא בבמה. וחלבו — של שליל
מותר. ואין הטבחים נאמנים — לומר
"נטלנוהו", מפני שטורה הוא להם לחטט
אחריה. **גמרא** איסור גיד — נוהג בבמה
משעה שנזר. יש בגידין בנותן טעם — בבשר.
ואשמעינן האי תנא דאדאכל גיד הנשה של
מוקדשין לוקה שתיים: אחת, משום גיד —
שאפילו עץ הוא, התורה חייבה עליו. ואחת,
משום מוקדשין — שיש בו טעם, ונהנה מן
המוקדשין, ואשמעינן מינה תרת: חזא, דיש
בגידין בנותן טעם. וחזא, דאיסור חל על
איסור. ולאפוקי ממאן דאמר בהאי פירקא
(חולין צט,ב). אין בגידין בנותן טעם. אם כן —
הכי איבעי ליה למתני: "מוקדשין נוהגות
בגיד" אלא — אשמעינן האי תנא דאין בגידין
בנותן טעם, והכי קאמר: איסור גיד הנשה לבדו.
נוהג במוקדשין, אבל איסור מוקדשין אין בו.
אם יש בו בנותן טעם — שיערו חכמים בששים
כל נותן טעם סתם. בוללות קדשים — בהמת
שלמים שילדה. ואשמעינן חנא דמתניתין:
דלא תימא איסור מוקדשין קדים, וגיד אינו
נוהג בשליל, וכי מטי לידה — לא אתי גיד חיל
עליה. דאין איסור חל על איסור. אלא תרוייהו
חיילי, דקסבר: ולדות קדשים, משעת יצירתן
במעי אמן הן קדושים, וגיד הנשה נוהג בשליל.
ואשתבח דביצירת העובר חלו שניהם. מכלל

מתרצת הגמרא: אלא ודאי קסבר התנא של משנתנו, אין בגידין
 בגנותן מעם – אין בגיד שנתבשל עם בשר נתינת טעם בבשר משום
 שהוא כחתיבת עץ שאין בה טעם, ובמוקדשין – וחידוש המשנה
 הוא, שהאוכל גיד הנשה של בהמת המוקדשין, איסור גיד איכא –
 יש בו, שאפילו אם אין בו טעם אלא הוא כעץ התורה אסרתו,
 אבל איסור מוקדשין ללא – אין בו, שהרי אינו נהנה מן הקדש
 משום שאין בגיד טעם.
 מקשה הגמרא: וקבר תנא דידן – וכי התנא של משנתנו סובר שאין
 בגידין בגנותן מעם, וחתנן להלן (צו) וְהָיָה שֶׁנִּתְבָּשַׁל בָּהּ גִיד הַנֶּשֶׁה –
 ירך שנתבשלה יחד עם גיד הנשה שבה, אם יש בה – בירך בגנותן
 מעם – שיעור נתינת טעם, וכלומר, שיעור הירך הוא מועט כלפי
 הגיד שבה, עד שאם היה הגיד בשר והירך לפת והיו מתבשלים
 יחדיו היה הבשר נותן טעם בלפת, הרי זו – הירך אסורה, הרי
 שסובר התנא שיש טעם לגיד הנשה ומשום כך משערים את טעמו
 כאילו היה בשר בלפת.
 מתרצת הגמרא: אלא הקא בולדות קדשים עסקין – אלא כאן
 משנתנו עוסקת בולדות קדשים, שהיתה בהמת שלמים מעוברת
 וילדה, וקסבר התנא שאיסור גיד הנשה נהג בשליל – בולד
 הנמצא במעי אמו, וקסבר גם שוללות קדשים במעי אמן הן קדושים
 – בשעת יצירתם הם קדושים, דאיסור גיד ואיסור מוקדשין, בחד
 הדדי קאתי – באו יחדיו משעה שנוצר הולד. וחידוש התנא הוא,
 שלא תאמר שאיסור גיד הנשה אינו נהג אלא אחר יציאת הולד
 לעולם, ואיסור המוקדשים חל משעת יצירת הולד, ואם יאכל את
 גידו של הולד אחר שיצא לאויר העולם לא יהיה עובר עליו אלא
 משום איסור מוקדשים, שהרי איסור גיד הנשה לא יחול עליו
 משום שאין איסור חל על איסור, אלא סובר התנא ששני
 האיסורים חלים יחדיו משעת יצירת הולד.
 שואלת הגמרא: ומי מצית מוקפת לה בשליל – והאם אפשר לפרש
 את דברי התנא שאמר 'ונהג במוקדשין' שסובר שאיסור גיד
 הנשה נהג בשליל, והא מוקפתני סיפא, שגיד הנשה נהג בשליל,
 מכלל דרישא לאו בשליל עסקין – משמע שברישא עדיין לא
 עסקנו בדין השליל, שאם לא כן מה הוא חידוש הסיפא שגיד
 הנשה נהג בשליל.
 משיבה הגמרא: הכי קאמר – כך היא כוונת הסיפא של משנתנו,
 דכר זה שחידשת ברישא שגיד הנשה נהג בשליל, הוא מוקפות
 דרבי יהודה ורבנן, שלדעת רבי יהודה אין גיד הנשה נהג בשליל.
 מקשה הגמרא: ומי מצית אפרת דתנן ויהיה הדדי קאתי – והאם
 אפשר לומר שאיסור גיד הנשה ואיסור מוקדשין חלין בבית אחת,
 וחתנן במשנה (נזיר מטו), מי שקיבל עליו לשמור נזירות הרי הוא
 אסור בשתיית יין וגילוח שערותיו ולהטמא למת, ואם נטמא למת
 בתוך ימי נזירותו, מגלח את שערותיו ומביא קרבן אשם ושני
 תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה לבית המקדש,
 ומונה מחדש את ימי נזירותו. ומבררת המשנה שם: על אלו
 מוקפות הנזיר מנל – באיזו טומאה שנטמא בה הנזיר הוא מגלח
 את שעריו ומונה מחדש ימי נזירותו. משיבה המשנה: על המת ועל
 פגית מן המת – אם נטמא במת או בכזית מן המת. וקשיא לן –
 והוקשה לנו (שם ג), אם על פגית מן המת הנזיר מנל את שעריו
 ומונה מחדש ימי נזירותו, על כולו – אם נגע במת כולו לא כל שכן,
 ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע את הדיון בשניהם. ואמר רבי
 יוחנן, לא נצרכה משנתנו לומר שגיד הנשה חל במוקדשין, וכן
 המשנה בנזיר שם שמגלח על המת) אלא לנפל – ולד שמת
 בתחילת עיבורו, שהיה כבר שלם אלא שלא נקשרו עדיין אבריו
 בגידיו,

הטעם שאסור לתקוע בו משום דשיעורא בעין – צריך שיעור
 לאורך השופר והלולב, ועבודת בוכבים כיון שעומדת לשריפה
 וכל העומד לשרף כשרוף דמי, בתותי מפתת שיעורא – שיעורה
 נחשב ככתות, אבל הקא בדין העפר לכיסוי הדם, כל מה דמפתת
 מעלי – כל כמה שהוא שרוף וכתות יותר, הוא טוב יותר לכסוי
 הדם, וכיון שאינו נהנה מן העפר משום שמצוות לאו ליהנות
 ניתנו, מותר לו לכסות בעפר האסור בהנאה.

הדרן עלך כסוי הדם

פרק שביעי – גיד הנשה

משנה

גיד הנשה הוא הגיד שעל כף ירך בעלי החיים, ואסור באכילה כמו
 שהזהירה התורה ואמר (בראשית לב א) 'על כן לא יאכלו בני
 ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף
 ירך יעקב בגיד הנשה', וקרא 'גיד הנשה' על שם שנשה ו-קפץ
 ממקומו ועלה אצל יעקב. ומשנתנו תבאר פרטי דיניו.
 גיד הנשה נהג איסורו, בין בפרץ ובין בחוצה לארץ, בפני הפית
 ושללא בפני הפית – בזמן שבית המקדש היה קיים ובזמן שאינו קיים,
 בחולין ובמוקדשין – בבמהת חולין ובבהמת קדשים, ונהג איסור
 גיד הנשה בבהמה ובחיה, בפרץ של ימין ובפרץ של שמאל, ואינו נהג
 בעוף – אבל אין איסור גיד הנשה נהג בעוף, מפני שאין לו כף.
 ונהג איסור גיד הנשה בשליל – ולד בן תשעה חדשים הנמצא חי
 במעי אמו, רבי יהודה אומר, אינו נהג בשליל, וחלפו של שליל
 מותר.
 ואין המפחין – שוחטי הבהמות נאמנין על גיד הנשה לומר נטלנוהו
 משם, מפני שטורח גדול הוא לנקר אחריו, וכן אינם נאמנים לומר
 שנקרו את החלב בבהמה, דברי רבי מאיר, וחקמים אומרים,
 הטבחים נאמנין עליו – על גיד הנשה להעיד שנקרוהו וכן נאמנים
 על החלב לומר שהוציאוהו.

גמרא

שנינו במשנתנו, גיד הנשה נהג בחולין ובמוקדשין, הגמרא
 מבררת את פירוש דברי המשנה. מקשה הגמרא: מוקדשין פשיטא
 שנהג בהם דין גיד הנשה, וכי משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד
 מיניה – האם בגלל שהקדיש את הבהמה יפקע איסור גיד הנשה
 שהיה בו כבר מתחילת יצירת הבהמה.
 הגמרא מנסה לדחות את הקושיא: ובי תיקא שהתנא של משנתנו
 סובר שיש בגידין בגנותן מעם – גיד שנתבשל עם בשר, הגיד נותן
 טעם בבשר משום שבגיד עצמו יש בו טעם, וחידוש המשנה שאתי
 איסור מוקדשין וחייל ואיסור גיד – בא איסור הקדש וחל על הגיד
 בנוסף לאיסור גיד הנשה שכבר יש בו, ונמצא עובר באכילתו שני
 איסורים, איסור גיד הנשה ואיסור הקדש.
 הגמרא דוחה את התירוץ: אם כן אתה מפרש שחידוש המשנה
 שבאכילתו עובר בנוסף על איסור גיד הנשה גם איסור מעילה
 בהקדש, האי מוקדשין נהג בגיד מביעי ליה – כך היתה צריכה
 המשנה לכתוב, מוקדשין נהג בגיד, ולא לכתוב שאיסור גיד
 הנשה נהג במוקדשין.

"התורה היא נצחית" – לא רק בתור לימוד בלבד, אלא גם באופן ד"גדול לימוד שהלימוד מביא לידי מעשה".

הנשה, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נהוג גם בקדשים שאינן
נאכלין, מדבר על חיוב מלקות, שהאוכל את גיד הנשה של קרבן
עולה לוקה משום איסור גיד.
איכא דאמרי – ויש מפרשים את דברי רב פפא באופן אחר, שכן
אמר רב פפא, ולא פליגי – ולא נחלקו רבי חיאי ורבי יוחנן, אלא
באן לחלצו – להסיר את הגיד מן הירך ששמעלהו למזבח, ובאן
להעלותו למזבח לאחר שפרש מן הירך. רבי חיאי שאמר, אין
איסור גיד הנשה נהוג בקדשים שאינם נאכלים, דיבר על חליצתו
מן הירך, וסובר שאין צריך לחלצו מן הירך קודם שמעלהו למזבח,
אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נהוג גם בקדשים שאינן
נאכלים, מדבר על העלאתו למזבח, וסובר שאסור להעלותו
למזבח בפני עצמו, אלא רק כשהוא בתוך הירך בלבד.
רב נחמן פה יצחק אמר, להעלותו פליגי – להעלות את גיד הנשה
כשהוא בתוך הירך נחלקו רבי חיאי ורבי יוחנן, ובמחלוקת
שנחלקו רבי ורבנן להלך, רבי חיאי שאמר, אין איסור גיד הנשה
נהוג בקדשים שאינם נאכלים, סובר כרבי שמותר להעלותו
למזבח כשהוא בתוך הירך, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נהוג
גם בקדשים שאינן נאכלים, סובר כרבנן שאסור להעלותו למזבח
אף כשהוא מחובר לירך.
והיכן היא מחלוקת רבי ורבנן, דתניא בברייתא, אמר הכותב
בפרשת קרבן העולה (ויקרא טו) 'והקטיר הכהן את הכל המזבח',
ומפסוק זה יש לרבות את העצמות והגידים המותרים באכילה
והקטנים והתלפים שאף אותם הכהן מקטיר על המזבח, וכול הייתי
אומר אפילו פרשו הגידים מן הבשר יקטירם, תלמוד לומר בקרבן
עולה (דברים יב כז) 'ועשית עליהם הבשר והדם', את הבשר והדם
תקטיר אבל לא את השאר, אי קשר ידם – אם אתה אומר רק בשר
ודם, יכול הייתי אומר ויחלוץ גידים ועצמות – שסיר את הגידים
והעצמות מן הבשר, ויעלה רק את הבשר לגבי – על המזבח,
תלמוד לומר 'והקטיר הכהן את הכל המזבח', הא כיצד יתקיים
הכתוב 'והקטיר הכל' יחד עם הכתוב 'הבשר והדם', אלא אם היו
מחזקין העצמות והגידים עם הבשר יעלו על המזבח, אבל אם
פרשו העצמות והגידים מן הבשר, אפילו אם פרשו רק פראשו של
מזבח ירדו מן המזבח ולא יקטירם.
ומבררת הגמרא: מאן תנא דשמעת ליה דאמר – מיהו התנא
ששמעת שסובר, שאם פרשו ירדו הרי זו דעת רבי חיאי, דתניא
בברייתא, אמר הכותב בקרבן עולה 'והקטיר הכהן את הכל' ומכאן
יש לרבות שמקטיר אף את העצמות והגידים והקטנים והתלפים,
ואפילו פרשו מן הבשר, והא מה אני מקיים מה שנאמר במקום
אחר 'ועשית עליהם הבשר והדם', ומשמע לכאורה שאינו מקטיר
את הגידים והעצמות. משיבה הברייתא: אין הכתוב בא למעט
גידים ועצמות שלא יקטירם, אלא הכתוב מדבר בפסוקין –
בחיכות בשר שנחטכלו באש על המזבח ונפלו לארץ, הא כיצד,
עיבולי קשר שנפלו לארץ אתה מחזיר למזבח, ואי אתה מחזיר
עיבולי גידים ועצמות שנפלו מן המזבח, זו דעת רבנן. רבי אומר,
כתוב אחד אומר 'והקטיר הכהן את הכל' הרי זה ריבה, וכתוב אחד
אומר, 'ועשית עליהם הבשר והדם' הרי זה מיצט, הא כיצד, אם הם
מחזקין הבשר וגידים ועצמות יעלו למזבח, פרשו מן הבשר אפילו
הם פרשו פראשו של מזבח ירדו. הרי מפורש בברייתא שרבי סובר
שאם פרשו העצמות והגידים מן הבשר אין מעלים אותם למזבח.
ונמצאת הברייתא הראשונה כשיטת רבי.
הגמרא מבארת את מחלוקת רבנן ורבי: ורבנן, מחזקין לא
איצטרך קרא לרבנן – התורה בפסוק 'והקטיר הכהן את הכל' לא
הוצרכה ללמדנו שעצמות המחוברים לבשר יעלו למזבח, מדי
דהוה אראשה של עולה – שהרי זה כראש העולה שיש בו הרבה
עצמות והוא קרב, אלא כי איצטרך קרא לפרשו – לכך הוצרך
הכתוב, ללמדנו שעצמות המותרים אפילו פרשו מן הבשר מעלים
אותם למזבח.
ורבי, מחזקין דהיתירא – עצמות של היתר המחוברים לבשר,

אלא איסור מוקדשין קרי – נמצא לפי דברי רבי יוחנן שאיסור
מוקדשין קדם לאיסור גיד הנשה, שהרי איסור מוקדשין הוא מיד
כשנוצר הולד ואיסור גיד הנשה הוא רק לאחר שנעשו בו גידיו.
מתרצת הגמרא: אף על גב דאיסור מוקדשין קדים, אתי איסור גיד
הייל עליה – אכן איסור מוקדשים בבהמה קודם לאיסור גיד
הנשה כיון שתחילה נעשה הבשר ורק אחר כך הגיד, אלא שמכל
מקום יחול איסור גיד הנשה על בהמה המוקדשים, ואף שאין
איסור חל על איסור, שונה איסור גיד הנשה שכן איסור נהוג בכני
נח – גם בני יעקב אבינו היו מזהירים עליו אף קודם שניתנה
התורה, וכיון שאיסורו חמור הוא, חל גם על בהמה שיש בה
איסור מוקדשים.
מקשה הגמרא: מאן שמעת ליה דאמר – מי שמעת שאומר
סברא זו שאיסור גיד הנשה נהוג בבני נח, הלא הוא רבי יהודה
ובמשנה (להלן ק), והא מתניתין דלא פריי יהודה – והרי משנתנו
אינה כדעת רבי יהודה, דקתני במשנתנו, גיד הנשה נהוג בבהמה
וכתיה, בידה של ימין ובידה של שמאל, ואילו רבי יהודה סובר (להלן
צ) שגיד הנשה אינו נהוג אלא בירך אחד.
מתרצת הגמרא: הא תנא של משנתנו, סבר לה ביותיה פה –
סובר כרבי יהודה שגיד הנשה נהוג בבני נח, ופליגי עליה פה –
וחולק עליו לענין ירך החייבת בגיד הנשה, וסובר שגיד הנשה נהוג
איסורו בשתי הירכות של ימין ושל שמאל.
מקשה הגמרא: אימר דשמעת ליה לרבי יהודה – היכן שמעת
שדעת רבי יהודה איסור גיד חמור משום שנהוג איסורו בבני נח,
בממא דאיסור לאו – והו לגבי בהמה טמאה שאיסורה איסור לאו,
ומשום כך סובר רבי יהודה שאיסור גיד הנשה שנהוג גם בבני נח
חמור מאיסור טמאה וחל עליו, אבל אצל בהמת קדשים דאיסור
כרת – שאיסורה איסור כרת, מי שמעת ליה – האם גם בזה שמעת
שרבי יהודה סובר שיחול עליה איסור גיד, וכיון שלא אמר רבי
יהודה כן, יתכן שסובר שאין איסור גיד הנשה חמור יותר מאיסור
קדשים ואף שנהוג איסורו בבני נח, ואי אפשר להוכיח מדברי רבי
יהודה שאיסור גיד הנשה יחול על בהמת המוקדשים.
לעיל (פט) הגמרא הקשתה מה החידוש בדברי המשנה
'ובמוקדשין' ותירצה שמשנתנו עוסקת בולדות קדשים, ואיסור
גיד הנשה ואיסור מוקדשין חלים בולד משעת יצירתה, ועל כך
הקשתה הגמרא שהרי משנתנו עוסקת בנפל שלא נקשרו אבריו
בגידיו וכיון שאיסור מוקדשין חל קודם לאיסור גיד לא יחול
איסור גיד, ומתוך קושיא זו נדחה תירוץ זה, וכעת הגמרא מביאה
שני תירוצים אחרים. מתרצת הגמרא: אלא הכא במקבצת עסקין
דקדשים קדוש – אלא כאן משנתנו עוסקת בבהמה מבכרת שהולד
הנולד ממנה קדוש בקדושת בכור רק ביציאתו מן הרחם, והתנא
משמענו שאף איסור גיד הנשה אינו נהוג בשאר בהמת
מוקדשים שהרי איסור מוקדשים קודם בבהמה לאיסור גיד, מכל
מקום יש בהמת מוקדשים שאיסור גיד הנשה נהוג בה וכגון בהמת
בכור.
תירוץ נוסף: ואי בעית אימא – ואם תרצה אמור שמשנתנו אכן
עוסקת בולדות קדשים, אלא שהתנא של משנתנו סובר שולדות
קדשים פהויתין הן קדושים – ביציאתן ממעי אמן הם קדושים,
ומשום כך איסור גיד הנשה ודאי קודם לאיסור מוקדשין, שהרי
הוא חל משעה שנוצר הגיד.
הגמרא מבררת באיזה קדשים חל איסור גיד: אמר רבי חיאי בר
יוסף, לא שנו חכמים במשנתנו שאיסור גיד חל במוקדשין, אלא
בקדשים הנאכלין – טאטא ואשם הנאכלים לזכרי כהונה, ושלמים
הנאכלים לבעלים, אבל קדשים שאינן נאכלין – עולה הנשרפת
כליל, אין איסור גיד נהוג בהן. ורבי יוחנן אמר, אחד קדשים הנאכלין
ואחד קדשים שאינן נאכלין, איסור גיד נהוג בהן.
אמר רב פפא ולא פליגי – ולא נחלקו רבי חיאי ורבי יוחנן, אלא
באן להלקותו אם אכל את גיד הנשה, ובאן להעלותו למזבח. רבי
חיאי שאמר, אין איסור גיד הנשה נהוג בקדשים שאינם נאכלים,
דיבר על העלאתו למזבח, וסובר שאין איסור להקריב את גיד

חולין. פרק שביעי - גיד הנשה דף צ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קסט רש"י תוספות

אלמא איסור מוקדשין קדים - אומר רבינו תם: משום דמתחלה הכל הוא בשר, והבשר עצמו מתקשה אחרי כן ומתלבן ונעשה גיד. ובקונטרס פירש לקמן: דמתחלה כשהגיד נוצר, אינו על הכף, ולא חילל עד שיבא ויתקשה על הכף, ואף על גב דהשתא רצה לומר דאין איסור גיד חל על איסור מוקדשים, על איסור אבר מן

החי דלא חמיר במוקדשים - חילל, ועוד: דאי אפשר לאיסור גיד לחלוטע בענין אחר. ועוד: דאין איסור אבר מן החי חל עד שילמד, דאמר בסוף פרקין (חולין קגא): כגון שנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור טרפה ואיסור אבר מן החי חילל בהדי הדדי.

והא מתניתין דלא כרבי יהודה דקתני נוהג בשל ימין כו' - הוה מצי לממיר: מדקתני "נוהג בשליל" ופליגי רבי יהודה, אלא רישא דמלתא נקט.

קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה - משמע: דאפילו בשלמים ולאחר זריקה, דשרי אף לזרים, בעי למימר דלא חילל כלל איסור גיד ושרי באבילה. אף על גב דלאחר זריקה פקע איסור קדשים, מולא אשכחן דחילל אלא במבכרת. ותימיה כיון דהשתא ליכא איסור קדשים, אף על גב דיכול לבא לידי איסור כרת, כגון אם אוכלו בטומאת הגוף, אמאי לא חילל איסור גיד. דאין כאן איסור חל על איסור, כדאמר בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לבא)

דאחות אשה מתלא תלי וקאי כו' ויש לומר: כיון דמחיים לא חילל איסור גיד, דאיכא איסור מוקדשין דיכול לבא לידי כרת על ידי פיגול ונותר וטמא, תו לא חילל איסור גיד לאחר שזיחה זריקה. דבעינן שיחולל מזהים איסור גיד, דומיא דיעקב שנשח לו גידו מחיים. ואם תאמר: ונימא, מוג דאיתוסף איסור גיד לבני נח, איתוסף נמי לישראל! ויש לומר: דהא דנאסר לבני נח, היינו דוקא לבני יעקב, דקודם מתן תורה איקרי בני נח, ואפילו נאסר מתחלה לכל אומות העולם, דאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נא.א): כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני - לישראל נאמרה ולא לבני נח. ואם כן

לאחר מתן תורה שרו לכולהו, לבר ישראל. ואם תאמר: ונימא, מינו דאיתוסף איסור גיד לגבוה דאסור להעלותו, איתוסף נמי להדיוט איסור אבילה! ויש לומר: דאיכא למאן דאמר בסמוך "מחובבין, יעלו", **הבא** במבכרת עסקין דבריהם קדוש - ובהדי הדדי קאתו, וקא משמע לן דלא מבטל איסור קדשים דחמור איסור גיד הקל מלחול עמו. ואם תאמר: דהא איסור גיד לרבי יוחנן קדים, דאמר (חולין קא.א) שלש חלב מכן תשעה חי, דחלבו כחלב בחמה. וחדר אתא איסור מוקדשין דחמיר, וחילל עליה. ואם כן, לרבי יוחנן "מוקדשין נוהגין בגיד" מבני לית

ונראה: דלרבי יוחנן לא חילל איסור גיד ואיסור חלב, עד שיבא לחוץ ממעי אמו לאורי העולם. וכן משמע דבסוף פרקין (חולין קגא) קאמר רבי יוחנן גופיה: כשנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו. אלמא, דליכא איסור חל במעי אמו.

פרשו ירדו רבי היא דתניא כו' - תימיה: אמאי מיידי דך ברייתא קמייאת? ונראה: דאי לא ברייתא קמייאת, הוה מצי למימר דרבנן סברי שיש לרבות כל מה שנוכל לרבות, ואפילו פרשו דאיסורא. ולית לן למעוטי אלא פוקעים גרידא, שהוא סוף העלאה. ורבי סבר דבריא ומיעוטה אית לן לאוקומי בתחלת העלאה, ולא נמנע כמו כן אלא דבר אחר, דהיינו פרשו דאיסורא. אבל מחובבין דאיסורא, ופרשו דהיתירא - יעלו. ולהכי מיייתי ברייתא קמייאת, דגידים דהיתירא נמי כשפרשו ירדו, דומיא דעצמות דהיתירא, ועל כרחיך רבי היא. אלמא, לא מרבי רבי כל מה שיכול להרבות, דהא אוקי נמי מיעוט בפרשו דהיתירא. והכי נמי לרבנן לא מרבי כל מה שיכולין להרבות, אלא ממעטין דאיסורא אפילו במחובבין.

אלמא: איסור מוקדשין קדים! - אף על גב איסור מוקדשין קדים, אחי איסור גיד חילל עליהו, שפן איסורו נוהג בבני נח. - מאן שמעת ליה האי סברא - רבי יהודה, והא מתניתין דלא כרבי יהודה, דקתני: נוהג בבהמה ובהמה, בידך של ימין ובידך של שמאל! - האי תנא סבר לה פנותיה בחדא, ופליגי עליה בחדא. - אימר דשמעת ליה לרבי יהודה בטמאה - דאיסור לאו, קדשים דאיסור כרת, מי שמעת ליה? אלא, הכא במבכרת עסקין - דבכרם קדוש. ואי בעית אימא: ולדות קדשים - בהותיותן הן קדושים. אמר רבי חייא בר יוסף: לא שנו אלא קדשים הנאכלין, אבל קדשים שאין נאכלין - אין איסור גיד נוהג בהן. ורבי יוחנן אמר: אחר קדשים הנאכלין ואחר קדשים שאין נאכלין - איסור גיד נוהג בהן. אמר רב פפא: ולא פליגי, פאן להלקותו, פאן - להעלותו, איכא דאמר, אמר רב פפא: ולא פליגי, פאן - לחלצו, וכאן - להעלותו. רב נחמן בר יצחק אמר: להעלותו פליגי, דתניא: "והקטיר הפהן את הכל המנבחה" - לרבות העצמות והגידין והקרניים והטלפים, יכול אפילו פרשו? "ועשית עלתיו הבשר והדם", אי בשר ודם, יכול יחלוץ גידים ועצמות, ויעלה בשר לגבי מזבח: תלמוד לומר: "והקטיר הפהן את הכל המנבחה", הא פיצד: מחובבין - יעלו, פרשו, אפילו בראשו של מזבח - ירדו. ומאן תנא דשמעת ליה דאמר פרשו ירדו? רבי היא, דתניא: "והקטיר הפהן את הכל" - לרבות העצמות והגידים והקרניים והטלפים, ואפילו פרשו, והא מה אני מקיים "ועשית עלתיו הבשר והדם" - בפוקעין, הא פיצד: עיפולי בשר אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיפולי גידים ועצמות. רבי אמר: כתוב אחד אמר "והקטיר הפהן את הכל" - ריבה, וכתוב אחד אמר "ועשית עלתיו הבשר והדם" - מיעט. הא פיצד: מחובבין - יעלו, פרשו, אפילו בראשו של מזבח - ירדו. ורבנן - מחובבין לא איצטרך קרא לרבינו, מידי דהוה אראשה של עולה, כי איצטרך קרא - לפרשו. ורבי - מחובבין דהיתירא לא

להעלותו קאמר, דאסור להעלותו בפני עצמו, אם פירש מן הירך. רב נחמן בר יצחק אמר לחלצו פליגי - דמאן דאמר נוהג - קסבר: מצוה לחלצו. וללישנא קמא להעלותו פליגי, מאן דאמר נוהג - קסבר להעלותו נמי אסור עם הירך, כדפליגי רבי ורבנן לקמן. דלרבי שרי, כדמוק לקמן אליבא דרבי, כי איצטרך קרא למשרי גיד הנשה, במחובר. ולרבנן אסור, דבעינן "מן המותר לישראל". הכל - בריא הוא. **אפילו פרשו** - מן הבשר הנך גידין, בגידן המותרין קאמר, דומיא דעצמות. **ומאן שמעת ליה כו'** - כלומר, דרך מתניתין לאו דרבי הכל היא, אלא רבי היא, ופליגי רבנן עליה, ובדתיא כו'. ומפלותיתיהו שמעינן דלרבי - גיד הנשה מותר, ולרבנן - אסור, כדמפרש ואזיל. ומה אני מקיים הבשר והדם - ולא גידין. בפוקעין - מעל האור, אשקלניט. מידי דהוה אראשה של עולה - דצריך שיקריבנו שלם, כדכתיב (ויקרא א) "ואת הראש", והרי עצמות הרבה יש.

ממשקה

אלמא איסור מוקדשין קדים - דמשעה שנוצר הוא קדוש, ועדיין לא נוצר הגיד, דהא חזינן דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד. ומשנינן אף על גב דאיסור מוקדשים קדים אחי איסור גיד וחילל - הואיל ואיסור חמור הוא, שנוהג בבני נח, כדקתני מתניתין (חולין קב): והלא לבני נח נאסר גיד הנשה. ופרכינן מאן שמעת ליה הא

סברא - דנוהג בבני נח? רבי יהודה, בשליל מתניתין (שם). והאי תנא דרשב"ר דמתניתין דלא כרבי יהודה - דקתני "בידך של ימין ושל שמאל", ואילו רבי יהודה שמעינן ליה לקמן דאמר: אינו נוהג אלא באחר. סבר לה ביותיה בחדא - דנוהג בבני נח. ופליגי עליה בחדא - דנוהג בשתי ירכות. איסור דשמעת ליה לרבי יהודה - דאמר דמשום חומריה דגיד דנוהג בבני נח, חילל נמי איסור אחריתא. בטמאה - שמעת ליה, דאחי איסור גיד וחילל איסור טמאה. דאף על גב דאיסור טמאה ממעי אמה, ואיסור גיד אינו עד שילד, דהא רבי יהודה "אין נוהג בשליל" קאמר במתניתין - אפילו הכי חילל גיד אטמאה, משום דאיסור טמאה לאו בעלמא הוא. ואיסור גיד חמור, שכן נוהג בבני נח. קדשים דאיסור כרת - שעל ידי קדשים בא לידי כרת, כגון אכלו בטמאה או פגול ונותר. מי שמעת ליה - דחילל גיד עליהו? אלא הכא במבכרת עסקין - דלא קדוש ודל אלא ברחם ביציאתו. ואשמעינן תנא דאף על גב דאין גיד נוהג בשאר מוקדשים, דהא איסור מוקדשים קדים, כדאמרת דיצירת עובר קודמת, ותו לא אחי איסור גיד וחילל - אפילו הכי יש מוקדשים שהגיד נוהג בהן, כגון בכור. ממה נפשך. אי נוהג בשליל - איסור גיד קדוש, ותו לא פקע. ואי אין נוהג בשליל - איסור גיד חל. ובהדי הדדי אתא. **ואיבעית אימא** בולדות קדשים - ואשמועינן תנא דידך: דלא קדש במעי אמן, אלא בהותיותן - ביציאתן. הילכך, איסור גיד נוהג בכולן, משום דאיהו קדים, דנוהג בשליל, ותו לא פקע. דלא תימא: במעי אמן קדושים, ואיסור מוקדשין קדים, דאמר בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין, ותו לא אחי איסור גיד וחילל. להכי נקט "בהותיותן" - משום לישנא דקרא דילפינן מיניה קדושת ולדות קדשים. בפרק שני דבבבורות (יב.ב): "רק קדשין" - אלו תמורות, "אשר יהיו לך" - אלו הולדות, "אנבלים" - חטאת ואשם ושלמים, שאין נאכלין - עולה. לחלקותן - לקי אם אכלו. להעלותו - למזבח, אין איסור גיד נוהג, כדאמרין לקמן דלא כתיב "ולא יאכל המזבח". לישנא אחריתא כאן לחלצו כאן להעלותו - מאן דאמר אין נוהג בעולה - לחלצו קאמר, שאינו מצוה לחלצו מן הירך, ומאן דאמר נוהג - להעלותו קאמר, דאסור להעלותו בפני עצמו, אם פירש מן הירך. רב נחמן בר יצחק אמר לחלצו פליגי - דמאן דאמר נוהג - קסבר: מצוה לחלצו. וללישנא קמא להעלותו פליגי, מאן דאמר נוהג - קסבר להעלותו נמי אסור עם הירך, כדפליגי רבי ורבנן לקמן. דלרבי שרי, כדמוק לקמן אליבא דרבי, כי איצטרך קרא למשרי גיד הנשה, במחובר. ולרבנן אסור, דבעינן "מן המותר לישראל". הכל - בריא הוא. **אפילו פרשו** - מן הבשר הנך גידין, בגידן המותרין קאמר, דומיא דעצמות. **ומאן שמעת ליה כו'** - כלומר, דרך מתניתין לאו דרבי הכל היא, אלא רבי היא, ופליגי רבנן עליה, ובדתיא כו'. ומפלותיתיהו שמעינן דלרבי - גיד הנשה מותר, ולרבנן - אסור, כדמפרש ואזיל. ומה אני מקיים הבשר והדם - ולא גידין. בפוקעין - מעל האור, אשקלניט. מידי דהוה אראשה של עולה - דצריך שיקריבנו שלם, כדכתיב (ויקרא א) "ואת הראש", והרי עצמות הרבה יש.

של שלמים מכבדו לאמה — פירש בקונטרס: דגרסינן "חטאת ואשם", משום דשלמים נאכלים בכל העיר, ומה טיבו בעורה? ונראה: משום דשוק חוזה ניתן לכהנים, ששם גיד הנשה, שהשוק הוא ברגל ולא ביד, כדתנן לקמן ב"הורוע" (קלר, ב), והם היו רגילין לאכול מתנותיהם בעורה. אי נמי: בשלמים של כהנים, שכל קרישים היו רגילין לאכול בעורה. בשלשה מקומות דברו חכמים לשון

הואי — אבל הדיא דתמיד (תמיד), קסבר דאין זה הואי, כדמפרש במסכת תמיד; משום שאין עניות במקום עשירות.

שלש מאות כהנים מטבילין אותה — ואם תאמר: דאמר סוף פרק קמא דביצה (יד, ב), מפני מה אמרו וילון נמא? מפני שהשמש מתחמם כנגדו. והאי פרוכת ליכא למיחש שיתחממו כנגדו, דאסור ליהנות ממנו, ואמאי מטבילין אותה? וליכא למימה: דכיון שנארגה

היו מטבילין אותה, כדאמר בפרק "חומר בקדש" (תגינה כגא), דכלים הנגמרים בטרהר צריכין טבילה לקדש — דהתם לא מיירי אלא בכלים המקבלין טומאה, דמשום חומר הקדש החמירו

להטבילן כאלו נטמאו, אבל פרוכת דלא מקבלי טומאה — לא. ועוד: דבמסכת שקלים בפרק "כל הרוקח" (יב, ב), משמע בהדיא דפרוכת מקבל טומאה, דתנן: פרוכת שנטמא באב

הטומאה — מטבילין אותה בחורין, נטמא בידל הטומאה — מטבילין אותה בפניו ויש לומר: דמקבל טומאה לפי שהוא אהל, כדאמר בפרק קמא דסוכה (זב, א) "וסכות על הארץ" — דכיון

ליה מיכף עילויא דארון, ומיזו יש ספרים דגרסינן בפרק קמא דביצה (יד, ב) "מפני מה וילון אסור", וכן גרסינן בהלכות גדולות, פירוש: מפני מה אסור לעשות וילון מכלאים.

רב

לא איצטריך קרא לרבוני, כי איצטריך קרא — לגיד הנשה במחוק. ורפנן — "ממשקה ישראל" — מן המותר לישראל. ורפי — מיד דהוה אהל בידם. ורפנן — מצותן בקדש! שאני. אמר רב הונא: גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח. אמר רב חסדא: מרי דכיו! מי כתיב "על פן לא יאכל המזבח"? "על פן לא יאכלו בני ישראל" כתיב. ורב הונא — "ממשקה ישראל" — מן המותר לישראל. מיתבי: גיד הנשה של שלמים — מכבדו לאמה, ושל עולה — מעלהו. מאי לאו, מעלהו ומקטירו? לא, מעלהו וחולצו. ומאחר שחולצו, למה מעלהו? משום שנאמר "הקריבהו נא לפחתך". תניא כוותיה דרב הונא: גיד הנשה של שלמים — מכבדו לאמה, ושל עולה — חולצו לתפוח. תנן התם: תפוח היה באמצע המזבח, פעמים היה עליו משלש מאות בור. אמר רבא: גומא. השקו את התמיד בכוס של זהב, אמר רבא: גומא. אמר רבי אמי: דברה תורה לשון הואי, דברו נביאים לשון הואי, דברו חכמים לשון הואי. דברו חכמים לשון הואי — הא דאמרן, דברה תורה לשון הואי — "ערים גדולות ובעצרות בשמים", דברו נביאים לשון הואי — "ותבקע הארץ לקולם". אמר רבי יצחק בר נתנאי אמר שמואל:

בשלשה מקומות דברו חכמים לשון הואי, אלו הן: תפוח, גפן, ופרוכת. תפוח — הא דאמרן, גפן — דתנן: גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, מודלה על גבי פלונסות, וכל מי שהיה מותנב גרגיר או אשכול מביא ותולה בה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות פהנים לפנותה. פרוכת — דתנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן, פרוכת — עוביה טפה, ועל שבעים ושנים נירים נארגה, ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטין. ארבה ארבעים באמה ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי רבוא נעשת, וששים עושים בשנה, ושלש מאות פהנים מטבילין אותה. "תירך של ימין ויברך של שמאל". מתניתין לא פרבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר: אינו נוהג אלא באחת, והדעת מברעת — את של ימין. איבעיא להו: מיפשת פשיטא ליה לרבי יהודה, ומאי "דעת"? — דעת תורה, או דלמא ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת"? — דעת נוסחא? תא שמע: העצמות והגידים והנותר — ישרפו לששה עשר, והיונן בה: הני גידים מאי עבידתיהו? אי גיד בשר — ליכללהו? ואי דאיתור — היינו נותר! אלא גיד צואר, אי לאו בשר נינהו — לשריפה! ואמר רב חסדא: לא נצרכא אלא לגיד הנשה, ואליכא דרבי יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת. אי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה — שפיר, אלא אי אמרת מיפשת פשיטא ליה, דהיתורא — ליכללהו, דאיסורא — לשריפה! אמר רב איקא בר חנינא: לעולם אימא לך מיפשת פשיטא ליה, והכא במאי עסקינן — בשהוכרו ולבסוף נתעברו.

רב

עשרים, ופרוכת פרוסה נגדו לצניעות בעלמא. כך שמעתי. ולי נראה שאף פרוכת הדבר כך מדתו, רחבו לרחבו של היכל שהוא עשרים אמה, וגבהו לגבהו מן העלייה ועד הרצפה. ומשמונים ושתיים ריבוא — חותין. לישנא אחרינא: "ריבות" — נערות העוסקות בה. ושלש מאות כהנים מטבילין אותה — כשהיא נטמאת. והיינו לשון הואי, דלא בעי כלי האי. והדעת מברעת — לקמיה בעי לה. מפשת פשיטא ליה — של ימין. דעת תורה — כדילין לקמיה. דעת נוסחא — לשון ספק. אבל נראה במקצת. שופינשי"ר. דסתם הנאבק עם חבירו, כשהוא נותן ימינו לשמאל חבירו וחובקו, ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו. העצמות והגידים — של פסח או בשר הנותר ממנו. ישרפו לששה עשר — ולא בחמשה עשר, דקימא לן (שבת כד, ב), אין שורפים קדשים ביום טוב. והנך עצמות כשיש בהן מוח קאמר, ומפני שמשו את הנותר, דמחו היו כבשר, ולפיכך טענין שריפה כנותר עצמו. אבל דלא בר אביה — אין טען שריפה. דכתיב "לא תותירו וגו'" — כל דקרין ביה "לא תותירו", קרין ביה "תשרפו", ואידך — לא. גיד בשר — כל גידין הרכין הנפשטים בבשר. וליכללהו — לבלי פסח, ולמה מותיין? ואי בראיקר ואיתור — הא תנא ליה "נותר"? אלא גיד צואר — דקשין כעצמות, ודרכן לשירן על כרחו, ואורחא דתנא למתניהו באנפי נפשיהו כעצמות. לשריפהו — לאשפה, כיון דלאו בשר נינהו! ואמר רב חסדא — גרסינן, ואליכא דרבי יהודה — דמספקא ליה די אסור ודי שרי. והלכך על כרחיה משיר להו. ותרויהו בעי שריפה, לכל חד וחד מספקין ליה בהיתורא והיו נותר, שפיר משום דכי בעי לשיריהו ולמשריפהו. שחוברו — לאו דווקא. נתעברו — שאין יודעין איזה ניטל מן הימין ואיזה מן השמאל.

ממשקה ישראל — מקרא הוא בספר יחזקאל "שה אחד מן הצאן מן המאמים ממשקה ישראל", ולענין קרבתו ונסכיהם כתיב. ומפרשין ליה בפסחים בפרק "אלו עוברין": מן המותר לישראל. אבל גיד הנשה — לא, וכי רבי קרא — פירשו דהיתורא רבי, ולא מחוברין דאיסורא. מיד דהוה אהל בידם — דאסורין לאכול וקרבים לגבוה, וכי כתיב "אין המותר לישראל" — למעוטי טפוח, אבל מין הבשר קרב כולו. מצותן בכך — חלב ודם הוא עיקר הקרבן. חולצו (מן התפוח) — חולצו מן הירך ומשליכו לתפוח, צבור האפר שבאמצע המזבח, שהיו גורפין האפר תמיד וצוברין שם, וכשהוא רבה מוציאין אותו לחוץ, והוא נקרא "תפוח", כדלקמן בשמעתין. מרי דבי — בעל שמועה זו הבין דברך, וכי נאמר "לא יאכל המזבח" — שלמים — שהירך נאכל, חולץ הגיד ומכבדו לאמה שבעורה, ואינו מצוה לשורפו משום נותר. וכי כתיב שריפה כנותר — בדבר הראוי לאכילה כתיב, כדכתיב (ויקרא יט) "יאכל והנותר ישרף". וקשה לי: ירך של שלמים, למה נותרו בעורה, והלא נאכל בכל העיר? ונראה בעיני: ד"חטאת ואשם" גרסינן, שהן נאכלין בעורה. אי נמי: משום חוזה ושוק של כהנים והגיד בתוכו, ורוב אכילתו ודירתו בעורה, ולשכותיהם ששם היו ישנים, נקט נמי "שלמים". מעלהו — עם הירך כמות שהיא שלמה, ואחר כך חולצו בראש המזבח, שגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, משום "הקריבהו נא לפחתך". כשלש מאות בור — דשן של צבור גדול שמטלקין לו מן הצדדין קרי "תפוח". וכן גבי יקב במסכת עבודה זרה (נה, ב), "דורכין עם הגוי בנה, ואף על גב שנוטל בידו ונותן לתפוח". גומא — בעלמא, ולא דווקא, דמעולם לא הגיע לשלש מאות בור. השקו את התמיד — כשבאין לשחוט משקין אותו, והוא נוח להפשט. גומא — דלאו כוס של זהב דווקא. לשון הואי — לפיו הדיין שאינו מודקן דבריו, ומוציא בשן דבר שאינו ולא שיתכונן לשקר, אלא לא דק. במשים — אלמא לא דק. וכן "ותבקע הארץ דאדוניה", דנראה מקול ההמון כאילו היא נבקעת אשטורי"ר בלעז. בשלשה מקומות כו' — אבל כוס של זהב דתמיד, דווקא הוא, דאין עניות במקום עשירות. גפן — כמין גפן היה עשוי, שקורין טרייל"א, שמודלה על הכלונסות. שלש מאות כהנים — גומא. נירין — ליציש. עשרים וארבעה חוטין — מקראי לפינן במסכת יומא. בפרק "בא לו כון גדול" (עא, ב), שחוטת כפול עשרים וארבעה. ארבה ארבעים ורחבה עשרים — ארכה לגובהו של פתח אולם, ורחבה לרחבו. שפתח האולם גובהו ארבעים ורחבו

חולין דף צ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קעא

הוא שהרי אין הערים בשמים. דברו נביאים לשון הווא, כמו
שנאמר בהמלכת שלמה שהיו העם שמחים (מלכים א' v) וְהַתְּבַקֵּעַ
הָאָרֶץ (לקולם) [בְּקוֹלָם], והוא לשון גוזמא שהרי לא נבקעה
הארץ מקולם, אלא להראות גודל שמחתם נאמר כך.
אמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל, בשלשה מקומות במשנה
דברו חכמים לשון הווא, אלו הן, תפוחין ופרוכות. ומבארת
הגמרא: תפוחין, הא דאמרן, שפעמים היה עליה מלות כור.
גפן, דתנן במשנה (מדות פ"ג מ"ח) גפן של זהב היתה עומדת באולם על
קיר פתחו של חיכל, ומודלה – ומשוכה ותולה, על גבי בלונסות,
וכל מי שהיה מתנבב נגיד או אשכול של זהב, מביא ותולה בה,
אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות
בהנים לפנותיה ממקום למקום, וזה הוא דבר גוזמא. פרוכת, דתנן
במשנה (שקלים פ"ח מ"ה) רבן שמעון בן גמליאל אומר, משום רבי
שמעון חסין, הפרוכה היתה עובתה פסח, ועל שבעים ושנים נירים
[כלי האריגה] היתה הפרוכה נארגת, ועל כל נימה ונימה – כל
נקב ונקב שבכלי האריגה, היו עושים ונארכה חוטיה, ונעשה כל
חוט מהפרוכות מעשרים וארבעה חוטים, והיתה ארבה של
הפרוכות ארבעים באמה, ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי
רבוא – ומשמונה מאות ועשרים אלף חוטים היתה נעשת, ושתיים
– ושתי פרוכות היו עושים בשנה, ושלוש מאות בהנים היו מביאין
אותה כשהיתה נטמאת, וזה הוא לשון הוואי שלא היו צריכים כל
כך הרבה בהנים להטבילה.
שנינו במשנתנו גיד הנשה נדוג, בדרך של ימין ובידו של שמאל.
אומרת הגמרא: מתניתין, לא ברבי יהודה, דתניא בברייתא, רבי
יהודה אומר, גיד הנשה אינו נוהג אלא בירך אחת, והדעת מברעת
שאינו אסור אלא את של ירך ימין, ובמשנתנו נאמר שנוהגת בשל
ימין ובשל שמאל.
הגמרא מסתפקת בדברי רבי יהודה: איבעיא להו – הסתפקו בני
הישיבה, האם מופשט פשיטא ליה – דבר פשוט הוא לרבי יהודה
שאינו נוהג אלא בירך של ימין, ומאי דעת – ומה שאמר 'והדעת
מברעת' אינו משום שהוא מסופק בזה, אלא כוונתו לומר שדעת
התורה מברעת כך. או דלמא – או שמוא ספוקי מספקא ליה –
מסופק הוא בכך רבי יהודה, ומאי דעת – ומה שאמר 'והדעת
מברעת' כוונתו דעת נוטה – שדעתו נוטה לומר שאינו נוהג אלא
בירך של ימין.
הגמרא מביאה ראיות לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה: תא
שמעי, שנינו במשנה (פסחים פג.) דיני קרבן הפסח, העצמות והידיים
של קרבן הפסח, והנותר מבשר הפסח שנתעצלו באכילתו, ישרפו
לשפה עשר בניסן, למחרת חג הפסח. והיון בה – ונשאו ונתנו שם
בדברי משנה זו, הני גיד מאי עבידתיהו – במה מדובר, אי בגיד
בשר הרכים שראויים לאכילה, ליכליהו – שיאכלם בליל הפסח
עם הבשר, ולמה צריך לשורפם, ואי דאיתור – ואם הם נותרו,
היינו דין נותר, ולמה נשנו בפני עצמם, אלא ודאי מדובר בגיד
צנאר הקשים כעצמות, ושנאם התנא יחד עם דין העצמות שצריך
לשורפם, משום שודאי לא אכלם אותו אדם. מקשה הגמרא: אי
לא כפשר נניהו משום שאינם ראויים לאכילה, למה ישרפם,
לישדיניהו – שישליכם לאשפה. ואמר רב חסדא, לא נצרכא אלא
לגיד הנשה שהוא ראוי לאכילה כבשר אלא שהתורה אסרתו,
ואליכא דרבי יהודה – וכשית רבי יהודה דאמר, גיד הנשה אינו
נוהג אלא בירך אחת, וכיון שספק לו איזה ירך אסורה, אי אפשר
לאכול את שניהם שהרי אחד מהם הוא הגיד האסור, ואי אפשר
להשליכם לאשפה שהרי אחד מהם הוא הגיד המותר שמן התורה
צריך לאוכלו כבשר בשר הפסח, אלא צריך להותירם ולשורפם.
וממשנה זו בדין קרבן הפסח נפשוט את ספק הגמרא בדברי רבי
יהודה, דאי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה, שפיר – יפה נאמר
במשנה שצריך לשרוף את שניהם, אלא אי אמרת מופשט פשיטא
ליה לרבי יהודה שגיד הנשה נוהג בירך של ימין, אם כן גיד
היתירא ליכליהו, וגיד דאיסורא לישדייה לאשפה, שהרי אינו ראוי
לאכילה.

לא איצטרך קרא בפסוק וְהָקְטִיר וגו' לרבוני שיעלו למזבח, שהרי
למדים זאת מראש העולה שקרב על המזבח, אלא כי איצטרך
קרא לגיד הנשה שאף שנאסר באכילה, מעלהו למזבח כשהוא
במחיצה לבשר, ואי אפשר ללמוד זאת מראש העולה שהוא מותר
באכילה.
ורבן, סוברים שגיד הנשה אסור להעלותו למזבח אפילו במחור,
משום שנאמר על הקרבנות והנסכים שיביאו ישראל לעתיד לבוא
(ויקרא מה טו) מִמִּשְׁקַח יִשְׂרָאֵל והיינו מן המותר לישראל, אבל גיד
הנשה אסור לישראל, ולכן הם דורשים מהפסוק רבות גידים
ועצמות המותרים ואפילו פירשו.
ורבי, סובר שגיד הנשה מעלהו למזבח, ומיד דהוה אהלב ודם
האסורים באכילה ומכל מקום אמרה תורה להקריבם, ומשקח
ישראל, הוא רק למעט טריפה שאין מקריבים אותה.
ורבן, סוברים שאין להוכיח מחלב ודם שמעלה אותם למזבח,
משום שמצותן בקד להקריבם שהרי הם עיקר הקרבן, ושאינו מגיד
הנשה שאינו עיקר הקרבן.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לענין הקטרת גיד הנשה של
קרבן עולה: אמר רב הונא, גיד הנשה של קרבן עולה, חולצו מן
הירך קודם שמקטירו, ומשליכו לתפוח – מקום צבור האפר
שבאמצע המזבח.
אמר רב תפא והקשה לרב הונא, מרי דייכי – בעל שמועה זו, באר
את דבריו, כי כתיב בפסוק על בן לא יאכל תפוח, הרי על בן לא
יאכל בני ישראל, כתיב, משמע שאין אסור אכילת גיד הנשה
אלא לבני ישראל ולא להקריבו למזבח.
ורב הונא מתרץ לרב חסדא, ממה שאמר הכתוב (שם) מִמִּשְׁקַח
יִשְׂרָאֵל משמע שאין להקריב קרבנות במקדש אלא מן המותר
לישראל, ומשום כך גיד הנשה שאסור באכילה לישראל אין
להקריבו.
מקשה הגמרא: מיתיבי, גיד הנשה של קרבן שלמים, מכבדו לאמה
– אמת הגמים שעברה בעזרה, ואינו מצווה לשורפו משום נותר,
ושל קרבן עולה מעלהו למזבח. מדייקת הגמרא: מאי לאו – האם
אין הפירוש מעלהו שמעלהו ומקטירו, וקשה על דברי רב הונא
שאמר שחולץ את גיד הנשה לתפוח.
מתרצת הגמרא: לא, אין הפירוש מעלהו ומקטירו, אלא מעלהו
וחולצו – מעלהו למזבח וחולצו מן הירך וזורקו.
שואלת הגמרא: ומאחר שחולצו מן הירך וזורקו, למה מעלהו על
גבי המזבח.
מביאה הגמרא: משום שנאמר (מלאכי א' ח) 'הקריבתי נא לפתחך',
הרי שאין להביא קרבן דרך בזיון, ולכן מעלה את הירך שלימה
ולא חתוכה.
תניא בברייתא בנותיה [כדבריו] דרב הונא, גיד הנשה של קרבן
שלמים וכן של חטאת ואשם מכבדו לאמה – לאמת המים
שבמקדש, ושל עולה חולצו לתפוח, הרי שאת של עולה מעלה
למזבח עם הירך ושם חולצו.
כיון שהוזכר בגמרא התפוח שהיה על המזבח, הגמרא מביאה
משנה העוסקת בענין התפוח: תנן תתם במשנה (תמיד פ"ב מ"ב) תפוח
היה באמצע המזבח, ופעמים שהצטבר בו אפר עד שהיה עליה
כשלש מאות כור. אמר רבא גזמא – שפת יתר, שמעולם לא הגיע
האפר לכדי שלוש מאות כור.
הגמרא מביאה עוד מקומות שנאמרו בלשון גוזמא:
השקו את קרבן התמיד במים קודם שחיתתו, כבוס של זהב, אמר
רבא, גזמא – שלא דווקא בכוס של זהב היו משקים אותו.
אמר רבי אמי, דברה תורה לשון הווא – לשון הדיוט שאומר דבר
שאינו מדויק על אף שאינו מתכוון לשקר, וכן דברו נביאים לשון
הווא, וכן דברו חכמים לשון הווא. ומבארת הגמרא: דברו חכמים
לשון הווא, הא דאמרן, שבערימת האפר היה כשלש מאות כור,
ושהיו משקים את קרבן התמיד בכוס של זהב. דברה תורה לשון
הווא, כמו שנאמר בתורה קודם כניסת בני ישראל לארץ שהם
יכבשו (דברים ט א) עָרִים גְדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם, וודאי לשון גוזמא

המלקות, משום שנאמר בקרבן הפסח (שמות יב ט) **לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ**
עַד בֶּקֶר וְגו' והנותר מִמֶּנּוּ עד בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ, **כֹּא הִכְתוּב לִיתֵן**
עֲשֶׂה – לשרוף את הנותר, אחר לא תַעֲשֶׂה – של לא תותירו, לומר
 לך, שאם עבר והותיר אין לוקין עליו, דברי רבי יהודה. רבי יעקב
 אומר, לא מן השם הוא זה – אין זה הטעם שהמותיר מן הפסח
 פטור, אלא משום דהוה נותר, לאו שאין בו מַעֲשֶׂה, שהרי לא עשה
 אותו אדם מעשה בהותירו מן הפסח אלא שנמנע מאכילתו, וכל
 לאו שאין בו מַעֲשֶׂה אין לוקין עליו. ומדברי רבי יהודה בברייתא
 משמע שסובר שהתרת ספק שמה התראה, שאם הוא סובר
 שהתרת ספק אינה התראה לא היה לו לרבי יהודה לומר
 שהמותיר מן הפסח פטור משום שהוא עשה אחר לא תעשה, אלא
 מטעם שהוא התרת ספק, שהרי כשהתירו בו במשך הלילה אל
 תותיר עדיין יכול לומר יש לי שהות לאכול את הפסח עד הבוקר,
 ואין המתרה יודע אם יאכל עד הבוקר את הפסח או יותיר ממנו.
 אלא מכאן שלדעת רבי יהודה התרת ספק שמה התראה.
 הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה:
תָּא שְׁמַע, אָבֵל שְׁנֵי יָדָיו – שני גיד הנשה מִשְׁתֵּי יָרֵכֹת יִמִּנִית מִשְׁתֵּי
 בְּהֵמוֹת, סוּפֵי שְׂמוֹנִים, רבי יהודה אומר, אינו סוּפֵי אֶלָּא אַרְבָּעִים.
 מדייקת הגמרא: מִדְּקָאָמֶר מִשְׁתֵּי יָרֵכֹת מִשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת וְלֹא מִשְׁתֵּי
 יָרֵכֹת שֶׁל בְּהֵמָה אַחַת, משמע דְּפִשְׁטָא דְּתַלְתִּיּוּהוּ לֵאסִיפֹרָא – שרק
 בירך של ימין חייב, וְלִרְבִּי הִוְדָה אִיִּסְרִיךְ – וחיידוש הברייתא הוא
 שאפילו לדעת רבי יהודה הסובר שצובר על ירך של ימין, ככל
 מקום אם אבל שתי ירכות ימניות משל שתי בהמות לוקה פרס
 אחת ארבעים, שְׁמַע מִיָּנָה שְׂרָבִי יְהוּדָה מִיִּפְשָׁט פְּשִׁיטָא לִיה שְׁלֹקָה
 על של ימין, שאם היה מסופק בדבר, אפילו פעם אחת ארבעים
 לא היה לוקה, שהרי הוא ספק, שמא לא עבר איסור כלל במה
 שאכל שתי ירכות של ימין, שְׁמַע מִיָּנָה.
 מקשה הגמרא: וְאִי פְּשִׁיטָא לִיה לִרְבִּי יְהוּדָה שִׁירָךְ שֶׁל יָמִין אִסְרָה
 תוֹרָה, אִמָּאִי סוּפֵי אַרְבָּעִים וְתוֹ לֹא, לִלְבִּי שְׂמוֹנִים – ארבעים
 מלקות עבור כל ירך שאכל.
 מתרצת הגמרא: הֵכָּא כְּמָא עֲקָקִין בְּגוֹן, דְּלִית בּוֹ – בגיד הנשה של
 כל אחד מהם בְּיָת, דְּתֵנָּא, אָבֵל וְאִין בּוֹ בְּיָת תֵּיב מַלְקוֹת, משום
 דבריה הוא, רבי יהודה אומר, אינו חייב אלא עד שִׁיחָא בּוֹ בְּיָת,
 משום דגיד הנשה לא נחשב בריה בפני עצמה אלא כחתיכה מן
 הבהמה, וזה הטעם בברייתא שלדעת רבי יהודה אינו לוקה אלא
 ארבעים.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה שלא אסרה תורה אלא
 גיד הנשה של ירך ימין. שואלת הגמרא: וְמַעֲמָא מָאִי – ומה טעמו
 של רבי יהודה שאינו אסור מן התורה אלא ירך של ימין.
 משיבה הגמרא: אָמֶר רַבָּא, דְּאָמֶר קְרָא (בראשית לב טז) **אֶשֶׁר עַל כַּף**
הַיָּרֵךְ ויש לדרוש מכך שנכתב 'הַיָּרֵךְ' בדי' הידיעה, משמע
 הַיָּמִינִית שְׂפִירָךְ – הירך החשובה שבירכות, היא ירך ימין. ורַבָּנִן
 חולקים על רבי יהודה משום שסוברים שמתבת 'הַיָּרֵךְ' יש
 לדרוש, שאינו חייב אלא על התוה – אותו הגיד דְּפִשְׁטָא אִיסְרִיךְ
 בְּכֻלֵּיהּ יָרֵךְ – שמתפשט הוא וקונקוטיו ושרשיו בכל הירך,
 לְאִפְסוּקִי וְלִהְיוּצִיאן את הגיד הַחֲצִיזֵן שאינו פושט בכל הירך, דְּלֹא
 חייב עליו.
 טעם אחר: וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי אָמֶר, דְּאָמֶר קְרָא (בראשית לב כז) **וַתִּקַּע**
כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּחֻמְבְּקִי עֹמֵר, וכלומר, שהוא לשון חיבוק ועניבה,
 שהיה אותו מעשה פֶּאָרֶם שְׂחֻבֵק אֶת חֲבִירוֹ מִלְּפָנָיו, וְיָדוּ הִימִנִית
 מִנְעֵת לְכַף יָרֵךְ יָמִינוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ מאחוריו, ומכאן שהמלאך פגע
 בירכו הימנית של יעקב, ומשום כך לא אסרה תורה אלא בירך של
 ימין וכאותו מעשה שהיה.
 טעם אחר: רבי שמואל בר נחמני אמר, כְּעֹבֵד בּוֹכְבִּים נִדְּמָה לוֹ
 המלאך ליעקב, וכדְּאָמֶר מַר, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְטָל לוֹ עֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּדִרְךָ,
 מוֹפְלֵי הַיִּשְׂרָאֵל לְיָמִינוֹ, כדי שאם יקום עליו העובד כוכבים להורגו
 תהיה יד ימינו קרובה אליו להלחם בו, וכן טפל יעקב את המלאך
 לימינו, ופגע בו המלאך בירך הסמוכה לו היא ירך ימין.
 טעם אחר: רבי שמואל בר אבא אָמֶר יֵשֵׁב קָמִית וְלִפְנֵי דְּרֵב פְּסָא,

רב אשי אָמֶר, מן המשנה בפסחים אין לך להביא ראייה שרבי
 יהודה מסופק איזה ירך אסרה תורה, משום שלא נִצְרְכָא המשנה
 שם לומר ששורף את גיד הנשה עצמו, אִלָּא לְשִׁמְנוֹ – שאת שומן
 הגיד צריך לשרוף, דְּתֵנָּא, שְׁמֶנּוּ שֶׁל גִּיד מוֹתֵר, וְיִשְׂרָאֵל קְרוֹיִשִׁם
 העושים סייג לתורה להרחיק את האדם מן העבירה נִהְיֵנוּ בּוֹ אִיסוּר
 כדי שלא יכשלו באכילת הגיד עצמו, ומשום כך האוכל את הפסח
 משייר את שומנו של הגיד האסור, וכיון שמן התורה מותר
 לאוכלו יש לו דין נותר וצריך לשרופו.
 תירוץ אחר: רבינא אָמֶר, לֹא נִצְרְכָא המשנה בפסחים, אִלָּא לְבִדְרָךְ
 יְהוּדָה אָמֶר שְׂמוּאֵל, דְּאָמֶר רַב יְהוּדָה אָמֶר שְׂמוּאֵל, שְׁנֵי יָדָיו הֵן
 בִּירָךְ, הגיד הנמצא בצד הפנימי של הירך, ו–צד הירך הרואה את
 ירך חברתה, סָמוּךְ לְעֵצִים הקולית אִיסוּר מִן התורה וְחִיבִין עָלָיו
 מַלְקוֹת, אבל הגיד הנמצא בצד החיצון של הירך ו–צד הירך
 הרואה את הארץ) סָמוּךְ לְבִשָּׁר – מובלע בבשר, אִיסוּר מִדְּבִרֵי
 חֲכָמִים וְאִין תֵּיבִין עָלָיו מַלְקוֹת, המשנה בפסחים משמיעה שאת
 הגיד החיצון האסור באכילה מִדְּבִרֵי חֲכָמִים, צָרִיךְ לְשׁוּרְפוֹ משום
 נותר, שהרי מן התורה מותר לאוכלו.
 הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה:
תָּא שְׁמַע, אָבֵל מִזֶּה בְּיָת וּמִזֶּה בְּיָת – אבל מהגיד של ירך ימין כזית
 ומגיד של ירך שמאל כזית, והתירו בו על כל אכילה ואכילה, סוּפֵי
 שְׂמוֹנִים – לוקה ארבעים על כל אכילת כזית גיד איסור, רבי יהודה
 אומר, אינו סוּפֵי אֶלָּא אַרְבָּעִים. ומוכיחה הגמרא: אִי אִמְרֵתָּ בְּשִׁלְמָא
 מִיִּפְשָׁט פְּשִׁיטָא לִיה לִרְבִּי יְהוּדָה שֶׁאִינוֹ אִסוּר בִּאֲכִילָה אִלָּא גִיד שֶׁל
 ירך ימין, שְׂפִיר – יפה אמר רבי יהודה בברייתא שאינו סופג אלא
 ארבעים, משום שלא עבר איסור אלא על אכילת גיד של ימין,
אִלָּא אִי אִמְרֵתָּ סְפִיקִי מִסְּפִיקָא לִיה לִרְבִּי יְהוּדָה איזה גיד אסרה
 תורה ורק דעתו נוטה לומר שאינו אסור אלא של ימין, הִוְיָא לֵה
 התראה זו שהתירו באוכל הגיד הַתְּרָאָת סָפֵק, שהרי אינו ודאי לנו
 איזה גיד אסור מן התורה, והרי שְׁמַעֲנִין לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמֶר,
 הַתְּרָאָת סָפֵק לֹא שְׁמָה הַתְּרָאָת – אע"פ שהיה שני אנשים באדם
 העושה מעשה אסור שאם יעשה מעשה זה יענש ואין ידוע בשעת
 ההתראה אם אכן מעשהו אסור, אין התרתם התראה ואינו
 נענש בבית דין, ואם כן מדוע לדעת רבי יהודה לוקה ארבעים, לא
 היה לו ללקות כלל שהרי זו התרת ספק.
 הגמרא מביאה ראייה מברייתא שלדעת רבי יהודה התרת ספק
 אינה התראה: דְּתֵנָּא – שהרי שנינו בברייתא, מי שגירש את אשתו
 ולא המתניה אחר גירושה, ונשאת לאדם אחר וילדה אחר שבעה
 חדשים, ואותו הולד ספק אם הוא בנו של הבעל הראשון וילדתו
 אמו אחר תשעה חדשי עיבור, או שהוא בנו של הבעל השני
 וילדתו אמו אחר שבעה חדשי עיבור, וכשגדל אותו הולד הִכָּה
אֶת זֶה וְהוֹרֵה וְהִכָּה אֶת זֶה – הכה את בעלה הראשון של אמו ואחר
 כן הכה את בעלה השני, או קָלַל אֶת זֶה וְהוֹרֵה וְקָלַל אֶת זֶה, או הִכָּה
 אֶת שְׁנֵיהֶם גִּבַּת אַחַת, או שְׁקָלַל אֶת שְׁנֵיהֶם גִּבַּת אַחַת, והתירו בו
 העדים, תֵּיבִי מִיתָה. רבי יהודה חולק ואומר, אם הכה את שניהם
 גִּבַּת אַחַת – בתוך כדי דיבור של התראה אחת הכה את שניהם,
 כגון שהכה ביד אחת את האחד וביד השנייה הכה את האחר, או
 שחבטן במקל בהכאה אחת, תֵּיבִי, אבל בְּיָת אֶחָד זֶה – התירו בו
 העדים והכה את האחד ואחר כך התירו בו העדים שנית והכה את
 האחר, פְּטוּר, משום שכל ההתראה שהתירו בו התרת ספק היא,
 שבכל אחד יש להסתפק אם הוא אביו. ומברייתא זו שמעינן
 שלדעת רבי יהודה, התרת ספק אינה התראה.
 דוחה הגמרא: תָּנָא שאמר אכל מזה כזית ומזה כזית לוקה
 ארבעים, כִּכְרִי לֵה בְּאִידֵי תָנָא דְּרַבִּי יְהוּדָה – סובר כדעת התנא
 החולק, השונה בדברי רבי יהודה, דְּאָמֶר רַבִּי יְהוּדָה הַתְּרָאָת סָפֵק
 שְׁמָה הַתְּרָאָת, ומשום כך לוקה ארבעים שהרי ודאי אכל גיד אחד
 האסור באכילה מהתורה.
 הגמרא מביאה ראייה מברייתא שלדעת רבי יהודה התרת ספק
 שמה התראה: דְּתֵנָּא, מי שהתירו בו העדים בליל הפסח שלא
 יותיר מבשר הפסח, ואף על פי כן הותיר עד הבוקר, פטור מן

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף צא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קעג רש"י תוספות

ר' אשי אמר לא נצרכא אלא לשמונו של גיד – לא קאי אדרב חסדא דמוקי לה כרבי יהודה. ולפי מה שאמר לקמן דלרבי יהודה שמנו של גיד אפילו מדרבנן שרי, לא אתיא אלא כרבי מאיר. והא דלא קאמר רב אשי אליבא דרבי מאיר – משום דבריייתא דמיתאי לא הוזכר בה רבי מאיר. וכן רבינא דמוקי לה בגיד חוציצן, דהוי מדרבנן, לכאורה לא אתי כרבי יהודה. דלקמן מפיך לה מ"הירך" דפשיט ליה בכוליה ירך. לאפוקי חיצון דלא. ורבי יהודה דריש "הירך" – המיומנת שבירך. אם לא נאמר דתריש שמעת מינה, דבלאו הכי דריש ליה לקמן (צ"ב) לדרשה אחרית, ונימא דכולהו מפיך מינה. **אלא** אי אמרת ספוקי מספקא ליה כו' – ולא בעי לאוקומי שאכל שניהם בבית אחת, דהשתא לא הויא התראת ספק, כי היכי דלא נפשוט בעיא ד"אכל שני ויתו חלל בוהעלם אחור" דסוף פרק "אותו וכו' בנ" (חולין פ"ב).

כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח – ואם תאמר: דילמא לא נאסר, ואפילו הכי הוי מקמיין, כמו שדחש דקאמר ליה "פרע להם בית השחיטה" ויש לומר: מדיקאמר "הדבך" – משמע, דבלאו הכי לא משתרי, אי נמי: "פרע להו בית השחיטה" היינו בועלם אחור" היינו נצטוו על הנחירה.

מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה – אומר רבינו הם: ודיקאן נקט "תלמיד חכם" – משום דמוזיקן מתקנאים בהם, כדאמרין: שלשה צריכין שימור, מלך ותלמיד חכם, וחתן. והא דאמרין בריש פסחים (ב"א), לעולם יכנס אדם בבי טוב כו', דמשמע כל אדם, מדלא נקט "תלמיד חכם" – התם מיירי ברחוק מן העיר, מפני המכשולות והליטסים. מהבא

ר' אשי אמר: לא נצרכא אלא לשמונו, דתנאי: שמונו מותר, וישראל קדושים נהגו בו איסור. רבינא אמר: לא נצרכא אלא לכדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: שני גידין הן, פנימי, סמוך לעצם – אסור ותיבין עליו. חיצון, סמוך לפשר – אסור ואין תיבין עליו. תא שמע: אכל מזה פזית ומזה פזית – סופג שמונים. רבי יהודה אומר: אינו סופג אלא ארבעים. אי אמרת בשלמא מופשט פשיטא ליה – שפיר, אלא אי אמרת ספוקי מספקא ליה – הויא לה התראת ספק, ושמועין ליה לרבי יהודה דאמר: התראת ספק לא שמה התראת! דתנאי: הבה את זה וחרור והבה את זה, קלל את זה וחרור וקלל את זה, הבה שניהם בבית אחת, או שקלל שניהם בבית אחת – חייב. רבי יהודה אומר: בבית אחת – חייב, בזה אחר זה – פטור! – האי תנא סבר לה פאידך תנא דרבי יהודה, דאמר: התראת ספק שמה התראת. דתנאי: "לא תותירו ממנו עד בקר" וגו' – בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו, דברי רבי יהודה. רבי יעקב אומר: לא מן השם הוא זה, אלא משום דהיה לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. תא שמע: אכל שני גידין משיתי ירכות משיתי בהמות – סופג שמונים. רבי יהודה אומר: אינו סופג אלא ארבעים. מדיקאמר "משיתי ירכות משיתי בהמות" – פשיטא דתרווייהו לאיסורא, ולרבי יהודה איצטריך, שמע מינה: מופשט פשיטא ליה, שמע מינה. – ואי פשיטא ליה, אמאי סופג ארבעים, ותו לא? לילקין שמונים! – הכא במאי עסקינן? בגזן דלית בו פזית, דתנאי: אכלו ואין בו פזית – חייב. רבי יהודה אומר: עד שיהא בו פזית. ויטעמא מאי? אמר רבא, אמר קרא: "הירך" – המיומנת שבירך, ורבנן – ההוא דפשיט איסוריה בכוליה ירך, לאפוקי חיצון דלא. ורבי יהושע בן לוי אמר, אמר קרא: "בהאבקו עמו" – פאדס שחובק את חבירו, וידו מנעת לכה ימינו של חבירו. רבי שמואל בר נחמני אמר: כגוי נדמה לו, דאמר מר: ישראל שנמפל לו גוי בדרך – מופלו לימינו. רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבא בר עוקא אמר: כתלמיד חכם נדמה לו, דאמר מר: המהולך לימין רבו – תרי זה בור. ורבנן – מאחוריה אתא, ונשייה בתרנייהו. ורבנן, האי "בהאבקו עמו" מאי דרשי ביה? – מפני ליה לכאידך דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד פסא הפבד. פתיב הכא "בהאבקו עמו", ופתיב התם "וענן אבק רגליו". ואמר רבי יהושע בן לוי: למת נקרא שמו "גיד הנשה"? – ששנשה ממקומו ועלה, וכן הוא אומר: "נשחתה גבורתם היו לגשים". אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב: "דבר שלח ביעקב ונפל בישראל"? – דבר שלח ביעקב, וזה גיד הנשה, ונפל בישראל – שפשט איסורו בכל ישראל. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב: "וטבח טבח והכן" – פרע להן בית השחיטה, ו"הכן" – טול גיד הנשה בפניהם. כמאן דאמר: גיד הנשה נאסר לבני נח. ו"ותיר יעקב לבדו" – אמר רבי אלעזר: שששתייר על פנין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם ויתר מגופם, וכל קד למה? – לפי שאין פושטין וידהו בגול. "ואבאק איש עמו עד עלות השחר" – אמר רבי יצחק: מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה. רבי אבא בר כהנא אמר מהבא הנה

– האי כהאבקו מאי דרשת ביה – למח לי למכתביה כלל, לא אי לא למימרא דכדרך הנאבקים נגע בו. נשה ממקומו – קפץ. נשתה גבורתם – קפצה גבורתם. חיו לגשים – חלשים כנשים. דבר הנשלח ביעקב נפל בישראל – בכל ישראל. ופרע להן בית השחיטה – שלא יאמר: בשר הנחירה אני אוכל. לפי שבני יעקב שומרי מצות היו. דאף על פי שלא נתנה תורה, מקובלין היו מאבותיהם. כמאן דאמר – במתניתין (חולין ק"ב). גיד הנשה נאסר להם בעודם בני נח. שנשתייר על פניהם קטנים – וכל כלים החשובים ומקנה, כבר העבירן את נחלי יבק. כדכתיב לעיל מינה: "ויעבר את כל אשר לו". והוא נשאר על פנין קטנים, שלא הספיק להעבירי חשכה לו. מדיקאמר עד עלות השחר – שמע מינה: לא ניתנה רשות למזיק לחיות ביום, לפיכך לא חוצרך שמירה. מכאן לתלמיד חכם כו' – שהרי יעקב נשאר יחידי, וחוק. הנה

ר' אשי אמר – מהבא לא תפשוט, וטעמא לאו משום ספיקא דגיד הוא, אלא מיפשט פשיטא ליה, והבא בשומן הגיד קאמר, דמותר מדאורייתא. וישראל קדושים – העושין סיג לתורה, נהגו בו איסור. והלכך על כרחך משייר ליה משום מנהגא, ושרפה בעי, הואיל ומדאורייתא בר אבילה הוא. פנימי הסמוך לעצם – הוא גיד ארוך, ונתון לארכו של שופי כשפוערען את הירך, ופושט בכל הירך. ראשו אחד מחובר בעצם האלילה, ומשם נפשוט לאורך השופי עד מקום חיבור הקולית ועצם הירך, ושם הוא סמוך לעצם. אסור – מן התורה. ותיבין עליו – מלקות, כדילין לקמן מ"הירך". ועוד: שהוא על הכף, שהכף הוא בשר עגול הסובב את הקולית דבוקה בה. ועל שם שהוא בצד פנימי של ירך, דהו שלכפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת, קרי לה "פנימי". וחיצון – גיד קצר הנתון לרוחב השופי בסופו מובלע בכף הסובבת את הקולית, והוא נתון בצד חיצון של ירך. אסור – מדרבנן. ואין תיבין עליו – דלא היינו "על הכף" אלא בתוך הכף. ובההוא חיצון עסקינן, ומשייר ליה על כרחיה. ושרפה בעי, דהו שלכפי ירך חברתה כשהבהמה בוית – משל ימין ומשל שמאל. ומדנקט "אכל מזה כזית ומזה כזית", ולא נקט "אכל שני זיתים משניהם", שמע מינה: שתי אבילות ושתי התראות הו. אי אמרת בשלמא פשיטא ליה – משום הכי לקי אימנתי. הבה את זה – ספק בן תשעה לזה וספק בן שבעה לזה. בבית אחת – בהכאן אחת. חייב – דהתראת דאי היא. בא הכתוב כו' – כבר פרשתי ב"אותו ואת בנ" דכל מותיה, התראת ספק היא. דכי מתרינן ביה "אל תותיר" – מספקא לן אם עובר על התראה ואם לאו, דשמא קודם עלות השחר יאכלנו. משתי בהמות – מדנקט "משתי בהמות", כי הכי דנדרהו תריויהו ימנינת נקט. דאי ימין ושמאל – מה לי שתי בהמות ומה לי אחת?! ולרבי יהודה איצטריך – דאף על גב דתרווייהו דאיסורא, קא פטר ליה בחד מלקות. וטעמא כדמפרש לקמיה: שאין בין שניהם אלא כזית. ואי מספקא ליה – אמאי לקי אימנתי חרא. דילמא תריויהו דהיתירא, הואיל ושתדון ימנינות! אכלו – גיד שלם – חייב כאוכל נמלה כל שהוא, שהוא חייב משום דבריה הוא, וחשיב איסור. טעמא מאי – פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין? ההוא – הא דכתיב "הירך" – לאשמועינן אתא, דבההוא גיד קאי. דפשיט איסוריה בכוליה ירך – הוא וקטקוטניו ותרשיו נפשוטין בכל הירך. והיינו גיד הפנימי הגדול, הנמצא בתחלת פריעת הירך. שחובק את חבירו – מלפניו. וידו – הימנית מנעת לכה ירך ימנית של חבירו מאחוריו. כגוי נדמה לו – כסבור היה יעקב שהוא גוי, וטפלו לימינו, כדי שיהא מומוק לאחורו אם יקום עליו, ויכרך הסמוכה כל נגע. מופלו לימינו – מחברו לימין. כתלמיד חכם נדמה לו – חלק לו יעקב כבוד כאילו הוא רבו, וטפלו לימינו כדי שיהא יעקב לשמאל המלאך. הרי זה בור – אין בו כמנת דרך ארץ. ורבנן – דפליגי אדרבי יהודה ואסרי בתריויהו, סקרי: מאחוריה אתא

ונשיה בתריויהו – הכהו בשתיים, עד שנשו ממוקם ועלו. האי כהאבקו מאי דרשת ביה – למח לי למכתביה כלל, לא אי לא למימרא דכדרך הנאבקים נגע בו. נשה ממקומו – קפץ. נשתה גבורתם – קפצה גבורתם. חיו לגשים – חלשים כנשים. דבר הנשלח ביעקב נפל בישראל – בכל ישראל. ופרע להן בית השחיטה – שלא יאמר: בשר הנחירה אני אוכל. לפי שבני יעקב שומרי מצות היו. דאף על פי שלא נתנה תורה, מקובלין היו מאבותיהם. כמאן דאמר – במתניתין (חולין ק"ב). גיד הנשה נאסר להם בעודם בני נח. שנשתייר על פניהם קטנים – וכל כלים החשובים ומקנה, כבר העבירן את נחלי יבק. כדכתיב לעיל מינה: "ויעבר את כל אשר לו". והוא נשאר על פנין קטנים, שלא הספיק להעבירי חשכה לו. מדיקאמר עד עלות השחר – שמע מינה: לא ניתנה רשות למזיק לחיות ביום, לפיכך לא חוצרך שמירה. מכאן לתלמיד חכם כו' – שהרי יעקב נשאר יחידי, וחוק. הנה

מהבא וישכם אברהם בבקר — ברוב ספרים כתיב "ויחבש את המורד", וקשיא: דהיינו קרא דעקדה, ושם לא היה יחיד, דהיו שני נערו עמו ויצחק בנו ועוד: דאפילו היה יחיד, אין לחוש מן המוקין, דשלושי מצוה אינן נזוקין ועוד: דמקרא דעקדה יליף בריש פסחים (הא), גבי בדיקת חמין, דלא אמרין זריזין מקדימין למצוה טפי מצפרא.

מדלא השכים אברהם טפי מצפרא. ויחיי מוכח
התם, דילמא שאני התם דהוי משום שלא יצא
יחיד בלילה, ולכן לא הקדים לבקר נראה דהבא
גרסינן "וישכם אברהם בבקר אל המקום" וגו'
(בראשית ט), ולא גרסינן "ויחבש את המורד",
ומייתי קרא מסודר, שהלך להתפלל על הפיכת
סדום שהיתה בבקר, והיה לו להקדים להתפלל
בלילה. אלא שלא רצה לצאת יחיד בלילה,
והלך יחיד להתפלל בעליה, ולא רצה שיהיה
שום אדם עמו בשעת תפלה. אי נמי: לא היה
שום אדם ראוי לראות בהפיכת סדום.
ובפסחים מיתי קרא דעקדה, שלא היה יחיד,
אלא דלא היה צריך להקדים טפי מצפרא.

כתיב ויקח את האבן — לפי פשוטו יש לפרש
שלקח אבן אחת מאבני המקום. **עולין**
ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדים — משמע
שאותם שעולים הם שיורדים, ולעיל משמע
שאחרים היו, דקאמר "עולין תרי ויורדין תרי, כי
פגעי בהיזי הדדי הוה ארביעה".

קוביוסמוס — פירש בקונטרס: גונב
נפשות. וקשה: לפירושו דאמר

בבבורות (הא), דאמר קונטרסיוס הגמון לרבי
יחנן בן זכאי: "משה רבכם גנב אלה, או
קוביוסטוס היה, או שאינו בקי בחשבונות היה.
נתן מחצה ונטל מחצה, ומחצה שלם לא
החזיר". ומה שייך שם גונב נפשות? ויש
מפרשים: דקאי אשאלה ראשונה דקאמר
"בפרטן של לויים אתה מוצא עשרים ושנים אלף
ושלש מאות, ובכללן אי אתה מוצא אלא
עשרים ושנים אלף, אותן שלש מאות להדין
הלכו", ועל זה אמר ליה "קוביוסטוס" —
כלומר, גונב לויים. ומה שלא אמר ליה בשאלה
ראשונה, משום דהמתין עד שסיים כל
שאלותיו. אבל עוד קשה: דאמר בפרק "המוכר
פירות" (בבא בתרא צב), ובפרק קמא דרודין
(אא), מסופן בעבדים ליבא, נמצא גנב או
קוביוסטוס — הגיעו. פירוש: דרובא דהי איתנהו.
והשתא, וכי רוב עבדים הם גונבי נפשות? לכך
נראה כמו שפירש רבינו גונאל: קוביוסטוס —
משחק בקוביא. והא דקאמר הכא יעקב למלאך
"וכי קוביוסטוס אתה, שאתה מתירא מן השחר"
— לפי שדרך משחק בקוביא חיוב לכמה בני
אדם, ומטמין עצמו מפני נשדו.

מסייע ליה לרב חננאל — פירוש: במה
שאומר שהמלאכים אומרים שירה.
אי נמי: הא דקאמר "שלא הגיע זמני מיום
שנבראתי לומר שירה עד עכשיו", הכי נמי
קאמר רב חננאל שאינם רשאין להרבות
בשירה, דקאמר: אחור אנמר "קדוש" ותו לא, וכן
מסתמא לא היו אומרים שירה אלא פעם אחת.
ברוך

הנה הוא זרה את גרן השעירים. **רבי אבהו אמר מהבא:**
"וישכם אברהם בבקר ויחבש את" וגו'. **ורפנן אמרי**
מהבא: "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום" וגו'.
רב אמר מהבא: "ויוצא לו השמש". **אמר רבי עקיבא:**
שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטלו של
אימאום, שהלכו ליפך בחמה למשטתה בנו של רבן
גמליאל, כתיב "ויוצא לו השמש", וכי שמש לו לבד
ויוצא? והלא לכל העולם יוצא? אמר רבי יצחק: שמש
הבאה בעבורו, וזרחה בעבורו, דכתיב "ויצא יעקב מפאר
שבע וילך חרנה", וכתיב "ויפגע במקום", כי מטא לחן
אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא
התפללתי? בד יחייב דעתיה למיחדר — קפצה ליה ארעא,
מיד — "ויפגע במקום". בד צלי בעי למיחדר, אמר הקדוש
ברוך הוא: צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה?
מיד בא השמש. כתיב "ויקח מאבני המקום", וכתיב
"ויקח את האבן"! אמר רבי יצחק: מלמד שנתקבצו
כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת
"עלי יצח צדיק זה ראשו". תנא: וכולן נבלעו באחד.
"ויחלם והנה סלם מצב ארצה", תנא: כפוח רחבו של
כולם — שמונת אלפים פרסאות, דכתיב "והנה מלאכי
אלהים עלים ויורדים בו", עלים — שנים, ויורדים —
שנים, וכי פגעו בהדי הדדי — הוה להו ארבעה, וכתיב
ביה במלאך "וגיותו בתרשיש", וגמורי דתרשיש תרי
אלפי פרסי הוו. תנא: עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה,
ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה. בעו לסבוגיה, מיד —
"והנה ה' נצב עליו", אמר רבי שמעון בן לקיש: אלמלא
מקרא פתוב, אי אפשר לאמרו — בארם שמיני על בנו.
"הארץ אשר אתה שוב עליו" וגו' — מאי רבותיה?
אמר רבי יצחק: מלמד שקפלה הקדוש ברוך הוא לכל
ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו, שיתאה נוחה
ליפכש לבניו. ויאמר שלחני פי עזה השחר", אמר לו:
גנב אתה, או קוביוסטוס אתה, שמתירא מן השחר?
אמר לו: מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני
לומר שירה עד עכשיו. מסייע ליה לרב חננאל אמר
רב, דאמר רב חננאל אמר רב: שלש פתות של מלאכי
השרת אומרות שירה בכל יום, אחת אומרת "קדוש",
ואחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש ה' צבאות".
מיתיבי: כתיבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא יותר
ממלאכי השרת — שישאל אומרים שירה בכל שעה,
ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום,

ואמרי לה: פעם אחת בשבת, ואמרי לה: פעם אחת בשנה,

ואמרי לה: פעם אחת בשבוע, ואמרי לה: פעם אחת ביובל, ואמרי לה: פעם אחת בעולם. וישראל מופירין את השם אחר שתי
תיבות, שנאמר "שמע ישראל ה'" וגו', ומלאכי השרת אין מופירין את השם אלא לאחר שתי תיבות, דכתיב "קדוש קדוש ה'
צבאות". ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר "ברן יחד פוכבי בקר", והדר "וירעו כל בני
אלהים"! אלא: אחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש קדוש ה' צבאות". והאיכא "ברוך"!

רש"י

הנה הוא זורה — וזייר בלעז, דכתיב "ויהי בשכבו" וגו'. אמרה לה: דעי שאחר
שיגמור לזרות, לא יבא לביתו לשכבו, שגנאי הוא לתלמידי חכמים לצאת
בלילה, וישכם בגורן. **וישכם בבקר** — ולא קודם היום, ואף על גב דלאו יחיד
הוא, וכל שכן יחיד. **לך נא ראה** — בעת שאדם יכול לראות. **איטלו** — שוק
שמוכרין בו בשר. **אימאום** — שם מקום.
שמש הבאה בעבורו ששקעה בעבורו —
קודם זמנה, ומפשר ואילו למה שקעה.
כתיב וילך חרנה — דמשמע דמטא לחרן,
והדר כתיב "ויפגע במקום" דהיינו בית אל,
דאבתי לא מטא לחרן. **שהתפללו בו**
אבותי — האי "בית אל" לא הסמוך לעי
הוא, אלא ירושלים, ועל שם "יהיה בית
אלהים" קראו "בית אל", והוא דר המוריה
שהתפלל בו אברהם, והוא שדה שהתפלל
בו יצחק, דכתיב (בראשית כד) "לשח
בשרד". דהכי אמרין בפסחים (פחא), "אל
הר ה' ואל בית אלוהי יעקב", מאי שנא
יעקב? אלא לא באברהם שקראו "הר",
דכתיב "בחר ה'", ולא כיצחק שקראו
"שדה", דכתיב "לשוח בשדה", אלא כיצחק
שקראו "בית". **קפצה** — לשון (דברים טו)
"לא תקפוץ את ירך", נתקצה ונתקמצה
לו. **ויפגע במקום** — כאדם הפוגע בחבירו
שבא כנגדו, ודרשין ליה נמי לשון תפלה,
דכתיב (רות א) "אל תפגעי בי". **מיד בא**
השמש — דכתיב "וילך שם כי בא השמש"
למה ליה למיכתב "כי בא השמש"? אלא
ללמדנו ששקעה קודם זמנה. **מאבני** —
משמע טובא, וכתיב "ויקח את האבן"
נבלעו באחד — נעשו אבן אחת. **עולים** —
משמע כי הדדי, ולא זה אחר זה, וכן
"יורדים". וכי פגעו בהדדי הוו להו ארבעה
— צריך רחוב הסולם להחזיק ארבעתן.
גויתו בתרשיש — דיוחזקאל "תרשיש"
ים ששמו תרשיש, כדמרגמינן (יוחזקאל א)
"תרשיש כרום ימא מראה הים", וכתיב
(יונה א) "אניה באה תרשיש". בדיוקנו של
מעלה — פרצון אדם שבארבע זיות
דמותו יעקב. **בעי לסבוגיה** — מחמת
קנאה. **נצב עליו** — לשמרו. **שמיני על בנו**
— במניפה, להצילו מן השרב. **מאי רבותיה**
— ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת
לבניו? שתהא נוחה ליכבש לבניו —
כארבע אמות. **קוביוסמוס** — גונב נפשות.
שלושה תבות — חדשים מיום אל יום. **אחר**
שתי תבות — "שמע ישראל ה'" וגו'.
ומלאכים אין מופירים את השם —
בשירתם עד לאחר שלש תיבות "קדוש
קדוש קדוש ה'". **בוכבי בקר** — ישראל
המשולים לכוכבים. **תני מיהת** — אחר
שלש תיבות, ואת אמרת "קדוש ה'?"
והאיכא ברוך — דהוחר אחר שתי תיבות,
דכתיב "ברוך כבוד ה'?" ומשני "ברוך"
האופנים הוא דאמרי ליה, שהם מכסא
הכבוד עצמו. וכי אמרין אגן — במלאכים.
כיון

ואמרי לה: פעם אחת בשבת, ואמרי לה: פעם אחת בשנה, ואמרי לה: פעם אחת בשבוע, ואמרי לה: פעם אחת ביובל, ואמרי לה: פעם אחת בעולם. וישראל מופירין את השם אחר שתי
תיבות, שנאמר "שמע ישראל ה'" וגו', ומלאכי השרת אין מופירין את השם אלא לאחר שתי תיבות, דכתיב "קדוש קדוש ה'
צבאות". ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר "ברן יחד פוכבי בקר", והדר "וירעו כל בני
אלהים"! אלא: אחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש קדוש ה' צבאות". והאיכא "ברוך"!

"ברוך"

חולין דף צא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצה

58 שמר עליו הקדוש ברוך הוא כמו שנאמר (שם כח יג) 'וְהָנָה ה' נָצַב
59 עָלָיו'.
60 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיָשׁ, אֲלֶמְלָא מִקְרָא זֶה 'וְהָנָה ה' נָצַב עָלָיו'
61 כְּתוּב בְּתוֹרָה, אִי אֲפָשָׁר לְאָמְרוֹ, שְׁהִי זֶה כְּאִשּׁוֹ שְׁמַנְיָה עַל כֶּנּוֹ
62 בְּמַנְיָה לְהַצִּילוֹ מִן הַשֶּׁבַע, כִּי הִיּהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגֵּן עַל
63 יַעֲקֹב.
64 כְּתִיב, (שם) בְּחֹלוֹם יַעֲקֹב שֶׁה' הִבְטִיחַ לוֹ 'הָאֲרִץ אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב
65 עָלֶיהָ וְגו' לְךָ אֲתֵנָהּ וְלִזְרַעְךָ'. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מָאִי רְבִיתָּהּ – וְכִי
66 מֵה מִיּוּחַד בְּהַבְטָחָה זֹאת שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֶת אַרְבַּע אֲמוּנוֹת שֶׁהִיא שׁוֹכֵב
67 בָּהֶם לִיתֵן לִבְנָיו. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִלְּמַד שֶׁקִּפְלָה
68 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִנְחִיחָהּ תַּחַת אוֹתוֹ הַמְּקוֹם
69 שֶׁהִיא שׁוֹכֵב שֶׁם יַעֲקֹב אָבִינוּ, לְרַכּוֹ שֶׁתֵּהָא נִזְחָה לִּפְנֵי שֶׁלְּנֵי, כְּקֶרֶק
70 אַרְבַּע אֲמוּנוֹת שֶׁהִיא קְלָה לְכִיבוֹשׁ.
71 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לַעֲסוֹק בְּעֵינֵי הַמֵּאבֵּק שֶׁל יַעֲקֹב עִם הַמֶּלֶךְ: נֹאמַר,
72 (בְּרַאשִׁית ל"ב כ"ז) בְּדַבְרֵי הַמֶּלֶךְ לִיעֲקֹב כְּשֶׁנֶּאֱבָר עֲמוֹ 'וַיֹּאמֶר שְׁלֹחֲנִי בִי
73 עֲלֵה הַשְּׁחָר'. וְכִי הוּא נִדְרַשׁ, אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְמֶלֶךְ נָצַב אֲתָה אוֹ
74 קִיבּוּסִטְמוֹס – (גִּנְבַּת נַפְשׁוֹת) אֲתָה, שָׂאֵם לֹא כֵן לִמָּה מִתְיַדָּא אֲתָה מִן
75 הַשְּׁחָר, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ לִיעֲקֹב, מִלָּאךְ אֲנִי וְיֹמִים שְׁנִיבְרִיתִי לֹא הִנֵּיעַ
76 וְיֹמִי לִימֵר שִׁירָה עַד עֲכָשְׁי, וְלִכְךָ שִׁלַּחֲנִי כִּדִּי שֶׁאֲעֲשֶׂה מִצְוֹת קוֹנֵי
77 וְאוֹמֵר שִׁירָה.
78 וּבְרִיתָא זֹאת מְסִיעַ לִיה לְרַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר
79 רַב, שֶׁלֹּשׁ תְּבוּתֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁל מִלְּכָאֵי הַשְּׁרֵת אוֹמְרוֹת שִׁירָה בְּכָל יוֹם,
80 אַחַת אוֹמְרֶת קְדוּשָׁה, וְאַחַת אוֹמְרֶת קְדוּשָׁה, וְאַחַת אוֹמְרֶת קְדוּשָׁה ה'
81 צְבָאוֹת – בְּכָל יוֹם יֵשׁ שְׁלוֹשׁ כְּתוּבֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁאֲמוּנוֹת פֻּעַם רֵאשׁוֹנָה
82 שִׁירָה, וְכָל כֵּת אוֹמֶרֶת פֻּעַם אַחַת, וְכֵן מוֹזַכֵּב בְּבִרְיָתָא, שֶׁכָּל מִלְּכָא
83 אוֹמֵר רַק פֻּעַם אַחַת שִׁירָה.
84 מִיתִיב – הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבַר רַב חֲנַנְאֵל שֶׁאֲמַר שְׁמֹלֵאכִי
85 הִשְׁרֵת מוֹזִכִּירִים אֶת הַשֵּׁם גַּם אַחֵר תִּיבָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר בְּכַת
86 הַשְּׁרֵת לִשְׁתֵּי שֶׁאֲמוּנוֹת קְדוּשָׁה ה', וְהִרִי לֹא כֵן שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, חֲבִיבִין
87 יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִמִּלְּכָאֵי הַשְּׁרֵת, שִׁישְׁרָאֵל
88 אוֹמְרִים שִׁירָה בְּכָל שָׁעָה שִׁירָה, וְיִמְלָאֵי הַשְּׁרֵת אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה
89 אֱלָא כָּל מִלְּכָא אוֹמֵר פֻּעַם אַחַת בְּיוֹם, וְאָמַר רַב – וִישׁ שֶׁאֲמַר שֶׁאֵין
90 מִלְּכָאֵי הִשְׁרֵת אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא פֻּעַם אַחַת בְּשָׁבָע – בְּשַׁבּוּעַ,
91 וְאָמַר רַב לֵה פֻּעַם אַחַת בְּחֻדְשׁ, וְאָמַר רַב לֵה פֻּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְאָמַר רַב לֵה
92 פֻּעַם אַחַת בְּשִׁבְעוֹנָה – בְּשַׁבַּע שָׁנִים, וְאָמַר רַב לֵה פֻּעַם אַחַת בְּיֹזֶל –
93 בְּחַמְשֵׁי שָׁנָה, וְאָמַר רַב לֵה פֻּעַם אַחַת בְּעוֹלָם – פֻּעַם אַחַת בְּחַיִּיהֶם.
94 וְעוֹד, שִׁישְׁרָאֵל מוֹזִכִּירִין אֶת הַשֵּׁם אַחֵר שֶׁאֲמַר שְׁתֵּי תִיבוֹת, שְׁנִיבְרִיתָא
95 (דְּבַרִּים י"ו) "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'" וגו' – תִּיבַת ה' בְּפִסּוֹק אַחֵר שְׁתֵּי תִיבוֹת,
96 וְיִמְלָאֵי הַשְּׁרֵת אֵין מוֹזִכִּירִין אֶת הַשֵּׁם בְּשִׁירָתָם, אֱלָא לְאַחֵר שֶׁלֹּשׁ
97 תִּיבוֹת, בְּדְבָרֵי (שְׁעִי"א) 'קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת' וְעוֹד רֵאזִיה
98 שְׁחִיבִין יִשְׂרָאֵל מִמִּלְּכָאֵי הִשְׁרֵת, שֶׁאֵין מִלְּכָאֵי הַשְּׁרֵת אוֹמְרִים
99 שִׁירָה לְמַעַלָּה – בְּשִׁמְשִׁים, עַד שִׁיאֲמַרְוּ יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה – בֶּאֱרִץ, שְׁנִיבְרִיתָא
100 (אִיוב ל"ח ז') 'כִּינֹן יִחַד בּוֹכְבֵי בְּקֶרֶךְ' – יִשְׂרָאֵל הַמְשׁוּלִים לְכוֹכְבִים
101 אוֹמְרִים רְנַתָם יִחַד לַעַת בּוֹקֵר, וְהָדָר – וְרַק אַחֵר כֵּן כְּתוּב 'וְיִרְעִיו כָּל
102 בְּנֵי אֱלֹהִים' – הַמִּלְּכָאֵים כּוֹלֵם מִרְעִיעִים לָהּ, וְהִרִי רַק אַחֵר רְנַתָם שֶׁל
103 יִשְׂרָאֵל. וּמִכָּל מְקוֹם שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא שֶׁאֵין מִלְּכָאֵי הִשְׁרֵת מוֹזִכִּירִים
104 אֶת הַשֵּׁם אֱלָא אַחֵר ג' תִּיבוֹת וְהִיא שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב חֲנַנְאֵל שֶׁאֲמַר
105 שְׁמֹלֵאכִי הִשְׁרֵת מוֹזִכִּירִים אֶת הַשֵּׁם גַּם אַחֵר תִּיבָה אַחַת.
106 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֱלָא אֵין פִּירוּשׁ דְּבַר רַב חֲנַנְאֵל שֶׁכָּל כֵּת
107 מִמְשִׁיכָה אֶת הַשֶּׁבַע שְׁבוּ הַחֲלָה קוֹדֶמְתָּהּ, אֱלָא הִיא חוֹזֶרֶת עַל
108 מֵאֲמָרָה וּמוֹסִיפָהּ, וְכֹלּוֹמַר, אַחַת – כֵּת רֵאשׁוֹנָה אוֹמְרֶת קְדוּשָׁה,
109 וְאַחַת – כֵּת שְׁנִיָּה אוֹמְרֶת קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה, וְאַחַת – כֵּת שְׁלִישִׁית אוֹמְרֶת
110 קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה ה' צְבָאוֹת, וְאִמְנָם הַכֵּת הַשְּׁלִישִׁית מוֹזִכִּירָה אֶת
111 הַשֵּׁם רַק אַחֵר ג' תִּיבוֹת.
112 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהִיאִיבָא בְּרִידָה – וְהִרִי בְּפִסּוֹק (יחזקאל יג) 'בְּרִידָה בְּכּוֹד
113 ה' מִמְקוֹמוֹ' שֶׁאוֹמְרִים הַמִּלְּכָאֵים, נֹאמַר תִּיבַת ה' אַחֵר שְׁתֵּי תִיבוֹת
114 וְלֹא אַחֵר שֶׁלֹּשׁ.

1 כְּתִיב (רות ג ב') 'וְהָנָה הוּא זָרָה אֶת גֵּרֵן הַשְּׁעָרִים הַלְּיָלָה וְגו' וְיִהִי
2 בְּשִׁכְבּוֹ' וגו'. נַעֲמִי אֲמָרָה לְרוֹת לְכִי אֵל בּוֹעֵז אֵל הַגּוֹרֵן אַחֵר
3 שִׁיגְמוֹר לְזוֹרוֹת אֶת הַשְּׁעָרִים, שְׁהִירִי וְדֹאִי לֹא יִשׁוּב אֵל בֵּיתוֹ לְשִׁכְבִּי,
4 מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר הוּא לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצֹאֵת יַחֲדִי בְּלִילָה וְיִשְׁאֵר לָלוֹן
5 בְּגוֹרֵן.
6 רַבִּי אֶבְרָהָם מִקְרָא, כְּתִיב בְּפִרְשַׁת הַעֲקֵדָה (בְּרַאשִׁית כ"ב ג') 'וַיִּשְׁכֶּם
7 אֲבָרָהָם בְּבִקְרִי וַיַּחֲבֹשׁ אֶת וְגו', וּמִכָּן שֶׁהִשְׁכִּים בְּבּוֹקֵר וְלֹא קוֹדֵם
8 שִׁיאִיר הַיּוֹם, מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצֹאֵת בְּלִילָה.
9 וְרַבִּי אֶבְרָהָם מִקְרָא, כְּתִיב בְּדַבְרֵי יַעֲקֹב לְיוֹסֵף (בְּרַאשִׁית ל"ד יד) 'לֵךְ נָא
10 רֵאֵה אֶת שְׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֵת שְׁלוֹם וְגו' וְכֹלּוֹמַר שֶׁשִּׁלְּחוּ לְרֵאִוֹת
11 – לְשֹׁאוֹל וְלִבְדּוֹקֵן בְּשִׁלּוֹם אַחִיו, אֲךָ מִלְּשׁוֹן הַכְּתוּב 'רֵאֵה' יֵשׁ
12 לְדַקְדֵּק שֶׁלֹּא שִׁלְּחוּ אֱלָא בְּשַׁעָה שֶׁאֲפָשָׁר לְרֵאִוֹת וְהִינּוּ בֵּינֵם.
13 רַב אֶבְרָהָם מִקְרָא, כְּתוּב אַחֵר אוֹתוֹ הַלִּילָה שֶׁנֶּאֱבָר יַעֲקֹב בְּמִלְּכָאֵךְ
14 (בְּרַאשִׁית ל"ב ל"ב) 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁאֲתִי אֶת רַבִּי
15 גְּמִלְיָאֵל וְאֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאִמְלִי וְ– שְׁוֹק הַבֶּשֶׁר' שֶׁל אִימָאֹם – שֶׁם
16 מְקוֹם בְּשַׁעָה שֶׁהִלְכוּ שֶׁם לִיכָּה בְּהִמָּה לְמִשְׁתַּח כֶּנּוֹ שֶׁל רַבִּי גְּמִלְיָאֵל,
17 כְּתִיב (שם) 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וִישׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי שֶׁמֶשׁ לוֹ לְכָד וְהָיָה
18 וְהָלָא לְכָל הָעוֹלָם וְהָיָה, אֱלָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁמֶשׁ הַבְּהֵמָה
19 – (שֶׁשִּׁקְעָה) בְּעֵבְרִי קוֹדֵם זְמַנָּה בְּבֵית אֵל וְהָיָה בְּעֵבְרִי קוֹדֵם זְמַנָּה
20 בְּנִפְגּוּל, וְהִיכֵן שֶׁקַּעָה בְּעִבְרִי, דְּכְתִיב (בְּרַאשִׁית כ"ב י) 'וַיִּצְא יַעֲקֹב
21 מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה', וְכֹלּוֹמַר שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ חֲרָן, וְכְתִיב מִיד אַחֵר
22 כֵּן (שם כ"א יא) 'וַיִּפְגַּע בְּמִקְדָּם, הִינּוּ בֵית אֵל, הַכִּינֵד, וְהִרִי הִיוּצָא
23 מִבְּאֵר שָׁבַע עוֹבֵר בְּבֵית אֵל קוֹדֵם שִׁיגִיעַ חֲרָן, אֱלָא כִּי הִיא אוֹתוֹ
24 מַעֲשֶׂה, כִּי מִטָּא – (כְּשֶׁבֶא) לְחָרָן אַחֵר שִׁינֵּץ מִבְּאֵר שָׁבַע, אָמַר בְּלָבו
25 אֲפָשָׁר שְׁעִיבְרִי עַל מְקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בוֹ אֲבוֹתֵי – הִינּוּ בֵית אֵל
26 שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בוֹ אֲבָרָהָם וְיִצְחָק, וְאֵין לֹא הִתְפַּלְּלוּ, כִּדִּי יִהִיב דְּעִתִּיה
27 לְמִיחָד – בְּשַׁעָה שֶׁנִּתְּן דַּעַתוֹ לְחוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל, קִפְצָה לִיה אֲרֵעָא –
28 קִפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ, מִיָּד 'וַיִּפְגַּע בְּמִקְדָּם' – הִגִּיעַ לְבֵית אֵל וְהִתְפַּלֵּל, כִּדִּי
29 צָלִי – אַחֵר שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּעֵי לְמִיחָד – רֵצָה לְשׁוּב לְחָרָן, אָמַר הַקְדוֹשׁ
30 בְּרוּךְ הוּא, צִדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מִלּוֹנִי וְיִפְשַׁר בְּלֹא לִינָה, מִיָּד בָּא
31 – (שֶׁקַּעָה) הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וַיִּפְגַּע בְּמִקְדָּם וְלָן שֶׁם כִּי בָא
32 הַשֶּׁמֶשׁ, לִמָּה הוּצָרֵךְ הַכְּתוּב לִיתֵן טַעַם לְלִינָתוֹ שֶׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ,
33 אֱלָא לְלַמֵּד שֶׁשִּׁקְעָה עֲבוּרוֹ הַשֶּׁמֶשׁ קוֹדֵם זְמַנָּה, וּמִכָּן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
34 שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצֹאֵת יַחֲדִי בְּלִילָה, שֶׁאֵם לֹא כֵן כִּינֵד עֲכָבו
35 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁקִּיעַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְהִלָּא יִכּוֹל הִיּהוּ לְהַמְשִׁיךְ
36 בְּדַרְכּוֹ בְּלִילָה, אֱלָא שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְכַלֵּת לְבַדּוֹ בְּלִילָה.
37 הַגְּמָרָא מְשִׁיכָה לְפִרְשׁ אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה לְגַבִּי לִינָת
38 יַעֲקֹב: כְּתִיב, בִּיעֲקֹב כֹּאשׁר שֶׁכָּב לָלוֹן (שם) 'וַיִּזְחַק מִאֲבָנֵי הַמְּקוֹם,
39 מִשְׁמַע שֶׁהִנֵּחַ כְּמָה אֲבָנִים תַּחַת רֵאשׁוֹ, וְכְתִיב כְּשֶׁקָם מִשְׁנֵתוֹ
40 בְּבּוֹקֵר (שם כ"ח יח) 'וַיִּזְחַק אֶת הָאֲבָן', מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִיתָה אֱלָא אֲבָן
41 אַחַת, הַכִּינֵד, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִלְּמַד שֶׁנִּתְּקַבְּצוּ כָּל אוֹתֵן אֲבָנִים
42 לְמִקְדָּם אַחֵר, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמְרֶת עָלֶיהָ יִתֵּב צִדִּיק זֶה רֵאשׁוֹ. תֵּנָא,
43 וְכֹלֵן נִבְלָעוּ בְּאֶחָד – כָּל הָאֲבָנִים נַעֲשׂוּ אֲבָן אַחַת.
44 כְּתִיב, (שם כ"ח י"ב) 'וַיִּחַלֵּם וְהָנָה סֶלֶם מִצָּב אֲרָצָה', תֵּנָא, בְּמָה הִיּהוּ רַחֲבִי
45 שֶׁל הַסֶּלֶם שֶׁרָאָה יַעֲקֹב, שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת דְּכְתִיב (שם) 'וְהָנָה
46 מִלְּכָאֵי אֱלֹהִים עוֹלָם וַיִּזְרְדִים בוֹ, וּמִיעוּט רַבִּים שָׁנִים, מִשְׁמַע שֶׁהִיוּ
47 עוֹלָם שָׁנִים וַיִּזְרְדִים שָׁנִים, וְכִי פִגְעוּ בְּהִרֵד הָדָר – וְכִשְׁנַפְּגוּ בְּאֲמַצַּע
48 הַדֶּרֶךְ, הוּוּ לְהוֹ אֲרִיבָה מִלְּכָאֵים לְרוֹחֵב הַסּוֹלָם, וְכְתִיב בִּיה בְּמִלְּכָאֵךְ
49 – בְּתִיאֲוֹר תְּמוֹנַת הַמֶּלֶךְ (דְּנִיאל י"א) 'וְגִוְיָתוֹ כְּתָרִישִׁי' – גּוֹפֵר גְּדוֹל
50 כְּמוֹדֵת יֵם שֶׁשְׁמוֹ תְּרִישִׁי, וְגִמְרִי – וְקִבְלוּ חֲכָמִים, דְּתִרְשִׁישִׁי תְּרִי
51 אֲלָפֵי פְרָסִי הוּוּ – יֵם תְּרִישִׁי שְׁנֵי אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת רֹחֲבוֹ, וְאִם
52 תַּכְפִּיל בְּאַרְבַּעָה, נִמְצָא רֹחֲבֵי הַסּוֹלָם שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת.
53 תֵּנָא, עוֹלִין וְיִסְתַּכְּלִין בְּדִיקוֹנֵי שֶׁל מְעָלָה – הַמִּלְּכָאֵים שֶׁהִיוּ עוֹלָם
54 בְּסוֹלָם הִיוּ עוֹלָם וּמִסְתַּכְּלִים בְּדִיקוֹנֵי שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהִיתָה נִרְאִית
55 דַּמּוּתוֹ בְּפִרְצוֹף אָדָם שֶׁבְּאַרְבַּע חַיּוֹת הַמְּרַכְבָּה, וַיִּזְרְדִין לְמִטָּה
56 וּמִסְתַּכְּלִין בְּדִיקוֹנֵי שֶׁל מְטָה – הִיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּמִרְאָה דַּמּוּתוֹ
57 שֶׁבְּאַרְץ, בְּעֵי לְסִבְיָה – וְהִיוּ רֹצִיעִים לְפָנָיו בּוֹ מַחֲמַת קְנָאָה, מִיָּד

מתרצת הגמרא: הפסוק ברוך וגו', אופנים שהם מכסא הכבוד
 עצמו הוא דאמרי ליה, והביריתא שאמרה שמלאכי השרת
 מזכירים את ה' רק אחר שלש תיבות עוסקת במלאכים.
 תירוץ אחר: ואיבעית אמיא, שאכן אין חילוק בין מלאכים
 לאופנים, אלא כיוון דאיתיהוב רשומא – שניתנה הרשות למלאכים
 להזכיר את ה' אחר שאמרו שלש פעמים קדוש, איתיהוב – ניתנה
 להם הרשות אחר כך להזכיר את ה' מיד, ולכן אומרים אותו
 בפסוק 'ברוך' אחר ב' תיבות.
 הגמרא חוזרת לעסוק בענין מאבק יעקב במלאך ומתוך כך יתבאר
 כתוב אחד: כתוב (הושע יב), 'וישר אל מלאך ויכל בכה ויתחנן לו'
 – וישר לשון שר, שהאחד נהיה שר לחבירו, אבל איני יודע מי
 נעשה שר למי – איני יודע פירוש הכתוב, על מי נאמר ויכל, האם
 יעקב נעשה שר למלאך, וכך נקרא הכתוב, וישר יעקב אל מלאך,
 ואם כן ויכל' פירושו שנצח יעקב את המלאך, או שהמלאך נעשה
 שר ליעקב, וכך נקרא הכתוב, וישר אל יעקב' מלאך, ואם כן
 ויכל' פירושו שהמלאך נצח את יעקב, אמנם כשהוא אומר
 (בראשית לב כט) 'כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל', הוי אומר
 יעקב נעשה שר למלאך.
 עוד אמר הכתוב בהושע (שם) 'בכה ויתחנן לו', ואיני יודע מי בכה
 למי, אמנם כשהוא אומר (בראשית לב כז) 'ויאמר שלחני כי עלה
 השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני', הוי אומר המלאך בכה
 ליעקב שישלח אותו לדרכו.
 כתוב (שם לב כט) 'כי שרית עם אלהים ועם אנשים' – תיבת אלהים
 משמשת בלשון מושאל לנשיא, ותיבת אנשים משמשת בלשון
 מושאל לאדם חשוב כלומר ראש הגולה, אמר רבה, רמז רמז לו
 המלאך כשאמר ליעקב לשון זו, שעתידים שני שרים לצאת ממנו
 והם ראש גולה שנקבל – הרמזו בתיבת אנשים ונשיא שבראין
 ישראל – הרמזו בתיבת אלהים, ומכאן רמז לו גלות שהרי אמר לו
 שיהיה מבני ראש גולה שבבבל.
 הגמרא מביאה כמה דרשות מן הפסוקים הנאמרים בחלומי של
 שר המשקים: כתוב (בראשית י) 'ובגנן שלשה שריגם ויהי כפרחת
 עלתה נצה הבשילו אשבלתיה ענבים', אמר רב חייא בר אבא אמר
 רב, הגפן היא משל לישראל, 'שלשה שריגם' – וזמורות ארוכות
 אלו שלשה שרי גאים – עשירים וקרובים למלכות היוצאים מישראל
 בכל דור ודור, פעמים ששנים מהם כאן בבבל ואחד בארץ ישראל,
 פעמים ששנים מהם בארץ ישראל ואחד כאן בבבל, והיבן רבנן
 עיניהו – נתנו חכמים עיניהם ברבנא עקבא ורבנא נמייה, בני
 ברתיה דרב – בני בתו של רב, שהם השנים היושבים בבבל.
 רבא אמר, 'שלשה שריגם' אלו שלשה שרי גוים – מלאכים של
 אומות העולם ששלמדים זכות בשמים על ישראל בכל דור ודור.
 תניא בביריתא, רבי אליעזר אומר, 'גפן זה העולם, שלשה שריגים'
 זה אברהם יצחק ויעקב, 'והוא כפרחת עלתה נצה' אלו ארבע
 האמהות, 'הבשילו אשבלתיה ענבים' אלו השכמים.
 אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר, וכי מראין לו לאדם בחלום מה
 שיהיה כבר והלא אין מראין לו לאדם מה שעתיד להיות, והרי
 חלום שר המשקים היה כבר אחר שנולדו השבטים. אמר אמר רבי
 יהושע, 'גפן זה תורה, שלשה שריגים' אלו משה ואהרן ומרים,
 'והוא כפרחת עלתה נצה' אלו מנהדרין, 'הבשילו אשבלתיה ענבים'
 אלו הצדיקים שכלל דור ודור.
 אמר רבן גמליאל, עדיין צריכין אנו לפסוקי – אחר כל דרשות
 התנאים עדיין צריכים אנו לפירוש שפירש רבי אלעזר המודעי,
 דמוקים ליה כוליה פחד מקום – שהעמיד את כל הפסוק כרומז
 למקום אחד, כמו ששנינו רבי אלעזר המודעי אומר, 'גפן זה
 ירושלים, שלשה שריגים זה מקדש מלך וכהן ודול, 'והוא כפרחת
 עלתה נצה' אלו פרחי כהונה – כהנים צעירים המשרתים במקדש,
 'הבשילו אשבלתיה ענבים' אלו נסכים.
 רבי יהושע בן לוי מוקים לה – העמיד פסוק זה בפתגות שנתן
 הקדוש ברוך הוא לישראל, דאמר רבי יהושע בן לוי, 'גפן זה תורה,

שלשה שריגים' זה המתנות שנתן להם כשהלכו במדבר ארבעים
 שנה, באר המים, עמוד ענן וכו', 'והוא כפרחת עלתה נצה' אלו
 הכהנים – שהכניס הקדוש ברוך הוא את עם ישראל לארץ טובה
 ומלאה פירות וממנה מביאים בכורים בבריחת גמר ביטול
 הפירות, 'הבשילו אשבלתיה ענבים' אלו נסכים.
 רבי ירמיה בר אבא אמר, 'גפן זה ישראל, וכן הוא אומר (תהלים פ
 ט) 'גפן ממצרים תפסע תגרש גוים ותטענה' – את ישראל הסעת
 ו– עקרת ממצרים לארץ ישראל, גרשת את שבעת העמים שהיו
 יושבים שם, והושבת את ישראל שם, 'שלשה שריגים' אלו שלשה
 רגלים – פסח שבועות וסוכות, שישאל עולין ביהן לירושלים בכל
 שנה ושנה, 'והוא כפרחת עלתה נצה', הניע ומנן של ישראל לפירות
 ולברכות, וכן הוא אומר במקום אחר שכן היה, שנאמר (שמות א ז)
 'ובני ישראל פרו וישרצו', עלתה נצה' הניע ומנן של ישראל לנצח
 – נצה' הוא נצח ו– דם שהוא כוחו ונצחונם של אדם, והכתוב רומז
 שהגיע זמנו של ישראל להקיז את דמם של המצרים. וכן הוא
 אומר (ישעיה ג) 'ויז נצחם על כנפי וכל מלבושי אגאלת' – הקדוש
 ברוך הוא משיב מדוע בגדיו אדומים, ואומר משום שמחץ את
 הרשעים, התזו דמם על בגדיו וכל מלבושיו נתלכלכו. 'הבשילו
 אשבלותיה ענבים' הניע ומנן של מצרים לשנות כוס התרעלה –
 שתבוא עליהם הפורענות.
 והיינו דאמר רבא, שלשה כוסות האמורות במצרים למה – בחלומי
 של שר המשקים (בראשית כט) נאמר, 'וכוס פרעה בידי ואקח את
 הענבים ואשחט אתם לא כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה',
 למה שילש הכתוב תיבות 'כוס פרעה', אלא לרמזו על שלושה
 כוסות תרעלה ששתה פרעה, אחד ששתה בימי משה – כשהכה ה'
 את מצרים בעשר מכות, ואחד ששתה בימי פרעה נבה,
 כשנכנסו מצרים את מצרים (ראה ירמיה מז), ואחד ששתה
 מצרים לשנות לעתיד לבוא עם כל העובדי בוככים כשהקדוש
 ברוך הוא יעניש את כל האומות על שהרעו לישראל.
 אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא, רבי דרש להו רב להני קראי
 במארתא – כשהיה מפרש רב את הפסוקים שבחלום שר המשקים
 בדרך הדרש, כותך דרש להו – היה דורשו כמותך.
 אמר רבי שמעון בן לקיש, אופה זו – ישראל בגפן נמשלה, וזמורות
 שבה – ענפים אלו משל לבעלי בתים, אשבלות שבה – ענבי הגפן
 אלו תלמידי חכמים, עלין שבה אלו עמי הארץ, קנאות שבה –
 ענפים קטנים שבגפן שאינם ראויים לכולם, אלו ריקנים שבישראל
 שאינם מועילים לכולם.
 הגמרא מבארה ראייה לדברי רבי שמעון בן לקיש שעמי הארץ
 זקוקים לעם ישראל: והיינו דשלחו אותם – זה הוא ששלחו מארץ
 ישראל לבבל, ליבעי רחמים – יבקשו רחמים איתבליא על עליא –
 האשכולות על העלים דאיתבליא עליא – שאם לא היו העלים לא
 מתקיימין איתבליא – אין מתקיימים האשכולות, וכלומר, תלמידי
 חכמים יתפללו על עמי הארץ שאם הם לא יצליחו בדרכם לא
 יתקיימו החכמים, משום שצריכים הם להם.
 כיון שר' ירמיה בר אבא דרש את הפסוק 'ובגפן שלשה שריגים'
 על יציאת מצרים מביאה דרשה נוספת על יציאת מצרים:
 כתוב (הושע ג) 'ואברה לי בחמשה עשר כסף וחמר שערים ולתך
 שערים', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחזקיה, אין בירה
 אלא לשון מכירה, כמו שנאמר בדברי יוסף אל פרעה אחר שמת
 יעקב אבינו (בראשית לז) 'אני השביעני לאמרי הנה אנכי מת בקרבך'
 אשר בירתי לי, ופירושו, אשר קנית לי, ומכאן שלשון ואברה'
 הוא לשון מכירה, ופסוק זה מתפרש על גאולת עם ישראל,
 וכלומר, הקדוש ברוך הוא אומר שקנה את עמו ישראל 'בחמשה
 עשר', זה חמשה עשר גנים שבו נגאלו ישראל ממצרים, ולא קנאם
 אלא בשביל הכסף' אלו הצדיקים, וכן הוא אומר שהצדיקים
 נקראים 'כסף' כמו שנאמר (משלי ז) 'צדור הכסף לקח ביד' –
 ופירוש הכתוב שם, הקדוש ברוך הוא המית את הצדיקים ולקחם
 אליו, ומי הם הצדיקים שעבורם גאל את ישראל ממצרים, אלו

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף צב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קעז רש"י תוספות

ברוך אופנים הוא דאמרי ליה — אבל "קדוש" אומרים שרפים, כדכתיב (ישעיה ו) שרפים עומדים ממעל לו" וגו', וכתיב בתריה "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש וכו', ומה שאנו אומרים בתפלת "ורצר" — והאופנים והיות קדוש" כו', דהיות נמי אומרים "ברוך" — דערפ"י משרפים. וקרא נמי מוכח דהיות ואופנים אומרים "ברוך", דבחר קרא ד"ברוך" כתיב "וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה וקול השופעם לעומתם קול רעש גדול", ובכל דוכתא משמע דהאופנים בתר חיות גירי, דכתיב (ויחזקאל א) "ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובדגשאו החיות מעל הארץ ינשאו האופנים", וכתיב נמי "כי רוח החיה באופנים", ואם תאמר: דילפינן השתא לפירוש זה דהיות ושרפים אין הכל אחד, ובפרק "אין דורשיך" (חגיגה יגב) אומר: פסוק אחד אומר "שש כנפים לאחד", ופסוק אחד אומר "ארבע כנפים לאחד?" ומאי קשיא, הא דאי קרא ד"שש כנפים" — בשרפים כתיב, ודאי — בחיות כתיבו ויש לומר: דמסתבר ליה שאין משותפים בכנפיהם. וכאי גזונא פריך בפרק "בא לו" (יומא עבב), כתיב "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים", אף על פי שיהיה ארון אחד — מסתמא כמו שדחה זה, כך היה זה, וכן ב"המוכר פירות" (בבא בתרא צטא) למאן דאמר: פניהם איש אל אחיו, והכתיב "ופניהם אל הבית", מכרובים של שלמה אכרובים של משה פריך, דמסתמא לא נשתנו זה מזה.

אילמא

אמר לו רבי יהושע: וכי מראין לו לאדם מה שיהיה? והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתידי להיות! אלא: "גפן" — זה תורה, "שלושה שריגים" — אלו משה ואהרן ומרים, "והיא כפרחת עלתה נצה" — אלו סנהדרין, "הבשילו אשפלתיה ענבים" — אלו הצדיקים ששכל דור ודור. אמר רבן גמליאל: עדיין צריכין אנו למודעי, דמוקים ליה פוליה בחד מקום. רבי אלעזר המודעי אומר: "גפן" — זה ירושלים, "שלושה שריגים" — זה מקדש, מלך, וכהן גדול, "והיא כפרחת עלתה נצה" — אלו פרחי כהונה, "הבשילו אשפלתיה ענבים" — אלו נסכים. רבי יהושע בן לוי מוקים לה במתנות, דאמר רבי יהושע בן לוי: "גפן" — זו תורה, "שלושה שריגים" — זה באר, עמוד ענן, וכן, "והיא כפרחת עלתה נצה" — אלו התפודים, "הבשילו אשפלתיה ענבים" — אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: "גפן" — אלו ישראל, וכן הוא אומר "גפן ממצרים תסיע", "שלושה שריגים" — אלו שלושה רגלים שישלח עוליו בהן בכל שנה ושנה, "והיא כפרחת עלתה נצה" — הגיע זמןן של ישראל לפרות ולרבות, וכן הוא אומר "ובני ישראל פרו וישרצו", "עלתה נצה" — הגיע זמןן של ישראל ליגאל, וכן הוא אומר "ויו נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי", "הבשילו אשפלתיה ענבים" — הגיע זמנה של מצרים לשותות בוס התרעלה. והיינו דאמר רבא: שלושה פוסות האמורות במצרים למה? אחד ששתה בימי משה, ואחד ששתה בימי פרעה נכה, ואחד שעתידה לשותות עם כל הגוים. אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא: פי דריש להו רב להני קראי באגדתא — בנותך דריש להו. אמר רבי שמעון בן לקיש: אופה זו גפן נמשלה, ומורות שבה — אלו בעלי פתים, אשכולות שבה — אלו תלמידי חכמים, עליון שבה — אלו עמי הארץ, גונקות שבה — אלו ריקנים שבישראל. והיינו דשלחו מהם: ליבעי רחמים איתפללי על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתפלליא. "ואפרה לי בחמשה עשר כסף", אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהודה: אין בירה אלא לשון מכירה, שנאמר "בכברי אשר בריתי לי", "בחמשה עשר" — זה חמשה עשר בניסן שבו נגאלו ישראל ממצרים, "כסף" — אלו צדיקים, וכן הוא אומר "צור הכסף לקח בידו", "חמר שעורים ולתך שעורים" — אלו ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, ואינו יודע אם שלשים פאן וחמשה עשר בארץ ישראל ואם שלשים בארץ ישראל וחמשה עשר פאן, כשהוא אומר "ואקחה שלשים כסף ואשלך אתו בית ה' אל היוצר", הו אומר — שלשים בארץ ישראל וחמשה עשר פאן. אמר אביו: ורוביהו משתכחי בבי בגישתא דתותי אפתא. והיינו דכתיב "ואמר אליהם אם טוב בעיניכם הבו שכרי ואם לא חדלו וישקלו את שכרי שלשים כסף". רבי יהודה אומר: אלו שלשים צדיקי אומות העולם, שאומות העולם מתקיימים עליהם, עולא אמר: אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח, ואין מקיימין אלא שלושה: אחת

בין דאתיהיב רשותא — להזכיר, דכבר הזכירנו ב"קדוש" לאחר שלש תיבות של שבת. אתיהיב — רשותא לאדכוריה להדיא. וישר אל מלאך — מקרא הוא בתרי עשר. ויובל — איני יודע על אי זה מהם הוא אומר "ויובל", שנצח ונעשה ש: אם יעקב למלאך, וזכי קאמר "וישר יעקב אל מלאך ויובל יעקב". או הכי קאמר "וישר אל יעקב מלאך" — כלומר, נשתרר לעומתו המלאך, ויובל מלאך — ונצחו? כשהוא אומר כי שרית — "ותובל" — הו: יעקב נצחו למלאך. שרית עם אלהים — נשיא שבארץ ישראל, שסמוכים הם, ונקראים "אלהים", עד האלהים יבא דבר שניהם" (שמות כב). "ועם אנשים" — ראש הגולה. ובגפן — ישראל נמשלו לגפן, דכתיב "גפן ממצרים תסיע" (תהלים פ). שרי גנים — עשירים וקטונים למלכות. אלו שלושה שרי גנים — מלאכים. עלתה נצה — אין חשוב נץ כל כך כשריגים, שהם ענפים קשים. אלו פרחי כהונה — המשרתים במקדש. במתנות — שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל. אלו הכבורים — שהבניסן לאיר שטוב ומלאה פירות. ומביאין ממנה בכורים כפריתא גמר בשולם. הגיע זמן — לצאת מכאן, ולפרות ולרבות. עלתה נצה — עלתה זמן הנצה, להוות דם נצחון של מצרים. שלושה כוסות — בספור החלום "וכוס פרעה" וגו'. בימי פרעה נכה — שהחריבה נבוכדנצר, דכתיב (ירמיהו מו) "לבא נבוכדנצר מלך בבל" וגו'. אופה זו — ישראל. נמשלה בגפן — "גפן ממצרים תסיע", ומורות שבה אלו בעלי בתים — דמה המורה הזו מציאה לולבין ועלים ופרי, והוא עיקר הגפן. כך בעלי בתים: גומלי חסד, ומחזיקים ידם עניים, ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחוזה ומתקיימים על דשם. עליון — שבענו סובלין הדרת, ומגינים על האשכולות שלא יכס שרב ושמש ורחות. כך עמי הארץ: חורשין חורשין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אכולים. גונקות = וידיליש, דלא חזו למידי. ואברה לי — הקדוש ברוך הוא אומר: קנתי לי ישראל בחמשה עשר בניסן, שבטיל הצדיקים. אשר בריתי לי — קנתי, כדאמרין בפרק קמא דסוטה (יגא) דיעקב זבנה מעשו. צור הכסף — ב"חלק" (סנהדרין צגב) מפרשין ליה בצדיקים, ושלחו ליה עמון ומואב לנבוכדנצר דשמעו לנביאים דאיתנבאו בתורבנא: תא אתרביניה. שלח להו: מסתפינא מאלההון. שלחו ליה: "כי אין האיש בביתו". שלח להו: בקריבא אתי. שלחו ליה: "הלך בדרך למרוחק". שלח להו: איבא צדיק דבעי רחמי. שלחו ליה: "צור הכסף לקח בידו" — צדיקים שבהם המיתם. חומר — שלשים סאין. לתך — חמשה עשר סאין. כאן — בבבל. ורוביהו — דצדיקי דארץ ישראל. אפתא — יציע. ואומר אלהים — בנבואת זכריה כתיב גבי גוים "ואקח את מקלי את נועם ואגדע אותו להפר את בריתי אשר כרתי את העמים" ואומר אלהים" וגו'. הבו שכרי — החזירו לי את הצדיקים שהייתם מקבלים עליהם שכר "וישקלו" וגו', ואקח את שלשים הכסף — ונקבעו אותם צדיקים לדורות בישראל. אל בית ה' — בארץ ישראל. שלשים פסות — לא נתפרשו, ומהבא הוא דקא לייף. שאין

אילימא חלבו דשליח — ואם תאמר: ומאי שנא דבגיד דשליח פליגי, ובחלבו דשליח מודו? ויש לומר: משום דלא מקרי חלב, כיון דאינו בעמוד והקדר, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א). מה חלב ושתי הכליות האמורים באשם מוצא מכלל שליל. **ואמר** רבי אלעזר אמר רבי אשעיא כו' — הוצרך לאתויי דרבי אלעזר

— דאי לאו דרבי אלעזר, הוה אמנאי: "חלבו" דקתני בברייתא, היינו חלבו דגיד דעלמא, ולא חלבו דשליח. לכך מיייתי דרבי אלעזר, ד"הלבו לשיתט"ם משמע דאכולה מילתא קאמר, בגיד ובחלבו. דברתייהו דפליגי בהו, הלכו לשיתטם. ועוד: דאי אנד לחודיה קאי אמתניתין, הוה ליה לרבי אלעזר למימר מילתיה. אף על גב דלא הוזכר במתניתין רבי מאיר, מכל מקום שמעין רבי מאיר שמואל, אלא לרבי אמר אברייתא — דאכל מילתא דפליגי קאי, דבחלב נמי הלכו לשיתטם. **גוממו** עם השופי — פירש הקונטרס: חלב הגבוה וגיד הנראה על השופי, גוממו ומשליכו מפני מראית העין, שלא יראה כאוכל גיד. אבל עיקרו ושרשו של שומן ושל גיד — מותרין. ולפי זה לא פליגי בחלבו, דבין לרבי מאיר ולרבי יהודה: כל מקום שהגיד אסור, חלבו נמי אסור. וכל שכן דפרץ טפי שפיר לשמואל דאמר: חלבו מותר לדברי הכל. דהבא אפילו רבי יהודה דמיקל, קאסר חלבו. אבל הלשון קשה: דקאמר "אלא חלבו דגיד", והא מיפלג פליגי? — משמע דלרבי יהודה, אפילו במקום שהגיד אסור, חלבו שרי, כמו שאמר שמואל, אלא דרבי מאיר פליג. כמו נראה ד"גוממו" — אנד לחודיה קאי, ולא אחלבו. ולמלאן דבעי לאוקומי ברייתא ד"נהגו בו איסור" כרבי יהודה, מה שלא אמר רבי יהודה גוממו אלא אנד — משום דחלבו תלוי במנהגא, "היכא דאחמור, אחמור", כדאמר (נדה סו,א) גבי חומרא דרבי יודא ד"שבעה נקיים." ואי נמי נאמר: ד"גוממו" דרבי יהודה נמי קאי אחלב, למאי דבעי למימר דהך ברייתא כרבי יהודה. אבל לרבי מאיר סלקא דעתך דאסור מדאורייתא, מדמחמיר לחטט ולשרש אחריו, דקאמר "חורץ שמנו מעיקרו. ולבסוף מסיק: ברייתא כרבי מאיר, ומכל מקום לא אסיר מדאורייתא לרבי מאיר, אלא דישאל קדושה הם. אבל לרבי יהודה שרי לגמרי. והא דתנן: נאמנים עליו ועל החלב — היינו בסתם חלב, ולא בחלבו של גיד. דכיון דלרבי יהודה שרי לגמרי, לא שייך ביה נאמנות. ולקמן (גגב), אפשר בערות ה'. **עולא** אמר עץ הוא התורה כו' — פלוגתא דיש גידים בנותן טעם לפלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, לא הוי כפלוגתא דרב ועולא. אלא קסבר רב דהא דפליגי תנאי ביש בגידין בנותן טעם — בקנקנות הוא דפליגי, אבל גיד — לכולי עלמא עץ הוא. ורב דאי סבר כמאן דאמר דיש בון בנותן טעם.

דלמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מה לי גיד ומה לי קנקנות? וכן פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, וההיא תנא דפליג ארבי יחידה וית ליה דלא אסור תורה אלא שעל הקף חלב — כל זה יעמיד רב בקנקנות. ועולא סבר: דכל דהך — פלוגתא בגיד עצמו, ולא בקנקנות. דקנקנות שרו לכולי עלמא. ד"גיד" אמר רחמנא, ולא קנקנות. ועולא דאי סבר כמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מדקאמר "עץ הוא." **בנותיה** דעולא מסתברא — בשאלות דרב אחאי בפרשת וישלח: דאף על גב דקאמר "מסתברא כעולא", אסרין קנקנות מדרבנן. משמע: דלעולא אפילו מדרבנן שרי. **אמר** אביי כותיה דרבי אסי מסתברא — משמע דהכי הלכתא: דלובן כוליא שרי, ואין צריך לגמוש אלא מה שחור לכוליא. ובקונטרס נמי כתב דמיקל לא הפסיד. ובשאלות נמי בפרשת וישלח הביאו דברי המתיר, ולא דרבי האסור. וגרס "רבה מחטט ליה", ולא גרסין רבא — דאם כן היה הלכה כרבא לגבי אביי, ובכל הספרים כתיב "רבה". ומידו כתב בקונטרס דבלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו, כיון דלא אתמר הלכתא כאביי. והמחמיר — יחמיר, והמנוע — לא הפסיד. ובחלב שהבשר חופה אותו, משמע מתוך פירוש הקונטרס: שפשוט לו שהוא מותר. אף על גב שבלובן כוליא לא פסק בהדיא שיהא מותר — ושמן סובר: דכולוהו אית להו דשמואל, דאמר: חלב שהבשר חופה אותו — מותר. וצריך ליתן טעם: דמאי שנא זה מהו? דאי דרשין "שעל הסכלים" אמר רחמנא, ולא "שבתוך הסכלים" — הכא נמי אמר רחמנא "שעל הכליות", ולא "שבתוך הכליות!" ואף על גב דחושין שבחלב אסורין מדרבנן — יש לגזור בהו טפי בחוטי חלב אטו חלב, מבלובן כוליא. ויש לסתור מכאן דברי רבי אלעזר ממי"ץ שהיה אומר דשומן שעל יותרת הכבד אסור אף לאחר שיתול הקרום מעליו, מדרבנא בתורת כהנים: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה" וגו' — אין לי אלא חלב תמימים, שהם כשרים ליקרב. חלב בעלי מומין מנקי' תלמוד לומר "מן הבהמה". חלב חולין מנקי' תלמוד לומר "כי כל אוכל חלב". אם כן למה נאמר "אשר יקריבו ממנה?" לומר

שאין כותבין כתובה לזכרים — דאף על פי שחשודין למשכב זכור ומייחדין להם זכר לתשמישן, אין נוהגין קלות ראש במצוה זו כל כך שיכתבו להם כתובה. **בשר המת** — של אדם. **במקולין** — באיטליה, שאין אוכלין אותו בפרהסיא כל כך. ואני שמעתי: "בשר המת" — בשר בהמה שמתה מעצמה. **ראית ליה** — כף בשר סביבות הקולית העליונה. **ולא עגיל** — הבשר סביבות העצם, ואינו דומה לכף. כל בשר גבוה ועגול קרי "כף", כדאמרינן בגדה (מז,א): עד שתתמערך הכף, גבי סימני בגרות. **אמר שמואל** וחלבו מותר — דקתני מתניתין, דברי הכל היא. **נוהג בשליל** — וחלבו של שליל אסור. **בבן תשעה חי** — שחי ועמד לפנינו משנשחטה ונקרעה אמו. **לשיטתו** — דאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עד,א): טעון שחיטה. וכוין דלא משתרי בשחיטת אמו — לאו שליל הוא, דליקרי ביה "כל בבהמה תאכלו" (ויקרא יא). ואפילו חלבו וגידו. אלא חלבו דגיד של כל בהמה קאמר מתניתין, ומוקי ליה שמואל כדברי הכל. **מעיקרו** — מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר. **גוממו עם השופי** — החלב הגבוה ונראה על השופי, גוממו ומשליכו מפני מראית העין, שלא יראה כאוכל גיד. אבל עיקרו ושרשו של שומן ושל גיד — מותרין. **עם השופי** — בשוח לשופי יחתבנו. לעולם חלבו דגיד — קאמר שמואל: דברי הכל מותר. ומודה שמואל — דאף על גב דמן התורה מותר, קאסר ליה רבי מאיר מדרבנן. **מאי לאו רבי מאיר היא** — מדקתני "נהגו בו איסור". דאלו לרבי יהודה — אפילו מנהגא ליכא. וקאמר רבי מאיר דמותר מדאורייתא, כשמואל. **חטיטה** — לרבי מאיר הוא דשמעין ליה לעיל. **קנקנות** — גידין דקין ההולכין בארץ הירך מתחת הבשר, מגיד החיצון לגיד הפנימי. והן הן האסורין, לפי שהן רכין ונותנין טעם. אבל גיד עצמו, שהוא בראש השופי, קשה הוא, ועץ בעלמא הוא. **עולא אמר** — אף על פי שעץ הוא, התורה חיבה עליו. **חושנים** — שבחלב — כגון חורס כסלים, וגם בחלב שעל הקרב של חתים דקין. **אסורין** — מדרבנן. ואין חייבין עליהם — כרת. **לובן כוליא** — שבתוך החרץ, ומתפשט והולך בתוך הכוליא. **מפסוט ליה** — משרש אחריו. **נאים ליה** — החפוי, אבל בכוליא אכל.

חלב

חייא, חד אסר וחד שרי. רבה מְמַרְטֵט ליה, רבי יוחנן מְמַרְטֵט ליה, רבי אסי גָּאִים ליה. אִמְר אַבְי: כּוֹוֹתִיה דְּרַבִּי אַסִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִמְר רַבִּי אֶפְא, אִמְר רַב יְהוֹדָה, אִמְר שְׁמוּאֵל:

חלב

היה זה אסור וזה שרי. רבה מְמַרְטֵט ליה, רבי יוחנן מְמַרְטֵט ליה, רבי אסי גָּאִים ליה. אִמְר אַבְי: כּוֹוֹתִיה דְּרַבִּי אַסִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִמְר רַבִּי אֶפְא, אִמְר רַב יְהוֹדָה, אִמְר שְׁמוּאֵל: חלב כותבין לזכרים, ואחת — שְׁמִכְבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה. וְאִינוּ נוֹהֵג בְּעוֹף. וְהָא קָא חֲוִינן דְּאִית לִיה! אִית לִיה וְלֹא עֲגִיל. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה: אִית לִיה לְעוֹף - וְעֲגִיל, אִית לִיה לְכַהֲמָה - וְלֹא עֲגִיל, מֵאִי, בְּתַר יְדִידָה אֲזֵלִינוּ, אוּ בְתַר מִינְיָה אֲזֵלִינוּ? תִּיקוּ. "וְנוֹהֵג בְּשִׁלִּיל". אִמְר שְׁמוּאֵל: וְחֻלְבוּ מוֹתֵר לְדַבְרֵי הַכֹּל. חֻלְבוּ דְּמֵאִי? אִילִימָא דְשִׁלִּיל - וְהָא מִיפְלַג פְּלִיגֵי בִּיה! דְּתִנְיָא: נוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וְחֻלְבוּ אִסוּר, דְּכַרִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה אִמְר: אִינוּ נוֹהֵג בְּשִׁלִּיל, וְחֻלְבוּ מוֹתֵר. וְאִמְר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, אִמְר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא: מְחַלּוֹקֶת בֵּין תַּשְׁעָה חֵי, וְהִלָּךְ רַבִּי מֵאִיר לְשִׁיטָתוֹ וְרַבִּי יְהוֹדָה לְשִׁיטָתוֹ. וְאֵלֶּא חֻלְבוּ דְּגִיד - הָא מִיפְלַג פְּלִיגֵי בִּיה! דְּתִנְיָא: גִּיד הַנֶּשֶׁה - מְחַטֵּט אַחֲרָיו בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וְחוֹרֵץ שְׁמֵנוּ מְעִיקְרוֹ, דְּכַרִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה אִמְר: גּוֹמְמוֹ עִם הַשּׁוּפִי! - לְעוֹלָם חֻלְבוּ דְּגִיד, מוֹדָה שְׁמוּאֵל דְּלְרַבִּי מֵאִיר - מְדַרְבְּנָן אִסוּר. דְּתִנְיָא: וְשְׁמֵנוּ מוֹתֵר, וְיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נִהְגוּ בּוֹ אִיסוּר. מֵאִי לֹא, רַבִּי מֵאִיר הֵיא דְּאִמְר מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה - וְאִסוּר מְדַרְבְּנָן. - מִמֵּאִי? דִּילְמָא רַבִּי יְהוֹדָה הֵיא, אֲכָל לְרַבִּי מֵאִיר מְדֹאֲרִייתָא נִמֵּי אִסוּר! - לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ, דְּתִנְיָא: גִּיד הַנֶּשֶׁה - מְחַטֵּט אַחֲרָיו בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וְשְׁמֵנוּ מוֹתֵר. מֵאֵן שְׁמַעְתָּ לִיה דְּאִית לִיה חֲטִיטָה? רַבִּי מֵאִיר, וְקֹאמֵר: שְׁמֵנוּ מוֹתֵר. אִמְר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מִרְתָּא, אִמְר רַב: לֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קִנְקָנוֹת שֶׁבּוֹ. עוֹלָא אִמְר: עֵץ הוּא, וְהַתּוֹרָה חֲיִיבָה עָלָיו. אִמְר אַבְי: כּוֹוֹתִיה דְּעוֹלָא מִסְתַּבְּרָא, דְּאִמְר רַב שִׁשְׁתָּ, אִמְר רַב אַסִּי: חוֹטִין שֶׁבְּחֻלֵּב - אִסוּרִין, וְאִין חֲיִיבִין עֲלֵיהֶן, אֶלְמָא - "חֻלֵּב" אִמְר רַחֲמָנָא, וְלֹא חוֹטִין. הָכָא נִמֵּי - "גִּיד" אִמְר רַחֲמָנָא, וְלֹא קִנְקָנוֹת. גּוֹפֵא, אִמְר רַב שִׁשְׁתָּ, אִמְר רַב אַסִּי: חוֹטִין שֶׁבְּחֻלֵּב - אִסוּרִין, וְאִין חֲיִיבִין עֲלֵיהֶן. שֶׁבְּכֹפְלָא - אִסוּרִין וְאִין חֲיִיבִין עֲלֵיהֶן. לֹבֵן כּוֹפְלָא - רַבִּי וְרַבִּי

חולין דף צב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצט

הטבח לחפש אחריו ולחתוך לעומק את כולה, וְחֹתֵךְ שְׁמֵנוּ מֵעֵקְרוֹ
 – וכן צריך להטבח לחתוך ולהשליך את כל השומן המקיף את
 הגיד, ואת כל השומן הבלוע ומושרש בבשר, דְּרָבִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי
 יְהוּדָה אָמַר שלא צריך לחתוך את הגיד ושומנו בעומק הבשר,
 אלא גִּזְמֵנוּ עִם הַשּׁוֹפֵי – חותך את הגיד ואת השומן שעליו במקום
 שהוא נראה על כף הבשר ומשוה אותו למקום הבשר. הרי
 שלדעת רבי מאיר שומן הגיד אסור והאיך אמר שמואל שהוא
 מותר לדברי הכל.
 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם כוונת המשנה לחַלְבֵּי דְגִיד – לשומן שעל
 הגיד, ועל כך אמר שמואל שהוא מותר לדברי הכל מן התורה,
 וּמוֹדָה שְׁמוּאֵל לְדְרָבִי מֵאִיר אף על גב שמן התורה השומן מותר,
 מִדְּרָבָן הוּא אָסוּר וצריך לחטט אחריו ולהוציאו לגמרי,
 והברייתא שאמרה שלרבי מאיר צריך לחתוך את השומן מעיקרו
 היינו מדרבנן ולא מן התורה.
 הגמרא מביאה ראיה לכך שרבי מאיר מתיר את השומן מן התורה
 מברייתא אחרת: דְּתַנָּא, וְשָׁמְנוֹ של גיד הנשה מותר מן התורה
 וּיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הַחֲמִירוּ על עצמם וְהָיָה אֵף בּוֹ אִסּוּר. מֵאִיר לֹא –
 האם לא מוכרח ששית רַבִּי מֵאִיר הָיָה זֶה, שהרי נאמר בברייתא
 שבני ישראל נהגו איסור בשומן הגיד, ובהכרח שזו שיתת רבי
 מאיר כי לרבי יהודה אפילו ממנהג אין לאסור, ויוצא אם כן
 שמפורש בברייתא זו דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר ששומן הגיד מותר מן
 התורה וְאִסּוּר מִדְּרָבָן. והיינו בדברי שמואל.
 מקשה הגמרא: מֵאִיר – מה ההכרח שהברייתא הזו היא שיתת רבי
 מאיר, דִּילְמָא – אולי נאמר ששיתת רַבִּי יְהוּדָה הָיָה, שלדעתו צריך
 לגמור את השומן מדרבנן, אֲבָל לְרַבִּי מֵאִיר שומן הגיד מְאֻדֵּרֵיתָא
 נִמְי אִסּוּר, ואם כן תחזור הקושיא על שמואל, האיך אמר שכולם
 מודים שחלב הגיד מותר מן התורה, והרי לרבי מאיר הוא אסור
 מן התורה.
 מתרצת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְעֵתָךְ – לא יעלה על דעתך לומר כן,
 דְּתַנָּא – מפני ששנינו בברייתא נוספת, טבח שבא להוציא את גיד
 הַנֶּשֶׁה, מִחֻטְט אַחֲרָיו – חותך אותו בעומק הבשר כָּכָל מְקוֹם שְׁהוּא
 וְשָׁמְנוֹ מוֹתָר. והרי מִמָּאן שְׁמַעְתָּ לִּיה דְּאִית לִיה חֲטִיטָה – ממי שמענו
 שסובר שיש דין לחתוך את הגיד בעומק הבשר, מִדְּרַבִּי מֵאִיר שאמר
 בברייתא המובאת לעיל, שגיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום
 שהוא, אבל לרבי יהודה מספיק שיגמור אותו וישוה אותו לבשר
 השופי, ואם כן מוכח שברייתא זו היא בשיתת רבי מאיר, ואף על
 פי כן קָאָמַר בברייתא זו שְׁמֵנוֹ מוֹתָר, ונמצאו הברייתות סותרות
 לכאורה על לזו, כי בברייתא המובאת כאן אמר רבי מאיר ששומנו
 מותר, ואילו בברייתא המובאת לעיל הוא אמר שצריך לחתוך את
 השומן מעיקרו. ובכדי ליישב את הסתירה צריך לומר, שהברייתא
 המובאת לעיל מדברת מדרבנן, אבל הברייתא כאן מדברת מן
 התורה, ומן התורה אף לרבי מאיר השומן מותר. ואם כן מוכח
 שהברייתא שאמרה ששומנו של גיד מותר וישראל קדושים נהגו
 בו איסור, שיתת רבי מאיר היא, אבל לרבי יהודה גם מדרבנן
 השומן מותר. ומעתה לא קשה על שמואל שאמר שכולם מודים
 שמן התורה חלב מותר.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים איזה חלק מן הגיד נאסר מן
 התורה: אָמַר רַב יִצְחָק פֶּר שְׁמוּאֵל פֶּר מִרְתָּא אָמַר רַב, לֹא אִסְרָה
 הַתּוֹרָה את כל גיד הנשה, אֲלָא רק את הקְנוֹנוֹת שָׁבוּ, דְּהֵינּוּ
 הַגִּידִים הַדִּיקִים הַיּוֹצֵאִים מִהַגִּיד הַחִיצוֹן וּנְמַשְׁכִּים לְצַד הַגִּיד
 הַפְּנִימִי, לִפִּי שֶׁהֵם רַכִּים וְרַאיוּיִם לֵאכִילָה, אבל הגיד עצמו קשה
 כַּעַץ וְאִינוּ רַאוי לֵאכִילָה לִפְיָךְ לֹא אִסְרֵנוּ הַתּוֹרָה. עוֹלָא אָמַר
 אִתְּמַר שֶׁעֵץ הוּא וְאִינוּ רַאוי לֵאכִילָה, ואף על פי כן הַתּוֹרָה חֲטִיטָה
 עָלָיו מִלְּקוֹת אִם אֵכֹל, אבל את הקְנוֹנוֹת לֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה.
 אָמַר אֲבִי, בְּנוֹתֶיהָ דְּעוֹלָא מִסְתַּבְּרָא – מסתבר לומר כדעת עולא,
 וראיה לכך ממה דְּאָמַר רַב שִׁשְׁתִּי אָמַר רַב אִסִּי, הַחֲטִיטָה הַדִּיקָה
 שְׁנִמְצָאִים בְּחֻלְבֵּי שֶׁל הַקֶּרֶב וְהַמְכֹּסֶה אֶת הַכֶּרֶס או בְּחֻלְבֵּי שֶׁל
 הַכִּסֵּי מִדְּרָבָן וְאִין תִּיְבִינָה עָלֵיהֶן כֵּרֶת אִם אֵכֹל. אֲלָמָּה –
 מוכח שסיבת הדבר היא משום שחלב אָמַר רַבְּמָנָא וְלֹא חֲטִיטָה –

שֶׁאֵין בּוֹתֵבִין בְּתוֹכָהּ לְיִצְרֵיהֶם – אף שחשודים הם על משכב זכור
 ומייחידים זכר לתשמישן אין נוהגים קלות ראש כל כך במצות
 עריות ואינם כותבים אחד לשני כתובה. וְאַתָּה, שֶׁאֵין שׁוֹקְלִין בְּשֵׁר
 הַמֵּת בְּמִקְלִינִן – אין מוכרים בשוק לאכילה בשר אדם שמת אלא
 מוכרים אותו בצנעה. וְאַתָּה, שְׁמִכְבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה.
 הגמרא מבארת מדוע איסור גיד הנשה אינו נוהג בעוף: נאמר
 במשנה שאיסור גיד הנשה נוהג בבהמה ובחיה וְאִינוּ נוֹהֵג בְּעוֹף,
 מפני שלעוף אין כף בשר סביבות עצם הקולית העליונה שבירך.
 מקשה הגמרא: וְהָאֵל קָא מוֹדֵין דְּאִית לִיה – והרי אנו רואים שיש
 לעוף כף בשר סביבות עצם הקולית העליונה. מתרצת הגמרא:
 אִית לִיה וְלֹא עָנִיל – אכן יש לעוף בשר מסביב לעצם הקולית, אך
 הוא אינו מסובב את העצם בעיגול ככף, אלא שטוח לרוחבו,
 והתורה אמרה (בראשית לב לג) אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ וגו', כף שצורתו
 בצורת כף הירך של אדם שהוא עגול.
 הגמרא מסתפקת בדין זה: כַּעַץ רַבִּי יִצְחָק, אִית לִיה לְעוֹף וְעָנִיל –
 עוף שבשר הירך שלו מקיף את עצם הקולית בעיגול ככף של
 בהמה וְחִידָה, או אִית לִיה לְכַתְּמָה וְלֹא עָנִיל – וכן בהמה שבשר הירך
 שלה שטוח לרוחבו ואינו עגול, מֵאִיר – האם ינהג בהם איסור גיד
 הנשה. וצדדי הספק הם, האם בְּתֵר דִּידֵיהֶם אֲוִלִּינִן – האם הולכים
 אחר כל בהמה ובהמה בפני עצמה ואחר כל עוף ועוף בפני עצמו,
 או שְׂתֵר מִיְנֵיהֶם אֲוִלִּינִן – או שהולכים אחר המין, ובבהמות וחיות
 לעולם יהיה איסור, ובעופות לעולם לא יהיה איסור. ונשארה
 הגמרא בתיקו.
 שנינו במשנה: וְנוֹהֵג בְּשִׁלִּי, דְּהֵינּוּ שאיסור גיד הנשה נוהג
 בעובר בן תשעה חדשים שנמצא חי בתוך הבהמה לאחר
 שחיטתה, ורבי יהודה אומר שאינו נוהג בשליל. ובסמוך לכך שנינו
 במשנה שחלבו מותר. הגמרא דנה האם דין זה הוא סיום דברי רבי
 יהודה: אָמַר שְׁמוּאֵל, מִה שֶׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה וְחֻלְבֵּי מוֹתָרִי אֵין זֶה סִיּוּם
 דְּבִרְיוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, אלא כן הדין לְרַבִּי חֵלֵב שֶׁהַחֵלֵב מוֹתָר
 בְּאִכְלָה.
 שואלת הגמרא: חֻלְבֵּי דְמֵאִיר – באיזה חלב מדובר, אִילִימָא בַּחֲלָב
 דְשִׁלִּיל – אם תאמר שהמשנה מדברת בחלבים האסורים של
 השליל, כגון חלב הכליות, ובוה אמר שמואל שהגם שנחלקו תנא
 קמא ורבי יהודה אם נוהג איסור גיד בשליל, בחלבו כולם מודים
 שהוא מותר, וְהָאֵל מִיִּפְלֵי פְלִיגֵי בֵּיה – והרי בברייתא נחלקו רבי
 מאיר ורבי יהודה גם על החלב של השליל אם הוא מותר או
 אסור, דְּתַנָּא, איסור גיד הנשה נוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וְחֻלְבֵּי של השליל
 אָסוּר בְּאִכְלִיָּה דְּרַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר איסור גיד הנשה
 אִינוּ נוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וְחֻלְבֵּי של השליל מוֹתָר בְּאִכְלִיָּה. וְאָמַר רַבִּי
 אֲלֵעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא על דברי הברייתא, שֶׁהַחֲחֻלֹקֶת של רבי
 מאיר ורבי יהודה היא עֹבֵר בֶּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שֶׁנִּמְצָא חֵי בִּמְעֵי
 אִמּוֹ לֹאֲחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה, וְחֻלְבֵּי דְרַבִּי מֵאִיר שֶׁאִסֵּר אֶת הַגִּיד וְהַחֲלָב
 לְשִׁטְתּוֹ וְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתִּיר אֶת הַגִּיד וְהַחֲלָב לְשִׁטְתּוֹ, שכן במשנה
 לעיל (עד) נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם עובר בן תשעה חדשים
 שנמצא חי במעי אמו טעון שחיטה, שלדעת רבי מאיר מדין
 שֶׁנִּמְצָא לְעוֹבֵר חֲדָשִׁי הוּא טֵעוֹן שְׁחִיטָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹתֵר עַל יַד
 שְׁחִיטַת אִמּוֹ, ומאחר ולדעתו עובר זה הוא בריה בפני עצמה, לכן
 אמר בברייתא שנוהג בו איסור חלב וגיד. אולם רבי יהודה סבר
 שגם עובר ששללו לו חדשיו הותר בשחיטת אמו, ולכן אמר
 בברייתא שאין בו איסור חלב וגיד לפי שהתורה היתירה לאכול
 את כל מה שנמצא בבהמה. נמצא שלדעת רבי מאיר גם החלב
 של השליל אסור והאיך אמר שמואל שחלבו מותר לדברי הכל.
 הגמרא מנסה לומר אפשרות אחרת: וְאֲלָא תִּאֲמַר שֶׁהַמִּשְׁנָה
 מדברת בְּחֻלְבֵּי דְגִיד – בשומן שעל גבי גיד הנשה של כל בהמה
 וְחִידָה, ועל כך אמר שמואל שכולם מודים ששומן זה מותר
 באכילה, זה לא ניתן לומר, דְּהָא מִיִּפְלֵי פְלִיגֵי בֵּיה – שהרי גם בזה
 נחלקו התנאים בברייתא. דְּתַנָּא נִיד הַנֶּשֶׁה מִחֻטְט אַחֲרָיו כָּכָל מְקוֹם
 שְׁהוּא – לפי שגיד הנשה נתון לכל אורך הירך ובחלקו הוא מגולה
 על כף בשר הירך ובחלקו הוא טמון בתוך כף הבשר, לכן צריך

הגמרא מבארת מהו שיעור החוטים הנמצאים בעוקץ: **וְאָמַר רב**
יְהוּדָה, הַחוּטִין שֶׁבְּעוֹקֶץ – חוטים היוצאים מהעוקץ, דהיינו
 מהשדרה שמעל הכסלים ונכנסים בקרום הכסלים **אֶסְרִין**
 באכילה משום איסור חלב. **חֲמִשָּׁא חוּטֵי אִית בֵּיה בְּכַפְלָא** – חמשה
 חוטים יש בכסלים, והם אותם החוטים שנכנסים מן השדרה שמעל
 הכסלים לתוך קרום הכסלים, **תְּלָתָא מִיּוּנִיָּא וְתַרְתִּי מִשְׁמָלָא** –
 שלשה חוטים יוצאים מן הנקבים שבשדרה ומתפשטים בצד ימין
 של הכסלים ושני חוטים יוצאים מן הנקבים שבשדרה ומתפשטים
 בצד השמאלי של הכסלים, וכולם אסורים משום חלב. **תְּלָתָא**
מִפְּצָלִי לְתַרִּי תַרִּי – אותם שלשה חוטים שנמצאים בצד ימין של
 הבהמה מתפצלים כל אחד מהם לשני חוטים, **תַרִּי מִפְּצָלִי לְתְּלָתָא**
תְּלָתָא – ואותם שני חוטים הנמצאים בצד שמאל של הבהמה
 מתפצלים כל אחד מהם לשלשה חוטים. **נִפְקָא מִיָּנָה** – היוצא לנו
 מידעת מספר החוטים להלכה, **דְּאִי שְׁלִישָׁא לְהוּ עַד דְּחֲמִימִי מִשְׁתַּלְפִּי**
 ששם שולף המנקר את החוטים מן הכסלים בזמן שהבשר
 והחוטים עדיין חמים, בידוע שנשלפו כולם ולא נשאר מהם כלל,
וְאִי לֹא – אבל אם לא הוציאם בעודם חמים אלא רק לאחר
 שנתקררו ונתיבשו **פְּעֵי חֲמוּטֵי בְּתַרְיָהּ** – צריך לחפש אחריהם
 מהשדרה שלנקביה מחבורים החוטים עד הצלעות שבחנותית
 החזה, עד שימצא את כל החוטים, משום שלאחר שהם מתקררים
 הם נאחזים בבשר. ועל כן צריך המנקר לדעת מה מניין החוטים
 שעליו לנקר.
 הגמרא מונה את החוטים האסורים הנמצאים בבהמה ומבארת
 שחלקם אסורים משום חלב וחלקם משום דם: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵפִי וְאִיתִּימָא**
 – ויש אומרים **רב יְהוּדָה, חֲמִשָּׁא חוּטֵי הוּו** – חמשה מקומות יש
 בבהמה שבהם ישנם חוטים אסורים, **תְּלָתָא מִשּׁוּם תְּרֵבָא** –
 בשלשה מהן החוטים אסורים משום איסור חלב, **וְתַרְתִּי מִשּׁוּם דָּמָא**
 – ובשנים מהן החוטים אסורים משום איסור דם הבלוע בהם.
דְּטַחְלִי – החוטים הנמצאים בטחול, **וְדִפְסָלִי** – החוטים הנמצאים
 בכסלים, **וְדִכְוִלִּיתָא** – והחוטים הנמצאים בכליות אסורים משום
 תְּרֵבָא – חלב. **דְּיָדָא וְדִלְוָעָא** – החוטים הנמצאים ביד ובלחי אסורים
 מִשּׁוּם דָּמָא – איסור אכילת דם. שואלת הגמרא: **לְמָא נִפְקָא מִיָּנָה**
 – מה יוצא לנו מידעת החילוק בין חוטים האסורים משום חלב
 לחוטים האסורים משום דם, הרי בין כך ובין כך הם אסורים
 באכילה. מיישבת הגמרא: **הֲנִי דְּמִשּׁוּם דָּמָא** – אלו החוטים
 האסורים משום דם, **אִי מִתְּרַף לְהוּ וּמְלַח לְהוּ שְׁפִיר דָּמִי** – אם
 יתחכם וימלחם ידויה מותר ליתם בקדירה ולאכלם, אולם הֲנִי –
 החוטים האסורים משום חלב לִית לְהוּ תַּפְנָתָא – אין להם תקנה
 ואסורים לעולם.
 הגמרא מונה את הקרומים שבבהמה האסורים משום חלב ומשום
 דם: **אָמַר רַב כְּהֵנָא וְאִיתִּימָא** – ויש אומרים **רב יְהוּדָה, חֲמִשָּׁא קְרִימִי**
 הוּו – חמשה קרומים יש בבהמה, **תְּלָתָא מִשּׁוּם תְּרֵבָא** – שלשה
 מהם אסורים משום חלב וְתַרְתִּי מִשּׁוּם דָּמָא – ושנים מהם אסורים
 משום דם. **דְּטַחְלִי** – הקרום שעל הטחול **וְדִפְסָלִי** – הקרום שעל
 הכסלים **וְדִכְוִלִּיתָא** – הקרום שעל הכליות אסורים מִשּׁוּם תְּרֵבָא –
 חלב, **דְּבִיעֵי** – הקרום שעל ביצי הזכר **וְדִמְוִקָּרָא** – והקרום שעל
 המוח אסורים מִשּׁוּם דָּמָא.
 הגמרא מבארת איזה חלק מן הקרום שעל הטחול צריך לקלף: **רב**
יְהוּדָה בַּר אֲשִׁיעֲיָא הָהּ קָא קְלִיף לִיה מִזְלָא – היה מקלף את הקרום
 שעל הטחול לְלִי בְּרִיָּה דְּרַב הוּנָא בַּר חִיָּא, ובשקילפו הָהּ קָא נָאִים
 לִיה מִזְלָא – היה מקלף רק את הקרום המכסה את החלק העליון
 של הטחול, ששם הטחול עבה ומחובר לכרס וראה אזור הו. **אָמַר**
לִי לִי לִרַב יְהוּדָה חוּטֵי בִּיתָא מִי – רד וחותרך את הקרום יותר עד
 למטה, דהיינו גם את הקרום המכסה את הטחול הדק ואל תסתפק
 בקליפת הקרום שבחלק העליון. **אָתָא אַבְוֵת** – בא רב הונא בר
 חייה אביו של לוי ואֲשַׁפְּחִיה – ומצאו לבנו שכן הוא מורה לרב
 יודנה, **אָמַר לִיה** – רב הונא לבנו, **הָכִי אָמַר אַבְוֵת דְּאָמַר מִשּׁוּם דְּרַב**
 – כך אמר אבי אמך בשם רב, **וּמִי** – ומי הוא אבי אמו של לוי, **רב**
יְרִמְיָה בַּר אֲבָא, לֹא אֲפָרָה הַתּוֹרָה אֱלָא את הקרום של הטחול

חֶלֶב הכסלים שֶׁהַבֶּשֶׂר חוּפָּה – מכסה אותו מותר באכילה, **אֱלָמָא**
 – מוכח שסבר **שַׁעַל הַכֶּסְלִים אָמַר רַבְּמָנָא** – שכשאמרה התורה
 (ויקרא ג ד) **וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֶיהָ אֲשֶׁר עַל הַכֶּסְלִים** וגו', היא
 התכוונה לאסור באכילה רק את החלב שעל הכסלים שהוא קרב
 על גבי המזבח ולא את החלב שנמצא בְּתוֹךְ הַכֶּסְלִים, שהוא אינו
 קרב ומותר באכילה. **הָכָא נִמֵּי** – אף כאן בדין לובן הכוליא, יש
 לומר **שַׁעַל הַכִּלּוֹת אָמַר רַבְּמָנָא** – שכשאמרה התורה (שם) **וְאֵת**
שְׁתֵּי הַכִּלּוֹת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֶיהָ, היא התכוונה לאסור
 באכילה רק את החלב שנמצא על הכליות ולא את החלב שנמצא
 בְּתוֹךְ הַכִּלּוֹת, ומכיון שהחלב שבתוך הכליות מותר באכילה אין
 צריך לחטטו.
 הגמרא חוזרת לעיקר דבריו של שמואל ומקשה סתירה בדבריו:
נִימָא אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חֶלֶב שֶׁהַבֶּשֶׂר חוּפָּה
אוֹתוֹ מוֹתֵר באכילה. מקשה הגמרא: **אֵינִי** – האם כך אמר שמואל,
וְהָאֵמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִי תְּרֵבָא תְּרִיתִי
מִיָּנִי – החלב הזה שתחת המתנים אִסִּיר – אסור באכילה. ואם
 לדעת שמואל חלב שהבשר חופהו מותר באכילה, מדוע אמר
 שהחלב שתחת המתנים אסור, והלא רק לאחר שהטבח מפריש
 את בשר המתנים נראה החלב, נמצא שחלב זה מכוסה בבשר
 ולדעת שמואל חלב זה צריך להיות מותר.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי כְּהֵנָה בְּתִיָּה פְּרוּקִי מִיִּפְרָקָא, כלומר**
 כשהבהמה מהלכת איבריה נעים ומתפרקים, ופעמים שהמתנים
 נמשכים למעלה והכסלים נמשכים למטה, ואז אין החלב שתחת
 המתנים מכוסה בבשר המתנים, לפיכך אף על פי שלאחר שחיטת
 הבהמה בשר המתנים מתהדק על החלב ומכסהו, הואיל ובחייה
 החלב מתגלה לפעמים הוא אסור.
 וכן **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵנָּה לֹא מִטְּכָא אֵנָּה וְלֹא בַּר מִטְּכָא אֵנָּה** – אני
 אינני טבח ולא בן טבח, לפיכך איני בקי בעצמי אם חלב שתחת
 המתנים מגולה או מכוסה, **וְהִירֵנָא דְּהָכִי הוּא אָמַרִי בִּי מוֹדְרָשָׁא** –
 אך זכור אני שכך אמרו בבית המדרש שֶׁכְּהֵנָה בְּתִיָּה פְּרוּקִי
 מִיִּפְרָקָא, לפיכך חלב המתנים אסור.
 הגמרא מביאה עוד מיני חלבים אסורים: **אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב**
יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חֶלֶב שֶׁנִּמְצָא עַל הַקְּמֶסֶס – הכיס שאליזו נשפך
 המזון מבית הכסוּת וּבֵית הַכּוֹסוּת – הכיס הסמוך אליו הנמצא
 בסוף הכרס ועשוי ככובע אֶסְרִין וְהַאוֹכֵל עֲנֹשׁ בְּרַת, וְהוּו 'חֶלֶב
שֶׁעַל הַקֶּרֶב' האמור בתורה, כפי שנאמר (ויקרא א ג) וְהִקְרִיב וגו' וְאֵת
כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב.
 ועוד **אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִי תְּרֵבָא**
דְּקְלִיבּוֹתָא – חלב הנמצא על עצם הקליבוסות אִסִּיר באכילה
 וְהַאוֹכֵל עֲנֹשׁ בְּרַת, וְהוּו בכלל 'חֶלֶב שֶׁעַל הַכֶּסְלִים' האמור בתורה
 (שם ג ד).
וְאָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חוּטִין שֶׁבִיד – הורידים
 הנמצאים בכתף של הבהמה אֶסְרִין באכילה וראה איור ג).
אָמַר רַב סְפָרָא לרבי אבא, מִשָּׁה – תלמיד חכם, מדוע הינך אומר
 שהחוטין שביד אסורין, **מִי אָמַר רַבְּמָנָא לֹא תִיכּוֹל בִּישְׁרָא** – וכי
 התורה אסרה לאכול בשר. **אָמַר רַבָּא לרב ספרא מִשָּׁה** – תלמיד
 חכם, מה קשה לך על רבי אבא, **מִי אָמַר רַבְּמָנָא אֲכֹל דָּמָא** – וכי
 התירה התורה לאכול דם, ומכיון שאסרה התורה לאכול דם, לכן
 אסרה לאכול את גידי הורוע מחמת הדם הבלוע בהן, ולא מחמת
 איסור חלב. אולם אם תִּתְּבִיָּה וּמְלַחִיה – חתך ומלח את הגידין,
אִפִּילוּ לְקַדְרֵיהָ נִמֵּי שְׁפִיר דָּמִי – מותר לבשלם אפילו בקדירה כיון
 שהדם כבר זב מזון על ידי החתיכה והמליחה.
 הגמרא מבארת מהו שיעור נטילת החלב שעל הדקין: **אָמַר רַב**
יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, רִישׁ מַעֲיָא – תחילת המעיין ממקום יציאתם
 מן הקיבה **מִמְּתָא פְּעֵי גְרִידָה** – צריך לגרור אותם באורך אמה
 כדי להסיר את החלב שעליהם. וְהוּו הַחֶלֶב שֶׁעַל הַדְּקִין ו-המעיים)
 שבו נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא (לעיל מט). אבל לאחר אמה
 אינם טעונים גרידה כיון שהם דבוקים כבר בהדורא דכנתא
 [במעיים הכרוכים זה בזה] שהוא שומן המותר באכילה.

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף צג עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפא רש"י תוספות

חלב שהבשר חופה אותו – חלב שעל הכסלים, שתחת הכליות, ונראה בגובה הכסלים. ואחר כך נבלע תחת הבשר אדום דק, ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים. ומשהבשר חופה – מותר. וכשכלה למטה אותו בשר, יוצא ממנו קרום עב ולבן, לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים – שאסור משום חלב, כדלקמן. ותחת אותו קרום עב יש חלב. ויש

שנהגים איסור באותו חלב, לפי שאותו קרום אינו חשוב חפץ בשר, שדק הוא, אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר. וגם בעיני נראה דחפיו גמור הוא. ובלבד כוליא – הלך אחר המחמיר, לשרש אחריו, כיון דלא איתוקם הלכתא כרבי אסי. והמחמיר חמיר, והמונע לה פסיד. האי תרבא דתותי מתני – זה עליו וגובהו של אותו חלב שפירשתי, קודם שיכסהו הבשר. ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים, שקורין לונבי"ש, שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומכסהו, וכשהטבח מפירשו – נראה אותו חלב. פרוקי מפרקא – כשהיא חולכת, איבריה נעים, והמתנים פעמים שהן נמשכים כלפי מעלה, והכסלים נמשכים כלפי מטה, ואין החלב נכסה בהן. המסס ובית הכוסות – בסוף הקרב, ולא זה הוא עיקר חלב המכסה את הקרב, שקורין טייל"א, שהוא תותב קרום ונקלף, אבל אותו חלב המכסה את הקרב, דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות. תרבא דקליבוסתא – עצם קטן הוא, ומונח על עצם שקורין הנק"א, ומחובר לחולית האליה מלמעלה, ועליו יש חלב תחת ראש המתן, שקורין לונבי"ל. חוטין שביד – שאנו נוטלין מן הכתף. משה – תלמיד חכם. ריש מעיא – כשהקורן יוצאין מן הקבה, צריך לגרר חלב שעליהן אורך אמה. והוא חלב שעל הדיקין – שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא ב"אלו טרפות" (חולין מט.ב). שבעוקין – היינו חמשה חוטי דכפלי, פלונקשא. עוקין – הנק"א. בעי לחטוי בתרייהו – עד שימצא במספר הזה, וראשן אחד מחובר בשדרה, וראשי הפצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות. חמשה חוטי הוו – חמשה מקומות, ובחן חוטים של איסור. דשחלא – טחול. דידא – שביד. ודלועא – שבלתי. וחוטין דקין הוא דקחשיב, הלכך לא חטא מורקי הצואר, שאף הם משום דם. רביעי – בציצים של זכר. דמוקרא – שעל המות. חות ביה טפי – שלא היה קולף אלא בגובהו במקום עובי, שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, ואמר לו "קלוף ורד עד מטה" על הדר – קרום שעל מקום עובי. אמאי – והא חלב הקרב הוא! אלא לאו דבוליה – של טחול כוליא. עילאה – חלב ממש שעל הכליות יש עליו קרום דק, והוא חלב גמור. תנאה – קרום. בניי חשילתא – ביצי גמור המעורים בגופו. חי אבר – משום אבר מן החי, דאף על גב דתלו ביה – כחתוכין דמנו. אל

חלב שהבשר חופה אותו – מותר, אלא – "שעל הכסלים" אמר רחמנא, ולא שבתוך הכסלים. הכא נמי – "שעל הפליות" אמר רחמנא, ולא שבתוך הפליות. גופא, אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: חלב שהבשר חופה אותו – מותר. איני, והאמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: האי תרבא דתותי מתני – אסור! אמר אביי: בהמה בתייה פרוקי מיפרקא. אמר רבי יוחנן: אנא לאו טבחא אנא ולא פו טבחא אנא, ונהירנא דהכי הוה אמרי בי מדרשא: בהמה בתייה פרוקי מיפרקא. אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: חלב שעל המסס ובית הכוסות – אסורין ועגוש פרת, והוה "חלב שעל הקרב". אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: האי תרבא דקליבוסתא – אסור, ועגוש פרת, והוה "חלב שעל הכסלים". ואמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל: חוטין שביד אסורין. אמר רב ספרא: משה! מי אמר רחמנא לא תיכול בשרא?! אמר רבא: משה! מי אמר רחמנא אכול דמא?! חתכיה ומלחיה – אפילו לקדירה נמי שפיר דמי. אמר רב יהודה, אמר שמואל: ריש מעיא פאמתא פעי גרירה, והוה "חלב שעל הדיקין". ואמר רב יהודה: חוטין שבעוקין – אסורין. חמשה חוטי אית ביה בכפלא, תלתא מוינא ותרתוי משמאלא, תלתא מפצלי לתרי תרי, תרי מפצלי לתלתא תלתא. נפקא מינה, דאי שלוף להו עד דחמימי – משתלפי, ואי לא – פעי חטויי בתרייהו. אמר אביי ואיתימא רב יהודה: חמשה חוטי הוו. תלתא משום תרבא, ותריי משום דמא. דטחלי ודכפלי ודבוליתא – משום תרבא, דידא ודלועא – משום דמא. – למאי נפקא מינה? – הני דמשום דמא – אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי, הנך – לית להו תפנקתא. אמר רב פהנא ואיתימא רב יהודה: חמשה חוטי הוו. תלתא משום תרבא, ותריי משום דמא, דטחלי ודכפלי ודבוליתא – משום תרבא, דביעי ודמוקרא – משום דמא. רב יהודה פו אושעיא הוה קא קליף ליה טחלא ללוי בריה דרב הונא פו חייא, הנה קא אאים ליה מעילאי. אמר ליה: חות ביה טפי! אתא אבובא אשכחיה, אמר ליה: הכי אמר אבובא דאמך משום דרב, ומנו – רב ירמיה פו אבא: לא אסרה תורה אלא שעל הדר בלבד. – איני, והאמר רב הונא, תנא: קרום שעל

לומר לך. חלב שכמוהו כשר ליקרב – אמרתי לך, חלב דפנת שאין ראוי ליקרב – לא אמרתי לך. משמע, שהייתי אוסר חלב הדפנת אי לא משום דאין קרב. ואם כן, חלב היותרת שהוא קרב עם היותרת – אסור. ולפי זה היה לן לאסור לובן כוליא, שהוא קרב עם הכוליא, והכא שרינן ליה ומיהו איבא למימר: שאני לובן כוליא. שממעט ליה קרא "שעל הכליות" – ולא שבתוך הכליות. ומכל מקום קשה: דלפי זה ליחסר שומן האליה שרקב עם האליה, ואף על גב דאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קיזא) דחלב האליה מיקרי, חלב סתמא לא איקרי, מכל מקום ליחסר מטעם שרקבו לכך נראה לך. ודוקא חלב דפנת, שדומה לשאר חלב, ושמן אף תותב קרום ונקלף הוא – הוה מיתסר אי הוה קרב. אבל חלב יותרת לובן כוליא ושומן האליה, שאין דומין כלל לחלב – לא מיתסר, דאין קריבין בתורת חלב אלא אנג יותרת וכוליא ואליה. משה מי אמר רחמנא לא תאכל בשרא – דסלקא דעתך: דאסר ליה אפילו חתב, ומשום חלב. חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה שפיר דמי – מכלל דעד השתא משמע דלא הוה מיימי לקדירה ללא לצלי, ואפילו הכי קאמר דאסור, לפי שלא חתכה. והא דקאמר לקמן גבי בשרא דאסמיק, שפדיה בשפודא – מידב דאבי דמא, וכן ביע, וכן מיוקרי, ופירש בקונטרס: בלא חתכיה ומלחיה – לא בעי למימר שלא עשה לא חתיכה ולא מליחה, דהא חתיכה בעי אף לצלי, כדמשמע הכא. אלא רצה לומר: שלא עשה שתייהם אלא חתיכה לבדה, ובקונטרס נקט לשון הגמרא, דקאמר: חתכיה ומלחיה, ולצלי אין צריך חתכיה ומלחיה. ודוחק לחלק: דהם מיימי במיוקרי בפני עצמן כשהוא חוץ לצואר, לכך לא בעי חתיכה לצלי, שדרך מקום חתך שלהם יצא הדם. אבל הכא מיימי שהחוטין שלימין בתוך היה, לכך (לא) בעי חתיכה לצלי. ואם היינו אומרים כן, היה קשה לפירוש רבינו תם דפירש שכמו שנהג העולם לבשל בכד בקדרה אחר צליה, כן מותר לבשלו בקדרה אחר מליחה כשהוא שיעור מליחה, משום דמליח הרי הוא כרותת, והיינו, כרותת דצלי מנתן חלכות גדולות שיעור לשליית מליחה כשיעור צליה. והשתא לא יתכן, דאם לא היה צריך כאן חתיכה לצלי, אם כן לא היה ראה מצלי למליחה. דהא צלי מפלט טפי ממליחה, דלצלי לא בעי חתיכה, והא מותר לבשלו בקדרה, ועם המליחה בעיא חתיכה לקדירה. חמשה חוטי איתא בכפלי – פירש בקונטרס: שמחוברים בראשי צלעות שתחת החזה. וצריך לייחד אותם הקונים חלק של פנים לחטט אחריהם עד החזה. בעי לחטוי בתרייהו – חטיטה לא הוי אלא מדרבנן, דהא דהא "חלב" אמר רחמנא, ולא חוטין. ועוד: "שעל הכסלים" – ולא חוץ הכסלים, ומכל מקום צריך לחטט אחריהם מדרבנן, ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי, דהכא בחמה בחייה פרוקי מיפרקא, ונמשכין החוטין בחליכתה, ומתגלים. אי נמי: כיון דבלאו הכי רובן גלויים, אף מה שבתוך הבשר אסור מדרבנן, מכלא

הטחול – אסור, ואין חייבים עליו. היכי דמי? אילימא שעל הדר – אפאי אין חייבין עליו? אלא דבוליה! אמר ליה: אי תנאי, תנאי. גופא, אמר רב הונא, תנא: קרום שעל הטחול – אסור, ואין חייבין עליו. והתנאי: חייבין עליו! – טחול אטחול לא קשיא, הא – כנגד הדר, הא – כנגד כוליא – אסור, ואין חייבין עליו. – בעיליאה, הא – בתתאה. ביעי חשילתא. רב אמי ורב אסי, חד אסר וחד שרי. מאן דאסר: מרלא

מודלא קא בריין הני אבר מן החי נניחו – מן התורה לא הוי אבר מן החי, כיון שמוחברים הם מעט – הם נותרין בשחיטה, כאברים המדולדלים. ואין בהם אלא מצות פרש בלבד, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"א). **משום** אל תטוש – סבר כרב אשי, דאמר בפרק קמא (חולין י"ב) הדיכא דרעתיה לחזור – נותנין עליו חומר מקום שיצא משם. אי נמי, כבולי

עלמא, "ואת לא תיכול" – במקומו קאמר. **רישא** כבישא – יש שנותנים תרגולת במים אחר שחיטה, וטומנין אותה ברמץ, להסיד הנצח. אף על גב דברישא כבישא לא שרי אלא היכא דאותביה אנחריה – היינו, משום דיש בראש עצמות הרבה ודברים המעכבים את הדרס מלצאה. אבל בתרגולת – האש מישאב שאיב נמא. ובחלכות גדולות כתוב: האי מאן דמטוי דמיא – צריך לאתנוחי לבית השחיטה מתנא, כי היכי דנידוב דמא. ואי אשתלי והפכיה – מוקרא הוא דאסור באכילה, ורישא נופא שרי. משמע דלא אסור אלא משום קרסו של מוח, שיש בו דם. ולכן גם המוח אסור, שמתבשל בדם הקרסו. אבל תרגולת, דליכא למימר הכי – שריא. ורמא דגם חותין שבלחי אסורין, אם לא חתכן מתחלה, שגם הם אסורין משום דם, כדאמר לקמן (ק"גא). **שני** גידים הם – כאן פירש בקונטרס: דקרי ליה "פנימי" – משום דמובלע הרבה, עד סמוך לעצם. ו"חיצון" – משום דסמוך לבשר, ואינו מובלע כל כך. ובריש פירקין פירש בענין אחר. **נאמנין** עליו ועל החלב – בסתם חלב איירי, דחלבו של גיד שרי רבי יהודה לגמרי, ולא שייך למימר ביה נאמנות, כדפירשתי. ועוד: דאי חלבו גידא איירי – הוה ליה לאקשווי ממתניתין לשמואל דשרי לדברי הכל, וחכא אסר לדברי הכל. ולשנוני: דמותרין דקאמר שמואל – מן התורה קאמר, כדמשני לעיל אבריינא. ועוד: הוה ליה למימר "עליו ועל חלבו", אי אחלבו גידא קאי. אלא בסתם חלב איירי, ופליגי: דרבי מאיר סבר דאין נאמנין בגיד הנשה – דצריך חטיטה, ואיכא טירחא. ובחלב נמי, אף על גב דליכא טירחא כולי האי כמו בגיד, החמירו עיניה שלא לאמננה. כיון דחמיר אסוריה, ואיכא ביה נמי טירחא. לכן אין נאמנין. ולרבי יהודה נאמנין בגיד – משום דלא בעי אלא גמימה. ובחלב נמי, אף על גב דאיכא ביה טירחא טפי מבגיד לרבי יהודה, מכל מקום לית ביה טירחא כמו בגיד לרבי מאיר. **חזרו** לומר נאמנין – אגיד קאי, ולא אחלב. **חלב** מאן דבר שמיא – לעיל (פ"ט). דקאמר רבי יהודה: אינו נוהג בשליל וחלבו מותר, לא פריך הכי – משום ד"חלבו מותר", מילתא באפי נפשיה היא, כדמפרש שמואל (חולין צ"ב). אבל הכא, חזא מילתא היא, ונאמנין עליו ועל החלב. ד"נאמנין" קאי אתרתייהו, ומשמע דבתרתייהו קאתי לפלוגי עליה דרבי מאיר.

חיתוכא

מודלא קא בריין – הני אבר מן החי נניחו. **מאן דשרי**: **מודלא** קא מסרחן – הני חיתתא אית בהו. **ואידך**, **האי דלא קא מסרחן** – דלא קא שליט בהו **אורא**. **ואידך**, **האי דלא בריין** – פחישותא הוא דנקט להו. **אמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא**: הני בעי חשילתא – שריין, ואת לא תיכול משום "ואל תפוש תורת אמן". **אמר מר בר רב אשי**: הני בעי דגדריא, עד תלתין יומין – שריין בלא קליפה. **מקאן ואידך**, אי אורען – אסורין, ואי לא אורען – שריין. **מנא ידעינן? אי אית בהו שורייין סומקין** – אסורין, לית בהו שורייין סומקין – שריין. **אומציא בעי ומוזרין**, פליגי בה רב אחא ורבנא. **בכל התורה פולה רבינא לקולא ורב אחא לחומרא**, והלכתא פרכינא לקולא, לבר מתני תלת דרב אחא לקולא ורבנא לחומרא, והלכתא פרכ רב אחא לקולא. **אומציא דאסמיק**, חתכה ומלחה – אפילו לקדרה נמי שפיר דמי. תלייה נמי בשפודא – דאיב דמא. **אגומרי** – פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר: **משאב שאיבי ליה**, וחד אמר: **מצמות צמתי ליה**. וכן בעי, וכן מוזרין. **רישא כבישא**, אותביה אפית השחיטה – דייב דמא ושרי, אצדדן – מיקפא קפי ואסור. **אותביה אנחריה**, דין ביה מידי – שרי, ואי לא – אסור. **איכא דאמרי**: **אנחריה ואפית השחיטה** – דאיב. **אצדדן**, אי דין ביה מידי – שרי, ואי לא – אסור. **אמר רב יהודה**, **אמר רב שמואל**: **שני גידין הן, הפנימי סמוך לעצם** – אסור, **והיבין עליו**. חיצון סמוך לבשר – אסור, ואין חיבין עליו. **והתניא**: **פנימי סמוך לבשר**! **אמר רב אחא**, **אמר רב כהנא**: **איכלודי מיקלדי**. **והא תניא**: חיצון הסמוך לעצם! **אמר רב יהודה**: **היכא דפרעי טבחי**. **איתמר**, **טבח שנמצא חלב אחרייו**. **רב יהודה אמר**: **בכשעורה**, **רבי יוחנן אמר**: **בכזית**. **אמר רב פפא**: **ולא פליגי**, **כאן – להלקותו**, **כאן – לעברו**, **אמר מר זוטרא**: **בשעורה – במקום אחד**, **פנית** – אפילו בשנים ובשלשה מקומות. **והלכתא**: **להלקותו** – בכזית, לעברו בכשעורה. "אין הפסחין נאמנין" [וכו']. **אמר רבי חייה בר אבא**, **אמר רבי יוחנן**: **חזרו לומר נאמנין**. **אמר רב נחמן**: **חזרו לומר נאמנין**. **אמר רב נחמן**: **אפשור דרי?** – מעיקרא דהווי סברי לה פרכי מאיר – לא הווי מהימני, ולכסוף סברי פרכי יהודה. **איכא דמתני לה אסיפא**: "והכמים אומרים: **נאמנין עליו ועל החלב**", **אמר רבי חייה בר אבא**, **אמר רבי יוחנן**: **חזרו לומר אין נאמנין**.

אמר רב נחמן: **חזרו לומר נאמנין**. **אמר רב נחמן**: **אפשור דרי?** – מעיקרא סבריה פרכי יהודה, תדר סבריה פרכי מאיר, פמה דהווי דכירי לה לרבי יהודה – לא מהימני, והשתא דאנשייה לרבי יהודה – מהימני. "ועל החלב". – חלב מאן דבר שמייה? – הכי קאמר: אין נאמנין עליו ועל החלב, והכמים אומרים נאמנין עליו ועל החלב. **משנה שולח אדם ירך לגוי** שגיד הנשה פתוכה, מפני שמקומו ניפר. **גמרא** שְלִמָה – אין, חתוכה – לא. **במאי עסקינן?** **אילימא** במקום שאין מכריזין – חתוכה

אל תפוש תורת אמן – מנהג מקומך, שאתה מבבל, ושם נוהגין בו איסורא. **דחא** אפילגו בה רבא אמר ורב אסי. **הני בעי דגריא עד תלתין יומין** – משנולד. **שריין** – בלא קליפת הקרום, דאבתי לא נפיש דמיה ליבלע באיבריו. **גריא**, לאו דווקא. **אורען** – יש בהן רוע – אסורין, דבידוע שיש דם. **אומציא בעי ומוזרין** – לקמיה מפרש פלוגתיהו. **בכל התורה כולה** – רב אחא ורבינא, חד אמר הכי וחד אמר הכי, כבולחה: **הואו דמיקל** – רבינא, והואו דלחומרא – רב אחא. **דאסמיק** – שנקטראו. **חתכה** – חתיכות הרבה. **תלייה בשפודא** – בתוך התנור לצלות, בלא חתכה ומלחה, אלא כדי מליחת צלי דבר מועט. **דאיב דמא** – הואיל ותלוי – שפיר דמי. **שייבי** – שואבים את הדם. **מצמת צמית** – אישטריינט, שומטין הבשר ואינו מוציא את דמו, והוא נצלה בתוכו, ואסור. **מוזרין** – חוטי הצואר, וירדין. **רישא כבישא** – הראש, כשרוצין להסיר שערו, נותנין עליו מים ומטמינן אותו ברמץ. **כבשא** – הטמנה. **אותביה אפית השחיטה** – שבית השחיטה מלמטה. **דייב דמא** – דרך החתך, ושפיר דמי. **אצדדן** – על צומו, מיקפא קפי – דמא בתוכו, ואסור. **קפי** – כמו (איוב י') "וכבגינה תקפיאני". **אותביה אנחריה** – נקבי החוטם למטה. **דין ביה** – בנקב החוטם מידי, שלא יסתם. **פנימי** – גיד הארוך, והוא בצד פנימי של ירך. **חיצון** – גיד הקצר שבסוף השופי הרחב, והוא צד חיצון של ירך. **והתניא פנימי** – קרי "מובלע בבשר". **אכלודי מיקלדי** – אותו גיד הארוך, חוזר ונכנס בבשר, והתם קרי ליה "סמוך לבשר". **אכלודי** – לשון מפתח הנכנס בפותחת. **והתניא** – דחיצון קרי "סמוך לעצם". **דמשמע**, גלוי הוא, ואינו מובלע בבשר. **אמר רב יהודה חייה דפרעי טבחי** – הוי גלוייה. במקום חתך חזק, כשנחתכת ונפרשת מן האליה, הוי ראש אותו גיד מחובר לבקא של קוליא. כך שמעתי. **טבח שנמצא אחריו חלב** – דרך הטבח לנקר הבשר. להלקותו – בבזית. **לעברו** – בכשעורה. **אכשור דרי** – דמקאמר "חזרו לומר" – מכלל דמעיקרא הוה קיימא לן כרבי מאיר, דאמר: אין נאמנים, וחזרו לומר נאמנים, וכי אכשור דרי? בתמיה. **כרבי מאיר** – דבעי חטיטה, וטירחא לזו מילתא – לא מהימני, וצריך לבדוק אתריהם. **מעיקרא סברי** לה כרבי יהודה – ולפירך אמרו חכמים דנאמנין, ולכסוף סברי דבעי חטיטה, ואחריה: אין נאמנים. **וכמה חזו דכירי לרבי יהודה** – וגירי בתריה, אמרו: אין נאמנין, משום דסביא לן כרבי מאיר. **ובומן** הוה דאנשייה לרבי יהודה, והחזו חמנהו כרבי מאיר, אמרו נאמנין. **והכי קאמר** – רבי מאיר. **אין נאמנים לא עליו ולא על החלב** – מפני שטורח הוא להם. **והכמים אומרים**: נאמנין עליו ועל החלב. **משנה שולח אדם ירך לגוי כו'** – ואין חוששין שמא יחזור ומכרנה לישראל ויבאכלנה בגידה. **דכיון** ושלמה היא – מקומו של גיד הנשה היה ניכר אם נחטט הימנה. **הלוקח מבין שטל ביטל**, ונטול. **ובגמרא פריך**: **הדיכא דגוי** וזני ישראל בעי? **גמרא ירך** – שלמה משמע. **חתוכה לא** – אלא אם כן ניטל גידה. **דכיון** דחתוכה היא, סבר הלוקחה מן הגוי שניטל גידה. **ואוכלה בגידה**. במקום שאין מכריזין – שכל הטבחים של אותו מקום ישראלים הם. וכשכאה טרפה לידם, אין מכריזין לומר "נפלה טרפה באטילוי למכור לגוי". ובאותו מקום אין לוקחין בשר מן הגוי, דשמא מכרו לו הטבחים טריפה, ואין אנו יודעים אם באת היום טרפה לידם.

תְּלִיָּה נְמִי בְּשִׁפְתָּא – ואם תלאה בתוך התנור על גבי שפוד כדי
שתצלה מחומו, אפילו לא חתכה לחתיכות ולא מלחה רק מליחה
מועטת, החתיכה מותרת באכילה משום שהתלייה גורמת לכך
דְּרָאִיב דְּרָאִיב – שדמה זב. ואם הניח אותה אַנְזִימִי – על גבי גחלים
ולא חתכה, באופן זה פְּלִיגִי בָּהּ רַב אֶהָא וְרַבִּינָא, חָד אֶמֶר – רב
אחא סבר מְשַׁבֵּחַ שְׂאִיבִי לִיה – שהגחלים שואבות את הדם, לפיכך
החתיכה מותרת באכילה, וְחָד אֶמֶר – ורבינא סבר מְצַמֵּת צְמִי
לִיה שאין בכך הגחלים להוציא את הדם משום שהם מייבשים את
הבשר ואינם מניחים לדם לצאת, לפיכך החתיכה אסורה באכילה
משום שהדם נצלה בתוכה.
וכדין בשר שהאדים בן הדין בְּיָעִי – בביצי זכר שהאדיו מחמת
מכה, וכן הדין בְּזִיבִין – בורידיו הצואר, שאם חתכם ומלחם מותר
ליתנם בקדירה, ואם צלאם מותרים בלא חתיכה ומליחה, ואם
הניחם על גחלים לדעת רב אחא הם מותרים באכילה, כי הגחלים
הפליטו את כל דמם לחוץ, ולדעת רבינא הם אסורים באכילה כי
הדם מתייבש בתוכם.
דרך השוחטים שכשרוצים להסיר את השערות מראש הבהמה
לאחר השחיטה, נותנים עליו מים ולאחר מכן מטמינים את הראש
ברמץ, ועל ידי כך נשרות השערות מעצמן. הגמרא מבארת
באיזה אופן ההטמנה אינה אוסרת את הראש באכילה ובאיזה
אופן היא אוסרתו באכילה. ואמרת הגמרא: רִישָׁא בְּכִיבָשָׁא – ראש
בהמה שהטמינוהו ברמץ, אוֹתְבִיָּה אֶתְרִי הַשְּׁחִיטָה – אם הניחו את
הראש באופן שביט השחיטה נמצא למטה, דְּרִיב דְּרָאִיב וְשִׁי – הדם
זב החוצה ממקום החתך והוא מותר באכילה. אבל אם הניחו את
הראש אַצְדִּין – על לחיו, הואיל והדם אינו יכול לזוב הרי הוא
מִקְפָּא קָפִי – קופא בתוך הראש ואֶסוּר באכילה. ואם אוֹתְבִיָּה
אֶתְרִי – הניחו באופן שנקבי החוטם למטה, אזי אם דִּין בִּיה מִיָּד
– נעץ קיסם או קוץ בחוטם עד המוח כדי שלא יסתם הנקב, שְׁרִי
באכילה, לפי שהדם זב דרך החוטם ויוצא החוצה, וְאִי לֹא – אבל
אם לא נעץ כלום בחוטם, הראש אֶסוּר באכילה, לפי שהדם שיתן
שהחוטם נסתם ואין אפשרות לדם לזוב החוצה כראוי.
הגמרא מביאה דעה אחרת בדין הנוכר: וְאִיָּא דְּרָאִיבִי – ויש
אומרים, שאם הניח את הראש אֶתְרִי – על נחיריו, וכן אם הניחו
אֶתְרִי הַשְּׁחִיטָה, הדם דְּרָאִיב – זב החוצה והראש מותר באכילה,
אפילו לא נעץ כלום בנקבי החוטם. אבל אם הניחו אַצְדִּין – על
לחיו, אִי דִּין בִּיה מִיָּד – אם נעץ קיסם או קוץ בלחיים, הראש שְׁרִי
באכילה, לפי שהדם זב דרך הנקב שעשה, וְאִי לֹא אֶסוּר – אבל אם
לא נעץ כלום בלחיים, הראש אסור באכילה, לפי שהדם קופא
בתוכו ואינו יוצא.
הגמרא חוזרת לדין גיד הנשה ומבארת איזה גיד נאסר מן התורה
ואיזה גיד נאסר מדרבנן: אֶמֶר רַב יְהוּדָה אֶמֶר שְׂמוּאֵל, שְׁנֵי גִידֵין הֵן,
הגיד הַפְּנִימִי הוא גיד ארוך שנמצא בצד הפנימי של הירך, דְּהִינִי
בצד שפונה לירך השניה, ראשו העליון מחובר בעצם האליה,
ומשם הוא יורד ומתפשט על כף הירך, שהוא עיגול בשר הנתון
על עצם הקולית, ועד שמגיע סְמוּךְ לְעֶצֶם, דְּהִינִי לְמִקּוֹם חִיבּוּר
הקולית ועצם הירך, ומשם ואילך הוא נכנס לצד הפנימי של הירך
ויורד לאורכו עד הארכובה התחתונה ומתחבר לצומת הגידים,
וזהו הגיד שְׂאִסוּר מן התורה, לפי שבתורה נאמר (בראשית לב א)
אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ וְגִיד זֶה מוֹנֵחַ עַל הַבֶּשֶׂר הָעֲשׂוּי כַּכָּהוּן אֶת
עֶצֶם הַיָּרֵךְ, וְחִיבִין מִלְּקוֹת עָלָיו – על אכילתו. והגיד החיצוני הוא
גיד קצר הנמצא בצד החיצוני של הירך, דְּהִינִי בצד שפונה כלפי
חוץ, ומונח לרוחב בשר הירך סְמוּךְ לְבֶשֶׂר הַסּוֹבֵב אֶת עֶצֶם הַקּוֹלִית
ומובלע בו, וזהו הגיד שְׂאִסוּר רק מדרבנן, לפי שאינו על כף הירך
אלא מובלע בתוך כף הירך וְאִין חִיבִין מִלְּקוֹת עָלָיו – על אכילתו.
מקשה הגמרא: וְהִנֵּהנָא – והלא שנינו בברייתא שהגיד הַפְּנִימִי הוא
הגיד הַסְּמוּךְ לְבֶשֶׂר ומובלע בו, ובהכרח שהגיד שנמצא בצד
החיצוני של הירך הוא נקרא גיד פנימי מפני שמובלע בתוך הבשר,
והאיק אמר שמא לא שהגיד הפנימי הוא זה שנמצא בצד הפנימי
של הירך בסמוך לעצם. מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַב אֶהָא אֶמֶר רַב

מְדִלָּא קָא בְּרִין – מזה שאנו רואים שהביצים אינם חוזרים
ומבריאים מוכח דְּהִנִּי אֶמֶר מִן חֲתִי נִינְהוּ – שהם כאבר שנתלש
מבהמה בעודה חיה, וכשם שאבר שנתלש מבהמה בעודה חיה
אסור באכילה (הלן קב), כך הם אסורים באכילה. וְאִין דְּשִׁרִי – ומי
שהתיר סבר, מְדִלָּא קָא מְסַרְתֵּן – מזה שאינם מסריחים מוכח דְּהִנִּי
חִיּוּתָא אִיתֵּן בָּהּ – שיש לביצים חיות שאותה הם יונקים מן
הבהמה, לפיכך אינם נחשבים כאבר מן החי ומותרים באכילה.
הגמרא מבארת מזה שיש כל אמורא על סברת חבירו. מבארת
הגמרא: וְאִידֵךְ – והאוסר סבר דְּהִנִּי דְּלָא קָא מְסַרְתֵּן – שהטעם
שאינם מסריחים אינו משום שיש להם חיות, אלא משום דְּלָא קָא
שְׂלִיט בָּהּ וְאִידֵךְ – שהם עדיין מעורים בתוך כיסם ואין אויר נכנס
לתוכם ומייבשם, ומכיון שאין להם חיות הם נחשבים כתלושים מן
הבהמה ויש להם דין של אבר מן החי. וְאִידֵךְ – והמתיר סבר דְּהִנִּי
דְּלָא בְּרִין – שהסיבה שהם אינם חוזרים ומבריאים אינה משום
שהם לא יונקים חיות מן הבהמה, אלא משום כְּחִישוּתָא הוּא דְּנִקְטָא
לָהּ – שאחזה אותם חולשה שמחמתה אינם יכולים לחזור
ולהבריא, ומכל מקום כיון שעדיין יונקים חיות מן הבהמה הם
אינם נחשבים לאבר מן החי.
הגמרא פוסקת להלכה: אֶמֶר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב שְׁמֹן בַּר אֲבָא, הִנִּי
בְּיָעִי הַשְּׁחִיטָא – אלו ביצי הזכר שניתקו מגידיהם ועדיין מעורים
בכיסם שְׁרִין – מותרים באכילה, אולם וְאִתְּ לֹא תִיבּוֹל – לך אסור
לאוכלם, משום שאתה בא מבבל ומנהג מקומך שלא לאוכלם,
וממה שנאמר (משלי טז כ) וְאִל תִּמָּשׁ תֹּרֶת אֶמְךָ לְמַדְנִי, שהיציב אדם
לנהוג כפי מנהג אבותיו ומקומו.
לעיל (ע"א) שנינו שהקרום שעל הביצים אסור משום דם, כעת
מבארת הגמרא ממותי הוא נאסר: אֶמֶר מַר בַּר רַב אֲשִׁי, הִנִּי בְּיָעִי
דְּנִידִי – ביצי זכר של בהמה דקה בגדי וטלה העטופים בקרום
שעליהם, עַד תְּלִין יוֹמִין – עד שלשים יום משעת לידתם שְׁרִין
בְּלֹא קְלִיפָה – מותר לבשלם בקדירה ולאוכלם מבלי לקלף את
הקרום שעליהם, משום שבמה דקה עד שלשים יום אין דמה רב
ואינו נבלע באיבריה, לפיכך לא נתמלא הקרום עדיין בדם ואין
איסור לבשלו, אבל מִבְּנָא וְאִידֵךְ – מיום השלשים והלאה אִי אֶזְרִין
אֶסוּרִין – אם יש זרע בביצים בידוע שיש דם בקרום ואסור לבשלם
בקדירה מבלי לקלף את הקרום שעליהם, וְאִי לֹא אֶזְרִין שְׁרִין –
אבל אם אין זרע בביצים בידוע שלא נתמלא הקרום בדם ומותר
לבשלם בקדירה מבלי לקלף את הקרום. שואלת הגמרא: מִנָּא
יָדְעִין – האין יודעים אם יש זרע בתוך הביצים. משיבה הגמרא:
אִי אִיתֵּן בָּהּ – אם יש בקרום המקף את הביצים שוֹרְיִין סוּמְקִין –
חוטמים אדומים בידוע שיש זרע בביצים וְאִסְרִין – והם אסורים
בבישול בלא קליפת הקרום, אבל אם לִיתֵּן בָּהּ שוֹרְיִין סוּמְקִין
שְׁרִין – אבל אם אין חוטמים אדומים בקרום בידוע שאין זרע
בביצים והרי הם מותרים בבישול בלא קליפת הקרום.
הגמרא מבארת כיצד מכשירים בשר שנצר בו דם: אוּמְצִי –
חתיכת בשר שנצר בה דם והאדימה מחמת מכה, וכן בְּיָעִי – ביצי
זכר שהאדימו, וְזוּרְקִין – ורידים הנמצאים בצואר הבהמה, בכל
שלשת הדברים הללו פְּלִיגִי בָּהּ רַב אֶהָא וְרַבִּינָא, אחד מחמיר
ואחד מיקל וכפי שיבואר להלן.
ומאחר ולא נתפרש מי המחמיר ומי המיקל אומרת לנו הגמרא
כלל, כָּכָה הַתּוֹרָה בּוֹלָה – בכל המחלוקות שבתלמוד שבהם נחלקו
רב אחא ורבינא ואמרה הגמרא שאחד אמר לקולא ואחד אמר
לחומרא, דע שרְבִינָא הוא זה שפוסק לְקוּלָּא וְרַב אֶהָא הוא הפוסק
לְחוּמָא, וְהִלְכְתָּא בְּרַבִּינָא לְקוּלָּא, לְבַר מִהִנִּי תֵּלֵת – חוץ משלשת
הדברים הנזכרים, אומצי ביצי ומורקי דְּרַב אֶהָא פסק בהם לְקוּלָּא
וְרַבִּינָא פסק בהם לְחוּמָא, וְהִלְכְתָּא בְּרַב אֶהָא שפסק לְקוּלָּא.
הגמרא מפרשת באיזה אופן נחלקו רב אחא ורבינא. מבארת
הגמרא: אוּמְצִי דְּאֶסְמִיק – חתיכת בשר שהאדימה מחמת דם
שנצר בה, אם תִּקְבֶּה לְהַרְבֵּה חַתִּיכוֹת וּמִלְחָה, אֶפִּילוּ לְקִדְרָה נְמִי
שְׂפִירָה קָמִי – אפשר לחיתתה לאחר מכן בתוך קדירה ולבשלה ויהא
התבשיל מותר באכילה, שכיון שחתכה ומלחה יצא כל דמה.

1 אם כן ירך הַתּוֹכָה עִם גִּידָה נָפִי – גַּם יִהְיֶה מוֹתֵר לְיִשְׁרָאֵל לֵיהּ –
2 לשלוח לעובד כוכבים, ואין לחשוש שמא ימכרנה לישראל דָּהָא
3 לֹא אִתּוּ לְמִזְבֵּן מִיָּנִיה – שהרי לא יבואו ישראלים לקנות ממנו,
4 מחשש שמא יש בידו טריפה.

5 מנסה הגמרא לומר: אֵלָּא בהכרח צריך לומר שמשנתנו מדברת
6 בְּמָקוֹם שְׁכַל הַטְּבָחִים יִשְׂרָאֵלִים, שאם מוצאים טריפה הם מְכַרְיִין
7 שהיום נמצאה טריפה ומכרנה לעובדי כוכבים, וביום שלא
8 הכריזו שאז מותר לישראל לקחת בשר מן העובד כוכבים, כי אין
9 לחשוש לשחיטה עצמה שכן כל השוחטים ישראלים, ואין לחשוש
10 שמא היא טריפה שהרי היום לא הכריזו שנמצאה טריפה, ולכן רק
11 ירך שלימה מותר לשלוח לעובד כוכבים, מפני שאז יודע הישראל
12 שקונה אותה מן הנכרי שלא נטלו את גידה ונטלה, אבל ירך
13 חתוכה עם גידה אסור לשלוח לעובד כוכבים מפני שהקונה
14 לישראל חושב שניתן גידה ואוכל אותה מבלי להוציא את הגיד.
15 הדחה הגמרא: אם כן ירך שְׁלִימָה נָפִי לֹא לְיִשְׁרָאֵל לֵיהּ – גם לא ירך
16 לעובד כוכבים, כי יש לחוש דְּהִתְיָף לֵיהּ וּמִזְבֵּן לֵיהּ – שמא יחתכנה
17 העובד כוכבים וימכרנה לישראל ויסבור הקונה שהוציאו את
18 גידה ויכשל באכילת גיד הנשה.

19 מתרצת הגמרא: אִי בְּעֵית אִימָא – אם תרצה תאמר שמשנתנו
20 מדברת בְּמָקוֹם שְׁמַכְרִינָן עַל בֶּשֶׁר טְרִיפָה שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַמַּטְבָּחִים,
21 וְאִי בְּעֵית אִימָא – ואם תרצה אמור שמשנתנו מדברת בְּמָקוֹם שְׁאִין
22 מְכַרְשִׁין עַל בֶּשֶׁר טְרִיפָה שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַמַּטְבָּחִים.

23 מפרשת הגמרא: אִיבְעִית אִימָא – אם תרצה אמור שמשנתנו
24 מדברת בְּמָקוֹם שְׁמַכְרִינָן, והסיבה שמותר לשלוח לו ירך שלימה
25 משום שניכר בה שאינה מנוקרת, ואין לחוש שמא יחתוך העובד
26 כוכבים את הירך וימכרנה לישראל מבלי להוציא את גידה, משום
27 שחיתוכא דְּעוֹבֵד כּוֹכְבִּים מִידַע דִּיעַ – אופן חיתוך הירך על ידי
28 ישראל שונה מאופן החיתוך של העובד כוכבים, ולכן ידע הקונה
29 להבחין אם חתכה הישראל לפני שנתנה לנכרי והוא אינו צריך
30 ליטול את גידה, או שחתכה העובד כוכבים והוא צריך ליטול את
31 גידה.

32 וְאִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה אמור שמשנתנו מדברת בְּמָקוֹם שְׁאִין
33 מְכַרְיִין, ואף על פי כן אסור חכמים לישראל לשלוח ירך חתוכה
34 עם גידה לעובד כוכבים מחמת גִּזְרָה שְׁמָא יִתְנַנֶּה לוֹ – הישראל
35 לנכרי בְּפִנֵּי יִשְׂרָאֵל אַחֵר, וכשרואה הישראל שחבירו נתנה לנכרי
36 הוא בא ולקוחה ממנו בחזקת שהיא כשירה, וכיון שהיא חתוכה
37 הוא סבור שניטל גידה, אבל בירך שלימה מותר מפני שגם אם
38 יקחה ישראל מן הנכרי הוא יוציא את גידה שכן מקומה ניכר.

39 אפשרות נוספת לפרש את המשנה: וְאִי בְּעֵית אִימָא – ואם תרצה
40 תאמר, שלעולם משנתנו מדברת במקום שאין מכריזין, והטעם
41 שאסור לשלוח לעובד כוכבים ירך חתוכה אינו מחשש שמא יקח
42 ממנו ישראל אחר, אלא משום דָּקָא גְּנִיב לֵיהּ דְּעֻתִּיה – שגונב את
43 דעתו של העובד כוכבים, שמאחר שנותן לו ירך חתוכה הנכרי
44 בטוח שהנותן אוהבו מאוד עד כדי כך שהגם שתיקנה בתחילה
45 יפה וטרח להוציא את גידה יתחאר ראויה לאכילתו, נמלך אחר
46 כך מלאכולה בעצמו ושילחה לו, ומכיון שלא עשה הנותן כן אלא
47 הניחה בגידה נמצא שהעובד כוכבים מחזיק לו טובה בחינם, ודבר
48 זה נאסר אף בנכרי כְּדָאמַר שְׁמוּאֵל, אִסּוּר לְגַנוֹב דְּעַת הַבְּרִיּוֹת
49 וְאִפְּלִי דְּעֻתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים.

50 הגמרא מבררת היכן אמר שמואל את דבריו: וְהָא דְּשְׁמוּאֵל שֶׁאִמַּר
51 שאסור לגנוב אפילו דעת נכרי, לֹא בְּפִירוּשׁ אִיתְמַר אֵלָּא מְלָלָא
52 אִיתְמַר – לא שמענו זאת משמואל במפורש, אלא מכלל מעשה
53 שהיה עם שמואל אנו שומעים שכן דעתו, דְּשְׁמוּאֵל הָוָה קָא עָבַר
54 בְּמִכְרָא – היה עובר את הנהר בספינה, אִמַּר לֵיהּ לְשִׁמְעִיה – אמר
55 שמואל לשמשו, פְּיִסְיָה לְמַבְרִיָּה – לך ותתן שכר והקפיד עליו שמואל
56 פְּיִסְיָה וְאִיקְפַּד – הלך השמש ונתן לו שכר והקפיד עליו שמואל
57 משום שהשמש גנב דעתו של בעל הספינה, וכמו שמבארת
58 הגמרא לפנינו.

59 שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא אִיקְפַּד – מדוע הקפיד שמואל על

60 שמשו. עונה הגמרא: אִמַּר אֲבֵי תְרַנְגוּלַת כְּרִפָּה הוּא – לשמש
61 היתה תרנגולת טריפה וְיִרְכָּה נִתְּלִיה בְּמַר דְּשִׁחוּחָה – שאותה הוא
62 נתן לבעל הספינה תחת תרנגולת שחוטה, נמצא שגנב השמש את
63 דעתו של בעל הספינה, לפי שהוא היה סבור שקיבל תרנגולת
64 כשירה ותחת זאת קיבל תרנגולת טריפה ולכן הקפיד עליו
65 שמואל. רַבָּא אִמַּר, אֲנַפְקָא אִמַּר לֵיהּ לְאַשְׁקִינִי – כלי שיש בו
66 רביעית לוג יין חי השמש אנו מדבריו שאסור לעשות כן ולמה מדגישה
67 הספינה, והשמש אֲשָׁקִיָּה חֲמָרָא מִינָא – השקה אותו יין מזוג וגנב
68 דעתו של בעל הספינה, שהוא היה סבור שנתן לו יין חי שהוא
69 משובח יותר.

70 הגמרא מבארת מה ההבדל אם המימרא של שמואל נאמרה
71 במפורש או שלמדנו אותה מכלל דבריו. שואלת הגמרא: וְכִי
72 מְלָלָא מַאי – מה איכפת לנו אם שמואל אמר במפורש שאסור
73 לגנוב את דעתו של נכרי או שלמדנו כן ממעשה שהיה, הרי בין
74 שמואל לנכרי אין חילום? וְהַשְׁמַשׁ אֲנַפְקָא חֲמָרָא לַעֲשׂוֹת כן ולמה מדגישה
75 הגמרא שלא שמענו זאת משמואל במפורש. מיישבת הגמרא:
76 שאם היינו שומעים זאת משמואל במפורש לא היה ניתן לפקפק
77 בדבר, שהרי אמר במפורש שאסור לגנוב דעת נכרי, אבל עתה
78 שלא שמענו זאת במפורש אלא ממעשה שהיה, ניתן לדחות
79 ולומר שאין ראיה מאותו מעשה שכן דעתו, משום שְׁלָמָא

80 [ולאבין] דְּאִמַּר כְּרִפָּה הוּא אפשר לומר שהסיבה שהקפיד
81 שמואל אינה משום שאסור לגנוב דעת הנכרי, אלא שכן אִמַּר לֵיהּ
82 – שמואל לשמשו מַאי תְּשָׁא אִיפּוּרָא – מדוע הזהתה אצלך
83 תרנגולת טריפה הלא מיד שנתברר לך שהיא טריפה היה לך
84 להשליכה כדי שלא תכשל באכילתה. וְלָמָא [ולרבא] דְּאִמַּר
85 אֲנַפְקָא אִמַּר לֵיהּ לְאַשְׁקִינִי – ששמואל אמר לשמשו להשקות את
86 בעל הספינה אנפקא, ניתן לומר שלכן הוא הקפיד עליו, משום
87 שהוא אמר לו להשקותו אנפקא ואֲנַפְקָא חֲמָרָא מִשְׁמַע – יין חי
88 משמע, והוא בזה את כבודו ולא שמע לדבריו והשקה את בעל
89 הספינה יין מזוג.

90 הגמרא מביאה דינים נוספים בענין גניבת דעת הבריות: תַּנְיָא –
91 שנינו בברייתא, הָיָה רַבִּי מַאִיר אֹמֵר אֶל יִסְרָחֵב אֶדָם לְחִבְרֵי – אל
92 יפציר אדם בחבירו שיבוא לְעוֹד אֶצְלוֹ וְיִידַע בּוֹ שְׁאִינוֹ סוֹעֵד –
93 בשעה שאין כוונתו באמת שיבוא לסעוד אצלו, אלא שיוּדַע
94 שחבירו אינו מתארח אצל אחרים ועל כן הוא מפציר בו לבוא
95 אצלו. וטעם האיסור הוא משום שגונב את דעתו בכך שגורם לו
96 לחשוב שבאמת חפץ בכך, ומעתה יחזיק לו טובה בחינם.
97 וְכֵן אִי יִרְכָּה לוֹ חֲתָרִיבָא [ומתנות] וְיִידַע בּוֹ שְׁאִינוֹ מְכַלָּל, משום
98 שגונב את דעתו, שגורם לו לחשוב שחפץ ליתן לפניו תקרובת
99 מרובה, והאמת היא שאינו חפץ ליתן לו ורק משום שיוּדַע שלא
100 יקבל הוא מציע לפניו.

101 וְכֵן אִם בֹּא חִבְרֵי לְהִתְאַרֵךְ אֶצְלוֹ לֹא יִפְתָּה לוֹ חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵין
102 הַמְּבִיּוֹת לְחִנּוּי, לפי שדרך בעלי הבתים לסתום חביותיהם
103 וכשבא אדם חשוב להתארח אצלם פותח המארח את החבית כדי
104 להשקותו מיין חזק, ולכן אם מכר חביות סגורות לחנוני ועדיין הם
105 בביתו ובא לפניו אורח ורוצה בעל הבית ליטול מהם מעט יין כדי
106 ליתן לאורחו, אסור לו לעשות כן, מפני שהאורח אינו יודע
107 שמארחו מכר את החביות ומשום כך הוא סבור שמארחו מחשיבו
108 עד כדי כך שמוכן לפתוח לכבודו חבית חדשה אף על פי שמעתה
109 היא תהיה חסרה ויוכל להתקלקל יינה, והאמת היא שהמארח לא
110 הפסיד כלום שכן מכרם כבר לחנוני שעתיד למכור מיד את היין
111 שבתוכם, ונמצא שגנב המארח את דעת אורחו, אֵלָּא אִם כֵּן
112 הוֹדִיעֵנו וְאָמַר לוֹ שֶׁאֵין לִי בֹהַּ הַפֶּסֶד כֻּלָּל מִשּׁוּם שִׁמְכִירְתִּי אוֹתָם.
113 וְכֵן לֹא יִאֲמַר לוֹ סוֹף שְׁמֵן מִפְּדֵי רִיקָן – אסור לאדם לקחת פך שמן
114 ריק ולומר לחבירו שמכירו שאין דרכו לסוך בשמן, סוך עצמך
115 מִפְּדֵי שְׁמֵן זֶה, מפני שהחבר אינו יודע שהפך ריק וחושב בלבו
116 שבעל הפך אכן רצה ליתן לו שמן לסיכה, והאמת היא שהוא לא
117 נתכוין לכך כלל שהרי נתן לו פך ריק ונמצא גונב דעתו, וְאִם
118 בְּשִׁבְלִי בְּבִדּוֹ – אבל אם עשה כן ברבים בכדי להודיע לבריות

חולין. פרק שביעי - גיד הנשה דף צד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קפה רש"י תוספות

1 חתוכה נמי לישרד - עם גידה. דליכא למיחש שמא ימכרנה לישראל, דהא לא
2 זבני מיניה, דחיישין לטרפה. אלא במקום שמכריזין - שישראל מותר ליקח שם
3 באותו מקום מן הגוי, כיון שלא הכריזו. דלמאי נידוש לה? הטבחים ישראלים
4 הם, ולטרפה ליכא למיחש - דהא לא הכריזו היום. שלימה נמי לא לישרד לה
5 - עד שיטול גידה. דאף על פי שמקומו

1 חיתוכא דגוי מידע ידיע - פירש בקונטרס: דחיתוך דגוי בירך אינו עשוי בשל ישראל,
2 שהוא פורעה כדרך שהגיד מונח. ועל דא סמך רבי בשולח ירך על יד גוי
3 לחבירו, ולא עשה בו חותם דכשרה היא, אם חתוכה כדרך שישראל חותכה אחר חטיות
4 גיד. עד כאן לשונו. ותימה: דאם כן, לוקמיה אף כשאין מכריזין, וחתוכה לא לישרד לה
5 - דלמא אתי לידבונא לישראל. דכיון דחיתוך

6 דישאל מידע ידיע, לא יחוש ישראל הבא
7 לקנותה שמוא טרפה היא. דאם כן, למא פתחה
8 וחתוכה כדרך שעושין כדי לטול הגיד ובי
9 תימא: דחייש ישראל שמוא אחר כך נדע לו
10 שהיא טרפה - דאם כן, מטעם זה נאסור
11 בשולח ירך לחבירו על ידי גוי, שמוא נודמנה
12 לגוי ירך אחרת שלא נדע לישראל שהיתה
13 טרפה עד אחר שניטל גידה והחליפה בזאתו ויש
14 לומר: דכולי האי לא חיישין, דלא שכיח
15 שיוזמן כך ליד גוי. אבל היכא דישאל שלח
16 לגוי, חייש ישראל במקום שאין מכריזין, אף על
17 פי שניטל גידה - דלמא דלכך שלחה לגוי, לפי
18 שנדע לו אחר ניקור דטרפה היא. טרפה
19 הואי ויהבה ניהליה במר דשחוטה - ואם
20 תאמר: לעולם אימא לך דמותר לגנוב דעתו של
21 גוי, ואיכא דאמר לו לגוי שחוטה
22 היא, ואיכא למיגזר שמוא יתננה לו בפני ישראל
23 ויקנה ממנו ויש לומר: דמכל מקום איכא למידק
24 מיניה דאסור לגנוב דעתו. דאי שרי - ליכא
25 למיחש שמוא יקנה ממנו ישראל, וידחש דלגנוב
26 דעתו של גוי אומר כן.

אמר

1 רבי מאיר אומר: אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו, ויודע בו שאינו סועד.
2 ולא ירבה לו בתקרובת, ויודע בו שאינו מקבל. ולא יפתח לו חביות המכורות
3 לחנוני, אלא אם כן הודיעו. ולא יאמר לו "סוד שמן" מפני ריקן, ואם בשביל כבודו -
4 מותר. איני, והא עולא איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני? - אודיעי
5 אודעיה. ואיבעית אימא: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה, דכלאו הכי נמי פתוחי מפתח
6 ליה. תנו רבנן: לא ילך אדם לבית האבל, ויבדו לגין המתקשקש. ולא ימלאנו מים, מפני
7 שמתעוהו. ואם יש שם חבר עיר - מותר. תנו רבנן: לא ימפור אדם לחבירו סנדל של מתה
8 בכלל של חיה שחוטה, מפני שני דברים: אחד - מפני שמתעוהו, ואחד - מפני הספקנה. ולא
9 ישגר אדם לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה. ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית
10 של יין, ושמן צף על פיה. והלך ויזמן עליה אורחין, ונכנסו. מצאה שהיא של יין - והניק
11 את עצמו. ואין האורחין רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם
12 כן נטלו רשות מבעל הבית. ומעשה באחד שזמן שלשה אורחין בשני בצורת, ולא היה
13 לו להניח לפניהם אלא בשלש ביצים. בא בנו של בעל הבית, ונטל אחד מהן חלקו -
14 ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא אביו של תינוק מצאו שעוזק אחד בפיו ושפתים בידו,
15 חבטו בפרקע ומת. כיון שראתה אמו - עלתה לגג ונפלה ומתה, אף הוא עלה לגג ונפל
16 ומת. אמר רבי אליעזר בן עקב: על דבר זה נהרגו שלש נפשות מישראל! מאי קמשמע
17 לן - דכולה רבי אליעזר בן עקב היא. תנו רבנן: השולח ירך לחבירו. שלימה - אינו
18 צריך שיטול הימנה גיד הנשה. חתוכה - צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ובגוי, בין
19 חתוכה ובין שלימה - אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. ומפני שני דברים אמרו,
20 אין מוכרין נבילות ומפרות לגוי. אחד - מפני שמתעוהו, ואחד - שמוא יחזור וימכרנה
21 לישראל אחר. ולא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינר זה בש"ר", מפני שני דברים,

אמר

1 ואינו נפסד? לא יביא לו פך ריקן ויאמר לו סוד שמן - מפני שידע בו שאינו סך, וגונב דעתו, כסבור: שיש בו שמן. ואם בשביל כבודו - של אורח, להודיע לבריות
2 שחביב הוא עליו - מותר. המתקשקש - חסר, לפי שזה סבור שהוא מלא. שמתעוהו - גונב דעתו. ואם יש שם חבר עיר - חבורות עיר. שיש שם רבים, זה מתכוין
3 להחשיב את האבל בעיניו, שיאמרו: כמה חשוב זה, שזה מכבדו כל כך מותר - דגדול כבוד הבריות. סנדל - של עור בהמה שמתה (חיה) מזאליה, אין עורה חזק
4 כשל בריאה שחוטת. הכנסנה - שמוא מחבט נשיכת נחש מתה, והאסר נבלע בעור. ושמן צף על פיה - כסבור: ששכח שמן, ומזמן
5 עליו אורחים, ובוטח שיש לו שמן הרבה לצרכם. ותנק את עצמו - חלמה היה לו מה להאכילם, ובוש מהם. שעוזק - סוגר, כמו "יעוצקה" (שעזיהו דה). שלימה - אף
6 צריך ליטול - מפני שניכר שלא ניטל, והאוכלה נטלה. ובגוי בין שלימה ב' - לקמיה אפרש לה. אין מוכרין טרפה לגוי - בסתם, אלא אם כן הודיעו שהיא טרפה,
7 דתו ליכא גניבת דעת. ובמקום שאין מכריזין, דליכא למיחש לשמא ימכרנה לישראל. או במקום שמכריזין, וביזם שהכריזו. הכי מתוקמא לקמן.

אמר

1 ניכר, איכא למיחש דלמא חתך לה גוי
2 ומכין, וסבור זה שנטל גידה. חיתוכא דגוי
3 - בירך אינו עשוי בשל ישראל, שהוא
4 פורעה כדרך שהגיד מונח. ועל דא סמך
5 רבי בשולח ירך לחבירו על ידי גוי ולא עשה
6 בה חותם, דכשרה היא אם היא חתוכה
7 כדרך שישראל חותכה אחר חטיות הגיד.
8 אבל באבר אחר, שחיתוך גוי וחיתוך ישראל
9 שוין בו - אסור, עד שיהא בו חותם.
10 ואיבעית אימא במקום שאין מכריזין -
11 ודקשיא לך: חתוכה נמי לישרד, דהא לא
12 זבין לה ישראל? גזירה שמוא יתננה לו בפני
13 ישראל, ואותו הוראה שזה נתנה לו, לוקח
14 הטעם, ובסבור: ניטל גידה. ואיבעית אימא
15 - דמנא דמתניתין דאמר: חתוכה לא
16 לישרד עם גידה. משום דגונב דעתו - דגוי,
17 כסבור שישראל זה אוהבו מאד, שתקנה
18 וטרח בה לטול גידה עד שראית לעצמו,
19 ואחר כך נתנה לו. והוא לא נטלו, ונמצא
20 מחזיק לו טובה חנם. פייסיה למכוריה - תן
21 שכרו לבעל המעבורת. מכרא - ספינה
22 רחבה שעוברין בה את הנהר. במר
23 דשחוטה - בחילוף שחוטה, בחזקת שחוטה.
24 וחבירו בבכורות (ל, א): שהוא טבוח דמוכין
25 תרבא דאטמא במר דבנתא. ולי נראה:
26 דלשון תמורה הוא. דהאי דטרפה - לאו
27 דקא, דטרפה שחוטה לא מיחלפא. אלא
28 כלומר, טרפה שחוטה נתן לו במר דכשרה
29 שחוטה. ואשקיה חמרא מוינא - והגוי
30 סבור שהיין חי. וכי מכללא מאי - מה לנו
31 אי איתמר מכלל אי בפירוש. הא מהא
32 כללא שפיר שמעיק, ואמאי אשמעינן גמרא
33 דלאו בפירוש אתמר, ומה יש לנו לגמגם
34 בכלל זה? למאן דאמר טרפה הוא -
35 איכא למימר: דלא משום גניבות דעת
36 איקפיד, אלא משום דאשהייה גביה עד
37 השתא. אנפקא חייא משמע - משום יקרא
38 דיריה איקפיד, שעבר על דבריו. לא יסרהב
39 - לא יפציר בו הואיל וידע שלא יעשה,
40 משום דגונב דעתו, להחזיק לו טובה בחנם,
41 כסבור: שכן הלב מסרהב לו כן. ולא יפתח
42 לו ב' - כן חביותיהם מגופות דיו, וכשבא
43 אדם חשוב אצלו - פותח לו חבית,
44 להשקותו יין חזק. ואם מכר חבית לחנוני
45 שלמה, ועדיין היא אצלו - לא יפתחה
46 לאורח הבא לו. מפני שגונב לבו להחזיק לו
47 טובה חנם, כסבור זה: הפסד גדול נפסד על
48 ידי, שהרי תבאר חבית זו חסרה ותתקלקל
49 יינה, וזה ימסרנה מיד לחנוני שימכרנה לו.
50 אלא אם כן הודיעו - "מכרתיה לחנוני,
51 ואינו נפסד". לא יביא לו פך ריקן ויאמר לו סוד שמן -

אמר אבי אן רישא וסיפא במקום שאין מכריזין – תימה: לאבי ורבא ורב אשי ברישא, היכי משדר ליה חתוכה? הא לעיל אמרין: חתוכה – אסור, גזירה שמה יתנגה לו בפני ישראל. אי נמי: משום דגבי ליה דעתיה ויש לומר: דלית להו להנך שינוי, אלא שנינו קמא דאוקי במקום שמכריזין, וחיתוך דגוי מידע ידיע. ובחנם פירש בקונטרס אמילתיה דרב אשי דפליג תנא

דמתניתין אתנא דברייא, דיכול לומר רב אשי בשנייה קמא דלעיל, בדפרישית. והא דקתני מציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי שמטעהו – דוקא במכירה הוא דאסור, לפי שהגוי נתן מעות בתורת שחוטתו. אבל בשולח דהוין – לא חיישין, וסיפא דחיש שמא ימכור לו נבלות וטרפות – לא שימכרו בתורת שחוטתו, אלא שמא ימכור לו ויודיעהו שהיא טרפה, והגוי לא יגיד לו. ולחל חיישי אמוראי דהבא. והא דקתני ואחד, שמא יחזור ומכרנה לישראל – לאבי ורבא איירי במקום שמכריזין, ולא הכריו. אבל במקום שאין מכריזין – לא חיישין דלמא חדר זבין לה ישראל מיניה, אפילו במכירת טבח באיטלי דאיכא ישראל טובא. רב אשי חיש – כיון דטובא ישראל קיימי התי, דלמא חדר זבין ומיניהו רב אשי חיש, כדפירש בקונטרס. ומיהו להחאה שינוי דמשני לעיל: גזירה שמה יתנגה לו בפני ישראל, קשה רישא דרך דברייא, ודחוק לומר דפליג ומפרש רבינו תם: דלעיל במתניתין איירי באומר הישראל לגוי שהיא מנוקרת. והתם הוא דאסור, משום דגונב דעתו. אבל שלימה – הא חזי ליה גוי שלא ניטל הגיד. אף על פי שישאל אמר לו שניטל, יודע גוי שהוא משקר. ולכך חיישין נמי בחתוכה שמה יתנגה לו בפני ישראל ויקנה ישראל מן הגוי, אף במקום שאין מכריזין, ויאכלנה בגידה. ולא חיש דלמא טרפה היא – מאור שאומרי ישראל בשעה שנותנה לגוי שתקנה וטרד בה לטול הגיד, עד שראוי לעצמו. דאפילו ידא מותר לגנוב דעת הגוי, מכל מקום לא מסיק אדעתיה שלחטתו אומר לו כן. והא דדיק מדאיכא שמואל דאסור לגנוב דעתו – יודע היה שמואל שבעצתו נתן לו, ולא היה לו לחוש שמה ראה ישראל אור, אלא משום גביית דעתו. וברייא דקתני ובגוי, בין חתוכה ובין שלימה, אין צריך לטול הימנה גיד הנשה – התי כשנתן לו סתם, ולא אמר לו שהיא מנוקרת, דאיהו דאטעי אנפשיה. וגם ליכא למיחש דלמא חזי ליה ישראל וחזין ליה מן הגוי – דבמקום שאין מכריזין איירי, וחיש שמא אור – ששולח הגיד נדע לו שהיא טרפה, ולכך נותנה לגוי. אבל היכא דאמר לגוי שהיא מנוקרת – לא חיש

דלמא טרפה היא. דאי טרפה היא, מאי נפקא מינה דניקור, הרי אינה ראוי לעצמו. ומציעתא דאין מוכרין נבלות וטרפות לגוי – היינו, כשאומר לו דכשרה היא, ולכך אסור משום דמטעהו, וגם משום שמה יקנה ישראל ממנו, במקום שמכריזין ולא הכריו. אבל במקום שאין מכריזין לא חיישין, דאפילו אראו שאמר לו הישראל כך, קא חשיב ישראל

דזרוא דלהשביח מקחו אומר לו כן, דכשרה דמיה יקריה. דראוי למכור לישראל. אבל כשאומר דניטל גיד הימנה – לא שייך טעם זה, דלא עדיף בהכי. ורב אשי סבר דאפילו במקום שאין מכריזין – חיישין, דישאל השומע, לא אסיק אדעתיה דלהשביח מקחו אומר כן. ואם תאמר: ולפלוג וליתני בדידה בגיד ובמקום שאין מכריזין. דבהכי איירי רישא לאבי דכשאומר לו שהיא מנוקרת אין לשלוח עד שיטול הימנה גיד הנשה, מפני שני דברים: אחד מפני שמטעהו, ואחד שמא יחזור ומכרנה לישראל: ויש לומר: דנקט "נבלה וטרפה" לרבנותא, דקא סלקא דעתך דלא אסור מפני שמטעהו כשמוכר לו בחוקת שחוטתו, לפי שיעוד דלהשביח מקחו אומר כן.

אינהו דקא מטעי אנפשיהו כי הא – פירש בקונטרס: והא דקתני לעיל "מפני שמטעהו" – במוכר לו בחוקת שחוטתו, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני כשאומר לו "בשבילך אני פותח", דודאי גונב דעתו. ואין נראה, דהא "אלא אם כן הודיעה" קתני – דמשמע: אפילו בסתם אסור, ולא שאל אלא בכהאי גוונא. ועוד: דמאי פריך מרב יהודה דפתח ליה לעולא, דהא ודאי שלא היה מטעהו רב יהודה לומר לו "בשבילך אני פותח"? לכך נראה דהתם בסתם. ואסור – משום דאין לאורח לאסוק אדעתיה דמכורות לחנוני. אבל הכא איבעי (ולחן) לאסוק אדעתיהו דטרפה היא. ומר זוטרא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שלא לקראתהו חזי באים, אלא לצורך עצמם.

והא קא מטעינן ליה – ואם תאמר: והא אין זה טעות, כיון דבלאו הכי חזי באים לכבודו, כדקאמר ליה "טפי הוה טרחנא". דכהאי גוונא אמרין לעיל: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה ויש לומר: דלא דמי כלל. דלעיל, נהי דליכא פסידא כל כך במה שפותחין, כיון שהיו מכורות לחנוני, מכל מקום בעבורו פתחן, וכיון דאפילו לא היו מכורות היה פותחן בעבורו, לא הופרך להודיעו כלל. אבל הכא לא באו כלל בעבורו.

אחד מפני האנשים – שגוי אנס הוא, ומעכב הדינר בידו וגזול את הטבח. כיון דלא אכריו – היום, והכל יודעים שאין היום טרפה באיטליה. אתי למיזבן מיניה – ואוכלה בגידה, כסבור שניטל. אלא פשיטא במקום שאין מכריזין – דלא זבני מיניה, אימא מציעתא כו'. אלא במקום שמכריזין – והיום אירע להם אנס שלא הכריו. הלכך, אתי ישראל למיזבן מיניה.

אכריו הוו מכריו – ומדלא אכריו – לאו טרפה היא, ויאלל, ומה בכך? רבא אמר כולה במקום שמכריזין – רישא דקתני: ובגוי אפילו חתוכה אין צריך לטול – כשהכריו היום שאותו היום לא יקח ישראל בשר מגוי, וסיפא נמי דאסור לשלוח דינר ביד גוי – כשהכריו היום. דהואיל ויש טרפה, ימכרנה לו. מציעתא כשלא הכריו – ששארע להם אנס ולו הכריו על טרפה שנפלה לידם. לפיכך, אסור למכרה לגוי, שמא ימכרנה לישראל. דהואיל ומקום שמכריזין הוא, והיום לא הכריו – אתי למיזבן מיניה. כולה במקום שאין מכריזין – ולא זבין ישראל מגוי בשר. הלכך, רישא צריך לטול גידה, וסיפא נמי אסור לשלוח גוי ולקח בשר. דכיון דאין מכריזין, יש לחוש שמא יש טרפה באיטליה, ואין אנו יודעין. ומציעתא – דקתני: אסור למכור לגוי, אם לא הודיע. נזירה שמה מוכרנה לו – הטבח בפני ישראל. וזה הוואה לא שמע מן הטבח שהיא טרפה, סבור: שהיא כשרה. ומיהו ברישא, גבי שולח ירך לגוי, לא גזר שמא יתנגה לו בפני ישראל ויקחנה מידו ויאכלנה בגידה – דבשלמא גבי מכירת טבח באיטליה, קמובין ליה לגוי – התי ישראל טובא קיימי חזו, ודחיישין דלמא חד מינייהו חדר זבין לה מיניה. אבל שולח לגוי – בביתו הוא, ומי ראה? ואם תמצא לומר: יראנה אדם – ואין גורין כולי האי שמא יקחנה זה, דכולי עלמא לא זבני בשרא. ותנא דמתניתין פליג אתנא דברייא, וגזר בה. כדאוקימנא לעיל: גזירה שמה יתנגה לו כו'. נפל בישראל לכני חילא – "בא לדינו בשר לגוים". לא זבני – דגנאי הוא להם, מאור שאני לא נוצים לאוכלה. אינהו אי דקא מטעי אנפשיהו – דלא משילי אי טרפה אי כשרה. והאי דקתני לעיל "מפני שמטעהו" – במוכר לו בחוקת שחוטתו, וכן הפותח חביות המכורות לחנוני, דאומר לו "בשבילך אני פותחם" – דודאי גונב דעתו. הוה אמי לסיכרא פנעי אהרדי – וכסבור הוא זוטרא שלקראתו יצא. כולי האי – יצאתם יותר מדאי! לא הוה ידעין – ולעשות עסקינו ולילך למקום אחר יצאנו. דאחלישתיה לדעתיה – שהיה סבור תחלה שכבדנחור? והא קמטעינן ליה – אם לא הייתי ממלחו, היה מחזיק לנו טובה חנם. אינהו הוא דמטעי אנפשיה – אחרי שאנו לא אמרנו לו "לקראתך יצאנו".

מדבר כשקרה מקרה באונס **שלא** **הכריזו** שנמצאו נבלות וטריפות
במקולין, שאז אסור לטבח למוכרם לנכרי שמא יבוא ישראל
ויקחם ממנו בידועו שאם היו נבלות וטריפות במקולין בודאי היו
מכריזים על כך.
ביאור שלישי: **רב אשי אמר, בולח** – כל הברייתא מדברת **במקום**
שאין מכריזין, ולכן ברישא התירה לשלוח לו ירך חתוכה, כי אין
לחוש שמא יבוא ישראל ויקחנה ממנו. ובסיפא אסרה לישראל
לשלוח את הנכרי לקחת לו בשר, שמא יתן לו הטבח מן הנבלות
והטריפות שנמצאו במקולין ולא נודע על כך שהרי אין מכריזין.
ומציעתא – והטעם שאסרה הברייתא בדין האמצעי למכור נבלות
וטריפות לעובד כוכבים, אף על פי שבמקום שאין מכריזין אין
חשש שיקנה הישראל בשר מעובד כוכבים, היינו מחמת **גזירה**
שמיא ומכרנה הטבח לעובד כוכבים **בפני ישראל**, והלא יחשוב
בלבו שבדאי בשר כשר הוא, שאם לא כן היה הטבח אומר שהיא
טריפה ויבוא לידי מכשול, ומשום כך אסרו חכמים לעולם למכור
נבלות וטריפות לעובד כוכבים.
הגמרא דנה באיזה צורה מכריזין על הטריפה שנמצאה בבית
המטבחיים. מבררת הגמרא: כשנמצאה טריפה בבית המטבחיים
הכי מכריזין – מה היו מכריזים, **אמר רב יצחק בר יוסה, נפל בישורא**
לכני חילא – בא לידינו בשר הראוי לעובדי כוכבים. שואלת
הגמרא: **ולמיא נפל תרפתא לכני חילא** – שיאמרו בא לידינו בשר
טריפה הראוי לעובדי כוכבים. מיישבת הגמרא: שאם יכריזו כך
לא יכני – העובדי כוכבים ימנעו ולא יקנו, משום שזה בזיון להם
לקנות דבר שאין אנו רוצים לאוכלו.
מקשה הגמרא: **והא קמטעי להו** – הלא בהכרח שכזו גורמים
הטבחים להטעייתם, לפי שהנכרים חושבים שהטבחים מוכרים
להם בשר כשר והאמת היא שהם מוכרים להם נבלות וטריפות.
מתרצת הגמרא: **אינהו הוא דקמטעו נפשיהו** – הנכרים הם
שמטעים את עצמם, שכן יש להם לעלות על דעתם שמא הטבחים
מוכרים להם דבר שאינו ראוי למוכרו לישראל, והיה להם לשאול
אם הבשר כשר או טרף.
הגמרא מביאה ראייה שבמקום שהאדם מטעה את עצמו אין
איסור גניבת דעת: **כי הא – כפי שראינו במעשה דמר וזמרא בריה**
דרב נחמן הוה קאזיל – היה הולך ממקום הנקרא **סיכרא לבי מחוזא**,
ורבא ורב ספרא הוו קא אתו – היו באים מעירם שהיתה מחוזא
לסיכרא, בדרך **פגעו אהרדי** – נפגשו כולם יחדיו, הוא **סבר לאפיה**
הוא דקאתו – סבר מר וזמרא שהם יצאו ובאו לקראתו, **אמר להו**,
למה להו לרבנן דסריח וזמרא כולי האי – מדוע הטרחתם את
עצמכם יותר מדאי בכדי לקבל את פני. **אמר ליה רב ספרא למר**
זוטרא, אמת **דאנן לא הוה ידענן דקאתי מר** – אנו לא ידענו
שכבודו בא בדרך ולא לצורך הקבלת פניו יצאנו אלא לעשות
עסקינו וצרכינו במקום אחר, אמנם **אי הוה ידענן** – אם היינו
יודעים שכבודו בא בדרך **מפי הוה פריהו** – היינו טורחים יותר
כדי לכבודו. **אמר ליה רבא לרב ספרא, מאי טעמא אמרת ליה הכי**
דאחלישיתיה לדעתיה – מדוע הוצרכת לומר למר זוטרא שלא באנו
לקראתו ובוזה החלשת את דעתו לפי שהוא היה סבור שבאנו
לכבודו. **אמר ליה**, האין אפשר שלא אודיענו, **והא – והרי אם לא**
הייתי מגלה לו את כוונתנו קא מטעינן ליה – היינו מטעים אותו
ובטעותו היה מחזיק לנו טובה בחינם, וממצינו גונבים את דעתו.
אמר ליה רבא, גם אם לא היית מודיעו לא היה כאן גניבת דעת
משום דאיהו **הוא דקא מטעי נפשיה** – שהוא הטעה את עצמו,
שהרי לא אמרנו לו שבאנו לקראתו. ומכאן מוכח שבמקום
שהאדם גורם להטעיית עצמו אין איסור גניבת דעת.
הגמרא מביאה את הוראתו של רבי, שאין לחשוש לבשר הנמצא
ביד עובד כוכבים שמא הוא טריפה:
ההוא מתקא דאמר ליה לתבריה – מעשה בטבח שאמר לחבירו

טעם **אחד מפני האנשים** – שהעובדי כוכבים אנשים הם ויש לחוש
שמא ילך ויקח את הבשר מן הטבח ויעכב את הדינר אצלו. וטעם
אחר – ונוסף **שמיא** לא יודעים הטבחים הישראלים שהוא קונה את
הבשר עבור ישראל ומחמת כן מוכרין לו נבלות וטריפות, והוא
יביאם למי שנתן לו את הדינר ונמצא ישראל אוכל נבלות
וטריפות.
הגמרא דנה באיזה אופן מדברת הברייתא: **אמר מר** – נאמר לעיל
בברייתא, **ובעובד כוכבים בין שלימה בין חתוכה אינו צריך לטבול**
הימנה גיד הנשה, שואלת הגמרא: **במאי עסקין** – במה עוסקת
הברייתא, **אילימא** – אם נאמר שהיא מדברת **במקום שמכריזין**
שנמצאת טריפה בבית המטבחיים ומכרונה לעובדי כוכבים, וביום
שלא הכריזו שאז מותר לישראל לקנות בשר מעובד כוכבים, אם
כן השולח ירך חתוכה לעובד כוכבים **אמאי** – מדוע אינו צריך
לטיבול **הימנה את גיד הנשה**, הרי יש לשלוח לחשוש **בין דלא**
לישראו אתי למיזבן מיניה – שבגלל שלא היתה הכרזה יבואו
ישראלים לקנות ממנו ובראותם ירך חתוכה יתלו שניטל גידה
ונמצאו באים לידי מכשול. **אלא פשיטא** שהברייתא מדברת
במקום שאין מכריזין שנמצאה טריפה בבית המטבחיים ומכרונה
לעובדי כוכבים, שבמקום זה אסור לישראל לקנות בשר מן העובד
כוכבים שמא מכרו לו הטבחים נבלות וטריפות, ולכן מותר לשלוח
לעובד כוכבים ירך חתוכה ואין לחשוש שמא ילך ישראל ויקחנה
ממנו.
שואלת הגמרא: אם כן **אימא מציעתא** – אמור ובאר מה שנאמר
בדין האמצעי, **למפני שני דברים אמרו שאין מוכרין נבלות וטריפות**
לעובד כוכבים, אחד מפני שמטעוהו, ואחד שמא יחזור ומכרנה
לישראל אחר, ואי – ואם נאמר שמדובר **במקום שאין מכריזין**, מה
החשש שהעובד כוכבים יחזור וימכרם לישראל, **הא לא אתי**
למיזבן מיניה – הרי הישראל לא ילך לקנות ממנו. **אלא פשיטא**
שהדין האמצעי של הברייתא מדבר **במקום שמכריזין**, ששם אין
הישראל צריך לחשוש שמא יש בידו נבלות וטריפות שהיה
מכריזים על כך, ואומרת הברייתא שבמקרה שנמצאו טריפות
ונבלות בבית המטבחיים וקרה אונס ולא הכריזו עליהן, אסור
למכור אותם לעובד כוכבים שמא ילך ישראל אחר ויקנה אותם
ממנו.
שואלת הגמרא: אם כן **אימא סיפא** – אמור ובאר מה שנאמר בסוף
הברייתא, **לא יאמר אדם לעובד כוכבים קח לי בדינר זה בשר מפני**
שני דברים, אחד מפני האנשים, ואחד שמא מוכרין לו נבלות
וטריפות, ואי – ואם נאמר שמדובר **במקום שמכריזין** וביום שלא
הכריזו, למא יש לחשוש שימכור הטבח לשליח נבלות וטריפות,
הרי אי איתא דהוה טרפה – אם היתה טריפה בבית המטבחיים
אכריזי הוו מכריזי – היו מכריזים עליה, ומכיון שלא הכריזו ברור
שמה שניתן לשליח הוא בחזקת בשר כשר. **אלא פשיטא** שבדין
האחרון של הברייתא מדובר **במקום שאין מכריזין**, ולכן לא ישלח
ישראל את העובד כוכבים לקנות לו בשר מן הטבחים שמא ימכרו
לו בשר טריפה. ואם כן יוצא שרישא **וסיפא** **במקום שאין מכריזין**
ומציעתא **במקום שמכריזין**, וזה דבר שלא מסתבר לאומרו,
שהברייתא דברר בשני מקומות שונים ותסתום ולא תפרש.
הגמרא מביאה שלשה ביאורים בדברי המשנה. ביאור ראשון:
אמר אביי, אין – אכן בהכרח כך צריך למר שרישא **וסיפא** מדברים
במקום שאין מכריזין והמציעתא מדברת במקום שמכריזין.
ביאור שני: **רבא אמר, בולח** – כל הברייתא מדברת **במקום**
שמכריזין, והדינים של הרישא **וסיפא** מדברים ביום **שמהכריזין**, ולכן
מותר לטבח לשלוח לו ירך חתוכה מבלי לטיבול את גידו כי אין
לחשוש שמא יבוא ישראל ויקנה אותה ממנו. ולכן אסור לישראל
לומר לנכרי קח לי בשר מן הטבח, שמא יתן לו הטבח מאותם
נבלות וטריפות שנמצאו במקולין **ומציעתא** – והדין האמצעי

כאשר הולכים בדרך התורה והמצווה, שנקראת "תורת חיים", הרי זו הוראה לחיים, בחיים אמיתיים בעולם הגשמי, בעולם הנצחי, וגם הוראה בחיים, שהיה חיים אמיתיים בעולם הזה.

60 בְּיָד עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מוֹתֵר, ואף על פי שאותו בשר נתעלם מעיניו
 61 משעה שלקחו העובד כוכבים מן הטבחים, אין חוששין שמא
 62 הוחלף בבשר נבילה, כי הולכים אחר רוב הטבחים שהם ישראל,
 63 והאיך אמר רב שבשר שהעלימו את העין ממנו אסור מחשש
 64 שמא הוחלף בנבילה.
 65 מתרצת הגמרא: נִמְצָא בְּיָד עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שְׂאֵנִי – שונה המקרה של
 66 רבי שבו מדובר באופן שהבשר נמצא ביד עובד כוכבים, ומאחר
 67 והוא משמרו אין לחשוש שמה הוחלף בנבילה על ידי עורבים. מה
 68 שאין כן באופן שהבשר מונח בלא שמירה, יש לחשוש שמא נטלו
 69 העורבים את הבשר הכשר והניחו תחתיו נבילה.
 70 הגמרא מוסיפה להקשות על רב: תָּא שְׂמַע, הוּא בְּעִיר תִּשְׁעֵי חֲנִיּוֹת
 71 בְּיָד מוֹכְרֵי בָּשָׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת מוֹכְרֵי בָּשָׂר נְבִילָה, וְלָקַח חֲתִיכָה
 72 בָּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאַיֶּינָהּ מֵהֶן לָקַח, דְּהֵינּוּ שְׂאֵנִי וְזוֹכֵר
 73 מְדִיכִין לָקַח אֶת חֲתִיכַת הַבָּשָׂר, מֵהַחֲנִיּוֹת שְׁמוּכֹרוֹת בָּשָׂר שְׁחוּטָה
 74 או מֵהַחֲנִיּוֹת שְׁמוּכֹרוֹת בָּשָׂר נְבִילָה, כְּפָקִי אֲסוּר – מספק עורבים אסור
 75 באכילה, ואף על פי שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, הואיל
 76 ונתעורר אצלו הספק במקום הקביעות אין הולכים אחר הרוב,
 77 אלא אומרים כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, דהיינו שרנים
 78 תעורבות של איסור והיתר הקבועים ועומדים במקומם כאילו
 79 חציה היתר וחציה איסור. ונִמְצָא – אבל אם הספק לא נתעורר
 80 אצלו במקום הקביעות, אלא שפרשה חתיכה מאחת החנויות ובה
 81 ישראל, בלא מחצה ברובו, מן הספק האם החתיכה שלפניו כשרה או
 82 טריפה, באופן זה הִלָּךְ אַחֵר הָיוּב – הולכים אחר הרוב והחתיכה
 83 מותרת. ואם נאמר כדברי רב שיש לחשוש לעורבים, מדוע
 84 כשנמצא הבשר בין החנויות הולכים אחר הרוב והבשר מותר,
 85 הרי עדיין יש לחשוש שמא הניחו העורבים והיא טריפה.
 86 מתרצת הגמרא: הָאָם נִמְצָא בְּיָד עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – גם ברייתא
 87 זו מדברת באופן שנמצא הבשר ביד עובד כוכבים, דהיינו שהוא
 88 בעצמו הפרישה מאחת החנויות שלא בפניו ואינו זוכר מדיכין
 89 הפרישה, ומכיון שהיה שמורה בידו אין לחשוש לעורבים.
 90 קושיא נוספת על רב: תָּא שְׂמַע, שְׂנִינָא בַּמְשָׁנָה (מכשירין פ"ב מ"ט) מִצָּא
 91 בָּהּ – בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה בָּשָׂר, (אם) היה
 92 הבשר (חי) הִלָּךְ אַחֵר רֹב מִבְּתָרִים, אם רובן ישראל מותר, ואם רובן
 93 עובדי כוכבים אסור. וְאֵם היה הבשר מְבוּשָׁל הִלָּךְ אַחֵר רֹב מִבְּתָרִים
 94 בָּשָׂר, אם רוב אנשי העיר ישראל מסתבר שהם בישלוהו ומותר,
 95 ואם רוב אנשי העיר עובדי כוכבים מסתבר שהם בישלוהו ונאסר
 96 באכילה מדין בישולי עובדי כוכבים. ומעתה קשה אם כדברי רב
 97 שבשר שנתעלם מן העין אסור, מדוע שנינו ברישא שכשרוב
 98 הטבחים ישראל הבשר שנמצא מותר, הרי יש לחשוש לעורבים.
 99 וְכִי תִּקְיָא – ואם תאמר בישוב הקושיא דהָאָם נִמְצָא – שאף במשנה
 100 הזאת מדובר באופן שנמצא הבשר בְּיָד עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אם כן מדוע
 101 שנינו בסיפא של המשנה שבנמצא הבשר מְבוּשָׁל הִלָּךְ אַחֵר רֹב
 102 אוֹכְלֵי בָּשָׂר, והרי המשנה אינה מדברת באופן שנמצא הבשר
 103 מושלך בארץ אלא ביד אדם, ואם כן נִחְיוּ – נראה ביד מיהו, אִי
 104 דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים נִקְיָא לִיה – אם הבשר אחוז ביד עובד כוכבים
 105 מסתבר שהוא בישלו ואסור, וְאִי דְּיִשְׂרָאֵל נִקְיָא לִיה – ואם הוא
 106 אחוז ביד ישראל מסתבר שהוא בישלו ומותר. ומוזה שתלתה
 107 המשנה את האיסור וההיתר ברוב אוכלי בשר, מוכח שהיא
 108 מדברת באופן שנמצא הבשר מושלך בארץ, ואף על פי כן שנינו
 109 ברישא שכשרוב הטבחים ישראל הבשר מותר ולא חוששים שמא
 110 עורב החליפו בבשר נבילה.
 111 מתרצת הגמרא: הָאָם נִמְצָא עֶסְקִינָא בְּעוֹמֵד וְהוּא – המשנה
 112 מדברת בבשר שנמצא מושלך בארץ, ואין היא סותרת את דברי
 113 רב, משום שכאן מדובר באופן שהמוצא ראה כיצד נפל הבשר
 114 החי מיד האדם שהוציאו מן המקולין, לפיכך אין לחשוש
 115 לעורבים.
 116 קושיא נוספת על רב: תָּא שְׂמַע, שְׂנִינָא בַּמְשָׁנָה (שקלים פ"ז מ"א), בָּשָׂר
 117 שנמצא בעזרה, אם היה מחוץ איברים שלמים בידוע שהוא
 118 מקרבן עולה, לפי שבעולה אמר הכתוב (ויקרא ו' א) וְנָתַתָּ אֹתָהּ

1 אִי הוּא פְּרִיטָה מִיָּא – אם היית עימי בשלום מי לא קפִי לָךְ מְשׁוֹר
 2 שֶׁל פֶּסֶם דְּעֹבֵד אֲתָמוּל – האם לא הייתי נותן לך מבשר שור שמן
 3 ומפוטם ששחטתי אתמוול. אֲמַר לִיה – החבר לטבח, מכל מקום
 4 אֲכָלִי מִשְׁוֹפְרֵי שְׁוִיָּה – אכלתי אמש מבשר מובחר ביותר. אֲמַר לִיה
 5 הַטֵּבַח מְקַלָּךְ – מנין היה לך. אֲמַר לִיה דְּהָיָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְקָפָא
 6 לִי – פלוגי עובד כוכבים קנהו באיטלין מטבח ישראל והאכיל
 7 אותו. אֲמַר לִיה הַטֵּבַח, תִּרְיָ עוֹבֵד וְהוּא מְרַפֵּה הָיָה – שני שוורים
 8 שחטתי אתמוול מהם היה טריפה, ואותו מכרתי לעובד
 9 כוכבים שהאכיל אותך ממנו.
 10 אֲמַר רַבִּי בתמידה, וְכִי בְּשִׁבְלִי שׁוּמָה זֶה שְׁעָשָׂה שְׁלָא כְּהוֹנֵן בְּכָךְ
 11 שמכר לנכרי טריפה במקום שנהגו להכריז מבלי שיכריז עליה, אף
 12 על פי שידע שהוא ילך וימכרו במקולין, וגרם בכך להטעיית
 13 חבירו שלקח מן הנכרי טריפה אֲנִי נִאֲסוֹר לַקַּחַת בָּשָׂר מִכָּל
 14 הַמְּקוּלִין, ונחשוש שכשם שמכר טריפה לנכרי זה, כן מכר טריפה
 15 לנכרי אתמול אחרים שמוכרים במקולין, או שנחשוש שכמו שהוא מכר
 16 טריפה כן עשו שאר הטבחים ומכרו לנכרים אחרים טריפה. הלא
 17 מסתבר שמאחר ורוב הטבחים ישראל והבשר היוצא מתחת ידם
 18 הוא בשר כשר אין לחשוש לכך, ומותר לקחת בשר מהם.
 19 מבארת הגמרא: שְׂרִי הִלָּךְ בּוֹז לְמַעֲבֵי – לשיטתו דְּאֲמַר, מְקוּלִין
 20 של עובדי כוכבים המצויים בעיר וּמְבָחֵי יִשְׂרָאֵל מתעסקים עמהם
 21 ומוכרים להם בשר והם מוכרים אותו לאחרים, בָּשָׂר הַנִּמְצָא בְּיָד
 22 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים בתוך המקולין שלו מוֹתֵר, ואין לחוש שמא הוא
 23 בעצמו שחטה וניבלה, משום שדרכם לקחת את הבשר מה
 24 הטבחים על מנת להשתכר בו ואין הם שוחטים בעצמם, ואף על
 25 פי שיתכן שנכרי אחד שחטה, מכל מקום רוב הטבחים ישראלים
 26 והולכים אחר הרוב. ואין לחוש שמא נמצאה טריפה אצל
 27 הטבחים והם מכרוה לנכרים, משום שלא היו מוכרים להם טריפה
 28 כדי למוכרה במקולין מחשש שימכרוה לישראלים.
 29 הגמרא מביאה את דברי רבי בנוסח אחר: אֲמַר רַבִּי – ויש
 30 דאומרים שכך אֲמַר רַבִּי, בתמידה, וְכִי מִפְּנֵי שׁוּמָה זֶה דְּאִיִּבּוֹנָא
 31 לְצַעֲזוּרִיהּ לְחִבְרִיהּ – שהתכוון לצער את חבירו ושיקר ואמר ששחט
 32 טריפה ומכרה לנכרי שהלך ונתנה לחבירו, אֲנִי נִאֲסוֹר אֶת כָּל
 33 הַמְּקוּלִין ונחשוש שמא באמת מכר טריפה לנכרים, הלא פשוט
 34 שאין לחשוש לכך הואיל ולא הכריזו שנמצאה טריפה, ומותר
 35 לישראל לקנות מהם בשר גם היום בכל המקולין.
 36 מדייקת הגמרא: שְׂעָמָא דְּאִיִּבּוֹנָא לְצַעֲזוּרִיהּ לְחִבְרִיהּ – שהטעם שאין
 37 לחוש שמא אותו טבח מכר לעובדי כוכבים אחרים בשר טריפה
 38 הוא, משום שכל כוונתו הייתה לגרום צער לחבירו, ובשקר אמר
 39 שמכר לעובד כוכבים טריפה, הָאֵל לֹא הָכִי – אבל אם אין צד לומר
 40 כן, אֲסוּר לַקַּחַת בָּשָׂר גַּם מִשְׁאֵר הַמְּקוּלִין, שמא כשם שלא נזהר
 41 למכור את הטריפה לעובד כוכבים זה, כך לא נזהר ומכרה אף
 42 לעובדי כוכבים אחרים.
 43 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא – והרי שנינו בברייתא, רַבִּי אוֹמֵר מְקוּלִין
 44 של עובדי כוכבים המצויים בעיר וּמְבָחֵי יִשְׂרָאֵל מתעסקים בהם
 45 ומוכרים להם בשר, בָּשָׂר הַנִּמְצָא בְּיָד עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מוֹתֵר, ואם כן
 46 מדוע אסורים כל המקולין מחשש שמא אותו טבח מכר להם
 47 טריפה, הלא רוב הבשר בחזקת היתר.
 48 מתרצת הגמרא: באמת אין לחוש שמא יש במקולין בשר טריפה,
 49 וְשְׂאֵנִי הָאָם – שונה מקרה זה דְּאִיתְּחִין אִיִּפּוּרָא – שהוחזק לנו
 50 שישנה טריפה במקולין, ומכיון שאנו רואים שהטבח לא נזהר בה
 51 שהרי מכרה לעובד כוכבים, יש לחשוש שמא מכר ממנה בכל
 52 המקולין.
 53 הגמרא מביאה את חידושו של רב בדין בשר שנתעלם מן העין
 54 ודנה בדבריו: אֲמַר רַב, בָּשָׂר שהיה שעה אחת בלא השגחה, אפילו
 55 היה מונח בבית על השולחן, בֵּינָן שְׁנֵיתָעֵלָם מִן הָעֵינָן ולא השגיחו
 56 עליו אֲסוּר לאוכלו, כי יש לחשוש שמא באו עורבים או שרצים
 57 ונטלו את הבשר הכשר והניחו תחתיו נבילה.
 58 מקשה הגמרא: מִיתֵיב, רַבִּי אוֹמֵר מְקוּלִין של עובדי כוכבים
 59 המצויים בעיר וּמְבָחֵי יִשְׂרָאֵל שוחטים ומוכרים להם, בָּשָׂר הַנִּמְצָא

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף צה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפט רש"י תוספות

אי הוות פייסת מינאי – אם היית שלם עמי. שונאים היו זה לזה. דעבדי אתמול – ששחטתי אתמול. שעשה שלא כהוגן – שמכר טרפה לגוי למוכרה במקולין. והטעה את חבריו ולקח מן הגוי. אנו נאסור – בתמימה, מליקה בשר היום מן הגוי במקולין, והואיל ורוב טבחי ישראל? מקולין – מיישילית. מקולין וטבחי ישראל – כלומר, מקולין העומדין בעיר, וטבחי ישראל

מתעסקין בהם. בשר הנמצא ביד גוי יש, שם, שלוקחו מן הטבחים להשתכר בו, דהוא דאי לא שחטה. מותר – דבתר רוב טבחים אולין. ולטרפה ליכא למיחש, דאם איתא דאיכא טרפה – לא הוה מביין ליה כדי למוכרה במקולין. דאיכאון לצעוריה לחבריה – ושקר דבר. אנו נאסור – היום את המקולין שבעיר, וליקח בשר מן הגוי? אף היום מותרים. והואיל ולא הכריזו. ומקשינן מעמא דלצעוריה – הא אמת דבריו – נאסרין, והתניא כו'. וכיון דבזכות היתר הן, משום חד גוי מי מתסרי כולוה? דאיתחוק איסורא – דטרפה. וזה לא נהדר בה, שהרי מכרה לגוי, ויש לחוש שמכר הימנה לאהרבה. שנתעלם מן העין – שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו. אסור – שמא נתחלף בנבלה. נמצא ביד גוי שאני – שהיתה בחזקת המשומר, והוא לא שחטה, וטרפה לא מכרו לו למוכרה כאן. אבל בשר המונח – שמא עורבים חלפוהו. ספקי אסור – דנפקא לן מקראי בפרק בתרא דיומא (פד.) ובפרק קמא דכתובות (טו,א): כל קבוע – כמחצה על מחצה דמי, וזה מן הקבוע לקח. אבל נמצא, ונידן – הלך אחר הרוב, דהשתא לאו קבוע הוא. מצא בה בשר – משנה היא בטהרות: עיר שירשאל וגוים דרין בה. הלך אחר רוב טבחים – אם רוב ישראל – כשר. ואם מבושל – אף על פי שהטבחים רובן ישראל – אחר רוב אוכלי בשר שבעיר אולין, דמבושל לאו מטבחים נפל. ואפילו רוב טבחים ישראל – אסור, דשמא גוי בשלו. אי גוי נקיש ליה – אסור, דבסתמא הוא בשלו. אלא דאי נמצא מוטל לארץ קאמר, וקאמר: ברוב טבחי ישראל – מותר. בעומד ורואהו – משעה שנפל מיד האדם לשם, ובעודו ביד הבעלים לא נאסר, ואפילו היה גוי, דהא נמצא ביד גוי – מותר. נמצא בנבולין – משנה היא במסכת שקלים: בשר הנמצא בעורה, אברים – עולות, שכן דרך לנתחא לנתחים. נמצא בגבולין, אברים – נבלות, שכן דרך לחתכה לאברים ולהשליכה לאשפה. חתיכות מותרות – וברוב טבחי ישראל קאמר. וכיון דנחתכות לחתיכות, ודאי לאכילה קיימי. מותרות משום נבלה – דלא מטמאי. ואי אכיל לה – לא לקי, דספק הוא. ומיהו באכילה אסורה. ואילו אברים נותרו – מחזקינן להו בראי נבלה, ולקי. והא ריב – דנתעלם מן העין. אמברא דאישתמית – על מקום מעבר של אותו נהר.

מחזור

של טרפה הן, כדפריש בקונטרס התם לקמן: משום דרוב בהמות אינן טרפות. ונראה: דתקנתא בעלמא הוא שעשו חכמים במקום שאין מכריזין שלא לקחת מן הגויים לכתחלה, אף על פי שרוב טבחי ישראל. וכן במקום שמכריזין, והכריזו שלא לקנות משום גוי, כי הדיא דאמר (נדה סא,ב): בגד שאבד בו כלאים – לא ימכרו לגוי, דלמא אתי לגבוי לשרא, אף על גב דמן הדין לא הוה לו למיחש. דאולין בתר רובא. הכא נמי כשנמצא ביד גוי – ואם תאמר: דאמר בפרק קמא דפסחים (ט,ב): תשעה צבורים של מצה, ואחד של חמץ. ואתא עבד ושקל כו' – היינו תשעה חנויות דספקי אסור. פירש ואתא עבד ושקל – היינו סיפא. והשתא, כי שקל נמי עבד מן הצבורים – לישתרי, כי הא דשרינן נמצא ביד גוי. דמה לי נמצא בפי עבד, ומה לי נמצא ביד גוי, דאולין בתר הרוב ויש לומר: דהתם איירי שראינו שלקח מן הצבורים, שגולד הספק במקום הקבועות. ובפרק "התערובת" (זבחים עג,ב) דפריך: והנכשיתו ויניידו, ונימא: כל דפריש מרובא פריש. ומאי קשיא? והלא כיון דחזינן בשעה שפירש, דמתיליד ספקא במקום קביעות, הוי כמחצה על מחצה! יש לומר: דהתם פריך שנעשה בעינן ולא נראה בשעה שפירש. ואם תאמר: דהתם משני "גזירה שמא יקח מן הקבוע", אמאי לא אסרינן הכא נמי גבי נמצא ביד גוי משום גזירה "שמא יקח מן הקבוע"? וכי תמא: דהתם נמי אפם פירשו מעצמם – שרו, אלא דלכתחלה הוא דאסור לעשות כן, גזירה שמא יקח מן הקבוע. דאם כן, אמאי ידע עד שיתאבב, כיון דפריש מעצמם – מותרים! ותא: דאמרין התם: כוס של גוי שנפל לאוצר מלא כוסות – כולן אסורים. פירש אחד מהם לרובא. ומרובא לרובא – מותרין. למה לי נתערב ברבא, כיון דפריש הוא מותר, דמרובו פריש! אלא משמע דאסור, גזירה שמא יקח מן הקבוע. ואין סברא לחלק בין קדשים ועבודת ורה לשאר איסוריהו ויש לומר: דהבא לא שייך כלל למיגור שמא יקח מן הקבוע, כיון שהאיסור ידוע במקומו, ואין תנות המוכרת נבלה מעורבת, אלא ידועה במקומה. אבל כשהאיסור מעורב, אי שרי ליה – כי פריש, אתי ליקח מן הקבוע. ודוקא התם שהאיסור מעורב בהיתר. ורבינו תם היה דתני כשנכנס ואב בעדר, ודרס נשים או שלשה טלאים, כל חד וחד, מטעם "כל דפריש, מרובא קפריש". ואין נראה, אלא דוקא כשהאיסור ידוע, כדפרישתי.

אסיק

אנן נאסור את כל המקולין – "מקולין" הם אותם גוים שלוקחין בשר מן הטבח להשתכר בו. וקאמר דאין לנו לאסור מליקה בשר היום משאר מקולין, ולחוש שכמו שמכרה לזה טרפה למוכרה במקולין, אף על פי שלא הכריזו, כן מכר לאחרים המוכרים במקולין. או כמו שמכר זה הטבח טרפה, כמו כן עשר שאר טבחים – זה אין לחוש, ושרו שאר מקולין, והואיל ורוב טבחי ישראל לבד מדהואו גוי דובנה מיניה. רבי לעטמיה דאמר מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד גוי מותר – ולא חישינן שמא יביא גוי מנבלה שבביתו למכור במקולין, או אם מכר אחד מן הטבחים טרפה לגוי הבא לקנות ממנו לאכילה ולא כדי למכור במקולין – אין לאסור בשביל כן מקולין גוים, דבתר רוב בשר אולין שוקנים מטבחים ישראל כדי למכור במקולין שויהו כשריה. מעמא דאיכאון לצעוריה – לאו הכי אסור והתניא כו' – פירשו: דשרינן בשר הנמצא ביד גוי, דאולין בתר רובא, ולא חישינן שמא הביא נבלה מביטור למכור במקולין. הכא נמי נזיל בתר רובא, ולא נחוש לשאר מקולין! ומשני: "שאני התם דאיתחוק איסורא" – פירשו: דחזוק שיש במקולין. אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור – ואפילו בעיר שיש בה רוב טבחי ישראל, דחישינן שמא עורבין איתור נבלה מרובא דעלמא וחלפהו. וחומרא בעלמא הוא משום עובדא דהוה, כדלקמן.

ספקו אסור – דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. והא דקיימא לן: מדאורייתא חד בתרי בטיל – היינו, היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור. אבל הכא ידוע האיסור בדוכתיה, וזנות המוכרת בשר נבלה, ובדבר חשוב – אפילו מעורב לא בטיל. ואמר "כל קבוע" כו', כדאמר בפרק "התערובת" (זבחים עג,א) גבי תערובת בשר חיים, והדשילו לא בטיל. דפריך: ונמשוך ונקריב חד מיניהו, ונימא "כל דפריש, מרובא פריש!" ומשני: "נמשוך", בתמימה, "הוה ליה קבוע, וכל קבוע" כו'. ועיקר הטעם אינו משום קבוע, אלא משום דבעלי חיים לא בטיל, כמו דבר שדרכו לימנות. ובנמצא הלך אחד הרוכ – כאם תאמר: דבמקום שמכריזין והכריזו משום טרפה אחת אסרינן כל המקולין של גוים, ולא אולין בתר דירשאל, דהוי רובא, וכשר. וכן במקום שאין מכריזין – לא אולין בתר רוב כשרים! ומיהו איכא למימר: דהתם משום דמקולין הוו לזו קבוע. אבל קשה: דבשר הנמצא ביד גוי שלא במקולין אסור ביום שחבריו, ולא אמרינן הלך אחר הרוב, אף על גב דשרינן הכא נמצא ביד גוי. דמסתברא דהא דאמר רבי לעיל: מקולין וטבחי ישראל, בשר הנמצא ביד גוי, מותר – היינו, במקום שמכריזין, ולא הכריזו. אבל הכריזו – אסור, אף על גב דתני "נמצא", דמשמע שלא במקולין. ועוד: דאסרינן במקום שאין מכריזין לקנות מן הגוי במקולין, אף על פי שרוב טבחי ישראל, דחישינן ולמא אתרמי לטבחי ישראל טרפה, ולא אולין בתר רוב בהמות דכשרות. אף על גב דלקמן שרי בבדי וכוליתא דשרו עורבי במעלי יומא דכפורי, משום דהיתרא שכיח טפי, ולא חישינן דלמא

הנמצא ביד גוי שלא במקולין אסור ביום שחבריו, ולא אמרינן הלך אחר הרוב, אף על גב דשרינן הכא נמצא ביד גוי. דמסתברא דהא דאמר רבי לעיל: מקולין וטבחי ישראל, בשר הנמצא ביד גוי, מותר – היינו, במקום שמכריזין, ולא הכריזו. אבל הכריזו – אסור, אף על גב דתני "נמצא", דמשמע שלא במקולין. ועוד: דאסרינן במקום שאין מכריזין לקנות מן הגוי במקולין, אף על פי שרוב טבחי ישראל, דחישינן ולמא אתרמי לטבחי ישראל טרפה, ולא אולין בתר רוב בהמות דכשרות. אף על גב דלקמן שרי בבדי וכוליתא דשרו עורבי במעלי יומא דכפורי, משום דהיתרא שכיח טפי, ולא חישינן דלמא

אסיק תרין אמר רב עבדי נמי הכי אסרינו ניהליה — ואי לא אסיק אלא חד — לא היה אוסר, שהרי ראה שלא היה שם עורב. והא לא היה למיחש שמא שלו נאבד במים, וזהו אחר. אבל השתא דאסיק תרי — אסרינן, אף על פי שרוב טבחי ישראל הוא שם, דהייש שמא עורב הביא מרובא דעלמא. והיינו דקאמר "דאסורא שכיח טפי" — כלומר, במקומות הרדוקים, שיכולים עורבין

להביא משם. ולקמן דשרי רב כהנא כבדי וכולייתא דמיייתו עורבין ושדו, משום דהיתרא שכיחא — דהם בכל מקומות שטביח שדו עורבין יכולים להביא משם, היו רוב טבחי ישראל.

לא עלים רב עיניה מיניה — לא היה יכול לדקדק במאן דסבר רב בדשר שנתעלם מן העין אסור, דלמא רוב טבחי גוים היו שם. **כאליעור** עבד אברום — ואם תאמר: אליעור היאך נישח, למאן דאמר בפירק "ארבעה מיתות" (סנהדרין גנב), כל האמור בפרשת מכשף, כן נח מוחרד עליו ויש לומר: דהווא תנא סבר שלא נתן לה הצמידים עד שהגיד לו בת מי היא. ואף על גב דכתבי (בראשית כד) ויקח האיש נוס דהב וגו', הדר כתיב "ויאמר בת מי את" — איך מוקדם מאוחר בתורה. וכן מוכח כשפסר, דכתיב "ואשאל אותה ואומר בת מי את".

וכיונתן בן שאול — ואם תאמר: היאך נישח? ויש לומר דלדור את נערד אמר כן, ובלאו הכי נמי היה עולה.

תריסר גמלי — ורבינו חננאל גריס "גמלי", כלומר, תריסר גמלין כתובין שאלות. **בחרוים** הרי זה סימן — משמע דאין דרך לחזרו בשר. ואם תאמר: דבתוספתא ובבא מציעא פרק שני קתני "מצא דרוחין של דגים ושל בשר — הרי אלו שליו? ויש לומר: דהבא סמכין בדבר מועט.

לשמואל: "לקדם חבירינו שבבבל". אמר: לא ידע לי מיד דרביה אגא? כתב שדר ליה עיפורא דשיתין שני. אמר: השתא, חושבנא בעלמא ידע. כתב שדר ליה תליסר גמלי ספקי מריפתא. אמר: אית לי רב בבבל, איזיל איחוייה. אמר ליה לנזקא: פסוק לי פסוקי! אמר ליה: "ושמואל מות". אמר: שמע מינה, נח נפשיה דשמואל. ולא היא, לא שכיב שמואל, אלא פי היכי דלא ליסרח רבי יוחנן. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: בית תינוק ואשה — אף על פי שאין נחש, יש סימן. אמר רבי אלעזר: והוא דאיתחוק תלתא זימני, דכתיב: "ויסוף איגנו ושמעון איגנו ואת בנימין תקחו". בעא מיניה רב הונא מרב: בחרוזין מהו? אמר ליה: אל תהי שוטף! בחרוזין הרי זה סימן. איפא דאמרי, אמר רב הונא אמר רב: בחרוזין הרי זה סימן. רב נחמן מנהרעדא איקלע לגבי רב פהנא לפום נהרא במעלי יומא דכפורי, אתו עורבי שדו כבדי וכוליתא. אמר ליה: שקול ואכול, האידנא דהיתרא שכיח טפי. רב תיאי בר אבין איתבר ליה פרקשא פי דינא, אתא לקמיה דרב הונא, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם כן, זיל שקול. רב חנינא חוזהא איתבר ליה גבא דבשרא, אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם כן, זיל שקול. רב נתן בר אבין איתבר ליה קיפורא דתכלתא, אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם כן, זיל שקול. אמר רבא: מרישא הוה אמינא, סימנא עדיף מטביעות עינא, דהא מהדרין אבידתא בסימנא, ולא

מחזור רישא. נפל מיניה, אול אייתי סילתא, שדא - אסיק תרין. אמר רב: עבדי נמי הכי? אסרינהו ניהליה. אמרי ליה רב פהנא ורב אסי לרב: דאסורא שכיח, דהיתרא לא שכיחי? אמר ליה: דאסורא שכיחי טפי. וכי מפללא מאי? - פרוותא דגוים הוא. תרע, דקאמר ליה: דאסורא שכיחי טפי. - אלא רב היכי אכל בשרא? - בשעתיה, דלא עלים עיניה מיניה. איבעית אימא: בצירא וחתומא. ואי נמי: בסימנא. פי הא דרבה בר רב הונא מחמד ליה אתלת קרנתא. רב הוה קאזיל לבי רב חנן חתניה, חזי מכרא דקאחתי לאפיה, אמר: מכרא קאחתי לאפי, יומא טבא לגו. אול קם אבבא, אודיק בבועא דרשא, חזי חיותא דתליא. מרף אבבא, נפוק אתו פולי עלמא לאפיה, אתא מפיח נמי, לא עלים רב עיניה מיניה. אמר ליה: איכו השתא, ספיתו להו אסורא לבני ברת! לא אכל רב מההוא בישרא. מאי טעמא? אי משום איעלומי - הא לא איעלים. אלא דנחיש - והאמר רב: כל נחש שאינו פאליעור עבד אברום וכיונתן בן שאול אינו נחש? אלא סעודת הרשות הוא, ורב לא מתנהי מסעודת הרשות. רב בריק במכרא, ושמואל בריק בספרא, רבי יוחנן בריק בגנוקא. פולחו שני דרב, הוה כתב ליה רבי יוחנן: "לקדם רבינו שבבבל". פי נח נפשיה, הוה כתב לשמואל: "לקדם חבירינו שבבבל". אמר: לא ידע לי מיד דרביה אגא? כתב שדר ליה עיפורא דשיתין שני. אמר: השתא, חושבנא בעלמא ידע. כתב שדר ליה תליסר גמלי ספקי מריפתא. אמר: אית לי רב בבבל, איזיל איחוייה. אמר ליה לנזקא: פסוק לי פסוקי! אמר ליה: "ושמואל מות". אמר: שמע מינה, נח נפשיה דשמואל. ולא היא, לא שכיב שמואל, אלא פי היכי דלא ליסרח רבי יוחנן. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: בית תינוק ואשה — אף על פי שאין נחש, יש סימן. אמר רבי אלעזר: והוא דאיתחוק תלתא זימני, דכתיב: "ויסוף איגנו ושמעון איגנו ואת בנימין תקחו". בעא מיניה רב הונא מרב: בחרוזין מהו? אמר ליה: אל תהי שוטף! בחרוזין הרי זה סימן. איפא דאמרי, אמר רב הונא אמר רב: בחרוזין הרי זה סימן. רב נחמן מנהרעדא איקלע לגבי רב פהנא לפום נהרא במעלי יומא דכפורי, אתו עורבי שדו כבדי וכוליתא. אמר ליה: שקול ואכול, האידנא דהיתרא שכיח טפי. רב תיאי בר אבין איתבר ליה פרקשא פי דינא, אתא לקמיה דרב הונא, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם כן, זיל שקול. רב חנינא חוזהא איתבר ליה גבא דבשרא, אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם כן, זיל שקול. רב נתן בר אבין איתבר ליה קיפורא דתכלתא, אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: אית לך סימנא בגויה? אמר ליה: לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה: אין. אם כן, זיל שקול. אמר רבא: מרישא הוה אמינא, סימנא עדיף מטביעות עינא, דהא מהדרין אבידתא בסימנא, ולא

מחזור — מחללו ומידחו במים. סלתא = סל. עבדי נמי הכי — וכי דרך הוא כן, שהמאבד חפץ אחד מוצא שנים! כלומר, אחרים היו נמי חתם ברישא. דהיתרא לא שכיח — בתמיה. האי נמי דהיתרא הוא. וכי מפללא מאי — לעיל קאי, דאמרי "לאו בפירוש איתמר", מאי בין פירוש לכללא? והא שפיר שמעינן מינה דבין שנתעלם — אסור, מדאסר לראש הנמצא ומשני איכא בנייהו דליכא למיספך אמילתא כולי האי דאסורא למיכא בירוב טבחי ישראל מודה דמוכר וזמא משום דפרוותא דגוים הוא — נמל, פורט, ושכיח דאסורא טפי, אלא רב היכי אכל בשרא — הואיל ובהעלמה אסר ליה? ומשני בשעתיה — מיד כשנשחט. אתלת קרנתא — לכל חתיכה של קרנות, ומשום סימן שלא יגבר ממנה אגשי ביתו. הוא מכרא — מעבורת הנחר שהיתה באה מעבר השני לעבר זה. אמר מכרא אתי לאפאי יומא טבא לגו — סימן טוב הוא לעוברי דרכים, כשהמעבורת באה לקראתן מאליה, קודם שזימננה, יום טוב להם בבית אושפיים, באותה לילה כשילכו. אודיק בבועא דרשא — הציץ דרך סדק שבדלת. איכו השתא — כלומר, אם בשמירתכם השתא. ספיתו להו אסורא לבני בנתי — שהעלמתם עיניכם. נחיש — אמעברא דאתא לאפיה, דאמר יומא טבא לגו. כל נחש שאינו — סומך עליו ממש, כאליעור עבד אברום, שאם תשקני — אדבר בה, ואם לאו — לא אדבר בה. וכיונתן בן שאול — "אם יאמרו אלינו עלו ועלינו", סעודת הרשות — בת הלמיד חכם לעם הארץ, ב"אלו עורבין" (פסחים מט,א). בריק במכרא — אם מזומנת לו — אוזיל, ואם בקושי מוצאה — לא אוזיל. בגנוקא — דשילח ליה "פסוק לי פסוקי", בולחו שני — דהוה בר קיים בבבל, כי הוה כתב רבי יוחנן מארץ ישראל, שאלה או תשובה, היה כותב באגרתו "לקדם רבינו שבבבל", אמר — שמואל, לא ידע לי מיד דרביה אגא — לא אוכל לחפש דבר, שאהיה אני בקי בו והוא לא שגא, ואהיה רב? תריסר גמלי — לאו דווקא. ספקי טריפתא — מייני ספקי טרפות. ואני שמעת: הנך ספקי עופות טמאים ד"אלו טריפות" (חולין סב,ב). בית תינוק ואשה — בנה בית או נולד לו בן או נשא אשה. אף על פי שאין נחש — שאסור לנחש ולסמוך על הנחש. יש סימן — סימנא בעלמא הוי מיהא. דאי מצלח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או שגולד התינוק או שנשא אשה — סימן הוא שחולק ומצלח. ואי לא — אל ירגיל לצאת יותר מדאי, שיש לחוש שלא יצלח. תלתא זימני — הצלח או לא הצלח. יוסף איגנו ושמעון איגנו — הרי שנים, אם "את בנימין תקחו" — מיד, "עלי היו בולנה", ואין לך צרה שאינה עוברת עלי. בחרוזין מהו — נתן בשר בחרוזין, רישט"ש, ונתעלם מן העין. אל תהי שוטף

בחרוזים — בשאלה זו, דודאי זה סימן. לשון מורי. ליטנא אחרינא: אל תהי שוטף דבחרוזין הרי זה סימן. איכא דאמרי — לאו בעיא הוא אלא שמעתא אתמר: אמר רב הונא כו'. שדו — היו משליכין. האידנא דהיתרא שכיח טפי — דהיום רוב שוחטים ישראלים הם, ולספק טרפה לא דיישינן, דרוב בהמות אינן טרפות. ברכשא — טבחי. רב הונא — סבירא ליה כרב רביה, דאסר בהעלמה. ולא קיימא לן כוותיה בהא. אלא אמנתין סמכין: נמצא בגבולים, מצא בה בשר. ואף על גב דשנינה: בעומד ורואהו — שנינו דחיקי ניהו. וכי קיימא לן "הלכתא כרב באיסורי" — גבי פלוגתא דשמואל הוא דאמרינן, אבל גבי מתניתין — לא. ורב כהנא, הא קא חזין דאמר ליה: שקול אכול. קיבורא — לימיישיל. תכלתא — צריך להכירה שלא תתחלף בקלא אילן. דהא מהדרין אבידתא — לכל אדם בסימנן, ולא מהדרין אבידתא בטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן, כ"אלו מצאות" (בבא מציעא כג,ב).

חולין דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצא

1 **מְהוּר יִישָׁא** – שהיה מדיח ראש בהמה כשרה במימי הנהר, ונפל
2 ראש הבהמה מִיָּנִיה לְתוֹךְ הנהר. **אִל אֵייתִי סִילְתָּא** – הלך אותו
3 אדם והביא סל כדי להעלות את הראש מן המים, **שָׂדָא וְאִסְקִי תְּרִין**
4 – דק את הסל לתוך הנהר והעלה בתוכו שני ראשים. **אָמַר לו רב**
5 **בתמיה, עֲבָדִי נְמִי הָכִי** – וכי זו הדרך שהמאבד חפץ אחד מוצא
6 שני חפצים, הלא דבר הוא, אלא ודאי נודמנו לכאן מתחילה
7 ראשי בהמה אחרים שבאו מרוב העולם שרובו עובדי כוכבים
8 ושחיתתם אסורה, ומכיון שאין לך סימן או טביעות עין בראש
9 שנפל, יש לך לחשוש שבסל עלו שני ראשים אחרים אסורים
10 והראש שנפל נעלם במים, לפיכך **אֶסְרִינְהוּ יְהִלְיָה** – אסר עליו את
11 שני הראשים. מוכח מכאן שדעת רב שבשר שנתעלם מן העין
12 אסור אפילו כשנמצא באותו מקום שהונח.
13 **אָמַרִי לִיה רב פְּהֵנָּא וְרַב אִסִּי לְרַב**, מדוע אסרת עליו את שני
14 הראשים, **דְּאִסְרוּנָא שְׂכִיחִי דְּהִתְרָא לֹא שְׂכִיחִי** – בתמיה, וכי רק
15 ראשים אסורים מצויים וראשים מותרים אינם מצויים, הלא
16 ראשים מותרים מצויים יותר שהרי המעשה אירע בעיר שרוב
17 הטבחים שבה ישראל, ואם כן בודאי שניהם של היתר. **אָמַר רב**
18 **לְהוֹ אַמְנָם** גם ראשים מותרים מצויים, אבל ראשים דְּאִסְרוּנָא
19 **שְׂכִיחִי מְפִי** – אסורים מצויים יותר, שכן יש לחשוש שהראשים
20 באו מרוב העולם ששם האיסור מצוי יותר הואיל ורובם עובדי
21 כוכבים ושחיתתם אסורה.
22 לעיל (ע"א) אמרה הגמרא שדברי רב לא נאמרו במפורש, עתה
23 היה מביא ר' למה הוצרכה לומר זאת. שואלת הגמרא: וְכִי מְקַלְלָא
24 **מָאִי** – מה איכפת לנו אם רב אמר במפורש שבשר שנתעלם מן
25 העין אסור, או שלמדנו כן ממעשה שהיה.
26 מיישבת הגמרא: שכן בְּפִרְוִיָּא דְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים הָוִי – המעשה
27 אירע בגמל שלרוב מצויים בו עובדי כוכבים יותר מישראל,
28 ומשום כך אף על פי שהגמל היה בעיר שרובה טבחי ישראל, אין
29 ממעשה זה הכרח שרוב חשש לעורבים בעיר שרובה ישראל, כי
30 יתכן לומר שלא אכל בשר אלא כשנתעלם מן העין במקום
31 שמצויים שם רוב עובדי כוכבים, שאז יש לחשוש שהחתיכה
32 הכשרה ניטלה ממקומה והניחו העובדי כוכבים המצויים כאן
33 נבלה תחתיה.
34 **תַּעֲ** – וראיה לכך שהמעשה אירע במקום שמצויים יותר עובדי
35 כוכבים, מְדַקְדָּקֵי לְהוֹ רב לרב כהנא ורב אסי דְּאִסְרוּנָא שְׂכִיחִי
36 **מְפִי** – שבשר של איסור מצוי יותר, ועל כרחק משום שהמעשה
37 אירע במקום שמצויים יותר עובדי כוכבים, ולכן לו היינו שומעים
38 במפורש מרב שבשר שנתעלם מן העין אסור בעיר שרובה
39 ישראל, לא היה מקום לפקפק בדבר, אבל עתה שלא שמענו את
40 דבריו במפורש אין הכרח שהוא אוסר באופן זה.
41 מכיון שרב אסר בשר שנתעלם מן העין מבררת הגמרא איך רב
42 אכל בשר. שואלת הגמרא: **אָלָא רב הִיכִי אָכַל בְּשָׂרָא** – האין אכל
43 בשר ולא חשש שהיה שעה אחת בלא השגחה. עונה הגמרא: שרב
44 אכל רק בשר שלקח בְּשַׁעֲתִּיתָ – מיד בשעה שנשחטה הבהמה
45 לפניו **דְּלֹא עֲלִים עֵינֵיה מִיָּנִיה** – שלא העלים עיניו ממנו כלל.
46 **אִבְעִית אִימָא** – ואם תרצה אמור, שאכל רק בשר שהיה בְּצִיּוּרָא
47 וְחִתּוּמָא – צרור בצרור וחתום בחותמת, ובאופן זה אין לחשוש
48 שמא החליפוהו העורבים בחתיכת נבלה. **וְאִי נְמִי** – וגם אפשר
49 לומר שאכל רק בשר בְּסִימָנָא – שיש בו סימן, כִּי הָא דְּרָבָה בִּר רב
50 הוֹנָא מְחַתֵּף לִיה – את חתיכות הבשר אֶתְלָת קְרָנָא – באופן שלכל
51 חתיכה ישנם שלש קרנות וצורת משולש, כדי שלא יגנבו אנשי
52 ביתו מן הבשר ויחיה לו סימן אם לקחו ממנו, ויתכן שרב עשה כן
53 לכל בשר שקנה כדי שיהיה לו סימן שלא הוחלף על ידי עורבים
54 ויוכל לאוכלו.
55 הגמרא מביאה מעשה נוסף שממנו אנו רואים שרב אסר בשר
56 שנתעלם מן העין. מספרת הגמרא: **רב הָוֹה קְאָוִיל לְבִי רב חֲנַן**
57 **מְהִינָה** – רב היה הולך לבית רב חנן חתנו אשר היה מעבר לנהר.
58 לבשהגיע לשפת הנהר הָוִי מְבָרָא דְּקָאֵתִי לְאִפְּיָה – ראה את
59 המעבורת באה מהצד השני של הנהר לקראתו. **אָמַר רב, מְבָרָא**

60 **קָאֵתִי לְאִפְּיָה יוֹמָא מְבָרָא לָנוּ** – סימן טוב הוא לעוברי דרכים
61 שהמעבורת מזדמנת לפניכם מאליה מבלי שזימנינה, וזה סימן
62 שיהא יום טוב בבית שבו לינו באותו הלילה. לאחר שעבר את
63 הנהר **אָוִיל קָם אַבְבָּא** – הלך ועמד בפתח ביתו של חתנו, וְאִוְדִיק
64 **בְּבִנְיָא דְּיִשָּׁא** – הציץ דרך הסדק שבדלת וְהָוִי חִיתּוּמָא דְּתִלְלָא –
65 וראה בהמה שלמה שחוטת המוכנה לסעודה תלויה בבית, מְרָבָה
66 **אַבְבָּא** – הקיש על הדלת באגרופו והשמיע קול נְפִשּׁוּק אֵתוּ בּוֹלִי
67 **עֲלִמָא לְאִפְּיָה** – ויצאו ובאו כל הציבור שהיה בתוך הבית לקראתו
68 **וְאִתָּא מְבָרָה נְמִי** – ובאו גם הטבחים שהבינו את צרכי הסעודה
69 עמהם ונשאר הבשר בלא השגחה. כיון שנשאר הבשר בלא
70 השגחה **לֹא עֲלִים רַב עֵינֵיה מִיָּנִיה** – לא העלים רב את עיניו ממנו,
71 **וְאָמַר לְהוֹ** – לטבחים, **אִיבִי הֲשִׁתָּא** – אם הייתי סומך על שמירתכם
72 ומעלים את עיני מן הבשר כִּפְּתוּ לְהוֹ אִסְרוּנָא לְבִנֵי בֵּיתָ – הייתם
73 מאכילים בשר איסור לבני ביתי, לפי שאתם יצאתם לקראתי
74 והשאתם את הבשר בלא השגחה, ובשר שנתעלם מן העין אפילו
75 שעה אחת אסור באכילה.
76 מסיימת הגמרא: ואף על פי כן **לֹא אָכַל רב מְהִינָה בְּיִשְׁרָא** – מאותו
77 בשר.
78 הגמרא מבררת מדוע לא אכל רב את הבשר. שואלת הגמרא: **מָאִי**
79 **מְבָרָא** – מדוע לא אכל רב מאותו בשר, **אִי מְשֻׁם אִיִּצְלוּמִי** – אם
80 משום בשר שנתעלם מן העין, **הָא לֹא אִיִּצְלוּמִי** – הרי לא נתעלם מן
81 העין כלל. **אָלָא מְשֻׁם דְּיִשָּׁא** – שבתחילה קודם הגיעו ניחש רב
82 ואמר שאם הספינה באה לקראתו ודאי שיהיה לו היום יום טוב,
83 ומאחר ועבר על מה שנאמר בתורה (וְקָרָא יט כו) **לֹא תִנְחָשׁ**, אסר
84 על עצמו את אכילת הבשר.
85 דוחה הגמרא: **וְהָאִמַּר רב** – והרי רב בעצמו אמר שְׂכָל נְחָשׁ שְׂאִינוּ
86 סומך לגמרי על ניחושו כִּפְּי שמצינו בְּאִלְעוּר עוֹבְדֵי אַבְרָהָם
87 שכשהלך לחפש אשה ליצחק סמך על ניחושו ואמר (בראשית כד יד)
88 **וְהִידֵּה הַנְּעִרָה אֲשֶׁר אִמְרָא אֵלֶיהָ הִטִּי נָא כְּדֵךְ וְאֶמְצָה וְאֶמְרָה שָׂתָה**
89 **וְגַם מְלִיךְ אֲשֶׁקָה, אֵתָה הַכֹּהֵן לְעִבְדִּי לִיצְחָק, וְכֵן הִיה שְׂאִמְתָּה**
90 **הַנְּעִרָה (שם יז–יט) 'שְׂתָה אֲדֹנִי וְגו'** ותאמר גם לְגַמְלִיד אֲשָׁב, /
91 ולקחה אליעזר ליצחק, וְכִינְיָן בֶּן שָׂאוֹל, שכשהלך להלחם במצב
92 פלישתים סמך על ניחושו ואמר לנערו (שמואל א, יד ט–י) **אֵם כָּה**
93 **יִאמְרוּ אֵלֵינוּ דִּמּוּ עַד הַגִּיעְנוּ אֵלֵיכֶם, וְעַמְדִּנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלָה**
94 **אֵלֵיכֶם. וְאֵם כָּה יִאמְרוּ עָלוּ עֲלֵינוּ, וְעָלֵינוּ כִּי תִנְגֵּם ה' בְּבִנְיָנוּ וְזֶה לָנוּ**
95 **הָאוֹר, וְכֵן הִיה שְׂאִמְרוּ הַשּׁוּמְרִים עָלוּ עֲלֵינוּ, ועלה יהונתן עם**
96 **נַעֲרֵי הַלְחָם בְּהֵם יוֹנִיחָם, אִינּוּ נְחָשׁ** – אינו בכלל איסור לא
97 תנחושו, ואם כן לא יתכן לומר שרב לא אכל את הבשר בגלל
98 שעבר על איסור ניחושו, שהרי לא סמך ממש על ניחושו.
99 אומרת הגמרא: **אָלָא הִסִּיבָה שֵׁרֵב לֹא אָכַל את הבשר, משום**
100 **שהסעודה שהוכנה בביתו של רב חנן חתנו מְעִידַת הָרְשׁוּת הָוִי** –
101 היתה סעודת נישואין לבת תלמיד חכם שנישאה לנעם הארץ,
102 שהיא אינה סעודת מצוה אלא סעודת רשות, **וְרַב לֹא מְהִינָה**
103 **מְסַעֲדַת הָרְשׁוּת** – ורב הקפיד שלא לאכול מסעודת רשות אלא רק
104 מסעודת מצוה.
105 הגמרא מביאה כמה סימנים שעשו אמוראים כסימן להצלחה.
106 אומרת הגמרא: כשהיה רב רוצה לדעת אם כדאי לו לצאת לדרך
107 או לא, היה פְּדִיק מְבָרָא – מבחין במעבורת, אם היתה מזדמנת לו
108 בלא טריחה היה הולך, אבל אם היה לו טריחה למצאה לא היה
109 יוצא לדרך. וְשִׁמְוֵאל פְּדִיק מְבָרָא – וכששמואל היה רוצה לצאת
110 לדרך היה מתבונן בספר שלפניו, אם היה עולה בידו פסוק טוב
111 הוא היה יוצא לדרך, ואם לא לא היה יוצא. וְרַבִּי יוֹחָנָן היה פְּדִיק
112 מְבָרָא – שואל תינוק איזה פסוק אמרו לו היום בבית התלמוד.
113 ועל פי דברי הפסוק היה מחליט אם לצאת לדרך או לא.
114 הגמרא מביאה מעשה ברבי יוחנן שנהג על פי פסוק שאמר לו
115 תינוק: **בּוֹלְהוּ שְׁנֵי דְרָב** – בכל השנים שהיה רב חי בבבל הָוֹה בְּתָב
116 **לִיה רַבִּי יוֹחָנָן** – כשהיה רבי יוחנן כותב לו איגרת שאלה או תשובה
117 היה כותב בפתח איגרתו לְקִרְבָּה – (לכבוד) רַבִּינוּ שְׂכָנְכָל, לפי שהיה
118 מחשיב את רב לרבו, כִּי נָח נִפְשִׁיָּה – לאחר שנפטר רב, ושמואל

הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן באופן אחר: **אִיכָא דַּמְתִּי לָהּ** 59
אִפְסָא – יש שסברו שדברי רבי יוחנן נאמרו על הסיפא של 60
המשנה שבה שנינו **וְהַכְּמִים אוֹמְרִים** שהטבחים **נֶאֱמְנִין עָלָיו** – על 61
ניקור הגיד וְעַל נִיקוֹר הַחֶלֶב, **אֲמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אֲבָא אֲמַר רַבִּי** 62
יוֹחָנָן, הגם שבתחילה האמינו לטבחים שאמרו שניקרו היטב את 63
הגיד והחלב, עתה חזרו לומר שאין נאמנים. **אֲמַר רַב נַחֲמָן אֵף עַל** 64
פִּי שְׂבָדוֹר של רבי יוחנן לא האמינו לטבחים, מכל מקום **כְּזֶמֶן הָיָה** 65
הֵם נֶאֱמְנִין, מקשה הגמרא: וכי **אֲפֹשֵׁר דְּרִי** – האם הטבחים בזמן 66
הזה יותר כשרים מהטבחים שהיו בדורות הקודמים. מתרצת 67
הגמרא: באמת לא נחשדו הטבחים שזילזלו בניקור הגיד אפילו 68
במקום שהטירחה מרובה, אלא **שֶׁמְעִיקְרָא** – בתחילה כשאמרו 69
חכמים במשנתנו שהטבחים נאמנים, טעמם היה משום ש**סְכָרְהוּ** – 70
שסברו ונהגו כַּכִּי יְהוּדָה שאמר שדי בגמימת הגיד, ומאחר וכך 71
היה מנהגם האמינו לטבחים שאמרו שניקרוהו, **הִדֵּר סְכָרְהוּ כַּכִּי** 72
מְאִיר – אולם לאחר מכן בדורו של רבי יוחנן חזרו ונהגו כרבי 73
מאיר שאמר שצריך לחטוט את הגיד, ומאחר והיו כַּכִּי טבחים 74
דִּהּוּ דְּכִירִי לָהּ לְדַרְבֵּי יְהוּדָה – שזכרו את דינו של רבי יהודה ונהגו 75
כמותו ולא חיטטו את הגיד אלא גממוהו, תיקנו חכמים שכל 76
הטבחים **לֹא מְהִימֵנִי** – אינם נאמנים משום שחששו שמה לקח 77
הקונה מטבח שנהג כרבי יהודה. **וְהִשְׁתָּא דְּאִנְשֵׁיהּ לְדַרְבֵּי יְהוּדָה** – 78
ועתה שכבר שכחו כל הטבחים מדינו של רבי יהודה והוחזק 79
המנהג כרבי מאיר שצריך לחטוט את הגיד, תיקנו שכל הטבחים 80
מְהִימֵנִי – נאמנים, שהרי מעולם לא נחשדו הטבחים שלא יעשו 81
כפי שנצטוו. 82
הגמרא מבארת האם נאמנים הטבחים על ניקור החלב: שנינו 83
במשנה, שחכמים אומרים שנאמנים הטבחים על ניקור הגיד וְעַל 84
ניקור הַחֶלֶב. שואלת הגמרא: **חֶלֶב מָאֵן דְּכַר שְׁמִיָּה** – מי הוזכר את 85
שמו של החלב, הלא רבי מאיר שקדם לדברי חכמים אמר 86
שהטבחים אינם נאמנים על ניקור הגיד, ולא אמר שאינם נאמנים 87
על ניקור החלב, ומדוע חכמים הזכירו בדבריהם גם את נאמנות 88
הטבחים על ניקור החלב. משיבה הגמרא: **הָכִי קֶאָמֵר** – כך אמר 89
רבי מאיר, **אֵין הטבחים נֶאֱמְנִין עָלָיו** – על ניקור הגיד ולא על ניקור 90
הַחֶלֶב, **וְהַכְּמִים אוֹמְרִים שֶׁנֶּאֱמְנִין עָלָיו** – על ניקור הגיד וְעַל נִיקוֹר 91
הַחֶלֶב. 92

משנה

משנתנו דנה אם ראוי אדם לשלוח לעובד כוכבים ירך בהמה 93
מבלי להוציא תחילה את גיד הנשה. אומרת המשנה: **שׁוֹלַח אָדָם** 94
יֶרֶךְ בַּהֲמָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אף על פי שניד הנשה בתוכה, ואין 95
לחשוש שיחזור העובד כוכבים וימכרנה לישראל ויאכלנה עם 96
גידה. **מִפְּנֵי שֶׁמְקוּמוֹ** של הגיד **נִיבֵר**, ויודע הישראל להבחין שאם 97
הירך שלמה בידוע שלא נחטט גידה והוא חוטטו בעצמו. 98
99

גמרא

הגמרא דנה האם מותר לשלוח לעובד כוכבים ירך חתוכה. 100
מדייקת הגמרא: מזה שאמרה המשנה שולח אדם "ירך" משמע 101
שדווקא ירך שֶׁלֶמָה **אֵין** איסור לשלוח לעובד כוכבים, אבל ירך 102
חֲתוּכָה **לֹא** – אסור לשלוח לעובד כוכבים מבלי להוציא את גידה. 103
מפני שכשהלוקח ממנו רואה את הירך חתוכה הוא תולה שכבר 104
הוציאו את גידה ואוכלה כמות שהיא מבלי להוציא את הגיד. 105
מבררת הגמרא: **כְּמָאי עֲקִינֵן** – במה עוסקת המשנה, **אֵילִיָּא** – אם 106
נאמר שהמשנה מדברת בַּקֶּדֶם שכל הטבחים ישראל ומנהגם 107
שֶׁאֵין הֵם מְכַרְזִין בעיר כשנמצאה טריפה בבית המטבחים, דעו 108
שמצאו טריפה באיטליו והרי אנו מוכרים אותה לעובדי כוכבים, 109
ובמקום זה אסור לישראל לקחת בשר מהעובד כוכבים שמה 110
מכרו לו הטבחים בשר טריפה ולא הכריזו על כך, 111
112

כְּהֵנָּא, באמת הגיד הפנימי הוא הגיד שנמצא סמוך לעצם בצד 1
הפנימי של הירך וכדברי שמואל, אלא שמאחר דאִילּוּרִי מִקְלִיד 2
– שהוא נכנס בתוך הבשר כמפתח שנכנס בתוך מנעול הדלת, 3
ובאותו מקום הוא סמוך ומובלע בבשר לכן קראה לו הברייתא 4
'פנימי סמוך לבשר', דהיינו שהוא בצד הפנימי של הירך ויש מקום 5
שבו הוא סמוך ומובלע בבשר. 6

מוסיפה הגמרא להקשות: **וְהָא תַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא שהגיד 7
החיצוץ הוא הגיד הנגולה תַּסְמוּךְ לַעֲצָם, דהיינו שהגיד הנמצא 8
בצד הפנימי הוא הנקרא חיצוץ לפי שאינו מובלע בבשר, והאין 9
אמר שמואל שהגיד המובלע בתוך הבשר הוא הנקרא חיצוץ לפי 10
שהוא נמצא בצד החיצוץ של הירך. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב** 11
יְהוּדָה, באמת הגיד החיצוץ הוא הגיד המובלע בבשר שנמצא בצד 12
החיצוץ של הירך וכדברי שמואל, אלא שמאחר דהִיכָא דְּפָרְעִי 13
סָבִיחִי – שבמקום שבו פורעים הטבחים את הרגל מחיבורה בעצם 14
האליה, שם מחובר הגיד לעצם של הקולית, לכן קראה לו 15
הברייתא 'חיצוץ סמוך לעצם', דהיינו שהוא בצד החיצוץ של הירך 16
ויש מקום שבו הוא סמוך לעצם ששם הוא אינו מובלע בבשר. 17
הגמרא מבארת מה דינו של טבח שלא הקפיד על ניקור החלב: 18
אִיתְמַר, מִכָּח שְׁלֹא נִיקֵר הֵיטֵב אֶת הַבָּשָׂר וְנִמְצָא חֶלֶב אַחֲרָיו, רַב 19
יְהוּדָה אֲמַר, אם נמצא שהשאר חלב בשיעור כְּשִׁיעוֹר בְּשִׁיעוֹרָה עוֹנֵשִׁים 20
אותו. ורבי ויחנן **אֲמַר שֶׁרַק** אם נמצא אחריו חלב בשיעור כִּזַּית 21
עוֹנֵשִׁים אותו. **אֲמַר רַב פִּשְׁא וְלֹא פְלִיגִי** – לא נחלקו רבי יהודה ורבי 22
יוחנן, אלא **כָּאֵן לְהִלְקוֹתוֹ** – רבי יוחנן דיבר לענין עונש מלקות, 23
ולכן אמר שרק אם נמצא אחריו חלב בשיעור כזית מכין אותו 24
מכת מדרות, אבל בפחות משיעור כזית אין מלקין אותו. וכן 25
לְעִקְרֵי – ואילו רבי יהודה דיבר לענין העברתו מאומנתו, שאפילו 26
אם נמצא אחריו חלב בשיעור מועט כשעורה מעבירין אותו 27
מטבחיות. 28

אֲמַר מִר זוּזְרָא, מה שאמר רבי יהודה שאם נמצא אחריו חלב 29
כשעורה מעבירין אותו מאומנתו, היינו דווקא כשנמצא חלב 30
בְּשִׁיעוֹרָה בְּקוֹמָם אַחֵד, שמאחר והוא שיעור מועט, רק כאשר כל 31
השיעור נמצא במקום אחד מענינים אותו, אבל אם נשאר חלב 32
בכמה מקומות ובצירוף כל המקומות יש שיעור כשעורה אין 33
מעבירין אותו. ומה שאמר רבי יוחנן שאם נמצא חלב בשיעור 34
כִּזַּית מלקין אותו, היינו אֲפִילוּ כשנמצא החלב בִּשְׁנֵים וּבְשִׁלִּישָׁה 35
בְּקוֹמוֹת ובצירוף כל המקומות יש שיעור כזית. 36
מסיימת הגמרא: **וְהִלְכְתָּא** – ולהלכה, **לְהִלְקוֹתוֹ כְּכִזַּית** – מלקות 37
ישנן רק באופן שנמצא אחריו כזית חלב במקום אחד, וְלַעֲקְרֵי – 38
ולהעבירו מאומנתו מעבירין רק כָּאֻפֹּן שנמצא אחריו חלב 39
בְּשִׁיעוֹרָה במקום אחד. 40

הגמרא מבארת האם הטבחים נאמנים על ניקור גיד הנשה. שנינו 41
במשנה שלדעת רבי מאיר **אֵין הַטְּבָחִין נֶאֱמְנִין** על ניקור הגיד, 42
ואילו לדעת חכמים הם נאמנים [וכו']. **אֲמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אֲבָא אֲמַר** 43
רַבִּי יוֹחָנָן, הגם שבתחילה פסקו כרבי מאיר שאין הטבחים נאמנים 44
על ניקור הגיד, עתה פסקו כחכמים וְחִזּוּ לומר שהם נאמנים 45
והלוקח את הטבח אינו צריך לבדוק אם ניקרוהו היטב. **אֲמַר רַב** 46
נַחֲמָן בַּתְמִיָּה, וכי **אֲפֹשֵׁר דְּרִי** – האם עתה הוכשרו הדורות יותר 47
מדורות קודמים, הלא הסיבה שבתחילה לא האמינו לטבחים היא 48
משום שנפסקה ההלכה כרבי מאיר שאמר שצריך לחטוט את גיד 49
הנשה מעיקרו, ומאחר ויש בזה טירחה רבה לא האמינו לטבחים 50
שאמרו שטרו וניקרוהו היטב, ואם כן האין שייך לומר שעתה 51
הוכשרו הדורות יותר מבתחילה ואפשר להאמין למה שאומרים 52
הטבחים. מתרצת הגמרא: **מַעֲיָקְרָא דִּהּוּ דְּכִירִי לָהּ כַּכִּי מְאִיר** – 53
בתחילה כשסברו ונהגו כרבי מאיר שצריך לחטוט את הגיד לא 54
היו מְהִימֵנִי – לא היו הטבחים נאמנים משום שיש טירחה בחיטוט, 55
וְלַכְּפֹה – אולם עתה כַּכִּי כַּכִּי יְהוּדָה שאין צריך לחטוט את הגיד 56
אלא די בגמימתו, ומאחר ואין בכך טירחה נאמנים הטבחים לומר 57
שניקרוהו ואין צריך לבדוק אחריהם. 58

45 עֲצָמוֹ מחמת בושה לפי שלא היה לו במה להאכילם.
 46 הגמרא מביאה מקרה נוסף האסור משום שיכול לגרום בושה
 47 שתביא את האדם לידי סכנה: וכן אין האורחין רשאין ליתן מִפֶּה
 48 שֶׁנֶּתֶן בעל הבית לַפְּנִיָּהם, לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ שֶׁל פֶּעַל הַפִּית, במחשבה
 49 שכנראה יגיש עוד כמה מאכלים לפניהם, מפני שיש להם לחשוש
 50 שמא אין לבעל הבית יותר ממה שהניח לפניהם, וכשיראה את מה
 51 שהגיש לאורחים בידי בני ביתו יתבייש בכך ומחמת בושה יגיעו
 52 לידי סכנה. אֵלָּא אִם בֶּן נָטְלוֹ רְשׁוֹת מִפֶּעַל הַפִּית ליתן לבנו ובתו,
 53 שאז אם מסכים לכך בידוע שיש לו עוד מאכלים להניחה בפניהם.
 54 וּמַעֲשֶׂה, בְּאֶחָד שֶׁזָּמַן שְׁלִשָּׁה אוֹרְחִין בִּשְׁנֵי בָצוֹרֹת וְלֹא הָיָה לוֹ לְהִנִּיחַ
 55 לַפְּנִיָּהם אֶלָּא חֲתִיכוֹת פֶּת כְּשִׁיעוֹר שְׁלֹשׁ בִּיצִים, חֲתִיכָה אַחַת לִכָּל
 56 אוֹרֵחַ, וּכְאִשֶּׁר בָּא בְּנוֹ שֶׁל פֶּעַל הַפִּית לַפְּנִיָּהם נָטַל אֶחָד מֵהֶן חֶלְקֵן
 57 וַנִּתְּנוּ לוֹ, וְכֵן עָשָׂה הַשֵּׁנִי וְכֵן עָשָׂה הַשְּׁלִישִׁי עַד שֶׁלֹּא הָיָה לַפְּנִיָּהם
 58 דָּבָר, בָּא אֶבְיֹו שֶׁל תִּינוֹק וּמִצָּאָה שְׁעוּזָה – כּוֹסֵס חֲתִיכַת פֶּת אֶחָת
 59 בְּפִיו וְשֵׁתִים בְּיָדוֹ, וּמֵרֹב בּוֹשָׁה שֶׁהִיתָה לוֹ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יוֹתֵר
 60 מִהַ לְהִגִּישׁ לַפְּנִיָּהם חֲכָמֹו בְּקִרְקָע וּמָת, בִּיּוֹן שֶׁרָאָתָה אֲמֹו שִׁבְנָה מֵת
 61 עָלֶיהָ לֵנֶן וְנִפְלָה וּמָתָה, וּמֵרֹב צָעַר עַל אֲשֶׁתּוֹ וּבְנוֹ אֵף הוּא עָלָה
 62 לֵנֶן וְנִפְלָה וּמָת. אֲמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נִמְצָא שֶׁעַל דְּבָר זֶה נִתְּרָנוּ
 63 שְׁלֹשׁ נִפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל.
 64 שואלת הגמרא: מָאי קָא מְשַׁמְעֵן לָן – מה בא רבי אליעזר בן יעקב
 65 לחדש יותר ממה שנתפרש במעשה עצמו. מיישבת הגמרא: שאכן
 66 בדברי רבי אליעזר בן יעקב לא התווסף דבר על מה שנאמר כבר,
 67 אלא שהתנא של הברייתא בא להשמיענו דְּבִלְיָה – שכל הדימרא
 68 האמורה בברייתא, של רבי אליעזר בן יעקב היא, והוא זה שחידש
 69 שאסור לאורחים ליתן ממה שניתן לפניהם לבני ביתו של מארחם
 70 על פי המעשה שהיה.
 71 הגמרא חוזרת לדרון בדברי המשנה: תָּנוּ רַבָּנָן, הַשּׁוֹלֵחַ יָדָהּ לְחִבְרֹו
 72 כְּשֶׁהִיא שְׁלִימָה, הַשּׁוֹלֵחַ אִינוֹ צָרִיף לְשִׁטּוֹל הַיָּמֶנָה אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה,
 73 מפני שכשהיא שלימה ניכר שלא נטלו ממנה את גידה והמקבל
 74 נוטלו לפני שאוכלה, אבל אם שולחה לו כשהיא חֲתוּקָה, צָרִיף
 75 לְשִׁטּוֹל הַיָּמֶנָה אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה, שאם לא יעשה כן יכול המקבל
 76 לטעות ולחשוב שכבר ניקרו את גידה ויאכלנה מבלי לנקרו,
 77 ונמצא שהשולח עובר על 'לפני עור לא תתן מכשול'. וְקַעֲוִיבֵד
 78 בּוֹבְכִים – ואם שולח ירך לעובד כוכבים, בֵּין יָרֵךְ חֲתוּקָה וּבֵין יָרֵךְ
 79 שְׁלִימָה אִינוֹ צָרִיף לְשִׁטּוֹל הַיָּמֶנָה אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה.
 80 עוד שנינו בברייתא: וּמַפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים אֲמַרְו שְׁאִין מוֹכְרִין נְבִילוֹת
 81 וּמִרְפּוֹת לְעוֹבֵד בּוֹבְכִים מִבְּלִי לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהֵם נְבִילוֹת וּטְרִיפוֹת, טַעַם
 82 אֶחָד מִפְּנֵי שְׁמִתְעָהוּ – שגונב את דעתו, שכן העובד כוכבים בטוח
 83 שהישראל מכר לו בהמות כשרות, והאמת ששלח לו נבלות
 84 וטריפות. וְטַעַם אֶחָד – [נוסף] שָׁמָּה יוֹחֵד וּמִכְרָנָה לְיִשְׂרָאֵל אֶחָד
 85 בחזקת שהיא כשירה, והישראל לא ידע שהיא נבלה וטריפה
 86 ויאכלנה.
 87 דִּין שְׁלִישִׁי: וְלֹא יֵאמֵר אָדָם לְעוֹבֵד בּוֹבְכִים קָח לִי מִן הַטֶּבֶחַ בְּרִינָה
 88 זֶה כְּשֶׁר, מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים,

1 שהוא חביב עלינו מוֹתֵר לעשות כן.
 2 הגמרא מקשה על מה ששנינו בברייתא שאסור לפתוח חבית
 3 המכורה לחנוני לפני חבירו. מקשה הגמרא: אִינִי – האם הדין כן,
 4 וְהָא עוֹלָא אִינְקָלַע – הוֹדְמָן לְבִי רַב יְהוּדָה, פֶּתַח לוֹ – רב יהודה
 5 לעולא חֲבִיתוֹ יֵין הַמְּכוּרֹת כִּבְר לְחִנּוּנִי, והאין עשה רב יהודה כן
 6 הלא שנינו בברייתא שאסור לפתוח לפני חבירו חבית יין המכורה
 7 לחנוני משום גניבת דעת, אלא אם כן הודיעו שכבר מכרה.
 8 מתרצת הגמרא: שרב יהודה אכן אֲדוּעֵי אוֹרְעִיהָ – הודיע לעולא
 9 שכבר מכרה לחנוני ואינו פותח במיוחד עבורו ואינו נפסד
 10 מפתחתה.
 11 וְאִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה תאמר ביישוב הקושיא, דְּשִׂאנִי עוֹלָא
 12 דְּחִבִּיב לִיה לְרַב יְהוּדָה – שונה המקרה של עולא לפי שהיה רב
 13 יהודה אוהבו, דְּבָלְאוּ חֲבִי נִמִּי – שגם אם לא היה רב יהודה מוכר
 14 את החבית לחנוני פְּתוּחִי מִפְּתַח לִיה – הוא היה פותח אותה
 15 במיוחד לפני עולא אוהבו, אפילו שהיה לו הפסד בכך, וממילא
 16 אין כאן גניבת דעת כלל אף על פי שבאמת לא נפסד רב יהודה
 17 כלל מפתחתה.
 18 הגמרא מביאה דבר נוסף האסור מחמת גניבת דעת: תָּנוּ רַבָּנָן, לֹא
 19 יִלֵּךְ אָדָם לְבִית הָאָבֶל לְנַחֲמוֹ וּבְיָדוֹ לֵינִי הַמִּתְקַשֵּׁשׁ – כד קטן שיש
 20 בו מעט יין, מפני שהאבל בטוח שהביא לו כלי מלא יין ונמצא
 21 שגנב את דעתו, וְכֵן לֹא יִמְלֶאנֹו מִיָּם מִפְּנֵי שְׁמִתְעָהוּ, לפי שהאבל
 22 סבור שיש בתוכו יין והאמת שאין בו אלא מים. וְאִם יֵשׁ שֶׁם חֶבֶר
 23 עִיר – אבל אם יש שם חבורות מאנשי העיר ומתכוין המנחם
 24 להחשיבו בעיניהם, שיאמרו כמה חשוב האבל שזה טורח בשבילו
 25 ומכבדו כל כך, מוֹתֵר לוֹ לְהִבְיֹא בְּלִגְנֵן מַעֲט יֵין אוֹ מִיָּם, אף על פי
 26 שגונב את דעתו, משום שגדול כבוד הבריות.
 27 אופנים נוספים של גניבת דעת שיש בהם חשש לסכנה: תָּנוּ רַבָּנָן,
 28 לֹא יִמְכּוֹר אָדָם לְחִבְרֹו כְּנָדֵל הַעֲשׂוֹי מַעוֹר שֶׁל בַּהֲמָה שְׁמִתָּהּ
 29 מֵאֵלִיָּה כְּכֹלל שֶׁל חִיָּה שְׁחוּמָה – בחזקת שהוא עשוי מעור בהמה
 30 בריאה שמתה על ידי שחיטה, מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים, אֶחָד מִפְּנֵי
 31 שְׁמִתְעָהוּ, שכן עור של בהמה בריאה ששחטה חזק יותר מעור
 32 בהמה שמתה מאליה, וכשנותן לו מנעול העשוי מעור חלש בחזקת
 33 שהוא עשוי מעור חזק גונב את דעתו. וְאֶחָד מִפְּנֵי הַפְּסָקָה, שמא
 34 מתה הבהמה על ידי נשיכת נחש והארס שלו נכנס בעור
 35 וכשילבשנו יכנס הארס בו ויוציגנו.
 36 וְלֹא יִשְׁנֵר אָדָם לְחִבְרֹו חֲבִית שֶׁל יֵין מֵלֵאָה וְשָׁמֶן מוֹעֵט צָף עַל פִּיהָ,
 37 משום שגורם למקבל לחשוב שכל החבית מלאה שמן והוא ילך
 38 ויזמן אורחים רבים מפני שבטוח שיש לו מספיק שמן עבור כולם,
 39 וכשתמצא מלאה ביין יתבזה בעיניהם, ומחמת בושתו יכול להמית
 40 את עצמו.
 41 הגמרא מביאה מעשה שממנו אנו למדים שבושה כזו גרמה לאדם
 42 להמית את עצמו ואין זה חשש רחוק: וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁשִׁינֵר לְחִבְרֹו
 43 חֲבִית שֶׁל יֵין וְשָׁמֶן צָף עַל פִּיהָ, וסבר המקבל שכולה שמן וְחָלַף וַיִּזְמֵן
 44 עָלֶיהָ אוֹרְחִין, וְלֵאחֵר שֶׁנִּבְנְסוּ לְבִיתוֹ מִצָּאָה שְׁהִיא שֶׁל יֵין וְחֶמֶץ אֶת

אגרות קודש

[לי שבט תשכ"ב]

לכתבו אודות הנוער שהאם אינה יהודי - הנה הדין ברור שהולך אחר האם, ובמילא גם אסור
 ללמדם תורה (מלבד ע"ז ז' מצות דבני נח). ומה שאולי חשוב עוד יותר - קליטתם במסגרת ארגון נוער
 דבניי עלולה ביותר וביותר להביא לטמיעתם ח"ו בקהל בניי - מבלי כל גרות (ואפילו אם לפעמים
 יזכירו ע"ז). ההסברה - ללמדם ולחכות בשאלת הגרות עד י"ח שנה - פשוט שאינה מתירה האיסור
 הנ"ל ולא מבטלת כלל חשש הנ"ל. - נוסף על שבענין גרות קובע רק גיל י"ג שנה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 סב. בעלי הקרחה שמוניחין על ראשיהם פשתן סרוק או צמר מנפץ שיהא נראה פשער בראשיהם מתרים
2 להניחו בראשיהם בשבת ולצאת בו לרשות הרבים ^{ערה} שתכשיט שלהם הוא ^{רענ} ובכלבד שהוכנו מבעוד
3 יום בענין שאין בו אסור משום טלטול מקצה, ועל דרך שיתבאר בסיומן ש"ח 507:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף טב

ביאורי הלכה

- ערה] לרשות הרבים - מותר לצאת לרשות הרבים עם
פאה (שייט"ל) או מטפחת הנעשית לצורך כיסוי ראש
- גם למי שיש שיער בראשו, והוא הדין לפיאות וזקן
מלאכותיים 505.
רעון שלהם הוא - נתינת הפשתן אינה רק להסתרת
המום - אלא להתנאות, ולכך דינה כתכשיט 506.

ציונים והוספות

- 505) כפי שיתבאר להלן סי' שג.
506) כמבואר לעיל על סעיף יב, ושם נתבאר דיוק הלשון
'בעלי הקרחה' במקום 'בעלי חטטין' שבשו"ע, וכיון
שנחשב כתכשיט מותר גם לפי המהדו"ב (ראה לעיל על
סעיף יח הספק ע"פ המהדו"ב שהחמיר בדבר זמני שעל
המכה).
507) סעיף נז, על מנת שלא יהיה בהם איסור מוקצה די

שהניחו שער זה על ראשם פעם אחת, או שחשבו להניחו
בשבת, או שייחדוהו לכך, אמנם כדי להתירו בהוצאה
בשבת יש אוסרין אלא אם כן עשה בהם מעשה מבעוד יום
להכניס לכך כגון שצבען לנוי וכרכן במשיחה (שלא כפשתן
וצמר שעל המכה (דלעיל סי"ח) שאין צריך לעשות בהם
מעשה - שמכתו מוכחת עליו, וכאן משמע שלא חוששים
לכך).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ציצית - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ד מנהג העולם להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת
2 הדחק כגון במקום שאין ציצית מצויים לתקן יש לסמוך
3 על סברא הראשונה כי כן עיקר:
4 ה כל מקום שצריך כדי עניבה ומחמת שהחוטין עבים אין
5 יכול לענבן ואלו היו בינונים היה בהם כדי עניבה כשר
6 כיון דאלו לא היו עבים כל כך היו כשרים מחמת שאז היה
7 בהם כדי עניבה כ"ש שאין לפסלם עכשיו כשהם ג"כ עבים
8 וניכרים יותר:
9 ו כל מקום שצריך להשתייר כדי עניבה יש אומרים שצריך
10 להשתייר כל הגדיל שלם ומן הענף ישתיר כדי עניבה
11 וי"א שאפילו אם נפסקו במקום שהם כרוכים בגדיל ולא
12 נשתייר בהם ממקום שנפסקו עד מקום שיוצאים מן הכנף
13 דהיינו התחלת הגדיל אלא כדי עניבה כשר ולסברא
14 הראשונה שבראש סעיף ב' אפילו נפסקו כל החוטין
15 הכרוכים בגדיל ולא נשתייר מהם אלא כדי עניבה כשר ומכל
16 מקום באותו מקצת גדיל שנשתייר יתיר ממנו קצת כריכות
17 כדי שיהיה בו ג"כ ענף מעט כגון אם נשתייר מן הגדיל ג'
18 חוליות יתיר ממנו ב' חוליות ויניח חוליא אחת כדי שיהיה
19 שלישי גדיל ושני שלישי ענף ומנהג העולם להחמיר להצריך
20 כדי עניבה מן הענף היוצא מן הגדיל כסברא הראשונה
21 שבסעיף זה אבל אם אי אפשר בענין אחר כגון במקום שאין
- 22 ציצית מצויים יש לסמוך על סברא האחרונה ומכל מקום
23 לא יברך על ציצית אלו דספק ברכה להקל וגם לא יצא בהם
24 בשבת לרשות הרבים:
25 ז כל חוט מח' חוטין שנתפרק משזירתו לאחר שכבר הטיל
26 את הציצית בבגד בין שנתפרק כל אורך החוט ונעשה ב'
27 חוטין בין שלא נתפרק אלא מקצת החוט ומקצתו עומד
28 עדיין בשזירתו כיון שהציצית פסולים אם אינם שזורים לכן
29 אנו רואים אותו החוט או מקצתו שנתפרק משזירתו כאלו
30 היה אותו החוט או מקצתו נפסק לגמרי מן הציצית ודינו
31 כדין נפסקו מקצת החוטין שנתבאר לעיל אלא שבכאן יש
32 להקל יותר ויש לנהוג כסברא הראשונה דלעיל סעיף ב'
33 שאפילו אם לא נשתייר שזור מכל אחד ואחד מד' חוטין
34 הארוכים אלא כדי עניבה כשר מפני שיש מי שאומר שחוט
35 הציצית א"צ שזורה כלל לכן יש להקל כאן יותר משאלו
36 היו פסוקים ממש:
סימן יב דברים הפוסלים בציצית:
*
א ארבעת הציצית מצוה אחת הן ולפיכך הן מעכבות זו
אח על זו שכל זמן שאין בטלית כל הד' ציצית אינה
מצייצת כהלכתה והיוצא בה בשבת לרשות הרבים חייב

בטליתו אפילו בלא ברכה כיון שאין כאן גנאי גדול לישב
בלא טלית אין דוחנין עשה של תורה מפני גנאי קטן:

*

במה דברים אמורים בחול כיון שהוא יכול להטיל ציצית
בטליתו אם כן כשלוּבשו עובר על קום ועשה אבל
בשבת כיון שאין נון יכול להטיל ציצית מחמת איסור שבת
אין איסור מן התורה ללבוש טלית בלא ציצית שהרי לא
אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא לאחר שילבשו
מצות עשה להטיל בו ציצית וכיון שאינו יכול להטיל אינו
עובר אלא דמכל מקום מדרבנן אסור ללבושו כיון שסופו
לבטל מצות עשה וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כבוד
הבריות אפילו אין שם אלא גנאי קטן לכן אם הוא מתבייש
להתפלל בלא טלית יכול ללבושו בלא ברכה:

במה דברים אמורים כשלא ידע קודם שבת שנפסלה
טליתו אבל אם ידע בו קודם שבת אסור ללבושו בשבת
דהיה לו לתקן מאתמול:

אם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שאין איסורו אלא
מדרבנן שהטלית שעליו פסול א"צ לפשוטו דלא העמידו
דבריהם במקום כבוד הבריות ואפילו בטליתות שלנו שאינם
אלא לשם מצוה ואינם גנאי בהפשטתן מכל מקום כיון שאין
כאן אלא איסור מדרבנן כמו שביארנו דמן התורה מותר
להתלבש בטלית בלא ציצית בשבת וכיון שלא גזרו
להפשיט את הטלית בכרמלית לא רצו לחלק בין טלית
לטלית ואינו צריך לפשוט מעליו שום בגד בכרמלית:

הרואה בחבירו שנפסלו לו ציציותיו אם הוא במקום
שיצטרך לפשוט מעליו לא יאמר לו עד שיבא לביתו
דמשום כבוד הבריות לא יפרישנו מאיסור שוגג ומכל מקום
צריך הוא לקרוא לו שיבא לביתו במהרה ושם יאמר לו
שיפשיטנו מעליו וה"ה אם הוא במקום שאין צריך לפשוט
מעליו רק בענין שצריך למהר ולילך לביתו לפשוט מעליו
ועל דרך שנתבאר למעלה צריך הרואה לומר לו שילך לביתו
במהרה ושם יפשיטנו מעליו:

סימן יג דיני ציצית בשבת:

*

א נכרי שהטיל ציצית בבגד פסול שנאמר דבר אל בני
ישראל ועשו להם ציצית וגו' בני ישראל יעשו ציצית
על הכנף ולא נכרי:

ב האשה כשרה להטיל ציצית בבגד מפני שהיא בכלל בני
ישראל ויש מדמין ציצית לתפילין כמו שהנשים פסולות
לכתוב [תפילין] מפני שאינן חייבות [בהנחתן כמ"ש בסי'
ל"ט כך הם פסולות להטיל ציצית בבגד מפני שאינן
חייבות] במצות ציצית. ולפי דבריהם אף קטן פסול להטיל
ציצית בבגד ואפילו אם הגדול עומד על גביו ואומר לו
שיעשה לשם מצות ציצית אבל הטויה והשזירה כשר
בנשים וקטנים אפילו לכתחלה לדברי הכל והלכה כסברא
הראשונה ומכל מקום טוב ליהרר לכתחלה כסברא
האחרונה:

חטאת לפי שהציצית התלויה בה אין בהם מצוה והרי הם
כמשאוי ואע"פ שהן מחוברין לטלית אינן בטלים לגבי
הטלית מפני שהם חשובים בעיניו ודעתו עליהם עד
שישלים כל הד' ציצית ואפילו נפסלו כל הד' ציצית ע"י
פסיקת החוטין שלא נשתייר בהם כדי עניבה אעפ"כ אותן
החוטין שנשתיירו שלמים שלא נפסקו עדיין הם חשובים
בעיניו ודעתו להוסיף עליהם עוד חוטין אחרים ולכן אע"פ
שמחברים לטלית אינן בטלים לגבי הטלית והרי הם
כמשאוי כיון שעכשיו הם פסולים אינן לא מגוי הטלית ולא
מתשמישי הטלית שהרי אין לטלית צורך בהם כלל אבל אם
נפסקו כל החוטין שבכל הד' ציצית ולא נשאר בהם אפילו
חוט אחד ארוך שיהיה שלם וקצת מהם נפסקו ולא נשתיירו
בהם כדי עניבה בענין שכל הציצית הם פסולים ואין להם
תקנה אלא הוא צריך לעשות ציצית אחרים תחתיהם לפיכך
אין אלו חוטין הפסוקים חשובין בעיניו ללבוש לכן בטלית
הן לגבי הטלית ולפיכך מותר לצאת בהם אפילו לרשות
הרבים אם היא טלית [שאולה] שאינה חייבת בציצית דאם
לא כן הרי אסור להתלבש בטלית שיש בו ד' כנפות בלא
ציצית כמ"ש סי' ח:

*

ב טלית שהיא מצויצת כהלכתה מותר לצאת בה לרשות
הרבים אפילו בזמן הזה שאין לנו תכלת בין הטלית קטן
בין הטלית גדול בין ביום בין בלילה ואע"פ שלילה לאו
זמן ציצית הוא מפני שהציצית הכשרים הם מגוי הבגד
ותכשיטיו כמו האימרא וכיוצא בה לפיכך אין זה כמשאוי
רק יזהר שלא תהא הטלית מונחת לו על כתפו שלא כדרך
לבישתה בחול כמ"ש סי' ש"א סעיף [לה] עיין שם:

ג אין צריך לבדוק את הציצית כשהוא יוצא לרשות הרבים
אם כבר בדקם באותו היום מפני שמעמידין אותן
בחזקתן כמו שנתבאר בסימן ח עיין שם:

ד אם נודע לו בשבת כשהוא עומד ברשות הרבים
שהטלית שעליו הוא פסול מן התורה צריך לפשוט בין
טלית קטן בין טלית גדול ואפילו ישאר עומד ערום בשוק
שאין כבוד הבריות דוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר
אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (ועיין בי"ד סי'
ש"ג והוא הדין כאן) אבל אם היה בחול אם הוא טלית קטן
א"צ לפשוטו ואע"פ שהוא מבטל מצות עשה של תורה במה
שהוא לבוש ד' כנפות בלא ציצית מכל מקום כיון שהוא
אינו עושה מעשה בידים אלא העשה היא נדחית ממילא
גדול כבוד הבריות ודוחה את איסור של תורה בשב ואל
תעשה ומכל מקום צריך למהר ולילך לביתו להפשיט
מעליו אפילו הוא עוסק בדבר מצוה כגון שהוא בבית
הכנסת או בבית המדרש כיון שהוא איסור של תורה אבל
בטלית גדול שלנו כיון שאין לובשין אותו לשם מלבוש
אלא לשם מצוה א"כ אין גנאי בהפשטתו ולכן צריך לפשוט
אפילו בשוק:

ה ההולך לבית הכנסת ומצא שנפסלה טליתו אע"פ
שמתיישב להתפלל בלא טלית אסור לו להתלבש

45 אדעתא דהכי השאילו שיברך עליו והוי כאלו נתנה לו
46 במתנה על מנת להחזיר ולכן מברך עליו השואל ברכה
47 מחוייבת כאלו היתה שלו ממש אבל אם אין בדעת המשאיל
48 שהשואל לובשה לשם מצות ציצית רק שהוא סובר שאינו
49 לובשו אלא מפני כבוד הציבור א"כ אין עליו לומר דהוי
50 כאלו נתן לו במתנה על מנת להחזיר ולכן אין צריך השואל
51 לברך עליה ברכה מחוייבת רק אם ירצה לברך הרשות בידו
52 כמו שנתבאר לעיל:

*

53
54 **ט** מותר להתעטף בטלית של חבירו שלא מדעתו ואינו
55 כשואל שלא מדעת דנקרא גזלן כיון דליכא הכא חשש
56 כילוי קרנא שאינו מתעטף בה אלא לפי שעה ומחזירה לו
57 אחר כך וניחא ליה לאינש שיעשה מצוה בממונו במקום
58 שאין שם חסרון כיס אלא דאם מצא הטלית מקופלת צריך
59 הוא גם כן לקפלה לאחר שסיירנה מעליו דאם לא יקפלה
60 יקפיד בעל הטלית והוה שואל שלא מדעת דנקרא גזלן ואין
61 צריך לקפלה כסדר [קיפולן] הראשון דוקא אלא אפילו אם
62 מקפל בענין אחר די בכך ובשבת אין צריך לקפלו כלל ועיין
63 סימן ש"ב:

64 **י** לא התירו להתעטף בטלית של חבירו שלא מדעתו אלא
65 באקראי בעלמא אבל בקביעות אסור שמא יקפיד בעל
66 הטלית ואפילו באקראי לא התירו להתעטף אלא במקום
67 שהניחו בעלים אבל לא יוציאנה מאותו מקום למקום אחר
68 כגון מבית הכנסת לביתו או מבית בעלים לבית הכנסת
69 ואפילו יחזור ויניחנה במקום שנטלה משם אסור דלא נוחא
70 ליה לאינש שיטלטלו חפציו במקום שאין מיוחדים לו:

71 **יא** כשמתעטף בטליתו של חבירו שלא מדעתו אין צריך
72 לברך עליו שהרי כאן לא שייך לומר דהוה כאלו נתן
73 לו במתנה על מנת להחזיר כיון שאין בעל הטלית יודע
74 מאומה אבל אם ירצה לברך הרשות בידו כמו שנתבאר
75 לעיל סעיף ו' ח' ט' עיין שם:

76 **יב** וכן מותר להתלבש באקראי בעלמא בתפילין של חבירו
77 שלא מדעתו וצריך לברך עליהם מפני שהתפילין חובת
78 הגוף הם ואין צריך שיהיו התפילין שלו דוקא רק יזהר
79 לקפלם אם מצאן מקופלים ושלא יוציאן ממקום שהונחו
80 שם שמא יקפיד עליו בעל התפילין והוה מצוה הבאה
81 בעבירה:

82 **יג** ספרים של חבירו אסור ללמוד בהן שלא מדעתו אפילו
83 באקראי בעלמא משום דבעל הספרים חושש שמא
84 יקרא בהן הרבה עד שיקרעו מרוב משמושם ובשביל כך לא
85 נוחא ליה שילמוד בהם כלום (ואם הפקיד ספרים אצל
86 תלמיד חכם עיין בחו"מ סי' רצ"ב סעיף כ' עיין שם):

סימן יד דיני ציצית שנשנא נכרי ונשים וטלית שאלוה:

1 **ג** אם הטיל ישראל ציצית בבגד שלא בכוונה פירוש שלא
2 נתכוין לשם מצות ציצית יש מי שאומר דכשרים הם
3 מפני שאם אי אתה אומר כן למה הוצרך הכתוב לפסול את
4 הנכרי שלא יטיל ציצית בבגד שהרי נכרי אינו מתכוין לשם
5 מצות ציצית אבל יש אומרים שאם הטיל ישראל ציצית
6 בבגד בלא כוונה פסולים ולא הוצרך הכתוב לפסול את
7 הנכרי אלא אם ישראל עומד על גביו ומסייע עמו ואומר לו
8 שיעשה לשם ציצית אפ"ה פסולים וכן הלכה. ומכל מקום
9 בשעת הדחק [כגון] שאין לו טלית אחרת מצוייצת
10 (כהלכתה) וגם אי אפשר לו להתיר הציצית ולחזור
11 ולהטילם בטלית בכוונה כגון שהוא שבת יש לסמוך על
12 סברא הראשונה וילבש טלית זו אבל לא יברך עליה דברכות
13 אינן מעכבות:

14 **ד** השואל מחבירו טלית שאינה מצוייצת פטור מלהטיל
15 בה ציצית כל שלשים יום שנאמר כסותך שלך אבל לא
16 של אחרים אבל לאחר שלשים חייב להטיל בה ציצית
17 מדרבנן מפני שנראה כשלו ואלו שלשים יום צריכים להיות
18 רצופים אבל אם החזירה להבעלים תוך ל' יום וחזר ושאלה
19 ממנו אינו מצטרף אלא מונה הלמ"ד יום משאלה השניה:

*

20
21 **ה** אם רוצה להטיל בה ציצית תוך שלשים יום ולברך עליו
22 הרשות בידו ואינה ברכה לבטלה ואע"פ שהוא פטור
23 מן הדבר יכול לומר וצונו להתעטף כמו שהנשים מברכין
24 על כל המצות שהן פטורות מהם מטעם שיתבאר בסי' י"ז
25 ע"ש:

26 **ו** השואל מחבירו טלית מצוייצת חייב לברך עליו מיד
27 משום דאדעתא דהכי השאילו לו שיברך עליו וכיון שאי
28 אפשר שיברך ברכה המחוייבת על טלית שאולה אנן סהדי
29 דנתכוין המשאיל בלשון המועיל ואם אי אפשר לו לברך
30 עליו אלא א"כ היא שלו הרי היא שלו במתנה על מנת
31 להחזיר:

32 **ז** במה דברים אמורים בטלית המיוחדת למצות ציצית כגון
33 טלית גדול או מה שקורין ארבע כנפות דבזה ודאי לא
34 מקנה לו אלא כדי לעשות המצוה ולברך עליו ולכן הוי
35 כאלו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר אבל המשאיל
36 לחבירו מלבוש של ד' כנפות שאדם לובש אותו דרך מלבוש
37 בעלמא ולא לשם מצות ציצית אלא שמטיל בו ציצית מפני
38 שיש בו ד' כנפות אין השואל צריך לברך עליו משום דאין
39 לנו בירור שהשאילו לשם מצוה שנאמר דהוה כאלו נתנה
40 לו במתנה על מנת להחזיר דשמא למלבוש בעלמא השאילו
41 אבל אם ירצה לברך הרשות בידו כמו שנתבאר לעיל:

42 **ח** השואל מחבירו טלית מצוייצת כדי לעלות לדוכן או
43 לעלות לקרות בספר תורה או לירד לפני התיבה אם
44 המשאיל יודע שהשואל לובשו לשם מצות ציצית א"כ

תורה אור – הוספות – פרשת ויקהל – הפרשה החסידית

להבין שרשי הדברים הנ"ל על פסוק "קחו מאתכם תרומה לחי"י

עילה ועלול דוקא, ונקרא בחינת 'ממלא כל עלמין' –
לכל אחד ואחד לפום שיעורא דיליה כנ"ל.³⁰
והענין הוא: כידוע דבחינת מלכות דאצילות נעשה
בחינת עתיק לבריאה כו', וכן מבחינת מלכות דבריאה
נעשה בחינת עתיק ליצירה, עד סוף העשייה כו'. ונמצא
יורד האור ומשתלשל בבחינת עילה ועלול, בכל עולם
לפי ערכו עד סוף העשייה כו'.
ויוכן זה על דרך משל הדיבור, שהוא בחינת ממוצע
בין הרב לתלמיד, שעל ידי הדיבור של הרב יוכל
התלמיד להבין ולהשפיל כל השכל של הרב. הגם שאין
ערך לתלמיד עם הרב בעצם החכמה, אך בשכל זה
הנשפע מרב לתלמיד יש ערך לתלמיד עמו, בהיותו
מבין על ידי הדיבור כמו שמבין הרב את השכל הנשפע
על ידו, שמתחלקת השפע בדיבור – לכל מקבל לפי
ערכו, לזה במיעוט ולזה בהתרחבות, לכל חד לפום
שיעורא דיליה כו'.
וכן על דרך משל, גזירת מלך בשר ודם לאנשי
מדינתו, הנה פקודתו מובן לכל אחד ואחד לפי שיעור
השגתו. הגם שרוממות המלך נבדל בערך מכולם, אבל
דברי פקודתו מובנים ומושגים בערך ויחס למקבלים כו'.
וזהו שכתוב (קהלת ח' ד): "דבר מלך שלטון", מפני שהוא
בחינת חיצוניות מדת המלכות לגזור אומר על המדינה,
ונקרא "דבר מלך", מה שאין בן בחינת עצם רוממותו –
שהוא נבדל בערך כנ"ל.
ובכל זה יובן למעלה בבחינת מלכות דאצילות:
שנעשה בחינת עתיק לבריאה כו', ועל דרך זה הולך
ומשתלשל עד סוף העשייה – שזהו בחינת דיבור
העליון, כמו שכתוב "דבר מלך שלטון". וזהו שכתוב:
"מלכותך מלכות כל עולמים" – עד סוף העשייה,

הנה פירוש "ארוממך אלוקי המלך" (תהלים קמ"א)
הנ"ל, יובן בהקדים להבין ההפך בין בחינת מלכות
לשאר המדות דאצילות.
דהנה כל המדות והספירות, הנה בחינת אור ונשפע
הנשפע מהם, הוא בא בבחינת עילה ועלול. דהיינו, שיש
למקבל הנקרא 'עלול' ערך אל המשפיע.
כמו על דרך משל מדת החסד, שטבע מדה זו
להשפיע למקבל, הנה המקבל זה החסד, מקבל ממדות
מדת חסד של המשפיע, והחסד נשפע לפי ערך המקבל,
ואם בן יש להם ערך זה אל זה, וכיוצא בזה בכל
המדות. אבל בבחינת מדת המלכות, הנה עיקר השפע
הנמשך ממדה זאת למקבלים, אינה באה דרך עילה
ועלול אלא ההשפעה ממדה זו באה בבחינת
ההתנשאות והרוממות, בערך נבדל מהמקבל. ובחינת
הרוממות וההתנשאות הזאת היא עיקר שפע וחיות
המקבלים, ובזאת ההתנשאות עיקר קיום מעמדם, כי
"אלמלא מוראה של מלכות כו".²
וכיוצא בזה למעלה: הנה בחינת מלכות דאצילות
הוא נבדל בדבר זה משאר הספירות דאצילות, שמכולם
נשפע בבחינת עילה ועלול, והיינו באצילות. אבל
בחינת מדת מלכות המחיה כל העולמות בי"ע מאין
ליש, הנה השפעת אורו באה בבחינת הרוממות
וההתנשאות, וכמו שאומרים: "המלך המרומם [...]".
המתנשא כו', ובזאת עיקר חיות וקיום כל העולמות.³
וזהו פירוש "ארוממך" – בחינת הרוממות
וההתנשאות דבחינת מלכות להיות נקרא "אלוקי",
להיות מאין ליש – היינו בחינת "המלך" כו' ודי למבין.
אך הנה זהו בחינת פנימית מדת מלכות, אבל בחינת
חיצוניות מדה זו יורד להאיר למטה בבי"ע בבחינת

3. כדפירש ב"אגרת הקדש" (סימן כ), דבור המתחיל "איהו וחייה".

4. (נוסח ברב יוצר).

5. (וכמו שנתבאר מזה גם בן בדרוש "מזוזה מימין") (לעיל משך יט, ד), שבחינת מלכות הוא בחינת התנשאות והסתלקות, שלא יאיר ויתגלה אלא בחינת "שם" בלבד. וכן נתבאר בדרוש על פסוק "מי מנה", בענין "והים עומד עליהם מלמעלה" (לקושי תורה בלק ושם בפרק א).

6. (גם ב"ביאור על פסוק 'שחורה אני ונאור' נתבאר, שיש בבחינת מלכות דאצילות ב' בחינות כו' (לקושי תורה שיר השירים)).

1. (לעיל דבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה" פח, ד ואילך. ושם (פט, ב), "ארוממך" – שעצמותו ומהותו מרומם ומנושא עד אין קץ ותכלית, "אלקין" – שבחינת האור וחיות שנמשך מבחינת "סובב כל עלמין" הוא על ידי "המלך", ש"מלך – שמו נקרא עליהם, כמשל המלך, שרק שמו והתפשטותו על מדינות ממשלתו.

והמשכה זו שמבחינת "סובב כל עלמין" להיות בחינת "מלכותך מלכות כל עולמים" הוא על ידי ישראל – "אין מלך בלא עם כו". וזהו אמר המקרא הנה בעד כלל ישראל: "ארוממך אלקי" הוא על ידי "המלך" כו').

2. (עבודת נרה ד, א, "אלמלא מוראה של מלכות – כל הגדול מחבירו בולע את חבירו. והיינו דתנן (אבות ג, ב): רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו").

1 להחיות בבחינת דבור זה לכל חד לפום שיעורא דיליה.
2 והוא הנקרא בחינת 'ממלא כל עלמין' – שיוּרד האור
3 והחיות לכל נברא בפרט באופן פרטי, לפום שיעורא
4 דיליה, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, וכנ"ל.⁷

5 וזהו גם כן שרש ענין "לחם אבירים אכל איש" (תהלים
6 עת, כח) – "לחם שמלאכי השרת אוכלין", שהוא המן
7 כדאיתא ביומא דף ע"ה, עמוד ב"ה:

8 והנה, בחינת מלכות דאצילות שנעשה עתיק
9 לבריאה כנ"ל, הנה בחינת עתיק הזה – היינו בחינת עונג
10 אלקי הנמשך מבחינת טל העליון ויורד למטה, עד
11 שהנשמות ומלאכים מתענגים גם כן ממנו בהשגות
12 אלקי שמשיגים.

13 והשגה זו בעונג זה נמשל למזון ומאכל כו'; שהמזון
14 ישיב את הנפש ויחיה אותה בתוספת אור וחיות, ונבלע
15 ונכלל בנפש כו' – כך בחינת עונג העליון, שנהנין
16 בהשגות אלקות, נבלע עונג זה בנשמות ונעשה להם
17 כמזון וחיות ממש; ועל דרך שאנו אומרים: "ישבעו
18 ויתענגו כו'". והרי זה כמו בחינת המן שהיה נבלע
19 באבירים הגשמיים;

20 – כך בתיב (ישעיה כו, ט): "כי טל אורות טליך", מבחינת
21 'טל' דבדולחא דנטיף מעתיקא¹⁰, ויורד לנשמות
22 ולמלאכים להיות להם למזון כו', וזה האור נבלע בהם
23 בבחינת פנימיות, דהיינו בהשגה דוקא, ואחר כך נולד
24 להם בחינת התפעלות והשגה זו – לכל חד לפום
25 שיעורא דיליה. כמו מיכאל מתפעל באהבה, ותחתיו
26 רבבות אלפים מדירגות, כי הרי נחלק בחינת החסד
27 ליו"ד, ומיו"ד ליו"ד כו'; וכן במדת הפחד בגבריאל כו';
28 וכל אחד ואחד לפי השגתו – כך מתפעל.

29 וזהו הנקרא "שיר" שהמלאכים אומרים בכל יום.
30 וכמאמר רז"ל¹¹: "כל בעלי השיר יוצאין בשיר", פירוש:

31 "יוצאין" מהכלי שלהם, מגודל ההתפעלות על ידי
32 השגתם בעונג נפלא כו', והשיר הוא מלמטה למעלה
33 בבחינת העלאה, ודוקא בכל אחד ואחד לפי מדרגת
34 השגתו – כך אומר שירה כו'¹². וכל זה מבחינת 'ממלא
35 כל עלמין', דהיינו בחינת מלכות דאצילות שנעשה
36 עתיק יומין לבריאה כו'.

37 וכמו כן יובן גם בעולם האצילות, שיש שם גם כן
38 בחינת 'ממלא' על דרך זה, אך שהוא יותר עליון. דהיינו,
39 בחינת הארת הקו וחוט שמאיר מאור אין סוף אחר
40 הצמצום, ובכל העשר ספירות דאצילות, בכל אחד
41 ואחד לפי ערך דוקא, כנ"ל בבחינת מלכות דאצילות
42 בבי"ע.

43 וגם שם נמשך מבחינת טל העליון, הנקרא 'טל' דבדולחא
44 המלובש במוחא סתימאה כו'. והיינו מבחינת
45 מלכות דאין סוף בשיוּרד להיות בחינת עתיק באצילות,
46 ובחינת עתיק דאצילות מאיר בכל האצילות בבחינת
47 'ממלא'; בדרמיון המן שנבלע באבירים, כך בכל פרטי
48 אורות וכלים דאצילות – שנמשך הטל מבחינת עונג
49 העליון, שנקרא עתיק דאצילות כו'¹³.

50 ומשה שאמר (עקב ט, ט): "לחם לא אכלתי כו'", היינו
51 שלא אכל לחם גשמי אלא מבחינת מן זה שנבלע
52 באבירים, וכמו שכתוב: "לחם אבירים כו'¹⁴".

53 **על כל פנים תוכן הענין:**

54 כדי להבין פירוש "ארומוך", יש להקדים ההפך בין
55 בחינת מלכות לשאר המדות דאצילות: שמכל המדות, להיכן
56 שנמשך השפע מהם, הוא נמשך דרך קירוב עילה ועלול, אבל
57 מדת המלכות הוא בחינת רוממות והתנשאות, ונמשך ממנה
58 השפע לא על דרך עילה ועלול, ולכן הבריאה יש מאין נמשך
59 ממדת מלכותו יתברך.

60 אך זהו עצמיות מדת המלכות, אבל חיצוניות והארה

9. (בתפילת העמידה דשבת).

10. (זהר חלק ג קכח, ב, קלה, ב).

11. (שבת נא, ב).

12. (כמו שנתבאר מזה: על פסוק "ושם אחיו יובל" (לעיל פרשת
בראשית ז, א), ועל פסוק "צו את בני ישראל כו', את הכבש האחד"
(לקוטי תורה פנחס)).

13. ונזכר מזה במקום אחר – על פסוק "ויאמר משה אכלוהו היום"
(לעיל בשלח סה, א).

14. (ובספרי הקבלה – בספר "ציוני", פרשת בשלח, על פסוק
טו, ד): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", מה שפירש
בפולגתא דרבי עקיבא ורבי ישמעאל ביומא שם).

7. (וכמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק (שלח יד, ז) "ועתה
יגדל נא" (לקוטי תורה שלח פרק א), בענין "באשר דברת לאמר"
(שם), שמלכות דאצילות נעשה כחב"ד = בטר, חכמה, בינה, דעת)
לבריאה.

וכן נתבאר על פסוק "השמים כסאי" (לעיל א, א), בפירוש "מבין
דבר מתוך דבר": "תוף דבר" היינו 'ממלא כל עלמין', "דבר"
היינו עצם בחינת המלכות, שהוא בחינת 'סובב כל עלמין' –
כמו שכתוב כאן).

8. (ושם: "תנו רבנן: לחם אבירים אכל איש" – לחם שמלאכי השרת אוכלין
אותו – דברי רבי עקיבא. וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם: צאו
ואמרו לו לעקיבא: עקיבא, טעיתו וכי מלאכי השרת אוכלין לחם? והלא כבר
נאמר (עקב ט, ט. יח): "לחם לא אכלתי וגם לא שתייתי" אלא מה אני מקיים
'אבירים' – לחם שנבלע במאות וארבעים ושמונה אבירים").

והיינו בחינת מלכות דאין סוף עצמו קודם שנתצמצם
להיות עתיק לאצילות, שהוא על ידי בחינת הארת הקו
חוץ שאחר הצמצום כו'. והרי בחינת מלכות דאין סוף,
הוא מאיר בהשוואה לכל ההשתלשלות דאבי"ע. וכמו
שכתוב ב"עץ חיים" (בתחלתו), ד'האור אין סוף הוא ממלא
כל החלל כו', וגם לאחר הצמצום הנקרא 'מקום פנוי'
באמצעותו, הנה בחינת אור אין סוף שלפני הצמצום
נקרא בחינת 'סובב' – להקיש כל החלל בהשוואה אחת
כפודע. ודי למבין.

ובכל זה מובן יותר פירוש "ארוממך אלקי המלך",
דפירוש "ארוממך" קאי על הרוממות ד'סובב כל עלמין'
בין באצילות בין בבי"ע. ובאצילות היינו בחינת מלכות
דאין סוף עצמה, ובבי"ע היינו בחינת מלכות דאצילות
עצמה, קודם שיורד האור להתצמצם בבחינת ממלא,
כנ"ל שמאיר לכל ההשתלשלות בהשוואה אחת כנ"ל.

וזהו "ארוממך אלקי המלך" – פירוש: מה
ש"ארוממך אלקי" בבחינת הרוממות וההתנשאות
להיות בחינת 'סובב', היינו בבחינת "המלך", שהוא
בחינת פנימית מדת המלכות ולא בחינת חיצונית שבה,
כי בחינת חיצונית שבה יורד להאיר למטה בבי"ע
בבחינת 'ממלא' כנ"ל. וכמו כן באצילות, היינו בחינת
הארת הקו שאחר הצמצום, שמאיר בכל האצילות
בבחינת 'ממלא' כנ"ל.

(והנה מענין "ארוממך אלקי המלך", בזהר חלק ב', פרשת
נארא, דף כ"ח, סוף עמוד ב' מפרשו על עליות ורוממות המלכות
להתחבר בן"א.

וכן ב"סידור (עם דא"ח" עמוד מו), על פסוק "ארוממך אלקי
המלך", מפרש גם כן 'רוממות המלכות' – להתחבר כללות
המלכות, להמשיך בה הארת הכתר, שהוא מלכות דאין סוף
ואינו בחשבון עשר ספירות כו'.

וזהו על דרך שנתבאר²⁰ על פסוק "ועתה יגדל נא כח
אדני", דלשם פירוש, כי "אדני" זהו בחינת מלכות, ו"כח
אדני" זהו ההמשכה מבחינת כתר אריק' אנפין²¹.

ממדה זו יורד להאיר בבחינת פנימיות על דרך עילה ועלול,
ונקרא 'כח הפועל בנפעל'¹⁵. וזהו על דרך משל – ענין "דבר
מלך שלטון", זהו מבחינת מלכות דאצילות מה
שנעשית עתיק לבריאה.

ויוכן זה על דרך ענין המן, שהיה נמשך בדרת הטל, בחינת
'טלא דנטיף מעתיקא'¹⁶, והוא נמשך בבחינה פנימית,
ונקרא "לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו", כי הטל
הוא בחינת "טל אורות טליף" כו'.

ב. וכל זה – בחינת 'ממלא כל עלמין' באצילות ובבי"ע.
אך בחינת 'סובב' באצילות ובבי"ע – היינו בחינת הארת
אור מקיף, שאינו מתלבש תוך כל עלמין כידוע. ואין
הפירוש שאינו מתלבש כלל, אלא שהוא מתלבש
בבחינת העלם כנ"ל.

והענין הוא, כמו שכתוב ב"עץ חיים"¹⁷, דגם בחינת
אור מקיף, הוא בא לידי חיות להחיות בבחינת גילוי אור
כמו האור פנימי. וכמו שכתב שם בענין צמצום הכלים,
ד"אור פנימי מצמצם מבפנים והאור מקיף מבחוץ כו"¹⁸.

וגם בכמה מקומות ב"עץ חיים" מבואר, שהאור מקיף
גם כן מחיה, אך ורק שבחינת מקיף הוא מחיה בהעלם.
וענין החיות בהעלם ידוע בפירוש הפסוק (ירמיה כג, כד):
"**את השמים ואת הארץ אני מלא**" – "אני" מבחינת
עצמיות אלקות – ולפעמים נאמר (ישעיה ו, א): "**מלא כל
הארץ כבודי**", שאינו אלא בחינת זיו בלבד.

אך הנה בחינת 'סובב כל עלמין' מחיה כל העולמות
בהשוואה אחת, בלתי חילוק מדרגות כלל. והיינו
בבחינת הרוממות וההתנשאות, כנ"ל, שהוא בחינת
פנימית מלכות דאצילות, שאינו נעשה עדיין בחינת
מקור לבי"ע. וכמו שאומרים: "המלך המרום כו",
ובבחינת הרוממות הכל שוין – כקטן כגדול. וזהו שכתוב
"**אני מלא**" – בשמים ובארץ בהשוואה אחת¹⁹. אך שאין
חיות זה בא בהתלבשות בתוך כל נברא בפרט כמו
בחינת 'ממלא'.

וכמו כן יוכן בחינת 'סובב' כזה גם בעולם האצילות.

ועיין מזה בהביאור על פסוק "ביאו לבוש מלכות" (תורה אור מגלת
אסתר צא, סוף עמוד ב ואילוף).

20. (לקוטי תורה שלח).

21. ויובן זה עוד על פי מה שנתבאר על פסוק "קול דודי הנה זה בא"
(לקוטי תורה שיר השירים), בענין "מלכותך". ועל פי מה שנתבאר ענין
"דמה קרני" (שמואל א' ב, א), בהביאור על פסוק "זכור את יום השבת
לקדשו" – דרוש השני (תורה אור יתרו עב, א). ועיין ב"פרדס" ערך דם
וערך ירום. ובהנה חלק א', וישב, קפ"א, עמוד ב', על פסוק (ישעיה נב,
יא) "ירום ונשא כו". וב"מקדש מלך" שם.

15. (ראה לעיל צ, ג במראי מקומות).

16. (ראה זהר חלק ב בשלח טא, ב, סב, ב, יתרו פג, ג, פח, א. חלק ג אדרא
זקא האוינו רמח, א).

17. (שער השתלשלות ד' ספירות עקף ג).

18. וכמו שנתבאר מזה בהביאור על פסוק "ביאו לבוש מלכות" (לעיל
צב, ב).

19. (ענין מזה ב"סידור ועם דא"ח" חלק ב', סוף דבור הפתחיל "להבין
המאמר כד אנת תסתלק מינייהו אישתארו כו" (שער השבת סטו, א).

35 שהוא בחינת סובב כו'. והעלאת מ"ן לבחינת התיקון
36 משונה מבחינת העלאת מ"ן לבחינת התהווה:

37 דהנה כל עיקר בחינת התיקון, היינו ענין ריבוי הכלים
38 לאורות, היינו ממש בחינת 'ממלא' – שכל אחד מקבל
39 לפי מדרגתו, ובה יש רבוא רבבות מדרגות חלוקות,
40 ונמצא יש ריבוי "כלים מפלים שונים"²⁶ לבחינת גילוי
41 האור.

42 ובחינת 'העלאת מ"ן לבחינת התיקון' – לעשות ריבוי
43 הכלים – הנה הוא בא מצד בחינת הבידורים דרפ"ח
44 ניצוצים דתהו שנפל בשבירת הכלים בעולם הבריאה
45 כו'. וענין העלאת הניצוצות מבי"ע, הוא להעלותם
46 למעלה, להיות מהם בחינת כלי ומכון לשכון בהם גילוי
47 אור אין-סוף.

48 והיינו כל ענין תורה ומצות, שנתלכשים בדברים
49 גשמיים דנוה, שנפלו בשבירה כו', וכאשר נעשה מהם
50 בחינת כלי לגילוי אלקות, כמו, במצות תפילין מקלף
51 בהמה; ובתבואות – מתרומות ומעשרות; וכיצא בזה
52 בכל המצות – שנתלכשו בדצ"ח דנוה דעשייה;

53 והוא הנקרא בחינת 'העלאת מ"ן לבחינת התיקון':
54 להיות ידוע, ד"רמ"ח פקודין" נקראים "רמ"ח איברים
55 דמלכא"²⁷, ופירוש 'אבר' היינו בחינת כלי לאור בנוע.
56 ונמצא, נעשה מבידורים דרפ"ח בחינת ריבוי כלים
57 לאורות עליונים, שהו הנקרא בחינת התיקון כנ"ל,
58 והוא בחינת 'ממלא' כנ"ל.

59 (ופירוש: שעל ידי עשיית הכלים – ממילא נמשך האור
60 לתוך הכלי. וכמו שנתבאר מזה על פסוק (ראה יג, ט) "כי תשמע
61 בקול", ושם פרק ג' (לשתי תורה פ' ראה כג, א): "כי הנה במצות יש
62 ב' בחינות: כי המצות הם רמ"ח איברים הממשיכים החיות של
63 הנפש. הב' – שהם כלים לאור הנאחז ודולק שם כו". הרי
64 מובאר, שעל ידי היותם בחינת איברים הם ממשיכות חיות של
65 הנפש.

66 והוה על דרך משל: כשמתגדל כח הראש על ידי שהתינוק
67 הולך וגדול, אז לפי ערך גדלות המוח מאיר בו אור השכל, וכן
68 כח הראיה נמשך ומאיר בהעין כו'. נמצא, הגדלת הכלי גורם
69 המשכת ריבוי האור.

1 ואין זה סותר למה שכתוב בזהר וארא, כי המשכת הכתר
2 במלכות בא על ידי ו"א²². ולכאורה כאן מפרש בענין אחר,
3 דפירש "ארוממך אלקי המלך", רוממות זו היינו מצד
4 עצמיות המלכות, שהוא בחינת 'סובב כל עלמין' דבי"ע
5 – והו ענין הרוממות.

6 ויש גילוי לפירוש זה ממה שכתוב בירושלמי ריש פרק ט'
7 דברכות: "כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. אמר רבי
8 תנחומא, אנא אמרת טעמא: 'ארוממך אלקי המלך'" – ופירש
9 וסמוך לו: "ואברכה שמך לעולם ועד". אם כן פירש "ארוממך"
10 והו ענין הזכרת מלכות בהברכה, והיינו רוממות המלכות מצד
11 עצם.

12 אך עם כל זה יש לחבר ב' הפירושים: דעם היות שהמלכות
13 מצד עצם הוא בחינת רוממות, ונקרא 'סובב כל עלמין' לגבי
14 בי"ע, עם כל זה שייך "ארוממך" – להעלותה ולחברה בעצמות
15 האור אין-סוף המלוכש באצילות, שהיא למעלה גם מבחינת
16 סובב – לבי"ע²³.

17 והנה על ידי "ארוממך אלקי המלך" נמשך אחר כך
18 "ואברכה שמך לעולם ועד". והו כענין ב' בחינות תרומה
19 שיתבאר כאן.:

20 קיצור:

21 וכל זה בחינת 'ממלא כל עלמין', אבל בחינת 'סובב כל
22 עלמין' – היינו עצם מדת מלכות, שמיחיה בבחינת מקיף, שמוה
23 שהוא יתברך מרומם ומתנשא עליהם, מזה גופא נמשך להם
24 ההתהוות. והיינו בחינת אור מקיף, שהמקיף גם כן מזה. והו
25 ענין "ארוממך". ועל בחינת 'ממלא כל עלמין' נאמר "ואברכה
26 שמך". ובהו פירש "ארוממך" – לרומם כללות המלכות, על
27 דרך 'ועתה יגדל נא כח אד'". ועל דרך "עד שנגלה עליהם
28 מלך מלכי המלכים"²⁴.

29 ג. והנה, כל בחינת העלאת מ"ן לעורר למעלה להיות
30 בחינת גילוי בחינת 'סובב' ב'ממלא', בין באצילות בין
31 בבי"ע – הכל תלוי בישראל, שהן מעלין מ"ן להיות
32 "ארוממך אלקי המלך" על דרך הנ"ל²⁵.

33 והנה יש ב' מיני העלאות מ"ן: הא' – לבחינת 'ממלא
34 כל עלמין' שהוא בחינת התיקון, והב' – לבחינת התהווה

לשכת כו" (תורה אור לה, ד). וענין במדרש רבה פ' שבת, בשלח, ריש
פרשה כ"ג, על פסוק (תהלים צג, ב) "כיון כסאך מאז".

25. (וענין במדרש רבה, תחלת רות, על פסוק (תהלים נ, ז): "שמעה עמי
ואדברה, ישאל ואעידה בך, אלקים אלקיך אנכי").

26. (אסתר א, ז).

27. (ראה תקוני דהר תקון ל).

22. כמו שכתוב בזהר חלק ב', פרשה תרומה, דף קמ"ו, סוף עמוד ב',
וב'מקדש מלך' שם. וענין מה שנתבאר מזה גם כן בדבור המתחיל
"כי אתה גר" (תורה אור משן חנוכה מ, ג ואילך).

23. וענין בזהר ויגש, דף ר"ו, עמוד ב' על פסוק (תהלים מה, ה) "כי הנה
המלכים נוגדו".

24. וענין מה שנתבאר על פסוק (תהלים קיג, ה) "מי כה' אלקינו המגביהי

33 המתהא את בני האדם כו'. כהילולי, שהוא דבר שאין לו צורה,
34 והוא קודם אל המציאות הצורה כו', וזהו הבינה הקודמת אל
35 מציאות הגילוי כו'.

36 וכן כתב ב"עץ חיים" שער מ"א פרק ג', בשם הרמב"ן על
37 פסוק (בראשית א, ב) "והארץ היתה תהו"; ובשם ספר "הבהיר"
38 בפירוש הפסוק "מאפס ותהו נחשבו" – בישעיה סימן מ', י"ז, וזה
39 לשונו:

40 והענין, כי האיין סוף נקרא 'אפס', כי אין בו שום תפיסה כו'.
41 ואחריו יצא התהו, והוא הכתר כו', כי הנה כתר הוא דוגמת
42 החומר הקדום הנקרא הילוי, שיש בו שרש כל הד' יסודות בכח
43 ולא בפועל. ולכן נקרא תהו, כי הוא מתהה מחשבות בני אדם
44 כו'. עיין שם.

45 וזהו על דרך ענין "שתוק כף עלה במחשבה"³⁴.

46 על כל פנים, מדבריהם מובן, שיש 'תהו דקדושה', והוא
47 בחינת 'אין' – מה שאינו מושג; והיינו הכתר, כי "החכמה מאין
48 תמצא" (איוב כח, יב) – יש מאין.

49 ועל פי דברי ה"עץ חיים" יש לומר, כי 'אפס' ו'תהו' הם ב'
50 הבחינות שבכתר: הבחינה התחתונה שבמאציל, שהוא בחינת
51 עתיק, נקרא 'אפס'; ובחינת אריך-אנפין, שרש הנאצלים, נקרא
52 'תהו'.

53 ועיין מה שנתבאר במקום אחר³⁵, בענין "ואין וזולת מלכנו
54 לחיי העולם הבא" – דהיינו גן-עדן; "אפס בלתך גואלנו לימות
55 המשיח" – שבימות המשיח יהיה הארה מבחינת 'אפס';
56 שלמעלה מבחינת 'אין' כו'. וזהו "באין וכאפס" – ישעיה מ"א,
57 ב'.

58 וב"מאורי אור" אות א', סעיף ס"ד: "אין נקרא אריך-אנפין
59 כו'. וסעיף ק"א: "אפס נקרא האיין סוף".

60 וגם לפי מה שכתב ב"פרדס" דהבינה נקרא תהו, היינו כי
61 בינה היא כתר לך"א, ונקראת גם כן "הוא – דא עתיקא"³⁶.

62 היינו במצות אכילת מצה בשבוע הא' דימי הספירה
63 – שצריך להיות קודם העלאת מ"ן דתיקון.

1 וכן נתבאר ב"תורה אור" (מגלת אסתר א, ב ואילך) בהביאור על
2 פסוק "וקבל היהודים", בענין ש"הקדימו נעשה לנשמע",
3 שנתבאר גם כן, שהמצות שהן הכלים, הם הגורמים שיבואו
4 האורות ויתפשטו בהכלים כו'. עיין שם²⁸.

5 ועל דרך דוגמא, הנה גם בבחינת העלאת מ"ן
6 באהבה מלמשה למעלה, כמו בפסוק "ואהבת כו'",
7 מתעורר מלמעלה למטה בחינת אור אהבה העליונה,
8 שהוא בחינת אור חסד עליון, שיומשך בריבוי כלים כו'.
9 וזהו שכתוב (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר הויה"²⁹.
10 וכיצא בזה במדות אחרות – הכל נמשך האור בריבוי
11 הכלים מחמת העלאת מ"ן מלמטה.

12 והוא גם כן שורש ענין ספירת העומר, באמרו: "היום
13 יום אחד כו'", פירוש "היום יום" – בחינת גילוי המשתכח
14 אור מלמעלה למטה, כי יום בגימטריא "אל הויה" כו'³⁰.
15 והענין הוא:

16 כי העומר – מן השעורים – בחינת מאכל בהמה, היינו
17 בחינת רפ"ח ניצוצים שנפלו בנוגה, ומתבררים
18 ומתהפכים מחשך לאור. והוא בחינת שם ב"ן המתברר
19 בנוגע. ואחר שנתהפך חושך לאור, אז נעשה בחינת כלי
20 לאור, ושוכן בו גילוי אור איין סוף כו'.

21 והיינו בחינת אתהפכא הנ"ל, שהוא בימי הספירה,
22 להפוך המדות הרעות מן הקצה כו', שהוא הנקרא בחינת
23 העלאת מ"ן מבירורים דרפ"ח כו' כדי להיות מזה בחינת
24 התיקון בריבוי הכלים כו'. ואחר תשלום כל הכלים
25 לאורו³¹, אז דוקא מתגלה אור הכתר³². והיינו בשבועות,
26 שאז זמן מתן תורה, שהוא בבחינת הכתר, וכידוע,
27 דתנ"ך מצות הן "תר"ך עמודי אור שבכתר כו'³³.

28 וענין בחינת העלאת מ"ן לבחינת התהו:
29 (הנה תהו – הוא בחינת 'סובב כל עלמין' – קאי על ספירת
30 הכתר. כי הנה ב"פרדס" ב"ערכי הבינויים" ערך תהו – וזה
31 לשונו:

32 הבינה נקרא תהו כו', כמו שכתוב בספר "הבהיר" – דבר

השירים לג, א). ושם פרק ב', בענין "פתחי לי".

33. (ראה פרדס שער מדות והנהגה, שער ח פרק א).

34. (מנחות כט, ב. וזה חלק ג כו, ב). עיין ביאור "כי על כל כבוד חופה"
פרק ב' (לקוטי תורה שיר השירים מז, ד).

35. (ראה מאמרי אדמ"ר הוקן – תפלה עמוד תעג).

36. (זהו סוף פרשת קרח (חלק ג קעה, ב) על הפסוק (יה, כג): "ועבד הלוי
הוא".) ועיין מה שנתבאר מזה בסוף הביאור ד"מזוזה מימין ונר חנוכה
משמאל" (תורה אור מקץ מג, א).

28. ועיין מזה גם כן ב"ביאורי הזהר" פרשת בלק, על פי המאמר (בזהר)
דף קצ"א, עמוד א', על פסוק "שחורה אני ונאווה" (באורי הזהר לאדמ"ר
האמצעי ק, א ואילך).

29. (עיין מזה על פסוק "ולא אבה", בהביאור פרק ב' (לקוטי תורה תצא
לט, ד).

30. כמו שכתוב ב"פרי עץ חיים" בכוננות הספירות.

31. (לאורו אז: וכן הוא בתקס"ט. אבל באור התורה שם עמוד בקעא:
לאורות, א"ז).

32. (עיין בהביאור על פסוק "אני ישנה ולבי ער" (לקוטי תורה שיר

לכחינת 'סובב', כי אם רק בכחינת הביטול בלבד ולא
בחינת אתהפכא.
והטעם הוא:
כי בבחינת הביטול, הרי בא הדבר לבחינת אין ממש,
ועל ידי זה מעורר גם כן מבחינת אין האמיתי, שהוא
בחינת סובב שבהעלם כו';
מה שאין כן בחינת אתהפכא - שהוא בחינת יש, כמו
בהתפעלות אהבה, וכיוצא בה בכל בחינת כלי שנעשה
על ידי בירורים והעלאות דרפ"ח כנ"ל, אין מעוררים
לזה לבחינת התהו, שהוא בחינת אין, בלתי נגלה
בבחינת יש כלל, אלא מעוררים בזה לבחינת התיקון
דוקא - להיותו בא ומאיר בבחינת כלי דוקא, והוא
בחינת 'ממלא' כנ"ל.
(ועיין בהאי גוונא ב'ביאורי הזהר', פרשת אמור (לך ק, ב
פא, א), על פסוק (ותא, ב, יב) "וגם אמונה אחותי בת אבי היא",
דלשם נתבאר איך שיש בחינה ביראה, אפילו ביראה-תתאה -
למעלה מבחינת אהבה; שאהבה הוא בבחינת "יש מי שהוא
אוהב", ונמשך מבחינת בינה, אבל היראה היא בחינת ביטול.
ואף יראה-תתאה, היא חכמה-תתאה, מפל מקום שרשה
מחכמה-עילאה - שהיא בחינת אין, ולמעלה מהבינה - שנקרא
יש. כי חכמה ובינה הם אין ויש כו'. עיין שם.
ועל דרך זה מובאר, שהמצה, שהיא "לחם עני", בחינת
אתפכא, מגעת למעלה יותר מבחינת אתהפכא.
ועוד נתבאר כן על פסוק (שיר השירים ח, ו) "שימני כחותם",
שבחינת 'חותם שוקע שמלמטה', שהוא היראה, ממשיך 'חותם
בולט שמלמעלה', שהוא ההמשכה מבחינת 'סובב כל עלמין';
מה שאין כן בחינת האהבה כו'. וזה כמו שכתוב כאן, שדוקא
על ידי המצה, שענינה כמו ה'חותם שוקע שמלמטה', על ידי
זה דוקא ממשיך בחינת 'סובב כל עלמין' בבחינת גילוי, על דרך
חותם בולט - ההפך מבחינת "אותותינו לא ראינו כו'" (תהלים
עז, ט), וזה היה ענין יציאת מצרים.

ועל דרך זה נתבאר ב'ספר של בינונים' פרק טו, בענין
מאמר רז"ל³⁷ על פסוק (מלאכי ג, יח) "בין עובד אלקים לאשר
לא עבדו", שהוא בחינת אתפכא יותר מן הרגילות, ולכן על
ידי זה נקרא "עובד אלקים".

והענין הוא: כי בחינת מצה - שאין לה טעם, ואין בה
בחינת הגבהה והתנשאות כשאר כנ"ל - הוא בחינת
מוחי'דאבא, רק שהוא מלוכש בבחינת הקטנות, כמו
שכתוב ב'פרי עץ חיים' (שער חג המצות פרק ב).
וביאור הדבר:
ידוע על דרך שאמרו רז"ל³⁷: "אין התינוק יודע
לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן". פירוש "יודע לקרות
אבא" - בלא הבנת שכל וטעם, אף מפל מקום "יודע
לקרות" באלו מבין כו'. והיינו מפני שבחינת מוחי'דאבא
נכנסים בו בהיותו טעם טעם דגן, מפני שהחטה בבחינת
חכמה פידוע, וכמאמר רז"ל³⁸: "עץ הדעת - חטה היתה
כו'". רק שהלבשת מוחי'דאבא אצלו - רק בבחינת
הקטנות עדיין.
וכך בבחינת מצה, שנקרא (ראה טו, א) "לחם עני", יש
בה מבחינת מוחי'דאבא, אלא שמלוכש בבחינת
הקטנות, ולכך נקרא "לחם עני" כו'.
והיינו, כי בגלות מצרים היו ישראל בתכלית
הקטנות. וכמו שכתוב⁴⁰: "ואעבור עליך ואראך כו'". כי
היו ב'כור הברזל'⁴¹, במ"ט שערי טומאה דמצרים,
בבחינת אחרים ד"אלקים אחרים" (יתרו ב, ב) כו', "עד
שנגלה עליהם מלך כו'⁴²", דהיינו בבחינת דילוג גדול
שלא בהדרגה כלל.
לכך נקרא בשם "פסח" - על שם בחינת הדילוג, מפני
ש"פסח ה' על הפתח כו'" (בא יב, כג), דהיינו, שנמשכו
בחינת המוחין שלא בסדר בהדרגה, אלא בבחינת דילוג
גדול, כמו שכתוב ב'פרי עץ חיים'. והיינו ענין הלבשת
בחינת מוחי'דאבא בבחינת הקטנות, שהוא ענין המצה
כנ"ל.
לכך אין בה טעם מורגש, ולא בחינת התנשאות כו'.
והיינו בחינת אתפכא כנ"ל, שהוא בחינת ביטול-רצון
בלבד - בבחינת הקטנות. ועל ידי זה מתלבש ושוה
מבחינת 'סובב כל עלמין' דוקא, רק שבא בבחינת דילוג
גדול כל כך כנ"ל.
והיינו ענין ובחינת 'העלאות מ'ן לבחינת התהו',
שהוא בחינת 'סובב' כנ"ל, שהוא על ידי בחינת
אתפכא דוקא, בבחינת הביטול - כי אי אפשר להמשיך

41. (מלכים א' ח, נא: "כי עמך ונחלתך הם אשר הוצאת ממצרים מתוך כור
הברזל").

42. (הגדה של פסח פסקא "מצה זו" ופסקא "ויציאנו").

43. (חגיגה ט, ב: מאי דכתיב: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים
לאשר לא עבדו" - היינו צדיק היינו "עובד אלקים", היינו רשע היינו "אשר לא
עבדו". "עבדו" - לא עבדו" תרתייהו צדיקי גמורי נגידו, ואינו דומה שונה
פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד).

37. (ברכות מ, א).

38. (ברכות מ, א. בראשית רבה טו, ח).

39. ועיין מה שנתבאר מזה ב'סידור ועם דח"ו", על פסוק "והגדת לבנך
ביום ההוא" (סדר הגדה רחצ סוף עמוד א ואילך). וכן מובאר על פסוק
"ששית ימים תאכל מצות" (לקוטי תורה צו יג, ד, יד, ד"טו, א).

40. (יחזקאל טו, ה): "ביום ה'לדת אהר. ואעבור עליך ואראך".

ומפני טעם זה הנה אי אפשר שיתלבש הכח הצומח,
שהוא בחינת כח אלקי, בלתי אם לא שיוקרב ויובלל
הזרע הנזרע בה תחלה בבחינת אין קודם. כי בהיותו
בבחינת יש, הוא בבחינת כח מוגבל, ואי אפשר שיתלבש
בו כח הבלתי מוגבל כנ"ל, אם לא שיופשוט מבחינת
הגבלתו ויבא לבחינת אין, אזי ישכון בו כח הבלתי
מוגבל שהוא כח הצומח כו.
ועל דרך זה ממש, הנה יובן למשפיל למעלה:
שבהכרח צריך להיות בחינת העלאת מ"ן לבחינת התהו
תחלה, ובלתי זה לא היה אפשר להיות בחינת המשכות
האורות בכלים על ידי בחינת אתהפכא בימי הספירה
כנ"ל. כי הרי בחינת אתהפכא הנ"ל – היינו כמו
שיתהפך אהבה הגשמיות להיות אהבה אלקית מן
הקצה כו, ובאתערוטא דלתתא זאת יומשוך גם כן
מלמעלה, מאור חסד עליון בכלי דוקא, וכמו שכתוב:
"אהבתי אתכם". ודי למבין.
ואמנם בבחינת גילוי אור אין-סוף בכלי, שהוא
בחינת יש מוגבל – אי אפשר שיתלבש בו, כי בחינת
בלתי בעל-גבול אי אפשר שיתלבש בבחינת בעל-גבול;
כנ"ל במשל הגרעין, שאין כח הצומח מתלבש בו
בהיותו בהגבלתו, בלתי אם לא שיבא לבחינת אין כו –
כך למעלה, בלתי אפשר שיתלבש אור אין-סוף בכלים
על ידי אתהפכא כנ"ל, בלתי אם לא שיוקדם תחלה
בחינת הביטול בהן.
דהיינו, שיבואו לבחינת אין על ידי בחינת אתכפיא,
שהוא ענין אכילת מצה, בבחינת הביטול בלא טעם כו,
וכנ"ל, שהוא הנקרא בחינת 'העלאת מ"ן לבחינת התהו'
כו, ואז יוכל להיות אחר כך בחינת התיקון, שהוא
בחינת המשכות האורות בכלים על ידי אתהפכא בימי
הספירה. ודי למבין.
על כל פנים תוכן הענין:
שיש ב' מיני העלאות מ"ן: הא' – לבחינת 'ממלא כל
עלמין', שהוא בחינת התיקון. והב' – לבחינת 'סובב כל עלמין',
שהוא הנקרא תהו, לשון 'דבר המתהו בני אדם'.
והעלאת מ"ן לבחינת התיקון – זהו על ידי 'רמ"ח פקודין',
שהם 'רמ"ח איברים דמלכא' – כמו על ידי האבר נמשך

ורמזו בזה, כי מאה פעמים ואחד גימטריא 'מאין' – על דרך
"החכמה מאין תמצא"⁴⁴. והמשכת בחינת "אין" שממנו
"תמצא החכמה", הנקרא "עץ חיים", זהו על ידי
אתכפיא דוקא, דהיינו ענין "שונה פרקו מאה פעמים
ואחד".
וזהו שורש ענין בחינת אתכפיא שבאכילת מצה
בבחינת ביטול, שצריך להיות קודם לבחינת אתהפכא
שבספירה, כנ"ל, לפי שבחינת העלאת מ"ן לבחינת
התהו, בהכרח צריך להיות קודם לבחינת העלאת מ"ן
לבחינת התיקון.
וכמבואר למעלה בענין משל הגרעין, שלא יתלבש
בו כח הצומח בלתי אם לא שיוקרב תחלה ויהיה
בבחינת אין כו.
והענין הוא:
כי הנה שורש בחינת כח הצומח שבארץ נמשך
ממאמר "תדשא הארץ דשא כו" (בראשית א, יא), שהוא
בחינת כח האלקי ממש בבחינת מלכות שבמלכות –
דעשיה, שממנה נמשך כל התהוות הארץ וכל אשר בה
כו. וידוע, דגם בספירה היותר אחרונה כו, כמו
בבחינת מלכות שבמלכות דעשיה, שורה מבחינת
העצמיות אור אין-סוף. כי גם בחינת מלכות שבמלכות –
דעשיה שרשה בבחינת כלים החיצונים דז"א. כי מי
כלים הפנימים נעשה בחינת נשמה בבריאה, ומייד
כלים התיכונים נעשו נשמה לי' ספירות דיצירה, ומייד
כלים החיצונים נעשו נשמה בעשיה⁴⁵.
ועל זה רמזו רז"ל⁴⁶ ש"המלכות ניקנית בשלשים
מעלות", היינו שלשים כלים דאצילות⁴⁷ שנעשים נשמה
לבי"ע. והנה, בכלים דאצילות אמרו⁴⁸ ד"איהו וחייה" –
גם "וגרמוהי" – שהוא בחינת הכלים – "כולא חד כו".
ונמצא, גם בבחינת מלכות שבמלכות דעשיה שורה אור
אין-סוף שמאיר גם בראשית האצילות⁴⁹.
ולחיות כן, גם בבחינת כח הצומח המלוכש בארץ
הגשמי, יש בה בחינת כח האלקי לגדל ולהצמיח בלי
שיעור וגבול, שהוא כח מבחינת כח האין-סוף, אחר
שהוא כח נצחי ואין לו הפסק וגבול. וכן בכל בחינת
תולדה יש בה מבח אין-סוף כו, וכמו שנתבאר במקום אחר.

47. (ראה עץ חיים שער השמות).

48. (על פי תוספי דור בהקדמה ג, ב).

49. וענין מזה ב"אגרת הקדש" סימן כ"ה, סוף דבור המתחיל "להבין אמרי בינה".

44. וענין זה חלק ג', פרשת שלח, קנ"ח, ב' על פסוק (שלא יג, כ) "היש בה עץ אם אין".

45. וענין מזה ב"לקוטי תורה", בשיר השירים, בדבור המתחיל "הנה ענין מודלג על הקדים" (מב, ב), ושם פרק א'. וב"סידור (עם דא"ח עג, א), בדבור המתחיל "להבין הקפרש בין קריאת שמע לתפלה".

46. (אבות ו, א).

שמים" ופירוש "מלכות שמים" היינו מלכות דאין סוף, שממנו
נמשך הקו חוט כו. וזהו גם כן ענין "אליו ולא למדותיו"⁵³.
וזהו ענין ההעלאת מ"ן לבחינת התהו – "דבר המתהא"
כו, והיינו על ידי הביטול ביחודא-עילאה בפסוק "שמע".

וכן הביטול דיחודא-תתאה ב"ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד", גם זה הוא העלאת מ"ן לבחינת אין, על דרך
אתכפא כו):

**ד. וזהו פירוש הפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד", וכל בחינת יעד' אין לו הפסק, כמבואר בגמרא
פרק ה' דעירובין (דף נ"ד). והיינו, כי יעד' בחילופי אתון
– אחד⁵⁴, כנ"ל.**

דהנה ידוע בפירוש יחודא-עילאה ויחודא-תתאה על
פסוק (תהלים פד, יב) "כי שמש ומגן הויה אלקים"⁵⁵ – פירוש:
על דרך משל המגן לשמש, הנה הוא כמו נרתק בלבד
לעצם השמש – כך בחינת שם "אלקים" הוא בחינת
"מגן" ונרתק לשם "הויה" שנקרא "שמש". דהיינו, שהוא
בחינה המסתיר על אור דשם הויה, כדי שיוכלו לקבל
הגילוי. כענין המבואר על פסוק (לך לך טו, א) "אנכי מגן
לך"⁵⁶.

(ואין זה הסתר והעלם גמור, שהרי אמרו⁵⁷: "אימתי גדול
הויה? כשהוא בעיר אלקינו"⁵⁸, אלא זהו כענין:
"והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים"⁵⁹ (תרומה
כו, ג).

ולעתיד-לבא, שיודפך העולם, אזי "הקדוש ברוך"
הוא מוציא חמה מנרתקה⁶⁰.

(ואז: "ישם העיר מיום הויה שמה" – ביחזקאל בפסוק האחרון
מח, לה). ואמרו רז"ל במדרש רבה, פרשת תולדות, פרשה ס"ד,
(דף ע"א, ג' (בדפוס אמסטרדם)), שזהו שם חדש שעתיד הקדוש
ברוך-הוא לקרוא לירושלים – דהיינו כשיוציא חמה
מנרתקה⁶¹).

החיות מהנפש, והיינו מהנפש המלוכשת בגוף, שהוא דוגמת
ממלא כל עלמין. וזהו ענין מצות ספירת העומר שבעה
שבועות – לתקן השבעה מדות, שיהיו בחינת כלים לשכון בהם
בהירות האור.

והעלאת מ"ן לבחינת 'סובב כל עלמין' – זהו מצות אכילת
מצה, "לחם עני", בחינת אתכפא, שהוא בחינת ביטול היש.
ועל ידי זה נמשך בחינת 'סובב כל עלמין', שהוא ענין הפסח –
בחינת דילוג למעלה מסדר ההשתלשלות.

(וכמו על ידי 'חותם שוקע שמלמשה' נמשך בחינת 'חותם
בולט שמלמעלה', דהיינו ההמשכה מבחינת 'חשף ה' את זרוע
קדשו'⁵⁰ (ישעיה נב, ט)).

כי אתכפא וביטול-היש להיות בבחינת 'אין', זהו ממשיך
מבחינת 'סובב כל עלמין', שעל זה נאמר "והחכמה מאין
תמצא". וזהו כמשל שאי אפשר להיות התלבשות כח הצומח
בהזריעה, עד שירקוב וישוב לבחינת אין כו.

(ואפשר לומר, שב' מיני העלאת מ"ן אלו, זהו:
ענין "קבלת עול מלכות-שמים" שבפרשת "שמע" – זהו
העלאת מ"ן לבחינת 'סובב כל עלמין'; ו"קבלת עול מצות"
שבפרשת "והיה אם שמוע" – זהו העלאת מ"ן לבחינת התיקון,
שהוא 'ממלא כל עלמין'.

וכן נתבאר ב"סידור (עם דא"ח" שער הקריאת שמע עג, ג), בדרוש
ל'הבין ההפרש בין קריאת-שמע לתפלה", גבי: דהנה אמרו
רז"ל במשנה⁵¹: "למה קדמה פרשת 'שמע' לפרשת 'והיה
אם שמוע'? כדי שיקבל עליו עול מלכות-שמים תחלה,
ואחר כך יקבל עליו עול מצות כו";

הרי עיקר ענין פרשת "והיה" הוא לקבל "עול מצות". והנה
ידוע כענין המצות – שהם "מ"ח איברים דמלכא", דהיינו
בחינת "כלים מכלים שונים"⁵² להשראת אור אין-סוף,
שהוא בחינת התיקון כו.

ובפרשה ראשונה דקריאת-שמע מקבל עליו "עול מלכות

50. כמו שנתבאר ב"סידור (עם דא"ח" שער התפילין טו, א ואילך), על
פסוק "שימי כחותם".

51. (ברכות יג, א).

52. (אסתר א, ז).

53. כמו שנתבאר הענין ב"סידור ועם דא"ח", סוף שער הקריאת-שמע
(פה, ב), בדבור המתחיל "איתא בספרי".

54. (וזה חלק ב, תרומה קלד, א). והוא מתחלף באלף בחילופי אהוי, והענין
בחינת באותיות אחדות – רמז' הובא בניצוצי אור שם – הערת כבוד קדושת
אמר"ר בספר המאמרים תש"ח עמוד 242).

55. (ראה שער היחוד והאמונה פרק ד).

56. (לעיל יב, א).

57. (ראה זהר חלק ב פקדי רלה, א. חלק ג ויקרא ד, א. זהר חדש תשא מד,
א. חקת נא, ד).

58. כמו שנתבאר על פסוק "וידבר אלקים כו, נאך אל אברהם" (תורה
אור נו, ב).

59. כמו שנתבאר על פסוק "ואתה תצוה" (לעיל פא, ד).

60. (נדרים ח ב).

61. וענין מזה גם כן במדרש רבה באיכה, סוף פסוק (א, טז) "על אלה
אני בוכה".

36 אָחֵר, וְהֵינּוּ בַחֲנִינָה אֲתַכְפִּיֵּי, בַחֲנִינָה יְחֻדָּא־תַתָּאָה וּבִיטוּל־
37 הַיֵּשׁ.

38 וְאִיתָא בְּגִמְרָא סוּף פֶּרֶק ד' דְּפִסְחִים, (דף נ"ו, עמוד א'):
39 "בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פֶתַח יַעֲקֹב אָבִינוּ וְאָמַר: 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
40 לְעוֹלָם וָעֶד', וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁבִיטוֹל שְׁאָמְרוּ הַשִּׁבְטִים עַל כָּלֹּת
41 יִשְׂרָאֵל: 'כִּי אֵין בְּלַבְנוּ אֵלָא אֶחָד' – וְהוּ עֲנִין 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד
42 מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד' – כְּמִבּוֹאָר בְּהַר תְּרוּמָה (דף קל"ד, סוף
43 עמוד ב').

44 וְהוּ עֲנִין ד' כָּל מְקוֹם שְׁאָמַר 'וָעֶד' אֵין לוֹ הַפֶּסֶק"⁶⁵,
45 דְּהֵינּוּ: בַחֲנִינָה בִיטוּל־הַיֵּשׁ בְּבִי"ע, "אֵין לוֹ הַפֶּסֶק" גַּם כֵּן
46 בַּבְּחִינָה אֹר אֵין־סוּף כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּאֲצִילוֹת, בַּבְּחִינָה
47 בִיטוּל־הַעֲצָמִי כו'. כִּי כָּל בַּחֲנִינָה בִיטוּל, גַּם בִיטוּל־הַיֵּשׁ,
48 יֵשׁ לוֹ בַּחֲנִינָה נִצְחִיּוֹת, שְׁלֹא יֵשׁ בּוֹ שִׁינוּי. מֵה שְׁאֵין כֵּן
49 הַהִתְפַּעְלוּת שֶׁעַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת – וּלְפַעֲמִים בְּקִטְנוֹת
50 וּלְפַעֲמִים בְּגִדְלוֹת. כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (שׁוּפְטִים ב, יט): "כִּי הָאָדָם
51 עֵץ הַשָּׂדֶה" – כְּמוֹ הַצּוּמַח כו'. אֲבָל בַּחֲנִינָה הַשְּׁפֹלוֹת,
52 בַּבְּחִינָה בִיטוּל – אֵין לוֹ הַפֶּסֶק וְשִׁינוּי כָּלָל.

53 וּרְצָה לֹאמַר: וְהוּ מַעֲלָת הַבִּיטוּל, אֵף בַּחֲנִינָה בִיטוּל־
54 הַיֵּשׁ, שְׁנִקְרָא 'וָעֶד' – יוֹתֵר מִבַּחֲנִינָה הָאֲהֲבָה. וְעַל דֶּרֶךְ
55 שְׁנִתְבָּאָר לְעֵיל סֵעִיף ג'.

56 וְכֹה דוֹקָא יָאִיר אֹר אֵין־סוּף שְׁבִיטוּלֵי "לְמַהוּ
57 אֶחָד בְּאֶחָד"⁶⁶, דְּהֵינּוּ וָעֶד בַּחֲלִיפוּי אֲתוֹן דְּאֶחָד, לְהִיּוֹת
58 בַּחֲנִינָה סוֹבֵב בְּגִלּוּי כו', וְכַנ"ל בְּפִירוּשׁ אֲתַכְפִּיֵּי דְמִצָּה
59 כו'⁶⁷.

עַל כָּל פָּנִים תּוֹכֵן הָעֲנִין:

60 דְּעֲנִין מַעֲלָת אֲתַכְפִּיֵּי – כִּי הוּא גַם כֵּן עֲנִין "בְּרוּךְ שֵׁם
61 כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְלִכֵּן אָמְרוּ רז"ל: "וָעֶד – אֵין לוֹ
62 הַפֶּסֶק", כִּי הִנֵּה עֲנִין יְחֻדָּא־עִילָאָה וְיְחֻדָּא־תַתָּאָה – וְהוּ עַל
63 דֶּרֶךְ "כִּי שִׁמְשׁ וּמִגֵּן הָיְהִי אֱלֹקִים", עַל דֶּרֶךְ "וְהַבְדִּילָה הַפְּרִכָּת
64 לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ־הַקֹּדָשִׁים". וְלִכֵּן אָמְרוּ רז"ל: "אִימְתִּי
65 גְדוֹל הָיְהִי? כְּשֶׁהוּא 'בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ', דְּהֵינּוּ עֲנִין יְחֻד הָיְהִי
66 בְּאֱלֹקִים"⁶⁸.

67 הִנֵּה יֵשׁ ב' בַּחֲנִינָה – יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. וְלַעֲתִיד־לְבָא "הַקֹּדֶשׁ
68 בְּרוּךְ־הוּא מוֹצִיא חֲמָה מִנֶּרְתֶּקָּה", וְאֵין "וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה'
69 שְׁמָה".

1 וְהֵינּוּ מֵה שֶׁתּוֹב (יִשְׁעִיָּה מ, ה): "וְנִגְלָה כְּבוֹד הָיְהִי וְרָאוּ
2 כָּל בָּשָׂר כו'", וְהֵינּוּ עַל יְדֵי "וְלֹא יִכְנֹעַ עוֹד מוֹרִיךְ כו'"
3 (יִשְׁעִיָּה ל, כ).

וּבִיאֹר הַדְּבָרִים:

4 יְדוּעַ שֶׁבַחֲנִינָה הַבִּיטוּל־בְּעֵצָם, כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה
5 בְּאֲצִילוֹת ד' אִיהוּ וְחִיּוּהִי חֹד כו' – הֵינּוּ בַחֲנִינָה שֵׁם הָיְהִי
6 הַכּוֹלֵל כָּל הָאֲצִילוֹת: יו"ד – בְּחֻכְמָה כו'. וְהוּ כְּמִשְׁל זִיו
7 הַשֶּׁמֶשׁ בְּגוֹפָה שֶׁל שֶׁמֶשׁ – שֶׁהוּא בַחֲנִינָה בִיטוּל אִמְתִּי.
8 מֵה שְׁאֵין כֵּן בַּחֲנִינָה יְחֻדָּא־תַתָּאָה – הֵינּוּ בַחֲנִינָה בִיטוּל־
9 הַיֵּשׁ בְּלִבָּהּ, וְלֹא בַחֲנִינָה בִיטוּל אִמְתִּי.

וְהָעֲנִין הוּא:

10 כִּי בַחֲנִינָה מִדַּת מַלְכוּת־דְּאֲצִילוֹת בְּבִי"ע – הוּא
11 הַתְּגִלּוֹת וְהַתְּפַשְׁטוֹת לְהִיּוֹת הַתְּהוּוֹת בַּחֲנִינָה בְּעִלִּי־גְבוּל
12 בַּבְּחִינָה יֵשׁ דוֹקָא, עַל יְדֵי שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא בַּחֲנִינָה רוממות
13 וְהַתְּפַלְקוֹת הָאֹר, וְאֵינוּ מֵאִיר – רַק בַּבְּחִינָה "שֵׁם"
14 וְהָאֲרָה בְּלִבָּהּ, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל, וְנִקְרָא "מְקוֹר כָּל
15 הַנְּבִרָאִים" וְכִידּוּעַ.

16 וְהֵינּוּ עַל יְדֵי בַחֲנִינָה הַצְּמֻצוֹם וְהַהֲסָתֵר דְּשֵׁם "אֱלֹקִים"
17 דוֹקָא, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי הַצְּמֻצוֹם נִרְאָה הַדְּבָר לְבַחֲנִינָה יֵשׁ.
18 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְהִרִי זֶה כְּמִשְׁל נֶרְתַּק הַשֶּׁמֶשׁ, לְפִי
19 שֶׁמִּסְתִּיר – עַל כֵּן נִרְאָה זִיו הַשֶּׁמֶשׁ עַל הָאֶרֶץ בַּבְּחִינָה
20 יֵשׁ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ כו'⁶².

21 וְאִמְנָם, גַּם בַּבְּחִינָה שֵׁם אֱלֹקִים, הַמִּסְתִּיר לְהִיּוֹת
22 מְצִיאוֹת יֵשׁ וְדָבָר כו', הִרִי גַם שֵׁם מֵאִיר אֹר אֵין־סוּף.
23 כִּידּוּעַ, דְּגַם שֵׁם אֱלֹקִים זֶה נִמְשָׁךְ מִעֲצָמוֹת הַמֵּאֲצִיל כְּמוֹ
24 שֵׁם הָיְהִי, כִּי כָּל יָכוֹל הוּא; וְגַם בַּחֲנִינָה הַצְּמֻצוֹם נִמְצָא
25 מֵאִתּוֹ כְּמוֹ בַּחֲנִינָה הַהִתְפַּשְׁטוֹת כו'⁶³, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ בַּחֲנִינָה
26 הַבִּיטוּל גַּם בְּנִבְרָאִים בְּעִלִּי־גְבוּל, וְנִקְרָא יְחֻדָּא־תַתָּאָה,
27 שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה בִיטוּל־הַיֵּשׁ, אֲבָל לֹא בַּחֲנִינָה בִיטוּל אִמְתִּי
28 כְּמוֹ בַּבְּחִינָה הָאֲצִילוֹת כו'. וְהוּ פִירוּשׁ "וָעֶד בַּחֲלִיפוּי
29 אֲתוֹן – אֶחָד" – עַל דֶּרֶךְ "שֶׁמֶשׁ וּמִגֵּן כו'"⁶⁴.

30 וְעֵינִן מִזֶּה גַם כֵּן בְּפִרְשַׁת תַּצְוָה, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "זְכוּר אֶת
31 אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמָּלְךָ" (לְעֵיל פה, ד), בְּעֲנִין שְׁאָמְרוּ הַשִּׁבְטִים לְיַעֲקֹב:
32 "כְּשֵׁם שְׁאֵין בְּלִבָּהּ אֵלָא אֶחָד – כִּי אֵין בְּלַבְנוּ", דְּהֵינּוּ כָּלֹּת
33 הַנְּשֻׁמוֹת עַד סוּף כָּל הַדּוּרוֹת, אֵף עַל פִּי כֵן: "אֵין בְּלַבְנוּ אֵלָא

65. (עֲרוּבִין נד, א).

66. (זֶהֱרָה חֶלֶק ב תְּרוּמָה קל"ה, א).

67. וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר סוּף דְּבַר הַמִּתְחִיל "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד", לְהִבִּין
מִהוּ לְשׁוֹן "עַד" (לְקוּטִי תוֹרָה שְׁבַת שׁוּבָה דְּרוּשׁ הַשְּׁנִי סו, א וְאֵילָך. סו, א).

68. עֵינִן בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל" (שֶׁם פֶּרֶק ג סו, ד).

62. וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "תִּקְעוּ בַחוּדֹשׁ שׁוֹפָר",
דְּרוּשׁ הַשְּׁנִי (לְקוּטִי תוֹרָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה נד, ד).

63. (וְעֵינִן מִזֶּה בְּהִבְיאוֹר עַל פֶּסוּק "מִי מִנֶּה עָפָר יַעֲקֹב" פֶּרֶק א' (לְקוּטִי
תוֹרָה בְּלָק סח, ד)).

64. וְעֵינִן מִזֶּה ב"לְקוּטִי תוֹרָה": בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים" פֶּרֶק א'
(לְקוּטִי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים בַּתְּחִילתוֹ). וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל "בַּחוּדֹשׁ הַשְּׁלִישִׁי
לְצֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (תוֹרָה אור יִתְרוֹ סו, א).

34 רצון דאתכפייא, שהוא בחינת 'העלאת מ"ן לבחינת
35 תהו' כנ"ל.

36 וישרש ענין התרומה שנית, שאמר: "כל נדיב לבו
37 יביאה" ל"תרומת הויה", היינו בחינת גילוי סובב למטה
38 בממלא, בבחינת ריבוי הכלים דתיקון, שזה בא על ידי
39 בחינת אתהפכא – להיות המשכות אורות בכלים, כמו
40 בימי הספירה, וכנ"ל באריכות.

41 והיינו שאמר בתרומת הויה זו (שם): "זהב וכסף
42 ונחשת" – שהן ג' גוונים דחסד, גבורה, תפארת, שהוא
43 בחינת התלבשות האורות בכלים דוקא. והיינו בחינת
44 תורה, שנקראת "מצה עשירה"⁷⁵, שהוא מיין ושמן
45 ודבש, שלא בא לידי חימוץ, כמו שיתבאר בסמוך
46 בעזרת ה'.

47 ומפני זה אמר: "כל נדיב לבו" דוקא – פירוש:
48 כי הנה הלב יש בו בחינת רצוא ושוב. כידוע, שהדם
49 מתקבץ מכל האיברים ונכנס בלב, ומן הלב יוצא חיות
50 הדם לכל האיברים. והוא ב' דפיקות שבלב – בסגירה
51 ופתיחה, מבניסת הדם ויציאתו, כמו שנתבאר במקום אחר.
52 והיינו "דפיקא דליבא"⁷⁶ בכללות – בבחינת רצוא ושוב.
53 והנה מקור בחינת השוב – הוא בחינת המשכת חיות
54 מן המוח אל הלב, וזה תלוי לפי ערך בחינת הרצוא
55 מקבלת הלב מכל האיברים כו'.

56 וכדוגמא זאת יובן למעלה בבחינת לב העליון, שהוא
57 בחינת חג' ת"דן"א – שיש שם גם פן בחינת רצוא ושוב,
58 ולפי ערך העלאות מ"ן אל בחינת לב זה מלמטה – כן
59 ערך בחינת המשכת השוב, שהוא בחינת המ"ד –
60 מבחינת המוחין העליונים דאבא ואימא ללב כו'. וזהו
61 הנקרא למעלה "נדיב לבו", כלומר, בחינת העלאות מ"ן
62 שבלב נקרא "נדיב לב", ולפי ערך זה ממשיך בחינת מ"ד
63 בלב.

64 ועל דרך פרט: הנה ידוע ש"האבות הן המורכבה"⁷⁷,
65 והיינו שהוא בחינת מרפבה לחג' ת"דן"א בנודע.

66 ולכן נקראו בשם "נדיבים", וכמו שכתוב (תהלים קיג,
67 דח): "מאשפת ירים אביון. להושיבי עם נדיבים עם

1 והנה, ענין שם אלקים להיות פרוכת המבדיל, גם הוא הרי
2 נמשך מאור אי"סוף כמו שם הויה, כי הוא כל יכול. והיינו, כי
3 השם הויה הוא מורה על אי"סוף בלי תכלית הגבול כלל כו',
4 אבל הקדוש ברוך הוא הציב "גבולות עמים"⁶⁹ – להיות להם
5 גבול ותכלית – על ידי "שאמר לעולמו די"⁷⁰, וזהו גם כן
6 ענין שם אלקים.

7 ומזה נמשך בחינת ביטול היש, דהיינו, שיהיה יש ואף על
8 פי כן יהיה בטל. ועל זה נאמר⁷¹: "צחוק" ותענוג "עשה לי" שם
9 "אלקים" דוקא. וביטול זה הוא בבחינת "ברוך שם כבוד
10 מלכותו לעולם ועד". ולהיותו בחינת ביטול, על כן יש בו
11 בחינה זו שאין לו הפסק – יותר מבחינת אהבה.

12 וזהו ענין: "שאמרו השבטים" – מרכבתא-תתאה, "ליעקב"
13 – מרכבתא-עילאה: "בשם שאין בלבך אלא אחד" – על דרך
14 הביטול אמיתי ד'חודא-עילאה, "כך אין בלבנו אלא אחד" – עד
15 סוף כל הדורות, בבחינת הביטול ד'חודא-תתאה.

16 וזהו ענין "למה תתענוג [..] מדרךך, תקשיח לבנו מיראתך,
17 שוב למען עבדיך, שבטי נחלתך"⁷² (ישעיה סג, יז).

18 וכמו שנתבאר עוד מענין "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
19 ועד" – על פסוק (ישעיה נד, יב) "ושמתי בך כד שמשותיך" (לקוטי
20 תורה פרשת ראה כח, ג), שהם ב' פעמים כ"ד אתון ד"ברוך שם
21 כבוד מלכותו לעולם ועד" – שבקריאת שמע שחרית וערבית.
22 ושם, שזהו ענין "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד) – "חיל"
23 ב' פעמים כ"ד⁷³.

24 וזהו "קחו מאתכם תרומה להויה" (פרשתנו לה, ח), ואחר כך
25 (שם): "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הויה כו'", כנ"ל:
26 הנה, שרש ב' תרומות הללו יובן על פי כל הנ"ל
27 בפירוש "ארוממך אלקי המלך" – שבחינת הרוממות
28 נקרא תרומה, כמו שכתוב בזהר⁷⁴: "תרומה" – "ארמאותא
29 כו'".

30 אף הנה מתחלה צריך להיות בחינת העלאת מ"ן
31 מלמטה, כדי שיהיה למעלה בחינת הרוממות, שהוא
32 בחינת סובב דאבי"ע כנ"ל. ולזה אומר: "קחו מאתכם
33 תרומה" זו – "מאתכם" דוקא, דהיינו בבחינת ביטול-

69. (האזינו לו, ד) "צב גבלת עמים למספר בני ישראל".

70. (חגיגה יב, א).

71. (תולדות בא, ה) "צחק עשה לי אלקים".

72. כמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "וישכם לכן" (תורה אור כד, א).

73. וכמו שנתבאר מענין "אשת חיל עטרת בעלה" – ב"סידור (עם דא"ח) דרושים לחתונה קט, ד ואילך), בהביאור על פסוק "כי על כל כבוד

חופה". באור התורה עמוד ב'קעו נמצא במקומו "סוף דבור המתחיל רני ושמחי בת דרוש הראשון" – תורה אור לו, ד).

74. (חלק ב פרשתנו (ויקהל) קצו, א. קצח, א).

75. (ראה של"ה מסכת פסחים שלו, דרוש רביעי סעיף תבח).

76. (דפס הלב. ראה תקוני זהר תקון סט קה, א). וראה לקוטי תורה (ג, א ואילך) דבור המתחיל "אלה פקודי" (ביאורו).

77. (נסמן לעיל ד, א).

נִקְרָא מִיָּם עֲלִיּוֹנִים שְׁבָה; אֲבָל לְהוֹצִיא הָעֵלֶם הַמִּים
שְׁבִתָּהוּם, שְׁמִתָּחַת לְאֶרֶץ – צָרִיךְ לְחַפּוֹר בְּעוֹמֶק גָּדוֹל,
וְשֵׁם יִמָּצְאוּ מַעַט מִיָּם מִן עֹמֶק הַתְּהוֹם, מִשּׁוּם ד' אֲרָעָא
חֲלוּלֵי מַחֲלָחָא כו"ק⁸³, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קל"ו):
"לְרוֹקַע הָאֶרֶץ עַל הַמִּים כו". וְנִמְצָא מוֹבֵן עַל כָּל פְּנִים,
שֶׁהַחֲפִירוֹת בָּאֵרוֹת הוּא עֲנֵן וּבַחֲנִינֵת גִּילּוֹי הַהֶעֱלֵם בְּלִבָּד.
וְכִּי יוֹבֵן לְמַעְלָה: שַׁעַל יְדֵי בַחֲנִינֵת הַעֲלָאִת מ"ן שֶׁל
הָאֲבוֹת הוֹצִיאוּ וְהִמְשִׁיכוּ מִבַּחֲנִינֵת הַהֶעֱלֵם ד' מִיָּם
עֲלִיּוֹנִים" שֶׁלִּפְנֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת דְּאֲצִילוֹת כו". וּכְמוֹ
שֶׁכְּתוּב (חֻקַּת כ"א, יח): "בְּאֵר חֲפִירוֹה שְׂרִים, כְּרוּה נְדִיבֵי
עַם"⁸⁴, שֶׁהֵן הָאֲבוֹת⁸⁵, שֶׁהֵיוּ בַחֲנִינֵת מֶרְכָּבָה כְּנ"ל.
וְיוֹבֵן זֶה בְּתוֹסֶפֶת בִּיאור – עַל דְּרָךְ מִשַּׁל מִבַּחֲנִינֵת גִּילּוֹי
הַהֶעֱלֵם שֵׁשׁ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם: כְּמוֹ כֹּחַ הַשִּׁכּוֹל, שֶׁכָּלּוֹל בְּנֶפֶשׁ
בַּבַּחֲנִינֵת הָעֵלֶם, וְאַחֵר כִּי יוֹצֵא לִידֵי גִילּוֹי בְּמוֹחַ הָאָדָם,
שֶׁהוּא בָּא בַּבַּחֲנִינֵת הַהִתְפַּשְּׁטוֹת. כִּי כְמוֹ שֶׁהִנָּפֵשׁ בְּעֶצְמָה
– לֹא הִיָּה מִתְפַּשֵּׁט בַּחֲנִינֵת אֹר שֶׁכָּל וְסִבְרָא כָּלָל, רַק עַל
יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּמוֹחִין נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה גִילּוֹי אֹר הַשִּׁכּוֹל.
וְהָרְאִיָּה לֹדָה – מִן הִנָּפֵשׁ הַבָּאָה בְּגִלְגּוּלִים, שֶׁהִיא בַּבַּחֲנִינֵת
הַהֶעֱלֵם בְּלִתי הַתְּפַשְּׁטוֹת, עַל כֵּן, גַּם שֶׁתִּגְלַל הִנָּפֵשׁ
בְּדוֹמָם וְחֵי, אֵין לְדוֹמָם וְחֵי שׁוּם שֶׁכָּל כָּלָל כו".
וּכְמוֹ כֵּן יוֹבֵן לְמַעְלָה: בַּחֲנִינֵת גִּילּוֹי הַהֶעֱלֵם מִבַּחֲנִינֵת
שָׂרֵשׁ וּמְקוֹר הַחֲכֻמָּה הַנִּקְרָא "מִיָּם עֲלִיּוֹנִים", הַנִּמְשָׁכִים
מ'מְקוֹר מִיָּם חַיִּים" (יִרְמְיָה ב', יג) – לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ בְּגִילּוֹי
בְּמוֹחִין ד' א"ו. וְזֶה הִיָּה עַל יְדֵי חֲפִירוֹת בָּאֵרוֹת דִּיצְחָק;
וְיַעֲקֹב הִמְשִׁיךְ מִבַּחֲנִינֵת הַהֶעֱלֵם לְגִילּוֹי בְּעוֹבְדָא
ד'מְקוֹלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרִהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמִּים כו" (וַיֵּצֵא ל',
לח) – כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, לְפִי מִדְּרַגְתּוֹ הִמְשִׁיךְ כְּנ"ל.
וְזֶה פִּירוּשׁ "כָּל נְדִיב לְבוֹ": בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, לְפִי
לְבוֹ" מִמְשִׁיךְ ל'תְּרוּמַת הַזֵּה", שֶׁהוּא בַּחֲנִינֵת גִּילּוֹי סוֹבֵב
דְּאֲצִילוֹת, לְהִיּוֹת שׁוֹרָה וּמִתְגַּלָּה ב'כִּלִּים מִכִּלִּים שׁוֹנִים".
וְזֶה בָּא דוֹקָא עַל יְדֵי בַחֲנִינֵת הַיְּפוּךְ הַמְדוּת, כְּמוֹ
אֲבִרָהִם – בְּאֶהְבָּה, וְיִצְחָק – בִּירָאָה כו". וְכֵן"ל, שֶׁהוּא
בַּחֲנִינֵת אֲתֵהֲפֹכָא כו", עַל כֵּן הִזְדִּיר כָּאֵן דוֹקָא ג' אֵלָה –
"זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת", שֶׁהֵן בַּחֲנִינֵת חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפַאֲרֶת
דְּאֲבוֹת – לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְשִׁיךְ אֹר לְפִי בַּחֲנִינֵת
כָּלִי שֶׁלֹּו דוֹקָא.

נְדִיבֵי עַמּוֹ כו" – פִּירוּשׁ: 'אֲבִיּוֹן' הוּא בַּחֲנִינֵת יוֹסֵד־ד' א'⁷⁸
בְּשֶׁהוּא בְּגוֹלוֹת, בְּהִתְלַבְּשׁוֹת בְּהִשָּׁרִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וּמִנּוֹלוֹת⁷⁹ לְהַחֲיוֹתָם בַּחֲצוֹנוּתֵי דְּחִיצוֹנוּת. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב
(שְׁעִיָּה נ"ו, א): "הַצִּדִּיק אֲבָד" – בְּגוֹלוֹתָא, בְּהִיּוֹתוֹ בַּחֲנִינֵת
מִשְׁפִּיעַ לְהִכְלִיל הַחֲצוֹנוֹת – כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר פְּרִשֶׁת ח"י, דף
קכ"ב, עַל פְּסוּק (קֹהֶלֶת ה', ח) "מֶלֶךְ לְשֹׁדָה נִעְבֵּד". וְנִקְרָאִים
ל'אֲשָׁפוֹת" כִּידוּעַ. וּבְכָל רֹאש־חֹדֶשׁ יֵשׁ עֲלֵיָּה לְבַחֲנִינֵת
יוֹסֵד מִן הָאֲשָׁפוֹת הֵלָלוּ, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב: "מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים
אֲבִיּוֹן כו". וְעֲלֵיָּתוֹ – לְבַחֲנִינֵת חֲגִ"ת, שְׂאִינִם מְלוּבָּשִׁים
לְמִטָּה, וְהֵן הַנִּקְרָאִים "נְדִיבִים". וְהֵינּוּ בַּחֲנִינֵת רְצוּאֵי וְשׁוּב
שֵׁשׁ בְּכָל מִדָּה כְּנ"ל.
וּכְמוֹ אֲבִרָהִם, שֶׁהִיָּה מֶרְכָּבָה לְבַחֲנִינֵת חֶסֶד־ד' א',
בְּאֶהְבָּה כו" – הֶעֱלָה מ"ן לְהִמְשִׁיךְ מִבַּחֲנִינֵת מ"ד בְּחֶסֶד
דוֹקָא; וּכְמוֹ כֵּן יִצְחָק הֶעֱלָה מ"ן בַּבַּחֲנִינֵת הַפֶּחַד, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב (וַיֵּצֵא ל"א, מ"ב): "וּפִיחֵד יִצְחָק" – לְהִמְשִׁיךְ מ"ד בַּבַּחֲנִינֵת
הַגְּבוּרָה; וְיַעֲקֹב – בְּמִדַּת הֶרְחָמִים – הִמְשִׁיךְ בַּבַּחֲנִינֵת
תְּפַאֲרֶת.
וְזֶהוּ פִּירוּשׁ "אֱלֹקֵי אֲבִרָהִם כו" (תּוֹלְדוֹת כו, כד) – וּבִיַּעֲקֹב
אֲמַר (שְׁמוֹת ג', ו): "וְאֱלֹקֵי יַעֲקֹב", בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו, לְפִי
שֶׁבַּחֲנִינֵת יַעֲקֹב נִקְרָא "בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן [...] מִן הַקֶּצֶה כו"
(תְּרוּמָה כו, כח), וְכֵן יֵשׁ גִּילּוֹי אֹר אֵין־סוֹף בְּלִי מִדָּה וּגְבוּל,
וְנִקְרָא "נִחְלָה בְּלִי מִצְרִים"⁸⁰. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר⁸¹ עַל פְּסוּק
(שְׁעִיָּה נ"ח, יד) "וְהִאֲכַלְתִּיךָ נִחְלֵת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כו". וְזֶהוּ הַגִּי' ו'
ד'אֱלֹקֵי יַעֲקֹב".
וְזֶהוּ גַם כֵּן פִּירוּשׁ "נְדִיב לְבוֹ" שְׂאֲמַר כָּאֵן, כִּי לְבוֹ'
בְּוִי' מוֹרָה שֶׁכָּל אֶחָד מִמְשִׁיךְ לְפִי לְבוֹ דוֹקָא, דְּהֵינּוּ לְפִי
הַעֲלָאוֹת מ"ן שֶׁלֹּו. וְנִקְרָא "נְדִיב לְבוֹ" – לְשׁוֹן יְחִיד – כְּמוֹ
אֲבִרָהִם בְּאֶהְבָּה, וְיִצְחָק בִּירָאָה כו". אֵךְ כָּלּוֹת כּוֹלָם
נִקְרָאוּ "נְדִיבִים" – לְהִיּוֹתָם מִמְשִׁיכִים מִבַּחֲנִינֵת הַהֶעֱלֵם
דְּאֹר אֵין־סוֹף לְגִילּוֹי כו".
וְזֶהוּ גַם כֵּן עֲנֵן חֲפִירַת הַבָּאֵרוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת, כְּמוֹ
שְׂנֵאֲמַר בִּיצְחָק (תּוֹלְדוֹת כו, כב): "וְיַחֲפֹר בְּאֵר אַחֲרֵת כו":
כִּי הִנֵּה עַל דְּרָךְ מִשַּׁל הַמִּים, שְׂבָאֲרֵץ עֶצְמָה הֵם
נִעְלָמִים בְּהַתְּחַתִּיתָהּ דוֹקָא, אֲבָל בְּעֲלִיּוֹן שְׁבָה, כְּמוֹ עַל
פְּנֵי הָאֶרֶץ מְלֻמַּעְלָה – יֵשׁ מִיָּם בְּגִילּוֹי בְּשִׁיעוֹר וּמִדָּה. כְּמוֹ
שִׁידוּעַ, דְּמִיד שִׁיחֲפֹרוּ בְּאֶרֶץ⁸² יִמָּצְאוּ מִיָּם, אֵךְ שִׁזָּה

מִצָּאוּ מִיָּם".

83. (הַמִּים מִחֲלָחִלִים בְּכָל הָאֶרֶץ. חֲגִיגָה כב, א).

84. (הַעֵם).

85. (זֶהר חֶלֶק ב קצו, ב).

78. (רָאָה מֵאוּרִי אֹר אוֹת א' סְעִיף כד).

79. (אֲמוֹת הָעוֹלָם).

80. (שְׁבֶת קִיח א).

81. (חֶלֶק ב יתרו פח, א. חֶלֶק א בְּרֵאשִׁית, בְּהִשְׁמָטוֹת סִימָן לו).

82. (רָאָה מִכִּילָתָא בְּשִׁלּוֹחַ עַל פְּסוּק טו, כב): "וְחִלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא

קשים כלל. ולכך נקרא התורה חירות מן החיצונים
והיצר-הרע - זהו בחינת "מצה עשירה"; כמו המצה
שנילושה בין ושמך ודבש, שאינו מתחמץ, ואין צריך
שימור כלל - כך בחינת פנימית-התורה וסודותיה,
שנקרא יין ושמך ודבש - אין מסתעף מזה יניקה לדינים
קשים כלל, ואין צריך שימור מן החיצונים, כמו ענין יין
המשומר ממגע נכרי כידוע.

ונקרא "מצה עשירה" כו', כי שם בחינת העשירות.
להיות כי שרש העוני נמצא מן הדינים קשים, כמו
שכתוב בזהר⁸⁶ על פסוק (תהלים מא, ב) "אשרי משכיל אל
דל". אבל בבחינת מוחין-דאבא בבחינת הגדלות - אין
שם מקום לדינים כלל שיצטרכו למתוק, ועל כן אין
צריך שימור מן החיצונים כנ"ל, ולכך נקרא "מצה
עשירה" דוקא.

מה שאין כן מצה שנילושה במים, שנקרא "לחם
עוני" - שם יש מקום ליניקת החיצונים. כי הנה טבע
המים שיוצר מגבוה לנמוך⁸⁷ כידוע. ולמעלה היינו
בחינת 'מותר החסדים'. כמו שאמר אברהם (לך לך יח):
"לו ישמעאל יחיה לפניך", בטבע איש החסד שיתן גם
למי שאינו ראוי כראוי כו'. ועל כן, גם במצה שנילושה
במים דוקא יש חשש שיקבלו גם החיצונים, ולכך צריכה
שימור מן החיצונים - שאחיותם בשאור וחמץ, שהוא
מבחינת הקטנות. כמו שכתוב ב"עץ חיים". ודי למבין.

וזהו "כל נדיב לבו יביאה כו'", דקאי בזמן מתן-תורה,
שלאחר ימי הספירה, שאז נמשך מבחינת גדלות-דאבא,
זהו בחינת פנימית-התורה, שנקראת יין ושמך ודבש,
שאין שם אחיזה לחיצונים כלל.

ואמנם אי אפשר שיבא לבחינה זו כי אם בהקדים
תחלה בחינת אתכפייא, שהוא מצה ד"לחם עוני",
בבחינת ביטול לבחינת אין-בשבוה הא' מימי הספירה.
ואחר כך בחינת אתהפכא בימי הספירה, להמשיך בחינת
סובב בממלא, אורות בכלים כנ"ל, ואז ממילא ישרה
בחינת אור הפתר בשבועות, כמו שכתוב ב"פרי עץ חיים" (שער
חג השבועות פרק א). והיינו בחינת פנימיות טעמי תורה,
שנמשל ליין ושמך כו' הנקרא מצה עשירה כו'.

והיינו מה שהחמץ מותר ב"שתי הלחם" בשבועות
דוקא - מה שכתוב (אמור כג, ז): "חמץ תאפנה כו'" - כי
אין שם יניקה כלל לחיצונים. ואדרבה, גם הם עולים
ונכשרים בשתי-הלחם, משום דשתי-הלחם היא כמו
בחינת מצה-עשירה הנ"ל, בחינת גדלות-דאבא, היקר
בחינת מצה, שהוא בחינת קטנות-דאבא. כמו שכתוב ב"פרי
עץ חיים" (שער חג המצות בתחלתו). ודי למבין :

מה שאין כן בחינת תרומה הא', שאמר "קחו
מאתכם" - סתם "תרומה", ולא הזכיר פרטי הדברים כמו
זה כו' - לפי שהוא בחינת 'העלאת מין' לבחינת התהו,
לבוא לבחינת אין, בבחינת ביטול-דאתכפייא; כמו בחינת
מצה, כנ"ל, שאין בה חילוק מדרגות כלל - להיות
מעוררת למעלה בחינת סובב כמו שהוא למעלה, שאין
בו חילוק מדרגות כלל, אחר שאינו מתלבש בכלי עדיין.
אבל בחינת תרומה הב', שהוא בחינת סובב בכלים
דוקא, כנ"ל, על כן הזכיר פרטי הכלים, שהם ג' גוונים
בכלל: "זהב וכסף ונחשת", ומהם מסתעפים ריבוי רבבות
מדרגות, כידוע בזהר. ודי למבין.

והנה, כל הנ"ל בבחינת סובב וממלא - היינו דרך כלל.
אבל דרך פרט, הנה ידוע, שבחינת המקיפים נקרא
'סובב', ובחינת אור-פנימי נקרא 'ממלא'. ויש בחינת
אור-מקיף ואור-פנימי בכל עולם ועולם מראשית
ההשתלשלות עד סופה, כידוע. ובחינת אור-פנימי
שבעליון נעשה אור מקיף לתחתון כו'.

והנה, באשר יש 'עליית העולמות' - היינו שבחינת
המקיף נעשה רק בחינת אור פנימי, ובהכרח לומר,
שיבא בחינת אור מקיף לאור פנימי זה - מהיותר עליון
וגדול, דהיינו מבחינת אור מקיף העליון, ועל דרך זה גם
בעליון, בשנתעלה ונעשה אור מקיף שלו בבחינת אור
פנימי בלבד - מההכרח שיבא לו אור מקיף מהעליון
הימנו; ועל דרך זה עד רום המעלות.

ועל דרך זה היה עבודת האבות, כנ"ל, שהמשיכו
מבחינת סובב לממלא, היינו שהמשיכת אור מקיף,
הנקרא 'סובב', נעשה בבחינת גילוי, בבחינת אור פנימי,
שנקרא 'ממלא', והיה עלייה זאת בסדר ההשתלשלות
עד רום המעלות כנ"ל.

והיינו גם כן ענין "תרומת הרה" הב', שהוא בחינת
הארת סובב להיות בבחינת ממלא, יש בזה גם כן פרטים
הרבה בכל עולם עד רום המעלות, דהיינו, שבחינת אור
מקיף נעשה בחינת אור פנימי עד רום המעלות כנ"ל.
ודי למבין.

ומעתה עדיין יש להבין מה שאמר "יביאה" - לשון
יחיד, שהוא בחינת מצה עשירה כמבואר למעלה.

דהנה, כל בחינת אתכפייא במצה, "לחם עוני" (ראה טו,
א) ובחינת אתהפכא דימי הספירה כנ"ל - הכל היה רק
הכנה למתן-תורה, שהיה בבחינת "פנים בפנים" (ואתחנן ד,
ד) כנ"ל.

והנה ידוע ב"עץ חיים", דעיקר בחינת מתן-תורה,
הוא בחינת "גדלות דאור-אבא", ושם אין אחיזה לדינים

87. (ראה תענית ז א).

86. (ראה זתר חלק א בהקדמה יד, ב. חלק ב בשלח סא, א.ב. פקודי רנ, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

25 במחשבה פי' נשמות ישראל ששרשם עלה בבחי'
26 מחשבה העליונה הפשוטה שהוא בחי' עצמות אא"ס
27 הפשוט שנקרא מחשבה אחת דוקא משא"כ בחי' ציור
28 אותיות דגליף גליפו בטהירו עילאה לא נקרא מחשבה
29 אחת כו' וד"ל. ועוד ראייה לדבר זה ממה שאמרו רז"ל
30 במדרש במי נמלך הקב"ה בנשמותיהן של צדיקים כו'
31 פי' במי נמלך עצמות אור א"ס הפשוט בתכלית
32 במחשבתו העצמי הפשוט אם להיות לו רצון
33 בהשתלשלות דקו וחוט כו' בנשמות הצדיקים כו' הרי
34 לפי זה בהכרח שכבר היה נשמות הצדיקים כלולים
35 בעצמות אור א"ס במחשבתו הפשוטה טרם שעלה
36 ברצונו להאציל כו' והיינו בבחי' מחשבה אחת הנ"ל
37 שנקרא שר אל שמשתר על בחי' צלם ודמות בחי'
38 הוי"ה ואלקים שבעצמות טהירו עילאה כו' ולכך גם
39 למטה בירידת אור הניצוץ אלקי ממחשבה העליונה
40 ממדריגה למדריגה ע"י ריבוי ההשתלשלות דאבי"ע עד
41 שנתלבש בסוף עולם העשיה ג"כ יש בו עדיין כוחו
42 ושרשו שבעצמות המאציל להיות על ידו דוקא בחי'
43 יחוד קוב"ה ושכינתיה שהוא בחי' יחוד ה' אלקים כו'
44 ולזה אמר שמע ישראל דוקא דבידי' תליא מילתא
45 דוקא מטעם הנ"ל (וכידוע דשורש כל הנשמות מבחי'
46 ל' כלים דז"א שנעש' נר"נ בבי"ע כו' ועיקר שרשם
47 בז"א עצמו ע"כ הן מספר ת"ר אלף לנגד ו"ק דז"א כו'
48 והרי אמר דבאצי' איהו וכו' וד"ל):

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

1 (ל) והנה אחר שנתבאר בחי' ישראל כי שרית עם
2 אלקים כו' ונקרא שר אל וישר אל כו' כנ"ל
3 מעתה יובן פ' ק"ש באמרו שמע ישראל דוקא שישראל
4 זה אותיות לי ראש כנ"ל דהנה מבואר למעלה בענין
5 פ' ק"ש שאמר משה לישראל אחר שראה שלא פעל
6 בקשתו שזהו כדי שיפעלו בחי' המשכת מ"ד מלמעלה
7 למטה בתמידות כענין תורתו אומנתו הנ"ל ע"י בחי'
8 העלאת מ"ן דק"ש בתחלה כנ"ל והענין הוא להיות כי
9 בק"ש אומר שמע ישראל דוקא ומהו אומר לישראל זה
10 ה' אלקינו ה' אחד שזהו בחי' יחוד הוי"ה אלקים יחוד
11 קוב"ה ושכינתיה דכר ונוקבא צלם ודמות הנ"ל ולפי
12 שבבחי' ישראל זה תלוי היחוד הזה להיות בחי' שר
13 אל כנ"ל ע"כ אומר שמע ישראל דוקא כו' והגם שע"פ
14 הפשוט ישראל זה הוא לכללות נש"י שנקרא בשם
15 ישראל כידוע הנה גם זה אמת להיות שכל ניצוץ
16 האלקי שבכל אחד מישראל הוא הנקרא ישר אל שר
17 אל והוא בדוגמת בחי' ישראל דלעילא המשתר על ה'
18 אלקים כנ"ל ואין זה דבר פלא לכאורה איך ידמה ניצוץ
19 האלקי שבא בכלי חומר הגוף גשמי לבחי' ישראל
20 העליון הנ"ל שהוא למעלה מכל ההשתלשלות דאבי"ע
21 כנ"ל הענין הוא שישראל זה דלתא שרשו בישראל
22 דלעילא ממש דהיינו בבחי' עצמות אור א"ס שלפני
23 הצמצום והחקיקה דגליף גליפו כו' וראיה לדבר זה
24 הוא ממה שאנו מוצאים בדברי רז"ל ישראל עלה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

בזהר תמן נצח תמן מל, ועל ענין המילה בשמיני דוקא
ארז"ל כדי שיעבור עליו שבת א' (רבות ויקרא כ"ז)
ולפ"ז קשה לכאורה דא"כ לעולם ה' ראוי להיות
המילה מיד ביום א' בשבת אמנם באמת כוונתם שבת
א' מיום ליום ז' ימים כי המילה היא במדריגה
השמינית והיא למעלה ממדריגת השבת שהיא
השביעית, כי נת"ל פ"ה ענין השבת שהוא גילוי הארת
אצי' בבי"ע שלמעלה מהפרסא והיינו בחי' אתעדל"ע
הבאה מאתעדל"ת דששת ימי המעשה כי מי שטרח
בע"ש במלאכת הבירורים כשמתפלל או לומד בכח

והנה מצד הגילוי הזה הוא שדברו תנאים אחרים
בספ"ג דנדרים שם (דף ל"א ב') ומהם אמרו
גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות ומהם אמרו
גדולה מילה שדוחה את השבת חמורה כו' כי הגילוי
הזה הוא למעלה מגלוי הארה שבשבת וכמשי"ת
בעזר"ה: ולהבין כ"ז כתיב למנצח על השמיני (תלים
י"ב א') וארז"ל (מנחות מ"ג ב') שאמר דוד שירה
כשראה עצמו בבית המרחץ ערום מכל מצוה כיון
שנסתכל במילה נתייבשה דעתו וזהו למנצח על
השמינית על מילה שניתנה בשמיני, ובפי' למנצח אי'

פרטי' מא"ס ב"ה הפשוט בתכלית ומושלל מתואר
ותמונה פרטי' עד שיתכן ההמשכה אליו בפרט הי' ע"י
שמתחלה נמשך חפץ ורצון בכלל להיות התהוות כל
הנמצאים שבד' עולמות ומיד נתהוו כן כנ"ל, אלא
שהתהוותם זו הוא בבחי' העלם והתכללות כולם יחד
וזהו אדם קדמון כי שם אדם מורה על היותו כולל הכל
וגם ל' אדמה לעליון כלומר לעצמותו ית' שממנו הי'
הכל והגם שאין ערוך לא"ק אליו ית' ונק' אדם
דבריהם להיותו בריאה ממש יש מאין כמו שהדומם
היותר אחרון דעשי' נברא יש מאין כי קמי' ית' כולא
כלא חשיבי' ממש מ"מ הדמיון הוא לענין זה שהוא
אור כללי וכולל לכל העולמות בהתכללות א' כמ"ש
בע"ח (ונת' במ"א ע"פ יביאו לבוש מל' (אסתר ו' ח'))
ועפ"י מאמר הזהר קוב"ה אסתכל באורייתא וברא
עלמא) ואח"כ נמשכו ממנו מההעלם אל הגילוי ע"י
המשכת הרצון בפרט להיות רצון להתהוות החכמה
והבינה ותוצאותיהם בפרטי פרטות. והנה מובן
למשכיל כמה מעלת עילת תהלת בחי' גילוי הארה זו
דא"ק וגבוה מאד נעלה מבחי' החכמה וההשגה דאצי'
שהרי הוא כולל אצי' ועשי' בהשוואה א' א"כ זהו
הוראה על עוצם הפלאות מערכם, ובחי' יסוד א"ק הוא
השפעה ממנו עד"מ למטה שההמשכה הנשפעת משם
היא ממוחי' שבראש והוא ענין גילוי חפץ ה' ורצונו
הפשוט שבתחלת בריאת כל העולמות ותכליתם והגלוי
הזה למטה הוא ע"י כריתת הערלה:

מצות מילה

האכילה דנוגה הרי נכלל חיות דניצוצי קדושה דש' ב"ן
שבמאכל באחדות ה' המלוכש באהבה זאת שנעשית
מכח המאכל או בברוך אתה ה' שמוציא בפיו וכן
בשארי המצות בצדקה וכיוצא ועי"ז יאכל בשבת
מההמשכה שנעשית עי"ז ממ"ה דתיקון כי בשבת בורר
אסור כידוע והכוונה באכילה דשבת הוא באופן אחר
להתענג ולהמשיך תענוג עליון דעתיקא ולכן השבת
הוא השביעי כי ו' יומי' דחול הם בבחי' ירידה
והשביעית היא המל' העולה למעלה להיות ע"ב וז"ס
בואי כלה כו': אמנם המילה היא התגלות אור עליון
מבחי' שאין אתעדל"ת דרך העלאה והמשכה מגעת
שם כלל אלא שע"י העברת הערלה שהיא המנגד אזי
ממילא יאיר ויתגלה אור נפלא זה מאיליו ומצד עצמו,
והגלוי הזה הוא מבחי' שלמעלה מתהו ותיקון והוא
המקור העושה התיקון מתהו וזהו בחי' מלך השמיני
הדר ששרשו מיסוד א"ק שלמעלה מז' מלכין דמל'
דא"ק שנשברו והוא המתקן אותם ולכן המילה בשמיני
דוקא. וביאור זה הנה פ' ענין אדם קדמון הוא הנק'
רעוא דכל רעוין באד"ר ובל' הע"ח כשעלה ברצונו
הפשוט כי הנה כל אשר חפץ ה' עשה כתיב (תלים
קל"ה ו') שמיד ברצונו איזו דבר נתהוה אותו הדבר
כי הוא צוה ונבראו (תלים קמ"ח ה') והנה יש רצונות
פרטיים כמו כתר דאצי' הוא ענין הרצון להתהוות
האצי' ועד"ז כתר דבריהם ויצי' עשי' וכן בפרטות כתר
דאור"א כתר דז"א כו' אמנם להיות המשכת רצונות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

להיות בבחי' והחיות נושאות את הכסא עם בחי' אדם
שעל הכסא לבחי' כי לא אדם הוא, וממילא נמשך
התוס' אור בריבוי יותר, וכמ"ש ורב תבואות בכח שור.
וגם פר' ל' ריבוי כענין בן פורת ל' פרות, שנתגדל
מחלום הפרות. וה"ע תוס' וריבוי אורות מלמעלה
מהשתלשלות. והבאתו אל פתח אוה"מ, פתח משמש
כניסה ויציאה, העלאות והמשכות. והבאת הפר אל
פתח אוה"מ הוא כענין ופסח ה' על הפתח, היינו שיהי'
בחי' דילוג מלמעלה מהשתלשלות על בחי' הפתח, הוא
בחי' מל'. והיינו מפני כי הכהן המשיח יחטא ל' חסרון,
מלשון והייתי אני ובני שלמה חטאי, פ' רש"י חסרי',
וכענין הצדיק אבד בזהמ"ג כמ"ש במ"א, שזהו
מאשמת העם שאין נמצא בחי' אתעלד"ת, לכן צ"ל

ועפ"ז יובן מ"ש בזהר ויקרא ד"ז ב', ד"א אם הכהן
המשיח דא קוב"ה כדאמרן, יחטא יגרע מן כל
ישראל ומעלמא דלא יהיב להו סיפוק ברכאן, אמאי
איהו לאשמת העם ודאי בגין חובא דעמא הוא, והיינו
מפני שמלמטה הוא בבחי' כי פנו אלי עורף אזי לא
יהיב סיפוק ברכאן הוא בחי' התוס' וריבוי אור שזהו
פ' יגרע מן כל ישראל כמ"ש במק"מ, כ"א חיות
העולמות נמשך מבחי' אחורי' וחיצוניות כו'. והעצה
לזה הוא והביא פר, שעל ידי הקרבת הקרבן עם
התשובה על ידי זה מתמלא הפגם ונמשך שפע הפנימי
לכל ישראל. וענין פר דוקא, כי מעלת הפר שהוא
מעיקר פני שור, משא"כ כבש ועז הוא כעין ענפי'
מהאילן, ולכן העלאת הפר גורם יותר העלאות החיות

שיוורד ע"פ מדותיו הם ז"ת דא"א. אבל ע"י זכות
 המילה הי' נכנס אל הקדש היינו ג"כ לבחי' ג"ר דא"א,
 כי מי יעלה לנו השמימה נת' במ"א שהשמימה כולל
 כל המקיפי' עלינו' דבחי' שמי' תתאין ועילאין וגם
 בחי' שמי השמי' והוא בר"ת, וש' הוי' בס"ת, ולכן
 נכרתו עלי' י"ג בריתות כנגד ע"ס וג' ראשי ראשים
 כמ"ש במ"א בר"ה בעצם היום הזה בהגהות על
 התו"א, ובד"ה גדולה מילה (ך"ו), ולכן ע"י זכות
 המילה הי' נכנס אהרן לקדהק"ד, היינו בחי' ג"ר
 דאריך. ועי' נא' בזאת יבוא אהרן אל הקדש, ואין זאת
 אלא מילה שנא' זאת בריתי כו'. והגם כי הוא עצמו
 הי' ג"כ קדש קדשים כמ"ש ויבדל אהרן להקדישו קדש
 קדשים, מ"מ זהו בחי' א"א בכלל כתר דאצי' שזהו
 בד"פ בחי' ז"ת דא"א בחי' רב חסד. אמנם כדי שיכנס
 לקדהק"ד דבית המקדש שכולל כתר בכלל ג"ר דא"א
 ועת"י בכללו הי' צריך לזכות המילה, הוא בחי' זאת
 בריתי כו' שע"י בחי' זאת זה יבא אהרן אל הקדש כו'.
 ועכשיו בעבודה הוא בחי' זאת בריתי אשר תשמרו הוא
 בחי' נטירת הברית מפגם ברית אפי' בדקות (ועי'ז
 יוכל גם עכשיו כה"ג ברוחניות לכנס לקדהק"ד כו').

בס"ד. ש"פ אחרי, ל"ב

ההמשכה מלמעלה מסדר השתלשלות למלאות הפגם
 כו'. וזהו שהכה"ג המשוח בשמן המשחה דוקא הי'
 יכול להביא פר זה, שלהיות שנמשך בשמן המשחה
 מבחי' סדכ"ס, הי' יכול ע"י התשובה בחילא יתיר
 להמשיך מבחי' שלמעלה מסדר ההשתלשלות להיות
 נמשך בבחי' דילוג כענין ופסח ה' על הפתח למלאות
 הפגם, ושיומשך שפע הפנימי לנש"י. משא"כ המרובה
 בגדים, אם כי הוא ג"כ בחי' אה"ר, מ"מ אינו יכול
 להביא פר זה אל פתח אוה"מ, הוא בחי' הדילוג
 מלמעלה מהשתלשלות. ונמצא כי בכהנים גדולים
 עצמם יש חילוקי מדריגות, אם כי שניהם הם אה"ר,
 מ"מ המשוח בשמן המשחה הוא יותר נעלה מהמרובה
 בגדים, שהרי המרובה בגדים אינו יכול להביא הפר כו'.
 ועד"ז יובן ג"כ מ"ש בזאת יבא אהרן אל הקדש,
 זכות המילה היתה נכנסת עמו, למה הי' צריך
 לזה הלא הוא עצמו הי' קדש קדשים כמ"ש ויבדל
 אהרן להקדישו קדש קדשים, כי בבחי' קדש קדשים
 יש ג"כ כמה בחי', כי קדשי' הוא בחי' חו"ב, וקדש
 קדשים הוא ג"ר בכלל כח"ב, ואם כי אהרן הי' קדש
 קדשים, היינו מבחי' רוב חסד בחי' ז"ת דא"א, וזהו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

פרק צב.

מצד עצמו הוא לעלות למעלה, והכלים - כאשר נשאר
 ללא אור - נשברו ונפלו למטה כו'. והיינו שסיבת
 השבירה היא מצד חסרון הכלים.
 ועל זה שואל הרבי נ"ע: והגם דהאור דתהו היה בבחינת
 ריבוי שלא היה באפשרי להתיישב בכלי כו' כנודע,
 כלומר, מדוע אומרים שהחיסרון הוא מצד הכלי בכך
 שאינו ראוי לקבל, הרי לכאורה גם באור יש צד שגרם
 לשבירה, זה שהאור עצמו היה בריבוי כל כך עד שלא
 היה באפשרותו להתיישב בכלי?
 מבאר הרבי נ"ע: הנה זהו - זה עצמו שהאור הוא
 בריבוי ולא יכול להתלבש בכלי - הוא גם כן מצד הכלי
 וחסרונותיו, ומדוע? דלהיות דהמשכת האור הוא על ידי
 הכלי, שאין האור יורד ונמשך מצד עצמו שהרי טבעו
 הוא לעלות ולהיכלל במקורו, וזה שהאור נמשך למטה
 הוא לא מעצמו כי אם על ידי הכלי דוקא, ממילא נמשך
 האור כפי אופן הכלי,
 והכלים דתהו אף שהם היו כלים מועטין, הרי להיותם
 בבחינת כלים על כל פנים המשיכו גם כן את האור,

תוכן הפרק: האור נמשך על ידי ובאופן הכלים, ריבוי
 הכלים הוא על ידי הביטול שזהו מוחין דקדושה וביאור
 ענין הגדלת הכלים למעלה ובעבודה.
 בפרק הקודם התחיל הרבי נ"ע לבאר את הפירוש השני
 בספירות - מלשון סיפור וגילוי, שהכלים של אצילות
 מגלים את האורות שמצד טבעם העצמי הם בעליה
 והסתלקות.
 וראיה לזה - שהכלים ענינם התגלות והמשכה למטה
 והאור ענינו מצד עצמו הוא רוממות והסתלקות, וכל
 התגלותו והמשכתו של האור הוא דווקא על ידי הכלים,
 שהרי בעולם התהו שהיה אור מרובה ומיעוט הכלים,
 והיינו שלא היו כלים ראויים שיאחו ויתיישב בהם האור
 כו', - הכלים בעולם התהו לא היו מסוגלים להכיל את
 האור, וכמשל פתילה שאינה כשירה ואינה מסוגלת
 לאחוז את האש, הרי היה השבירה מצד זה שלא היו
 כלים ראויים להכיל את האור, וזה פעל שהאור נסתלק
 ועלה למעלה כיון שלא היה לו היכן להיתפס, וטבעו

לפני שממשיך הרבי נ"ע לפרט את אופן המשכת האור
 על ידי ריבוי הכלים, מבאר במאמר המוסגר (הכולל
 בתוכו מאמר מוסגר נוסף) שהסיבה שיש ריבוי כלים
 בעולם התיקון היא מצד הביטול:
 (ובידוע דריבוי הכלים דתיקון הוא מצד הביטול דוקא,
 - הסיבה לכך שבעולם התיקון יש ריבוי כלים היא בגלל
 הביטול שיש בעולם התיקון, בניגוד לישות הקיימת
 בעולם התווה שגרמה שבירה. ובמה מתבטא הביטול
 שבעולם התיקון? שזהו ענין מה שכל מדה בעולם
 התיקון נחלקת לכמה פרטים, וכמו שהחסד יהיה בו גם
 בחינת הגבורה, וכן הגבורה יהיה בה בחינת החסד, שיש
 בזה ריבוי התחלקות פרטים, ועל ידי זה יהיה התאחדות
 חסד וגבורה בו, - מידת החסד מצד הישות שלה
 צריכה להיות רק חסד, מידת הגבורה מצד ישותה
 צריכה להיות רק גבורה וכן הלאה, אך על ידי הביטול,
 נותן החסד מקום בתוכו לגבורה וכן להיפך. וככל שיש
 יותר התחלקות ונתינת מקום למידות נוספות, הרי זה
 מורה שהביטול הוא ביותר.
 שכל זה הוא מצד הביטול שלא להיות בבחינת מדה וכן
 אחד - חסד בלבד, גבורה בלבד וכדומה, כי אם יהיה
 כלול גם מהמדה ההפכית בו, כשהחסד כולל גם
 גבורה, פירושו שהחסד יצא מהציור המוגבל שלו שהוא
 רק חסד ומוכן לקבל גם מידה הפכית, ויכולת זו היא
 מצד הביטול.
 וכמו בגשמיות, שכאשר יש שני בני אדם שמנהלים
 יחדיו איזה מפעל וכדומה וכל אחד מהם הוא 'קו'
 ו'מידה' אחרת, אם כל אחד יתעקש על אופיו ולא יהיה
 מוכן לקבל את האחר שאינו כמוהו, תיגרם 'שבירה'
 והמפעל ייסגר וכדומה. רק אם יהיו ב'ביטול' וכל אחד
 יהיה מסוגל לקבל את השני למרות שהוא שונה ממנו,
 יוכל המפעל להמשיך ולהתקיים באופן יציב.

רק להיותם - הכלים שבעולם התווה - כלים קטנים
 שאינם ראויים לקבל אור שיהיה בבחינת התיישבות
 המשיכו את האור באופן כזה שאי אפשר להתיישב בו,
 ביאור הדברים: כלי גדול מושך אליו אור בהתאם
 ליכולת הכלי להכילו ולגלותו, בכלי קטן לעומת זאת,
 לא מפותחת מספיק יכולת ההכלה, ולכן האור שממשיך
 הוא אור מרובה שלמעלה מהתלבשות בו.
 ונמצא, שהחיסרון הוא בכלי, שבגלל שהיה כלי קטן
 הוא נשבר. אמנם, גם האור מצד עצמו היה אור מרובה,
 אך לא זה גרם לשבירה. שהרי כיון שאור מצד עצמו
 הוא בטבע העליה והרוממות, האור דתווה יכול היה
 מצד עצמו לעלות ולהיכלל במקורו ולא לגרום לשבירת
 הכלים. הסיבה לכך שהאור המרובה גרם לשבירה הוא
 בגלל הכלים, כיון שעצם זה שהיו כלים בעולם התווה
 גרם להמשכת האור למטה, וכיון שהאור נמשך אך ללא
 כלים ראויים לקבל אותו, נגרמה השבירה.
 ועל דרך אדם מבוגר שכלי מוחו מפותחים ומיושבים,
 רצונותיו ושאפותיו הם בהתאם ליכולותיו, ולעומת
 זאת, ילד קטן שכלי שכלו אינם מפותחים מספיק,
 רצונותיו ושאפותיו לעיתים הם לדברים שאינם
 ביכולותיו והוא אינו מסוגל באמת להכיל אותם, ולכן
 עלולה להיגרם אצלו 'שבירה', כיון שיש חוסר איזון בין
 השאפות (האורות) לבין מימושם (הכלים).
 ולהיות - כיון שהכוונה בבריאת העולמות היא להיות
 המשכת והתלבשות האור בכלים דווקא, וכמו שכתוב¹⁶
 לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה בו, - היינו, שמטרת
 בריאת העולם אינה בשביל שיהיה מצב של 'תהו' -
 שממה וריקנות, אלא "לשבת יצרה", שיהיה עולם של
 תיקון והתיישבות, לזאת נתחדש בעולם התיקון
 (האצילות) להיות ריבוי הכלים היינו שיהיו הכלים
 באופן כזה שיהיו ראויים שיאחו וייתשב בהם האור בו
 ולא יסתלק למעלה, כפי שקרה בעולם התווה.

שבת פרשת וירא

תער"ג

16. ראה ישעיה מה, יח.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

טבע מדת האהבה - להתקרב לנאהב, ע"י קירוב הנאהב לאוהב. טבע היראה - להתרחק
 מרוממות הדבר הנורא. כשאדם מתבונן בחסדי ה' עמו ועם כל העולם, ובפרט ע"י קיום
 תומ"צ שניתנו לנו, מתעורר באהבה להתקרב לאלקות

טובו עמו ואיך שהתפשטות רב חסדו יתברך לכל
העולמות והנבראים, וכמו שכתוב "ואתה מחיה את
כלם", שנמשך גלוי אור האלקי בכל העולמות,
ובהתבוננות הטוב יבין בהכנה מוחשית, שכל דבר
ודבר שבעולם מתפשט אלקותו יתברך ומשגיח על כל
פרט ופרט בהשגחה פרטית, ובפרט נשמות ישראל
שנקראים "עם קרובו" בהתורה ומצוות שנתן לנו, שזהו
בחינת קרוב וגלוי אור פניו יתברך, ויצמיק דעתו
להתבונן בהטוב וחסד שעשה ועושה ה' אתנו בכל עת
ובכל רגע בכל פרט ופרט, הן מצד חיצוניות העולם,
בכל אחד ואחד בפרט, כפי שידע אינש בנפשיהו מרב
חסדי ה' עמו בכני חיי ומזונאי, והן הקרוב פנימי
בהתורה ומצוות אשר נתן לנו תורת אמת וחי עולם
בקיום המצוות נטע בתוכנו דוקא. דעצם ענין קיום
המצוות הוא שלמות במעלת האדם, ולכן הנה גם איש
הפשוט ביותר ומקיים המצוות בתקונו הוא גבה במעלת
האנושיות יותר מכמו משכיל וחסד מפלג שאינו מקיים
מצוות, לפי שקיים המצוות הוא שלמות גם מצד
האנושיות. וזהו "וחיי עולם", גם במעלת האנושית,
"נטע בתוכנו". ועל ידי התבוננות זו יתעורר באהבה
וקרוב להמשך וליהדבק לאלקות בכל לבו ונפשו.
ובפרט כשיתבונן בגדלת אור אין סוף ברוך הוא, איך
שלגדלתו אין חקר, ואיהו ממלא כל עצמין וסובב כל
עלמין, והניח הקדוש ברוך הוא העליונים והתחתונים
ולא בחר בכלם כי אם בישראל עמו ונתן לנו התורה
ומצוות דעל ידי זה הוא אתדבק ברוחא ברוחא, הנה
על ידי התבוננות זו תגדל מדת האהבה ביהוה שאת
יותר עז להדבק באלקים חיים בקיום התורה ומצוות
בחינת פנימי.

אמנם באופן הולדת המדות מהשכל, הנה יש שכל
והשגה מיוחדת לכל מדה ומדה בפרט, והמדות
חסד וגבורה דבעבודה הן אהבה ויראה, הנה יש שכל
מיוחד המאיר ומעורר את האהבה לאלקות, ויש שכל
מיוחד המאיר ומגלה את היראה מאלקות. והנה בטבע
המדות הוא דאהבה מקרוב ויראה מרחוק. פרוש,
דטבע האהבה הוא להתקרב ולהתדבק אל דבר הוולת
הנאה, ובאה על ידי קרוב הנאה אל האהבה, וכמו
האב שמטיב חסדו עם בנו בכל הדברים הצריכים לו,
ומלבד זאת שנותן לו כל המצטרף לו במזון ולבוש
ובית, הנה קרבת השגחתו עליו לגדלו ולחנכו ולחכמו
מיום הולדו, וכן רבו שמלמדו תורה ומדות טובות
בהנהגות ושרות, אשר על ידי זה נעשה אהבה וקרוב
גדול מהבן והתלמיד אל אביו ורבו, או כמו עבד מלך
כאשר המלך מטיב עמו ומתקרב אליו, והיני שמתפשט
אליו מגדלת חסד המלך שמה נולדה האהבה בלב
העבד אל המלך, ובפרט כאשר יודע ומבין גדלת המלך
ומכל מקום הרי הוא מתקרב אליו שפל אישים, הנה
על ידי זה תגדל האהבה ביהוה שאת להדבק אליו.
והיראה היא מרחוק, והיני דטבע היראה הוא שעושה
כווץ ובטול בהנפש, שעומד מרחוק כי ירא לגשת,
ובאה דוקא מרחוק והרוממות של הדבר הנורא. וכמו
על דרך משל היראה מהמלך מצד הפלאתו ורוממותו,
דלהיותו מרומם מן העם ומבדל מהם, לזאת הנה נופל
אימתו ופחדו על העם, ולכן הנה כל מה שהוא מבדל
יותר מהם בחדרי חדרין בהיכלי המלך, הנה יותר תהיה
אימתו ופחדו עליהם, וכמו כן יראת רבו שמלמדו
תורה, שזהו מצד רוממותו שמבדל ממנו. וכן הוא
בעבודת ה', כשישכיל האדם ויתבונן ברב חסדי ה' ורב

היראה והביטול באות מהתבוננות ברוממות הא"ס מהעולמות, וזה פועל ריחוק וביטול
כל עצמותו. כשאדם מרגיל עצמו ומתגבר בקבלת עול, ללמוד תורת ה' בטעם וחשק,
וע"י שעבוד חושי השכל, אפשר לטעום ולראות בעיון שכלי כי טוב ה'

ומרומם מן העולמות, וכל העולמות אפלו העולמות
העליונים ביותר כלם כלא חשיבי ממש לגבי אור אין
סוף ברוך הוא, וכמאמר "הפל ירוממוך סלה", דכלם
מרוממים את האין סוף ברוך הוא, ומשכחים ומפארים
ומעריצים ומקדישים, אשר מזה זה עצמו נעשה בטולם
בהעדר תפיסת מקום בעצמם. ולכן הנה מה שיותר
קמיא, הינו שהוא למעלה יותר במדרגה, הרי הוא
יותר כלא חשיבי, מפני שידע יותר מהפלאת ורוממות
האין סוף, וכמו בחכם גדול הנה כל מי שמבין יותר

יראה היא מרחוק דוקא, והיני מצד ההפלאה
והרוממות דוקא. וכמו היראה מהמלך הוא
מצד גדלתו ורוממותו, ודוקא כאשר הוא סגור בהיכלו
מפלא ומבדל מהעם הנה אז תהיה יראתו גדולה ביותר.
וכן הוא בחכם גדול שהוא מפלא בחכמה, הנה מצד
הפלאת רוממות חכמתו והבדלתו מאנשים הנה על ידי
זה דוקא תהיה היראה והבטול, אשר כן הוא בעבודת
ה' דהתעוררות מדת היראה באה על ידי התבוננות
בגדלת ורוממות האין סוף איך שהוא יתברך מפלא

טז. שיועד אדם בנפשו. יז. בבנים, חיים ומזון (פרנסה). יח. והוא ממלא את כל העולמות, ומסובב (מקיף) את כל העולמות
(שתי דרגות בהשפעת האור האלוהי בעולם). יט. דביקות רוח (האדם) ברוח (שלמעלה). כ. לפניו.

19 ויכמו על ה'ךך מ'של בעניני עולם, להבדיל, דבדבורי
20 דברים בטלים ש'מדברים בזה בהטעמה לחזר ולכפל
21 איזה ספור כמה פעמים בהסברה ובפנים צהבות
22 בהטעמה מ'חדת בכל פעם, הנה כן צריך להיות למוד
23 דבר ה' בגל'א ובפנימיות התורה לחזר הדברים פעם
24 שמים ושלש עד עשרה פעמים, ובכל פעם בהטעמה
25 ובהסברה מ'חדת בפנים מאירות ומסבירות, וזהו
26 "טעמו – דברו", האבען א געשמאק אינ' תורה
27 ועבודה, וזה בא בתחלה על ידי הרגילות ש'מרגיל עצמו
28 עד שמתעורר החוש הפנימי והעצמי. וזהו "אשרי הגבר
29 יחסה בו", ואינו מזכיר התאר "אדם" שהוא ממעלת
30 השכל כי אם תאר גבר שהוא לשון התגברות, שהיא
31 העבודה דקבלת על. מיט השכלה וועט מען נ'יט צו
32 קומען'ה לטעם ולראות בטוב ה', כי אם דוקא על ידי
33 העבודה דקבלת על ד"טעמו דברו" כנ"ל, וקיום
34 המצות ועבודה שכלב בפעל ממש, הנה על ידי זה
35 דוקא באים לטעם ולראות טוב ה' ב'טוב הנראה
36 והנגלה.

בס"ד*, שבת פרשת תשא, תרצ"ד.

ריגא. בית הכנסת באזאר.

1 גדלת ח'קמתו יותר תבטל לפניו, וכן בהאדם למטה
2 כשמתבונן איך ש'כללות הגלויים בעולמות מריש כל
3 דרגין עד סוף כל דרגין'ה הם רק הארה בעלמא'כ מאור
4 אין סוף שאינו בערך עצמותו כלל, כי נשגב שמו לבדו,
5 שגם שמו תה'כך נשגב ומרומם, ורק הדוד וזיוו של
6 שמו הוא על ארך ו'שמים, הנה תפול עליו הא'ימה
7 מגדלתו תה'כך, ונעשה כוונ' ובטול כל עצמותו בהעדר
8 התפשטות, שלא ימלא לבו ללכת בגדולות ונפלאות
9 לגשת אל המלך מלכו של עולם באהבה וקרוב, כי אם
10 מרחוק יעמד כוונ' ובטול לקבל עליו על מלכות שמים
11 לקים כל צווי המלך בעשיה בפעל ממש בהדור
12 ובבטול עצום. וזהו "טעמו וראו כי טוב ה'", טעמו –
13 הרגישו בחוש, וראו – בעיון השכלי, דעל ידי ש'עבוד
14 חושי השכל בעיון הטוב יכולים להגיע לטעם ולראות
15 טוב ה' ב'טוב הנראה והנגלה, וכדי להגיע לזה הנה
16 ההתחלה הוא מהרגילות, כמו שכתב רבנו נשמתו ע'דן.
17 וזהו "טעמו – דברו", אשר דבר ה' – הן בגל'א'כ
18 שבתורה והן בפנימיות התורה – צריך להיות בטעם,

כא. מראש כל המדריגות עד סוף כל המדריגות. כב. מזערית. כג. בנגלה. כד. שיהיה תענוג (בעניני). כה. על ידי השכלה לא יגיעו.

ספר השיחות – ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

20 מלמדת את האדם במה עליו להשקיע את מוחו, לבו
21 והרגשתו.
22 התורה מחיה את שלושת לבושי הנפש – מחשבה,
23 דיבור ומעשה. התורה משלימה ומשכללת את לבושי
24 הנפש. התורה יוצרת את הסברי ההשכלה וההבנה
25 הטובים ביותר לעיונה של המחשבה. התורה מחברת
26 את רעיונות החכמה והביטויים העדינים ביותר שעל
27 הדיבור להתבטא בהם. התורה מלמדת איך על האדם
28 להתנהג בפועל ממש, הן בענינים שבין אדם למקום
29 והן בענינים שבין אדם לחבירו.
30 תורת חסידות חב"ד מאירה את קומת ישראל
31 מהדרגות הנעלות ביותר, כראשיכם שבטיכם
32 וזקניכם, עד לדרגות הנחותות ביותר כחוטבי עצים
33 ושואבי מים.
34 תורת חסידות חב"ד היתה מעיין מים חיים לגאוני
35 עולם ובעלי כשרון, כפי שמספרים על הגאון האדיר
36 ר' יוסף נ"ע כלבו משקלוב, והגאון של סיפורנו ר'
37 ברוך מרדכי נ"ע, ומעיין מים חיים ליהודים
38 הפשוטים ביותר כמו ר' זלמן לייב המצלף.

1 פירוש של החסיד ר' ברוך מרדכי במשנה
2 שבאבות, הוא רק פירוש חסידי, אך בפירוש זה
3 משתקף הרעיון היסודי של מהלך רוחו של חסיד.
4 תורת חסידות חב"ד על אף היותה מבוססת על
5 הסברים פילוסופיים עמוקים, בכל זאת משתקף
6 מאור החסידות בביטויים ופירושים כלליים קלי
7 הבנה. עד כמה שלא יהיו נאמרים בלשון צחות, גלום
8 בהם כל הרצינות של תורת חסידות חב"ד, והם
9 מבטאים את ההנהגות הטובות החסידיות הנעלות
10 והנעימות ביותר, וההתייחסות הנכונה בין אדם
11 למקום ובין אדם לחבירו.
12 התורה היא אור, היא מחיה את האדם בכל ציור
13 הקומה: מהכוח העליון שבנפש – כוח התענוג – עד
14 לכוח התחתון שבנפש – כוח המעשה – הרי בכל
15 הכוחות הללו קיימת פעולתו והשפעתו של אור
16 התורה.
17 התורה מאירה את כוחות התענוג והרצון, במה
18 יהיו רצונו ותענוגו של האדם.
19 התורה מחיה את כוחות השכל והמדות, היא

41 בחינה בלימוד. המנגדים אמרו שאין ברצונם לערוך
42 שום ויכוח עם חסידים כל זמן שלא ידעו שמנהיגם
43 הוא למדן, ורק כשידעו שהוא למדן יערכו טענותיהם
44 נגד החסידות שזה היה החלק השני של הויכוח.
45 הרבי הסכים להצעת המנגדים להיבחן בלומדות
46 על ידי הגאונים, אך בתנאי שגם צד החסידים יוכל
47 לבחון את הצד השני בלומדות, ועל כך הסכימו
48 המנגדים.
49 - במקום אחר מסופר בארוכה על חלק הלומדות
50 של ויכוח זה, שהרבי ענה על כל השאלות ששאלוהו,
51 ואילו על השאלות שהוא העמיד בפני הצד השני, לא
52 קיבל על חלק חשוב מהן - תשובות. -
53 סגנונו של הרבי היה בהיר ומדויק, הן תשובותיו
54 על השאלות והן השאלות ששאל, נאמרו בקצרה
55 ובבהירות ולפי ערך עומק הענינים היה הכל מובן,
56 דבר שעשה רושם עז על כל הנוכחים, מגאוני
57 הגאונים עד "לומד דף הגמרא" הרגיל, שכולם נהנו
58 לשמוע את הדברים.
59 גאוני הגאונים, הישיש הר"ר אהרן יעקב ראש
60 ישיבת סלוצק, דודי הישיש ר' זעלמעלע סטוצקער
61 וזקן ראשי הישיבה בישיבת הראב"ד הגאון האדיר ר'
62 מנחם שלמה, ביקשו את הרבי לתרץ שאלותיו הוא.
63 הרבי מילא בקשתם, ורק שני ענינים נשארו בלי
64 תירוץ.
65 על שתי הטענות היסודיות האמורות לעיל, ענה
66 הרבי:
67 יסוד שיטת מורנו הבעל שם טוב ותורתו של
68 הרבי, המגיד ממזריטש, שהן האור המאיר בדרכי
69 העבודה של תלמידי הרב המגיד ממזריטש - מיוסד
70 על ההתגלות האלקית הראשונה למשה רבנו.
71 הרבי, המגיד ממזריטש, חזר בפני, תורה אחת
72 ששמע מהרבי מורנו הבעל שם טוב:
73 "וירא מלאך הוי' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה
74 הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, ויאמר משה אסורה נא
75 ואראה את המראה הגדול הזה"²⁵ התרגום מפרש "ואתגלי
76 מלאכה דה' לי' בשלהובית אשתא מגו אסנא".
77 ואתגלי פירושו התגלות וענינה של התגלות הוא שכל
78 אחד לפי דרגתו יוכל לקבל את הגילוי. התגלות
79 פירושה שהגילוי יכול להתקבל אף בדרגות הנמוכות
80 ולכן מתרגם התרגום את הפסוק²⁶ "וירד הוי' על הר
81 סיני" - ואתגלי ה' על טורא דסיני. התרגום של

1 בכך טמון סוד חיי החיים שבתורת החסידות,
2 שהעקב של מתפלל חסידי מבטא את שלושת
3 היסודות העיקריים של חיי האדם.
4 תורת חסידות חב"ד מותאמת לכל אחד ומביאה
5 את האור התמים של התורה והמצוות בכל בית יהודי
6 יחד עם ההנהגות הטובות הנעימות באהבת ישראל.
7 שיחה ג
8 הרבי - כ"ק אדמו"ר הזקן - בעת היותו
9 במזריטש, הנה מלבד מה ששמע את התורות שאמר
10 המגיד ממזריטש ברבים ולפני התלמידים, החבראי
11 קדישא, ביחוד, היו למגיד זמנים קבועים שהיה אומר
12 בפני הרבי - רבנו הזקן - תורה ביחידות.
13 התורות שהיה המגיד אומר ביחוד לפני הרבי, היו
14 על פי רוב מהתורות ששמע מהבעל שם טוב.
15 הרב הגאון החסיד ר' יצחק אייזיק מויטבסק²¹
16 סיפר לסבא²² בפרוטרוט אודות אסיפת הויכוח
17 הגדול שהתקיים בין הרבי - כ"ק אדמו"ר הזקן -
18 לבין גאוני עולם מוילנה, שקלוב, בריסק, מינסק,
19 סלוצק בשנת תקמ"ג במינסק.
20 בין הטענות שטענו גאוני המנגדים נגד שיטת
21 הבעל שם טוב ותלמידיו, היו שתי טענות יסודיות
22 כלליות.
23 (א) שיטת הבעל שם טוב מחייבת שגם אנשים
24 פשוטים צריכים לייקר את תפילתם ואמירתם
25 תהלים, אף ש"לא ידעי מאי דקאמרי". בשיטה זו -
26 טענו המנגדים מכניסים רמות רוח בעמי הארץ,
27 ומשפילים כבודם של תלמידי חכמים, והרי כולם
28 יודעים שכל פורעניות הבאה לעולם היא בגלל עמי
29 הארץ²³.
30 (ב) שיטת הבעל שם טוב אומרת שגם גאון וצדיק
31 צריכים לעסוק בעבודת ה"תשובה", ובשיטה זו
32 משפילים כבוד התורה וכבוד תלמידי חכמים. בתורה
33 שבכתב ושבעל-פה מוצאים אנו מאמרים רבים
34 שתלמיד חכם הוא יסוד העולם, ו"תלמידי חכמים
35 מרבים בשלום בעולם"²⁴ והם הם ה"בנאים"
36 האמיתיים, ואילו שיטת הבעל שם טוב עושה אותם
37 לאנשים כאלה שצריכים עוד לחזור בתשובה.
38 * * *
39 הויכוח שנערך במינסק - סיפר הגאון הר' יצחק
40 אייזיק - היה מחולק לשני חלקים. חלק א' היה

(23) בבא בתרא ח, א.

(24) ברכות סד, א. וש"נ.

(25) שמות ג, ב-ג.

(26) שמות יט, כ.

(21) ראה אודותיו במכתב "אבות החסידות" התחל מאות כב

("התמים" חוברת ד, ע' כח).

(22) כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע. ראה שלשלת היחס בקובץ "היום יום"

ע' 8.

להתקרב לשם". משה רבנו הבין את המחזה העליון שמראים
לו; את מעלתם הגדולה של האנשים הפשוטים לגבי תלמידי
חכמים וש"לבת האש" נמצא דוקא ב"סנה", ואז הגיע לדרגה
של "תשובה". אך משה רבנו היה צדיק גמור ואופן התשובה
של צדיק גמור אצד הוא לגמרי מדרגת התשובה הרגילה.
בלידתו של משה רבנו אומרת התורה³⁴ "ותרא אותו כי
טוב הוא" - שנתמלא הבית כולו אורה³⁵. ואופן
תשובתו הוא "אסורה מכאן להתקרב לשם", זאת
אומרת, שלא צריכים להסתפק בכל מעמד ומצב בו
נמצא האדם, כי אפילו צדיק גמור כמשה רבנו צריך
גם כן לאותה עבודה של "אסורה מכאן להתקרב
לשם", שזו היא תנועה של "תשובה".

בתורה זו - אמר הרבי - מסביר הבעל שם טוב
בבהירות את שיטתו בעבודת הבורא ברוך-הוא,
שלבת האש - לב האש - נמצא אצל האנשים
הפשוטים והתמימים. וה"סנה" היהודי "איננו אוכל",
הוא אינו נרוה אף פעם. ובאותו זמן שאש התורה
של תלמידי חכמים בכלל וגאונים בפרט נרוה על ידי
עונגם בחידושי תורה, הנה אצל האנשים הפשוטים
לבת האש אינו נרוה כי-אם אדרבה על ידי
תפלותיהם הלבביות ואמירת התהלים הפשוטה
מתלקח בהם "לבת האש" בתשוקה יותר גדולה
ובהמשכה לאלקות. הרבי הבעל שם טוב מבאר את
שיטתו בבהירות גמורה בעבודת הצדיקים שצריך
להיות במצב של עליה תמידית. ה"היום" צריך להיות
כדי להגיע לדרגה גבוהה יותר בעבודת הבורא, ודרגת
העבודה של ה"מחר", צריכה להיות גבוהה יותר
מהיום, וכללות העבודה היא תנועה של "תשובה".

שיטתו זו של הרבי הבעל שם טוב מיוסדת על
ההתגלות הראשונה למשה רבנו, שהוא היה זה
שהשי"ת בחר בו להיות הגואל הראשון והגואל
האחרון³⁶.

ההתגלות האלקית למשה רבנו היא לא כמו
ההתגלות האלקית לנח, ואפילו לא כמו ההתגלות
האלקית לאברהם אבינו.

ההתגלות האלקית לנח, היתה התגלות פרטית
הבאה מצד אהבה פרטית. ואם שאהבה זו וקירוב זה
מהשי"ת לנח, היתה מצד נשיאות חן ככתוב³⁷ "ונח

"וירד" הוא "ונחת" כפי שהתרגום אומר על הפסוק²⁷
"וירד יהודה - ונחת יהודה", וכך על הפסוק²⁸ "וירד
הגבול" אומר התרגום "ויחות תחומא", ורק על
הפסוק²⁹ "ארדה נא" אומר התרגום "אתגלי כען".
זאת אומרת, שהתרגום מפרש את המלה ארדה כפי
שמפרש את המלה "וירד" שבמתן תורה, שהכוונה
היא - התגלות. וכפי שנאמר קודם שהתגלות פירושה
גילוי שיכול להתקבל אף בדרגות הנמוכות ביותר, כפי
שהיה במתן תורה, שכולם, מהדרגה הגבוהה ביותר
- משה רבנו, עד הפחות שבישראל, קיבלו במתן
תורה. זוהי הכוונה בתרגום "ואתגלי מלאכה דה"
שזהו ענין של "התגלות".

התגלות זו היתה "בלבת אש", מפרש רש"י "בשלהבת של
אש לבו של אש". והיכן נראה שליח השם - בלב של אש, זאת
אומרת בפנימיות הרצינית והתמימותית שזהו³⁰ "רשפיה
רשפי אש שלהבת ירה".

והיכן הוא "לבת האש" - לבו של אש - "מתוך הסנה",
מפרש רש"י "ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה". "צרה" -
הכוונה לעולם הזה. העולם הזה נקרא "צרה" משום שהוא מקום
צר. העולמות העליונים שאור-איקסוף בהם בגילוי, נקראים
מקום רחב. אבל העולם הזה שאור-איקסוף מלוכש בו בדרכי
הטבע, הרי הוא מקום צר, ולכן נקרא העולם הזה בשם "צרה".
והכוונה העליונה היא שעל ידי עבודה בלימוד התורה וקיום
המצוות, לעשות מ"צרה" - "צרה", להאיר את העולם באור
התורה.

ככתוב³¹ "כי האדם עץ השדה" - ישנם עצי מאכל
שר' יוחנן אמר שהם הם תלמידי חכמים³², וישנו
"סנה". ו"לבת האש" הוא ב"סנה" - תלמידי חכמים
הלומדים תורה הם בבחינת אש, כי תורה נמשלה
לאש³³, אך זהו לא "כי איננו אוכל" מפני שתלמידי
חכמים אלה מרוויים את אשם בחידושי תורה שהם
מחדשים. ואילו ה"סנה" - האנשים הפשוטים שבהם
נמצא "לבת האש" - לבו של האש - הנה מתפלתם
התמימה והרצינית ואמירת התהלים שלהם "אף דלא
ידעי מאי קאמרי" ועושים זאת רק מתוך אמונה
פשוטה - נמצא בהם לבת האש שאיננו אוכל,
ותשוקתם גדולה היא לאלקות, לתורה ולמצוות.

"ויאמר משה אסורה נא" - מפרש רש"י "אסורה מכאן

(33) מכילתא ופס"ז יתרו כ, ב.

(34) שמות ב, ב.

(35) סוטה יב, א.

(36) אה שמור"ר פ"ב ס"ד. זח"א רנ"ג, א. שה"פ פ' ויחי, תו"א ר"פ

משפטים.

(37) בראשית ו, ח.

(27) בראשית לח, א.

(28) במדבר לד, יא.

(29) בראשית יח, כא.

(30) שיר השירים ח, ו.

(31) דברים כ, יט.

(32) תענית ז, א.

מלים ספורות אלה, שאמר הרבי בהתלהבות כזו
ודברים היוצאים מן הלב והדרת הקודש של יראת
שמים ואהבת הבורא ברוך-הוא עשו השפעה גדולה
על כל הנוכחים.
גאון הגאונים הישיש ר' אהרן יעקב היה הראשון
שניגש אל הרבי ואמר לו "ברוכים תהיו".
הגאון החסיד הר' יצחק אייזיק סיפר שארבעים
מנינים לומדים זקנים ואברכים ממנסק, וילנה,
שקלוב וסלוצק, הצטרפו אז לעדת החסידים.

* * *

זהו הסיפור שרציתי לספר לכם. קיצרתי, סיפרתי
רק את התוכן הפנימי של הסיפור המאיר את שיטת
מורנו הבעל שם טוב באורה של חסידות חב"ד.
סיפור זה הוא בנין אב בתורת החסידות ובדרכי
עבודת החסידות.
הרבי בגלותו התורה האמורה ובביאורו והסברו
את שיטת הבעל שם טוב - פתח לפני חסידים
היכלות חדשים של עבודה בעבודת הבורא ברוך-
הוא.
לפני הרבה שנים - בשעת ההתוועדויות של יומא
דפגרא - אמרו, שמורנו הבעל שם טוב חידש שכל
אחד ואפילו הפשוט שבפשוטים יכול להיות עובד
השם יתברך, ומורנו הרבי חידש איך יכול כל אחד
ואפילו הפשוט שבפשוטים להיות עובד השי"ת.
שניהם, הבעל שם טוב והרבי, מדברים אודות
הפשוט שבפשוטים, מפני שפשוט שבפשוטים זה,
יקר אצלם מכל יקר. הבעל שם טוב באהבת ישראל
שלו מחדש שכל אחד מישראל יכול להיות עובד
השי"ת, והרבי באהבת ישראל שלו מחדש מה הן
דרכי העבודה איך יכול כל אחד להיות עובד השי"ת.
הבעל שם טוב פתח את הצינור שיכולים להיות
עובד השי"ת, והרבי פתח את הצינור איך יכולים
להיות עובד השי"ת.
האיך יכולים להיות עובד השי"ת ואיך שגם
הפחות שבפחותים יכול להיות עובד השי"ת, שהרבי
פתח את הצינור לכך, הנה במשך השנים פתחו בפנינו
כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נשיאי חסידי חב"ד
את דרכי העבודה והתשובה, שכל אחד יכול למצוא
אותו. היסודות העיקריים הם: לגלות את "לבת האש"
ואת הדרך של "אסורה מכאן - להתקרב לשם".

ש"ק פרשת שמות, כ"א טבת ה'תש"ב

מצא חן", או שהאהבה והקירוב היו מצד היותו צדיק
בדורו, ככתוב³⁸ "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור
זהה", אך בכל אופן ההתגלות היתה באופן פרטי.
ההתגלות האלקית לאברהם אבינו היתה באופן
אחר לגמרי. התגלות אלקית עם הוראות מסויימות
בדרכי עבודת השי"ת ובנסיונות גדולים, וברור הדבר
שההתגלות האלקית לאברהם אבינו גדולה היא
בהרבה בדרגה מההתגלות לנח. אבל בסופו של דבר,
הרי האהבה והקירוב בהתגלות האלקית לאברהם
אבינו פרטית יותר ועל שם העתיד.
כתוב³⁹ "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת
ביתו אחריו ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט",
מפרש רש"י - כי ידעתי זהו ביטוי של אהבה,
והאהבה באה מפני שאברהם אבינו ילמד ויצוה את
בניו ואת ביתו ללכת בדרכי השי"ת.
ההתגלות האלקית לאברהם אבינו פרטית היא
בעיקרה, אך גבוהה היא בדרגה מההתגלות לנח, מפני
שאברהם אבינו היה עובד הוי' גדול יותר מנח,
וההתגלות לאברהם אבינו היתה גם משום "כי
ידעתי למען אשר יצוה" שזה הגדיל את ההתגלות
אליו, ונקרא בשם "אוהבו של מלך"⁴⁰.
אך ההתגלות האלקית למשה רבנו היא לא
פרטית משום שהיה עובד השי"ת, כ-אם התגלות
כללית. והתגלות כזו היא רק למי שהשי"ת בחרו
להיות מנהיג וגואל ישראל.
ההתגלות האלקית לגואל ומנהיג ישראל היתה
מה שהראו לו שמנהיג ישראל שצריך להיות שליח
הגאולה - צריך למצוא את "לבת האש" בתוך
ה"סנה", בין האנשים הפשוטים. וכל עבודתו היא
לגלות את לבת האש מתוך הסנה, שזה נעשה על ידי
העבודה של "אסורה מכאן להתקרב לשם".
בהתלהבות גדולה - מספר הגאון ר' יצחק אייזיק
- חזר הרבי על תורתו זו של הבעל שם טוב, וסיים
- ה"בכ"ן של התורה:
"ובאמת מי שהוא בן תורה גדול יותר, צריך
להיות גם כן בן עבודה גדול יותר, ואם לאו הרי הוא
חלילה פושע נגד מלכו של עולם, ככתוב⁴¹ "הפושעים
בי בגופא דמלכא"⁴². וצריכים באמת לחזור בתשובה
מעומקא דליבא, לעקור את ה"עמלק" העצמי המקרר
את דרך הוי' ודרכי עבודת הבורא".

(38) שם, ז, א.

(39) שם, יח, יט.

(40) ב"ר פמ"ב ועוד.

(41) ישעיה סו, כד.

(42) זח"ב פה, ב. (ראה ג"כ ת"ז ת"י ע' קרוב לסופו).

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר תרצ"ה

פורקערסדארף

ידידי מוח' וו"ח אי"א מוה"ר חיים

יוסף שי

שלום וברכה.

במענה על שאלתו, בודאי אשר נסיעתו צלחה צריכה

לחיות דרך קאנסטאנצע, והשי"ת יולכס כשורה
ולחצלה בגו"ר. ובאיזה מקום להתיישב יראו על אתר.
והשי"ת יזמין לו פרנסתם בריוח ובמנוחה, ויגדלו
לידיהם שי' לתורה חופה ומעשים טובים.

לגיסתו תחי', השי"ת יעזר לה בהמצטרך לה בגו"ר.

הדו"ש ומברכם בגו"ר

יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

הרי זה סימן ומותרים החתיכות באכילה.
מעשה נוסף בענין בשר שנתעלם מן העין: רב נחמן מברסלב
אִקְלַע לְגַבִּי רַב כְּהֵנָּה לְפָנָיו נִהְרָא – הודמן לביתו של רב כהנא
שהיה במקום שנקרא פום נהרא בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְּכַפּוּרִי – בערב יום
הכיפורים, אַתָּה עוֹרְכִי שְׂדֵי כְּבָדִי וְכוּלִיתָא – באו עורבים והשליכו
לפניהם כבד וכליות של בהמה, אִמֶּר לִיה רַב כְּהֵנָה לַרַב נַחְמָן
שְׂקוּל וְאָכּוּל – קח ואכול, מִשּׁוּם שְׁהָאִידָנָא דְּהִיתְרָא שְׂכִית מִפִּי –
היום בשר היתר מצוי יותר הואיל ורוב השוחטים ישראלים הם,
השוחטים בשר לצרכי סעודת ערב יום כיפור.

הגמרא מביאה מעשה נוסף שניתן לסמוך גם על טביעות עין: רב
חֵיָא בְּרַ אֲבִין אִיתְבַּד לִיה – נאבד לו בְּרַבְשָׁא – חלחולת המעי של
בהמה כשרה (בי דינא) [פיני דְּנָא] – בין חביות היין ולאחר זמן
מצאה, אָתָא לְקַמְיָה וְ–לפניו דְּרַב הוּנָא לשואלו אם הבשר שמצא
מותר באכילה, אִמֶּר לִיה – שאל רב הונא את רב חיאי בר אבין
אִית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה – האם יש לך סימן בכרכשא שנאבדה לך,
אִמֶּר לִיה רַב חֵיָא בְּרַ אֲבִין לֹא – אין לי בה סימן. חזר רב הונא
ושאל אותו אִית לָךְ טְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה – האם אתה מבחין ומכיר
בבירור שזו הכרכשא שנאבדה לך, אִמֶּר לִיה אֵין – כן. אמר לו רב
הונא אַם כֵּן זִיל שְׂקוּל – לך קח ואכול.

עוד מעשה בענין זה: רב חֵיָא הוּנָא אִיתְבַּד לִיה – נאבד לו נֶפֶא
דְּכַשָׁא – חתיכת בשר שלמה שקנה, ולאחר מכן מצאה, אָתָא
לְקַמְיָה דְּרַב נַחְמָן לשואלו האם החתיכה מותרת באכילה, אִמֶּר לִיה
אִית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה – האם יש לך סימן בחתיכה שנאבדה לך,
אִמֶּר לִיה רַב חֵיָא הוּנָא לֹא – אין לי בה סימן. חזר רב נחמן
ושאל אותו אִית לָךְ טְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה – האם יש לך הבחנה
והכרה ברורה שהיא החתיכה שנאבדה לך, אִמֶּר לִיה אֵין – כן,
אמר לו רב נחמן אַם כֵּן זִיל שְׂקוּל ואכול.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין פקעיות תכלת שנאבדו: רב נָחֵן
בְּרַ אֲבִין אִיתְבַּד לִיה – נאבד לו קִיבּוּרָא דְּתַכְלָתָא – פקעות של
חוטים צבועים בצבע תכלת וראויים למצות ציצית ולאחר מכן
מצא, אָתָא לְקַמְיָה דְּרַב חֵסְדָא לשואלו האם יכול לסמוך על כך
שהם הפקעות שנאבדו לו והם כשרים למצות ציצית, או שצריך
לחשוש שהם לא אותם הפקעות שנאבדו לו ויתכן שהם פקעות
חוטים הצבועים בצבע הדומה לתכלת ופסולים לציצית, אִמֶּר לִיה
אִית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה – האם יש לך סימן שהם פקעות החוטים
שנאבדו לך, אִמֶּר לִיה לֹא – אין לי בהם סימן. חזר רב חסדא ושאלו
אִית לָךְ טְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה – האם אתה מכיר בטביעות עין שהם
שלך. אִמֶּר לִיה אֵין – כן, יכול אני להבחין שהם הפקעות שנאבדו
לי. אמר לו אַם כֵּן זִיל שְׂקוּל – לך וקחם.

הגמרא מוכיחה שגם לטביעות עין ישנה חשיבות: אִמֶּר רַבָּא,
מִרְיָא הוּא אִמְיָא – בתחילה הייתי אומר, שִׁמְיָא עֲדִיף מִטְבִּיעוֹת
עֵינָא – שלסימן ישנה עדיפות על הבחנה והכרה בטביעות עין,
והראיה דָּהָא מִהֲדִרְנָא אֲבִידָתָא בְּסִימָנָא – שמחזירים אבידה לכל
אדם על פי סימן שיש לו בחפץ.

מלך במקומו הוה קָתָב – היה כותב רבי יוחנן לְשִׁמּוּאֵל באגרתו,
לְקַדְּשֵׁי וְ–לכבודו חֲבִירֵינוּ שְׂבָבְכָל, לפי שלא החשיב את שמואל
לרבו אלא לחבירו. אִמֶּר שִׁמּוּאֵל לֹא יָדַע לִי מִיִּדִּי דְּרַבִּיה אִנָּא – האם
לא ידוע לי דבר שרבי יוחנן אינו יודע ואלמדנו כדי שיחשיב אף
אותי לרבו, קָתָב שִׁמּוּאֵל אִגְרָת וְשָׁדֵר לִיה – ושלח לרבי יוחנן ובה
היה כתוב עִיבּוּרָא דְּשִׁיתִין שְׁנִי – חשבון עיבור השנים לשנים
השנים הבאות. כשקיבל רבי יוחנן את האגרת אִמֶּר, לא די
בחשבונות של עיבור השנים שאקראנו רבי כי ניתן לומר הַשְׁתָּא
הוּשְׁבָנָא בְּעֵלְמָא יָדַע – שהוא בקי גדול בחישוב חשבונות ואין די
בכך שיחשב ל'רבינו' שבבבל. קָתָב שִׁמּוּאֵל וְשָׁדֵר לִיה – ושלח
לרבי יוחנן תְּלִיסַר גְּמָלִי סָפְקִי מִרְיָתָא – משא שלשה עשר גמלים
של כל מיני ספק טריפות. אחרי שהכיר רבי יוחנן בגדולתו של
שמואל אִמֶּר, מעתה שוב אִית לִי רַב בְּבָבֶל – יש לי רב בבבל אִיוּיֵל
אִתְחַיִּי – אלך ואראנו. כיון שעמד לצאת לדרך אִמֶּר לִיה לְיוֹנָקָא
– לתינוק פְּסוּק לִי פְסוּקֶךָ – אמור לי איזה פסוק למדת היום, אִמֶּר
לִיה מִקְרָא שֶׁאִמֶּר בְּשִׁמּוּאֵל (א כח א) וְשִׁמּוּאֵל מַת'. אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן
שְׁמַע מִיָּנָה נַח נְפִישָׁה דְּשִׁמּוּאֵל – סימן הוא ששמואל נפטר ואין לי
צורך לצאת לדרך.

אומרת הגמרא: וְלֹא תֵא – ולא היה כך, משום שבאמת לֹא שְׂכִיב
שִׁמּוּאֵל, אִלָּא הִסִּיבָה שְׁהָרָא לְרַבִּי יוֹחָנָן סימן כזה מן השמים, בִּי
הִיבִי דְלֹא לְטִירָח – כדי שלא יטרח רַבִּי יוֹחָנָן לצאת מארץ ישראל.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תִּנְיָא – שנינו בברייתא,
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אִמֶּר מִי שִׁבְנָה בֵּית, או שגולד לו תִּינוּק, וְכֵן
מִי שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה, אָף עַל פִּי שְׂאִין נֶחֶשׁ – אף על פי שאסור לנחש
ולסמוך על מקרים אלו בודאות, לעשות מעשה כזה או אחר, מכל
מקום יֵשׁ לראות בכך סִימָן, שאם לאחר שאירע לו אחד משלשת
הדברים הללו עשה סחורה והצליח בה, סימן שהוא הולך
ומצליח, ואם לא הצליח בסחרו או אל יצא לעסקיו יותר מודאי כי
יש לו לחשוש שלא יצליח במעשיו. אִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְהוּא
דְּאִיתְחַקֵּי תִלְתָּא וְיָמֵי – אין לראות בדברים הללו סימן לטוב או
לרע, אלא באופן שהצליח במעשיו או שלא הצליח שלש פעמים
שזו חזקה לדבר, דְּתִיב (בראשית מב לו) ביעקב שאמר ליהודה
כשבישש ממנו לשלוח בידיו את בנימין, 'יוסף אִנְנוּ וְשְׁמַעוֹן אִנְנוּ'
הרי שתי רעות שנעשו לי 'אִם גַּם אֵת בְּנֵינִי תִקְחֵה' ותעשו לי רעה
נוספת, מִעַתָּה 'עֲלִי הִיוּ כְלָנִה', ואין לך צרה שאינה עוברת עלי.
הגמרא חוזרת לדון בענין בשר שנתעלם מן העין ויש בו סימן: כְּעָא
מִיָּנָה רַב הוּנָא מְרַב, הניח את חתיכות הבשר בְּהַרְוּיִן – במחרוזות
ונתעלמו מעיניה, מָהוּ – האם ניתן לסמוך על סימן כזה ולכך אין
לאסור את הבשר, או שלא ניתן לסמוך על סימן כזה והבשר אסור
מדיון בשר שנתעלם מן העין. אִמֶּר לִיה אֵל תְּהִי שׁוּמָה בְּהַרְוּיִן – אל
תשאל שאלות שטות כזו, מפני שבודאי הרי זה סִימָן, וניתן לסמוך
על כך שלא להתלוצץ אף על פי שנתעלמו מן העין.

אִיכָא דְאִמְרִי – ויש אמורים שרבי הונא לא שאל את רב מה יהיה
הדין באופן זה, אלא שאמר בלשון הלכה, אִמֶּר רַב הוּנָא אִמֶּר רַב
– בשם רב, כך הדין, הניח חתיכות בשר בְּהַרְוּיִן ונתעלמו מן העין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 187)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב)

תעשה - ולא תעשה. יש לעשות מלאכה זו בלי התעסקות מיוחדת, כי אם בדרך אגב, כאלו נעשית מאליה. וביום השביעי יהיה לכם קדש - אז אור השבת מאיר לאדם. שבת שבתון לה - שְׁהֵרִי גם בימות החול הוא בבחינת 'שבת', וכשמגיע יום השבת באה לו, אפוא, תוספת קדשה, שבת שבתון.

שני כא ויבאו כל־איש אשר־נשא לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את־תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל־עבודתו ולבגדי הקדש: ^ב ויבאו האנשים על־הנשים כל גדיב לב הביאו חח וזנום ומטעת וכומז כל־כלי זהב וכל־איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה: ^ג וכל־איש אשר־נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים הביאו: ^ד כל־מרים תרומת פסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל־מלאכת העבודה הביאו: ^ה וכל־אשה חכמת־לב בידיה טוו ויבאו מטוה את־התכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת השני ואת־השש: ^ו וכל־הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את־העזים: ^ז והנשאים הביאו את אבני השם ואת אבני המזבחים לאפוד ולחשן: ^ח ואת־הבשם ואת־השמן למאור ולשמן המושחה ולקטרת הפסים: ^ט כל־איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל־המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד־משה הביאו בני־ישראל נדבה ליהוה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 119)

ויבאו האנשים על הנשים (לה, כב) ידוע השקלא־וטרקא בקא דנשים תיבות בבנין המקדש, שהוא מצות־עשה שהזמן גרמא (דאין בונין אותו בלילה). ויש לומר, שאין על אשה חובת גברא לקיים מצות "ועשו לי מקדש" (שעל הצבור), אלא הוא חיוב מצד התפצא של המקדש. והיינו,

פרשת ויקהל

לה «ויקהל משה את־כל־עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר־צוה יהוה לעשות אתם: ^א ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל־העשה בו מלאכה יומת: ^ב לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: ^ג פ (לוי) - ויאמר משה אל־כל־עדת בני־ישראל לאמר זה הדבר אשר־צוה יהוה לאמר: ^ד קחו מאתכם תרומה ליהוה כל גדיב לבו וביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: ^ה ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ^ו וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ^ז ושמן למאור ובשמים לשמן המושחה ולקטרת הפסים: ^ח ואבני־שהם ואבני מלאים לאפוד ולחשן: ^ט וכל־חכם־לב בכם יבאו ויעשו את כל־אשר צוה יהוה: ^י את־המושפן את־אהלו ואת־מכסהו את־קרסיו ואת־קרשיו את־בריו את־עמדיו ואת־אדניו: ^{יא} את־הארון ואת־בדיו את־הכפרת ואת פרכת המסך: ^{יב} את־השלחן ואת־בדיו ואת־כל־כליו ואת לחם הפנים: ^{יג} ואת־מגרת המאור ואת־כליה ואת־גרתיה ואת שמן המאור: ^{יד} ואת־מזבח הקטרת ואת־בדיו ואת שמן המושחה ואת קטרת הפסים ואת־מסך הפתח לפתח המושכן: ^{טו} את מזבח העלה ואת־מכפר הנחשת אשר־לו את־בדיו ואת־כל־כליו את־הכפר ואת־כנו: ^{טז} את קלעי החצר את־עמדיו ואת־אדניה ואת מסך שער החצר: ^{יז} את־יתרת המושפן ואת־יתרת החצר ואת־מיתריהם: ^{יח} את־בגדי השרד לשרת בקדש את־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בניו לכהן: ^{יט} ויצאו כל־עדת בני־ישראל מלפני משה: ^כ (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך טז, עמוד 449)

ואילך – מתוך 'לקראת שבת'

טוית היריעות מעל העזים

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:

כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו כו' כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר-כך משכן. אמר לו בצלאל, מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר-כך משים כלים בתוכו. . . וכן עשה (לה, כב, ובפירוש רש"י)

יש לעיין, דאם היו צריכים לבנות המשכן כ"מנהג העולם", מדוע עשו את היריעות תחלה ואחר-כך את הקרשים, ולא כמנהג העולם שבונים את קירות הבית, ורק אחר-כך את גגו (וראה גם רבותינו בעלי התוספות ויקהל לו, יד, ועוד)?

ויש לתרץ בפשטות:

על הפסוק (ויקהל לה, כו) "וכל הנשים אשר נשא לבן אותה בחכמה טוו את העזים" פירש רש"י "היא הייתה אמונת יתרה, שמעל העזין היו טוין אותן". וכן פירש רש"י במסכת שבת (עד, ב דבורה המתחיל שטוף) "קרא קדריש, טוו את העזים, בגופן של עזים משמע". והינו שהביאו הנשים את העזים כשהצמר טווי על גופן ממש.

ואם-כן מובן מעצמו, שמצד צער בעלי-חיים, לא היה אפשר להשהות את העזים עם הטויה על גביהם עד שסיימו לבנות את הקרשים, ולכן היו מכרחים לעשות את היריעות מיד אחרי שטוו אותן.

רביעי ה' ויעשו כל-חכם-לב בעשי המלאכה את-המושפן עשר יריעת שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני פרכים מעשה חשב עשה אתם: ארץ היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל-היריעת: ויחבר את-חמש היריעת אחת אל-אחת וחמש יריעת חבר אחת אל-אחת: ויעש ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה במחברת פן עשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית: חמשים ללאת עשה ביריעה האחת וחמשים ללאת עשה בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת ללאת אחת אל-אחת: ויעש חמשים קרפי

שגדר בנין המקדש מחיב שבגינו יהיה על-ידי הצבור - "ועשו", עשית כלל ישראל, ולכן שיך זה לכל ישראל, אנשים ונשים.

שלישי ה' ויאמר משה אל-בני ישראל ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה: לא וימלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל-מלאכה: ולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחשת: ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל-מלאכת מחשבת: ולהורות נתן בלבו הוא ואהליאב בן-אחיסמך למטה-דן: לה מלא אתם חכמת-לב לעשות כל-מלאכת חרש וחסב ורקם בתכלת ובארגמן ותולעת השני ובשש וארג עשי כל-מלאכה וחשבי מחשבת: לו ויעשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם-לב אשר נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשת את-כל-מלאכת עבדת הקדש לכל אשר-צוה יהוה: ויקרא משה אל-בצלאל ואליהוא ואליהוא ואל-איש חכם-לב אשר נתן יהוה חכמה בלבו כל אשר נשאו לבו לקרבה אל-המלאכה לעשת אתה: ויקחו מלפני משה את פל-התרומה אשר הביאו בני ישראל למלאכת עבדת הקדש לעשת אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בפקד בפקד: ויבאו כל-החכמים העשים את כל-מלאכת הקדש איש-איש ממלאכתו אשר-המה עשים: ויאמרו אל-משה לאמר מרבים העם להביא מדי העבדה למלאכה אשר-צוה יהוה לעשת אתה: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל-יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויבא העם מהביא: והמלאכה היתה דים לכל-המלאכה לעשות אתה והותר: ם

וְהָב וַיַּחֲבֹר אֶת־הִירֵיעַת אַחַת אֶל־אַחַת
בְּקַרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ - וַיַּעַשׂ יִרְיעַת
עֹזִים לְאַהֲלֵי עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יִרְיעַת
עֲשֶׂה אֹתָם: ט אֹרֶךְ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים
בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הִירֵיעָה הָאֶחָת
מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יִרְיעַת: טו וַיַּחֲבֹר
אֶת־חֲמֹשׁ הִירֵיעַת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירֵיעַת
לְבָד: י וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמֹשִׁים עַל שַׁפַּת הִירֵיעָה
הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמֹשִׁים לָלֶאֱת עֲשֶׂה עַל־
שַׁפַּת הִירֵיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִית: יא וַיַּעַשׂ קָרְסִי
נֹחֶשֶׁת חֲמֹשִׁים לַחֲבֹר אֶת־הָאֹהֶל לַהִיָּת אֶחָד:
יב וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵי עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעֹלָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 138)

ומכסה עורות תחשים מלמעלה (לו, יט)

צבצי ה'פחש' הם חלק מהחי. וְשֵׁשׁ לְכֶמֶז, שִׁחִי קָאִי עַל
הַקֶּבֶה, שֶׁהוּא "חֵי הַעוֹלָמִים", הַמְקוֹר שֶׁל כָּל נִבְרָא עַל כָּל
פְּרִטִי, גַּם פֶּרֶט טָפֵל וְחִיצוֹנִי. וְהָ נִרְמֹז בְּכָף שֶׁצְבָצֵי ה'פחש',
שֶׁהם דְּבַר חִיצוֹנִי, הֵם מִמִּין חֲסִי, הַקֶּבֶה. לָכֵן הֵיוּ עוֹרוֹת
אֵלוּ מְלֻמָּעֹלָה, כִּי הֵם מִבְּטָאִים בְּאֶפֶן מִיָּחָד אֶת תְּכֵנוּ הַפְּנִימִי
שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּאֶפֶן כְּזֶה שֶׁמִּתְגַּלֶּה
שָׁכֵל פֶּרֶט בָּא מִהַקֶּבֶה.

חמיש כ וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֲמוּדִים: כא עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְּרָשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי
הָאֲמָה רָחֵב הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: כב שְׁתֵּי יָדָת לַקְּרָשׁ
הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֶת אַחַת אֶל־אַחַת בֵּין עֲשֶׂה לְכָל
קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: כג וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֲשָׂרִים קְרָשִׁים לַפֶּאת נֹגַב תִּימָנָה: כד וְאַרְבָּעִים
אֲדָנִי־כֶסֶף עֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וְשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:
כה וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאת צָפוֹן עֲשֶׂה
עֲשָׂרִים קְרָשִׁים: כו וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: כז וּלְיָרֵכְתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עֲשֶׂה

שֵׁשֶׁה קְרָשִׁים: כח וְשְׁנֵי קְרָשִׁים עֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: כט וְהָיוּ תוֹאמָם מְלֻמָּטָה
וַיַּחֲדוּ יֵהָיו תַּמִּים אֶל־רָאשׁוֹ אֶל־הַטֹּפְעֶת
הָאֶחָת בֵּין עֲשֶׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצֵעֹת:
ל והָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
הָאֶחָד: לא וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשֶׁה
לְקְרָשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: לב וְחֲמֹשֶׁה בְּרִיחִים
לְקְרָשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמֹשֶׁה בְּרִיחִים
לְקְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָה: לג וַיַּעַשׂ אֶת־
הַבְּרִיחַ הַתִּיכֵן לְבָרֵל בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן־הַקֶּצֶה
אֶל־הַקֶּצֶה: לד וְאֶת־הַקְּרָשִׁים צָפָה וְהָב וְאֶת־
טֹבְעָתָם עֲשֶׂה וְהָב בְּתִים לְבְּרִיחֵם וַיִּצֹף אֶת־
הַבְּרִיחִים וְהָב: לה וַיַּעַשׂ אֶת־הַפֶּרֶכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב
עֲשֶׂה אֹתָהּ בְּרָבִים: לו וַיַּעַשׂ לָהּ אֲרָבָעָה עֲמוּדֵי
שִׁטִּים וַיִּצְפֵּם וְהָב וְוִיָּהֶם וְהָב וַיִּצֶק לָהֶם
אֲרָבָעָה אֲדָנִי־כֶסֶף: לו וַיַּעַשׂ מִסָּד לַפֶּתַח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֶׂה
רָקִם: לה וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמֹשֶׁה וְאֶת־וִוִיָּהֶם וַצָּפָה
רָאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקִיהֶם וְהָב וְאַדְנֵיהֶם חֲמֹשֶׁה
נֹחֶשֶׁת: פ לו א וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי
שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְפּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחֵבוֹ
וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתוֹ: כ וַיִּצְפְּהוּ וְהָב טְהוֹר מִבֵּית
וּמְחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָר וְהָב סָבִיב: כג וַיִּצֶק לוֹ אֲרָבַע
טֹבְעֹת וְהָב עַל אֲרָבַע פַּעֲמָתָיו וְשְׁתֵּי טֹבְעֹת
עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשְׁתֵּי טֹבְעֹת עַל־צִלְעוֹ
הַשְּׁנִית: כד וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם
וְהָב: כה וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטֹבְעֹת עַל צִלְעֹת
הָאָרֶן לְשֹׂאת אֶת־הָאָרֶן: כו וַיַּעַשׂ בְּפֶרֶת וְהָב
טְהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְפָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רָחֲבָה:
כז וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרָבִים וְהָב מִקְשָׁה עֲשֶׂה אֹתָם
מִשְׁנֵי קִצּוֹת הַפֶּרֶת: כח כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה

וּכְרוֹב־אֶחָד מִקֶּצֶה מִזֶּה מִן־הַכֹּהֲנֹת עָשָׂה
אֶת־הַכֹּרֵבִים מִשְׁנֵי כְּתִיב קְצוּתָיו קְרִי קְצוּתָיו:
וַיְהִיו הַכֹּרֵבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַל סֻכָּכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכֹּהֲנֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אֶחָיו
אֶל־הַכֹּהֲנֹת הָיוּ פְּנֵי הַכֹּרֵבִים: פ וַיַּעַשׂ
אֶת־הַשְּׁלָחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אָרְפוֹ וְאַמָּה
רַחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמָּתוֹ: ו וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהָב סָבִיב: ז וַיַּעַשׂ לוֹ
מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָרָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ
סָבִיב: ח וַיִּצַּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן
אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע
רַגְלָיו: ט לַעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בָתִּים
לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלָחַן: י וַיַּעַשׂ אֶת־
הַכֹּרֵבִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת
אֶת־הַשְּׁלָחַן: יא וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֹּלִים אֲשֶׁר עַל־
הַשְּׁלָחַן אֶת־קַעֲרָתוֹ וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֵת מִנְקִיתָיו
וְאֶת־הַקִּשּׁוֹת אֲשֶׁר יָסֹךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (התוועדות תשמ"ח ב עמ' 442)

וַיַּעַשׂ בְּצִלָּל אֶת הָאָרוֹן . . אֲמֹתַיִם וַחֲצִי אָרְפוֹ (לו, א)

מִקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה (יומא כא, א)

הָרִי שֶׁבָּאָרוֹן חָבְרוּ לָהֶם יַחֲדָיו גְּבוּלוֹ (אֲמֹתַיִם וַחֲצִי וְגו')
וְכָלִי גְבוּלוֹ (אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה). וַיִּמָּתֵק מִה שִּׁמְדַת הָאָרוֹן
מוֹפִיעָה בַּתּוֹרָה שֶׁבִּקְתָּב, שֶׁהִיא מְגַבֶּלֶת בְּמִסְפַּר אוֹתִיוֹתֶיהָ
וְחִבּוּתֶיהָ; וְאֵלּוֹ הַעֲבָדָה שֶׁאֵינוֹ מִן הַמִּדָּה יְדוּעָה לָנוּ מִתּוֹרָה
שֶׁבַעַל פֶּה, שֶׁאֵין לָהּ גְבוּל, וְנִתֵּן לְהוֹסִיף וּלְחַדֵּשׁ בָּהּ עוֹד
וְעוֹד.

שִׁשִּׁי י וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מִקִּשֵּׁה עָשָׂה
אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכָה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה הָיוּ: יא וְשִׁשֵּׁה קָנִים יִצְאִים
מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה א קָנֵי מִנְרָה מִצִּדָּה הָאֶחָד
וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְרָה מִצִּדָּה הַשְּׁנִי: יב שְׁלֹשָׁה
גְּבִעִים מִשְׁקָדִים בִּקְנָה הָאֶחָד כַּפֹּת וּפְרָח
וְשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מִשְׁקָדִים בִּקְנָה אֶחָד כַּפֹּת
וּפְרָח בֵּן לְשִׁשֵּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:

ז ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה
ופרחיה: כא וכפתור תחת שני הקנים ממנה
וכפתור תחת שני הקנים ממנה וכפתור תחת
שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים
ממנה: ככ כפתריהם וקנתם ממנה היו כלה
מקשה אחת זהב טהור: כד וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיהָ
שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתָתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: כו כָּפֹר
זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלִיָּהּ: פ
כז וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה
אָרְפוֹ וְאַמָּה רַחְבּוֹ רְבֹועַ וְאַמֹּתַיִם קִמָּתוֹ מִמֶּנּוּ
הָיוּ קַרְנָתָיו: ח וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגּוֹ
וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהָב
סָבִיב: י וְשִׁתִּי טַבַּעֲתֵי זָהָב עָשָׂה־לוֹ א מִתַּחַת
לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים
לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם: כה וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֹּרֵבִים
עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב: כז וַיַּעַשׂ אֶת־שִׁמּוֹן
הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר
מַעֲשֵׂה רִקְחָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לח עמ' 34)

וַיַּעַשׂ אֶת הַמִּנְרָה (לו, יז) הִקְשׁוּ הַמְּפָרָשִׁים, שֶׁכָּאֵן מִשְׁמַע
שֶׁבְּצִלָּל עָשָׂה אֶת הַמִּנְרָה, וְאֵלּוֹ מִפְּשֻׁטוֹת לְשׁוֹן רַש"י לְעִיל
(תְּרוּמָה כה, לא) מִשְׁמַע שֶׁנֶּעֱשְׂתָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת
הַכָּפֹר לָאוֹר. וְנִרְאָה לּוֹמֵר, שֶׁעַל פִּי דְבָרֵי רַש"י לְעִיל "לְפִי
שִׁנְתִּי נִפְשׁוּ עַל הַמִּלָּאכָה . . נִקְרְאתָ עַל שְׁמוֹ" - אֵינוֹ מִכְרָח
שֶׁבְּצִלָּל עָשָׂה אֶת הַמִּנְרָה.

שִׁבְעִי לח י וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים
חֲמֹשׁ אֲמוֹת אָרְפוֹ וְחֲמִשָּׁאֲמוֹת רַחְבּוֹ רְבֹועַ
וְשְׁלֹשׁ אֲמוֹת קִמָּתוֹ: י וַיַּעַשׂ קַרְנָתָיו עַל אַרְבַּע
פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנָתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
יב וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־
הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־
הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: יג וַיַּעַשׂ לְמִזְבֵּחַ
מִכָּבָר מַעֲשֵׂה רִשֵּׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְּמַטָּה

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה
וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה.
אמן פחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעלמא
ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמיא. יתברך: יהא שמוה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא.
יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדר,
ויתעלה, ויתהלל, שמוה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן
כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמרו
בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס ט"ז אדר"א)

וישש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת כמראת הצבאת
(לח, ח)
אמר רבנו הנקן: בתרומות המשכן היו זקב וכסף ונחשת,
ולא היה דבר מבריק חוץ מהמראות הצובאות, שמקן נעשו
הכיור וכנו. הכיור וכנו מפרטים בסוף כל כלי המשכן, אף
שמושם בראש כל עבודות המשכן, כי "נעוץ תחלתן
בסופן".

מפטיר ל י וידבר יהוה אל-משה לאמר: י פני
תשא את-ראש בני-ישראל לפקדיהם ונתנו
איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא-יהיה
בהם נגף בפקד אתם: י זה ו יתנו כל-העבר
על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש
עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה
ליהוה: י כל העבר על-הפקדים מן עשרים
שנה ומעלה יתן תרומת יהוה: י העשיר
לא-ירבה והדל לא ימעיט ממצחית השקל
לתת את-תרומת יהוה לכפר על-נפשתיכם:
י ולקחת את-כסף הכפרים מאת בני ישראל
ונתת אתו על-עבדת אהל מועד והיה לבני
ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על-
נפשתיכם: פ

קכ"ב פסוקים, סנא"ה סימן.

עד-חציו: ה ויצק ארבע טבעות בארבע הקצות
למכפר הנחשת בתים לבדים: וישש את-
הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת: ויבא
את-הבדים בטבעות על צלעת המזבח לשאת
אתו בהם נכוב לחת עשה אתו: ס ה וישש את
הכיור נחשת ואת כנו נחשת כמראת הצבאת
אשר צבאו פתח אהל מועד: ס ה וישש
את-החצר לפאת ו נגב תימנה קלעי החצר
שש משור מאה באמה: עמודיהם עשרים
ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים
וחשקיהם כסף: י ולפאת צפון מאה באמה
עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי
העמודים וחשקיהם כסף: י ולפאת ים קלעים
חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם
עשרה ווי העמודים וחשקיהם כסף: י ולפאת
קדמה מזרחה חמשים אמה: י קלעים חמשי-
עשרה אמה אלהיפתה עמודיהם שלשה
ואדניהם שלשה: י ולפתה השנית מזה ומזה
לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה
עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה: י כל-קלעי
החצר סביב שש משור: י והאדנים לעמודים
נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף וצפוי
ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמדי
החצר: י ומסד שער החצר מעשה רקם
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור
ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות
לעמדת קלעי החצר: י ועמודיהם ארבעה
ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי
ראשיהם וחשקיהם כסף: י וכל-היתדות
למשכן ולחצר סביב נחשת: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיִזְתִּים הָיָא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַבִּיָּה דְּרַבִּי־נָעֻם, וְכַל־תִּיבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָאָה עֲשָׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לַמַּעַן צִדְקָה, וְיִדְּוִל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יֹזֵבֶדֶת יְהוֹדָע מִתְחִלָּה אֶת־הַכְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לִהְיוֹת לָעָם שִׁיחִי בָלֵם וְנִמְנִים לְעֹבֹדֹת ה' וְלִהְיוֹת הַכְּעִלִים וְאִתֵּר כִּד וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם שִׁיחִי וְנִמְנִים לְמַלְכָּם: יח וַיָּבֹאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַכְּפֹל וַיִּתְּצוּהוּ מִלְּשׁוֹן נִתְּצָה אֶת־מִנְבַּחְתּוֹ וְאֶת־צִלְמוֹ שִׁבְרוּ הַיִּטֵּב בְּחֹזֶק אֵת מִתָּן כִּד שְׁמוֹ כִּתֹּן הַכְּעִל הֲרִגוֹ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם בְּתוֹךְ פַּקֻּדֹת מִמּוֹנִים עַל־בֵּית יְהוָה כִּפִּי שִׁתְמוֹן דֹּדִי, כִּי עֲתִלְהוּ בְּכֹלֹה אֵת סֵדֶר מִשְׁמֹרוֹת הַכִּית: יט אַחֵר כִּד קִימוֹ הַכְּרִית הַשֵּׁנִי בֵּין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׁרֵי הַמָּאוֹת וְאֶת־הַכְּרִי אֵת הָאֲדִירִים וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת הַמִּזְבְּלוֹת וְאֵת כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ

וְאֵת ׀ פְּלִעֵם הָאָרֶץ וַיְרִידוּ
אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ
הַרְדֵּשְׁעָר הָרָצִים אֶל בֵּית
הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים׃
כ וַיִּשְׁמָח פְּלִעֵם־הָאָרֶץ וְהַעִיר
שְׂקִיבָה נָחָה, וְלֹא נִתְעוֹרַר עוֹד מִלִּמְחָה
בְּעָבוֹר זֶה, וַיֵּאֱתַלְתִּיחוּ הַמּוֹתוֹ

הפטרה לפרשת שקלים לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלכים ב פרק יא

יֵא יִיכָרֶת יְהוֹדֵעַ אֶת־הַבְּרִית בֵּין

וַיְהִי־וְהָיָה וַיֵּבֶן הַמֶּלֶךְ וַיְבַן הָעָם לַיהוָה לְעֵם

לִיְהוָה וּבֵין הַמִּלֵּךְ וּבֵין הָעָם: יְיָ וַיֵּבֹאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ

בִּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צִלְמֹיו שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב וְאֶת מִתֵּן כֶּהֱן הַפֶּעַל הָרְגוּ

לִפְנֵי הַמּוֹצֵחַת וַיִּשֶׁם הַכֹּהֵן פָּקֵדֶת עַל־בֵּית יְהוָה: יֵשׁ וַיִּקַּח אֶת־עֲרֵי הַמָּאוֹת

וְאֶת־הַכֹּהֵן וְאֶת־הַרְצִיִּים וְאֵת | כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ

דֶּרֶךְ־שַׁעַר הַרְצִיִּים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּפּאָּה הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ

שי למורא

(י) בֵּין ה' וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין
הָעָם, שִׁיחֵי הַמֶּלֶךְ וְהָעָם אַחֲרֵי ה'
וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם, שִׁיחֵי
שְׂעָדִים לַמֶּלֶךְ. (יח) פָּקֶדֶת עַל
בֵּית ה', מְנַמֵּם עַל עֲבֹדַת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, כְּפִי שֶׁתִּקַּח יָדָיו.

עטרת מרים

שי למורא

יא. וַיִּצְרֹו עֲשׂוּ בָהֶם צוֹרֵת מִמִּבְעַע וַיִּמְנוּ אֶת מִסְבְּעוֹת הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה: יב וַנִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְּכָן הַהוּא עַל־יְדֵי עֲשִׂי הַמְּלָאכָה הֵם הָאוֹמְנִים הַגְּדוֹלִים הַמִּפְקָדִים בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאוּהוּ אֶת הַכֶּסֶף בְּשֹׁכֵר הָאוֹמְנִים הַפּוֹעֲלִים לַחֲרָשִׁי לְאוֹמְנֵי הָעֵץ וּלְבָנִים הַבּוֹנִים הָעֲצִים בְּקִירוֹת הַבַּיִת הָעֲשִׂים בֵּית יְהוָה:

יג. וְלִגְדָּרִים, בּוֹנֵי הַקִּירוֹת. יד. סְפוֹת כֶּסֶף מְזֻמָּרוֹת, מִיַּי כָּלִי זָמֵר. מְזֻרְקוֹת, סְפָלִים לְזִרְקַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ. טו. כִּי בְּאִמְנָה הֵם עוֹשִׂים, כִּי מִתְחַלֵּה נִבְחָרוּ הָאֹמְנִים הַנֶּאֱמָנִים לְכָד. יז. כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת, הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לַחֲטָאוֹת וְלֹאֲשֻׁמוּ וְקִנָּה אֶת הַבְּחִיבָה וְנוֹתֵר מִן הַמַּעוֹת. לא יוֹבָא בֵּית ה', לֹא יוֹבָא לְבֶדֶק הַבַּיִת.

לְכַהֲנִים יְהוִי, הַכַּהֲנִים קוֹנִים בָּהֶם בְּחִמּוֹת לְקַדְּשׁן עוֹלָה, וְהַעוֹרוֹת יְהוִי לְכַהֲנִים.

יְהוָה: יב וַנִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְּכָן עַל־יְדֵי עֲשִׂי הַמְּלָאכָה הַמִּפְקָדִים בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאוּהוּ לַחֲרָשִׁי הָעֵץ וּלְבָנִים הָעֲשִׂים בֵּית יְהוָה: יג וְלִגְדָּרִים וְלַחֲצִבֵּי הָאֶבֶן וְלַקְנוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי מַחֲצֵב לַחֲזֹק אֶת־בֶּדֶק בֵּית־יְהוָה וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לַחֲזֹקָה: יד אֲדָּ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף מְזֻמָּרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כָּלִי זָהָב וְכִלִּי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמְּוִבָּא בֵּית־יְהוָה: טו כִּי־לְעֲשִׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וְחֻזְקוֹ־בּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לְתֵת לְעֲשִׂי הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמְנָה הֵם עוֹשִׂים: יז כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת לֹא יוֹבָא בֵּית יְהוָה לְכַהֲנִים יְהוִי:

מִזֹּו וְלֹא יִחְשְׁבוּ לֹא עֲשׂוּ חֲשׁוֹן אֶת עִם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לְתֵת לְעֲשִׂי הַמְּלָאכָה הַבּוֹנִים וְהַמְּזֻרְקִים וְכו'. ידוע הָיָה כִּי בְּאִמְנָה הֵם עוֹשִׂים וְלִכְדָּו נִבְחָרוּ אֵלּוּ מִתְחִילָה: יז מִי שֶׁהָיָה מִפְרִישׁ כֶּסֶף אֲשֶׁם לְאֲשֻׁמוּ וְכֶסֶף חֲטָאוֹת אוֹ כֶּסֶף לַחֲטָאוֹת, וְהוֹתִיר מִן הַמִּמּוֹן, הַמוֹתֵר הָיָה לֹא יוֹבָא בֵּית יְהוָה כִּי אִם לְכַהֲנִים יְהוִי לְקַחַת מִקֵּם עוֹלוֹת, וְהָיָה הַבֶּשֶׂר כָּלִיל, וְהַעוֹרוֹת לְכַהֲנִים, (שְׁפָלִים יח א):

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כֶּסֶּאֱוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד

אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
כָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְגֹן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַפֶּלֶל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלֵד: יוֹם ד', שְׁעָה 12 בַּצֹּהֲרַיִם, 41 דְּקוֹת ו־16 חֲלָקִים.
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ אֲדָר ב', בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי וּבְיוֹם הַשִּׁישִׁי, הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

עטרת מרים

יג כסוף שבע שנים בשננה בגן בית המקדש וישלח המלך שלמה ויקח
את־חֵירָם קד שמו של אומן מצר: יד בן־אִשָּׁה אֶלְמָנָה אִמּוֹ מִבְּנוֹת דָּן
(ד"ה ב ב ג) ומוצר אביו מִמִּטָּה נִפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ־צָרִי חָרָשׁ אִמּוֹן
בְּחֻכְמָה מְלָאכָה הַנְּחָשֶׁת לָכֵן וַיִּמְלֵא חֵירָם בְּנוֹ אֶת־הַחֻכְמָה וְאֶת־
הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת
כָּל־מְלָאכָה בְּנִחָשֶׁת וַיָּבֹאוּ אֶל־
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־
מְלָאכָתוֹ: מו וַיֵּצֵר אֶת צוּרֹת
יִשְׁנֵי הָעֲמוּדִים נִחָשֶׁת עַל יְדֵי
הַחֵכֶת בְּנִחָשֶׁת בְּצוּרֹת בְּפָרָקַע שְׁמֹנֶה
עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעֲמוּד
הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה
יָסַב אֶת־הָעֲמוּד הַשֵּׁנִי: מו וּשְׁתֵּי
כְתָרֹת עֲשִׂית עֵשֶׂה לְתֵת עַל־
רָאשֵׁי הָעֲמוּדִים מִצָּק מַעֲשֵׂה
וַיִּצָּק נִחָשֶׁת הָיוּ חֲמֹשׁ אַמּוֹת
קוֹמַת הַכְּתָרֹת הָאֵחָת וְחֲמֹשׁ
אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית:
יז שְׁכָבִים צִירֵי עֲנָפִים מַעֲשֵׂה
שְׁכָבָה כְּעֵין מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת גְּדִלִים
קְלָעִים וְשׂוּרִים מַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת
שֶׁלִּשְׁלֹאֹת לְכַתֵּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָעֲמוּדִים סְבִיב לְרֹאשׁ הַרְמוֹנִים,
צִירֵי שְׁכָעָה עֲנָפִים הָיוּ מְקִיפִים
לְכַתֵּרֹת הָאֵחָת וְשְׁכָעָה לְכַתֵּרֹת
הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעֲמוּדִים

שי למורא

יג אִישׁ צָרִי, מְקוֹם מְגִירָיו הָיָה בְּצוּר. (יד) חָרָשׁ נִחָשֶׁת, אִמּוֹן מְלָאכָה
הַנְּעֻשׂוֹת בְּנִחָשֶׁת. מו וַיֵּצֵר, מְלִשׁוֹן צוּרָה. אֶת יִשְׁנֵי הָעֲמוּדִים, אֶת שְׁנֵי
הָעֲמוּדִים שֶׁהֶעֱמִיד בְּאוֹלָם שְׁלֹפְנֵי הַהִיכָל, וְנִקְרָאוּ "יָכִין" ו"בִּעֻז". וְחוּט שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה גו', וְלִפִּי זֶה הָיָה הַקָּטָן שֶׁל הָעֲמוּדִים כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כִּי כָל שִׁשׁ
בְּהֻפָּה שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים יֵשׁ בְּרֻחָהּ טַפַּח.
ה'שני, כְּמוֹ "וְהַשֵּׁנִי". כְּלוּמָר, וְכֵן הָיָה
הָעֲמוּד הַשֵּׁנִי (וְכִסּוּף סֵפֶר וְקִיָּה נֶאֱמַר
וְעָבִיו אֲרַבֵּעַ אֲצַבְעוֹת נְבוֹכ", שְׁהָיָה
הַלּוֹל וְעָבִיו אֲרַבֵּעַ אֲצַבְעוֹת).
מו בְּתֻרֹת, כְּמִין כְּתֻרִים הָיוּ נִתְּנִים
עַל גְּבֵי הָעֲמוּדִים. יז שְׁכָבִים
מַעֲשֵׂה שְׁכָבָה, צִירֵי עֲנָפִים
הַרְמוֹנִים. "מַעֲשֵׂה שְׁכָבָה",
הַרְמוֹנִים מִצֵּד לְצֵד. מַעֲשֵׂה
שְׂרָשׁוֹת, קְלָעִים זֶה בְּהָיָה הָיוּ
הָעֲנָפִים שֶׁבְּפִתְחוֹת, מַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת.
שְׁכָעָה, שְׁכָעָה עֲנָפִים חֲטוּבִים הָיוּ
מְקִיפִים כָּל כּוֹתֶרֶת. יח וּשְׁנֵי טוּרִים
וגו', עַל כָּל שְׁכָבָה סִבֵּב שְׁתֵּי שׂוֹרֹת
רְמוֹנִים שֶׁל נִחָשֶׁת, שׂוֹרָה מַעַל שׂוֹרָה.
וְהָיוּ חֲרוּזִים בְּשְׂרָשׁוֹת, וְנִתְּנִים עַל
הַשְּׁכָבָה שֶׁל כָּל כּוֹתֶרֶת, וְהָלִיִּים לְמִטָּה

הפטרה לפרשת ויקהל לשנים מקרא ואחד

תרגום במלכים א פרק ז

ו יג וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חֵירָם

מִצָּר: יד בֶּן־אִשָּׁה אֶלְמָנָה הוּא מִמִּטָּה נִפְתָּלִי

וְאָבִיו אִישׁ־צָרִי חָרָשׁ נִחָשֶׁת וַיִּמְלֵא אֶת־

הַחֻכְמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת

כָּל־מְלָאכָה בְּנִחָשֶׁת וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה

וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלָאכָתוֹ: מו וַיֵּצֵר אֶת־שְׁנֵי

הָעֲמוּדִים נִחָשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת

הָעֲמוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב

אֶת־הָעֲמוּד הַשֵּׁנִי: מו וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עֵשֶׂה

לְתֵת עַל־רָאשֵׁי הָעֲמוּדִים מִצָּק נִחָשֶׁת חֲמֹשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת

הָאֵחָת וְחֲמֹשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית: יז שְׁכָבִים מַעֲשֵׂה שְׁכָבָה

גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת לְכַתֵּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמוּדִים שְׁכָעָה לְכַתֵּרֹת הָאֵחָת וְשְׁכָעָה לְכַתֵּרֹת
הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעֲמוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סִבֵּב עַל־הַשְּׁכָבָה הָאֵחָת לְכַסּוֹת אֶת־הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר

עטרת מרים

שי למורא

מן השבכה. והיתה השבכה כספה את החלק העליון של הכתרת, וטורי הרמונים כסו את החלק התחתון של הכתרת. אשר על ראש הרמונים, שהשבכה כסתה את החלק העליון של הכתרת והיתה כמו נצחת על ראש הרמונים שהיו כמו תלויים בשבכה. וכן עשה לפתרת השנית, בדרך שתלה הרמונים באחת, כן תלה בשנית.

יט) וכתרת אשר על ראש העמודים, אותן הכתרות שנקרו למעלה. מעשה שושן באולם ארבע אמות, הכתרות היו טובות ונצירות כמין פרחי שושנים, והיו באולם שלפני ההיכל ונבנה ארבע אמות. כ) וכתרות על שני העמודים גם מפעל, מעל הכתרות שנקרו כבר, היו פתרות קטנות בגבה אמה אחת, והיו כמו העמודים בלי בליטת כסן. מלעמית הכסן, מלכד הכתרות הנדולות שנקרו ושהיו להן בליטת כסן מסביב כי היו בולטים באמצע ברחב יותר מאשר למעלה ולמטה. אשר לעבר השבכה, בליטת הכסן היתה לעבר השבכה בסוף השבכה בשוליה. והרמונים מאתם, מספר הרמונים שהיו בכל פתרת היתה מאתם. טרים סביב, בשני טורים סביב לפתרת, וככל טור מאה רמונים. על הכתרת השנית, וכן היתה מספר הרמונים שעל הכתרת השניה. כא) לאולם ההיכל, באולם שלפני ההיכל. העמוד הימני, אשר בצד דרום. ונקרא את שמו יכין, לסימן טוב.

שיכון הבית לער. השמאל, אשר בצד צפון. ונקרא את שמו בעז, כמו בו עז, כלומר, על ידי הקרבות שנקרבו בבית הנה, ויצא עז והקם לישראל. כב) ועל ראש העמודים מעשה שושן, שקל עמוד בעצמו נעשה בראשו כמעשה שושן. ותתם, נשלמה. כג) ויעש את הים, בעזן ברכה. והיו הכתנים טובלים בו להטהר מנפאתם. ואמרו ר"ל שלא היו המים שאובים, כי רגלי הקר שנקרו תחתיו היו חלולים ודרגם באו המים מן הפעין. מוצק, ביצקה נעשה, לא בהקשת הקרנם. וכן שלשים באמה יכב אתו סביב, כי כל שיש בהקפו שלשה מפרים יש ברחבו מפה. והיה מורך מוכו. ואמרו ר"ל שבשלש האמות התחתונות היה הים מרבע עשר על עשר אמות. ושתי האמות העליונות היו עגולות. ורק באפן זה יתכן שהיה

עצמו, כמה ששקף הנחשת לאחר ההתכה אל מקום הפירת הציור של העמודים ושני טורים שתי שורות רמונים מנחשת תחובים בשלשלאות המקופות את הכתרת סביב עליה שבכה חלק העליון מהכתרת האחת לכסות הרמונים (ד"ה ב ג טו) אשר היו את הכתרת אשר על ראש

העמודים, הרמונים היו תלויים בתחתית השבכה וכן עשה לפתרת השנית: יט) וכתרת אשר על ראש העמודים מצוירות היו גם מעשה שושן כמין פרחי שושנים, בדרך הציורין באולם ככותל האולמות ארבע אמות גובה: כ) וכתרת על שני העמודים הם כסו גם מפעל מלעמית הכסן שהוא חלל העמוד אשר הפונה לעבר השבכה לצד מעלה, ומזה בא השמט אשר היה עליו מעשה השושן והרמונים היו מאתם. חרוים בשני טורים מאה בכל טור סביב על הכתרת, וכן היו מספר הרמונים על הכתרת השנית: כא) ויקם את העמודים לאולם באולם שלפני ההיכל ויקם את העמוד הימני אשר בפאה הדרומית ויקרא את שמו יכין לשון הנה ויקם את העמוד השמאלי אשר בפאה הצפונית ויקרא את שמו בעז לשון עז, השמות לסימן טוב: כב) ועל ראש העמודים היתה מעשה שושן בשמט הרואה כיפת האולם, ותתם מלאכת העמודים: כג) ויעש את הים

נצית גדולה לרחיצת הכתנים לטובל בכותב (ד"ה ב ד ו) מוצק מעשה יצקה, ולא היו המים שאובים, כי רגלי הקר שנקרו תחתיו היו נקובים וחלולים, ודרגם באו המים מן הפעין (ירושלמי יומא ז ח), עשר באמה משפתו ערשפתו מכפנים עגל. סביב וחמש באמה קומתו עמקו וכן שלשים באמה יכב אתו סביב מכפנים, כל שיש ברחבו אחד, יש בהקפו שלשה (עירובין עו א): כד) ופקעים צורת ביצים ועליהם צורת ראשי בקרים (ד"ה ב ג) מתחת לשפתו. בשלש אמות התחתונות של הים, והיו מרובעות סביב סביב אתו עשר באמה לכל רוח, והפקעים היו מקפים את הים סביב בארבע הפאות שבכל אחת עשרה אמות, שני טורים היו

הים מכיל אלפים בת כתיוב לחלו, שהם מאה וחמשים שעורי מקודמיהרה של ארבעים סאה. וכך הוא מוכח מהמשך הכתובים. כד) ופקעים, בצורת ביצים. מתחת לשפתו סביב סביב אתו, בשלש האמות התחתונות שהיה שם הים מרבע עשר באמה מקיפים את הים סביב, שבמקום רבועו היה עשר אמה בכל צד. שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו, הפקעים היו שני טורים, והיו יצוקים עם יצקת הים בפעולה אחת, שקד הכין

הַפְקָעִים וְהָיוּ יִצְקִים בִּיצְקָתוֹ שֶׁל הָיָה בְּיָדוֹ: כֹּה הָיָה הָיָה הָיָה עֹמֵד
עַל־שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲשׂוּיֹת מִנְחָשֶׁת וְשִׁלְשָׁה פָּנִים | אֵת פָּנֶיהֶם צְפוֹנָה
וְשִׁלְשָׁה פָּנִים | יָמָה וְשִׁלְשָׁה | פָּנִים נִגְבָּה וְשִׁלְשָׁה פָּנִים מְזֻרְחָה
וְהָיָה עֲלֵיהֶם מְלֻמַּעְלָה וְכָל־אֲחֵרֵיהֶם בֵּיתָה לְצַד פָּנִים, אֲחֻרָיו שֶׁל זֶה
מוֹל אֲחֻרָיו שֶׁל זֶה: כּוּ וְעִבְיוֹ שֶׁל
שׁוֹלֵיו וְדִפְנוֹתָיו טֹפַח וְשִׁפְתּוֹ שִׁפְתָּה
הָיָה מִפְּעֵל הָיָה מַעֲשֶׂה דֶק וּמְרוּדֵד
כִּמְעֻשָׁה שִׁפְת־כּוֹס הַמְצוּי פֶּרַח
שׁוֹשָׁן הָיָה הָיָה מְחֻקֵּץ אֲלָפִים בֵּת
יָכִיל וְהָיָה מֵאָה וְחֲמִשִּׁים מְקוֹה טְהוֹרָה:

אֵת הַדְּפּוֹס שֶׁל הַצִּיָּקָה. כֹּה) עֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר, הָיָה הָיָה
הָיָה עֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר עֲשׂוּיִים מִנְחָשֶׁת. פָּנִים, מִפְּנִים אֵת פָּנֵיהֶם.
וְכָל־אֲחֵרֵיהֶם בֵּיתָה, אֲחֻרֵיהֶם שֶׁל הַבָּקָר הָיוּ לְצַד הַפָּנִים אֵל תַּחַת הָיָה.
כּו) וְעִבְיוֹ, עָבִי שׁוֹלֵיו וְדִפְנוֹתָיו. וְשִׁפְתּוֹ, שִׁפְתָּה הָיָה מְלֻמַּעְלָה. כִּמְעֻשָׁה
שִׁפְתָּה כּוֹס, בְּשִׁפְתּוֹ הַעֲלִיזָה הָיָה
דֶק כִּמְעֻשָׁה שִׁפְתָּה כּוֹס שְׁשׁוּתִים כּוּ.
פֶּרַח שׁוֹשָׁן, וּמְצוּרִים בְּשִׁפְתּוֹ פֶּרַחִים
וְשׁוֹשָׁנִים. אֲלָפִים בֵּת יָכִיל,
הַכּוֹלֵת שֶׁל הָיָה הָיָה אֲלָפִים בֵּת,
שֶׁהָיָה שִׁפְתָּה אֲלָפִים סָאָה, נִמְצָאוּ שֶׁהָיָה
מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מְקוֹה־טְהוֹרָה שֶׁל
אֲדָבָעִים סָאָה.

וְשִׁפְתּוֹ כִּמְעֻשָׁה שִׁפְת־כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אֲלָפִים בֵּת יָכִיל:

אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: ^א וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר
הַכֶּסֶף לְצִקָּתָה אֵת אֲדָנִי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנִי
הַפֶּלֶחַ מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָנִי:
^ב וְאֵת־הָאֶלֶף וַיִּשְׁבַּע הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה
וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיִּים לְעַמּוּדִים וַצִּפָּה רֵאשִׁיָּהֶם
וְחִשָּׁק אֹתָם: ^ג וַיִּנְחָשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבָעִים כֶּכֶר
וְאֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל: ^ד וַיַּעַשׂ כֹּה אֶת־
אֲדָנִי פֶתַח אֶהֱל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנִּחָשֶׁת
וְאֶת־מִכְבַּר הַנִּחָשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ: ^ה וְאֶת־אֲדָנִי הַחֲצֵל סָבִיב וְאֶת־אֲדָנִי
שֶׁעַר הַחֲצֵר וְאֵת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־
יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב: ^ו לִמֵּי וּמִן־הַתְּכֵלֶת
וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשָׂרָת
בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאֶהֱרֹן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ז

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבָּת קוּדֶשׁ
^א אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פָּקַד
עַל־פִּי מֹשֶׁה עַבְדְּתָה הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיתָנְךָ בֶּן־אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן: ^ב וּבְצִלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה
יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
^ג וְאֵתוֹ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָן חֲרָשׁ
וְחִשָּׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאֲרָגְמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבְשֵׁשׁ: ^ד כֹּל כָּל־הַזֶּה־בַּעַל הַעֲשׂוֹי לְמִלְאכָה בְּכָל
מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי | זֶה־בַּתְּנוּפָה תִּשְׁעַ
וְעֲשָׂרִים כֶּכֶר וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^ה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר
וְאֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^ו בָּקַע לְגִלְגֵּלֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִבֶּן
עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשָׁת

הנהגה בחיי היום יומיים מתאימה להוראת תורתנו תורת חיים ובקיום מצוותיה הרי זה גם צינור וכלי לקבלת ברכת השם יתברך בהמצטרך, ובפרט שכל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

ממכתב כ"ו אדר ראשון, תשכ"ב

הדרך היחידה לקיומם של בניישראל היא הדרך שניתנה על-ידי הקדוש־ברוך־הוא – דרך המלך, מלכו של עולם – דרך התורה ומצוות.

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל - שקלים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמוה"ז			א	ש	א	ש	א	ש				
		א	ש	א	ש										א	ש
באר שבע (ח)	6:14	6:07	8:28	8:24	9:02	8:58	10:01	9:58	12:24	12:23	17:35	17:39	18:01	18:05	17:19	18:16
חיפה (ח)	6:14	6:07	8:27	8:24	9:02	8:58	10:00	9:57	12:23	12:22	17:36	17:41	17:59	18:04	17:10	18:14
ירושלים (ח)	6:12	6:06	8:26	8:23	9:01	8:57	9:59	9:56	12:22	12:21	17:38	17:42	17:59	18:03	17:01	18:14
תל אביב (ח)	6:14	6:08	8:28	8:24	9:02	8:59	10:01	9:58	12:24	12:23	17:34	17:39	18:01	18:05	17:18	18:15
אוסטריה, וינה (ח)	6:46	6:35	8:41	8:35	9:25	9:19	10:21	10:16	12:38	12:37	17:30	17:40	18:04	18:13	17:20	18:26
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:59	7:05	9:35	9:38	10:14	10:16	11:22	11:23	14:06	14:05	20:09	20:00	20:36	20:28	19:44	20:39
אוקראינה, אודסה (ח)	6:46	6:36	8:44	8:38	9:27	9:21	10:23	10:18	12:40	12:39	17:35	17:44	18:08	18:16	17:24	18:29
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:20	6:09	8:15	8:09	8:59	8:53	9:55	9:51	12:12	12:11	17:05	17:14	17:38	17:47	16:54	18:00
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ח)	6:32	6:20	8:26	8:20	9:11	9:04	10:06	10:02	12:23	12:22	17:15	17:24	17:49	17:58	17:05	18:11
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:00	6:48	8:52	8:45	9:38	9:31	10:33	10:28	12:49	12:48	17:38	17:48	18:13	18:23	17:28	18:36
אוקראינה, קייב (ח)	6:53	6:41	8:44	8:38	9:30	9:24	10:25	10:21	12:41	12:40	17:30	17:40	18:05	18:15	17:21	18:29
איטליה, מילאנו (ח)	7:11	7:01	9:10	9:05	9:52	9:46	10:48	10:44	13:06	13:05	18:05	18:13	18:35	18:43	17:54	18:55
אקוודור, קיטו (ח)	6:24	6:23	8:55	8:54	9:23	9:22	10:26	10:25	12:58	12:56	18:31	18:30	18:53	18:52	18:12	19:00
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:36	6:42	9:13	9:15	9:49	9:52	10:57	10:58	13:39	13:38	19:38	19:30	20:04	19:57	19:14	20:07
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:20	7:27	9:56	10:00	10:37	10:40	11:45	11:47	14:32	14:30	20:36	20:27	21:06	20:56	20:10	21:08
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:47	6:38	8:54	8:49	9:31	9:26	10:29	10:25	12:50	12:49	17:53	18:00	18:22	18:28	17:41	18:40
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:37	6:28	8:43	8:38	9:21	9:16	10:19	10:15	12:39	12:38	17:41	17:48	18:11	18:17	17:29	18:29
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:38	6:29	8:43	8:39	9:22	9:17	10:19	10:15	12:39	12:38	17:42	17:48	18:11	18:18	17:29	18:29
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:16	7:06	9:19	9:14	9:59	9:53	10:56	10:52	13:15	13:14	18:16	18:23	18:46	18:53	18:04	19:05
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:53	6:46	9:08	9:05	9:42	9:38	10:41	10:38	13:05	13:04	18:18	18:22	18:43	18:47	18:03	18:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:27	6:19	8:39	8:35	9:14	9:10	10:13	10:09	12:35	12:34	17:44	17:49	18:11	18:16	17:30	18:26
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:49	6:43	9:08	9:04	9:40	9:36	10:39	10:37	13:04	13:03	18:20	18:23	18:44	18:48	18:05	18:57
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:34	6:25	8:39	8:34	9:18	9:13	10:15	10:11	12:35	12:34	17:36	17:43	18:06	18:13	17:24	18:24
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:01	6:52	9:07	9:02	9:45	9:40	10:43	10:39	13:03	13:02	18:06	18:12	18:35	18:41	17:53	18:53
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:33	6:24	8:38	8:33	9:17	9:12	10:14	10:10	12:34	12:33	17:35	17:42	18:05	18:12	17:23	18:23
בוליביה, לה-פס (ח)	6:31	6:33	9:06	9:06	9:36	9:37	10:41	10:41	13:17	13:16	19:00	18:57	19:24	19:20	18:39	19:29
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:38	7:26	9:28	9:22	10:15	10:08	11:10	11:05	13:26	13:24	18:14	18:24	18:49	19:00	18:04	19:13
בלגיה, בריסל (ח)	7:38	7:26	9:29	9:22	10:15	10:08	11:10	11:05	13:26	13:25	18:14	18:25	18:50	19:00	18:05	19:14
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:59	6:02	8:35	8:37	9:08	9:09	10:13	10:13	12:52	12:50	18:44	18:39	19:04	18:59	18:22	19:09
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:48	5:51	8:24	8:25	8:56	8:57	10:01	10:01	12:40	12:38	18:27	18:22	18:52	18:47	18:05	18:56
בריטניה, לונדון (ח)	6:57	6:44	8:46	8:39	9:33	9:27	10:28	10:23	12:44	12:43	17:33	17:43	18:07	18:18	17:27	18:31
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:09	6:55	8:54	8:47	9:44	9:36	10:38	10:33	12:52	12:51	17:36	17:48	18:14	18:25	17:31	18:40
גרמניה, ברלין (ח)	7:05	6:52	8:52	8:45	9:40	9:33	10:35	10:30	12:50	12:49	17:37	17:48	18:12	18:23	17:28	18:37
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:20	7:08	9:12	9:05	9:57	9:51	10:53	10:48	13:09	13:08	17:58	18:08	18:33	18:43	17:49	18:57
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:58	6:01	8:34	8:36	9:07	9:08	10:13	10:13	12:52	12:51	18:50	18:44	19:08	19:02	18:27	19:12
הודו, מומבאי (ח)	7:02	6:57	9:24	9:22	9:55	9:52	10:55	10:53	13:22	13:21	18:42	18:44	19:06	19:08	18:26	19:17
הודו, פונה (ח)	6:57	6:53	9:20	9:18	9:51	9:48	10:51	10:49	13:18	13:17	18:39	18:41	19:02	19:04	18:22	19:13
הונגריה, בודפשט (ח)	6:34	6:23	8:30	8:24	9:14	9:08	10:10	10:05	12:27	12:26	17:20	17:29	17:53	18:02	17:10	18:15
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:43	6:34	8:48	8:43	9:26	9:21	10:24	10:20	12:44	12:43	17:45	17:52	18:15	18:21	17:33	18:33
יוון, אתונה (ח)	7:04	6:56	9:13	9:08	9:49	9:45	10:47	10:44	13:08	13:07	18:13	18:19	18:41	18:47	18:00	18:58
מולדובה, קישינב (ח)	6:55	6:44	8:51	8:46	9:34	9:28	10:30	10:26	12:48	12:47	17:42	17:51	18:15	18:23	17:31	18:36

רלא
לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל - שקלים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:59	6:55	9:21	9:19	9:52	9:49	10:52	10:50	13:19	13:18	18:39	18:41	19:03	19:05	18:23	19:14
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:58	6:06	8:33	8:38	9:18	9:22	10:27	10:30	13:16	13:15	19:27	19:16	20:00	19:49	19:00	20:02
נפאל, קטמנדו (ח)	6:34	6:28	8:51	8:47	9:23	9:20	10:23	10:20	12:47	12:46	18:01	18:04	18:26	18:29	17:46	18:39
סין, בייג'ין (ח)	6:56	6:47	9:02	8:57	9:40	9:35	10:37	10:34	12:57	12:56	18:00	18:06	18:29	18:35	17:45	18:47
סינגפור, סינגפור (ח)	7:15	7:14	9:46	9:45	10:15	10:14	11:17	11:16	13:48	13:47	19:20	19:19	19:43	19:42	19:02	19:50
פולין, ורשא (ח)	6:34	6:21	8:22	8:15	9:10	9:03	10:04	9:59	12:19	12:18	17:05	17:16	17:42	17:53	16:57	18:07
פרו, לימה (ח)	6:10	6:11	8:44	8:44	9:14	9:14	10:18	10:17	12:52	12:51	18:33	18:30	18:56	18:53	18:12	19:01
צרפת, ליאון (ח)	7:29	7:18	9:28	9:22	10:10	10:04	11:06	11:02	13:24	13:23	18:20	18:28	18:52	19:00	18:09	19:12
צרפת, פריז (ח)	7:43	7:31	9:37	9:31	10:22	10:15	11:17	11:13	13:34	13:33	18:27	18:37	19:00	19:09	18:17	19:22
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:09	6:08	8:39	8:37	9:08	9:06	10:10	10:08	12:40	12:39	18:10	18:09	18:32	18:32	17:52	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	7:03	6:53	9:04	8:59	9:45	9:39	10:42	10:38	13:01	13:00	18:02	18:10	18:30	18:38	17:51	18:50
קנדה, מונטריאול (ח)	6:42	6:31	8:41	8:35	9:23	9:17	10:19	10:15	12:37	12:36	17:35	17:43	18:06	18:14	17:24	18:26
קפריסין, לרנקה (ח)	6:22	6:14	8:33	8:29	9:08	9:04	10:07	10:03	12:29	12:28	17:36	17:42	18:03	18:09	17:23	18:19
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:59	7:45	9:41	9:34	10:32	10:25	11:26	11:21	13:39	13:38	18:21	18:33	19:00	19:12	18:13	19:27
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:34	7:19	9:14	9:06	10:07	9:59	11:00	10:55	13:13	13:12	17:56	18:08	18:33	18:45	17:48	19:00
רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)	7:11	7:00	9:08	9:02	9:51	9:45	10:47	10:43	13:04	13:03	17:58	18:07	18:31	18:40	17:48	18:53
שווייץ, ציריך (ח)	7:16	7:05	9:13	9:07	9:56	9:50	10:52	10:47	13:09	13:08	18:07	18:16	18:36	18:45	17:57	18:57
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:38	6:34	9:03	9:01	9:33	9:30	10:34	10:32	13:01	13:00	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם !

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התנועותיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז הַפָּצְנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00669
24/02/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

